

Jesuit-Krauss-McCormick Library

B4372 .A2 1920 v.1

Kierkegaard, Sren Aabye

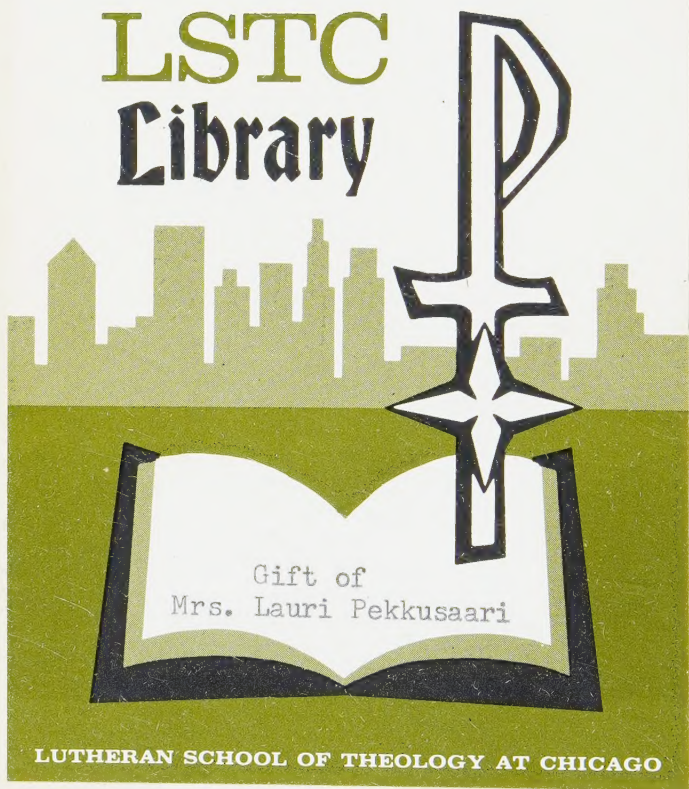
MAIN

Sren Kierkegaards samlede vrker

3 9967 00256 7415

LSTC Library

LUTHERAN SCHOOL OF THEOLOGY AT CHICAGO

Digitized by the Internet Archive
in 2025

Søren Kierkegaards

Samlede Værker.

Søren Kierkegaards
Samlede Værker

udgivne af

A. B. Drachmann, J. L. Heiberg
og H. D. Lange.

Anden Udgave.

Første Bind.

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1920.

LIBRARY
LUTHERAN SCHOOL OF THEOLOGY

LC 36-16406

Indhold.

	Side
Enten—Eller. 1. Del (1843).....	III

Enten — Eller.

Udgivet

af

J. L. Heiberg.

Enten — Eller.

Et Livs-Fragment

udgivet

af

Victor Cremita.

Første Deel

indeholdende A.'s Papirer.

Er da Fornuften alene dødt,
ere Lidenstaberne Hedninger?

Young.

Kjøbenhavn 1843.

Kaaes hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Forord.

Det er maaskee dog stundom faldet Dig ind, kjære Læser, at tvivle en Smule om Rigtigheden af den bekjendte philosophiske Sætning, at det Udvortes er det Indvortes, det Indvortes det Udvortes. Du har maaskee selv gjemt en Hemmelighed, om hvilken Du følte, at den, i sin Glæde eller i sin Smerte, var Dig for kjær til at Du kunde indvie Andre i den. Dit Liv har maaskee bragt Dig i Berøring med Mennesker, om hvilke Du ahnede, at noget Saadant var Tilfælde, uden at dog Din Magt eller Din Besnærelse var istand til at bringe det Forborgne til Aabenbarelse. Maaskee passer intet af Tilfældene paa Dig og Dit Liv, og dog er Du ikke ukjendt med hiin Tvivl; den har nu og da som en flygtig Skikkelse svævet Din Tanke forbi. En saadan Tvivl kommer og gaaer, og Ingen veed, hvorfra den kommer eller hvor den farer hen. Jeg for min Part har altid været noget kjætterst findet paa dette Punkt af Philosophien, og har derfor tidlig vant mig til, saa godt som muligt, selv at anstille Sagttagelser og Efterforskninger; jeg har søgt Veiledning hos de Forfattere, hvis Anskuelse jeg i denne Henseende deelte, fort, jeg har gjort hvad der stod i min Magt for at bøde paa det Savn, de philosophiske Skrifter efterlod. Efterhaanden blev da Hørelsen mig den kjæreste Sands; thi ligesom Stemmen er Aabenbarelsen af den for det Ydre incommensurable Underlighed, saaledes er Dret det Retskab, ved hvilket denne Underlighed opfattes, Hørelsen den Sands, ved hvilken

den tilegnes. Hver Gang jeg da fandt en Modsigelse mellem hvad jeg saae og hvad jeg hørte, da fandt jeg min Tvivl bestyrket, og min Jagttagelseslyst blev forøget. En Skriftestader er ved et Gitter adskilt fra den Skriftende, han seer ikke, han hører blot. Efterhaanden som han hører, danner han et Udbortes, der svarer hertil; han kommer altsaa ikke i Modsigelse. Anderledes derimod, naar man paa eengang seer og hører, og dog seer et Gitter mellem sig og den Talende. Mine Bestræbelser for i denne Retning at anstille Jagttagelser have, hvad Resultatet angaaer, været saare forskjellige. Snart har jeg havt Lykken med mig, snart ikke, og Lykke hører der altid til for paa disse Veie at vinde noget Udbytte. Imidlertid har jeg dog aldrig tabt Lysten til at fortsætte mine Efterforskninger. Har jeg end en enkelt Gang været nær ved at fortryde min Bedholdenhed, saa har ogsaa en enkelt Gang et uventet Held kronet mine Bestræbelser. Et saadant uventet Held var det, der paa en høist besynderlig Maade satte mig i Besiddelse af de Papirer, jeg herved har den Gæde at forelægge det læsende Publicum. I disse Papirer fik jeg Leilighed til at gjøre et Indblik i tvende Menneskers Liv, der bestyrkede min Tvivl om, at det Udbortes ikke er det Indbortes. Dette gjelder i Særdeleshed om den Gæde af dem. Hans Udbortes har været i fuldkommen Modsigelse med hans Indbortes. Ogsaa om den Anden gjelder det til en vis Grad, forsaavidt han under et ubetydeligere Udbortes har skjult et betydeligere Indre.

Dog det bliver vel bedst, at jeg først for en Ordens Skyld fortæller, hvorledes jeg er kommen i Besiddelse af disse Papirer. Det er nu omtrent syv Aar siden, at jeg hos en Marchandiser her i Byen bemærkede en Secretair, der strax første Gang jeg saae den tildrog sig min Opmærksomhed. Den var ikke af moderne Arbeide, temmelig brugt, og dog fængslede den mig. At forklare Grunden til dette Indtryk, er mig en Umulighed, men de Fleste have vel i deres Liv erfaret noget Lignende. Min daglige Vej førte mig forbi

Marchandiseren og hans Secretair, og jeg undlod aldrig nogen Dag i Forbigaaende at fæste mit Øie paa den. Efterhaanden fik hiin Secretair en Historie i mig; det blev mig en Nødvendighed at see den, og jeg tog til den Ende ikke i Betænkning, naar det en usædvanlig Gang gjordes fornødent, at gjøre en Omvei for dens Skyld. Alt eftersom jeg saae paa den, vaagneede ogsaa den Lyst at ville besidde den. Jeg følte meget vel, at det var en besynderlig Lyst, da jeg ingen Brug havde for dette Møbel; at det var en Ødselhed af mig at anskaffe det. Dog Lysten er som bekendt meget sophistisk. Jeg gjorde mig et Grinde ind til Marchandiseren, spurgte paa andre Ting, og idet jeg vilde gaae, gjorde jeg flygtigt et meget lavt Bud paa Secretairen. Jeg tænkte, at muligen Marchandiseren skulde have slaaet til. Det var da et Tilfælde, der havde spillet mig den i Hænderne. Det var saavist ikke for Bengenes Skyld, jeg bar mig saaledes ad, men for min Samvittigheds Skyld. Det mislykkedes, Marchandiseren var ualmindelig bestemt. Jeg gik atter en Tid lang hver Dag forbi, og saae med forelskede Øine paa Secretairen. Du maa beslutte Dig, tænkte jeg, sæt, den bliver solgt, saa er det bag efter; selv om det lykkes Dig at saae fat paa den igjen, Du faaer dog aldrig mere det Indtryk af den. Mit Hjerte bankede, da jeg gik ind til Marchandiseren. Den blev kjøbt og betalt. Det skal være den sidste Gang, tænkte jeg, at Du er saa ødsel; ja det er netop en Lykke, at Du har kjøbt den, thi saa ofte Du seer paa den, skal Du tænke paa, hvor ødsel Du var, med Secretairen skal der begynde et nyt Afsnit i Dit Liv. Al, Lysten er meget veltalende, og de gode Forsætter ere altid ved Haanden.

Secretairen blev da sat op paa mit Bærelse, og som jeg i Forelskelsens første Tid havde min Glæde af at betragte den fra Gaden, saaledes gik jeg den nu forbi derhjemme. Efterhaanden lærte jeg hele dens rige Indhold at kjende, dens mange Skuffer og Gjemmer, og jeg var i alle Maader glad ved Secretairen. Dog saaledes skulde det ikke blive.

I Sommeren 1836 tillod mine Forretninger mig at foretage en lille Tour paa Landet i en otte Dage. Postillonene var bestilt til Kl. 5. Hvad Tøi jeg behøvede at have med, var pakket ind om Aftenen; Alt var i Orden. Allerede Kl. 4 vaagnede jeg, men Billedet af de skønne Egne, jeg skulde besøge, virkede saa berusende paa mig, at jeg atter faldt i Søvn eller i Drømme. Min Tjener vilde formodentlig unde mig al den Søvn, jeg kunde faae, thi først Kl. 6 $\frac{1}{2}$ kalder han paa mig. Postillonene blæser allerede, og skjøndt jeg ellers er utilboielig til at lystre Andres Befaling, saa har jeg dog altid gjort en Undtagelse med en Postillon og hans poetiske Motiver. Hurtigt var jeg paaflædt; jeg stød allerede i Døren, da kalder det mig ind: har Du ogsaa Penge nok i Din Tegnebog. Der befandtes ikke mange. Jeg lukker Secretairen op for at trække min Pengeskuffe ud og medtage hvad Huset formaaer. See, da er Skuffen ikke til at bevæge. Ethvert Middel er forgjeves. Det var saa fatalt som muligt. Netop i dette Dieblif, da mit Øre endnu gjenlød af Postillonens lofkende Toner, at støde paa saadanne Vanskeligheder! Blodet steg mig til Hovedet, jeg blev forbittret. Som Kærges lod Havet vidste, saaledes besluttede jeg at tage en forfærdelig Hævn. En Haandøxe blev hentet. Med den bibragte jeg Secretairen et Gru vækkende Hug. Hvad enten jeg nu i min Brede slog feil, eller Skuffen var ligesaa stivfindet som jeg, Virkningen blev ikke den tilsigtede. Skuffen var lukket og Skuffen blev lukket. Derimod skeete der noget Andet. Om mit Slag har rammet netop dette Punkt, eller den totale Rystelse i Secretairens hele Organisation har været Anledningen, det veed jeg ikke, men det veed jeg, at der sprang en hemmelig Dør op, som jeg aldrig før havde bemærket. Denne lukkede for et Gjemme, som jeg naturligtvis heller ikke havde opdaget. Her fandt jeg til min store Overraskelse en Masse af Papirer, de Papirer, der udgjøre det foreliggende Skrifts Indhold. Min Beslutning blev usorandret. Paa den første Station vilde jeg aabne et Laan. I største Hast blev en Mahogni-Kasse, i hvilken der ellers pleiede at ligge et Par

Pistoler, tømt; Papirerne deponerede i den; Glæden havde fejret og bundet en ubentet Forøgelse; i mit Hjerte bad jeg Secretairen om Tilgivelse for den ublide Behandling, medens min Tanke fandt sin Tvivl bestrykt, at det Udvortes dog ikke er det Indvortes, og min Erfarings=Sætning bekræftet, at der hører Held til for at gjøre saadanne Opdagelser.

Midt paa Formiddagen ankom jeg til Hillerød, bragte mine Finanser i Orden, lod den herlige Egn gjøre et almindeligt Indtryk paa mig. Strax den følgende Morgen begyndte jeg mine Excursioner, der nu fik en ganske anden Charakter end jeg oprindelig havde tiltænkt dem. Min Tjener fulgte mig med Mahogni-Kassen. Jeg opsogte nu et romantisk Sted i Skoven, hvor jeg saa godt som muligt var sikret mod en Overraskelse, og fremtog derpaa Documenterne. Min Vært, der blev lidt opmærksom paa disse hyppige Vandringer i Selvfab med Mahogni-Kassen, yttrede af sig selv, at jeg maaskee øvede mig i at styde med Pistoler. For denne Yttring var jeg ham meget forbunden og lod ham forblive i Troen.

Et flygtigt Blik paa de fundne Papirer viste mig let, at de dannede to Formationer, hvis Forskjellighed ogsaa i det Ydre var udpræget. Den ene af dem var skreven paa en Art Post=Velin, i Dvart, med en temmelig bred Margin. Haandskriften var læselig, stundom endog lidt ziirlig, paa et enkelt Sted jadsket. Den anden var skrevet paa hele Ark Vikube=Papiir med spaltede Columner, saaledes som retslige Documenter og andet Deelige skrives. Haandskriften var tydelig, noget langtrukken, eensformig og jævn, den syntes at tilhøre en Forretningsmand. Ogjaa Indholdet viste sig strax at være forskjelligt, den ene Deel indeholdt en Mængde større eller mindre æsthetiske Afhandlinger, den anden bestod af to store Undersøgelser og een mindre, alle af ethist Indhold, som det syntes, og i Brevform. Ved nærmere Efterhyn befandtes denne Forskjellighed fuldkommen bestrykt. Den

sidste Formation er nemlig Breve, der ere skrevne til Forfatteren af den første.

Dog det bliver nødvendigt at finde et kortere Udtryk, der kan betegne de tvende Forfattere. Jeg har til den Ende gennemgaaet Papirerne meget omhyggeligt, men Intet eller saa godt som Intet fundet. Hvad den første Forfatter angaaer, Æsthetikeren, da findes der slet ingen Oplysning om ham. Hvad den anden, Brevskriveren, angaaer, da erfarer man, at han har hedt Wilhelm, har været Assessor i Retten, uden at der dog bestemmes, i hvilken Ret. Vilde jeg noiagtigt knytte mig til det Historiske og kalde ham Wilhelm, saa mangler jeg en dertil svarende Benævnelse for den første Forfatter; jeg maatte da give ham et vilkaarligt Navn. Jeg har derfor foretrukket at kalde den første Forfatter **A**, den anden **B**.

Foruden de større Afhandlinger fandtes der mellem disse Papirer en Mængde Lapper, paa hvilke der var skrevet Aphorismer, lyriske Udbrud, Reflexioner. Haandskriften viste allerede, at de tilhørte **A**, Indholdet bekræftede det.

Papirerne stræbte jeg nu at ordne paa bedste Maade. Med **B.s** Papirer var det temmelig let gjort. Det ene Brev forudsætter det andet. Man finder i det andet Brev et Citat af det første, det tredje Brev forudsætter tvende foregaaende.

At ordne **A.s** Papirer var ikke saa let. Jeg har derfor ladet Tilfældet bestemme Ordenen, det vil sige, jeg har ladet dem forblive i den Orden, i hvilken jeg foresandt dem, naturligvis uden at kunne afgjøre, om denne Orden har chronologisk Værdi eller ideel Betydning. Papirslapperne laae løse i Gjemmet, dem har jeg derfor været nødsaget til at anvise en Plads. Dem har jeg ladet komme først, fordi jeg ihntes, at de bedst lode sig betragte som de foreløbige Glimt af, hvad de større Opsatser mere sammenhængende udvikle. Jeg

har kaldet dem *Διαφάσματα* og tilføjet som et Slags Motto ad se ipsum. Denne Titel og dette Motto er paa en Maade af mig, og dog ikke af mig. De ere af mig, for jaaviddt de ere blevne anvendte paa den hele Samling; derimod tilhøre de *A* selv, thi paa en af Papierslapperne var det Ord *Διαφάσμα* skrevet, paa to af dem de Ord: ad se ipsum. Ogsaa et lille fransk Vers, der fandtes over een af disse Aphorismer, har jeg ladet afstrykke paa Undersiden af Titelbladet, i Vighed med hvad *A* oftere selv har gjort. Da nu Fleertallet af disse Aphorismer have et khrift Tilsknit saa har jeg troet, det var ret passende at bruge det Ord *Διαφάσμα* som Hovedtitel. Skulde Læseren finde det uheldigt valgt, da skylder jeg Sandheden at tilstaae, at det er mit Paafund, og at Ordet visseelig var brugt med Smag af *A* selv om den Aphorisme, over hvilken det fandtes. I Anordningen af de enkelte Aphorismer har jeg ladet Tilfældet raade. At de enkelte Ytringer ofte modsige hinanden, fandt jeg aldeles i sin Orden, thi det hører netop Stemningen væsentlig til; at sammenstille dem saaledes, at Modsigelserne bleve mindre paafaldende, fandt jeg ikke Umagen værd. Jeg fulgte Tilfældet, og det er ogsaa et Tilfælde, der har tildraget sig min Opmærksomhed, at den første og den sidste Aphorisme paa en Maade svare til hinanden, idet den ene ligesom gennemføler det Smertelige, der ligger i at være Digter, den anden nyder den Tilfredsstillelse, der ligger i altid at have Latteren paa sin Side.

Hvad de æsthetiske Afhandlinger af *A* angaaer, da har jeg Intet, dem betræffende, at fremhæve. De befandtes alle færdige til Trykning, og forjaaviddt de indeholdt Vanskeligheder, da maa jeg lade dem tale for dem selv. For mit Bedkommende maa jeg bemærke, at jeg til de græske Citater, der hist og her findes, har føiet en Oversættelse, der er hentet fra en af de bedre nydste Oversættelser.

Det sidste af *A*'s Papirer er en Fortælling, betitlet: Forførerens Dagbog. Her møde nye Vanskeligheder, idet *A*

ikke erklærer sig for Forfatter, men kun for Udgiver. Det er et gammelt Novellist-Kneb, som jeg ikke skulde have videre at indvende imod, naar det ikke hidrog til at gjøre min Stilling saa forviklet, idet den ene Forfatter kommer til at ligge inden i den anden som Væster i et chinesisht Væstespil. Til nærmere at udvikle, hvad der bestyrker mig i min Mening, er her ikke Stedet; kun vil jeg bemærke, at den Stemning, der hersker i *A.s* Fortale, paa en Maade røber Digteren. Det er virkelig, som om *A* selv var bleven hange for sit Digt, der som en urolig Drøm vedblev at ængste ham, ogsaa medens den fortalte. Var det en virkelig Begivenhed, i hvilken han var bleven Medvider, saa forekommer det mig besynderligt, at Fortalen intet Præg bærer af *A.s* Glæde over at see den Idee realiseret, der oftere har forsvævet ham. Ideen til Forførelsen findes antydet saavel i den Opsats om det Umiddelbar-Erotiske, som i Skyggeridserne, at nemlig Analogien til *Don Juan* maa være en reflecteret Forførelser, der ligger i det Interessantes Kategori, hvor derfor ikke bliver Spørgsmaal om, hvor Mange han forførelser, men om, hvorledes. Til en saadan Glæde finder jeg intet Spor i Fortalen, men vel, som bemærket, en Bæven, en vis Horreur, der vel har sin Grund i hans digteriske Forhold til denne Idee. Og det forundrer mig ikke, at det er gaaet *A* saaledes; thi ogsaa jeg, der slet Intet har med denne Fortælling at gjøre, ja selv ved to Rækker er fjernet fra den oprindelige Forfatter, ogsaa jeg er stundom bleven ganske underlig tilmode, naar jeg i Nattens Stilhed har slyset med disse Papirer. Det var mig, som gik Forførelsen liig en Skygge over mit Gulv, som fastede han sit Dø i Papirerne, som fæstede han sit dæmoniske Blik paa mig, og sagde: „naa, I vil udgive mine Papirer! Det er ellers uforsvarligt af Eder; I jager jo en Angst i de kjære Pigebørn. Dog, det forstaaer sig, til Bederlag gjør I mig og mine Lige uskadelige. Der tager I fejl; thi jeg forandrer blot Metboden, saa er mine Vilkaar end fordeelagtigere. Hvilken Tilstrømmen af Smaa-Piger, der løbe En lige luft i Armene, naar de høre det

forføreriske Navn: en Forfører! Giv mig et halvt Aar, og jeg tilveiebringer en Historie, der skal være interessantere end Alt hvad jeg hidtil har oplevet. Jeg tænker mig en ung, kraftfuld, genial Pige faae den ualmindelige Idee at ville hævne Kjønnen paa mig. Hun mener at skulle kunne tvinge mig, at lade mig smage ulhykkelig Kjærligheds Smerter. See det er en Pige for mig. Gitter hun ikke selv dybt nok derpaa, saa skal jeg komme hende til Hjælp. Jeg skal bride mig som Molboernes Aal. Og naar jeg da har bragt hende paa det Punkt, jeg vil, saa er hun min."

Dog jeg har maaskee allerede misbrugt min Stilling som Udgiver til at bebyrde Læserne med mine Betragtninger. Anledningen maa tale til min Undskyldning; thi det var i Anledning af det mislige i min Stilling, forarsaget ved at A blot nævner sig som Udgiver af, ikke som Forfatter til denne Fortælling, at jeg lod mig henrive.

Hvad jeg forøvrigt har at tilsøie om denne Fortælling, det kan jeg kun gjøre i Oualitet af Udgiver. Jeg troer nemlig i denne Fortælling at finde en Tidbestemmelse. I Dagbogen findes hiit og her et Datum, hvad der derimod mangler, er Aarstal. Forsaavidt synes jeg ikke at skulle komme videre; ved imidlertid nøiere at betragte de enkelte Datoer troer jeg at have fundet et Bink. Vel er det nemlig sandt, at ethvert Aar har en 7de April, en 3die Juli, en 2den August o. s. v.; men deraf følger ingenlunde, at den 7de April hvert Aar er en Mandag. Jeg har da regnet efter og udfundet, at denne Bestemmelse passer til Aaret 1834. Om A har tænkt paa dette, kan jeg ikke afgjøre, jeg skulde næsten ikke troe det; thi saa vilde han vel ikke have brugt saa megen Forsigtighed, som han ellers bruger. I Dagbogen staaer der heller ikke: Mandagen den 7de April o. s. v., der staaer blot: den 7de April, ja Stykket selv begynder saaledes: altsaa paa Mandag, hvorved Opmærksomheden netop ledes bort; men ved at læse det Stykke, der

findes under dette Datum, igjennem, seer man, at det maa have været en Mandag. Denne Fortælling betræffende har jeg da en Tidsbestemmelse; derimod er ethvert Forsøg, jeg hidtil har gjort paa, ved Hjælp af den at bestemme Tiden for de øvrige Afhandlinger, mislykket. Jeg kunde gjerne have anvist den Pladsen Nr. 3; men jeg har, som ovenfor sagt, foretrukket at lade Tilfældet raade og Alt forblive i den Orden, i hvilken jeg fandt det.

Hvad B.s Papirer angaaer, da ordne disse sig let og naturligt. Med dem har jeg derimod foretaget mig en Forandring, forsaavidt jeg har tilladt mig at betittle dem, da Brevformen har forhindret Forfatteren i at give disse Underføgelser en Titel. Skulde Læseren derfor, efter at have gjort sig bekendt med Indholdet, finde, at Titlerne ikke vare heldigt valgte, saa skal jeg altid være villig til at finde mig i den Smerte, der ligger i at have gjort noget Forkeert, naar man ønskede at gjøre noget Godt.

Paa et enkelt Sted fandtes der i Margenen en Bemærkning, enhver saadan har jeg gjort til en Anmærkning, for at jeg ikke skulde komme til at gribe forstyrrende ind i Teksten.

Hvad B.s Manuscript angaaer, da har jeg aldeles ingen Forandring tilladt mig, men uoiagtigt betragtet det som et Actstykke. Jeg kunde maaskee let have borttaget en og anden Skjodesløshed, der er forklarlig nok, naar man betænker, at han blot er Brevskriver. Jeg har ikke villet det, fordi jeg frygtede for at gaae for vidt. Naar B mener, at af 100 unge Menneſter, der fare vild i Verden, frelſes de 99 ved Dvinder, 1 ved en guddommelig Raade, saa seer man let, at han ikke har været stiv udi Regning, da han slet ingen Plads faaer til dem, der virkelig gaae tabt. Jeg kunde let have foretaget en lille Forandring i Tallene, men jeg synes, at der ligger noget langt Skjønnere i B.s Forregneſe. Paa et andet Sted omtaler B en græſt Viis ved Navn Myſon, og

fortæller om ham, at han nyder den sjældne Lykke at regnes blandt de 7 Vijs, naar deres Antal bestemmes til 14. Jeg var et Dieblit raadvildt om, hvorfra vel B kunde have denne Viisdom, samt hvilken græst Forfatter det kunde være, han citerer. Min Mistanke faldt strax paa Diogenes af Laerte, og ved at eftersee Jøcher og Morèri fandt jeg ogsaa henviist til ham. B's Efterretning kunde nu vel behøve en Berigtigelse; thi ganske som han siger, forholder det sig ikke, om der end er nogen Usikkerhed hos de Gamle i Bestemmelsen af, hvilke de syv Vijs vare; imidlertid har jeg dog ikke fundet det Umagen værd, det forekom mig, at hans Bemærkning, om end ikke ganske historisk, havde en anden Værdi.

Saavidt som jeg nu er kommen, var jeg allerede kommen for fem Aar siden; jeg havde ordnet Papirerne saaledes, som de endnu ere ordnede; havde fattet den Beslutning, at udgive dem i Trykken, men meente dog, at det var bedst at vente nogen Tid. Jeg ansaae fem Aar for et passende Spatium. Disse fem Aar ere forløbne, og jeg begynder hvor jeg slap. At jeg ikke har ladet noget Middel uforsøgt til at komme paa Spor efter Forfatterne, behøver jeg vel ikke at forsikre Læseren. Marchandiseren holdt ingen Bog, som bekjendt er det sjældnere Tilfældet med Marchandisere; han vidste ikke, af hvem han havde kjøbt hiint Nobel, det forekom ham, at det var kjøbt paa en Blandings=Auction. Jeg skal ikke fordrifte mig til at ville fortælle Læseren den Mangfoldighed af frugtesløse Forsøg, der har taget mig megen Tid, saa meget mindre som Grindringen derom er mig selv ubehagelig. I Resultatet kan jeg derimod i al Rorthed indvie Læseren, thi Resultatet var slet Intet.

Idet jeg nu vilde realisere min Beslutning at udgive hine Papirer i Trykken, vaagnede en enkelt Betænkelighed hos mig. Maaskee tillader Læseren mig at tale ganske aabenhjertet. Det faldt mig ind, om jeg ikke gjorde mig skyldig i

en Indiscretion mod de ubekjendte Forfattere. Jo mere fortrolig jeg imidlertid blev med Papirerne, desto mere aftog hiim Betænkkelighed. Papirerne vare af den Natur, at de tiltrods for mine omhyggelige Sagttagelser ingen Oplysning ydede, end fige da at en Læser skulde finde en saadan, da jeg vel tør maale mig med enhver Læser, ikke i Smag og Sympathi og Indsigt, men vel i Flid og Utrættelighed. Forudsat derfor, at de ubekjendte Forfattere endnu vare til, at de levede her i Byen, at de kom til at gjøre det uventede Bekjendtskab med deres egne Papirer, saa vilde der dog, hvis de selv forbleve taus, Intet resultere af Udgivelsen, thi om disse Papirer gjelder i strengeste Forstand, hvad man ellers pleier at fige om alle trykte Sager — de tie.

En anden Betænkkelighed, jeg har havt, var i og for sig af mindre Betydning, temmelig let at hæve, og har hævet sig paa en endnu lettere Maade end jeg havde tænkt. Det faldt mig nemlig ind, at disse Papirer kunde blive en Pengegjensstand. Vel fandt jeg det i sin Orden, om jeg modtog et lille Honorar for min Uleilighed som Udgiwer; men et Forfatter-Honorar maatte jeg ansee for meget for stort. Som de retfindige stotste Vønder i Den hvide Dame beslutte at kjøbe Godset og dyrke det og derpaa forære det til Greverne af Evreux, hvis de engang skulde vende tilbage, saaledes besluttede jeg at sætte det hele Honorar paa Rente, for, naar engang de ubekjendte Forfattere skulde melde sig, da at kunne give dem det Hele med Rente og Rentens Rente. Derksom Læseren ikke allerede af min hele Ubehjælpelighed skulde have forbiiset sig om, at jeg ingen Forfatter er, ei heller en Vite-ratus, der gjør Profession af at være Udgiwer, saa vil vistnok dette Raisonnements Naivitet sætte dette udenfor al Tvivl. Denne Betænkkelighed blev da ogsaa hævet paa en langt lettere Maade; thi selv et Forfatter-Honorar er i Danmark ingen Herregaard, og de Ubekjendte maatte blive længe horte, for at deres Honorar, selv med Rente og Rentens Rente, kunde blive en Penge-Gjensstand.

Der stod nu da blot tilbage at give disse Papirer en Titel. Jeg kunde kalde dem Papirer, efterladte Papirer, fundne Papirer, bortkomne Papirer o. s. v.; som bekendt findes der en Mangfoldighed af Varianter, men ingen af disse Titler vilde tilfredsstille mig. Jeg har derfor i at bestemme Titlen tilladt mig en Frihed, et Bedrag, for hvilket jeg skal stræbe at gjøre Regnskab. Under den idelige Bestjæftigelse med disse Papirer gik der et Lys op for mig, at man kunde afvinde dem en ny Side ved at betragte dem som tilhørende eet Menneske. Jeg ved meget vel, Alt hvad der lader sig indvende mod denne Betragtning, at den er uhistorisk, at den er usandsynlig, da det er urimeligt, at eet Menneske skulde være Forfatter til begge Dele, og det uagtet Læseren let kunde fristes til det Ordspil, at har man jagt **A**, maa man ogsaa sige **B**. Imidlertid har jeg dog ikke kunnet opgive den. Det var da et Menneske, der i sit Liv havde gennemgaaet begge Bevægelser, eller overbeiet begge Bevægelser. **A**s Papirer indeholde nemlig en Mangfoldighed af Tilløb til en æsthetisk Livs-Anskuelse. En sammenhængende æsthetisk Livs-Anskuelse lader sig vel neppe foredrage. **B**s Papirer indeholde en ethisk Livs-Anskuelse. Idet jeg lod min Sjæl paavirket af denne Tanke, blev det klart for mig, at jeg kunde lade denne lede mig i at bestemme Titelen. Den Titel, jeg har valgt, udtrykker netop dette. Hvad Læseren kan tage ved denne Titel, kan ikke være Stort; thi under Læsningen kan han jo meget godt glemme Titlen. Naar han da har læst Bogen, da kan han maaskee tænke paa Titlen. Denne vil da frigjøre ham fra ethvert endeligt Spørgsmaal, om **A** nu virkelig blev overbeviist og angrede, om **B** seirede, eller om det maaskee endte med, at **B** gik over til **A**s Mening. I denne Henseende have disse Papirer nemlig ingen Ende. Finder man dette ikke at være i sin Orden, ja kan man ikke være berettiget til at sige, at det er en Feil, thi man maatte kalde det en Ulykke. Jeg for mit Vedkommende anseer det for en Ulykke. Man træffer stundom paa Noveller, i hvilke der ved bestemte Personer foredrages

modfatte Livs=Anskuelse. Det ender da gjerne med, at den Ene overbeviser den Anden. Istedetfor at Anskuelsen bør tale for sig, beriges Læseren med det historiske Resultat, at den Anden blev overbevist. Jeg anseer det for en Lykke, at disse Papirer intet oplyse i denne Henseende. Om A er Forfatter til sine æsthetiske Afhandlinger efter at have modtaget B's Breve, om hans Sjæl efter den Tid har vedblevet at tumle sig i sin vilde Ustyrlighed eller den er bleven beroliget, derom seer jeg mig ikke istand til at meddele en eneste Oplysning, da Papirerne ingen indeholde. Heller ikke indeholdes der noget Bink om, hvorledes det er gaaet B, om han har havt Kraft til at fastholde sin Anskuelse eller ikke. Naar Bogen er læst, da ere A og B glemte, kun Anskuelserne staae lige overfor hinanden og vente ingen endelig Afgjørelse i bestemte Personligheder.

Videre har jeg Intet at bemærke, kun er det faldet mig ind, at de ærede Forfattere, hvis de vare vidende om mit Forehavende, muligens kunde ønske at ledsage deres Papirer med et Ord til Læseren. Jeg vil derfor tilføie et Par Ord med paaholden Pen. A vilde vel Intet have at indvende mod Papirernes Udgivelse, Læseren vilde han formodentlig tilraabe: „læs dem eller læs dem ikke, Du fortryder begge Dele.“ Hvad B vilde sige, er vanskeligere at bestemme. Han vilde maaſkee gjøre mig en eller anden Bebreidelse, især med Hensyn til Udgivelsen af A's Papirer; han vilde lade mig føle, at han ingen Deel havde deri, at han kunde vaske sine Hænder. Naar han da havde gjort det, da vilde han maaſkee henvende sig til Bogen med disse Ord: „jaa gaae da ud i Verden, undgaae om muligt Kritikens Opmærksomhed, besøg en enkelt Læser i en velvillig Time, og skulde Du støde paa en Læserinde, da vilde jeg sige: min elstværldige Læserinde, Du vil i denne Bog finde Noget, som Du maaſkee ikke burde vide, Andet, Du vel kunde have Gavn af at faae at vide; jaa læs da det Noget saaledes, at Du, der haver læst, kan være som den, der ikke haver læst, det Andet saaledes, at

Du, der haver læst, kan være som den, der ikke haver glemt det Læste". Jeg som Udgiver vil kun tilføie det Ønske, at Bogen maa træffe Læseren i en velbillig Time, og at det maa lykkes den elskværdige Læserinde nøiagtigt at følge B.s velmeente Raad.

3 November 1842.

Udgiveren.

Indhold.

	Pag.
1. Διαφαλματα	1.
2. De umiddelbare erotiske Stadier eller det Musicalst-Erotiske	33.
3. Det antike Tragistes Reflex i det moderne Tragiste	133.
4. Styggerids	165.
5. Den Ulykkeligste	221.
6. Den første Kjerlighed, Lytspil i een Act af Scribe, oversat af S. P. Heiberg	237.
7. Regeldriften	293.
8. Forførelsens Dagbog	315.

ΔΙΑΨΑΛΜΑΤΑ.

ad se ipsum.

Grandeur, savoir, renommée,
Amitié, plaisir et bien,
Tout n'est que vent, que fumée :
Pour mieux dire, tout n'est rien.

Hvad er en Digter? Et ullykkeligt Menneſte, der gjemmer dybe Dvaler i ſit Hjerte, men hvis Læber ere dannede ſaaledes, at idet Sukket og Skriget ſtrømme ud over dem, lyde de ſom en ſkøn Muſik. Det gaaer ham ſom de Ulykkelige, der i Phalaris's Dyr langſomt piintes ved en ſagte Ild, deres Skrig kunde ikke naae hen til Tyrannens Dyr for at forſærde ham, for ham lode de ſom en ſød Muſik. Og Menneſkene ſloſtes om Digteren og ſige til ham: ihng inart igjen, det vil ſige, gid nye Lidelſer maae martre Din Sjæl, og gid Læberne maae vedblive at være dannede ſom forhen; thi Skriget vilde blot ængſte os, men Muſikken den er liflig. Og Recenſenterne træde til, de ſige: det er rigtigt, ſaaledes ſkal det være efter Eſthetikens Regler. Nu det forſtaaer ſig, en Recenſent ligner ogſaa en Digter paa et Haar, kun har han ikke Dvalerne i Hjertet, ikke Muſikken paa Læberne. See derfor vil jeg hellere være Evinhyrde paa Amagerbro og være forſtaaet af Evinene, end være Digter og være miſforſtaaet af Menneſkene.

*

*

*

Det første Spørgſmaal i den første, den meeſt compendieuſe Underviisning, hvori et Barn oplæres, er ſom beſkjendt dette: hvad ſkal Barnet have? Svaret er: Da=da. Og med ſaadanne Betragtninger begynder Livet, og dog nægter man

Arbejshynden. Og hvem har dog BARNET de første Brygl at takke for, hvem andre end Forældrene.

* * *

Jeg taler helst med BORN; thi om dem tør man dog haabe, at de kan blive Fornuft=Væsenet; men de, der ere blevne det — Herre Gemini!

* * *

Menneskene ere dog urimelige. De bruge aldrig de Friheder, de har, men fordre dem, de ikke har; de har Tænkefrihed, de fordre Uttringsfrihed.

* * *

Jeg gider slet ikke. Jeg gider ikke ride, det er for stærk en Bevægelse; jeg gider ikke gaae, det er for anstrængende; jeg gider ikke lægge mig ned, thi enten skulde jeg blive liggende, og det gider jeg ikke, eller jeg skulde rejse mig op igjen, og det gider jeg heller ikke. Summa Summarum: jeg gider slet ikke.

* * *

Der er som bekendt Insekter, der døe i Befrugtelserns Dieblis, saaledes er det med al Glæde, Livets højeste og yppigste Nydelses=Moment er ledsaget af Døden.

* * *

Probet Raad for Forfattere.

Man nedskriver sine egne Betragtninger skjodesløst, man lader dem trykke, i de forskjellige Correcturer vil man da efterhaanden faae en Mængde gode Indfald. Fatter derfor Mod T, som endnu ikke har dristet Eder til at lade Noget trykke, ogsaa Trykfeil ere ikke at foragte, og at blive vittig ved Hjælp af Trykfeil maa ansees for en lovlig Maade at blive det paa.

* * *

Det er overhovedet Usuldkommenheden ved alt Menneſte-
ligt, at forſt gjennem Modſætning eier man det Ultraæbe.
Jeg vil ikke tale om den Formations=Mangfoldighed, der
kan gibe Psychologen nok at beſtille (den Melancholiſke har
meeſt comiſt Sands, den Yppigſte ofte meeſt idylliſt; den
Udſvævende ofte meeſt moraliſt; den Tvivlende ofte meeſt
religiøs), men blot erindre om, at forſt gjennem Synden
vines Saligheden.

*

*

*

Foruden min øvrige talrige Umgangskreds har jeg endnu
een intim Fortrolig — mit Tungſind; midt i min Glæde,
midt i mit Arbeide vinker han ad mig, kalder mig til en
Side, om jeg end legemlig bliver tilſtede. Mit Tungſind er
den trojaſteſte Elſkerinde jeg har kjendt, hvad Under da, at
jeg elſker igjen.

*

*

*

Der er en Raiſonnements=Paſſiar, der i ſin Uendelighed
ſtaaer i ſamme Forhold til Reſultatet, ſom de uoverſkuelige
ægyptiſke Kongerækker til det hiſtoriſke Udbytte.

*

*

*

Allderdommen realiſerer Ungdommens Dromme: det ſeer
man paa Swift, han byggede i ſin Ungdom en Daarekiſte, i
ſin Allderdom giſt han ſelv i den.

*

*

*

Naar man ſeer, med hvilket hypochondert Dybſind de
ældre Engländerne have opdaget det Tvethdige, der ligger til
Grund for Latteren, ſaa maa man ængſteſt derover. Dr.
Hartley har ſaaledes bemærket: daß wenn ſich das Lachen
zuerſt bei Kindern zeigt, ſo iſt es ein entſtehendes Weinen,
welches durch Schmerz erregt wird, oder ein plözllich gehem-
tes und in ſehr kurzen Zwischenräumen wiederholtes Gefühl
des Schmerzens (ſfr. Flögel Geſchichte der comiſchen Litteratur

1 B. Pag. 50). Hvad om Alt i Verden var en Misfor-
staaelse, hvad om Latteren egentlig var Graad!

*

*

*

Der gives enkelte Veiligheder, hvor det kan berøre En
saa uendelig smerteligt, at see et Menneske staae ganske ene
i Verden. Forleden aar jeg saaledes en fattig Pige, der gif
ganske ene til Kirken for at blive confirmeret.

*

*

*

Cornelius Nepos fortæller om en Feltherre, der blev
holdt indesluttet med et betydeligt Cavalleri i en Fæstning,
at han hver Dag lod Hestene pidske, at de ikke skulde tage
Skade af den megen Stillestaaen — saaledes lever jeg i denne
Tid, som en Beleiret; men for ikke at tage Skade af den
megen Stillefiddens græder jeg mig træt.

*

*

*

Jeg siger om min Sorg hvad Engelsen siger om
sit Huis: min Sorg is my castle. Mange Mennesker ansee
det at have Sorg for at være en af Livets Bequemmelig-
heder.

*

*

*

Jeg er tilmode som en Brit i Schattpillet maa være
det, naar Modpilleren siger om den: den Brit kan ikke røres.

*

*

*

Det er derfor, at „Aladdin“ er saa styrkende, fordi
dette Stykke har den geniale, barnlige Dristighed i de meest
forfløine Dyster. Hvor Mange er der vel i vor Tid, der i
Sandhed tør onske, tør begjære, tør tiltale Naturen hverken
med et artig Barns bitte, bitte, eller med et fortabt Indi-
vids Raseri? Hvor Mange er der, som i Følelsen af hvad
der i vor Tid snakkes saa meget om, at Mennesket er skabt
i Guds Billede, har den sande Commandostemme? Eller

staae vi ikke Alle der som Mureddin og bukke og skrabe ængstelige for at forlange for Meget og for Lidet? Eller ned sættes ikke efterhaanden enhver storartet Fordren til en sygelig Reflekteren over Jeget, fra at kræve til at kræve sig, som vi jo opdrages og afrettes til.

*

*

*

Forknyttet er jeg som et Scheva, svag og overhørt som et Dagesch lene, tilmode som et Bogstav, der er trykket bagvendt i Vinien, og dog umaneerlig som en Pascha af tre Hestehaler, iverjyg paa mig selv og mine Tanter som Banken paa sine Seddel=Skriverier, overhovedet saa reflekteret i mig selv som noget pronomen reflexivum. Ja gjaldt det om Ulykker og Sorger, hvad der gjelder om de bevidste gode Gjerninger, at de, der gøre dem, have deres Løn borte, gjaldt dette om Sorger, da var jeg det lykkeligste Menneſte: thi jeg tager alle Betyrninger forud, og dog blive de alle tilbage.

*

*

*

Deri yttres sig blandt Andet Folke=Litteraturens uhyre poetiske Kraft, at den har Styrke til at begjere. I Sammenligning med denne er vor Tids Begjer paa eengang syndig og kjedsommelig, fordi den begjerer hvad Næstens er. Hiin er sig meget godt bevidst, at Næsten eier ligesaa lidet det den søger, som den selv gjør det. Og skal den begjere syndigt, saa er den saa himmelskrigende, at den maa ryste Menneſket. Den lader sig Intet afprutte af en nygtern Forstand's kolde Sandsynlighedsberegninger. Endnu skrider Don Juan over Scenen med sine 1003 Elskerinder, Ingen vover at smile af Urbødighed for Traditionens Ærværdighed. Havde en Digter vovet det i vor Tid, da var han bleven udleet.

*

*

*

Hvor besynderlig veemodigt blev jeg ikke stemt ved at see et stakkels Menneſſe liſte ſig gjennem Gaderne i en temmelig aflægs lyſe-grøn i guult ſpillende Frakke. Det gjorde mig ondt for ham; men hvad der meſt bevægede mig, var dog, at ſamme Frakkes Farve ſaa levende erindrede mig om min Barndoms første Frembringelſer i den ædle Malerkunſt. Denne Farve var netop en af mine Liv-Con-leurer. Er det dog ikke ſørgeligt, diſſe Farveblandinger, ſom jeg endnu med ſaa megen Glæde tænker paa, dem finder man intetſteds i Livet; hele Verden finder dem grelle, afſtikkende, ſom anvendelige paa Nürnbergerſtykker. Støder man en enkelt Gang paa dem, ſaa ſkal Mødet altid være ſaa uheldigt, ſom nu dette. Det ſkal altid være en Sindſpøg eller en For-ulykket, kort altid Gen, der føler ſig fremmed i Livet, og ſom Verden ikke vil vedkjende ſig. Og jeg, ſom altid malede mine Helte med dette evig=uforglemmelige guulgrønne Anſtrøg paa Kjolen! Gaaer det ikke ſaaledes med alle Barndommens Farveblandinger? Det Skjær, Livet dengang havde, bliver efterhaanden vort matte Die for ſtærkt, for grelt!

*

*

*

Alt, Lykkens Dør den gaaer ikke ind ad, ſaa at man ved at ſtorme løs paa den kan trykke den op; men den gaaer ud efter, og man har derfor intet at gjøre.

*

*

*

Mod har jeg til at tvivle, jeg troer om Alt; jeg har Mod til at kjæmpe, jeg troer med Alt; men jeg har ikke Mod til at erkjende Noget; ikke Mod til at beſidde, til at eie Noget. De Fleſte klage over, at Verden er ſaa proſaiſk, at det gaaer ikke til i Livet ſom i Romanen, hvor Veiligheden altid er ſaa gunſtig; jeg klager over, at det ikke er i Livet, ſom i Romanen, hvor man har haardhjertede Fædre, og Niſjer og Trolde at bekjæmpe, fortryllede Brindſeſſer at befrie. Hvad er alle ſaadanne Fiender tilſammentagne imod

de blege, blodløse, jeiglivede, natlige Skikkelser, hvilke jeg
 kæmper med og som jeg selv giver Liv og Tilvær.

*

*

*

Hvor er min Sjæl og min Tanke saa ufrugtbar, og
 dog idelig piint af indholdslose vellystige og qvalfulde Beer!
 Skal da Mændens Tungebaand aldrig løsnes paa mig, skal
 jeg altid lalle? Det jeg behøver, er en Stemme gjennem-
 trængende som et Lynceus-Blik, forfærdende som Giganternes
 Suk, udholdende som en Naturlyd, spottende som et riim-
 frostigt Windpust, ondskabsfuldt som Echo's hjerteløse Haanen,
 af Omfang fra den dybeste Bas til de meest smeltende Bryst-
 toner, moduleret fra en hellig-sagte Hvissen til Maseriets
 Energi. Det er det jeg behøver for at faae Luft, for at
 faae udtalt, hvad der ligger mig paa Sinde, for at faae
 baade Bredens og Sympathiens Indvolde rystede. — Men
 min Stemme er kun hæs som et Maageskrig, eller hendøende
 som Velsignelsen paa den Stummes Læber.

*

*

*

Hvad skal der komme? Hvad skal Fremtiden bringe?
 Jeg veed det ikke, jeg ahner Intet. Naar en Edderkop fra
 et fast Punkt styrter sig ned i sine Conseqventser, da seer
 den bestandig et tomt Rum foran sig, hvori den ikke kan
 finde Fodfæste, hvormegit den end sprætter. Saaledes gaaer
 det mig; foran bestandig et tomt Rum, hvad der driver mig
 frem, er en Conseqvent's der ligger bag mig. Dette Liv er
 bagvendt og rædsomt, ikke til at udholde.

*

*

*

Det er dog den skønneste Tid Forelskelsens første Pe-
 riode, naar man ved enhver Sammenkomst, ethvert Diekast
 henter noget Nyt hjem at glæde sig over.

*

*

*

Min Betragtning af Livet er aldeles meningsløs. Jeg antager, at en ond Aand har sat et Par Brillor paa min Næse, hvis ene Glas forstørrelser efter en uhyre Maalestok, hvis andet Glas formindsker efter samme Maalestok.

*

*

*

Tivbleren er en *Μεμαστίγομενος*; han holder sig som en Top i kortere eller længere Tid paa Spidsen i Forhold til Vidtskieslagene, staae kan han ikke, ligesaa lidet som Toppen.

*

*

*

Af alle latterlige Ting forekommer det mig at være det allerlatterligste at have travlt i Verden, at være en Mand, der er rask til sin Mad og rask til sin Gjerning. Naar jeg derfor jeer en Flue i det afgjørende Dieblis sætte sig paa en saadan Forretningsmands Næse, eller han bliver overstaaet af en Vogn, der i endnu større Hast kjører ham forbi, eller Knippelsbro gaaer op, eller der falder en Tagsteen ned og slaar ham ihjel, da leer jeg af Hjertens Grund. Og hvo kunde vel bare sig for at lee? Hvad udrette de vel, disse travle Hastværkere? Gaaer det dem ikke som det gik hiin Kone, der i Besippelse over, at der var Ildløs i Huset, reddede Ildtangen? Hvad Mere redde de vel ud af Livets store Ildbrand?

*

*

*

Jeg mangler overhovedet Taalmodighed til at leve. Jeg kan ikke see Græsset groe, men naar jeg ikke kan det, saa giber jeg slet ikke seet derpaa. Mine Anstuelser ere flygtige Betragtninger af en „fahrender Scholastiker“, der i største Hast styrter gennem Livet. Man siger, vor Herre mætter Mavnen for Dinene; det kan jeg ikke mærke: mine Dine ere mætte og kjede af Alt, og dog hungre jeg.

*

*

*

Man spørge mig om hvad man vil, kun spørge man mig ikke om Grunde. Det tilgives en ung Pige, at hun ikke kan

engle Brænde, hun lever i Julestuen, hedder det. Under-
ledes med mig. I Almindelighed har jeg isaa mange og oftest
hundreden indbyrdes modsigende Brænde, at det af den Grund
er mig umuligt at vælge Brænde. Endaa med Harslag og
Birkning ignes det mig, at det ikke hænger rigtigt sammen.
Snart fremgaar af alhøje og gewaltige Harslager en iaare
flein og uanfæelig lille Birkning, undertiden slet ingen: snart
afføder en smaa lille Harslag en colossjal Birkning.

* * *

Lig nu Livets udfyldige Glæder. Det maa man lade
dem, de har kun een Feil, at de ere isaa udfyldige. Tilmed
skal de nydes med Maade. Naar min Doctor foreskriver
mig Diet, det lader sig høre: jeg afholder mig til en vis
bestemt Tid for visse bestemte Spiser: men at være diætetisk
i at holde Diet — det er virkelig for meget forlangt.

* * *

Livet er blevet mig en bestemt Drik, og dog skal den ind-
tages som Draaber, langsomt, tællende.

* * *

Jungen vender tilbage fra de Døde. Jungen er gaaet
uden grædende ind i Verden: Jungen iværger En, naar man
vil ind, Jungen naar man vil ud.

* * *

Tiden gaar, Livet er en Strøm, lige Menneffene,
o. i. v. Jeg kan ikke mærke det, Tiden staaer stille og jeg
med. Alle de Bloner, jeg udstøder, flyve lige lutt tilbage
paa mig selv, naar jeg vil spytte, spytter jeg mig selv i
Ansigtet.

* * *

Naar jeg staaer op om Morgenen, gaar jeg strax i
Seng igjen. Jeg befinder mig bedst om Aftenen, i det

Dieblif jeg slutter Lyset, trækker Dyneren over Hovedet. Endnu engang reiser jeg mig op, seer mig med en ubeskrivelig Tilfredshed om i Værelset, og saa god Nat, ned under Dyneren.

*

*

*

Hvad jeg duer til? Til ingen Ting eller til Hvasdsomhelst. Det er en sjelden Fjernhed; mon den vil blive paa-skjønnet i Livet? Gud veed, om de Piger finde en Plads, der søge Condition som Gne pige eller i Mangel deraf som Hvasdsomhelst.

*

*

*

Gaadesuld bør man være ikke blot for Andre, men ogsaa for sig selv. Jeg studerer mig selv; naar jeg er træt deraf, saa ryger jeg til Tidssfordriv en Cigar og tænker, Gud veed, hvad vor Herre egentlig har meent med mig, eller hvad han vil bringe ud af mig.

*

*

*

Jungen Barjellone kan have besynderligere og utaalmodigere Duffer end jeg. Disse Duffer betræffe snart de ubethdeligste Ting, snart de mest ophoiede, men alle have de i lige høi Grad Sjæleens momentane Videnskab. Jeg ønsker i dette Dieblif en Tallerken Boghvede=Grød. Jeg erindrer fra min Skoletid, vi fik altid Boghvede=Grød om Onsdagen. Jeg erindrer, hvor glat og hvid Grøden var anrettet, hvor Smørret smilede mig imøde, hvor varm Grøden var at see til, hvor sulten jeg var, hvor utaalmodig efter at faae Lov at begynde. En jaadan Tallerken Boghvede=Grød! jeg gav mere end min Førstefødsels=Ret derfor.

*

*

*

Troldmanden Virgilius lod sig selv hugge i Stykker og putte i en Gryde for at koges i otte Dage, og ved denne Proces blive forynget. Han fik en Anden til at passe paa,

at ingen Uvedkommende figede i Gryden. Paapasseren kunde imidlertid ikke modstaae Fristelsen; det var for tidligt, Virgilius forsvandt som et lille Barn med et Skrig. Jeg har nok ogsaa figet for tidlig i Gryden, i Livets og den historiske Udviklings Gryde, og driver det nok aldrig til mere end at blive et Barn.

*

*

*

„Aldrig bør man tabe Modet; naar Ulykkerne optaarne sig forfærdeligt om Een, da seer man i Skyerne en hjælp-som Haand“, saaledes taledes Hans Velærværdighed Jesper Morten sidste Aftensang. Jeg er nu vant til at færdes meget under aaben Himmel, men har aldrig bemærket Sligt. For nogle Dage siden bliver jeg paa en Fodtour et saadant Phænomen vaer. Det var vel ikke egentlig en Haand, men ligesom en Arm, der strakte sig ud af Skyen. Jeg hensesk i Betragtning: det faldt mig ind, blot nu Jesper Morten var tilstede, at han kunde afgjøre, om det var det Phænomen, han sigtede til. Som jeg staaer midt i disse Tanker bliver jeg tiltalt af en Vandringsmand, der, idet han peger op mod Skyerne, siger: „seer De den Vandhose, det er kjeldnere at man seer en saadan i disse Egne; den river stundom hele Huse med sig.“ Oh Gud bevares, tænkte jeg, er det en Vandhose, og smurte Hæser det bedste jeg kunde. Hvad mon velærværdige Hr. Pastor Jesper Morten havde gjort i mit Sted?

*

*

*

Lad Andre klage over, at Tiden er ond; jeg klager over, at den er ussel; thi den er uden Videnskab. Menneftenes Tanker ere tynde og skrøbelige som Rniplinger, de selv ynkværdige som Rniplings-Piger. Deres Hjertes Tanker ere for usle til at være syndige. For en Dm vilde det maaskee kunne ansees for Synd at nære saadanne Tanker, ikke for et Mennefte, der er skabt i Guds Billede. Deres Øster ere adstadiige og dørste, deres Vidensfaber søvnige; de gjøre deres

Pligter, disse Kræmmerjæle; men tillade sig dog ligesom Jøderne at beklippe Mønten en lille Smule; de mene, at om vor Herre holder nok saa ordentlig Bog, kan man nok slippe godt fra at narre ham lidt. Psui over dem! Derfor vender min Sjæl altid tilbage til det gamle Testamente og til Shakespeare. Der føler man dog, at det er Mennesker, der taler; der hader man, der elsker man, myrder sin Fjende, forbander hans Afkom gjennem alle Slægter, der syndet man.

*

*

*

Min Tid deler jeg saaledes: den halve Tid sover jeg, den anden halve drømmer jeg. Naar jeg sover, drømmer jeg aldrig, det var Synd; thi at sove det er den høieste Genialitet.

*

*

*

Det at være et fuldkomment Menneske er dog det Høieste. Nu har jeg faaet Vigtorne, det er dog altid Noget til Hjælp.

*

*

*

Mit Livs=Resultat bliver slet Intet, en Stemning, en enkelt Farve. Mit Resultat faaer en Lighed med hiin Kunstners Maleri, der skulde male Jødernes Overgang over det røde Hav, og til den Ende malede hele Væggen rød, idet han forklarede, at Jøderne vare gaaede over, Egypterne vare druknede.

*

*

*

Den menneskelige Værdighed anerkjendes dog endnu i Naturen; thi naar man vil holde Fuglene borte fra Træerne, saa sætter man Noget op, der skal ligne et Menneske, og endogaa den fjerne Lighed med et Menneske, som en Fugle=fræmsel har, er nok til at indgyde Respekt.

*

*

*

Naar Elfvod skal have Noget at betyde, maa den i sin Fødselstime være befinnet af Maanen, ligesom Apis for at være den sande Apis skulde være maanebefinnet. Den Ko, der fødte Apis, skulde i Undfangelsens Dieblig være befinnet af Maanen.

*

*

*

Det bedste Beviis, der føres for Tilværelsens Sammenlighed, er det, der hentes fra Betragtningen af dens Herlighed.

*

*

*

De fleste Menneſter haſte ſaa ſtærkt efter Nydelſen, at de haſte den forbi. Det gaaer dem, ſom det gif hiin Dverg, der bevogtede en bortført Prindsſeſſe i ſit Slot. En Dag tog han ſig en Middagsſøv. Da han en Time efter vaagnede op, var hun borte. Hurtigt trækker han ſine Syvmiilsſtøvler paa; med eet Skridt er han hende langt forbi.

*

*

*

Min Sjæl er ſaa tung, at ingen Tanke mere kan bære den, intet Bingeslag mere løſte den op i Wtheren. Bevæges den, da ſtryger den kun langs hen med Jorden ſom Fuglenes lave Flugt, naar det blæſer op til et Tordenveir. Over mit indre Væſen ruger en Beklemmeſe, en Angſt, der ahner et Jordſkjælv.

*

*

*

Hvor er Livet tomt og betydningsløst. — Man begraver et Menneſte; man følger ham til Jorden, man faſter tre Spader Jord paa ham; man kjører ud i Karreet, man kjører hjem i Karreet; man trøſter ſig med, at der ligger et langt Liv for En. Hvor langt er vel 7×10 Aar? Hvorfor gjør man det ikke af paa eengang, hvorfor bliver man ikke derude, og gaaer ned med i Graven, og trækker Lod om, hvem den Ulykke ſkal times, at være den ſidſt Levende, der faſter de ſidſte tre Spader Jord paa den ſidſte Døde?

*

*

*

Pigerne behage mig ikke. Deres Skjønhed forgaaer som en Drøm og som den Dag igaar, naar den er forbi. Deres Trofasthed — ja deres Trofasthed! Enten ere de troløse, dette bekræfter mig ikke mere, eller de ere trofaste. Hvis jeg fandt en Saadan, da vilde hun behage mig i Betragtning af, at hun var en Sjeldenhed, i Betragtning af Tidens Længde vilde hun ikke behage mig; thi enten blev hun bestandig tro, og da blev jeg jo et Offer for min eksperimenterende Iver, da jeg maatte holde ud med hende, eller der kom et Tidsmoment, da hun hørte op, og saa havde jeg jo den gamle Historie.

*

*

*

Udle Skjebne! forgjebes opsminker Du som en gammel Skjoge dit furede Ansigt, forgjebes larmer Du med Narrebjelderne; Du kjæder mig; det er dog det Samme, et idem per idem. Ingen Afvexling, altid Dpfog. Kom Søvn og Død, Du lover Intet, Du holder Alt.

*

*

*

Disse to bekjendte Violinstrøg! Disse to bekjendte Violinstrøg her i dette Dieblif, midt paa Gaden. Har jeg tabt Forstanden, er det mit Øre, der af Kjærlighed til Mozarts Musik har ophørt at høre, er det en Belønning af Guderne at skjenke mig Ulykkelige, der sidder som en Betler ved Templets Dør, et Øre, der selv foredrager, hvad det selv hører? Kun disse to Violinstrøg; thi nu hører jeg Intet mere. Som de i hiin udødelige Overture bryde ud af de dybe Choral-Toner, saaledes vifle de sig her ud af Støien og Larmen paa Gaden, med en Aabenbarelses hele Overraskelse. — Det maa dog være her i Nærheden; thi nu hører jeg de lette Dands-toner. — Det er altsaa Eder, ulykkelige Kunstnerpar, jeg skylder denne Glæde. — Den ene af dem var vel en tytten Aar gammel, iført en grøn Kalmus=Frakke, med store Beeknapper. Frakken var meget for stor til ham. Han holdt Violinen tæt op under Hagen:

Kastjetten var trykket ned i Vinene; hans Haand var skjult af en Handske uden Fingre, Fingrene røde og blaae af Kulde. Den Anden var ældre, havde en Chenille paa. Begge vare de blinde. En lille Pige, som formodentlig ledede dem, stod foran, puttede sine Hænder ind under Halstorklædet. Vi samledes efterhaanden nogle Beundrere af disse Toner, et Postbud med sin Brev-Pakke, en lille Dreng, en Tjenestepige, et Par Sjouere. De herskabelige Bogne rullede larmende forbi, Arbeidsvognene overdøvede disse Toner, som glimtviis dukkede frem. Ulykkelige Kunstner=Par, ved I, at disse Toner gemme alle Verdens Herligheder i sig. — Var det ikke som et Stevnemøde. —

*

*

*

Det hændte paa et Theater, at der gik Jld i Coulisserne. Bajads kom for at underrette Publicum derom. Man troede, det var en Vittighed og applauderede; han gjentog det; man jublede endnu mere. Saaledes tænker jeg, at Verden vil gaae til Grunde under almindelig Jubel af vittige Hoveder, der troe, at det er en Wit.

*

*

*

Hvad er overhovedet Betydningen af dette Liv? Deler man Menneffene i to store Glasjer, saa kan man sige, den ene arbejder for at leve, den anden har ikke dette behov. Men det at arbejde for at leve kan jo ikke være Livets Betydning, da det jo er en Modsigelse, at det, bestandig at tilveiebringe Betingelserne, skal være Svaret paa Spørgsmaalet om dets Betydning, der ved Hjælp heraf skal betinges. De Øvriges Liv har i Almindelighed heller ingen Betydning uden den at fortære Betingelserne. Vil man sige, at Livets Betydning er at døe, saa synes dette atter en Modsigelse.

*

*

*

Den egentlige Nydelse ligger ikke i hvad man nyder, men i Forestillingen. Hvis jeg i min Tjeneste havde en

underdanig Aand, der, naar jeg forlangte et Glas Vand, vilde bringe mig al Verdens kostbareste Vine lifligt blandede i en Potat, da vilde jeg give ham hans Altsked, indtil han lærte, at Nydelsen ikke ligger i hvad jeg nyder, men i at faae min Villie.

*

*

*

Det er altsaa ikke mig, der er mit Livs Herre, jeg er en Traad med, der skal spindes ind i Livets Rattun! Nu vel, kan jeg end ikke spinde, saa kan jeg dog klippe Traaden over.

*

*

*

Alt vil erhverves i Stilhed og guddommeliggjøres i Tausshed. Det er ikke blot om Psyches tilkommende Varn det gjelder, at dets Fremtid afhænger af hendes Tausshed.

Mit einem Kind, das göttlich, wenn Du schweigst —
Doch menschlich, wenn Du das Geheimniß zeigst.

*

*

*

Jeg synes bestemt til at skulle gennemlæbe alle mulige Stemminger, at skulle gjøre Erfaring i alle Retninger. Hvert Dieblif ligger jeg som et Varn, der skal lære at svømme, midt ude i Havet. Jeg striger (det har jeg lært af Grækerne, af hvem man kan lære det reent Menneftelige); thi vel har jeg en Sele om Livet, men den Stang, der skal holde mig oppe, seer jeg ikke. Det er en rædsom Maade at gjøre Erfaring paa.

*

*

*

Det er mærkeligt nok, ved de to rædsomste Modfættninger faaer man en Forestilling om Evigheden. Tænker jeg mig hiin ulykkelige Bogholder, der gif fra Forstandens af For-
tvivlelse over, at han ved i et Regnskab at have sagt: 7 og 6 er 14, havde ødelagt et Handelshuus; tænker jeg mig ham Dag ud og Dag ind, uberørt af alt Andet, gjentage for sig

selv: 7 og 6 er 14, saa har jeg et Billede af Evigheden. —
Tænker jeg mig en hyppig qvindelig Skjonhed i et Harem,
hvilende paa en Sopha i al sin Ynde, uden at bekymre sig
om noget i Verden, saa har jeg atter et Billede paa
Evigheden.

*

*

*

Det, Philosopherne tale om Virkeligheden, er ofte ligesaa
stuffed, som naar man hos en Marchandiser læser paa et
Skilt: Her rulles. Vilde man komme med sit Toi for at
faae det rullet, saa var man narret; thi Skiltet er blot
tilsalgs.

*

*

*

For mig er intet farligere end at erindre. Har jeg først
erindret et Livsforhold, saa er Forholdet selv ophørt. Man
figer, at Adskillelse hjælper til at opfriske Kjærlighed. Det
er ganske sandt, men den opfrister den paa en reen poetisk
Maade. At leve i Erindringen er det fuldendteste Liv, der
lader sig tænke, Erindringen mætter rigeligere end al Vir-
kelighed, og den har en Tryghed, som ingen Virkelighed eier.
Et erindret Livsforhold er allerede gaaet ind i Evigheden
og har ingen timelig Interes e mere.

*

*

*

Skulde noget Menneſte føre en Dagbog, ſaa ſkulde det
være mig, og for at komme min Hukommelse lidt til Hjælp.
Efter en Tids Forløb hænder det mig ofte, at jeg aldeles
har glemt, hvilke Grunde der bevægede mig til dette eller hiint,
og det ikke blot Smaaſting betræffende, men de meeft afgjø-
rende Skridt. Falder Grunden mig da ind, ſaa kan den
ſtundom være ſaa beſynderlig, at jeg ikke ſelv vil troe, at
det var Grunden. Denne Tvivl vilde da bortſjernes, hvis
jeg havde noget Skrevet at holde mig til. En Grund er
overhovedet en beſynderlig Ting; ſeer jeg paa den med hele
min Videnskab, ſaa voxer den op til en uhyre Nødvendighed,

der kan sætte Himmel og Jord i Bevægelse; er jeg uden Videnskab, da seer jeg haanlig ned paa den. — Jeg har nu i længere Tid speculeret over, hvad det egentlig var for en Grund, der bevægede mig til at nedlægge mit Adjunktur. Naar jeg nu tænker derover, forekommer det mig, at en saadan Anjættelse netop var noget for mig. Idag er der gaaet et Lys op for mig, Grunden var just den, at jeg maatte ansee mig for aldeles skiftet til denne Post. Hvis jeg da var forbleven i mit Embede, havde jeg havt Alt at tabe, Intet at vinde. Desaarssag ansaae jeg det for rigtigt, at nedlægge min Post og søge Engagement hos et omreisende Theater=Selskab, af den Grund, at jeg intet Talent havde, og altsaa Alt at vinde.

*

*

*

Der hører dog en stor Naivetet til at troe, at det skal hjælpe at raabe og skrige i Verden, som om derved Ens Skjebne blev forandret. Man tage den som den bydes, og afholde sig fra alle Vidtløstigheder. Naar jeg i min Ungdom kom paa en Restauration, da sagde jeg ogsaa til Opvarteren: et godt Stykke, et meget godt Stykke, af Ryggen, ikke for fedt. Opvarteren hørte maaskee neppe mit Raab, end mindre at han skulde agte derpaa, end mindre at min Røst skulde kunne trænge ud i Rjoffenet, bevæge Forskjereren, og selv om alt dette skeete, saa var der maaskee ikke et godt Stykke paa den hele Steg. Nu raaber jeg aldrig mere.

*

*

*

Den sociale Stræben og den denne ledsagende skjønne Sympathi udbreder sig mere og mere. I Leipzig har der dannet sig en Comitee, der af Sympathi med gamle Hestes forgelige Endeligt har besluttet at æde disje.

*

*

*

Jeg har kun een Ven, det er Eccho; og hvorfor er det min Ven? fordi jeg elsker min Sorg, og den tager det

ikke fra mig. Jeg har kun een Fortrolig, det er Rattens Tausshed; og hvorfor er den min Fortrolige? fordi den tier.

*

*

*

Som det efter Sagnet gif Parmenistuz, der i den trophoniske Hule tabte Evnen til at lee, men fik den igjen paa Delos ved Synet af en ufornelig Klods, der blev fremstillet som Gudinden Letos Billede, saaledes er det gaaet mig. Da jeg var meget ung, da glemte jeg i den trophoniske Hule at lee; da jeg blev ældre, da jeg slog Diet op og betragtede Virkeligheden, da kom jeg til at lee, og har siden den Tid ikke ophørt dermed. Jeg saae, at det var Livets Betydning at saae et Levebrød, dets Maal at blive Justitsraad; at det var Elskovens rige Lyst at saae en velhavende Pige; at det var Venstabet Salighed at hjælpe hinanden i Pengesorlegenheder; at det var Viisdommen, hvad de Fleste antog derfor; at det var Begeistring at holde en Tale; at det var Mod at vove at blive mulkeret paa 10 Rbd.; at det var Hjertelighed at sige Velbekomme efter et Middagsmaaltid; at det var Gudsfrugt eengang om Aaret at gaae til Alters. Det saae jeg, og jeg loe.

*

*

*

Hvad er det, der binder mig? Hvoraf var den Lænke dannet, hvormed Jentis=Ulven blev bunden? Den var forfærdiget af den Larm, Rattens Been gjør, naar den gaaer paa Jorden, af Qvinders Skjæg, af Klippernes Rødder, af Bjørnens Græs, af Fiskenes Aande og Fuglenes Svyt. Saaledes er ogsaa jeg bunden i en Lænke, der er dannet af mørke Iudbildninger, af ængstende Drømme, af urolige Tanker, af bange Anelser, af uforklarede Angester. Denne Lænke er „saare smidig, blød som Silke, giver, efter for den stærkeste Anspændelse, og kan ikke slides itu.“

*

*

*

Det er besynderligt nok, det er altid det Samme, der gennem alle Livets Aldere bestjefstiger En, og man kommer

altid lige vidt, eller snarere, man gaaer tilbage. Da jeg var 15 Aar gammel, skrev jeg i den lærde Skole med megen Salvelse om Beviserne for Guds Tilværelse og Sjælens Udodelighed, om Begrebet Tro, om Miraklets Betydning. Til examen artium skrev jeg en Afhandling om Sjælens Udodelighed, hvorfor jeg tilkjendtes præ ceteris; senere vandt jeg Prisen for en Afhandling om denne Materie. Hvo skulde troe, at jeg efter en saa solid og meget lovende Begyndelse, i mit 25de Aar skulde være kommen dertil, at jeg ikke kan føre et eneste Beviis for Sjælens Udodelighed. Især erindrer jeg fra min Skoletid, at en Afhandling af mig om Sjælens Udodelighed blev overordentlig rost og oplæst af Læreren, saavel paa Grund af Indholdets som Sprogets Fortrinlighed. Ak, Ak, Ak! denne Afhandling har jeg for længe siden kastet bort. Hvilken Ulykke! I den vilde maaskee min tvivlende Sjæl bleven fængslet, saavel ved Sproget som ved Indholdet. Saa er det da mit Raad til Forældre, Foresatte og Lærere, at foreholde de Born, der ere dem betroede, at gemme de danske Afhandlinger, der skrives i det 15de Aar. At give dette Raad er det Gæste, jeg kan gjøre til Menneskeslægstens Bedste.

*

*

*

Til Sandhedens Erkjendelse er jeg maaskee kommen; til Salighed visseelig ikke. Hvad skal jeg gjøre? Virke i Verden, svare Menneskene. Skulde jeg da meddele Verden min Sorg, levere et Bidrag mere til at bevise, hvor sorgeligt og usfelt Alt er, maaskee opdage en ny Plet i Menneske-Livet, der hidtil var bleven ubemærket? Jeg kunde da høste den sjældne Lon at blive navnkundig, ligesom den Mand, der opdagede Pletterne i Jupiter. Jeg foretrækker dog at tie.

*

*

*

Hvor Menneske-Naturen er sig selv liig! Med hvilken medfødt Genialitet kan ikke ofte et lille Barn vise os et levende Billede af de større Forhold. Jeg morede mig ret

idag over lille Ludvig. Han sad i sin lille Stol; med synligt Velbehag stuede han omkring sig. Da gik Barnepigen Maren gjennem Stuen. Maren! raabte han; ja, lille Ludvig, svarede hun med sædvanlig Venlighed, og kom hen til ham. Han lagde sit store Hoved lidt til den ene Side, fæstede sine umaadelige Øine paa hende med et vist Skjelmeri, og sagde derpaa ganske phlegmatisk: det var ikke den Maren, det var en anden Maren. Hvad gjør vi Eldre? Vi raabe ad den hele Verden, og naar den da kommer os venligt imøde, da sige vi: det var ikke den Maren.

*

*

*

Mit Liv er som en evig Nat; naar jeg engang døer, da kan jeg sige med Achilles:

Du bist vollbracht, Nachtwache meines Daseyns.

*

*

*

Mit Liv er aldeles meningsløst. Naar jeg betragter det's forskjellige Epocher, da gaaer det med mit Liv som med det Ord Schnur i Legikonnet, der for det første betyder en Snor, for det andet en Sonnetone. Der manglede blot, at det Ord Schnur for det tredje skulde betyde en Kameel, for det fjerde en Støvekøst.

*

*

*

Jeg er ligervis som det Lüneburger=Sviin. Min Tænken er en Videnstak. Jeg kan hyperligt rode Troster op for Andre, selv har jeg ingen Glæde af dem. Jeg tager Problemerne paa min Næse; men jeg kan ikke gjøre mere ved dem end kaste dem bagover mit Hoved.

*

*

*

Forgjæves strider jeg imod. Min Fod glider. Mit Liv bliver dog en Digter=Existentz. Kan der tænkes noget Ulykkeligere? Jeg er udjeet; Skjebnen leer ad mig, naar den pludselig viser mig, hvorledes Alt hvad jeg gjør imod

bliver Moment i en saadan Tilværelse. Jeg kan skildre Haabet saa levende, at enhver haabende Individualitet vil vedkjende sig min Skildring; og dog er den et Falskum, thi medens jeg skildrer det, tænker jeg paa Erindringen.

*

*

*

Der er dog endnu eet Beviis for Guds Tilvær, man hidtil har overseet. Det føres af en Tjener i Aristophanes, Ridderen, v. 32 flgg.:

Δημοσθενης.

ποῖον βρετας; ἐτεὸν ἤγεῖ γὰρ θεούς;

Νικιας.

ἔγωγε.

Δημοσθενης.

ποιῶ χρωμενος τεκμηρίῳ;

Νικιας.

ὅτι θεοῖσιν ἐχθρὸς εἰμ'. οὐκ εἰχότως;

Δημοσθενης.

35. εὐ προσβιβάζεις με.

*

*

*

Hvor er dog Kjedsommelighed rædsom — rædsom kjedsommelig; jeg veed intet stærkere Udtryk, intet sandere, thi kun det Lige erkjendes af det Lige. Vid der var et høiere Udtryk, et stærkere, saa var der dog endnu een Bevægelse. Jeg ligger henstrakt, uirksom; det Gnefte, jeg seer, er Tomhed, det Gnefte, jeg lever af, er Tomhed, det Gnefte, jeg bevæger mig i, er Tomhed. End ikke smerte lider jeg. Gribben hakkede dog bestandig i Prometheus's Lever; Loke dryppede der dog bestandig Gift ned paa; det var dog en Afbrydelse om end eensformig. Smerten selv har tabt sin Bedrøvelsel for mig. Om man bod mig al Verdens Herligheder eller al Verdens Qualer, de røre mig lige meget, jeg vilde ikke vende mig om paa den anden Side hverken for at naae eller for at flye. Jeg døer Døden. Og hvad skulde kunne adsprede mig? Ja hvis jeg fik en Trofasthed at see, der be-

stod enhver Prøvelse, en Begeistring, der bar Alt, en Tro, der flyttede Bjerger; hvis jeg fornåm en Tanke, der forbandt det Endelige og det Uendelige. Men min Sjæls giftige Tvivl fortærer Alt. Min Sjæl er som det døde Hav, over hvilket ingen Sugl kan flyve; naar den er kommen midtvejs, synker den mat ned i Død og Undergang.

*

*

*

Forunderligt! med hvilken tvethdig Angst, for at tabe og beholde, hænger dog Mennesket fast ved dette Liv. Stundom har jeg tænkt paa at gjøre et afgjørende Skridt, mod hvilket alle mine foregaaende kun var Barnefregter — at tiltræde den store Opdagelses-Reise. Som et Skib, naar det løber af Stabelen, hilses med Kanonstød, saaledes vilde jeg hilse mig selv. Og dog. Er det Mod jeg mangler? Hvis en Steen faldt ned og slog mig ihjel, det var dog en Udvei.

*

*

*

Tautologien er og bliver dog det høieste Princip, den høieste Tænke-Grundsætning. Hvad Under da, at de fleste Mennesker bruge den. Den er ei heller saa fattig og kan godt udfylde hele Livet. Den har en spøgende, vittig, underholdende Form, det er de uendelige Domme. Denne Art Tautologi er den paradokse og transcendente. Den har den alvorlige, videnskabelige og opbyggelige Form. Formlen herfor er følgende: naar to Størrelser ere lige store med een og samme tredie, da ere de indbyrdes lige store. Dette er en kvantitativ Slutning. Denne Art Tautologi er især brugelig paa Kathedere og Prædikestole, hvor man skal sige Meget.

*

*

*

Det Uproportionerede i min Bygning er at mine Forbeen ere for smaa. Som Haren fra Ny-Holland har jeg ganske smaa Forbeen, men uendelig lange Bagbeen. I Almindelighed

sidder jeg ganske stille; gjør jeg en Bevægelse, saa er det et uhyre Spring til Forsærdelse for alle dem, til hvem jeg ved Slægtskabs og Venstabs omme Baand er knyttet.

*

*

*

Enten — Eller.

Et egzotist Foredrag.

Gift Dig, Du vil fortryde det; gift Dig ikke, Du vil ogsaa fortryde det; gift Dig eller gift Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du gifter Dig, eller Du ikke gifter Dig, Du fortryder begge Dele. Lee ad Verdens Daarskaber, Du vil fortryde det; græd over dem, Du vil ogsaa fortryde det; lee ad Verdens Daarskaber eller græd over dem, Du vil fortryde begge Dele; enten Du leer ad Verdens Daarskaber, eller Du græder over dem, Du fortryder begge Dele. Tro en Pige, Du vil fortryde det; tro hende ikke, Du vil ogsaa fortryde det; tro en Pige eller tro hende ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du troer en Pige eller Du ikke troer hende, Du vil fortryde begge Dele. Hæng Dig, Du vil fortryde det; hæng Dig ikke, Du vil ogsaa fortryde det; hæng Dig eller hæng Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du hænger Dig, eller Du ikke hænger Dig, Du vil fortryde begge Dele. Dette, mine Herrer, er Indbegrebet af al Leve-Viisdom. Det er ikke blot i enkelte Niebliske, at jeg, som Spinoza siger, betragter Alt æterno modo, men jeg er bestandig æterno modo. Dette troer Mange at de ogsaa ere, naar de efter at have gjort det Ene eller det Andet forene eller medicere disse Modjætninger. Dog dette er en Misforstand; thi den sande Evighed ligger ikke bag ved enten — eller, men foran. Deres Evighed vil derfor ogsaa være en smertelig Tids-Succesſion, da de vil have den dobbelte Fortrydelse at tære paa. Min Viisdom er da let at fatte; thi jeg har kun een Grundsætning, som jeg end ikke gaar ud fra. Man maa stjelne mellem den efterfølgende Dialektik i enten — eller og den her antydede evige. Naar jeg saaledes her siger, at jeg ikke gaar ud fra min Grundsætning, saa

har dette ikke Modsætningen i en Gaaenud derfra, men er blot det negative Udtryk for min Grund sætning, det hvorved den fatter sig selv i Modsætning til en Gaaenud derfra eller en Ikke=Gaaenud derfra. Jeg gaaer ikke ud fra min Grund sætning; thi gif jeg ud fra den, vilde jeg fortryde det, gif jeg ikke ud fra den, vilde jeg ogsaa fortryde det. Skulde det derfor forekomme en eller anden af mine høiærede Tilhørere, at der dog var Noget i det, jeg sagde, saa beviser han blot derved, at hans Hoved ikke er stiftet for Philosophi; skulde det synes ham, at der var Bevægelse i det Sagte, saa beviser dette det Samme. For de Tilhørere derimod, der ere istand til at følge mig, uagtet jeg ingen Bevægelse gjør, vil jeg nu udvikle den evige Sandhed, hvorved denne Philosophi bliver i sig selv, og ikke indrommer nogen hoiere. Derjom jeg nemlig gif ud fra min Grund sætning, saa vilde jeg ikke kunne holde op igjen; thi holdt jeg ikke op, saa vilde jeg fortryde det; holdt jeg op, saa vilde jeg ogsaa fortryde det o. s. v. Nu derimod da jeg aldrig gaaer ud, saa kan jeg altid høre op; thi min evige Udgang er mit evige Ophor. Erfaring har viist, at det ingenlunde er Philosophien saa vanskeligt at begynde. Langtfra; den begynder jo med Intet, og kan altjaa altid begynde. Det der derimod falder Philosophien og Philosopherne vanskeligt, er at høre op. Ogsaa denne Vanskelighed har jeg undgaaet; thi derjom Noget skulde troe, at jeg, idet jeg nu holder op, virkelig holder op, saa viser han, at han ikke har spekulativt Begreb. Jeg holder nemlig ikke nu op; men jeg holdt op den Gang jeg begyndte. Min Philosophi har derfor den fortrinlige Egenskab, at den er kort, og at den er uimodsigelig; thi derjom Noget siger mig imod, saa turde jeg vel have Ret i at erklære ham for gal. Philosophen er da bestandig æterno modo og har ikke som salig Sinteris blot enkelte Timer, der ere levede for Evigheden.

*

*

*

Hvorfor blev jeg ikke født i Nyboder, hvorfor døde jeg ikke som et lille Barn? Da havde min Fader lagt mig i en

lille Kiste, taget mig selv under Armen, haaret mig en Søndag Formiddag ud til Graven, selv kastet Jord paa, halv høit sagt et Par kun for ham selv forstaaelige Ord. Kun den lykkelige Oldtid kunde det falde ind, at lade de smaa Børn græde i Elysium, fordi de vare døde saa tidligt.

*

*

*

Aldrig har jeg været glad; og dog har det altid seet ud som om Glæden var i mit Folgeskab, som om Glædens lette Genier dansede omkring mig, usynlige for Andre, men ikke for mig, hvis Døi straaede af Fryd. Naar jeg da gaaer Menneskene forbi saa lykkelig og glad som en Gud, og de misunde mig min Lykke, da leer jeg; thi jeg foragter Menneskene, og jeg hævnner mig. Aldrig har jeg ønsket at gjøre noget Menneske Uret, men altid givet det Udseende af, at ethvert Menneske, der kom i min Nærhed, blev krænkert og forurettet. Naar jeg da hører Andre rose for deres Trofasthed, deres Rettsaffenhed, da leer jeg; thi jeg foragter Menneskene, og jeg hævnner mig. Aldrig har mit Hjerte været forhærdet mod noget Menneske, men altid, netop naar jeg var meest bevæget, har jeg givet det Udseende af, at mit Hjerte var lukket og fremmedt for enhver Følelse. Naar jeg da hører Andre berømme for deres gode Hjerte, seer dem elskede for deres dybe rige Følelse, da leer jeg; thi jeg foragter Menneskene og hævnner mig. Naar jeg seer mig selv forbandet, afføyet, hadet for min Kulde og Hjerteløshed: da leer jeg, da mættes min Brede. Dersom nemlig de gode Mennesker kunde bringe mig til virkelig at have Uret, til virkelig at gjøre Uret—ja, da havde jeg tabt.

■

*

*

Det er min Ulykke; ved Siden af mig gaaer altid en Morderengel, og det er ikke de Udvalgte's Dør jeg besprænger med Blod til Tegn paa, at han skal gaae den forbi, nei det er deres Dør han netop træder ind ad — thi først Grindringens Kjærlighed er lykkelig.

*

*

*

Vinen fryder ikke mere mit Hjerte; lidt af den gjør mig veemodig; meget — tungsindig. Min Sjæl er mat og krafterløs, forgjebes hugger jeg Lystens Spore i dens Side, den kan ikke meer, den reiser sig ikke mere i sit kongelige Spring. Jeg har tabt al min Illusion. Forgjebes søger jeg at hengive mig i Glædens Uendelighed, den kan ikke løfte mig, eller rettere jeg kan ikke løfte mig selv. Fordum naar den blot vinkede, da steg jeg let og sund og freidig. Naar jeg ved langsomt gennem Skoven, da var det som om jeg fløi; naar nu Hesten skummer nærved at styrte, da synes jeg, at jeg ikke kommer af Stedet. Gne er jeg, det har jeg altid været; forladt, ikke af Menneskene, det vilde ikke smerte mig, men af Glædens lykkelige Genier, der i talrig Skare omringede mig, der overalt traf Bekjendte, overalt viste mig en Velighed. Som en beruset Mand samler Ungdommens faade Brimmel om sig, saaledes flokkedes de om mig, Glædens Alfer, og mit Smil gjaldt dem. Min Sjæl har tabt Muligheden. Skulde jeg ønske mig Noget, da vilde jeg ikke ønske mig Rigdom eller Magt, men Mulighedens Lidenstah, det Die, der overalt evigt ungt, evigt brændende seer Muligheden. Nydelser stuffer, Muligheden ikke. Og hvilken Viin er saa stummende, hvilken saa dustende, hvilken saa berusende!

*

*

*

Hvor Solens Straaler ikke naae hen, der naae dog Tonerne. Mit Bærelse er mørkt og stummelt, en høi Muur holder næsten Dagens Lys borte. Det maa være i Labogaarden, formodentlig en omvandrende Musikant. Hvad er det for et Instrument? En Korfloite? . . . hvad horer jeg — Menuetten af Don Juan. Saa bærer mig da atter bort, 3 rige og stærke Toner, til Pigernes Kred, til Dandsens Lyt. — Apothekeren stoder i sin Morter, Pigen sturer sin Gryde, Staldkarlen strigler sin Hest og banker Striglen af paa Brostenene; kun mig gjelde disse Toner, kun mig vinke de. O! hav Tak hvo Du end er, hav Tak! min Sjæl er saa rig, saa sund, saa glædedrukken.

*

*

*

Laz er i og for sig en meget delicat Spise; men naar man faaer for meget deraf, er det skadeligt for Helbredden, da det er rorig Mad. Da der derfor engang i Hamborg blev fanget en stor Mængde Laz, befalede Politiet, at enhver Husbonde kun maatte give sine Tjenestefolk Laz eengang om Ugen. Det var at onske, at der maatte udkomme en lignende Politiplakat angaaende Sentimentalitet.

*

*

*

Min Sorg det er min Ridderborg, der som en Ørnerede ligger høit oppe paa Bjergenes Spidse mellem Skyerne; Ingen kan storme den. Fra den flyver jeg ned i Virkeligheden og griber mit Bytte; men jeg bliver ikke dernede, mit Bytte bringer jeg hjem, og dette Bytte er et Billede, jeg væver ind i Tapeterne paa mit Slot. Da lever jeg som en Uddød. Alt, hvad der er oplevet, dukker jeg ned i Glemfelses Daab til Erindringens Evighed. Alt Endeligt og Tilfældigt er glemt og udslettet. Da sidder jeg som en gammel graahærdet Mand tantejuld og forklarer Billederne med sagte Stemme, næsten hvidstende, og ved min Side sidder et Barn og lytter til, skjøndt det huster Alt, forend jeg fortæller det.

*

*

*

Solen skinner saa skjønt og livligt ind i mit Værelse, Vinduet staaer aabent i det næste; paa Gaden er Alt stille, det er Søndag-Eftermiddag; jeg hører tydelig en Lærke, der uden for et Vindue i en af Nabogaardene slaar sine Triller, uden for det Vindue, hvor den smukke Pige boer; langt borte fra en fjern Gade hører jeg en Mand raabe med Reier; Luften er saa varm, og dog er hele Byen som uddød. — Da mindes jeg min Ungdom og min første Kjærlighed — da jeg længtes, nu længes jeg kun efter min første Længsel. Hvad er Ungdom? En Drøm. Hvad er Kjærligheden? Drømmens Indhold.

*

*

*

Noget vidunderligt er der hændt mig. Jeg blev henrykket i den lyvende Himmel. Der sad alle Guderne forsamlede. Af særlig Naade tilstodes den Gunst mig at gjøre et Ønske. „Vil Du“, sagde Mercur, „vil Du have Ungdom, eller Skjønhed, eller Magt, eller et langt Liv, eller den skønneste Pige, eller en anden Herlighed af de mange, vi har i Krantziiten, saa vælg, men kun een Ting.“ Jeg var et Dieblif raadvild, derpaa henvendte jeg mig til Guderne saaledes: Høiesterede Samtidige, jeg vælger een Ting, at jeg altid maa have Latteren paa min Side. Der var ikke en Gud, der svarede et Ord, derimod gave de sig alle til at lee. Deraf sluttede jeg, at min Bon var opshldt, og fandt, at Guderne vidste at udtrykke sig med Smag; thi det havde jo dog været upassende, alvorligt at svare: det er Dig indrømmet.

De umiddelbare erotiske Stadier

| Eller

Det Musikalsk-Erotiske.

Intetliggende Indledning.

Fra det Dieblit min Sjæl første Gang forbausedes og ydmygt boiede sig i Beundring af Mozarts Musik, har det ofte været mig en kjær og vederkvægende Bestjæftigelse at overveie, hvorledes hiin glædelige græste Betragtning af Verden, der derfor kalder denne *κοσμος*, fordi den viser sig som et velordnet Hele, som en smagsfuld gennemsigtig Prydelse for den Aand, der virker og gennemvirker den, hvorledes hiin glædelige Betragtning lader sig gjentage i en hoiere Tingenes Orden, i Idealernes Verden, hvorledes der atter her er en styrende Wiisdom, beundringsværdig fornemmelig i at sammenknytte, hvad der hører sammen, Agel med Valborg, Homer med den trojaniske Krig, Raphael med Katholicismen, Mozart med Don Juan. Der gives en usjæl Bantro, der synes at indeholde megen Lægedom. Den mener, at en saadan Forbindelse er tilfældig, og seer intet Andet deri, end et ret heldigt Sammenstod af de forskjellige Kræfter i Livets Spil. Den mener, at det er tilfældigt at de Elskende faae hinanden, tilfældigt at de elske hinanden; der havde været hundrede andre Piger, med hvilke han kunde være bleven ligesaa lykkelig, hvilke han kunde have elsket ligesaa hoit. Den mener, at der har levet mangen en Digter, der vilde være bleven ligesaa udodelig som Homer, hvis hiint herlige Stof ikke havde været optaget af ham, mangen Componist, der vilde være bleven ligesaa udodelig som Mozart, hvis Veligheden havde tilbudt sig. Denne Wiisdom indeholder nu en stor

Troßt og Husvælelse for alt det Middelmaadige, der derved
 jeer sig sat istand til at indbilde sig selv og Vigsindede, at
det er en Forverling af Stjebnen, en Feiltagelse af Verden,
at de ikke bleve ligesaa udmærkede som de Udmærkede. Det
 er en meget nem Optimisme, der saaledes tilveiebringes. For
 enhver hoimodig Sjæl derimod, for enhver Optimat, hvem
 det ikke er saa magtpaaliggende, paa en saadan usjel Maade
 at frelse sig selv, som at tabe sig selv ved at betragte det
 Store, er den naturligviis en Modbydelighed; medens det er
 en Fryd for hans Sjæl, en hellig Glæde at see Det forenet,
 som horer sammen. Dette er det Lykkelige, ikke i Betydning
 af det Tilfældige, og forudsætter derfor tvende Faktorer,
 medens det Tilfældige ligger i Stjebnens uarticulerede
 Interjectioner. Dette er det Lykkelige i Historien, det gud-
dommelige Sammenspil af de historiske Kræfter, Hoitiden i
den historiske Tid. Det Tilfældige har kun een Faktor; det
 er tilfældigt, at Homer i den trojanske Krigs Historie fik det
 meest udmærkede episke Stof, der lader sig tænke. Det Lyk-
 kelige har to: det er lykkeligt, at det meest udmærkede episke
 Stof blev Homer til Deel; her ligger nemlig Accenten
 ligesaa meget paa Homer som paa Stoffet. Deri ligger den
 dybe Harmoni, der gjenslyder i enhver Frembringelse, vi kalde
klassisk. Saaledes nu ogsaa med Mozart; det er lykkeligt,
at det i dybere Forstand maastee eneste musicaliske Sujet blev
givet — Mozart.

Bed sin Don Juan træder Mozart ind i den lille udø-
delige Skare af Mænd, hvis Navn, hvis Værker Tiden ikke
 vil glemme, da Evigheden erindrer dem. Og skjøndt det, naar
 man først er traadt ind her, er ligegyldigt, om man staaer
 øverst eller nederst, fordi man i en vis Forstand staaer lige
 høit, da man staaer uendelig høit, skjøndt det er ligesaa barn-
 agtigt at stride om den øverste og nederste Plads her, som
 om Pladsen paa Kirkegulvet ved en Confirmation, saa er jeg
 dog endnu altsor meget Barn, eller rettere, jeg er som en
ung Pige forelsket i Mozart, og jeg maa have ham til at
staae øverst, hvad det end koster. Og jeg vil gaae til Degnen

og Præsten og Provsten og Bispen og det hele Consistorium, og jeg vil bede og besværges dem, at de ville opfylde min Bøn, og jeg vil anraabe den hele Menighed om det Samme, og vil man ikke høre min Bøn, ikke opfylde mit barnagtige Ønske, da træder jeg ud af Samsundet, da separerer jeg mig fra dets Tankegang, da danner jeg en Sect, der ikke blot sætter Mozart overst, men slet ingen anden har end Mozart; og Mozart vil jeg bede at tilgive mig, at hans Musik ikke begejstrede mig til store Bedrifter, men gjorde mig til en Nar, der over ham tabte den Smule Forstand, jeg havde, og nu som oftest i stille Veemod fordriver Tiden med at nyne hvad jeg ikke forstaaer, som et Spøgelse Dag og Nat lister mig omkring hvad jeg ikke kan komme ind i. Udødelige Mozart! Dig hvem jeg skylder Alt, hvem jeg skylder, at jeg tabte min Forstand, at min Sjæl forbausedes, at jeg forfærdedes i mit inderste Væsen, Dig hvem jeg skylder, at jeg ikke gif Livet igjennem uden at Noget var i stand til at ryste mig, Dig hvem jeg takker for, at jeg ikke døde uden at have elsket, om min Kjærlighed end var ulykkelig. Hvad Under da, om jeg er mere iverfsg paa hans Forherligelse end paa mit eget Livs lykkeligste Dieblif, mere iverfsg paa hans Udødelighed end paa min egen Tilvær. Ja, dersom han toges bort, dersom hans Navn udslettedes, da omstødtes den eneste Pille, der hidtil forhindrede, at ikke Alt for mig styrtede sammen i et grændseløs Chaos, i et rædsomt Intet.

Dog jeg behøver vel ikke at frygte, at nogen Tid vil negte ham Plads i hiint Røngerige af Guder, men vel at være forberedt paa, at man vil finde det barnagtigt af mig, at han skal have den første Plads. Og uagtet jeg ingenlunde agter at flamme mig ved min Barnagtighed, uagtet den for mig altid vil beholde mere Betydning og mere Værd end enhver udtømmende Betragtning, netop fordi den er udtømmelig, skal jeg dog gjøre et Forsøg paa, ad Overveieffens Bei at bevise hans lovlige Adkomst.

Det Ulykkelige ved den classiske Frembringelse, det som constituerer dens Classicitet og Udødelighed, er det absolute

Sammenhold af de tvende Kræfter. Dette Sammenhold er saa absolut, at en senere reflekterende Tid neppe engang for Tanken kan adstille det, som saa inderlig er forenet, uden at lobe Fare for at vække eller nære en Misforstaaelse. Naar man saaledes siger, at det er Homers Lykke, at han fik det meest udmærkede episke Stof, saa kan dette let give Anledning til, at man glemmer, at vi bestandig have dette episke Stof gennem Homers Opfattelse, og at det, at det viser sig som det meest fuldendte episke Stof, kun er os klart i og med den Transsubstantiation, der tilhører Homer. Udhæver man derimod Homers digteriske Virksomhed i at gennemtrænge Stoffet, saa løber man let Fare for at glemme, at Digtet aldrig var blevet det, det er, hvis ikke den Tanke, hvormed Homer gennemtrængte det, var dets egen Tanke, hvis ikke Formen var Stoffets egen Form. Digteren ønsker sit Stof; men, som man siger, at ønske er ingen Kunst, det er ganske rigtigt, og gjelder med stor Sandhed om en Mængde asmagtige Digterønsker. At ønske rigtigt, det er derimod en stor Kunst, eller rettere, det er en Gave. Det er det Uforklarlige og Hemmelighedsfulde ved Geniet, ligesom ved en Ønskeqvist, der aldrig faaer det Indfald at ønske, uden hvor Det er, den ønsker. At ønske har saaledes en langt dybere Betydning end i Almindelighed, ja den abstrakte Forstand forekommer det en Latterlighed, da den nærmest tænker det at ønske i Forhold til hvad der ikke er, ikke i Forhold til hvad der er.

Der var en Skole af Æstetikere, der, ved eensidigen at udhæve Formens Betydning, ikke uden Skyld foranledigede den modsatte dertil svarende Misforstaaelse. Det har ofte været mig paasaldende, at disse Æstetikere uden videre knyttede sig til den hegelske Filosofi, da saavel et almindeligt Kjendskab til Hegel, som et særligt til hans Æstetik, forvisser om, at han fornemmelig i æsthetisk Henseende høilig udhæver Stoffets Betydning. Begge Dele høre imidlertid væsentlig sammen, og en eneste Betragtning vil være tilstrækkelig til at vise dette, da et saadant Phænomen ellers

blev usforklarligt. Det er i Almindelighed kun et enkelt Værk, eller en enkelt Suite af Værker, der stempler den Enkelte som klassist Digter, Kunstner o. s. v. Den samme Individualitet kan have frembragt mange forskellige Ting, men som staae i intet Forhold hertil. Homer har saaledes ogsaa skrevet en Batrachomyomachi, men er ikke ved den bleven klassist eller udødelig. At sige, at dette skulde have sin Grund i at Emnet er ubetydeligt, er jo taabeligt, da det Klassiske ligger i Egevgæften. Derjom nu det, der gjør en klassist Frembringelse til en klassist Frembringelse, ene og alene laae i den producerende Individualitet, saa maatte jo Alt hvad han frembragte være klassist, i en lignende om end høiere Forstand som Bien altid frembringer en vis Art af Celler. Vilde man nu svare, at det kom deraf, at han havde været mere heldig med det Ene end med det Andet, saa havde man egentlig ikke svaret Noget. Deels er dette kun en fornem Tautologi, der kun altfor ofte i Livet nyder den Vre at blive anseet for at være et Svar, deels er det, betragtet som Svar, svaret indenfor en anden Relativitet end den, hvori der blev spurgt. Det oplyser nemlig Intet med Hensyn til Forholdet mellem Stof og Form, og kunde i det Høieste komme i Betragtning, hvor der blev Spørgsmaal om den formende Virksomhed alene.

Med Mozart er det nu ligeledes Tilfælde, at det kun er eet Værk af ham, der gjør ham til en klassist Componist og absolut udødelig. Dette Værk er Don Juan. Hvad han iøvrigt har frembragt, kan glæde og fryde, vække vor Beundring, berige Sjælen, mætte Øret, fryde Hjertet; men man gjør ham og hans Udødelighed ikke nogen Tjeneste ved at slaae Alt imellem hverandre og gjøre det Alt lige stort. Don Juan er hans Receptionsstykke. Ved Don Juan træder han ind i hjin Ewigheid, der ikke ligger udenfor Tiden men midt i denne, der ikke ved noget Forhæng skjules for Menneskenes Dine, hvori de Udødelige ikke ere optagne eengang for alle men bestandig optages, idet Slægten gaaer forbi og vender Bliffet mod dem, er lykkelig i Beskuelsen af dem, gaaer i

Graven, og den følgende Slægt vandrer dem atter forbi og forklæres i deres Beshuelse; ved sin Don Juan træder han ind i Rækken af hine Uødelige, af hine spulig Forklærede, som ingen Sky tager bort fra Menneftenes Dine; ved Don Juan staaer han øverst iblandt dem. Dette Sidste var det, jeg, som ovenfor sagt, vilde søge at bevise.

Alle classiske Frembringelser staae, som ovenfor blev bemærket, lige høit, fordi enhver staaer uendelig høit. Vil man altsaa desuagtet gjøre et Forsøg paa at indføre en vis Orden i denne Procession, saa følger det af sig selv, at denne ikke kan være begrundet paa noget Væsentligt; thi deraf vilde jo følge, at der var en væsentlig Forskjel, hvoraf atter vilde følge, at Ordet „classisk“ med Urette prædiceredes om dem Alle. Vilde man saaledes begrunde en Classification paa Stoffets forskjellige Bestaenhed, saa vilde man strax herved indvillige sig i en Misforstaaelse, der i sin vidtløftigere Udbredelse vilde ende med at ophæve det hele Begreb af det Classiske. Stoffet er nemlig et væsentligt Moment, forsaavidt det er den ene Faktor, men det er ikke det Absolute, da det kun er det ene Moment. Man kunde saaledes gjøre opmærksom paa, at der ved visse Arter af classiske Frembringelser paa en Maade intet Stof er til, medens derimod ved andre Stoffet spiller en saa betydelig Rolle. Det første er Tilfældet med de Bærker, vi beundre som classiske i Architektur, Sculptur, Musik, Maleri, især med de tre første, saaledes, at selv hvad Maleriet angaaer, forsaavidt der er Tale om Stoffet, dette dog nærmest kun har Betydning af at være Anledning. Det Andet gjelder om Poesien, dette Ord taget i sin videste Betydning, hvorved det betegner al kunstnerisk Frembringelse, der er baseret paa Sproget og den historiske Bevidsthed. Denne Bemærkning er i sig selv ganske rigtig; men vil man paa den begrunde en Classification, ved at anfæe Mangelen paa Stof eller dets Tilstedeværelse for en Fordeel eller en Besvær for det producerende Subject, saa løber man vild. Stricte taget kommer man nemlig til at urgere det Modsatte af det man egentlig vilde, saaledes som det al-

tid gaaer naar man abstrakt bevæger sig i dialektiske Bestemmelser, hvor det da ikke blot gjælder, at man siger *Det*, mener et *Andet*, men man siger det *Andet*; det man troer man siger, siger man ikke, men siger det *Motsatte*. Saaledes hvor man gjør *Stoffet* gjældende som *Inddelings-Princip*. I det man taler derom, taler man om noget ganske *Andet*, nemlig om den formende *Virksomhed*. Vil man derimod gaae ud fra den formende *Virksomhed* og alene udhæve den, saa har man samme *Skjebne*. I det man her vil gjøre *Forstjellen* gjældende, og saaledes udhæve, at i nogle *Retninger* den formende *Virksomhed* i den *Grad* er *skabende*, at den *skaber* *Stoffet* med, hvorimod den i andre modtager *Stoffet*, saa taler man her igjen, skjøndt man troer at tale om den formende *Virksomhed*, egentlig om *Stoffet*, og begrunder egentlig *Classificationen* paa *Inddelingen* af *Stoffet*. Om den formende *Virksomhed* som *Udgangspunkt* for en saadan *Classification* gjælder aldeles det Samme som om *Stoffet*. Til at begrunde en *Rangfølge* kan altsaa den enkelte *Side* aldrig bruges; thi den er bestandig for væsentlig til at være tilfældig nok, for tilfældig til at begrunde en væsentlig *Anordnen*. Men denne absolute gjensidige *Gjennemtrængen*, der gjør, at naar man vil tale *distinct*, man ligesaa godt kan sige, at *Stoffet* *gjennemtrænger* *Formen*, som at *Formen* *gjennemtrænger* *Stoffet*, denne gjensidige *Gjennemtrængen*, dette *Lige* for *Lige* i det *Classifies* *udødelige* *Benfak*, kan tjene til at behjæpe det *Classiske* fra en ny *Side* og begrænde det saaledes, at det ikke bliver for *anvælt*. De *Æsthetikere* nemlig, der eenfæddig *urgerede* den *distante* *Virksomhed*, have udvidet dette *Begreb* saa meget, at hiint *Pantheon* blev i den *Grad* *beriget*, ja *overlæstet* med *classiske* *Snurrepiberier* og *Vagateller*, at den *naturlige* *Forestilling* om en *kolleg* *Sal* med enkelte bestemte *store* *Stikfæls*er aldeles *forvandt*, og hiint *Pantheon* *snarere* blev et *Pulterkammer*. Enhver i *kunstnerisk* *Henseende* *fuldendt* *lille* *Methed* er efter denne *Æstetik* et *classisk* *Værk*, der var *sikkert* *absolut* *Udødelighed*; ja i dette *Focus=Focus* *indrømmede* man *slige* *Smaating* *aller-*

meest; skjøndt man ellers hadede Paradoxer, frygtede man dog ikke for det Paradox, at det Mindste egentlig var Kunsten. Det Usande ligger i, at man eensidig udhævede den formelle Virksomhed. En saadan Æsthetik kunde derfor kun holde sig en bestemt Tid, saa længe man nemlig ikke blev opmærksom paa, at Tiden spottede den og dens classiske Værker. Paa Æstetikens Gebeet var denne Anskuelse en Form af den Radikalisme, der paa en tilsvarende Maade har yttret sig paa saa mange Gebeter, den var en Yttring af det toilesløse Subject i dets ligesaa toilesløse Indholdsløshed. Denne Stræben som saa mange andre fandt imidlertid sin Betvinger i Hegel. Det er overhovedet en sorgelig Sandhed med Hensyn til den hegelste Philosophi, at den ingenlunde har faaet den Betydning hverken for en forgangen eller en nærværende Tid, som den vilde have faaet, hvis den for-gangne ikke havde haft saa travlt med at skræmme Folk ind i den, men derimod lidt mere præsentistisk No i at tilegne sig den, den nærværende ikke været saa utrættelig virksom for at jage Folk ud over den. Hegel indsatte igjen Stoffet, Ideen i dens Rettigheder, og fordrev derved disse flygtige classiske Værker, disse lette Bæscener, Tusmørke=Eværmere fra Classificitetens Hvalvinger. Det kan ingenlunde være vor Hensigt at frakjende disse Værker det dem tilkommende Værd, men det gjelder om at vaage over, at ikke her som saa mange andre Steder Sproget forvirres, Begreberne enerveres. En vis Evighed kan man gjerne tillægge dem, og dette er det Fortjenstfulde ved dem; men denne Evighed er dog egentlig blot det evige Dieblif, som enhver sand kunstnerisk Frembringelse har, ikke den sydlige Evighed midt i Tidernes vexlende Omkiftelser. Det, hine Frembringelser manglede, var Ideer, og jo mere fuldendte de vare i formel Henseende, desto hurtigere forbrændte de i dem selv, jo mere den tech-niske Færdighed udvikledes til den høieste Grad af Virtuositet, desto flygtigere blev denne, og havde ikke Mod og Kraft eller Holdning til at modstaae Tidens Pust, idet den fornemmere og fornemmere bestandig gjorde større Fordring

paa at være den meest rectificerede Spiritus. Kun hvor Ideen er bragt til Hvile og Gjennemsigtigthed i en bestemt Form, kun der kan være Tale om et classifikt Værk; men det vil da ogsaa være istand til at modstaae Tiderne. Denne Eenhed, denne gjensidige Underlighed i hinanden, har ethvert classifikt Værk, og man seer saaledes let, at ethvert Attentat paa en Classification af de forskjellige classifiste Værker, der til sit Udgangspunkt har en Adskillelse af Stof og Form eller Idee og Form, eo ipso er forseilet.

Man kunde da tænke sig en anden Vei. Man kunde gjøre Mediet, igjennem hvilket Ideen bliver synlig, til Gjens-stand for Betragtningen, og idet man bemærkede, at eet Medium var rigere, et andet fattigere, begrunde Inddelingen herpaa ved i Mediets forskjellige Rigdom eller Fattigdom at see en Vettelse eller en Besvær. Men Mediet staaer i et altfor nødvendigt Forhold til den hele Frembringelse, til at en Inddeling, som grundedes herpaa, ikke vilde gjennem et Par Tænkbevægelser hilde sig i de i det Foregaaende udhævede Vanskeligheder.

Derimod troer jeg ved følgende Betragtninger at aabne Udsigt til en Inddeling, der vil have Gyldighed, netop fordi den er aldeles tilfældig. Jo abstraktere og altsaa jo fattigere Ideen er, jo abstraktere og altsaa jo fattigere Mediet er, desto større Sandsynlighed for, at ingen Gjentagelse lader sig tænke, desto større Sandsynlighed for, at naar Ideen har faaet sit Udtryk, den da har faaet dette eengang for alle. Jo concretere derimod og altsaa jo rigere Ideen, og ligesaa med Mediet, desto større Sandsynlighed for en Gjentagelse. Idet jeg nu opstiller ved Siden af hverandre alle de forskjellige classifiste Værker og, uden at ville rangere dem, netop undres over, at alle staae lige høit, saa vil det dog let vise sig, at een Section tæller flere Arbeider end en anden, eller om den ikke gjør det, at der er Mulighed for, at den kan gjøre det, medens der ikke saa let viser sig nogen Mulighed for den anden.

Dette vil jeg her lidt nærmere udvikle. Jo abstraktere

Ideen er, jo mindre Sandsynlighed. Men hvorledes bliver Ideen concret? Dermed, at den er gennemtrængt af det Historiske. Jo concretere Ideen, jo større Sandsynlighed. Jo abstraktere Mediet er, desto mindre Sandsynlighed, jo concretere, desto mere. Men hvad vil det sige, at Mediet er concret, andet, end at det enten er eller sees i sin Approximation til Sproget; thi Sproget er det concreteste af alle Medier. Den Idee, der saaledes kommer til Mabenbarelse i Sculptur, er aldeles abstract, staaer i intet Forhold til det Historiske; det Medium, igjennem hvilket den kommer tilsynne, er ligeledes abstract, altsaa stor Sandsynlighed for, at den Section af classiske Arbejder, der indbefatter Sculptur, kun vil omfatte saa. I den Henseende har jeg ganske Tidens Vidnesbyrd og Erfaringens Samtykke. Tager jeg derimod en concret Idee og et concret Medium, saa viser det sig anderledes. Homer er vel saaledes en classisk episk Digter, men netop fordi den Idee, der kommer tilsynne i det Episke, er en concret Idee, og fordi Mediet er Sproget, saa lader der sig i den Section af classiske Værker, der omfatter det Episke, tænke flere Værker, som alle ere lige classiske, fordi Historien bestandig affætter nyt episk Stof. I den Henseende har jeg ogsaa Historiens Vidnesbyrd og Erfaringens Samtykke.

Naar jeg nu paa dette aldeles Tilfældige begrunder en Inddeling, saa kan man egentlig ikke negte mig, at den er en tilfældig. Vil man derimod bebrejde mig det, saa svarer jeg, man tager Feil, thi det skal den netop være. Tilfældigt er det, at den ene Section tæller eller kan tælle flere Værker end den anden. Men da dette er tilfældigt, saa indseer man let, at man igjen ligesaa godt kunde sætte den Klasse overst, der tæller de Fleste eller kan tælle dem. Jeg kunde nu inhævere mit Foregaaende og ganske rolig svare, at deri havde man fuldkommen Ret, men at man derfor desto mere maatte prise min Consequents, idet jeg aldeles tilfældigt satte den modsatte Section overst. Dette vil jeg imidlertid ikke gjøre, men derimod provocere til en Omstændighed, der taler i Faa-

veur af mig, den Omstændighed nemlig, at de Sectioner, der omfatte de concrete Ideer, ere ikke afsluttede og lade sig ikke saaledes afslutte. Derfor er det naturligere at stille de andre først, og bestandig med Hensyn til de sidste at holde Fløidorene aabne. Vilde derimod En sige, at det var en Ufuldkommenhed, en Mangel ved hiin første Klasse, saa ploier han udenfor min Betragtning's Furer, og jeg kan ikke agte paa hans Tale, hvor grundig den end er; thi det er jo det faste Punkt, at Alt væsentligt betragtet er lige fuldkomment.

Men hvilken Idee er nu den abstrakteste? Her spørges naturligviis kun om en Idee, der kan blive Gjenstand for kunstnerisk Behandling, ikke om Ideer, der egne sig til videnskabelig Fremstilling. Hvilket Medium er det meest abstrakte? Dette Sidste vil jeg besvare først. Det er det Medium, der er meest fjernet fra Sproget.

Inden jeg imidlertid gaaer over til at besvare dette Spørgsmaal, vil jeg erindre om, at der med Hensyn til min Opgaves endelige Løsning viser sig en Omstændighed. Det abstrakteste Medium har saaledes ikke altid til sin Gjenstand den abstrakteste Idee. Saaledes er det Medium, Architekturen bruger, vel det meest abstrakte, og dog er de Ideer, der komme til Aabenbarelse i Architekturen, ingenlunde de meest abstrakte. Architekturen staaer i et langt nærmere Forhold til Historien end Sculptur f. Ex. Her viser sig atter Muligheden af et nyt Valg. Til den første Klasse i hiin Rangordning kan jeg enten vælge de Bærker, hvis Medium er det meest abstrakte, eller hvis Idee er den meest abstrakte. I den Henseende vil jeg nu holde paa Ideen, ikke paa Mediet.

Abstrakte Medier er nu saavel Architekturens som Sculpturens, Maleriets og Musikkens. Videre at gaae ind paa denne Undersøgelse dertil er her ikke Stedet. Den abstrakteste Idee, der lader sig tænke, er den sandkelige Genialitet. Men igjennem hvilket Medium lader den sig fremstille? ene og alene — ved Musik. Den lader sig ikke fremstille i Sculptur, thi den er en Art Underlighedens Bestemmelse i sig; den

lader sig ikke male, thi den kan ikke opfattes i bestemte Omrids, den er en Kraft, et Veir, Utaalmodighed, Videnstabs o. s. v. i al sin Lyrikkhed, dog saaledes at den ikke er i eet Moment men i en Succession af Momenter, thi hvis den var i eet Moment, lod den sig afbilde eller male. Det, at den er i en Succession af Momenter, udtrykker dens episke Charakter, men den er dog ikke episk i strængere Forstand, thi den er ikke saa vidt, at den er kommen til Orde, den rører sig bestandig i en Umiddelbarhed. I Poesi lader den sig altsaa heller ei fremstille. Det eneste Medium, der kan fremstille den, er Musikken. Musikken har nemlig et Moment af Tid i sig, men forløber dog ikke i Tiden uden i uegentlig Forstand. Det Historiske i Tiden kan den ikke udtrykke.

Den fuldbendte Eenhed af denne Idee og den dertil svarende Form have vi nu i Mozarts Don Juan. Men netop fordi Ideen er saa uhyre abstrakt, Mediet ogsaa er abstrakt, saa er der ingen Sandsynlighed for, at Mozart nogensinde vil faae en Concurrent. Det Lykkelige for Mozart er, at han har faaet et Stof, der absolut i sig selv er musikalsk, og dersom nogen anden Componist skulde kappes med Mozart, saa vilde der for ham ikke være Andet at gjøre end at componere Don Juan om igjen. Homer har faaet et fuldendt episk Stof, men der eladr sig tænke mange flere episke Digte, fordi Historien byder mere episk Stof. Saaledes er det ikke med Don Juan. Hvad jeg egentlig mener, vil man maaskee bedst indsee, naar jeg viser Forstjellen med Hensyn til en beslægtet Idee. Goethes Faust er ret egentlig et klassisk Bærk; men det er en historisk Idee, og derfor vil hver mærkelig Tid i Historien have sin Faust. Faust har Sproget til sit Medium, og da dette er et langt concreere Medium, saa lader der sig ogsaa af den Grund tænke flere Bærker af samme Art. Don Juan derimod er og bliver det Eneste i sit Slags, i samme Forstand som den græske Sculpturs klassiske Bærker. Men da Ideen til Don Juan er endnu langt abstraktere end den, der ligger til Grund for Sculptur, saa

indsees let, at medens man i Sculptur har flere Bærter, jaer man i Musiken kun eet eneste. I Musik lader der sig vel tænke mange flere klassiske Bærter, men der bliver dog kun eet Bærl, som holdet man kan sige, at Ideen dertil er absolut musikalisk, jaaledes at Musikken ikke træder til som Accompaniment, men idet den udeubarer Ideen, udeubarer sit eget indvirkte Bærl. Derfor hører Mozart ved sin Don Juan overst blandt hine Udodelige.

Og jeg ovnglør hele denne Underlighe. Den er kun Ideen i de Hættede. Og som Lidt kan glæde Born, jaaledes er det, som betjener, alle høit brønderlige Ting, der kan glæde Hættede. Der er som en høit Kjærligheds Tidst om ingen Ting, og dog har den sin Værd — for de Elskende.

Medens det Hættede som enhver mulig Møde, haad enten denne har tærlig eller utærlig, har joget at fane det overhøret, at Mozarts Don Juan blæst alle klassiske Bærter indtaget den joede Værd, har det derimod jaagnot som luter Hætted gjort som at bevis, at dette Bærl vistelig er klassisk; thi de enkelte Vint, der høit og har findes, er jo netop bevidt at de kun fremtræde som Vint, at Hætteden ikke har været at bevis, men kun Indlighedsens at bevis. Denne Værd kunde liges mere end bejunderlig. At bevis, at Don Juan er et klassisk Bærl, er i strengeste Hætted en Dugave i de Tættelinge: derimod er den anden Stræben med Hætted til Tættelinge's egentlige Hætted aldeles ubærlig. Tankens Hætted er beroliget ved at have erkjendt, at det er et klassisk Bærl, som at enhver klassisk Frembringelse er lige julestemmen, høit mere man vil gøre, er for Tættelinge af det Lede. Hættedid er hele det Hættede indvirket i en Selvbedømmelse, og gløder sig lettelig i et Hætted. Dette er indvirkens høit høit, og en julestem Selvbedømmelse høit høit i den menneskelige Natur. Frembringelsen i mig, Selvbedømmelsen, Hætteden, Hætted i mig, Hætteden i mig julestem mere end høit Tanken kunde give. Tanken var beroliget, høit glød i sin Gætted;

da gik jeg til den og bad den endnu engang at sætte sig i Bevægelse, at vove det Yderste. Den vidste vel, at det var forgjeves; men da jeg er vant til at leve i god Forstaaelse med den, gav den mig dog intet Afslag. Dens Bevægelse udrettede imidlertid Intet, den gik bestandig, ophidset af mig, udover sig selv, og faldt bestandig tilbage i sig selv. Den søgte bestandig Gudsfæste og kunde intet finde, søgte bestandig Bund, men kunde hverken svømme eller vade. Det var baade til at lee og til at græde over. Derfor gjorde jeg begge Dele, og var jaare taknemmelig for, at den ikke havde negtet mig denne Tjeneste. Og uagtet jeg nu fuldkommen veed, at det nytter til Intet, kunde det dog gjerne falde mig ind, at bede den endnu engang at lege den Deeg, der for mig er et udtømmeligt Stof til Glæde. Enhver Læser, der finder Regen kjedsommelig, han er naturligviis ikke af mine Lige, for ham har den ingen Betydning, og det gjelder her som allevegne, lige Børn lege bedst. For ham er hele det Foregaaende en Overflødighed, medens det for mig har saa stor Betydning, at jeg siger herom med Horats:

exilis domus est, ubi non et multa supersunt;

for ham er det en Daarskab, for mig Wiisdom, for ham Kjedsommelighed, for mig Fryd og Gammen.

En saadan Læser vilde altsaa ikke kunne sympathisere med min Tanke=Lyrik, der er saa oven ud, at den gaaer ud over Tanken; maastee vilde han derimod være godmodig nok til at sige: derom vil vi nu ikke trættes, jeg springer den Deel over, og see nu, at Du kan komme til det langt Vigtigere, at bevise, at Don Juan er et klassisk Værk; thi det indrømmer jeg vilde blive en ret passende Indledning til den egentlige Undersøgelse. Hvorvidt det vilde blive en passende Indledning skal jeg lade uafgjort, men Ulykken bliver her for mig igjen, at jeg atter her ikke kan sympathisere med ham; thi hvor let det end falder mig, at bevise det, saa kunde det dog aldrig falde mig ind at bevise det. Idet jeg derimod bestandig forudsætter den Ting for afgjort, vil det Følgende

mange Gange og paa mange Maader tjene til at belyse Don Juan i denne Henseende, ligesom det Foregaaende allerede indeholdt enkelte Bink.

Det, denne Undersøgelse nærmest har sat sig som Op-
gave, er at vise Betydningen af det Musikalsk-Erotiske, og
til den Ende igjen at paapege de forskjellige Stadier, der,
som de have Det tilfældes, at de alle ere umiddelbart ero-
tiske, tillige samstemme deri, at de alle væsentlig ere musi-
kalske. Hvad jeg herom har at sige skylder jeg ene og alene
Mozart. Skulde derfor En eller Anden være høflig nok til
at give mig Ret i hvad jeg agter at fremsætte, men derimod
være lidt tvivlsom, om det ligger i Mozarts Musik, eller om
det ikke snarere er mig, der lægger det ind deri, saa kan jeg
forsikre ham, at ikke blot den Smule, jeg formaaer at frem-
sætte, ligger i Mozarts Musik, men uendelig meget Mere;
ja jeg kan forsikre ham, at netop den Tanke giver mig
Dristighed til at vove mig til at ville forsøge at forklare en-
kelte Ting i den Mozartiske Musik. Hvad man har elsket med
ungdommeligt Sværmeri, hvad man har beundret med ung-
dommelig Enthusiasme, hvad man i Sjælens Snderlighed har
vedligeholdt en hemmelighedsfuld gaadefuld Omgang med,
hvad man har gjemt i sit Hjerte: det nærmer man sig altid
til med en vis Sky, med blandet Følelse, naar man veed, at
Hensigten er at ville forståe det. Hvad man Stykke for
Stykke har lært at kjende, som en Fugl indfanget hvert lille
Straa for sig, gladere over hver lille Deel end over hele
den øvrige Verden; hvad det elskende Dre eensomt har ind-
fuget, eensomt i den store Folkemængde, ubemærket i sit løn-
lige Skjul, hvad det graadige Dre har opfanget, aldrig
mættet, det gjerrige Dre har gjemt, aldrig tryg, hvis sagteste
Gjenlyd aldrig har skuffet det speidende Dres sovnløse Op-
mærksomhed; hvad man har levet i om Dagen, hvad man
har gjenlevet i Natten, hvad der har forjaget Sønnen og
gjort den urolig, hvad man har drømt om i Søvn, hvad

man er vaagnet op til for vaagen atter at drømme derom, for hvis Skyld man sprang op midt i Natten af Frygt for at glemme det; hvad der har viist sig for En i de mest begejstrede Dieblikke, hvad man som en qvindelig Syssel altid har havt ved Haanden; hvad der har fulgt En i de lyse, maaneclare Nætter, i eensomme Skove ved Søens Bredder, i de skumle Gader, midt i Natten, ved Morgenens Frembrud, hvad der har siddet med paa Hesten, hvad der har været Selskab i Vognen, hvad Hjemmet har været gennemtrængt af, hvad Bærelset har været Vidne til, hvad Dret har gjenlydt af, hvad der har gjenntonet Sjælen, hvad Sjælen har indspundet i sin fineste Bæv — det viser sig nu for Tanken; som hine gaadefulde Bæfener i Fortidens Fortællinger stige op fra Havsens Bund indklædte i Tang, saaledes rejser det sig op af Grindringens Hav indflettet i Minde. Sjælen bliver vemodig og Hjertet blødt; thi det er ligesom man tog Afsted med det, som stiltes man ad for aldrig saaledes mere at mødes igjen hverken i Tid eller Evighed. Man synes, man er det utro, at man har sveget sin Pagt, man føler, man er ikke mere den samme, ikke saa ung, ikke saa barnlig; man frygter for sig selv, at man skal tabe hvad der gjorde En glad og lykkelig og riig; man frygter for det man elsker, at det ved denne Forvandling skal lide, skal vise sig maaskee mindre fuldkomment, at det muligen skal blive Svar skyldigt paa de mange Spørgsmaal, af, og da er Alt tabt, Trylleriet forsvundet, og det lader sig aldrig fremfalde mere. Hvad Mozarts Musik angaaer, da kjender min Sjæl ingen Frygt, min Tillid ingen Grændse. Deels er nemlig, hvad jeg hidtil har forstaaet, kun saare lidet, og der bliver altid nok tilbage, der skjuler sig i Anefsens Skygger, deels er jeg overbevist om, at hvis Mozart nogenfinde blev mig heel begribelig, da vilde han først blive mig fuldkommen ubegribelig.

At paastaae, at Christendommen har bragt Sandfæligheden ind i Verden, synes dristig vovet. Men som man siger: dristig vovet halvt er bundet, saa gjælder det ogsaa

saaledes her, det vil man indsee, naar man overveier, at man ved at ponere Noget indirecte ponerer det Andet, man udelukker. Da det Sandselige overhovedet er det, der skal neget, saa kommer det først ret tilsyne, poneres først ved den Akt, der udelukker det derved, at den ponerer det modsatte Positive. Som Princip, som Kraft, som System i sig er Sandseligheden først sat ved Christendommen, og forsaavidt har Christendommen bragt Sandseligheden ind i Verden. Naar man imidlertid rigtig vil forstaae den Sætning, at Christendommen har bragt Sandseligheden ind i Verden, saa maa den opfattes identisk med sin Modsætning, at det er Christendommen, der har jaget Sandseligheden ud af Verden, udelukket Sandseligheden af Verden. Som Princip, som Kraft, som System i sig er Sandseligheden først sat ved Christendommen; jeg kunde endnu tilføie en Bestemmelse, der maaskee eftertryffeligt viser hvad jeg mener: under Bestemmelse af Aand er Sandseligheden først sat ved Christendommen. Dette er ganske naturligt, thi Christendommen er Aand, og Aanden det positive Princip, den har bragt ind i Verden. Men idet Sandseligheden sees under Aandens Bestemmelse, saa sees dens Betydning at være den, at den skal udelukkes; men netop derved, at den skal udelukkes, er den bestemt som Princip, som Magt; thi det Aanden, der selv er Princip, skal udelukke, maa være Noget, der viser sig som Princip, om det end først viser sig som Princip i det Dieblis, det bliver udelukket. At Sandseligheden har været til i Verden førend Christendommen, vilde naturligviis være en høist taabelig Indvending imod mig, da det jo følger af sig selv, at Det, der skal udelukkes, bestandig er til førend Det, der udelukker det, om det end i en anden Forstand først bliver til, idet det udelukkes. Dette kommer igjen deraf, at det bliver til i en anden Forstand, og derfor sagde jeg jo ogsaa strax, at dristig vovet kun halvt er vundet.

Sandseligheden har altsaa vel været til før i Verden, men ikke aandelig bestemt. Hvorledes har den da været til? Den har været til sjælelig bestemt. Saaledes var

den det i Hedenstabet, og hvis man vil søge det fuldkomneste Udtryk herfor, saaledes var den det i Grækenland. Men Sandseligheden sjælelig bestemt er ikke Modsætning, Udelukkelse, men Harmoni og Samklang. Men netop fordi Sandseligheden er sat som harmonisk bestemt, er den ikke sat som Princip, men som et medlydende encliticon.

Denne Betragtning vil have Betydning til at belyse den forskellige Skikkelse, det Erotiske paa forskellige Udviklingstrin i Verdensbevidstheden antager, og derved lede os hen til Bestemmelsen af det Umiddelbart-Erotiske som identisk med det Musikalsk-Erotiske. I Græcitetens var Sandseligheden behersket i den skønne Individualitet, eller rettere sagt, den var ikke behersket; thi den var jo ikke en Fjende, der skulde undertrykkes, ikke en farlig Oprører, der skulde holdes i Ave, den var frigjort til Liv og Glæde i den skønne Individualitet. Sandseligheden var saaledes ikke sat som Princip; det den skønne Individualitet constituerende Sjælelige var utænkeligt uden det Sandselelige; det Erotiske begrundet paa det Sandselelige var af denne Grund heller ikke sat som Princip. Elskoven var overalt som Moment og momentvis tilstede i den skønne Individualitet. Guderne ikke mindre end Menneskene kjendte dens Magt, Guderne ikke mindre end Menneskene kjendte lykkelige og ulysiske Elskovs-Eventyr. I ingen af dem er imidlertid Elskoven tilstede som Princip; forsaavidt den var i dem, i den Enkelte, var den der som et Moment af Elskovens almindelige Magt, hvilken imidlertid intetsteds var tilstede, og derfor end ikke for den græske Forestilling eller i den græske Bevidsthed. Man kunde indvende mig, at Gros var jo Guden for Elskov, i ham maatte man altsaa tænke sig Elskoven som Princip tilstede. Men fraset nu, at Elskoven dog atter her ikke hviler paa det Erotiske, saaledes som dette baseres paa det Sandselelige alene, men paa det Sjælelige, saa bliver der tillige en anden Omstændighed at bemærke, som jeg nu lidt nærmere skal udhæve. Gros var Guden for Elskov, men var ikke selv forelsket. Forsaavidt de øvrige Guder eller Mennesker sporede Elskovens Magt i dem, da

tilskrev de Gros dette, henvorte det til ham, men Gros selv blev ikke forelsket; og forsaavidt det hændte ham engang, saa var dette en Undtagelse, og skjondt Elskovens Gud, stod han dog i Antal paa Eventyr langt tilbage for de øvrige Guder, langt tilbage for Menneffene. At han blev forelsket, dermed er vel ogsaa nærmest udtrykt, at ogsaa han boiede sig for Elskovens almindelige Magt, som saaledes paa en Maade blev en Magt udenfor ham selv, der afvrist fra ham nu slet intet Sted havde, hvor den kunde søges. Hans Elskov er heller ei baseret paa det Sandkelige, men paa det Sjælelige. Det er en ægte græsk Tanke, at Elskovens Gud ikke selv er forelsket, medens alle Andre skyldte ham at de ere det. Tænkte jeg mig en Gud eller en Gudinde for Længsel, saa vilde det være ægte græsk, at medens Alle, der kjendte Længsels søde Uro eller Smerte, henvorte det til dette Bæsen, dette Bæsen selv Intet kjendte til Længsel. Jeg veed ikke nærmere at betegne det Mærkelige ved dette Forhold end ved at sige, det er det Omvendte af et repræsentativt Forhold. I det repræsentative Forhold er hele Kraften samlet i et enkelt Individ, og de enkelte Individer participere deri, forsaavidt de participere i dets enkelte Bevægelser. Jeg kunde ogsaa sige, at dette Forhold er det Omvendte af Det, der ligger til Grund for Incarnationen. I Incarnationen har det enkelte Individ hele Livsfyllden i sig, og denne er kun for de øvrige Individer derved, at de beskue den i det incarnerede Individ. I det græske Forhold er det altsaa omvendt. Det, der er Gudens Kraft, er ikke i Guden, men i alle de øvrige Individer, der henvore det til ham; han selv er ligesom kraftløs, asmagtig, fordi han meddeler sin Kraft til hele den øvrige Verden. Det incarnerede Individ indtager ligesom Kraften fra alle de Øvrige, og Fylden er nu saaledes i dette og kun forsaavidt i de Andre, som de beskue den i dette Individ. Dette bliver af Bigtighed med Hensyn til det Følgende, ligesom det i og for sig er af Betydning med Hensyn til de Kategorier, Verdensbevidstheden til forskjellige Tider bruger. Sandkeligheden som Princip

finde vi altsaa ikke i Græciteten, det Erotiske som Princip baseret paa Sandfælgghedens Princip finde vi heller ikke, og om vi end havde fundet dette, see vi dog, hvad der for denne Undersøgelse er af største Bigtighed, at den græske Bevidsthed ikke har Styrken til at concentrere det Hele i et eneste Individ, men udstraaler det fra et Punkt, der ikke har det, til alle de Andre, saaledes at dette constituerende Punkt næsten er kjendeligt derpaa, at det er det Eneste, der ikke har Det, som det giver alle Andre.

Sandfælggheden som Princip er altsaa sat ved Christendommen, ligeledes det sandfælgge Erotiske som Princip; Repræsentationens Idee er ved Christendommen bragt ind i Verden. Tænker jeg mig nu det Sandfælgge-Erotiske som Princip, som Kraft, som Rige, bestemt af Aand, det vil sige, saaledes bestemt, at Aanden udelukker det, tænker jeg mig dette concentreret i et eneste Individ, saa har jeg Begrebet af sandfælgge erotisk Genialitet. Dette er en Idee, som Græciteten ikke havde, som først Christendommen har bragt ind i Verden, om end kun i indirecte Forstand.

Fordrer nu denne sandfælgge erotiske Genialitet i al sin Umiddelbarhed et Udtryk, saa spørges, hvilket Medium egner sig dertil. Det, her især maa fastholdes, er, at den fordres udtrykt og fremstillet i sin Umiddelbarhed. I sin Middelfarhed og Reflecteerthed i Andet falder den ind under Sproget og kommer til at ligge under ethiske Bestemmelser. I sin Umiddelbarhed kan den kun udtrykkes i Musik. I denne Henseende maa jeg bede Læseren erindre det Noget, der blev sagt herom i den intetsigende Indledning. Herved viser Musikkens Betydning sig i sin fulde Gyldighed, og den viser sig i strengere Forstand som en christelig Kunst, eller rettere som den Kunst, Christendommen sætter, idet den udelukker den fra sig, som Medium for Det, Christendommen udelukker fra sig og derved sætter. Med andre Ord, Musikken er det Dæmoniske. I den erotiske sandfælgge Genialitet har Musikken sin absolute Gjenstand. Hermed skal nu naturligtviis ingenlunde være sagt, at Musikken ikke kan udtrykke Andet, men dette er

dog dens egentlige Gjenstand. Saaledes kan Billedhuggerkunsten fremstille meget Andet end den menneskelige Skønhed, og dog er denne dens absolute Gjenstand; Maleriet meget Andet end den himmelske forklarede Skønhed, og dog er denne dens absolute Gjenstand. I denne Henseende gjælder det om at see Begrebet i enhver Kunst og ikke lade sig forstyrre af, hvad den forresten ogsaa kan. Menneskets Begreb er Aand, og man skal ikke lade sig forstyrre af, at han forresten ogsaa kan gaae paa To. Sprogets Begreb er Tanken, og man skal ikke lade sig forstyrre af, at nogle sølsomme Mennesker mene, at det er Sprogets høieste Betydning at frembringe uarticulerede Lyde.

Her tillade man mig atter et lille intetsigende Mellemspil; præterea censeo, at Mozart er den største blandt alle klassiske Forfattere, at hans Don Juan fortjener den øverste Plads blandt alle klassiske Frembringelser.

Hvad nu Musikken som Medium betragtet angaaer, da bliver dette naturligviis altid et saare interessant Spørgsmaal. Et andet Spørgsmaal bliver det, om jeg er istand til at sige noget Fyldestgjørende derom. Jeg veed meget vel, at jeg ikke forstaaer mig paa Musik, jeg indrømmer gjerne, at jeg er læg, jeg lægger ikke Skjul paa, at jeg ikke hører til de Musikkyndiges udvalgte Folk, at jeg i det Høieste er en Portens Profelyt, hvem en besynderlig uimodstaaelig Drift førte langt borte fra hertil, men heller ikke videre; men desuagtet var det dog muligt, at den Smule, jeg havde at sige, indeholdt en enkelt Bemærkning, der, hvis den mødte Velvillie og Overbærelse, befandtes at indeholde noget Sandt, om det end skjulte sig under en fattig Kofte. Jeg staaer udenfor Musikken, og fra dette Standpunkt betragter jeg den. At dette Standpunkt er saare ufuldkomment, indrømmer jeg gjerne, at jeg kun faaer saare Lidet at see i Sammenligning med de Lykkelige, der staaer indenfor, negter jeg ikke; men vedbliver dog at haabe, at jeg ogsaa fra mit Standpunkt kan meddele en enkelt Oplysning, skjøndt de Indviiede kunne give den meget bedre, ja til en vis Grad endogsaa meget bedre

forstaae, hvad jeg figer, end jeg selv. Dersom jeg tænkte mig to Riger, der grændsede op til hinanden, af hvilke jeg var temmelig nøie bekendt med det ene, og aldeles ubekendt med det andet, og det ikke tillodes mig at komme ind i hiint ubekendte Rige, hvormeget jeg end ønskede det, saa vilde jeg dog være istand til at gjøre mig en Forestilling derom. Jeg vilde da vandre ud til det mig bekendte Riges Grændse, bestandig følge den, og idet jeg gjorde dette, vilde jeg ved denne Bevægelse beskrive hiint ubekendte Lands Omrids, og saaledes have en almindelig Forestilling derom, skjøndt jeg aldrig havde sat min Fod deri. Og naar nu det var et Arbeide, der besjæftigede mig meget, naar jeg var utrættelig i min Noiagtighed, saa vilde det vel ogsaa stundom hændes, at idet jeg stod vemodig i mit Riges Grændse, og skuede længelsfuldt ind i hiint ubekendte Land, der var mig saa nært og dog saa fjernt, at en enkelt lille Aabenbarelse blev mig til Deel. Og soler jeg end, at Musik er en Kunst, der i hoi Grad fordrer Erfaring, for at man ret skal kunne have en Mening om den, saa trøster jeg mig igjen som saa ofte med Paradoxet, at man ogsaa i Alene og i Uvidenhed kan gjøre en Art Erfaring, jeg trøster mig med, at Diana, der ikke selv havde født, kom de Fødende til Hjælp, ja at hun havde det som en medfødt Gave fra Barn af, saa at hun selv kom Latone til Hjælp i hendes Fødselsmerter, da hun selv blev født.

Det mig bekendte Rige, til hvis yderste Grændse jeg vil gaae for at opdage Musikken, er Sproget. Vil man ordne de forskjelligs Medier i en bestemt Udviklingsproces, saa nødsages man ogsaa til at sætte Sproget og Musikken nærmest ved hinanden, hvorfor man jo ogsaa har sagt, at Musikken er et Sprog, hvad der er mere end en aandrig Bemærkning. Naar man nemlig havde Lyft til at behage sig selv i Aandrigheid, saa kunde man sige, at ogsaa Sculptur og Maleri ere en Art Sprog, forsaavidt som ethvert Udtryk for Ideen altid er et Sprog, da Ideens Bæsen er Sproget. Aandrige Folk tale derfor om Naturens Sprog, og blodsødne Præster

flaae af og til Naturens Bog op for os og læse Noget, som da hverken de selv eller deres Tilhørere forstaae. Naar det ikke var bedre bevidt med hiin Bemærkning, at Musikken er et Sprog, saa skulde jeg ikke uleilige den, men upaataalt lade den gaae og gjelde for hvad den var. Saaledes er det imidlertid ikke. Først idet Aanden er sat, er Sproget indsat i sine Rettigheder, men idet Aanden er sat, er Alt det, som ikke er Aand, udelukket. Men denne Udelukkelse er Aandens Bestemmelse, og forsaavidt altsaa det Udelukkede skal gjøre sig gjeldende, fordrer det et Medium, der er aandelig bestemt, og dette er Musikken. Men et Medium, der er aandelig bestemt, er væsenlig Sprog, da nu Musikken er aandelig bestemt, saa er den med Rette bleven kaldet et Sprog.

Sproget er, som Medium betragtet, det absolut aandelig bestemte Medium, det er derfor Ideens egentlige Medium. Dybere at udvikle dette, ligger hverken i min Competence eller i denne lille Undersøgelses Interesse. Kun en enkelt Bemærkning, der atter fører mig ind paa Musikken, finde her sin Plads. I Sproget er saaledes det Sandfelige som Medium nedsat til blot Redskab, og bestandig negeret. Saaledes er det ikke med de andre Medier. Hverken i Sculptur eller Maleri er det Sandfelige et blot Redskab, men det er et Medhørendende, ikke heller skal det bestandig negeres, thi det skal bestandig sees med. Det vilde være en besynderlig bagvendt Betragtning af et Billedhuggerarbejde eller af et Maleri, om jeg vilde betragte det saaledes, at jeg gjorde mig Umage for at jee det Sandfelige bort, hvorved jeg vilde aldeles hæve dets Skjønhed. I Sculptur, Architektur, Maleri, er Ideen bunden i Mediet, men Dette, at Ideen ikke ned sætter Mediet til blot Redskab, bestandig negerer det, det er ligesom et Udtryk for, at dette Medium ikke kan tale. Saaledes ogsaa med Naturen. Derfor siger man med Rette, at Naturen er stum, og Architektur og Sculptur og Maleri; det siger man med Rette til Trods for alle de fine, sølsomme Øren, der kan høre dem tale. Derfor er det en Taabelighed at sige, at Naturen er et Sprog, saa sandt som det er inept

at sige, at det Stumme er talende, da det end ikke i den Forstand er et Sprog, som Fingersproget er det. Saaledes er det derimod ikke med Sproget. Det Sandkelige er nedsat til blot Redskab og saaledes ophævet. Hvis et Menneske talte saaledes, at man hørte Tungens Slag o. s. v., saa talte han slet; hvis han hørte saaledes, at han hørte Luftsvingningerne istedetfor Ordet, saa hørte han slet; hvis En læste en Bog saaledes, at han bestandig saa hvert enkelt Bogstav, saa læste han slet. Netop da er Sproget det fuldkomne Medium, naar alt det Sandkelige er negeret deri. Saaledes er det ogsaa med Musikken: det, der egentlig skal høres, frigjør sig bestandig fra det Sandkelige. At Musikken som Medium ikke staaer saa høit som Sproget, er allerede før erindret, og derfor sagde jeg ogsaa, at i en vis Forstand var Musikken et Sprog.

Sproget henvender sig til Dret. Dette gjør intet andet Medium. Dret er igjen den meest aandelig bestemte Sands. Dette troer jeg de Fleste vil indrømme mig; ønsker Nogen nærmere Oplysning herom, saa vil jeg henvise til Fortalen til „Karrikaturen des Heiligsten“ af Steffens. Musikken er foruden Sproget det eneste Medium, der henvender sig til Dret. Heri ligger atter en Analogi og et Bidne om, i hvilken Forstand Musikken er et Sprog. Der er Meget i Naturen, der henvender sig til Dret, men Det, der her berører Dret, er det reent Sandkelige, og derfor er Naturen stum, og det er en latterlig Indbildning, at man hører Noget, fordi man hører en Ro brøle eller, hvad maaskee gjør større Prætension, en Rattergal slaae; det er Indbildning, at man hører Noget, en Indbildning, at det Ene er mere værd end det Andet, da det Alt er Hips om Haps.

Sproget har i Tiden sit Element, alle øvrige Medier har Rummet til Element. Kun Musikken foregaaer ogsaa i Tiden. Men det, at den foregaaer i Tiden, det er igjen en Negation af det Sandkelige. Hvad de øvrige Kunster frembringe, antyder netop derved deres Sandkelighed, at det har sin Bestaaen i Rummet. Nu er der igen Meget i Naturen,

der foregaaer i Tiden. Naar saaledes en Dæf risler og bliver ved at risle, saa synes deri at ligge en Bestemmelse af Tid. Imidlertid er det ikke saa, og forsaavidt man endelig vil have, at Tidens Bestemmelse her skal være tilstede, saa maa man sige, at den vel er det, men den er rummelig bestemt. Musikken eksisterer ikke uden i det Øieblik, den foredrages, thi om man endog nok saa godt kunde læse Noder og har en nok saa levende Indbildningskraft, saa kan man dog ikke negte, at det er kun i uegentlig Forstand at den er til, idet den læses. Egentlig eksisterer den kun idet den foredrages. Dette kunde synes en Ufuldkommenhed ved denne Kunst i Sammenligning med de andre Kunster, hvis Frembringelser bestandig bestaae, fordi de have deres Bestaaen i det Sandseelige. Dog er det ikke saa. Det er netop et Beviis paa, at det er en høiere, en aandeligere Kunst.

Gaaer jeg nu ud fra Sproget, for ved en Bevægelse igjennem dette ligesom at lytte mig Musikken ud, saa viser Sagen sig omtrent saaledes. Antager jeg, at Prosa er den Sprogform, der er meest fjernet fra Musikken, saa bemærker jeg allerede i det oratoriske Foredrag, i den jonore Bygning af Perioder en Anklang af det Musikalske, der træder stærkere og stærkere frem igjennem forskjellige Trin i det poetiske Foredrag, i Versets Bygning, i Rimet, indtil endelig det Musikalske har udviklet sig saa stærkt, at Sproget hører op og Alt bliver Musik. Dette er jo et Yndlingsudtryk, som Digterne bruge for at betegne, at de ligesom give Afkald paa Ideen, den forsvinder for dem, Alt ender med Musik. Heri kunde nu synes at ligge, at Musik er et endnu fuldkommere Medium end Sproget. Imidlertid er dette en af disse smægtende Misforstaaelser, der kun opkomme i tomme Hoveder. At det er en Misforstaaelse, skal senere igjen blive paavist, her vil jeg blot gjøre opmærksom paa den mærkelige Omstændighed, at jeg ved en Bevægelse i modsat Retning igjen støder paa Musikken, naar jeg nemlig fra den af Begrebet gjennemtrængte Prosa gaaer ned efter, til jeg lander ved Interjectioner, der igjen ere musikalske, saaledes som jo Barnets første

Lallen igjen er musikalisk. Her kan der dog vel ikke være Tale om, at Musikken er et fuldkomnere Medium end Sproget, eller at Musikken er et rigere Medium end Sproget, med mindre man antager, at det at sige: uh, er mere værd end en heel Tanke. Men hvad følger nu heraf: overalt hvor Sproget hører op møder jeg det Musikalske? Dette er dog vel det fuldkomneste Udtryk for, at Musikken overalt begrænses Sproget. Heraf vil man tillige see, hvorledes det hænger sammen med hiin Misforstaaelse, at Musikken skulde være et rigere Medium end Sproget. Idet nemlig Sproget hører op, Musikken begynder, idet, som man siger, Alt er musikalisk, saa gaaer man ikke frem, men man gaaer tilbage. Deraf kommer det, at jeg, og deri vil maaskee ogsaa Ryndige give mig Ret, aldrig har havt Sympathi for den sublimerede Musik, der mener ikke at behøve Ordet. Den mener nemlig i Reglen at være høiere end Ordet, uagtet den er ringere. Nu kunde man vel gjøre mig følgende Indvending: hvis det er sandt, at Sproget er et rigere Medium end Musikken, saa er det ubegribeligt, at det er forbundet med saa stor Vanskelighed æsthetisk at gjøre Rede for det Musikalske, ubegribeligt, at Sproget her bestandig viser sig som et fattigere Medium end Musikken. Dette er imidlertid hverken ubegribeligt eller uforklarligt. Musikken udtrykker nemlig bestandig det Umiddelbare i dets Umiddelbarhed; deraf kommer det ogsaa, at Musikken i Forhold til Sproget viser sig først og sidst, men deraf indsees ogsaa, at det er en Misforstaaelse at sige, at Musikken er et fuldkomnere Medium. I Sproget ligger Reflexionen, og derfor kan Sproget ikke udsige det Umiddelbare. Reflexionen dræber det Umiddelbare, og derfor er det umuligt i Sproget at udsige det Musikalske, men denne Sprogets tilsiyneladende Fattigdom er netop dets Rigdom. Det Umiddelbare er nemlig det Ubestemmelige, og derfor kan Sproget ikke opfatte det; men det, at det er det Ubestemmelige, er ikke dets Fuldkommenhed men en Mangel ved det. Dette anerkjender man indirecte paa mange Maader. Saaledes, for blot at anføre et Exempel, siger man: jeg veed

egentlig ikke at gjøre Rede for, hvorfor jeg gjør dette eller hiint saa eller saa, jeg gjør det efter Gehøret. Man bruger her ofte om Ting, der staae i intet Forhold til det Musikalske, et Ord, hentet fra Musikken, men betegner tillige her ved det Dunkle, Uforklarede, Umiddelbare.

Er nu det Umiddelbare, aandelig bestemt, Det der egentlig kommer til Udtryk i det Musikalske, saa kan man atter nærmere spørge, hvad det er for en Art af det Umiddelbare, der væsentlig er Musikkens Gjenstand. Det Umiddelbare, aandelig bestemt, kan enten være bestemt saaledes, at det falder ind under Aanden, eller at det falder udenfor Aanden. Naar det Umiddelbare, aandelig bestemt, bestemmes saaledes, at det falder ind under Aand, da kan det vel finde sit Udtryk i det Musikalske, men dette Umiddelbare kan dog ikke være Musikkens absolute Gjenstand, thi da det er bestemt saaledes, at det skal falde ind under Aand, saa er derved antydet, at Musikken er paa et fremmed Gebeet, den danner et Forspil, som bestandig ophæves. Er derimod det Umiddelbare, aandelig bestemt, bestemt saaledes, at det falder udenfor Aand, da har Musikken heri sin absolute Gjenstand. For det første Umiddelbare er det et Uvæsentligt, at det udtrykkes i Musik, medens det er væsentligt for det, at det bliver Aand og altsaa udtrykkes i Sproget; for dette derimod er det et Væsentligt, at det udtrykkes i Musik, det kan alene udtrykkes deri, kan ikke udtrykkes i Sproget, da det er aandeligt bestemt saaledes, at det falder udenfor Aanden og altsaa udenfor Sproget. Men det Umiddelbare, der saaledes udelukkes af Aanden, er den sandelige Umiddelbarhed. Denne tilhører Christendommen. Den har i Musikken sit absolute Medium, og heraf lader det sig ogsaa forklare, at Musikken i den antike Verden ikke egentlig blev udviklet, men tilhører den kristelige. Den er da Mediet for det Umiddelbare, der, aandelig bestemt, er bestemt saaledes, at det ligger udenfor Aanden. Naturligviis kan Musikken udtrykke meget Andet, men dette er dens absolute Gjenstand. Man mærker ogsaa let, at Musikken er et sandeligere Medium end Sproget, da

jo her lægges meget mere Vægt paa den sandkelige Lyden end ved Sproget.

Sandselig Genialitet er altsaa Musikkens absolute Gjenstand. Sandselig Genialitet er absolut lyriisk, og i Musikken kommer den til Udbrud i hele sin lyriske Utaalmødighed; den er nemlig aandelig bestemt og er derfor Kraft, Liv, Bælgelse, bestandig Uro, bestandig Succesjon; men denne Uro, denne Succesjon beriger den ikke, den bliver bestandig den samme, den udfolder sig ikke, men stormer uafbrudt frem ligesom i eet Aandedrag. Naar jeg nu med et eneste Prædikat skulde betegne denne Lyriiskhed, saa maatte jeg sige: den toner; og hermed er jeg da atter kommen tilbage paa den sandkelige Genialitet som den, der viser sig umiddelbar musikalisk.

Alt endogsaa jeg dette Punkt betræffende kunde sige adskilligt mere, det veed jeg; at det vil være en let Sag for de Kyndige, ganske anderledes at bringe Alt paa det Rene, derom er jeg overbevist. Da imidlertid Ingen, saavidt jeg veed, har gjort Forsøg derpaa eller Mine dertil, da man bestandig blot vedbliver at gentage, at Mozarts Don Juan er Kronen blandt Operaer, uden videre at udvikle, hvad man mener dermed, skjøndt dog Alle sige det paa en Maade, som tydelig beviser, at de hermed ville sige noget Mere, end at Don Juan er den bedste Opera, at der er en kvalitativ Forskjel mellem den og alle andre Operaer, som dog vel ikke kan være at søge i Andet end i det absolute Forhold mellem Idee, Form, Stof og Medium, da, siger jeg, dette forhold sig saaledes, saa har jeg brudt Tausgheden. Maaskee har jeg været noget for uilksom, maaskee var det lykkeligst mig at sige det bedre, hvis jeg vilde have blet endnu nogen Tid, maaskee, jeg veed det ikke, men det veed jeg, at jeg ikke har ilet for at have den Glæde at komme til at tale, ikke ilet, fordi jeg frygtede for, at en Kyndigere skulde komme mig i Forkjøbet, men fordi jeg frygtede for, at hvis ogsaa jeg taug, saa skulde Stenene give sig til at tale til Vre for Mozart, til Stjændsel for ethvert Menneſke, hvem det blev givet at tale.

Hvad der hidtil er sagt, antager jeg for at være nogenlunde tilstrækkeligt i Forhold til denne lille Undersøgelse, da det her væsentlig skal tjene til at bane Veien for Betegnelsen af de umiddelbare erotiske Stadier, saaledes som vi lære dem at kjende ved Mozart. Inden jeg imidlertid gaaer over dertil, vil jeg endnu anføre en Kjendsgjerning, der fra en anden Side kan henlede Tanken paa det absolute Forhold mellem sandelig Genialitet og det Musikalske. Som bekendt har Musikken altid været Gjenstand for den religiøse Ivers mistænksomme Opmærksomhed. Om den har Ret heri eller ikke, det bestjæftiger os ikke her, thi det vilde jo kun have religiøs Interesse; derimod er det ikke uden Betydning at agte paa, hvad der har bestemt hertil. Forsølger jeg den religiøse Iveren i denne Henseende, saa kan jeg ganske i Almindelighed bestemme Bevægelsens Gang saaledes: jo strengere Religiositet, jo mere giver man Afkald paa Musik og udhæver Ordet. De forstjellige Stadier i denne Henseende ere verdenshistorisk repræsenterede. Det sidste Stadium udelukker aldeles Musikken og holder alene paa Ordet. Jeg kunde udpynte det her Sagte med en Mangfoldighed af enkelte Bemærkninger; det vil jeg imidlertid ikke, men blot anføre et Par Ord af en Presbyterianer, som forekomme i en Fortælling af A. J. M. v. Arnim: „Wir Presbyterianer halten die Orgel für des Teufels Dudelsack, womit er den Ernst der Betrachtung in Schlummer wiegt, so wie der Tanz die guten Vorsätze betäubt.“ Dette maa ansees for en Replik *instar omnium*. Hvad Grund kan man nu have til at udelukke Musikken for derved at gjøre Ordet til det ene Herstende? At Ordet kan forvirre Gemytterne ligesaavel som Musik, naar det misbruges, vil vist alle opvakte Sekter indrømme. Der maa altjaa være en kvalitativ Forstjæl mellem dem. Men det, den religiøse Iver vil have udtrykt, er Aand, derfor fordrer den Sproget, der er Aandens egentlige Medium, og forkaster Musikken, der er den et sandeligt Medium og forsaavidt altid et ufuldkomment Medium til at udtrykke Aanden ved. Om nu den religiøse Iver har Ret i at udelukke Mu-

fikken, det er, som sagt, et andet Spørgsmaal; derimod kan dens Betragtning af Musikkens Forhold til Sproget være fuldkommen rigtig. Udeluktes behøver nemlig derfor ikke Musikken, men man maa see, at den dog paa Aandens Gebeet er et ufuldkomment Medium, og at den altsaa ikke i det umiddelbart Aandelige, bestemt som Aand, kan have sin absolute Gjenstand. Deraf følger ingenlunde, at man behøver at ansee den som Djævelens Værk, selv om vor Tid skulde frembyde mange rædsomme Bevijer paa den dæmoniiske Magt, hvormed Musikken kan gribe et Individ, og dette Individ igjen spænde og fange Mængden, især af Fruentimmer, i Angstens forforeriske Snarer, med hele Belystens pirrende Magt. Deraf følger ingenlunde, at man behøver at ansee den for Djævelens Værk, selv om man med en vis hemmelig Gru bemærker, at denne Kunst fremfor nogen anden Kunst paa en forfærdelig Maade ofte opriver sine Dyrkere, et Phænomen, som, besynderligt nok, synes at være undgaet Bynholgerernes og Mængdens Opmærksomhed, undtagen naar de en enkelt Gang opstrømmes af en fortvivlet Individualitets Angstefrig. Imidlertid er det mærkeligt nok, at i Folkejaguene, altsaa i Folkebevidstheden, hvis Udtryk Sagnet er, er det Musikalske atter det Dæmoniiske. Som et Exempel vil jeg anføre: *Friische Elfenmährchen* af Grimm 1826, pag. 25. 28. 29. 30.

Hvad nu de umiddelbar=erotiske Stadier angaaer, da skylde jeg Alt hvad jeg herom kan sige ene og alene Mozart, hvem jeg overhovedet skylde Alt. Da imidlertid den Sammenstilling, jeg her vil forsøge, kun indirecte, gennem en Aandens Combination, kan henføres til ham, saa har jeg, inden jeg gjorde Alvor deraf, prøvet mig selv og Sammenstillingen, om jeg paa nogen Maade kunde forstyrre mig selv eller en Læser Glæden af at beundre Mozarts u dødelige Arbejder. Den, der vil see Mozart i hans sande u dødelige Storhed, maa betragte hans Don Juan; i Sammenligning hermed er alt Andet tilfældigt, uvæsentligt. Men naar man nu betragter Don Juan saaledes, at man seer enkelte Ting af Mozarts andre Operaer med ind under dette Synspunkt,

jaa holder jeg mig overbeviist om, at man hverken forkleiner ham eller stader sig selv og sin Næste. Man vil da faae Leilighed til at glæde sig over, at Det, der er Musikkens egentlige Potentz, er udtomt i Mozarts Musik.

Naar jeg forøvrigt i det Foregaaende har brugt og i det Følgende vedbliver at bruge det Udtryk: Stadium, saa maa det ikke urgeres, som om hvert enkelt eksisterende selvstændigt, det ene udenfor det andet. Jeg kunde maafee mere træffende bruge det Udtryk Metamorphose. De forskjellige Stadier tilsammen tage udgjøre det umiddelbare Stadium, og man vil deraf indsee, at de enkelte Stadier mere er en Aabenbarelse af et Prædikat, saaledes at alle Prædikater styrte ned i det sidste Stadiums Rigdom, da dette er det egentlige Stadium. De andre Stadier have ingen selvstændig Eksistens; for sig selv ere de kun for Forestillingen, og deraf vil man ogsaa see deres Tilfældighed ligeoverfor det sidste Stadium. Da de imidlertid have fundet et særskilt Udtryk i Mozarts Musik, saa skal jeg særskilt omtale dem. Fremfor Alt maa man imidlertid ikke tænke paa forskjellige Trin i Bevidstheder, da selv det sidste Stadium endnu ikke er kommet til Bevidsthed; jeg har bestandig kun med det Umiddelbare at gjøre i dets fuldkomne Umiddelbarhed.

De Vanskeligheder, som altid møde, naar man vil gjøre Musik til Gjenstand for æsthetisk Betragtning, udeblive naturligviis heller ikke her. Vanskeligheden i det Foregaaende laae fornemmelig deri, at medens jeg ad Tankens Vej vilde bevise, at sandelig Genialitet er Musikkens væsentlige Gjenstand, dette dog egentlig kun kan bevises ved Musik, ligesom jeg jo ogsaa selv gennem Musik er kommen til Erkjendelse deraf. Den Vanskelighed, det Følgende har at kæmpe med, er nærmest den, at da Det, den Musik udtrykker, der her bliver Gjenstand for Omtale, væsentlig er Musikkens egentlige Gjenstand, saa udtrykker den det langt fuldkommere end Sproget formaaer det, der tager sig meget fattigt ud ved Siden af den. Ja, havde jeg med forskellige Bevidsthedsstrin at gjøre, da blev Fordelen naturligviis paa min og paa Spro-

gets Side, men det er her ikke Tilfælde. Det, der altsaa her bliver at udvikle, kan kun have sin Betydning for Den, der har hørt og bestandig vedbliver at høre. For ham kan det maaskee indeholde et enkelt Bink, der kan bevæge ham til atter at høre.

Første Stadium.

Det første Stadium er anthydet i Pagen i Figaro. Det gjelder naturligviis her om, ikke i Pagen at see et enkelt Individ, hvilket man saa let fristes til, naar man i Tanken eller i Virkelighed seer det fremstillet af en Personlighed. Det bliver da vanskeligt at undgaae, hvad der for en Deel ogsaa er Tilfældet med Pagen i Stykket, at ikke noget Tilfældigt, noget Ideen Uvedkommende blander sig ind, at han ikke kommer til at være Mere end han skal være; thi dette bliver han i en vis Forstand øieblikkelig, saasnart han bliver Individ. Men ved at blive Mere, bliver han Mindre, han ophører at være Ideen. Derfor kan man ikke indrømme ham Replik, men Musikken bliver det eneste adæquate Udtryk, og det er derfor mærkeligt, at saavel Figaro som Don Juan, saaledes som de ere udgangne fra Mozarts Haand, høre til *opera seria*. Betragter man nu Pagen saaledes som en mythisk Figur, saa vil man finde i Musikken udtrykt det Gienbommelige for det første Stadium.

Det Sandselige vaagner, dog ikke til Bevægelse, men til stille Obiescents, ikke til Fryd og Glæde, men til dyb Melancholi. Attraen er endnu ikke vaagnet, den er tungsindig anet. I Attraen er bestandig det Attraede, det stiger op af denne og viser sig i en forvirrende Dæmren. Dette Forhold foregaaer for det Sandselige, ved Skygger og Taager tjernes det, ved Afsvæling i disse bringes det nærmere. Hvad der vil blive Attraens Gjenstand eier Attraen, men

eier det uden at have attraaet det, og eier det saaledes ikke. Dette er den smertelige, men ogsaa ved sin Sodme bedaarende og fortryllende Modsigelse, der med sit Bemod, sit Tungfind gjennemlyder dette Stadium. Dens Smerte ligger nemlig ikke i, at der er for Lidet, men snarere i at der er for Meget. Attraaen er stille Attraa, Længselen stille Længsel, Sværmeriet stille Sværmeri, hvori Gjenstanden dæmrer og er denne saa nær, at den er i denne. Det Attraaede svæver over Attraaen, synker ned i den, uden at dog denne Bevægelse skeer ved Attraaens egen tiltrækkende Kraft, eller fordi der attraaes. Det Attraaede svinder ikke bort, snoer sig ikke ud af Attraaens Favntag, thi da vilde Attraaen netop vaagne; men det er uden at være attraaet for Attraaen, som derfor netop bliver tungfindig, fordi den ikke kan komme til at attraae. Saa snart Attraaen vaagner, eller rettere, i og med dens Vaagnen stilles Attraaen og Gjenstanden for Attraaen ad, nu aander Attraaen frit og sundt, medens den tidligere ikke kunde aande for det Attraaede. Naar Attraaen ikke er vaagnet, trykker og besnærer det Attraaede, ja næsten ængster. Attraaen maa have Lust, maa komme til Udbrud; det skeer der- ved, at de stilles ad; det Attraaede flygter undseelig, blufærdig som en Dvinde, der bliver Adskillelse mellem dem, det Attraaede forsvinder *et apparet sublimis* eller i ethvert Tilfælde udenfor Attraaen. Naar man maler Løftet i et Bærelse heelt over med Figurer, den ene ved Siden af den anden, saa trykker et saadant Løft, som Maleren siger; anbringer man en enkelt Figur let og flygtigt, saa høiner dette Løftet. Saaledes med Forholdet mellem Attraaen og det Attraaede paa et første og senere Stadium.

Attraaen altsaa, der paa dette Stadium kun er tilstede i en Auelse om sig selv, er uden Bevægelse, uden Uro, kun sagtelig vugget af en uforklarlig indre Rørelse, som Plantens Liv er fængslet til Jorden, saaledes er den hensjunken i stille præsentiif Længsel, fordybet i Contemplation, og kan dog ikke udtomme sin Gjenstand, væsentlig fordi der i dybere Forstand ingen Gjenstand, er; og dog er denne Mangel paa Gjenstand

ikke dens Gjenstand, thi saa var den strax i Bevægelse, saa var den determineret, om ikke paa anden Maade, saa i Sorg og Smerte, men Sorg og Smerte har ikke den Modsigelse i sig, der er eieendommelig for Melancholi og Tungsindighed, ikke den Betydighed, der er Sodmen ved det Melancholiske. Skjøndt Attraaen paa dette Stadium ikke er bestemt som Attraa, skjøndt denne anede Attraa med Hensyn til sin Gjenstand er aldeles ubestemt, saa har den dog een Bestemmelse, den er nemlig uendelig dyb. Den siger ligesom Thor gjenem et Horn, hvis Spidse staaer i Verdenshavet; dog er Grunden til, at den ikke kan sige sin Gjenstand til sig, ikke den, at denne er uendelig, men den, at denne Uendelighed ikke kan blive den en Gjenstand. Dens Sugn betegner derfor ikke et Forhold til Gjenstanden, men er identisk med dens Suk, og dette er uendelig dybt.

I Harmoni med den her givne Beskrivelse af det første Stadium vil man finde, at det har sin store Betydning, at Pagens Parti i musicalsk Henseende er indrettet saaledes, at det ligger for en Fruentimmerstemme. Det Modsigende i dette Stadium er ligesom antydnet ved denne Modsigelse, Attraaen er saa ubestemt, Gjenstanden saa lidet udfilt, at det Attraaede androgynisk hviler i Attraaen, ligesom i Plantelivet Han og Hun sidder paa een Blomst. Attraaen og det Attraaede forenes i denne Eenhed, at de begge ere *neutrius generis*.

Skjøndt Replikken ikke tilhører den mythiske Page, men Pagen i Stykket, den poetiske Figur Cherubin, og skjøndt der som en Folge deraf ikke kan i denne Forbindelse reflekteres paa den, da den deels ikke tilhører Mozart, deels udtrykker noget ganske Andet, end det, hvorefter her er Tale, saa vil jeg dog nærmere udhæve en enkelt Replik, fordi den giver mig Anledning til at betegne dette Stadium i dets Analogi til et senere. Susanne spotter over Cherubin, fordi han ogsaa paa en Maade er forelsket i Marjeline, og Pagen har intet andet Svar ved Haanden end dette: hun er et Fruentimmer. Med Hensyn til Pagen i Stykket er

det væsentligt, at han er forelsket i Grevinden, uvæsentligt, at han kan forelske sig i Marseline, og er blot et indirecte og paradox Udtryk for den Videnskabs Hefstighed, med hvilken han er sængslet til Grevinden. Med Hensyn til den mythiske Page er det lige væsentligt, at han er forelsket i Grevinden og i Marseline, Uvindeligheden er nemlig hans Gjenstand, og denne have de begge tilfældes. Naar vi derfor senere høre om Don Juan:

selv tre Sneise Mars Coquetter
Han med Fryd paa Listen sætter,

saa er det den fuldkomne Analogi hertil, kun at Attraaens Intensitet og Bestemthed er langt mere udviklet.

Skulde jeg nu vove et Forsøg paa, med et enkelt Prædicat at betegne det Eiendommelige ved Mozarts Musik med Hensyn til Pagen i Figaro, saa vilde jeg sige: den er elskovsdrucken; men som al Veruselse saa kan en Veruselse i Elskov ogsaa virke paa tvende Maader, enten forhoiet gjen-nemsigtig Livsglæde, eller til fortættet uklart Tungesind. Dette Sidste er Tilfældet med Musikken her, og saaledes er det ogsaa rigtigt. Grunden dertil kan Musikken ikke angive, det gaaer ud over dens Magt; Stemningen selv kan Ordet ikke udtrykke, den er for tung og vægtfyldig til at Ordet kan bære den, den kan kun Musikken gengive. Grunden til dens Melancholi ligger i den dybe indre Modsigelse, vi i det Foregaaende have søgt at gøre opmærksom paa.

Vi forlade nu det første Stadium, der er betegnet med den mythiske Page; vi lade ham vedblive tungesindig at drømme om hvad han har, melancholisk at attraae hvad han eier. Videre kommer han aldrig, han kommer aldrig af Stedet, thi hans Bevægelser ere illusoriske og saaledes ingen. En anden Sag er det med Pagen i Stykket; for hans Fremtid ville vi interessere os med et sandt og oprigtigt Venkab, vi gratulere ham til at han er bleven Capitain, vi tillade ham endnu engang at kysse Susanne til Afsted, vi skal ikke forraade ham med Hensyn til det Mærke, han har paa Panden, som

Jungen kan see uden Den, der veed det; men saa heller ikke mere, min gode Cherubin, eller vi kalde paa Greven, og saa hedder det: „fort aasted, paa Døren, til Regimentet, han er jo intet Barn, det er der Jungen der bedre veed, end jeg.“

Andet Stadium.

Dette Stadium er betegnet ved Papageno i Tryllefløiten. Her gjælder det naturligtviis atter om at adskille det Væsentlige fra det Tilfældige, at fremmane den mythiske Papageno og glemme den i Stykket virkelige Person, og det i Særdeleshed her, da denne Person i Stykket er kommen i Forbindelse med allehaande betænkeligt Galimathias. Det kunde i denne Henseende ikke være uden Interesse at gennemgaae den hele Opera for at vise, at Sujettet i den, som Opera=Sujet betragtet, er forseilet i sin dybeste Grund. Man vilde da tillige her ikke savne Anledning til at belyste det Erotiske fra en ny Side, idet man paaagtede, hvorledes det Foretagende at lægge en dybere ethisk Anskuelse ind deri, saaledes at denne forsøger sig i allehaande betydningsfuldere dialektiske Provøvelser, er et Bøvestykke, der har vovet sig aldeles ud over Musikkens Grændse, saa at det selv for en Mozart har været umuligt at laane det nogen dybere Interesse. Den definitive Tendents i denne Opera er netop det Amusikalske i den, og derfor bliver den, til Trods for enkelte fuldendte Concertnummere, enkelte dybt bevægede pathetiske Uttringer, ingenlunde en classisk Opera. Dog Alt dette kan i nærværende lille Undersøgelse ikke bestjeftege os. Vi have kun med Papageno at gjøre. Dette er nu en stor Fordeel for os, om ikke af anden Grund saa fordi vi derved ere fritagne for ethvert Forsøg paa at ville forklare Betydningen af Papagenos Forhold til Tamino, et Forhold, der i Henseende til Anlæg seer saa dybsindigt og

tænkfomt ud, at det næsten bliver utænkeligt for lutter Tænkfomhed.

En saadan Behandling af Tryllesløiten kunde maaskee synes en og anden Læser vilkaarlig, baade fordi den seer for Meget i Papageno og for Lidet i hele den øvrige Opera; han vil maaskee ikke kunne billige vor Udsærd. Dette har da sin Grund deri, at han ikke er enig med os i Udgangspunktet for enhver Betragtning af Mozarts Musik. Dette er nemlig, efter vor Formening, Don Juan, og tillige er det vor Overbeviisning, at, da naar man seer Udskilligt af de øvrige Operaer med heri, viser man mest Pietet mod Mozart, uden at jeg derfor vil negte Betydningen af at gjøre hver enkelt Opera til Gjenstand for særskilt Betragtning.

Attraaen vaagner, og som det altid gaaer, at man først mærker man har drømt i det Dieblik man vaagner, saaledes ogsaa her, Drømmen er fordi. Denne Bækkelse, hvorved Attraaen vaagner, denne Rhytelse adstiller Attraaen og Gjenstanden, giver Attraaen en Gjenstand. Dette er en dialektisk Bestemmelse, som skarpt maa fastholdes, først idet Gjenstanden er, er Attraaen, først idet Attraaen er, er Gjenstanden, Attraaen og Gjenstanden er et Tvillingpar, af hvilke den ene ikke den mindste Deel af et Dieblik før den anden kommer til Verden. Men uagtet de saaledes absolut paa eengang komme til Verden, og end ikke have det Spatium af Tid imellem som Tvillinger ellers kunne have, saa er Betydningen af denne Tilblivelse ikke den, at de forenes, men tværtimod den, at de adskilles. Men denne det Sandheliges Bevægelse, denne Jordrhytelse spalter Attraaen og dens Gjenstand for et Dieblik uendeligt fra hinanden; men som det bevægende Princip viser sig et Dieblik adsplittende, saaledes aabenbarer det sig igjen ved at ville forene det Adskilte. Følgen af Adskillelsen er, at Attraaen rives ud af sin substantielle Hvilen i sig selv, og som en Følge deraf, at Gjenstanden ikke længere falder ind under Substantialitetens Bestemmelse, men adsplitter sig i en Mangfoldighed.

Som Plantens Liv er bundet til Jordsmonnet, saaledes er det første Stadium fængslet i substantiel Vængsel. Attraaen vaagner, Gjenstanden flyer, mangfoldig i sin Aabenbarelse, Vængselen løsriver sig fra Jordsmonnet og begiver sig paa Vandring, Blomsten faaer Binger og flagrer ustadig og utrættet hist og her. Attraaen er rettet mod Gjenstanden, den er tillige bevæget i sig selv, Hjertet banker sundt og glad, hurtigt forsvinde og fremkomme Gjenstandene, men dog inden enhver Forsvinden et Nydelsens Nu, et Berørelsens Dieblit, kort men saligt, St. Hansormsagtigt glimrende, ustadigt og flygtigt som Sommerfuglens Berøring, usfadeligt som denne; utallige Kys, men saa hurtigt nydte, at det er, som om der kun toges fra den ene Gjenstand, hvad der gaves den næste. Kun momentviis ahnes en dybere Attraa, men denne Ahnelse glemmes. I Papageno gaaer Attraaen ud paa Opdagelser. Denne opdagende Lyst er det Pulsierende i den, er dens Munterhed. Den finder ikke den egentlige Gjenstand for denne Opdagelse, men den opdager det Mangfoldige, idet den søger deri den Gjenstand, den vil opdage. Attraaen er saaledes vaagnet, men er ikke bestemmet som Attraa. Grindrer man, at Attraaen er tilstede paa alle tre Stadier, saa kan man sige, at den paa det første Stadium er bestemmet som drømmende, paa det andet som søgende, paa det tredje som attraaende. Den søgende Attraa er nemlig endnu ikke attraaende, den søger kun det, den kan attraae, men attraaer det ikke. Derfor vil maaskee det Prædicat være det meest betegnende om den: den opdager. Sammenligne vi saaledes Papageno med Don Juan, saa er hans Reise gjennem Verden noget Mere end en Opdagelses-Reise, han nyder ikke blot Opdagelsens Reise=Eventyr, men er en Ridder, der gaaer ud til Seire (*veni — vidi — vici*). Opdagelsen og Seieren er her identisk; ja i en vis Forstand kan man sige, at han glemmer Opdagelsen over Seieren, eller at Opdagelsen ligger bag ved ham, og han overlader den derfor til sin Tjener og Secretair Leporello, der i en ganske anden Forstand fører Piste end hvis jeg tænkte mig Papageno holde Bog.

Papageno udseer, Don Juan nyder, Leporello efterseer.

Giendommeligheden ved dette, som ved ethvert Stadium kan jeg vel fremstille for Tanken, men bestandig kun i det Dieblif, det har ophørt at være. Men om jeg end nok saa fuldstændig kunde beskrive dets Giendommelighed og forklare Grunden til denne, saa bliver der dog altid et Noget tilbage, som jeg ikke kan udsige, og som dog vil høres. Det er for umiddelbart til at fastholdes i Ord. Saaledes her med Papageno, det er den samme Vise, den samme Melodi; han begynder frijt væk forfra, naar han er færdig, og saaledes bestandig. Man kunde nu gjøre mig den Indvending, at det overhovedet var umuligt at udsige noget Umiddelbart. Dette er i en vis Forstand ogsaa ganske rigtigt, men Mandens Umiddelbarhed har for det Første sit umiddelbare Udtryk i Sproget, og dernæst forsaavidt der derved, at Tanken træder til det, foregaaer en Forandring dermed, saa bliver det dog væsentlig det Samme, netop fordi det er Mandens Bestemmelse. Her er det derimod en Sandselighedens Umiddelbarhed, der som saadan har et ganske andet Medium, hvor altsaa Misforholdet mellem Medierne gjør Umuligheden absolut.

Skulde jeg nu gjøre et Forsøg paa, med et enkelt Prædikat at betegne det Giendommelige ved den Mozartske Musik i den Deel af dette Stykke, som interesserer os, da vilde jeg sige: den er muntert quiddrende, livsfrødig, elstovsprudlende. Hvad jeg nemlig især maa lægge Vægt paa er den første Arie og Klokkespillet; Duetten med Pamina og senere med Papagena falder aldeles udenfor Bestemmelsen af det umiddelbar=Musikalske. Betragter man derimod den første Arie, saa vil man vel billige de Prædikater, jeg har brugt, og hvis man nærmere paaagter den, tillige finde en Leilighed til at see, hvilken Betydning det Musikalske har, hvor det viser sig som det absolute Udtryk for Ideen og hvor denne altsaa er umiddelbar=musikalsk. Som bekendt accompagnerer Papageno sin livsglade Munterhed paa en Rørfløite.

Ethbert Dre har vist paa en besynderlig Maade følt sig be-
 væget af dette Accompanement. Men jo mere man tænker
 derover, jo mere man i Papageno seer den mythiske Papa-
 geno, desto udtryksfuldere og mere betegnende vil man finde
 det; man bliver ikke træt af, atter og atter at høre det, fordi
 det er et absolut adæquat Udtryk for hele Papagenos Liv,
 hvis hele Liv er en saadan ustandjet Qviddren, der uafbrudt
 forgløs qviddrer fort i al Orkesløshed, og som er glad og
 fornøiet, fordi dette er hans Livs Indhold, glad i sin Gjer-
 ning og glad i sin Sang. Som bekjendt er det nu saa saare
 dybsindig indrettet saaledes i Operaen, at Taminos og
 Papagenos Floite correspondere med hinanden. Og dog,
 hvilken Forstjæl! Taminos Floite, der dog er den, efter
 hvilken Stykket er nævnet, forseiler aldeles sin Virkning, og
 hvorfor? fordi Tamino slet ikke er nogen musikalsk Figur.
 Dette ligger i den hele Operas forseilede Anlæg. Tamino
 bliver hoist kjedsommelig og sentimental paa sin Floite, og
 naar man reflekterer paa hele hans øvrige Udvikling, hans
 Bevidstheds Tilstand, saa kommer man, hver Gang han tager
 sin Floite frem og blæser et Stykke paa den, til at tænke
 paa Bonden hos Horats (*rusticus exspectat, dum defluat
 amnis*), kun at Horats ikke har givet sin Bonde en Floite til
 unyttig Tidsfordriv. Tamino er som dramatisk Figur aldeles
 ude over det Musikalske, som overhovedet den Aandsudvikling,
 Stykket vil fuldkomme, er en aldeles umusikalsk Idee. Tamino
 er netop kommen saavidt, at det Musikalske horer op, derfor
 bliver hans Floitespil kun Tidspilbe, til at fordrive Tanter.
 Fordrive Tanter kan Musikken nemlig hypperligt, endog onde
 Tanter, som man jo siger om David, at han ved sit Spil
 fordrev Sauls onde Lune. Imidlertid ligger der en stor
 Skuffelse heri; thi den gjør det kun forsaavidt som den fører
 Bevidstheden tilbage i Umiddelbarheden og dykker den deri.
 Individet kan derfor vel føle sig lykkelig i Rufens Dieblit,
 men bliver kun desto ulykkeligere. Ganske *in parenthesi* skal
 jeg her tillade mig en Bemærkning. Man har brugt Musik
 til at helbrede Sindssvage; man har ogsaa i en vis Forstand

opnaaet sin Hensigt, og dog er det en Illusion. Naar nemlig Affindigheden har en mental Grund, saa ligger den altid i en Forhærdelse paa et eller andet Punkt i Bevidstheden. Denne Forhærdelse maa overvindes, men for at den i Sandhed skal overvindes, maa man gaae aldeles den modsatte Vej af den, der fører til Musikken. Naar man nu anvender Musikken, saa gaaer man aldeles den urigtige Vej og gjør Patienten endnu mere affindig, om han end synes at ophøre at være det.

Grad jeg her har sagt om Taminos Fløitespil, kan jeg vel gjerne lade staae uden Frygt for at see det misforstaaet. Det er ingenlunde min Hensigt at negte, hvad der jo ogsaa flere Gange er indrømmet, at Musikken kan som Accompaniment have sin Betydning, idet den da træder ind paa et fremmed Gebeet, Sprogets nemlig; Feilen i Tryllefloitten er imidlertid den, at det, hele Stykket tenderer til, er Bevidsthed, og altsaa er Stykkets egentlige Tendens at opheve Musikken, og dog skal det være en Opera, og end ikke denne Tanke er klar i Stykket. Som Udviklingens Maal er sat den ethist bestemte Kjærlighed eller den ægtefabelige Kjærlighed, og deri ligger Stykkets Grundfeil; thi lad denne forresten være, geistlig eller verdslig talt, hvad den være vil, een Ting er den ikke, den er ikke musikalisk, ja den er absolut umusikalisk.

Den første Arie har altsaa i musikalisk Henseende sin store Betydning som det umiddelbar-musikaliske Udtryk for hele Papagenos Liv, og Historie, der, i samme Grad som Musik er det absolut adæquate Udtryk for denne, kun i uegentlig Forstand er Historie. Klokkespillet derimod er det musikaliske Udtryk for hans Virksomhed, om hvilken man igen kun kan faae en Forestilling gennem Musik; den er fortryllende, fristende, tillokkende ligesom hiin Mands Spil, der bragte Zistene til at standse og lytte.

De Replikker, som skyldes enten Schikaneder eller den danske Oversætter, ere i Almindelighed saa vanvittige og dumme, at det næsten bliver ubegribeligt, hvorledes Mozart

har bragt det ud deraf, han har gjort. At lade Papageno sige om sig selv: jeg er et Naturmenneske, og saaledes i samme Nu gjøre sig selv til Vogner, kan ansees for et Exempel *instar omnium*. En Undtagelse kunde man gjøre med de Ord i Texten til den første Arie, at han sætter de Piger, han fanger, ind i sit Buur. Hvis man nemlig vil lægge lidt mere i dem end hvad formodentlig Forfatteren selv har lagt i dem, saa betegne de netop det Ufadelige i Papagenos Virksomhed, saaledes som vi ovenfor have antydet det.

Vi forlade nu den mytiske Papageno. Den virkelige Papagenos Stjebne kan ikke bestjestrige os, vi ønske ham til Lykke med hans lille Papagena, og vi tillade ham gjerne at søge sin Glæde i at befolke en Urskov eller en heel Berdensdeel med lutter Papagenoer.

Tredie Stadium.

Dette Stadium er betegnet med Don Juan. Her er jeg ikke som ved det Foregaaende i det Tilfælde at maatte udsondre en enkelt Deel af en Opera, her gjelder det ikke om at adskille men at sammensætte, da den hele Opera væsentlig er et Udtryk for Ideen, og med Undtagelse af et Par enkelte Nummere væsentlig hviler i denne, med dramatisk Nodvendighed graviterer til denne som til sit Centrum. Man vil derfor her atter have Velilighed til at see, i hvilken Betydning jeg kan kalde de foregaaende Stadier ved dette Navn, naar jeg kalder det tredie Stadium Don Juan. Tidligere har jeg allerede erindret om, at de ikke have nogen særlig Existentz, og naar man gaaer ud fra dette tredie Stadium, der egentlig er det hele Stadium, saa kan man ikke saa godt betragte dem som eensidige Abstraktioner, eller foreløbige Anticipationer, men snarere som Ahuelser om Don Juan, kun

at det dog bestandig bliver tilbage, der berettiger mig nogenlunde til at bruge det Udtryk Stadium, at de ere eenfaldige Ahnelser, at hver af dem kun ahner een Side.

Modsigelsen paa det første Stadium laae i, at Attraaen ingen Gjenstand kunde faae, men uden at have attraaet var i Besiddelse af sin Gjenstand, og derfor ikke kunde komme til at attraae. Paa det andet Stadium viser Gjenstanden sig i sin Mangfoldighed, men idet Attraaen i denne Mangfoldighed søger sin Gjenstand, har den dog i dybere Forstand ingen Gjenstand, den er endnu ikke bestemt som Attraa. I Don Juan derimod er Attraaen absolut bestemt som Attraa, er i intensiv og extensiv Forstand den umiddelbare Eenhed af de tvende foregaaende Stadier. Det første Stadium attraaede idealt, det Ene; det andet attraaede det Enkelte under Bestemmelsen af det Mangfoldige, det tredje Stadium er Eenheden heraf. Attraaen har i det Enkelte sin absolute Gjenstand, den attraaer det Enkelte absolut. Heri ligger det Forsøreriske, hvorom vi siden skulle tale. Attraaen er derfor paa dette Stadium absolut sund, seierlig, triumpherende, uimodstaelig og dæmonisk. Man maa derfor naturlig ikke overse, at her ikke er Talen om Attraaen i et enkelt Individ, men om Attraaen som Princip, aandelig bestemt som Det, Aanden udelukker. Dette er den sandfærdige Genialitets Idee, saaledes som vi ogsaa ovenfor have antydet den. Udtrykket for denne Idee er Don Juan, og Udtrykket for Don Juan er igjen ene og alene Musik. Det er især disse to Betragtninger, der idelig fra forskjellige Sider i det Følgende vil blive fremhævet, hvorved da tillige indirekte vil føres Beviiset for denne Operas classiske Betydning. For imidlertid at gjøre det lettere for Læseren at vedligeholde Oversigten, vil jeg søge at samle de adspredte Betragtninger under enkelte Punkter.

At sige noget Enkelt om denne Musik er ikke min Hensigt, og især skal jeg med alle gode Aanders Bistand vogte mig for at sammenskrække en Mængde intetsigende men nicet larmende Prædikater, eller i lingvistisk Geilhed at forraade

Sprogets Impotents, og det saameget mere, da jeg ikke anseer det for en Ufuldkommenhed hos Sproget men for en høi Potents, men derfor og er desto villigere til at anerkjende Musikken indenfor sin Grændse. Det jeg derimod vil, er deels at behjæ Ideen fra saa mange Sider som muligt, og dennes Forhold til Sproget, og derved bestandig mere og mere bespænde det Territorium, hvor Musikken har hjemme, ligesom ængste den til at bryde frem, uden at jeg dog kan sige Mere om den, idet den lader sig høre, end: hør. Jeg mener dermed at have villet gjøre det Høieste, som Æsthetikken er i stand til at gjøre; om det skal lykkes mig, er en anden Sag. Kun paa et enkelt Sted vil et Prædikat som et Stikbrev angive dens Signalement, uden at jeg derfor skal glemme eller tillade Læseren at glemme, at Den, der har et Stikbrev i Haanden, derfor ingenlunde har paagrebet Den, paa hvem det lyder. Ogsaa Operaens hele Anlæg, dens indre Bygning, vil paa sit Sted blive Gjenstand for særskilt Omtale, men atter igjen saaledes, at jeg ikke indlader mig paa at raabe høit for To: O! bravo schwere Noth Gotts Blij bravissimo, men kun bestandig frister det Musikalske frem, og dermed mener at have villet gjøre det Høieste, man i reen æsthetisk Forstand formaaer at gjøre ved det Musikalske. Det jeg altsaa vil give, er ikke en fortlobende Commentar til Musikken, der dog væsentlig ikke kan indeholde Andet end subjektive Tilfældigheder og Idiosyncrasier og kun kan henvende sig til noget Tilsvarende hos Læseren. Selv en saa smagsfuld og saa reflexionsriig, i sit Udtryk saa mangfoldig Commentator som Dr. Hotho har dog ikke kunnet undgaae, paa den ene Side, at hans Fortolkning udarter til Ordgyderi, der skal danne Bederlag for Mozarts Tonerigdom, eller lyder som en mat Esterklang, et blegt Aftryk af Mozarts fuldtonige hyppige Frodighed, paa den anden Side, at Don Juan snart bliver Mere end han er i Operaen, bliver et reflekterende Individ, snart bliver Mindre. Det Sidste har naturligviis sin Grund i, at det dybe, absolute Point i Don Juan er undgaaet Hotho, for ham er Don

Juan dog kun den bedste Opera, den er ikke qualitativ forskjellig fra alle andre Operaer. Men naar man ikke har indseet dette med det speculative Dies allestedsnærværende Sikkerhed, saa kan man ikke tale værdeligen eller retteligen om Don Juan, om man end, hvis man havde indseet det, var istand til at tale langt herligere og rigere og fremfor Alt sandere derom, end Den der her vover sig til at føre Ordet. — Derimod vil jeg bestandig opspore det Musikalske udaf Ideen, Situationen o. s. v., udlytte det, og naar jeg da har bragt Læseren til at blive i den Grad musikalsk receptiv, at han synes at høre Musikken, skjøndt han Intet hører, da har jeg fuldkommet min Opgave, da forstummer jeg, da siger jeg til Læseren som til mig selv: hør. I venlige Genier, som beskyttede al uskyldig Kjærlighed, til Eder befaler jeg mit hele Sind, bevogter I de arbejdende Tanker, at de maa findes Gjenstanden værdige, danner I min Sjæl til et velklingende Instrument, lader I Bølgelighedens milde Lustninger ile hen over den, sender I frugtbare Stemningers Bederqvægelse og Belsigelse! I retfærdige Aander, I som holde Bagt ved Grændsestjellene i Skjønhedens Rige, vogter paa mig, at jeg ikke i forvirret Begeistring og blind Iver for at gjøre Don Juan til Alt, gjør den Uret, forkleiner den, gjør den til noget Andet, end hvad den virkelig er, hvilket er det Høieste! I stærke Aander, der vide at gribe Menneskets Hjerte, staaer mig bi, at jeg maa fange Læseren, ikke i Videnskabens Garn eller Bølgelighedens Rænker, men i Overbeviisningens evige Sandhed.

1. Sandelig Genialitet, bestemt som Forsørelse.

Naar Ideen til Don Juan er opstaaet, vides ikke, kun saa Meget er vist, at den tilhører Christendommen og igjennem Christendommen igjen tilhører Middelalderen. Hvis man ikke med nogenlunde Sikkerhed kunde forfølge Ideen tilbage til dette verdenshistoriske Afsnit i den menneskelige Bevidsthed,

faa vilde en Betragtning af Ideens indre Bestaffenhed strax
 fjerne enhver Tvivl. Middelalderen er overhovedet Repræ-
 sentationens Idee, deels bevidst, deels ubevidst; det Totale
 repræsenteres i et enkelt Individ, dog saaledes at det kun er
 en enkelt Side, der er bestemt som Totalitet og som nu
 kommer tilsyne i et enkelt Individ, der derfor er baade Mere
 og Mindre end et Individ. Ved Siden af dette Individ
 staaer da et andet Individ, der ligesaa totalt repræsenterer
 en anden Side af Livets Indhold, saaledes Ridderen og
 Skolastikeren, den Geistlige og den Læge. Livets storartede
 Dialektik anskueliggjøres her bestandig i repræsenterende In-
 dividider, der som oftest parviis staae lige overfor hinanden,
 Livet er bestandig kun forhaanden *sub una specie*, og den
 store dialektiske Eenhed, der i Eenhed eier Livet *sub utraque
 specie*, ahnes ikke. Modsatningerne staae derfor som oftest
 indifferente udenfor hinanden. Dette veed Middelalderen ikke
 af. Saaledes realiserer den selv ubevidst Repræsentationens
 Idee, medens først en senere Betragtning seer Ideen deri.
 Sætter Middelalderen for sin egen Bevidsthed et Individ
 som Repræsentant for Ideen, saa sætter den gjerne ved Siden
 deraf et andet Individ i Forhold dertil; dette Forhold er da
 i Almindelighed et comist Forhold, hvor det ene Individ
 ligesom bøder paa det andets uforholdsmæssige Størrelse til
 det virkelige Liv. Saaledes har Kongen Narren ved
 Siden af sig, Faust Wagner, Don Quixote Sancho
 Panza, Don Juan Leporello. Denne Formation
 tilhører ogsaa væsentlig Middelalderen. Ideen tilhører altsaa
 Middelalderen, i Middelalderen tilhører den igjen ikke en
 enkelt Digter, den er en af disse ukrastige Ideer, der
 med autochthonisk Oprindelighed bryde ud af det folkelige Livs
 Bevidstheds-Verden. Spliden mellem Kjødets og Aanden, som
 Christendommen har bragt ind i Verden, maatte Middelal-
 deren gjøre til Gjenstand for sin Betragtning, og til den
 Ende gjøre de stridende Kræfter hver for sig til en Anskuel-
 sens Gjenstand. Don Juan er nu, om jeg saator sige, Kjødets
 Incarnation eller Kjødets Beaandelse af Kjødets egen Aand.

Dette er allerede tilstrækkelig fremhævet i det Foregaaende; hvad jeg her derimod vil gjøre opmærksom paa er, om man har henføre Don Juan til den tidligere eller sildigere Middelalder. At han staaer i et væsentligt Forhold til Middelalderen, bemærker vijt Enhver let. Enten er han nu den splidagtige, misforstaaede Anticipation af det Erotiske, der kom for Dagen i Ridderen, eller Ridderbæsenet er en endnu kun relativ Mod sætning til Aanden, og først idet Mod sætningen endnu dybere kløstede sig, først da kom Don Juan tilsyne, som det Sandselige, der paa Liv og Død er Aanden imod. Ridder-Tidens Erotik har en vis Lighed med Græcitetens, denne er nemlig hjælelig bestemt ligesom hiins, men Forskjellen er den, at denne hjælelige Bestemmethed ligger indenfor en almindelig aandelig Bestemmethed, eller en Bestemmethed som Totalitet. Lvindehghedens Idee er bestandig paa mange Maader i Bevægelse, hvilket ikke var Tilfælde i Græciteten, hvor Enhver kun var skøn Individualitet, men Lvindehgheden ikke ahnedes. Ridderens Erotik var derfor ogsaa i Middelalderens Bevidsthed i et nogenlunde forsonligt Forhold til Aanden, om end Aanden i sin midhjære Strengghed havde den mistænkt. Gaaer man nu ud fra, at Aandens Princip er sat ind i Verden, saa kan man enten tænke sig, at først kom den gresleste Mod sætning, den meest himmelraabende Adskillelse, og derpaa formilbedes den efterhaanden. I saa Fald tilhører Don Juan den tidligere Middelalder. Antager man derimod, at Forholdet successtvt udbillede sig til denne absolute Mod sætning, jaaledes som det ogsaa er naturligere, idet Aanden mere og mere trækker sine Actier ud af det forenede Firma, for at virke alene, hvorefter det egentlige *σκανδαλον* fremkommer, saa tilhører Don Juan den senere Middelalder. Vi føres da i Tiden hen til det Punkt, hvor Middelalderen er ifærd med at hæve sig, hvor vi da ogsaa træffe en beslægtet Idee, nemlig Faust, kun at Don Juan maa lægges lidt tidligere. Idet Aanden ene og alene bestemmet som Aand giver Afkald paa denne Verden, føler, at den ikke blot ikke er dens Hjem men end ikke er dens

Skueplads, træffer sig op i de høiere Regioner, ja lad den det Verdslige tilbage som Tumbleplads for den Magt, den altid har levet i Strid med, og som den nu viger Pladsen for. Idet da Aanden løser sig fra Jorden, ja viser Sandseligheden sig med hele sin Magt, den har Intet at indvende mod Skiftet, den indseer ogsaa det Gavnlige i at blive separeret, og er glad ved at Kirken ikke formaaer dem til at blive sammen, men overhugger Baandet, der bandt dem. Stærkere end nogenfinde før vaagner nu Sandseligheden i hele sin Rigdom, i hele sin Fryd og Jubel, og som Eneboeren i Naturen, det indeslattede Echo, der aldrig taler først til Nogen eller taler uden at blive spurgt, fandt saa stor Behag i Ridderens Jagthorn og i hans Elfskovs-Melodier, i Hundeglammet, i Hestenes Jynsen, at det aldrig blev træt af at gjentage det atter og atter og tilsidst ligesom ganske sagte for sig selv, for ikke at glemme det, saaledes blev hele Verden en fra alle Sider gjenlydende Bolig for Sandselighedens verdslige Aand, medens Aanden havde forladt Verden. Middelalderen veed meget at tale om et Bjerg, som ikke er funden paa noget Kort, det hedder Venus-Bjerget. Der har Sandseligheden sit Hjem, der har den sine vilde Glæder, thi den er et Rige, en Stat. I dette Rige har Sproget ikke hjemme, ikke Tankeens Befindighed, ikke Reflexionens moiesulde Erhverven, der lyder blot Videnskabens elementariske Stemme, Lyfternes Spil, Verusjelsens vilde Larm, der nydes blot i evig Tummel. Dette Riges Forstefødte er Don Juan. At det er Syndens Rige, er dermed endnu ikke sagt, thi det maa fastholdes i det Dieblif, da det viser sig i æsthetisk Indifferent. Først idet Reflexionen træder til, viser det sig som Syndens Rige, men da er Don Juan dræbt, da forstummer Musikken, da seer man kun den fortvivlede Trods, der afmægtig stemmer imod, men som ingen Consistents kan finde, end ikke i Toner. Idet Sandseligheden viser sig som Det, der skal udelukkes, som Det, Aanden ikke vil have med at gjøre, uden at dog denne endnu har fældet Dom over det eller fordømt det, da antager det Sandselige denne Skikkelse, er det Dæmoniske i æsthetisk

Indifferentz. Det er kun et Dieblitz Sag, snart er Alt forandret, da er ogsaa Musikken forbi. Faust og Don Juan ere Middeldalderens Titaner og Giganter, der i Bestræbelsernes Storartethed ikke ere forskjelliges fra hine i Oldtiden, men vel deri, at de staae isolerede, ikke danne en Forening af Kræfter, der ved Foreningen først blive himmelformende; men al Kraft er samlet i dette ene Individ.

Don Juan er altsaa Udtrykket for det Dæmoniske bestemmet som det Sandhelige, Faust er Udtrykket for det Dæmoniske bestemmet som det Mandelige, den kristelige Mand udelukker. Disse Ideer staae i et væsentligt Forhold til hinanden, og have megen Vighed, og man kunde altsaa vente, at de ogsaa havde det tilfældes, at de begge vare blevene opbevarede i et Sagn. Dette er som bekjendt Tilfældet med Faust. Der eksisterer en Folkebog, hvis Titel er noksom bekjendt, om den end selv er mindre brugt, hvilket især er besynderligt i vor Tid, hvor man har saa travlt med Ideen til Faust. Saaledes gaaer det, medens enhver vordende Privatdocent eller Professor, som aandelig moden, mener at accreditere sig ved det læsende Publicums Hof ved at udgive en Bog om Faust, hvori han trolig gjentager hvad alle andre Licentiaten og videnskabelige Confirmander allerede have sagt, saa mener han at turde oversee en saadan lille ubetydelig Folkebog. Det falder ham aldrig ind, at det dog er saa skjønt, at det sande Store er tilfældes for Alle, at en Bondefarl gaaer hen til Triblerz Enke eller til en Bisefone paa Galmtorvet, og læser den halvhøit for sig selv paa samme Tid som Gøtthe digter en Faust. Og i Sandhed, denne Folkebog fortjener at paaagtes, den har fremfor Alt, hvad man anpriser som en hæderlig Egenstabs ved Biin, den har Bouquet, den er en fortræffelig Afpropning fra Middeldalderen, og idet man aabner den, strømmer en saa krydret, liflig og eiendommelig Duft En imøde, at man bliver ganske besynderlig tilmode. Dog nok herom, det jeg vilde gjøre opmærksom paa var blot, at der intet saadant Sagn findes om Don Juan. Ingen Folkebog, ingen Bise har ved bestandig at udkomme

i dette Aar bevaret den i Grindringen. Formodentlig har der dog existeret et Sagn, men dette har efter al Sandsynlighed indskrænket sig til et ganske enkelt Bink, der maaskee har været endnu kortere end de saa Stropher, der ligge til Grund for Bürger's Benore. Maaskee har det blot indeholdt en Talangivelse, thi jeg skulde tage meget fejl, om ikke det nærværende Tal 1003 tilhører et Sagn. Et Sagn, der ikke indeholder Andet, synes noget fattigt, og forsaavidt lader det sig let forklare, at det ikke er skriftlig optegnet, men dog har dette Tal en fortræffelig Egenkab, en lyrist Dumdristighed, som Mange maaskee ikke bemærke, fordi de ere saa vant til at see det. Skjøndt denne Idee saaledes ikke har fundet sit Udtryk i et Folkesagn, saa er den paa en anden Maade bleven opbevaret. Som bekjendt har nemlig Don Juan existeret langt tilbage i Tiden som et Sjellebødsstykke, ja dette er vel egentlig dets første Existentz. Men her er Ideen bleven opfattet comisk, som det overhovedet er mærkeligt, at saa dygtig Middelalderen var i at udruste Idealer, ligesaa sikker var den i at see det Comiske, der laae i Idealets overnaturlige Størrelse. At gjøre Don Juan til en Pralhans, der bildte sig ind at have forført alle Piger, at lade Leporello troe hans Løgne, var vel ikke et aldeles uheldigt comisk Anlæg. Og har dette end ikke været Tilfældet, har dette end ikke været Opfattelsen, saa kunde den comiske Bending dog aldrig udeblive, da den ligger i Modsigelsen mellem Helten og det Theater, han bevæger sig paa. Saaledes kan man ogsaa lade Middelalderen fortælle om Helte, der vare saa kraftfuldt byggede, at de havde en halv Alen mellem Vinene, men hvis et almindeligt Menneske vilde træde frem paa Scenen og give sig Mine af at have en halv Alen mellem Vincene, saa er det Comiske i fuld Gang.

Hvad her er blevet sagt angaaende Sagnet om Don Juan, skulde ikke her have fundet sin Plads, hvis det ikke stod i et nærmere Forhold til denne Undersøgelses Gjenstand, hvis det ikke tjente til at føre Tanken til det engang bestemte Maal. Grunden til, at denne Idee i Sammenligning med

Faust har en saa fattig Fortid, ligger vistnok deri, at der laae noget Gaadefuldt i den, saa længe man ikke indsaar, at Musik var dens egentlige Medium. Faust er Idee, men en Idee, der tillige væsentlig er Individ. At tænke sig det Aandelig-dæmoniske concentreret i eet Individ er Tænkningens egen Medfor, hvormod at tænke sig det Sandkelige i et Individ ikke lader sig gøre. Don Juan ligger i den bestandige Svæben mellem at være Idee, det vil sige Kraft, Liv,— og Individ. Men denne Svæben er den musikalske Bittren. Naar Habet bevæger sig oprørt, da danne i denne Uro de skummende Bølger Billeder, ligesom Bæsjener; det er som om det var disse Bæsjener, der satte Bølgerne i Bevægelse, og dog er det omvendt Bølgegangen, der danner dem. Saaledes er Don Juan et Billede, der bestandig kommer tilsyn, men ikke vinder Skikkelse og Consistens, et Individ, der bestandig dannes, men ikke bliver færdigt, hvis Historie man intet Andet fornemmer om, end ved at lytte til Bølgernes Larmen. Naar Don Juan fastholdes saaledes, da bliver der Mening og dyb Betydning i Alt. Tænker jeg mig et enkelt Individ, seer jeg ham eller hører jeg ham tale, saa bliver det comisk, at han har forført 1003; thi saasnart han er et enkelt Individ, falder Accenten paa et ganske andet Sted, det udhæves nemlig, hvem han har forført og hvorledes. Sagnets og Folketroens Naivitet kan det lykkes at udsige Sligt uden at ahne det Comiske; Reflexionen er det umuligt for. Naar han derimod opfattes i Musik, da har jeg ikke det enkelte Individ, da har jeg Naturmagten, det Dæmoniske, der ligesaa lidt bliver træt af at forføre eller færdigt med at forføre som Binden med at storme, Habet med at vugge sig, eller et Bandsjald med at styrte sig ned fra sin Høide. Forsaavidt kan Tallet paa de Forførte ligesaa godt være et hvilket som helst andet, langt større. Det er ofte et ikke let Arbejde, naar man skal oversætte Teksten til en Opera, at gjøre dette saa nøiagtigt, at Oversættelsen ikke blot bliver syngelig, men i Mening nogenlunde harmonerer med Teksten og saaledes med Musikken. Som et Exempel paa, at det stundom kan være aldeles lige-

gyldigt, vil jeg anføre Talstørrelsen i Listen i Don Juan, uden at jeg derfor tager Sagen saa letfindigt som Folk vel i Almindelighed vilde tage det, og mene, at Sligt kommer det ikke an paa. Jeg tager tværtimod Sagen i høi Grad æsthetisk alvorligt, og derfor mener jeg at det er ligegyldigt. Kun vil jeg anprise een Egenstabs ved det Tal 1003, at det nemlig er ulige og tilfældigt, hvilket ingenlunde er ubigtigt, det gjør nemlig det Indtryk, at Listen ingenlunde er afsluttet, men at Don Juan tværtimod er i Farten; man kommer næsten til at beklage Leporello, der ikke blot skal, som han selv siger, holde Vagt udenfor Døren, men derhos føre et saa vidtløftigt Bogholderi, at det kunde give en routineret Expeditionsscretair nok at bestille.

Saaledes som Sandseligheden er opfattet i Don Juan — som Princip —, har den aldrig før været opfattet i Verden; det Erotiske bestemmes derfor ogsaa her ved et andet Prædikat, Erotikken er her Forførelse. Mærkeligt nok, Ideen til en Forfører mangler Græciteten aldeles. Ingenlunde er det min Mening derfor at ville rose Græciteten, thi saavel Guder som Mennesker vare, hvad der er Alle bitterligt nok, skjodesløse i Elskovssager; ikke heller at dadle Christendommen, thi den har jo kun Ideen udenfor sig. Grunden til, at Græciteten mangler denne Idee, ligger deri, at hele dens Liv er bestemt som Individualitet. Det Sjælelige er saaledes det Fremherskende eller altid i Samklang med det Sandseelige. Dens Elskov var derfor sjælelig, ikke sandseelig, og det er Det, der indgyder den Blufærdighed, der hviler over al græst Elskov. De forelskede dem i en Pige, de satte Himmel og Jord i Bevægelse for at komme i Besiddelse af hende; naar dette lykkedes dem, da bleve de maaskee trætte deraf og søgte ny Elskov. I Ustabighed kunne de vel have en vis Lighed med Don Juan, og for blot at nævne een, Herkules kunde vel bringe en ret antagelig Liste tilveie, naar man betænker, at han stundom tog sig af hele Familier, der talte indtil 50 Pigeboern, og saaledes som en Familie=Swigersøn gjorde det af med dem alle, efter Nøgles Beretning i een

eneste Nat. Imidlertid er han dog væsentlig forstjellig fra en Don Juan, han er ingen Forfører. Naar man nemlig tænker den græske Elskov, saa er den ifølge sit Begreb væsentlig trofast, netop fordi den er sjælelig, og det er det Tilfældige i det enkelte Individ, at han elsker Flere, og i Forhold til de Flere han elsker er det igjen tilfældigt, hver Gang han elsker en Ny; idet han elsker Een, tænker han ikke paa den Næste. Don Juan er derimod fra Grunden af en Forfører. Hans Elskov er ikke sjælelig men sandselig, og sandselig Elskov er efter sit Begreb ikke trofast, men absolut troløs, den elsker ikke Een, men Alle, det vil sige, den forfører Alle. Den er nemlig kun i Momentet, men Momentet er i Begrebet tænkt Summen af Momenter, og saaledes har vi Forføreren. Den ridderlige Elskov er ogsaa sjælelig og derfor ifølge sit Begreb væsentlig trofast, kun den sandselige er efter sit Begreb væsentlig troløs. Men denne dens Troløshed viser sig ogsaa paa en anden Maade, den bliver nemlig bestandig kun en Gjentakelse. Den sjælelige Elskov har i dobbelt Forstand det Dialektiske i sig. Deels har den nemlig Tvivlen og Uroen i sig, om den ogsaa vil blive lykkelig, see sit Ønske opfyldt og blive elsket. Denne Betyrning har den sandselige Elskov ikke. Selv en Jupiter er uvis paa sin Seir, og dette kan ikke være anderledes, ja han selv kan ikke ønske det anderledes. Med Don Juan er det ikke Tilfældet, han gjør kort Proces og maa altid tænkes absolut seierrig. Dette kunde synes en Fordeel for ham, men er dog egentlig en Fattigdom. Paa den anden Side har den sjælelige Elskov ogsaa en anden Dialektik, den er nemlig en forstjellig ogsaa i Forhold til ethvert enkelt Individ, der er Elskovens Gjenstand. Deri ligger dens Rigdom, dens fyldige Indhold. Saaledes er dette ikke Tilfældet med Don Juan. Dertil har han nemlig ikke Tid, Alt er for ham blot Momentets Sag. At see hende og elske hende, det var Gøt, det kan man i en vis Forstand sige om den sjælelige Elskov, men deri er der ogsaa blot antydning en Begyndelse. Med Hensyn til Don Juan gjelder det paa en anden Maade. At see hende og

elste hende er Gæt, dette er i Momentet, i samme Moment
 er Alt forbi, og der Samme gjentager sig i det Uendelige.
 Tænker man det Sjælelige ind i Don Juan, saa bliver det
 en Latterlighed og en Selvmodsigelse, der end ikke er i
 Ideens Medfør, at sætte 1003 ved Spanien. Det bliver en
 Overdrivelse, som virker forstyrrende, om man end vilde vilde
 sig ind, at man tænkte ham idealt. Har man nu ikke andet
 Medium for at beskrive denne Elskov end Sproget, saa er
 man i Forlegenhed, thi saasnuart man har opgivet den Naivitet,
 der i al Trosthyldighed kan fastholde, at der ved Spanien
 staaer 1003, saa fordrer man noget Mere, nemlig den sjælelige
 Individualiseren. Det Æsthetiske er ingenlunde tilfredsstillt
 ved at man saaledes slaaer Alt i Hartkorn og vil forbause
 ved Talstørrelser. Den sjælelige Elskov bevæger sig netop i
 det individuelle Livs rige Mangfoldighed, hvor Nuancerne
 ere det egentlig Betydningsfulde. Den sandfælsige Elskov kan
 derimod slaae Alt i Hartkorn. Det Væsentlige for den er
 Uvindeligheden ganske abstrakt, og i det Høieste den mere
 sandfælsige Differenti. Den sjælelige Elskov er Bestaaen i
 Tiden, den sandfælsige Forsvinden i Tiden, men det Medium,
 som udtrykker dette, er netop Musikken. Dette er Musikken
 hypperlig stiftet til at udføre, da den er langt abstraktere end
 Sproget og derfor ikke udtaler det Enkelte men det Almin=
 delige i hele dets Almindelighed, og dog udtaler denne Al=
 mindelighed ikke i Reflexionens Abstraction, men i Umiddel=
 barhedens Concretion. Som et Exempel paa, hvad jeg mener,
 vil jeg lidt nærmere omtale den anden Djener=Arie: Lysten
 paa de Forførte. Dette Nummer kan anses for Don Juans
 egentlige Epos. Gjør altsaa Experimentet, hvis Du tvivler
 om Rigtigheden af mit Udsagn! Tænk Dig en Digter, udrustet
 af Naturen lykkeligere end Noget før ham, giv ham Udtryk=
 kets Frodighed, giv ham Herredømme og Myndighed over
 Sprogets Magter, lad Alt, hvori der er Livsaande, være ham
 lydigt, hans mindste Blik underdanigt, lad Alt vente færdigt
 og beredt paa hans Commando=Ord, lad ham være omringet
 af en talrig Skare af lette Blinkere, rapsodede Silbud, der

indhente Tanken i dens hurtigste Flugt, lad Intet kunne undgaae ham, ikke den mindste Bevægelse, lad ingen Hemmelighed, intet Uudsigeligt blive tilbage for ham i den hele Verden -- giv ham derpaa den Opgave at bejngne Don Juan episk, at oprulle Listen paa de Forførte. Hvad vil Folgen blive — han vorder aldrig jærdig. Det Episke har den Heil, om man saa vil, at det kan blive ved jaalænge som det skal være, hans Helt, Improvisatoren, Don Juan kan blive ved jaalænge det skal være. Digteren vil nu gaae ind i Mangfoldigheden, der vil bestandig blive nok deri, der vil glæde, men han vil aldrig opnaae den Virkning, som Mozart har opnaaet; thi selv om han omfider blev jærdig, vilde han dog ikke have jagt det Halve af det, Mozart i dette ene Nummer har udtrykt. Mozart har nu ikke indladt sig paa Mangfoldigheden, det er visse store Formationer, der bevæge sig forbi. Dette har sin tilstrækkelige Grund i Mediet selv, i Musikken, der er for abstrakt til at udtrykke Differentierne. Det musikalske Epos bliver jaaledes forholdsvis noget kort, og dog har det paa en uforlignelig Maade den episke Egenskab at kunne blive ved jaalænge det skal være, da man nemlig bestandig kan lade det begynde forfra og høre det og atter høre det, netop fordi det Almindelige er udtrykt og i Umiddelbarhedens Concretion. Man hører ikke her Don Juan som et enkelt Individ, ikke hans Tale, men man hører Stemmen, Sandjelighedens Røst, og den hører man gennem Uendelighedens Længsler. Kun paa den Maade kan Don Juan blive episk, at han bestandig bliver jærdig og bestandig kan begynde forfra, thi hans Liv er Summen af repellerende Momenter, der ingen Sammenhæng have, hans Liv er som Momentet Summen af Momenter, som Summen af Momenter Momentet. I denne Almindelighed, i denne Svæben mellem at være Individ og Naturkraft ligger Don Juan; jaasnart han bliver Individ faaer det Æsthetiske ganske andre Kategorier. Derfor er det ogsaa ganske i sin Orden og har dyb indre Betydning, at i den Forførelse, der foregaaer i Stykket, Berlines, Pigen er en almindelig Bondepige.

Hykkelfste Æsthetikere, der under Skin af at forstaae Digtere
 og Componister bidrage Alt til disses Misforstaaelse, ville
 maaskee belære os, at Berline er en ualmindelig Pige.
 Enhver, der mener dette, viser, at han har totalt misfor-
 staaet Mozart og at han bruger feile Kategorier. At han
 misforstaaer Mozart er klart nok; thi Mozart har med Glid
 holdt Berline saa ubetydelig som mulig, Noget som ogsaa
 Gøtho er opmærksom paa, uden dog at see den dybe Grund.
 Hvis nemlig Don Juans Elskov havde været anderledes
 bestemt end som sandselig, hvis han i aandelig Betydning
 havde været en Forsører, Noget, der senere skal blive Gjen-
 stand for Betragtningen, da vilde det have været en Grund-
 feil ved Stykket, at Heltinden i den Forsørelse, der dramatisk
 bestjæftiger os i Stykket, er en lille Bøndepige. Da fordrede
 det Æsthetiske, at man havde sat ham en vanskeligere Opgave.
 For Don Juan derimod gjælder disse Differentser ikke.
 Hvis jeg kunde tænke mig, at han førte en sliq Tale om sig
 selv, da vilde han maaskee sige: „J tager feil, jeg er ingen
 Ægtemand, der behøver en ualmindelig Pige for at blive
 lykkelig; det, hvorved jeg bliver lykkelig, har enhver Pige, og
 derfor tager jeg dem alle.“ Saaledes maae de Ord forstaaes,
 jeg alt tidligere har berørt: selv tre Snese Aars Coquetter —
 eller et andetsteds: *pur ché porti la gonella, voi sapete
 quel ché fà*. For Don Juan er enhver Pige en almin-
 delig Pige, ethvert Elskovs-eventyr en Hverdagshistorie. Ber-
 line er ung og smuk, og hun er en Qvinde, dette er det Ual-
 mindelige, som hun har tilfældes med hundrede Andre, men
 det er ikke det Ualmindelige, Don Juan attraaer, men det
 Almindelige, det hun har tilfældes med enhver Qvinde.
 Hvis dette ikke forholder sig saaledes, saa ophører Don
 Juan at være absolut musikalsk, saa fordrer det Æsthetiske
 Ordet, Replikken, medens nu, da det er Tilfældet, Don
 Juan er absolut musikalsk. Ogsaa fra en anden Side vil
 jeg belyse dette af Stykkets indre Bygning. Elvira er Don
 Juan en farlig Fiende; i de Replikker, der sthyldes den
 danske Oversætter, udhæves dette ofte. At det er en Feil, at

Don Juan faaer Replik, er vist nok, men deraf følger ikke, at Replikken ikke skulde indeholde en enkelt god Bemærkning. Don Juan frygter altsaa Elvira. Nu mener formodentlig en og anden Æsthetiker grundig at forklare dette ved at fremkomme med en lang Passiar om, at Elvira er en ualmindelig Pige o. s. v. Dette er Alt studt forbi. Hun er ham farlig, fordi hun er forført. I samme Forstand, aldeles i samme Forstand, bliver Berline ham farlig, naar hun er forført. Saasnart hun er forført, er hun løftet op i en høiere Sphære, der er en Bevidsthed i hende, som Don Juan ikke har. Derfor er hun ham farlig. Det er altsaa igjen ikke ved det Tilfældige, men ved det Almindelige, hun er ham farlig.

Don Juan er altsaa Forfører, hans Erotik Forførelse. Hermed er nu vel sagt Meget, naar det forstaaes rettelig, Videt, naar det opfattes med en vis almindelig Uklarhed. Vi have allerede seet, at det Begreb, en Forfører, med Hensyn til Don Juan væsentlig er modificeret, idet Gjenstanden for hans Attraa er det Sandselige og dette alene. Dette var af Betydning for at vise det Musikalske i Don Juan. I Oldtiden fandt det Sandselige sit Udtryk i Plastikens tause Stilhed, i den christelige Verden maatte det Sandselige bruse i hele sin utaalmelige Videnskab. Skjøndt man nu saaledes med Sandhed kan sige, at Don Juan er en Forfører, saa har dette Udtryk, der let kan virke forstyrrende paa enkelte Æsthetikers svage Hjerter, ofte givet Anledning til Misforstaaelse, idet man har strabt Løst og Fast sammen, hvad der kunde siges om en Saadan, og uden videre overført det paa Don Juan. Snart har man da lagt sin egen Underfundighed for Dagen ved at opspore Don Juans, snart har man snakket sig hæs for at forklare hans Rænker og Snedighed, kort sagt, det Ord Forfører har givet Anledning til, at Enhver har været imod ham som han kunde bedst, har bragt sin Skjærv til en total Misforstaaelse: Om Don Juan maa man bruge det Udtryk Forfører med stor Forsigtighed, saafremt det er En mere magtpaaliggende at sige noget Rigtigt, end at sige noget Hvilketsomhelst. Dette er ikke fordi

Don Juan er for god, men fordi han slet ikke falder ind under ethiske Bestemmelser. Jeg vilde derfor hellere kalde ham en Bedrager, da der dog altid ligger noget mere Tvetydigt deri. Til at være Forsfører hører der altid en vis Reflexion og Bevidsthed, og saasnart denne er tilstede, da kan det være paa sit Sted at tale om List og Rænker og snedige Anløb. Denne Bevidsthed mangler Don Juan. Han forsfører derfor ikke. Han attraaer, denne Attraa virker forførende; forsaavidt forsfører han. Han nyder Attraaens Tilfredsstillelse; saasnart han har nydt den, da søger han en ny Gjenstand, og saaledes i det Uendelige. Han bedrager vel derfor, men dog ikke saaledes, at han forud anlægger sit Bedrageri, det er Sandjelighedens egen Magt, der bedrager de Forsførte, og det er snarere en Art Nemesis. Han attraaer og bliver bestandig ved at attraae, og nyder bestandig Attraaens Tilfredsstillelse. Til at være en Forsfører mangler han Tiden før, hvori han lægger sin Plan, og Tiden efter, hvori han bliver sig sin Handling bevidst. En Forsfører bør derfor være i Besiddelse af en Magt, som Don Juan ikke har, hvor vel udrustet han forøvrigt er — Ordets Magt. Saasnart vi give ham Ordets Magt, ophører han at være musikalisk, og den æsthetiske Interesse bliver en ganske anden. Achim v. Arnim taler etsteds om en Forsfører i en ganske anden Stil, en Forsfører der falder ind under ethiske Bestemmelser. Om ham bruger han et Udtryk, som i Sandhed, Driftighed og Prægnants næsten kan maale sig med et Buestrog af Mozart. Han siger, han kunde saaledes tale med en Dvinde, at hvis Fanden tog ham, saa snakkede han sig fra det, dersom han kunde komme til at tale med hans Oldemoder. Dette er den egentlige Forsfører, den æsthetiske Interesse er her ogsaa en anden, nemlig: hvorledes, Metboden. Derfor ligger der noget meget Dybsindigt i, hvad der maaskee er undgaet de Flestes Opmærksomhed, at Faust, der reproducerer Don Juan, kun forsfører een Pige, medens Don Juan i hundredvis; men denne ene Pige er da ogsaa i intensiv Forstand ganske anderledes forført og tilintetgjort end alle de, Don

Juan har bedraget; netop fordi Faust som Reproduktion har Andens Bestemmelse i sig. En saadan Forfører's Kraft er Talen, det vil sige Løgnen. Jeg hørte for nogle Dage siden en Landsoldat tale med en Anden om en Tredie, der havde bedraget en Pige; han gav ikke nogen vidtløstlig Beskrivelse, og dog var hans Udtryk ganske fortræffeligt: „han kunde saadan med Løgn og saadan.“ En sliq Forfører er af en ganske anden Art end Don Juan, er væsentlig forskjellig fra ham, som man og kan see deraf, at han og hans Virksomhed er i høi Grad unufikalst og i æsthetist Henseende ligger indenfor Bestemmelsen af det Interessante. Gjenstanden for hans Attraa er derfor ogsaa, naar man tænker ham æsthetist rigtig, noget Mere end det blot Sandselige.

Men hvad er det da for en Kraft, hvormed Don Juan forfører? Det er Attraaens, den sandselige Attraaens Energi. Han attraaer i enhver Qvinde den hele Qvindelighed, og deri ligger den sandselig idealiserende Magt, med hvilken han paa een Gang forskjønner og besejrer sit Bytte. Reflexen af denne gigantiske Lidenstabs forskjønner og udvikler det Attraade, det rødmer i forhøiet Skjønhed ved dens Gjenskin. Som den Begeistredes Ild med forførerist Glands belyser selv de Ubedkommende, der staae i Forhold til ham, saaledes forklarer han i en langt dybere Forstand enhver Pige, da hans Forhold til hende er et væsentligt. Derfor spinde for ham alle endelige Differentser bort i Sammenligning med hvad der er Hovedsagen: at være en Qvinde. De Eldre forhynger han ind i Qvindelighedens skjønne Midte, Børn næsten modner han i et Nu; Alt hvad der er Qvinde er hans Bytte (*pur ché porti la gonella, voi sapete quel ché fà*). Smidlertid skal man nu ingenlunde forstaae det saaledes, som om hans Sandselighed var Blindhed; instinctagtigt veed han meget godt at gjøre Forskjel, og fremfor Alt, han idealiserer. Tænker jeg her et Dieblif tilbage paa et foregaende Stadium, paa Pagen, saa vil Læseren maaskee erindre, at jeg allerede dengang, da der var Tale om ham, sammenstillede en Replik af Pagen med en Replik af Don Juan. Den

mythiske Page lod jeg blive staaende, den virkelige lod jeg gaae til Armeen. Tænkte jeg mig nu, at den mythiske Page havde løstrevet sig, var kommen i Bevægelse, saa vilde jeg her erindre om en Replik af Pagen, der passer paa Don Juan. Idet Cherubin nemlig let som en Fugl og dristig springer ud af Vinduet, gjør det et saa stærkt Indtryk paa Susanne, at hun er nær ved at daane, og da hun er kommen til sig selv udbryder hun: „see, hvor han løber — naa, gjør han ikke Lykke blandt Pigerne.“ Dette er nemlig ganske rigtigt sagt af Susanne, og Grunden til hendes Daanen er ikke blot Forestillingen om det dristige Spring, men snarere at han allerede har gjort Lykke hos hende. Pagen er nemlig den tilkommende Don Juan, uden at dette dog maa forstaaes paa saa latterlig en Maade, som om Pagen ved at blive ældre blev Don Juan. Nu gjør Don Juan ikke blot Lykke blandt Pigerne, men han gjør Pigerne lykkelige og — ullykkelige, men besynderligt nok, saaledes er det de vil have det, og det var en daarlig Pige, der ikke ønskede at blive ullykkelig for engang at have været lykkelig med Don Juan. Vedbliver jeg derfor end at kalde Don Juan en Forfører, saa tænker jeg mig ham dog ingenlunde lumskeligen udkastende sine Planer, snedigen beregnende Virkningen af sine Intriger; det hvorved han bedrager er Sandselighedens Genialitet, hvis Incarnation han ligesom er. Møgtig Besindighed mangler ham; hans Liv er skummende som den Vin, han styrker sig paa, hans Liv er bevæget som de Toner, der ledsage hans glade Maaltid, altid er han triumpherende. Han behøver ingen Forberedelse, intet Anlæg, ingen Tid; thi han er altid færdig, Kraften er nemlig bestandig i ham og Attraaen ogsaa, og kun naar han attraaer er han ret i sit Element. Han sidder tilbords, glad som en Gud spinger han Pokalen — han rejser sig med Servietten i Haanden, jærdig til Angreb. Om Leporello vakte ham midt om Natten, han vaagner op, altid sikker paa sin Seier. Men denne Kraft, denne Magt kan Ordet ikke udtrykke, kun Musikken kan give os en Forestilling derom; den er nemlig for Reflexionen og Tanken

uudsigelig. En ethist bestemt Forførelers List kan jeg tydelig fremsætte i Ord, og Musikken vilde forgjæves vove sig til at løse denne Opgave. Med Don Juan forholder det sig omvendt. Hvad er det for en Magt? — Ingen kan sige det, selv hvis jeg spurgte Zerline derom, for hun gaaer paa Ballet: hvad er det for en Magt, hvormed han fængsler dig? — Ja vilde hun svare: man veed det ikke; og jeg vilde sige: vel talt, mit Børn! Du taler visere end Zundernes Wiismand, rigtig, das weiß man nicht; og Ulykken er, at jeg heller ikke kan sige dig det.

Denne Kraft i Don Juan, denne Almagt, dette Liv kan kun Musikken udtrykke, og jeg veed intet andet Prædicat derom, end: det er livsfrodig Munterhed. Naar derfor Kruse lader Don Juan sige, idet han træder ind paa Scenen ved Zerlines Bryllup: „Muntert, Børn! I er jo Alle klædte som til Bryllup,“ saa siger han noget ganske Rigtigt og tillige noget Mere end han maaſkee tænker paa. Munterheden fører han nemlig selv med sig, og hvad Brylluppet angaaer, saa er det ikke uden Betydning, at de alle ere klædte som til Bryllup; thi Don Juan er ikke blot Mand for Zerline, men han festligholder med Spil og Sang de unge Pigers Bryllup i det hele Sogn. Hvad Under da, at de flokkes om ham, de glade Piger. Og de blive heller ikke skuffede, thi han har Nok for dem Alle. Smiger, Sukke, dristige Blikke, sagte Haandtryk, hemmelig Hvidſken, den farlige Nærhed, den fristende Tjærnelse — og det er dog kun de mindre Myſterier, Gaver for Brylluppet. Det er en Fryd for Don Juan at ſtue ud over en ſaadan riig Høſt, det hele Sogn tager han ſig af, og dog koſter det ham maaſkee ikke ſaa lang Tid, ſom Leporello bruger paa Contoivet.

Ved det her Udvikſede er da Tanken atter ledet hen paa det, der er Underſøgelsens egentlige Gjenſtand, at Don Juan er abſolut muſikaliſt. Han attraaer ſandſeligt, han forfører ved Sandſelighedens dæmoniſke Magt, han forfører Alle. Ordet, Replikken tilkommer ham ikke; da bliver han ſtrax et reflekterende Individ. Han har overhovedet ikke ſaale-

des Bestaaen, men han haster i en evig Forsvinden, netop ligesom Musikken, om hvilken det gjelder, at den er forbi saasnart den har ophørt at lyde, og kun bliver til igjen idet den atter lyder. Naar jeg end derfor her vilde opfaste det Spørgsmaal, hvorledes seer Don Juan ud, er han smuk, ung eller ældre, hvor gammel vel omtrent, saa er det ifkun en Accommodation fra min Side, og hvad der herom kan siges kan kun vente at finde en Plads her i samme Betydning, som en tolereret Sekt finder det i Statskirken. Skjøn er han, ikke ganske ung; skulde jeg foreslaae en Alder, da vilde jeg foreslaae 33 Aar, det er nemlig Generations=Alderen. Det Betænkelige ved at indlade sig paa saadanne Undersøgelser ligger i, at man let taber det Totale, idet man dvæler ved det Enkelte, som om det var ved sin Skjønhed, eller hvad man forresten kunde nævne, at Don Juan forførte; man seer ham da, men man hører ham ikke længer, og derved er han tabt. Hvis jeg derfor nu vilde, ligesom for om muligt at gjøre Mit til at forhjælpe Læseren til en Anskuelse af Don Juan, sige: see der staaer han, see hvor hans Die flammer, hans Læbe løfter sig i et Smil, saa fikker er han paa sin Seier, betragt hans kongelige Blik, der fordrer hvad Keiserens er, see hvor let han træder ind i Dandsen, hvor stolt han rækker Haanden, hvo er den Dykkelige, den bydes; — eller jeg vilde sige: see, der staaer han i Skovens Skygge, han læner sig op til et Træ, han ledsager sig paa en Guitar, og see, hift forsvinder en ung Pige mellem Træerne, ængstet som et opskræmmet Vildt, men han haster ikke, han veed, hun søger ham; — eller jeg vilde sige: der hviler han ved Soens Bred i den lyse Nat, saa skjøn, at Maanen standser og gjenlever sin Ungdoms Elskov, saa skjøn, at Byens unge Piger gabe Meget for at turde liste sig hen og benytte Dieblikkets Mørke, medens Maanen stiger op igjen for at lyse paa Himlen, til at kysse ham — hvis jeg gjorde det, vilde den opmærksomme Læser sige: see, der har han fordærbet sig Alt, der har han selv glemt, at Don Juan ikke skal sees men høres. Derfor gjør jeg det heller ikke, men jeg siger: hør

Don Juan, det vil sige, kan Du ikke ved at høre Don Juan faae en Forestilling om ham, saa kan Du det aldrig. Hør hans Livs Begyndelse; som Lynet vikler sig ud af Tordenshyens Mørke, saaledes bryder han frem af Alborens Dyb, hurtigere end Lynets Fart, ustadigere end denne og dog ligesaa taktfast; hør hvor han styrter sig ned i Livets Mangfoldighed, hvor han bryder sig mod dens faste Dæmning, hør disse lette dansende Violintoner, hør Glædens Vink, hør Lustens Jubel, hør Nydelsens festlige Salighed; hør hans vilde Flugt, sig selv iler han forbi, stedse hurtigere, stedse ustandseligere, hør Videnskabens toilesløse Begjæring, hør Elskovens Susen, hør Friistelsens Hvisten, hør Forførelsens Hvirvel, hør Diebliffets Stilhed — hør, hør, hør Mozarts Don Juan.

2. Andre Bearbejdelser af Don Juan, betragtede i Forhold til den musikalske Opfattelse.

Ideen til Faust har, som bekendt, været Gjenstand for en Mangfoldighed af Opfattelser; derimod er dette ingenlunde Tilfældet med Don Juan. Det kunde synes besynderligt, saa meget mere som denne sidste Idee betegner et langt universellere Afsnit i det individuelle Livs Udvikling end den første. Imidlertid lader det sig let forklare netop deraf, at det Faustiske forudsætter en saadan aandelig Modenhed, der gjør en Opfattelse langt naturligere. Dertil kommer, hvad jeg alt ovenfor har erindret med Hensyn til den Omstændighed, at der ikke i den Forstand eksisterer et Sagn om Don Juan, at man dunkelt har følt Banskeligheden med Hensyn til Mediet, indtil Mozart opdagede Mediet og Ideen. Fra det Dieblif af er Ideen først kommen

til sin sande Værdighed, og har da atter mere end nogenfinde udfyldt et Tidsrum i det individuelle Liv, men saa satisficerende, at Trangen til digterisk at udfille det i Phantasien Oplevede ikke blev til en poetisk Nødvendighed. Dette er igjen et indirecte Beviis for den Mozartske Operas absolute classiske Værdi. Det Ideale i denne Retning havde allerede fundet sit i den Grad fuldbendte kunstneriske Udtryk, at det vel kunde virke fristende men ikke fristende til digterisk Productivitet. Fristende har den Mozartske Musik vistnok været; thi hvor var der vel et ungt Menneske, der ikke har havt Diebliske i sit Liv, da han havde givet sit halve Rige for at være en Don Juan, eller maaskee det hele, da han havde givet sin halve Levetid for eet Aar at være Don Juan, eller maaskee sin hele. Men derved blev det da ogsaa; de dybere Naturen, der vare berørte af Ideen, de fandt enhver, endog den sagteste Lustning udtrykt i Mozarts Musik, de fandt i dens grandiose Videnskab et fuldbetonet Udtryk for hvad der bevægede sig i deres eget Indre, de fornam, hvorledes hver Stemning stræbte hen til hiin Musik, ligejom Bækken haster hen for at tabe sig i Havets Uendelighed. Disse Naturen fandt i den Mozartske Don Juan ligejaa meget Text som Commentar, og medens de saaledes gled hen og ned i dens Musik, nød Glæden af at tabe sig selv, vandt de tillige Beundringens Rigdom. Den Mozartske Musik var i ingen Henseende for snæver, tværtimod, deres egne Stemninger udvidedes, antog en overnaturlig Størrelse, idet man gjenfandt dem i Mozart. De lavere Naturen, som ingen Uendelighed ahne, ingen Uendelighed fatte, Jufferne, som meente selv at være en Don Juan, fordi de havde knebet en Bondepige i Kinden, slynget deres Arm om en Opvarningspige eller bragt en lille Jomfru til at rødme, de forstode naturligviis hverken Ideen eller Mozart, eller selv at frembringe en Don Juan, uden en latterlig Banskning, en Familie=Afgud, der maaskee for nogle Cousinens taagede Sentimental=Blikke syntes en sand Don Juan, Indbegrebet af al Elskværdighed. I den Forstand har Faust

endnu aldrig fundet et Udtryk, og kan, som ovenfor bemærket, aldrig finde det, paa Grund af, at Ideen er langt concretere. En Opfattelse af Faust kan fortjene at kaldes fuldendt, og dog vil en følgende Slægt afføde en ny Faust, medens Don Juan paa Grund af Ideens abstracte Charakter lever evigt til alle Tider, og at ville levere en Don Juan efter Mozart bliver altid at ville skrive en Ilias post Homerum, i en endnu langt dybere Forstand end det gjælder om Homer.

Om det her Udviklede nu ogsaa forholder sig rigtigt, saa følger dog ingenlunde deraf, at ikke en enkelt begavet Natur skulde have forsøgt sig i ogsaa paa en anden Maade at opfatte Don Juan. At det forholder sig saaledes, veed Enhver, men hvad Enhver maaskee ikke har lagt Mærke til er, at Typen for alle andre Opfattelser væsentlig er Molieres Don Juan; men denne er jo igjen meget ældre end Mozarts, og tillige comisk og forholder sig til Mozarts Don Juan som et Eventyr efter Musæus's Opfattelse forholder sig til en Tiecks Bearbejdelse. Foraaavdt kan jeg egentlig indskrænke mig til at omtale den moliereske Don Juan, og idet jeg æsthetisk søger at vurdere den, tillige indirecte at vurdere de andre Opfattelser. Dog vil jeg gjøre en Undtagelse med Heibergs Don Juan. Han erklærer selv paa Titlen, at den er „tildeels efter Moliere“. Dette er nu ogsaa ganske vist, men dog har Heibergs Stykke et stort Fortrin for Molieres. Dette har nu vel sin Grund i det sikkre æsthetiske Blik, hvormed Heiberg altid opfatter sin Opgave, den Smag, hvormed han veed at distingvere, men det er dog ikke umuligt, at i nærværende Tilfælde Prof. Heiberg indirecte var paavirket af Mozarts Opfattelse, til at see nemlig, hvorledes Don Juan maa opfattes, saasnart man ikke vil lade Musikken være det egentlige Udtryk eller føre ham ind under ganske andre æsthetiske Kategorier. Prof. Hauch har ogsaa leveret en Don Juan, der er især med at ville falde ind under Bestemmelsen af det Interessante. Idet jeg altsaa nu gaaer over til at omtale den anden

Formation af Bearbejdelser af Don Juan, saa behøver jeg vel ikke at erindre Læseren om, at dette ikke skeer i nærværende lille Undersøgelse for disses egen Skyld, men kun for fuldstændigere, end det har været muligt i det Foregaaende, at belyse Betydningen af den musikalske Opfattelse.

Bendepunktet i Opfattelsen af Don Juan er allerede ovenfor blevet betegnet saaledes: saasnart han faaer Replik, er Alt forandret. Den Reflexion nemlig, der motiverer Replikken, reflekterer ham ud af den Dunkelhed, hvori han kun er musikalsk hørlig. Foraaavidt kunde det synes, at Don Juan maaskee allerbedst lod sig opfatte som Ballet. Det er ogsaa bekjendt nok, at han er bleven opfattet saaledes. Imidlertid maa man dog rose denne Opfattelse for at have kjendt sine Kræfter, og den har derfor indskrænket sig til den sidste Scene, hvor Videnskaben i Don Juan lettest maatte blive synlig i det pantomimiske Mustelspil. Folgen heraf er igjen, at Don Juan ikke fremstilles efter sin væsentlige Videnskab, men efter det Tilfældige, og Placaten til en saadan Forestilling indeholder altid Mere end Stykket; den indeholder nemlig, at det er Don Juan, Forsøreren Don Juan, hvorimod Balletten nærmest kun fremstiller Fortvivlelsens Qvaler, hvis Udtryk, foraaavidt dette kun skal være pantomimisk, han har tilfældeds med mange andre Fortvivlede. Det Væsentlige i Don Juan kan ikke fremstilles i Ballet, og Enhver føler lettelig, hvor latterligt det vilde blive, at see Don Juan besnære en Pige ved sine Dandsetrin og findrige Gesticulationer. Don Juan er en Bestemmelse ind efter, og kan ikke saaledes blive synlig eller aabenbare sig i Legemets Former og disses Bevægelser, eller i plastisk Harmoni.

Om man nu end ikke vilde give Don Juan Replik, saa lod der sig tænke en Opfattelse af Don Juan, der desuagtet brugte Ordet som Medium. En saadan eksisterer ogsaa virkelig af Byron. At Byron i mange Maader netop var udrustet til at fremstille en Don Juan, er viist nok, og man kan derfor være sikker paa, at naar dette Foretagende mislykkedes, Grunden ikke ligger i Byron, men

langt dybere. Byron har døvet at lade Don Juan blive til for os, at fortælle os hans Barndoms og Ungdoms Liv, at konstruere ham ud af endelige Livsforholdes Context. Derved blev Don Juan en reflekteret Personlighed, som taber den Idealitet, han har i den traditionelle Forestilling. Jeg vil her strax udvikle, hvilken Forandring der foregaaer med Ideen. Naar Don Juan opfattes musikalsk, da hører jeg i ham Videnskabens hele Uendelighed, men tillige dens uendelige Magt, som Intet kan modstaae; jeg hører Altraaens vilde Begjer, men tillige denne Altraaens absolute Seierrighed, mod hvilken det vilde være forgæves om Noget vilde gjøre Modstand. Dvæler Tanken en enkelt Gang ved Hindringen, saa saaer denne snarere Betydning af blot at ophidsse Videns- skaben end virkelig at sætte sig imod, Nydelsen forøges, Seieren er vis og Hindringen kun en Pirring. Et saadant elementarist bevæget Liv, dæmonist mægtigt og uimodstaaeligt, har jeg i Don Juan. Dette er hans Idealitet, og denne kan jeg uforstyrret glæde mig ved, fordi Musikken ikke frem- stiller mig ham som Person eller Individ, men som Magt. Er Don Juan opfattet som Individ, saa er han eo ipso i Conflict med en ham omgivende Verden, som Individ føler han denne Omgivelses Tryk og Vænte, som stort Individ besejrer han den maaskee, men man føler strax, at Hindrin- gernes Banskkeligheder her spille en anden Rolle. Det er dem, Interessen væsentlig bestjefstiger sig med. Men dermed er Don Juan ført ind under Bestemmelsen af det Interes- sante. Vilde man her fremstille ham som absolut seierrig ved Hjælp af Ordbram, saa føler man strax, at dette ikke tilfreds- stiller, da det ikke hører et Individ som saadant væsentlig til at være seierrig og man fordrer Conflictens Kriks.

Den Modstand, som Individet har at bekæmpe, kan deels være en udbortes, der ikke ligger saameget i Gjenstanden som i den omgivende Verden, deels kan den ligge i Gjenstanden selv. Det Første er det, der nærmest har bestjefstiget alle Opfattelser af Don Juan, fordi man har beholdt det Mo- ment af Ideen, at han som Erotiker maatte være seierrig.

Fremhæver man derimod den anden Side, saa troer jeg først, at der aabner sig Udsigt til en betydningsfuld Opfattelse af Don Juan, der vil danne et Modbillede til den musikalske Don Juan, hvorimod enhver Opfattelse af Don Juan, der ligger imellem disse, altid beholder Ufuldkommenheder. I den musikalske Don Juan vilde man da have den extensive Forfører, i den anden den intensive. Denne sidste Don Juan fremstilles da ikke som ved et eneste Slag at komme i Besiddelse af sin Gjenstand, han er ikke Forføreren umiddelbar bestemt, han er den reflekterede Forfører. Det, der her vil bestjæftige os, er den Snedighed, den Underfundighed, hvormed han veed at snige sig ind i en Piges Hjerte, det Herredømme, han veed at forstaffe sig derover, den bedaaende, planmæssige, succesfulde Forførelse. Her bliver det ligegyldigt, hvor mange han har forført, det, der bestjæftiger, er den Kunst, den Grundighed, den dybsindige Underfundighed, hvormed han forfører. Tilslidst bliver Mydelsen selv saa reflekteret, at den i Forhold til den musikalske Don Juans Mydelse bliver en anden. Den musikalske Don Juan nyder Tilfredsstillelsen, den reflekterede Don Juan nyder Bedraget, nyder List. Den umiddelbare Mydelse er forbi, og der nydes mere en Reflexion over Mydelsen. I denne Henseende findes der et enkelt Bink i Molières Opfattelse, kun at dette ingenlunde kan komme til at skee sin Ret, fordi den hele øvrige Opfattelse forstyrrer. Attraaen hos Don Juan vaagner, fordi han seer den ene Pige lykkelig i sit Forhold til den hun elsker, han begynder med at være jaloux. Dette er en Interesse, som i Operaen aldeles ikke vilde bestjæftige os, netop fordi Don Juan ikke er et reflekteret Individ. Saa snart Don Juan opfattes som et reflekteret Individ, kan man kun opnaae en til den musikalske svarende Idealitet, naar man fører Sagen ind paa det psykologiske Gebeet. Intensitetens Idealitet bliver det da, man opnaaer. Derfor maa Byrons Don Juan ansees for forfeilet, fordi denne episk udbreder sig. Den umiddelbare Don Juan maa forføre 1003, den reflekterede behøver kun at forføre een, og det,' der

bestjefstiger os, er, hvorledes han gjør det. Den reflekterede Don Juans Forsførelse er et Kunststykke, hvori hvert enkelt lille Træk har sin særlige Betydning; den musikalske Don Juans Forsførelse er en Haandevending, et Dieblisk Sag, hurtigere gjort end sagt. Jeg minde et Tableau, jeg engang har seet. Et smuk ungt Menneske, ret en Pigernes Zens. Han legede med en Deel unge Piger, der alle vare i den farlige Alder, da de hverken ere Bøgne eller Børn. Blandt Andet morede de dem med at springe over en Grøft. Han stod ved Kanten og var dem behjælpelig ved Springet, idet han tog dem om Livet, løftede dem let i Veiret og satte dem over paa den anden Side. Det var et hvidt Syn; jeg glædede mig ligesaa meget over ham som over de unge Piger. Da tænkte jeg paa Don Juan. De løbe ham selv i Armene, de unge Piger, da griber han dem, ligesaa hurtigt, ligesaa adret sætter han dem over paa den anden Side af Livets Grøft.

Den musikalske Don Juan er absolut seierrig og derfor naturligtvis ogsaa i absolut Besiddelse af ethvert Middel, der kan føre til denne Seier, eller rettere, han er i saa absolut Besiddelse af Midlet, at det er ligesom han ikke behøvede at bruge det, det vil sige, han bruger det ikke som Middel. Saa snart han bliver et reflekteret Individ, saa viser det sig, at der er Noget til, som hedder: Midlet. Giver Digteren ham nu dette, men gjør ved Siden deraf Modstanden og Hindringen saa betænkelig, at Seieren bliver tvivlsom, saa falder Don Juan ind under Bestemmelsen af det Interessante, og i denne Henseende kan der tænkes flere Opfattelser af Don Juan, indtil man naaer hen til hvad vi tidligere have kaldet den intensive Forsførelse; negter Digteren ham Midlet, saa falder Opfattelsen ind under Bestemmelsen af det Comiske. En fuldendt Opfattelse, der har ført ham ind under det Interessante, har jeg ikke seet; derimod gjælder det om de fleste Opfattelser af Don Juan, at de nærme sig til det Comiske. Dette lader sig let forklare deraf, at de knyttede sig til Moliere, i hvis Opfattelse det Comiske slumrer, og det er Heibergs Fortjeneste, at han er bleven sig dette tydelig

bevidst og derfor ikke blot kalder sit Stykke et Marionetspil, men paa saa mange andre Maader lader det Comiske skinne frem. Saasnart en Videnskab, idet den fremstilles, negtes Midlet til sin Tilfredsstillelse, saa kan dette enten fremkalde en tragisk eller en comisk Bending. En tragisk Bending kan ikke godt fremkaldes, hvor Ideen viser sig som aldeles uberettiget, og derfor ligger det Comiske saa nær. Fremstiller jeg Spillelysten i et Individ og giver nu dette Individ 5 Rbd. at spille bort, saa blev Bendingen comisk. Ganste saaledes forholder det sig vel ikke med den moliereske Don Juan, men dog paa en lignende Maade. Lader jeg Don Juan være i Pengeforlegenhed, plaget af Creditorer, saa taber han strax den Idealitet, han har i Operaen, og Virkningen bliver comisk. Den berømte comiske Scene hos Moliere, der som comisk Scene har stor Værdi og tillige passer meget godt ind i hans Comedie, burde naturligtviis derfor aldrig være optaget i Operaen, hvor den virker aldeles forstyrrende.

At den moliereske Opfattelse stræber hen til det Comiske, det viser ikke blot den omtalte comiske Scene, der, hvis den stod ganske isoleret, vilde slet Intet bevise, men det hele Anlæg bærer Præget deraf. Sganarel's første og sidste Replik, Begyndelsen og Enden af hele Stykket, vidner meer end tilstrækkeligt herom. Sganarel begynder med en Lovtale over en Priis Tobak, hvoraaf man blandt Andet seer, at han ikke maa have slet saa travlt i denne Don Juans Tjeneste; han ender med at beklage sig over, at han er den Gæste, der er steet Uret. Naar man nu betænker, at Moliere ogsaa lader Støtten komme og hente Don Juan, og at han, uagtet Sganarel ogsaa har været Vidne til dette Forfærdelige, dog lægger ham disse Ord i Munden, som om han vilde sige, at Støtten, da den forresten gav sig af med at øve Retfærdighed paa Jorden, at straffe Lasten, ogsaa burde have været betænkt paa at kunne betale Sganarel den ham tilkommende Løn for lang og tro Tjeneste hos Don Juan, hvilken hans Herre paa Grund af sin pludselige

Vortgang ikke saae sig istand til at afgjøre, naar man betænkter dette, saa vilde vel Enhver føle det Comiske i Molieres Don Juan. (Heibergs Bearbejdelse, der har det store Fortrin for Molieres, at den er mere correct, har ogsaa paa mange Maader fremkaldt en comisk Virkning ved at lægge Sganarel en tilfældig Værdom i Munden, som i ham lader os see en halbstuderet Røver, der efter at have forsøgt sig paa mange Maader tilsidst ender som Tjener hos Don Juan.) Helten i Stykket, Don Juan, er Intet mindre end en Helt, han er et forulykket Subject, der formodentlig er gaaet reject til Altestats og nu har valgt en anden Levevei. Vel erfarer man nemlig, at han er en Son af en meget fornem Mand, der ogsaa søger at begeistre ham til Dyd og udbødelige Bedrifter ved Forestillingen om hans Fars dødes store Navn, men dette er saa usandsynligt i Forhold til hans hele øvrige Optræden, at man snarest derved kommer til at tænke paa, om det Hele ikke skulde være en Løgn, Don Juan selv har opspundet. Hans Udsærd er ikke meget ridderlig, man seer ham ikke med Raarden i Haanden at bane sig Vej gjennem Livets Vanskeligheder, han uddeler Drosken snart til den ene, snart til den anden, ja han kommer saagodt som op at slaaes med den ene Piges Forlovede. Hvis altsaa Molieres Don Juan virkelig er en Ridder, saa veed Digteren ypperlig at bringe os til at glemme det, og stræber derfor at lade os see en Slagsbroder, en almindelig Udhaler, der ikke er bange for at slaaes paa Næverne. Den, som har havt nogen Leilighed til at gjøre hvad man kalder en Udhaler til Gjenstand for sin Jagttagelse, han vil ogsaa vide, at den Klasse af Mennesker har en stor Fortjærlighed for Søen, og han vil derfor ogsaa finde det ganske i sin Orden, at Don Juan har faaet Die paa et Par Skjorter og nu strax skal efter dem ud i en Baad paa Kallebostrand, et Søndagseventyr paa Søen, samt at Baaden fantrer. Don Juan og Sganarel er nær ved at sætte Livet til og reddes langt om længe af Pedro og den lange Lucas, der først har væddet, om det virkelig er Mennesker eller en Steen,

et Bæddemaal, der koster Lucas 1 Mtk. 8 St., hvilket næsten er for meget for Lucas og for Don Juan. Naar man nu finder det ganske i sin Orden, saa bliver Indtrykket et Dieblig forsthyret, idet man faaer at vide, at Don Juan tillige er en Karl, der har forført Elvire, myrdet Commandanten o. s. v., Noget man finder høist urimeligt og som man atter maa forklare som en Bøgn for at bringe Harmoni tilveie. Skal Sganarel give os en Forestilling om den Videnskab, der raaser i Don Juan, saa er hans Udtryk saa travesteret, at man umulig kan bare sig for at lee; saaledes naar Sganarel siger til Gusmann: at Don Juan, for at faae den, han ønsker, gjerne ægtede hendes Hund og Kat, ja det som værre er, Dig selv med; eller naar han bemærker, at hans Herre ikke blot er vantro i Kjærligheden, men og i Medicinen.

Dersom nu den moliereske Opfattelse af Don Juan, som comisk Bearbejdelse betragtet, var correct, saa skulde jeg ikke videre omtale den her, da jeg i denne Undersøgelse kun har med den ideale Opfattelse og Musikkens Betydning for denne at gjøre. Jeg kunde da nøies med at gjøre opmærksom paa den mærkelige Omstændighed, at kun i Musik har man opfattet Don Juan idealt i den Idealitet, han har i Middelalderens traditionelle Forestilling. Manglen af en ideal Opfattelse i Ordets Medium kunde da afgive et indirecte Beviis for min Sætnings Rigtighed. Her kan jeg imidlertid gjøre Mere, netop fordi Moliere ikke er correct, og Det, der har forhindret ham i at blive det, er at han har bevaret noget af det Ideale i Don Juan, saaledes som dette skyldes den traditionelle Forestilling. Idet jeg da udpeger dette, vil det atter vise sig, at dette dog væsentlig kun lader sig udtrykke ved Musik, og saaledes kommer jeg atter tilbage paa min egentlige Thesis.

Strax i første Akt af Molieres Don Juan har Sganarel en meget lang Replik, i hvilken han vil give os en Forestilling om hans Herres grændseløse Videnskab og hans Eventyrs Mangfoldighed. Denne Replik svarer ganske

til den anden Tjener=Vrie i Operaen. Replikken fremkalder slet ingen Virkning uden comisk, og her har atter Heibergs Opfattelse det Fortrin, at det Comiske er mere ublandet end hos Moliere. Denne gjør derimod et Forsøg paa at lade os ahue hans Magt, men Virkningen udebliver, kun Musikken kan forene det, fordi den paa samme Tid beskriver Don Juans Adfærd, bringer os til at høre Forsførelsens Magt, paa samme Tid som Listen rulles op for os.

Hos Moliere kommer Støtten i sidste Act for at hente Don Juan. Om Digteren nu end har søgt at motivere Støttens Fremtræden ved at lade et Børsel gaae iforveien, saa bliver dog denne Steen altid en dramatisk Anstødssteen. Er Don Juan idealt opfattet som Kraft, som Videnskab, saa maa Himlen selv sætte sig i Bevægelse. Er dette ikke Tilfælde, saa bliver det altid betænkeligt at bruge saa stærke Midler. Commandanten behøver i Sandhed ikke at uleilige sig, da det jo ligger langt nærmere at Hr. Paa'ske lader Don Juan sætte i Slutteriet. Dette vilde være ganske i den moderne Comedies Aand, der ikke behøver saa store Magter for at knuse, netop fordi de bevægende Magter selv ikke ere saa grandiose. Det vilde ganske ligne den at lade Don Juan lære Birkelighedens trivielle Skranker at kjende. I Operaen er det ganske rigtigt, at Commandanten kommer igjen, men hans Optræden har da ogsaa ideal Sandhed. Musikken gjør strax Commandanten til noget Mere end et enkelt Individ, hans Stemme udvides til en Aands Stemme. Som derfor Don Juan i Operaen er opfattet med æsthetisk Albør, saaledes er Commandanten det ogsaa. Hos Moliere kommer han med ethisk Gravitet og Tyngde, der næsten gjør ham latterlig; i Operaen kommer han med æsthetisk Væthed, metaphysisk Sandhed. Ingen Magt i Stykket, ingen Magt i Verden har formaaet at tvinge Don Juan, kun en Aand, et Gjenfærd formaaer det. Naar man vil forstaae dette rigtigt, saa vil dette atter belyse Opfattelsen af Don Juan. En Aand, et Gjenfærd er Reproduction, dette er den Hemmelighed, der ligger i at komme igjen, men Don

Juan kan Alt, kan modstaae Alt undtagen Reproductionen af Livet, netop fordi han er umiddelbart sandt seligt Liv, hvis Negation Anden er.

Saaledes som Sganarel opfattes af Moliere bliver han en uforklarlig Person, hvis Charakter bliver i høi Grad forvirret. Det, der her virker forstyrrende, er igjen, at Moliere har bevaret Noget af det Traditionelle. Som Don Juan overhovedet er en Magt, saa viser dette sig ogsaa i hans Forhold til Leporello. Denne følger sig drægen hen til ham, overvældet af ham, synker ind i ham, og bliver et blot Organ for hans Herres Villie. Denne dunkle, uigjennemsigtige Sympathi gjør netop Leporello til en musikalisk Person, og man finder det ganske i sin Orden, at han ikke formaaer at løsrive sig fra Don Juan. Med Sganarel er det en anden Sag. Hos Moliere er Don Juan et enkelt Individ, og Sganarel træder altsaa i Forhold til ham som til et Individ. Følger nu Sganarel sig uopløselig knyttet til ham, saa er det ikke mere end et billigt æsthetisk Krav at jordre oplyst, hvorledes dette lader sig forklare. Det nytter Intet, at Moliere lader ham sige, at han ikke kan løsrive sig fra ham, dertil seer nemlig Læseren eller Tilhørerens ingen fornøftig Grund, og om en fornøftig Grund er her netop Spørgsmaal. Den Ustabilitet, der er i Leporello, er vel motiveret i Operaen, fordi han i Forhold til Don Juan er nærmere ved at være individuel Bevidsthed, og det Don Juanske Liv derfor reflekterer sig forskjelligt i ham, uden at han dog egentlig er i Stand til at gjennemtrænge det. Hos Moliere er Sganarel ogsaa snart værre, snart bedre end Don Juan, men ubegribeligt bliver det, at han ikke forlader ham, da han end ikke faaer sin Løn. Skal man da i Sganarel tænke sig en Genhed, der svarer til den sympathetiske musikaliske Dunkelhed, Leporello har i Operaen, saa bliver der ikke Andet for end at lade denne være en partiel Sjollethed. Man seer da atter her et Exempel paa, hvorledes det Musikalske maa frem, for at Don Juan kan opfattes i sin sande Idealitet. Feilen

hos Moliere er ikke, at han har opfattet ham comisk, men at han ikke har været correct.

Molieres Don Juan er ogsaa en Forsfører, men at han er det, derom giver Stykket os kun en ringe Forestilling. At Elvire hos Moliere er Don Juans Gemalinde er umægtelig særdeles rigtigt anlagt med Hensyn til den comiske Virkning. Man seer strax, at det er en almindelig Person, man har med at gøre, der bruger Egteskabsløfter til at bedrage en Pige med. Elvire taber derved hele den ideale Holdning, hun har i Operaen, hvor hun moder uden andre Baaben end den fornærmede Dwindeligheds, medens man her tænker sig hende med Egteskabs-Documenter, og Don Juan taber den forsføreriske Tvetydighed af at være en ung Mand og en forsøgt Egtemand, det vil sige, forsøgt i alle udenoms Forsøg. Hvorledes han har bedraget Elvire, ved hvilke Midler han har lokket hende ud af Klosteret, derom skulle vel enkelte Replikker af Sganarel oplyse os; men da den Forsførelsesscene, der foregaaer i Stykket, ikke giver os Leilighed til at beundre Don Juans Kunst, saa svækkes naturligviis Tilliden til hine Efterretninger. Forsaaavidt nu Molieres Don Juan er comisk, saa var det jo ikke nødvendigt; men da han dog selv vil lade os forstaae, at hans Don Juan virkelig er Helten Don Juan, der har bedaaet Elvire og dræbt Commandanten, saa seer man let det Feilagtige hos Moliere, men man bringes da tillige til at tænke, om det dog egentlig ikke havde sin Grund i, at Don Juan nu engang ikke lader sig fremstille som Forsfører uden ved Hjælp af Musik, med mindre man, som ovenfor bemærket, vil gaae ind i det Psychologiske, hvilket dog igjen ikke let kan faae dramatisk Interesse. Hos Moliere hører man ham heller ikke bedaae de to unge Piger, Mathurine og Charlotte, Bedaaelsen ligger udenfor Scenen, og da Moliere atter her lader os formode, at Don Juan har givet dem Egteskabsløfte, saa faaer man atter her kun ringe Tanker om hans Talent. At bedrage en Pige ved et Egteskabsløfte, det er en saare fattig Kunst, og fordi En er lav

nok til at gjøre dette, deraf følger ingenlunde, at han er høi nok til at kaldes Don Juan. Den eneste Scene, der synes at ville fremstille os Don Juan i hans forførende, skjøndt lidet forføreriske Virksomhed, er Scenen med Charlotte. Men at sige til en ung Bondepige, at hun er smuk, at hun har spillende Dine, at bede hende vende sig om, for at betragte hendes Skabning, det forraader ikke noget Ualmindeligt hos Don Juan, men en liderlig Karl, der betragter en ung Pige som en Pranger en Hest. Comisk Virkning kan man gjerne indrømme Scenen, og forsaavidt den kun skulde have det, vilde jeg ikke omtale den her. Men da dette hans notoriske Forsøg staaer i intet Forhold til de mange Historier, han maa have havt, saa bidrager atter denne Scene directe eller indirecte til at vise det Ufuldkomne i Comedien. Molieres synes at have villet gjøre noget Mere af ham, synes at have villet vedligeholde det Ideale i ham, men han mangler Mediet, og derfor falder Alt, hvad der virkelig foregaaer, noget ubetydeligt. Overhovedet kan man sige, at i Molieres Don Juan faae vi kun historisk at vide, at han er Forfører; dramatisk seer man det ikke. Den Scene, hvor han viser sig i meest Activitet, er Scenen med Charlotte og Mathurine, hvor han holder begge op med Snak og bestandig bilder hver især ind, at det er hende, han har lovet at ægte. Men det, der her bestjæfter vor Opmærksomhed, er ikke hans forførende Kunst, men en ganske almindelig Theater=Intrigue.

Hvad her er blevet udbiflet kan jeg maaskee til Slutning belyse ved at tage Hensyn til en Bemærkning, man ofte har gjort, at Molieres Don Juan er mere moralsk end Mozart's. Dette er imidlertid netop, naar det forstaaes rigtigt, en Lovtale over Operaen. I Operaen er der ikke blot Snak om en Forfører, men Don Juan er en Forfører, og man kan ikke negte, at Musikken i sine Enkeltheder ofte kan være forførerisk nok. Saaledes skal det imidlertid være; og dette er netop dens Storhed. Derfor at sige, at Operaen er umoralsk, er en Taabelighed, som ogsaa kun hidrører fra Folk, der ikke forstaae et opfatte en Helhed, men fanges af Enkeltheder.

Den definitive Stræben i Operaen er i høi Grad moralsk, og Indtrykket af den absolut velgjørende, fordi Alt er stort, Alt har ægte, usminket Pathos, Lystens Vidskab ikke mindre end Alvorens, Nødhedens ikke mindre end Bredens.

3. Operaens indre musikalske Bygning.

Skjøndt Oberstriften over dette Afsnit allerede maa ansees for tilstrækkelig oplysende, vil jeg dog for en Sikkerheds Skyld gjøre opmærksom paa, at det naturligtviis ingenlunde her er min Afgt at give en æsthetisk Burdering af Stykket Don Juan eller en Efterviisning af den dramatiske Structur i Texten. Saaledes at adstille maa man altid være meget forsigtig med, især ved en classisk Frembringelse. Hvad jeg nemlig allerede ofte har udhævet i det Foregaaende vil jeg her endnu engang gjentage: at Don Juan kun musikalsk lader sig udtrykke, det har jeg selv væsentlig erfaret gennem Musikken, og jeg bør derfor paa enhver Maade vaage over, at det ikke faaer Udseende af, at Musikken paa en udbortes Maade træder til. Behandler man Sagen saaledes, saa kan man for mig beundre Musikken i denne Opera saa meget man vil, dens absolute Betydning har man ikke opfattet. En saadan usand Abstraction har Goethe ikke holdt sig fri for, og deraf kommer det, at hans Fremstilling ikke kan ansees for satisficerende, hvor talentfuld den end ellers er. Hans Stiil, hans Fremstilling, hans Reproduction er livlig og bevæget; hans Kategorier ere ubestemte og svævende, hans Opfattelse af Don Juan er ikke gennemtrængt af een Tanke, men opløst i mange. For ham er Don Juan en Forfører. Men allerede denne Kategori er ubestemt, og dog maa det være bestemt, i hvilken Forstand han er det, som jeg ogsaa

har forsøgt at gøre det. Om denne Forfører siges der nu en Mængde i og for sig sande Ting; men da almindelige Forestillinger her meget for meget faae Lov at raade, bliver en saadan Forfører let saa reflekteret, at han ophører at være absolut musikalisk. Han gennemgaaer Stykket Scene for Scene, hans Referat er friskt gennemshyret af hans Individualitet, paa enkelte Steder maaſkee lidt for meget. Naar dette er skeet, da følger ofte sympathetiske Udgydelser over, hvor skønt og riigt og mangfoldigt Mozart har udtrykt Alt dette. Men denne lyriske Glæde over Mozarts Musik er for lidt, og hvor godt den end klæder Manden, og hvor skønt den end veed at udtrykke sig, Mozarts Don Juan bliver ved denne Opfattelse ikke anerkjendt i sin absolute Gyldighed. Til denne Anerkjendelse er det, at jeg stræber hen, fordi denne Anerkjendelse er identisk med den rette Indsigt i, hvad der udgjør denne Undersøgelses Gjenstand. Det er derfor ikke min Hensigt at gøre den hele Opera til Gjenstand for Betragtningen, men vel Operaen i dens Heelhed, ikke særskilt at omtale dens enkelte Dele, men saavidt muligt i Betragtningen at incorporere dem, ikke at see dem ud af Forbindelsen med det Hele, men ind i denne.

I et Drama samler ganske naturligt Hovedinteressens sig om hvad man kalder Helten i Stykket; de øvrige Personer indtage i Forhold til ham kun en underordnet og relativ Betydning. Jo mere imidlertid den indre Reflexion i Dramaet trænger igjennem med sin adskillende Magt, desto mere antage ogsaa Bipaſſonerne en vis relativ Absolutthed, om jeg saa tør sige. Dette er ingenlunde en Feil, men tværtimod et Fortrin, ligesom den Betragtning af Verden, der kun kan øine de enkelte fremragende Individuer og disses Betydning i Verdensudviklingen, men ikke bliver de subalterne vaer, vel i en vis Forstand staaer høiere, men er lavere end den, der seer det Mindre med i dets ligesaa store Gyldighed. Dramatikeren vil dette kun lykkes for i samme Grad som der intet Incommensurabelt bliver tilbage, Intet af den Stemning, hvoraf Dramaet fremgaaer, det vil sige, Intet af den Stem-

ning qua Stemning, men Alt er omsat i den dramatiske hellige Mønstret: Handling og Situation. I samme Grad som dette lykkes Dramatikeren, i samme Grad vil ogsaa det Totalindtryk, hans Værk efterlader, mindre være en Stemning end en Tanke, en Idee. Jo mere Totalindtrykket af et Drama er en Stemning, jo mere kan man være sikker paa, at Digteren selv har ahuet det i Stemningen og succesfuldt ladet det blive til deraf, ikke grebet det i Ideen og ladet denne dramatisk udfolde sig. Et saadant Drama lider da af en abnorm Overbægt af det Lyriske. Dette er en Feil ved et Drama, men ingenlunde en Feil ved en Opera. Det, som bevarer Enheden i Operaen, er den Grundtone, der bærer det Hele.

Hvad her er sagt om den dramatiske Totalvirkning gælder igen om Dramaets enkelte Dele. Skulde jeg med eet Ord betegne Dramaets Virkning, forsaavidt denne er forskjellig fra den, enhver anden Digtart fremkalder, saa vilde jeg sige: Dramaet virker ved det Samtidige. I Dramaet seer jeg de udenfor hinanden staaende Momenter sammen i Situationen, Handlingens Enhed. Jo mere nu de discrete Momenter ere udsøndrede, jo dybere den dramatiske Situation er gennemreflekteret, desto mindre vil den dramatiske Enhed være en Stemning, desto mere vil den være en bestemt Tanke. Men ligesom Operaens Totalitet ikke kan være saaledes gennemreflekteret, som det er Tilfældet i det egentlige Drama, saaledes er dette ogsaa Tilfældet med den musikalske Situation, der vel er dramatisk men dog har sin Enhed i Stemningen. Den musikalske Situation har det Samtidige ligesom enhver dramatisk Situation, men Kræfternes Virksomhed er en Samtyden, en Samstemmen, er Harmoni, og Indtrykket af den musikalske Situation er den Enhed, som tilveiebringes ved at høre sammen, hvad der lyder sammen. Jo mere Dramaet er gennemreflekteret, desto mere er Stemningen forklaret til Handling. Jo mindre Handling, jo mere er det lyriske Moment overveiende. Dette er i Operaen ganste i sin Orden. Operaen har ikke saa meget Charakter=

skildring og Handling til sit immanente Formaal, dertil er den ikke reflekteret nok. I Operaen finder derimod den ureflekterede, substantielle Videnskab sit Udtryk. Den musikalske Situation ligger i Stemningens Enhed i den discrete Stemmesleerhed. Dette er netop det Eiendommelige ved Musikken, at den kan bevare Stemmesleerheden i Stemningens Enhed. Naar man i daglig Tale nævner det Ord Stemmesleerhed, saa betegner man gjerne derved en Enhed, der er det endelige Resultat; i Musikken er det ikke saaledes Tilfældet.

Den dramatiske Interesse fordrer en rask Fremadstriden; en bevæget Takt, hvad man kunde kalde Faldets immanent vægende Hurtighed. Jo mere Dramaet er gennemtrængt af Reflexionen, desto mere ustandset hæfter det frem. Er derimod det lyriske eller det episke Moment eensidigt overveiende, saa yttres det sig i en vis Bedøven, der lader Situationen indslumre, der gjør den dramatiske Proces og Fortgang træg og besværlig. I Operaens Væsen ligger ikke denne Hasten, for den er en vis Dvælen eiendommelig, en vis Sig-Udbreden i Tid og Rum. Handlingen har ikke Faldets Hurtighed eller dets Retning, men bevæger sig mere horizontalt. Stemningen er ikke jublimeret i Charakter og Handling. Som en Følge deraf kan Handlingen i en Opera kun være umiddelbar Handling.

Anvende vi det her Udviklede paa Operaen Don Juan, saa vil det give os Anledning til at se den i dens sande klassiske Gyldighed. Don Juan er Helten i Operaen, paa ham samler Hovedinteressen sig; dog ikke blot dette, men han giver alle de andre Personer Interesse. Dette maa imidlertid ikke tages i nogen udvortes Forstand, men det er netop Hemmeligheden i denne Opera, at Helten deri tillige er Kraften i de øvrige Personer, Don Juans Liv er Livsprincipet i dem. Hans Videnskab sætter de andres Videnskab i Bevægelse, hans Videnskab gjenlyder overalt, den gjenlyder i og bærer Commandantens Alvor, Elvires Brede, Annas Had, Ottavios Vigtighed, Berlins Angst,

Mazettos Forbittrelse, Leporellos Forvirring. Som Helten i Operaen er Don Juan Stykkets Næbner, han giver det som Helten i Almindelighed dets Navn, men han er Mere, han er, om jeg saa maa sige, General-Næbner. Al anden Existent er i Forhold til hans kun en deriveret. Fordrer man nu af en Opera, at dens Genhed er en Grundtone, saa vil man let indsee, at der ikke lader sig tænke nogen fuldkommnere Opgave for en Opera end Don Juan. Grundtonen kan nemlig være et i Forhold til Stykkets Præster Fredie, der bærer disse. Som Exempel paa en saadan Opera vilde jeg anføre Den hvide Dame; men en saadan Genhed er i Forhold til Operaen en yderligere Bestemmelse af det Lyriske. I Don Juan er Grundtonen ingen anden end Grundkraften i selve Operaen, denne er Don Juan, men han er igjen — netop fordi han ikke er Charakter men væsentlig Liv — absolut musikalisk. De øvrige Personer i Operaen ere heller ikke Charakterer men væsentlig Videnstæber, der ere satte ved Don Juan, og forsaavidt igjen blive musikaliske. Som nemlig Don Juan omflynger Alle, saaledes flynge disse sig igjen om Don Juan, de ere de udvortes Conseqventer, hans Liv bestandig selv sætter. Det er denne Don Juans musikaliske Livs absolute Centralitet i Operaen, der gjør, at den udøver en Illusionens Magt som ingen anden, at dens Liv river En hen i det Liv, som er i Stykket. Paa Grund af det Musikalskes Allestedsnærværelse i denne Musik kan man nyde en enkelt lille Deel af den, og man rives dog øieblikkelig hen; man komme midt under Stykket, og øieblikkelig er man i det Centrale, fordi dette Centrale, der er Don Juans Liv, er overalt. Det er en gammel Erfaring, at det ikke er behageligt at anstrænge to Sandser paa eengang, og det er saaledes ofte forstyrrende, naar man skal bruge Diet meget paa samme Tid som Dret er bestjefiget. Man har derfor en Tilbøielighed til, naar man skal høre Musik, at lukke Diet. Dette gjelder om al Musik meer eller mindre, om Don Juan in sensu eminentiori. Saa snart Diet bestjefiges, forstyrres Indtrykket; thi

den dramatiske Enhed, der frembyder sig for dette, er aldeles underordnet og mangelfuld i Sammenligning med den musikalske Enhed, der høres sammen. Dette har min egen Erfaring forviiset mig om. Jeg har siddet nærved, jeg har fjernet mig mere og mere, jeg har søgt en Afstrog i Theatret, for ganske at kunne skjule mig i denne Musik. Jo bedre jeg forstod den eller troede at forstaae den, jo længere kom jeg bort fra den, ikke af Kulde men af Kjærlighed, thi den vil forstaaes paa Afstand. Dette har for mit Liv havt noget besynderlig Gaadefuldt ved sig. Jeg har havt Tider, hvor jeg havde givet Alt for en Billet, nu behøver jeg end ikke at give 1 Rbd. for en Billet. Jeg staaer udenfor paa Gangen, jeg læner mig op til det Stillerum, der udelukker mig fra Tilskuernes Plads, da virker den stærkest, det er en Verden for sig selv, affondret fra mig, jeg kan Intet see, men er nær nok til at høre og dog saa uendelig fjern.

Da de i Operaen fremtrædende Personer ikke behøve at være saa gjennemreflekterede, at de som Charakterer blive gjennemsigtige, følger ogsaa deraf, hvad i det Foregaaende er blevet udhævet, at Situationen ikke fuldkommen kan være udviklet eller udsprungen, men til en vis Grad bæres af en Stemning. Det Samme gjælder om Handlingen i en Opera. Hvad man i strengere Forstand kalder Handling, den med Bevidsthed om et Formaal foretagne Gjerning, kan ikke finde sit Udtryk i Musik, men vel hvad man kunde kalde umiddelbar Handling. Begge Dele er nu Tilfældet i Don Juan. Handlingen er umiddelbar Handling; i denne Henseende maa jeg henvise til det Foregaaende, hvor jeg udviklede, i hvilken Betydning Don Juan er Forfører. Paa Grund af, at Handlingen er umiddelbar Handling, er det ogsaa ganske i sin Orden, at Ironien er saa fremherskende i dette Stykke; thi Ironien er og bliver det umiddelbare Livs Tugtemester. Saaledes er, for blot at anføre et Exempel, Commandantens Gjentagelse en uhyre Ironi; thi Don Juan kan beseire enhver Hindring, men en Gjenganger kan man som bekendt ikke slaae ihjel. Situationen er heelt igjennem baaret af Stem-

ningen; i denne Henseende maa jeg erindre om Don Juans Betydning for det Hele og de øvrige Personers relative Existents i Forhold til ham. Jeg vil, ved nærmere at omtale en enkelt Situation, vise, hvad jeg mener. Jeg vælger dertil Elvires første Arie. Orkestret foredrager Forspillet, Elvire træder ind. Den Lidenstabs, der raser i hendes Bryst, maa have Lust, og hendes Sang forhjælper hende dertil. Dette vilde imidlertid være altfor kryptisk til egentlig at være en Situation; hendes Arie vilde da være af samme Natur som Monologen i et Drama. Forskjellen vilde kun være den, at Monologen nærmest giver det Univerielle individuelt, Arien det Individuelle universelt. Men, som sagt, det vilde være for Lidt til en Situation. Derfor er det heller ikke saa. I Baggrunden seer man Don Juan og Leporello i spændt Forventning paa, at den Dame, som de allerede have bemærket ved Vinduet, skal komme frem. Derjom det nu var et Drama, vi havde, saa vilde Situationen ikke ligge deri, at Elvire staaer i Forgrunden og Don Juan i Baggrunden, men Situationen vilde ligge i det ubenteede Sammenstød. Interessen vilde hvile paa, hvorledes Don Juan vilde slippe derfra. I Operaen faaer ogsaa Sammenstødet sin Betydning, men en langt underordnet. Sammenstødet vil sees, den musikalske Situation vil høres. Enheden i Situationen er nu den Samstemning, hvori Elvire og Don Juan samlyde. Det er derfor ogsaa ganske rigtigt, at Don Juan holder sig saa langt tilbage som muligt; thi han skal ikke sees, ikke blot ikke af Elvira, men end ikke af Tilskueren. Elvires Arie begynder. Hendes Lidenstabs veed jeg ikke at betegne anderledes end som Ælskops-Had, en blandet, men dog malmfuld, tonende Lidenstabs. Hendes Indre er i urolig Bevægelse, hun har faaet Lust, hun bliver mat et Diebik, som ethvert lidenskabeligt Udbrud matter, der følger en Pause i Musikken. Men Bevægelsen i hendes Indre tyder tilstrækkelig paa, at Lidenstaben endnu ikke noksom er kommen til Udbrud; Bredens Mellemgulb maa endnu stærkere ryste. Men hvad kan fremkalde denne Rystelse,

hvilket Incitament? Det kan kun være eet — Don Juans Spot. Mozart har derfor — gid jeg var en Græker, thi da vilde jeg sige, ganske guddommeligt, — benyttet Pausen til at slynge Juans Spot ind deri. Nu bluszer Videnstaben stærkere, endnu voldsommere bryder den sig i hende og bryder frem i Toner. Endnu engang gjentager det sig, da stjelver hendes Indre, da bryder Bredden og Smerten som en Lavastrøm frem i det bekjendte Løb, hvormed Arien ender. Man seer nu her, hvad det er jeg mener, naar jeg siger, at Don Juan gjenslyder i Elvire, at det er noget Andet end Phraze. Tilskueren skal ikke see Don Juan, skal ikke see ham sammen med Elvire i Situationens Enhed, han skal høre ham ind i Elvira, ud af Elvira, thi vel er det Don Juan, der synger, men han synger saaledes, at jo mere Tilskuerens Dre er udviklet, desto mere er det ham, som om det kom fra Elvira selv. Som Kjærligheden skaber sin Gjensstand, saaledes ogsaa Forbittrelsen. Hun er besat af Don Juan. Denne Pause og Don Juans Stemme gjør Situationen dramatisk, men Enheden i Elviras Videnstabe, hvori Don Juan gjenslyder, medens dog hendes Videnstabe er sat ved Don Juan, gjør Situationen musikalsk *). Situationen er som

*) Saaledes bør efter min Mening Elviras Arie og Situationen opfattes. Don Juans uforlignelige Ironi bør ikke holdes udenfor, men blive skjult i Elviras substantielle Videnstabe. Dette maa høres sammen. Ligesom det speculative Die seer sammen, saaledes hører det speculative Dre sammen. Jeg vil tage et Exempel fra det reent Physiske. Naar et Menneske fra et høit Standpunkt skuer ud over en flad Egn og seer forskjellige Landeveie, der løbe parallelle med hverandre, saa vil han, hvis han mangler Intuition, blot see Landeveiene, og de mellemliggende Marker ville ligesom forsvinde, eller han vil blot see Markerne og Landeveiene ville forsvinde; den, der derimod har det intuitive Blik, vil see dem sammen, vil see hele Strækningen stribet. Saaledes ogsaa med Dret. Hvad her er sagt, gjelder naturligtviis om den musikalske Situation; den dramatiske har det Mere, at Tilskueren veed, at det er Don Juan, der staaer i Baggrunden og Elvira i Forgrunden. Antager jeg nu, at Tilskueren er vidende om disses tidligere Forhold (Noget, som Tilskueren den første Gang ikke kan være vidende om), saa vinder Situationen meget, men man vil da ogsaa see, at det, hvis Accenten skulde ligge herpaa, bliver urigtigt at holde dem saalænge ud fra hinanden.

musikalisk Situation betragtet mageløs. Er derimod Don Juan en Charakter og Elvire ligesaa, saa er Situationen forfeilet, saa er det urigtigt, at lade Elvire expectorere sig i Forgrunden og Don Juan spotte i Baggrunden; thi da forlanges der, at jeg skal høre dem sammen, uden at dog Midlet dertil gives, og uagtet de Begge ere Charakterer, der umulig saaledes kunne samlyde. Ere de Charakterer, da er Sammenstødet Situationen.

Det er ovenfor blevet bemærket, at der i Operaen ikke fordres den dramatiske Hasten, den voxende Tilløbs Hurtighed, som i Dramaet, at Situationen gjerne her maa udbrede sig en lille Smule. Imidlertid maa dette dog ikke udarte til en idelig Standzning. Som et Exempel paa den sande Midte kan jeg udhæve den Situation, jeg nys omtalte, ikke som om dette var den eneste i Don Juan, eller den fuldkomneste, tvertimod, de ere alle saaledes og alle fuldkomne, men fordi Læseren nærmest har den i Erindring. Og dog, her nærmer jeg mig et misligt Punkt; thi jeg tilstaaer det, der er to Arier, der maae bort, der, hvor fuldendte de end ere i sig, dog virke forstyrrende, virke retarderende. Jeg vilde gjerne gjøre en Hemmelighed deraf, men det kan nu ikke hjælpe, Sandheden maa for en Dag. Tager man dem bort, saa er alt det Øvrige lige fuldendt. Den ene er Ottavios, den anden Annas, de ere begge mere Concertnummere end dramatisk Musik, som overhovedet Ottavio og Anna er meget for ubetydelige Personer til at turde standse Gangen. Naar man tager dem bort, saa har forøvrigt Operaen fuldkommen musikalisk-dramatisk Hurtighed, fuldkommen som ingen Anden.

Det vilde vel lønne Umagen, stykkeviis at gennemgaae hver enkelt Situation, ikke for at ledsage den med Udraabstegn, men for at vise dens Betydning, dens Gylbighed som musikalisk Situation. Dette ligger imidlertid udenfor nærværende lille Undersøgelses Grændse. Her var det især af Bigtighed at fremhæve Don Juans Centralitet i den hele Opera. Noget Dignende gjentager sig med Hensyn til de enkelte Situationer.

Hiin omtalte Don Juans Centralitet i Operaen vil jeg lidt nærmere belyse ved at betragte de øvrige Personer i Stykket i Forhold til ham. Ligesom i et Solsystem de mørke Legemer, der modtage deres Lys fra den centrale Sol, bestandig kun ere halv lyse, lyse nemlig paa den Side, der vender mod Solen, saaledes er det Tilfældet med Personerne i dette Stykke, kun det Livs-Moment, den Side, der vender mod Don Juan, er belyst, forøvrigt ere de dunkle og ugjennemsigtige. Dette maa ikke tages i den indskrænkede Forstand, som om hver af disse Personer var en eller anden abstract Videnskab, som om Anna s. Ex. var Had, Berline Læstind. Slige Smagløsheder har allermindst hjemme her. Videnskaben i den Enkelte er concret, men concret i sig selv, ikke concret i Personligheden, eller, for at udtrykke mig bestemt, det Øvrige i Personligheden er slugt af denne Videnskab. Dette er nu absolut rigtigt, fordi det er en Opera, vi have med at gøre. Denne Dunkelhed, denne deels sympatetiske, deels antipatetiske hemmelighedsfulde Communication med Don Juan, gjør dem samtlige musikalske og bevirke, at den hele Opera samlyder i Don Juan. Den eneste Figur i Stykket, der synes at gøre en Undtagelse, er naturligviis Commandanten; men derfor er det ogsaa saa viselig indrettet, at han til en vis Grad ligger udenfor eller begrænses Stykket; jo mere Commandanten blev trukket frem, jo mere vilde Operaen ophøre at være absolut musikalsk. Han er derfor bestandig holdt i Baggrunden og saa taaget som mulig. Commandanten er den kraftfulde Forsætning og den djærve Eftersætning, mellem hvilken Don Juans Mellesætning ligger, men denne Mellesætnings rige Indhold er Operaens Gehalt. Kun to Gange træder Commandanten op. Første Gang er det Nat; det er i Baggrunden af Theatret, man kan ikke see ham, men hører ham falde for Don Juans Naarde. Allerede der er hans Alvor, der kun viser sig desto stærkere ved Don Juans parodierende Spot, Noget, Mozart fortræffeligt har udtrykt i Musikken, allerede der er hans Alvor for dyb til at tilhøre et Menneſke; han er Mand, for

han døer. Anden Gang viser han sig som Aand, og Himlens Tordenstemme lyder i hans alvorlige høitidelige Røst, men ligesom han selv er forklaret, saaledes er hans Røst forklaret til noget Mere end en menneskelig Stemme; han taler ikke mere, han dømmer.

Den vigtigste Person i Stykket næst Don Juan er aabenbart Leporello. Hans Forhold til Herren bliver netop forklarligt ved Musikken, uforklarligt uden denne. Er Don Juan en reflekteret Personlighed, saa bliver Leporello næsten en endnu større Skurk end han, og det bliver uforklarligt, at Don Juan kan udøve saa megen Magt over ham, og det eneste Motiv, der er tilbage, er, at han kan betale ham bedre end alle Andre, et Motiv, som endog Moliere ikke synes at have villet benytte, da han lader Don Juan være i Pengeforlegenhed. Fastholde vi derimod Don Juan som umiddelbart Liv, saa er det let at forstaae, at han kan udøve en afgjørende Indflydelse paa Leporello, at han assimilerer sig ham, saa at han næsten kan blive et Organ for Don Juan. Leporello er i en vis Forstand nærmere ved at være en personlig Bevidsthed end Don Juan, men for at blive det, maatte han blive sig klar over sit Forhold til denne, men det formaaer han ikke, han formaaer ikke at hæve Tryllet. Her gjelder det igjen, saasnart Leporello faaer Replik, saa maa han blive os gjennemsigtig. Ogsaa i Leporellos Forhold til Don Juan er der noget Erotisk, der er en Magt, hvorved han fængsler ham selv mod hans Villie; men i denne Tvethedighed er han musikalsk og Don Juan gjenslyder bestandig i ham; Noget, jeg senere skal anføre et Exempel, paa for at vise, at det er Mere end en Phrase.

Med Undtagelse af Commandanten staaer alle Personer i en Art erotisk Forhold til Don Juan. Ober Commandanten kan han ingen Magt udøve, han er Bevidsthed; de Andre ere i hans Magt. Elvire elsker ham, derved er hun i hans Magt, Anna hader ham, derved er hun i hans Magt, Berline frygter ham, derved er hun i hans Magt, Ottavio og Mazetto gaae med for Spørgsfaabets Skyld, thi Blodets Baand ere ømme.

Skuer jeg nu et Dieblif tilbage over det her Udviklede, saa vil Læseren maaskee see, hvorledes det her atter fra flere Sider er blevet udviklet, i hvilket Forhold Ideen Don Juan staaer til det Musikalske, hvorledes dette Forhold er det Constituerende i hele Operaen, hvorledes dette gjentager sig i dens enkelte Dele. Jeg kunde gjerne standse her, men jeg vil dog for en yderligere Fuldstændigheds Skyld oplyse det ved at gennemgaae nogle enkelte Stykker. Valget skal ikke være vilkaarligt. Jeg vælger dertil Overturen, som vel nærmest giver Grundtonen i Operaen i en sammentrængt Concentration, jeg vælger dernæst det meest episke og det meest lyriske Moment i Stykket, for at vise, hvorledes selv i Ydergrændsen Operaens Fuldendthed er bevaret, det Musikalske-Dramatiske opretholdt, hvorledes det er Don Juan, der musikalsk bærer Operaen.

At udvikle, hvilken Betydning Overturen overhovedet har for Operaen, dertil er her ikke Stedet, kun saa meget kan her fremhæves, at den Omstændighed, at en Opera fordrer en Overture, tilstæffelig viser det Lyriskes Overvægt, og at den Virkning, som derved tilsigtes, er at fremkalde en Stemning, Noget som Dramaet ikke kan indlade sig paa, da Alt her skal være gjennemsigtigt. Det er derfor i sin Orden, at Overturen bliver komponeret sidst, for at Kunstneren ret selv kan være gennemtrængt af Musikken. Overturen giver derfor i Almindelighed Veilighed til at gjøre et dybt Indblik i Componisten og hans sjælelige Forhold til sin Musik. Er det ikke lykkedes ham at gribe det Centrale deri, staaer han ikke i den dybere Rapport til Grundstemningen i Operaen, saa vil dette umiskjendeligt forraade sig i Overturen; den bliver da et af en løs Ideassociation gjennemslunget Aggregat af de fremtrædende Punkter, men ingen Totalitet, der, som den egentlig burde, indeholder de dybeste Oplysninger om Musikens Indhold. En saadan Overture er derfor ogsaa i Almindelighed aldeles vilkaarlig, den kan nemlig blive saa lang eller saa kort som det skal være, og det sammenholdende Element, det Continueerlige kan, da det kun er Ideassocia-

tion, udtværes saa længe det skal være. Derfor er Tuvturen ofte en jarlig Friistelse for underordnede Componister, de forledes nemlig let til at plagiere sig selv, stjæle af deres egen Lomme, Noget, der virker meget forstyrrende. Medens det saaledes er klart, at Tuvturen ikke skal indeholde det Samme som Operaen, saa skal den naturligviis heller ikke indeholde noget absolut Andet. Den skal nemlig indeholde det Samme som Stykket, men paa en anden Maade, den skal indeholde det centralt og med det Centrales hele Magt gribe Tilhøreren.

I denne Henseende er og bliver den altid beundrede Tuvture til Don Juan et fuldendt Meisterværk, saa der som der intet andet Beviiis kunde føres for Don Juans Glasificitet, saa vilde det være tilstræffeligt at udhæve dette Ene, det Utænfelige i, at Den, der havde det Centrale, ikke ogjaa skulde have det Peripheriske. Denne Tuvture er intet Mellemhverandre af Themaer, den er ikke labyrinthisk gjenemsluget af Ideassociationer, den er concis, bestemt, stærkt bygget, og fremfor Alt, den er impregneret af hele Operaens Bæsen. Den er kraftig som en Guds Tanke, bevæget som en Verdens Liv, rystende i sin Alvor, zittrende i sin Lyst, knusende i sin forjærdelige Brede, beaadende i sin livslystne Glæde, den er huul i sin Straffedom, hvinende i sin Lyst, den er langsom høitidelig i sin imponerende Værdighed, den er bevæget, flagrende, dandsende i sin Fryd. Og dette har den ikke opnaaet ved at blodjuge Operaen, den er tvertimod i Forhold til denne en Propheti. I Tuvturen udfolder Musikken hele sit Omfang, med et Par mægtige Vingeflag overbæver den ligesom sig selv, overbæver det Sted, hvor den vil dale ned. Den er en Kamp, men Kamp i Lustens høiere Regioner. Den, der efter at have gjort et nøiere Bekjendtskab med Operaen, hører Tuvturen, ham vil det maaskee forekomme, som om han var trængt frem til det skjulte Bærsted, hvor de Kræfter, han i Stykket har lært at kjende, urkraftigt røre sig, hvor de af al Magt bryde sig mod hverandre. Dog, Striden er for ulige, den ene Magt er

allerede før Slaget Seierherre, den (anden) flygter og undviger, men denne Flugt er netop dens Lidenstabs, dens brændende Uro i dens korte Livsglæde, den jagende Puls i dens lidenskabelige Hede. Herved sætter den den anden Magt i Bevægelse og river den hen med sig. Denne, der først viste sig som saa uroffelig sikker, at den næsten var ubevægelig, maa nu afsted, og snart bliver Bevægelsen saa hurtig, at det synes en virkelig Strid. Nærmere at udføre dette lader sig ikke gjøre, her gjælder det at høre Musikken, thi Striden er ikke en Ordstrid men en elementarist Kæsen. Kun maa jeg gjøre opmærksom paa, hvad der tidligere blev udviklet, at Operaens Interesse er Don Juan, ikke Don Juan og Commandanten, dette viser sig alt i Ouberturen. Med Flid synes Mozart at have anlagt det saaledes, at hiin dybe Røst, der lyder i Begyndelsen, efterhaanden bliver svagere og svagere, taber næsten ligesom sin majestætiske Holdning, maa ile for at kunne følge den dæmoniske Hasten, der undviger den, og dog næsten faaer Magt til at nedbærdige den ved at ribe den hen til et Væddeløb i Diebliffets Korthed. Derved dannes Overgangen mere og mere til selve Stykket. Som en Følge deraf maa man tænke sig Finalet i et nært Forhold til den første Deel af Ouberturen. I Finalet er Alboren igjen kommen til sig selv, medens det i Ouberturen's Fortgang var, som om den var ude af sig selv; nu er der ikke Spørgsmaal om at løbe omkaps med Hysten, Alboren kommer igjen og har derved bortstaaet enhver Udvei til en nyt Væddeløb.

Ouberturen bliver derfor, medens den i een Forstand er selvstændig, i en anden Forstand at ansee for et Tilløb til Operaen. Dette har jeg i det Foregaaende søgt at minde om ved at opfriske Læserens Erindring af den succesfulde Aftagen, i hvilken den ene Magt nærmer sig Stykkets Begyndelse. Det Samme viser sig, naar man betragter den anden Magt, den tiltager nemlig i en voxende Progression; den begynder i Ouberturen, den voxer og tiltager. Beundringsværdigt er især denne dens Begynden udtrykt. Man hører den saa svagt, saa hemmelighedsfuldt anthdet, man hører den, men det

er saa hurtigt forbi, saa man netop faaer det Indtryk, som om man havde hørt Noget, men ikke havde hørt. Der skal et opmærksomt, et erotisk Øre til, for at paaſe paa første Gang man i Overturen faaer et Bink om dette Stykſens lette Spil, man senere faaer saa rigt udtrykt i hele dets ødsle Overflod. Paa Punkt og Prikke at angive, hvor dette Sted er, det kan jeg ikke, da jeg ikke er kyndig i Muſik, men jeg ſkriver ogſaa kun for Forelſkede, og diſſe vil vel forſtaa mig, nogle af dem bedre end jeg forſtaaer mig ſelv. Jeg er imidlertid tilfreds med min beſtittede Deel, med denne gaadefulde Forelſkelse, og ſjøndt jeg ellers talter Guderne for at jeg er bleven en Mand og ikke en Kvinde, ſaa har Mozarts Muſik lært mig, at det er ſjönt og vederqvægende og rigt at elſke ſom en Kvinde.

Ikke er jeg nogen Ven af Billeder; den nyere Literatur har i høi Grad givet mig Aſſmag derfor; thi det er ſnart kommet ſaa vidt, at hvergang jeg træffer paa et Billede, farer der ubiſkaarlig en Frygt i mig for, at dets ſande Henſigt ſkal være at ſkjule en Dunkelhed i Tanken. Jeg ſkal derfor ikke vove et uforſtandigt eller frugteløſt Forſøg paa at overſætte Overturens energiſke og ſyndige Korthed i et vidtløſtigt og intetſigende Billedſprog; kun eet Punkt i Overturen vil jeg udhæve og for at ſaae Læſeren gjort opmærksom derpaa vil jeg bruge et Billede, det enefte Middel, jeg har til at ſætte mig i Forbindelſe med ham. Dette Punkt er naturligviis intet andet end Don Juans første Frembrud, Ahuelſen om ham, om den Magt, hvormed han senere bryder igjennem. Overturen begynder med enkelte dybe, alvorlige, censformige Toner, da lyder første Gang uendelig fjernt et Bink, der dog, ſom om det var kommet for tidlig, i ſamme Dieblis tilbagefalder, indtil man senere atter og atter hører, driſtigere og driſtigere, mere og mere høirøſtet, hiin Stemme, der forſt underfundigt, coquet og dog ſom i Angſt ſlap med ind, men ikke kunde trænge igjennem. Saaledes ſeer man ſtundom i Naturen Horizonten mørk, ſkyfuld; for tung til at bære ſig ſelv, hviler den ſig paa Jorden og ſkjuler Alt i ſin dunkle

Mat, enkelte hule Toner høres, dog ikke i Bevægelse men som en dyb Mumlén ved sig selv — da jeer man ved Himlens yderste Grændse, fjernt i Horizonten et Blink; hurtigt iler det hen langs Jorden, i samme Nu er det forbi. Men snart viser det sig igjen, det tiltager i Styrke, det belyser momentant hele Himlen med sin Glamme, i næste Dieblif synes Horizonten endnu mørkere, men hurtigere, endnu mere glødende blusker det op, det er som om Mørket selv tabte sin Ro og kommer i Bevægelse. Som Diet her i dette første Blink ahner Ildbranden, saaledes ahner Dret i hiint hændende Buestrøg den hele Videnskab. Der er en Angst i hiint Blink, det er som om det i det dybe Mørke fødtes i Angst — saaledes er Don Juans Liv. Der er en Angst i ham, men denne Angst er hans Energi. Det er ikke en i ham subjectiv reflekteret Angst, det er en substantiel Angst. Ikke har man i Overturen, hvad man i Almindelighed har sagt uden at vide hvad man siger — Fortvivlelse; Don Juans Liv er ikke Fortvivlelse; men det er Sandselighedens hele Magt, der fødes i Angst, og Don Juan selv er denne Angst, men denne Angst er netop den dæmoniske Livsløst. Efterat Mozart saaledes har ladet Don Juan blive til, saa udvikler nu hans Liv sig for os i de dandsende Violintoner, i hvilke han let, flygtig iler hen over Afgrunden. Som naar man kaster en Steen saaledes, at den skærer Vandets Overflade, den da en Tidlang kan springe hen derover i lette Hop, hvorimod den, saasnart den hører op at springe, dieblifelig synker ned i Afgrunden, saaledes dandser han over Afgrunden, jublende i sin korte Frist.

Men naar nu, som ovenfor blev bemærket, Overturen kan ansees for et Tilløb til Operaen, naar man i Overturen stiger ned fra hine høiere Regioner, saa spørges, paa hvilket Sted i Operaen laander man da bedst, eller hvorledes faaer man Operaen til at begynde. Her har Mozart seet det ene Rigtige, at begynde med Leporello. Vel kunde det synes, at dette ikke var saa stor en Fortjeneste, saa meget mere som næsten alle Bearbejdelser af Don Juan begynde

med en Monolog af Sganarel. Imidlertid er der en stor Forskjel, og man faaer atter her Leilighed til at beundre Mozarts Mesterstab. Den første Tjener=Arie har han sat i umiddelbar Forbindelse med Overturen. Det er Noget der sjeldnere skeer; her er det aldeles i sin Orden, og kaster et nyt Lys over Overturen's Anlæg. Overturen søger at nedlade sig, at finde Fodfæste i den sceniske Virkelighed. Commandanten og Don Juan have vi allerede hørt i Overturen, næst dem er Leporello den vigtigste Figur. Han kan imidlertid ikke hæves op i hiin Kamp i Lustens Regioner, og dog hører han nærmere til end nogen Anden. Derfor begynder Stykket med ham, saaledes, at han staaer i umiddelbar Forbindelse med Overturen. Man regner derfor ganske rigtigt Leporellos første Aria med til Overturen. Denne Leporellos Aria svarer til den ikke uberømte Sganarels Monolog hos Moliere. Vi vil betragte Situationen lidt nærmere. Sganarels Monolog er langt fra at være ubittig, og naar man læser den i Prof. Heibergs lette og flydende Vers, er den meget underholdende, derimod er Situationen selv mangelfuld. Dette siger jeg nærmest med Hensyn til Moliere, thi hos Heiberg er det en anden Sag, og jeg siger det ikke for at udsætte paa Moliere, men for at vise Mozarts Fortjeneste. En Monolog er altid meer eller mindre et Brud paa det Dramatiske, og naar Digteren, for at fremkalde Virkning, søger at virke ved selve Monologens Vittighed, ikke ved dens Character, saa har han selv brudt Staven over sig og har opgivet den dramatiske Interesse. Underledes i Operaen. Situationen er her absolut musikalisk. Jeg har allerede før erindret om den Forskjel, der er mellem en dramatisk og en musikalisk dramatisk Situation. I Drammet taales ikke Snaf, der jordre's Handling og Situation. I Operaen er der en Hvilen i Situationen. Men hvad gjør da denne Situation til en musikalisk Situation? Det er tidligere blevet udhævet, at Leporello er en musikalisk Figur; og dog er det ikke ham, der bærer Situationen. Hvis saa var, vilde hans Aria være en Analogi til Sganarels

Monolog, om det end derfor blev lige vist, at en saadan Obasi-Situation bedre gaaer an i Operaen end i Dramaet. Det, der gjør Situationen musikalisk, er Don Juan, som er indenfor. Pointet ligger ikke i Leporello, som nærmer sig, men i Don Juan, som man ikke seer — men som man hører. Nu kunde man vel indvende: man hører jo ikke Don Juan. Dertil vilde jeg svare: jo man gjør, thi han gjenlyder i Leporello. Jeg skal til den Ende gjøre opmærksom paa de Overgange (*vuol star dentro colla bella*), hvor Leporello aabenbart reproducerer Don Juan. Men selv om dette ikke var Tilfældet, saa er dog Situationen saaledes lagt an, at man uvilkaarlig faaer Don Juan med, at man glemmer Leporello, som staaer udenfor, over Don Juan, som er indenfor. Overhovedet har Mozart med ægte Genialitet ladet Leporello reproducere Don Juan, og derved opnaaet to Ting, den musikaliske Virkning, at man overalt, hvor Leporello er alene, hører Don Juan, og den parodiske Virkning, at man, naar Don Juan er med tilstede, hører Leporello repetere ham og dermed ubevidst parodiere ham. Som Exempel herpaa vil jeg anføre Slutningen af Ballet.

Spørger man, hvilket Moment der er det mest episke i Operaen, saa er Svaret let og utvivlsomt, det er Leporellos anden Arie, Ljsten. I det Foregaaende er det allerede udhævet, ved at sammenligne denne Arie med den tilsvarende Monolog hos Moliere, hvilken absolut Betydning Musikken har, at Musikken netop derved, at den lader os høre Don Juan, høre Variationerne i ham, fremkalder den Virkning, som Ordet eller Replikken ikke er istand til. Her bliver det af Bigtighed at fremhæve Situationen og det Musikalske i den. See vi os nu om paa Skuepladsen, da bestaaer det sceniske Ensemble af Leporello, Elvire og den troe Tjener. Den utroe Elsker er derimod ikke tilstede, han er nemlig, som Leporello træffende udtrykker sig — „han er borte.“ Det er en Virtuositet, Don Juan er i Besiddelse af, han er og — saa er han borte, og han bliver (for sig selv nemlig) ligesaa beleiligt borte som en Jeronimus kommer

beseiligt. Da det nu er bitterligt, at han er borte, saa kunde det synes underligt, at jeg omtaler ham og paa en Maade fører ham med ind i Situationen; ved nærmere Overveielse vil man maaſkee finde det ganſke i ſin Orden og her ſee et Exempel paa, hvor noie efter Ordet det maa tages, at Don Juan er alleſtedsnærværende i Operaen; thi dette kan dog neppe ſtærkere betegnes end ved at gjøre opmærſom paa, at ſelv naar han er borte er han tilſtede. Dog vi ville nu lade ham være borte, da vi ſenere ville ſaae at ſee, i hvilken Betydning han er tilſtede. Derimod ville vi betragte de tre Perſoner paa Scenen. At Elvira er tilſtede bidrager naturligtviis til at frembringe en Situation; thi det gik ikke an at lade Leporello til egen Tidſfordriv oprulle Liſten; men hendes Stilling bidrager tillige til at gjøre Situationen piinlig. Man kan overhovedet ikke negte, at den Spot, der ſtundom drives med Elvira's Kjærlighed, næſten er grufom. Saaledes i anden Act, hvor hun i det afgjørende Dieblit, da Ottavio endelig har ſaaet Mod i Bryſtet og Haarden ud af Skeden for at myrde Don Juan, ſtyrter ſig imellem og nu opdager, at dette ikke er Juan men Leporello, en Forſkiel, Mozart ſaa ſtærkt har betegnet ved et viſt klynſende Bræg. Saaledes er der i vor Situation og noget Smerteligt i, at hun ſkal være tilſtede for at vide, at ved Spanien ſtaaer 1003. ja hvad meer er, paa Tydſk bliver det hende ſagt, at hun ſelv er Een af dem. Dette er en tydſk Forbedring, der i ſamme Grad er taabelig uanſtændig ſom den tydſke Overſættelſe paa en ikke mindre taabelig Maade er latterlig anſtændig og aldeles forjeilet. Det er for Elvira at Leporello giver en epiſk Overſigt over ſin Herres Liv. og man kan ikke negte, at det er ganſke i ſin Orden, at Leporello foredrager og Elvira hører til; thi de ere begge to i hoi Grad intereſſerede deri. Som man derfor i den hele Arie beſtændig hører Don Juan, ſaaledes hører man paa enkelte Steder Elvira, der nu ſynlig er tilſtede paa Scenen ſom et Vidne inſtar omnium, ikke paa Grund af noget tilſældigt Fortrin hos hende, men fordi, da Methodten væſentlig

bliver den samme, Een gjelder for Alle. Dersom Leporello var Charakter eller gennemreflekteret Personlighed, da lod en saadan Monolog sig vanskelig tænke, men netop fordi han er en musikalsk Figur, der synker ned i Don Juan, derfor har denne Arie en saa stor Betydning. Den er en Reproduction af hele Don Juans Liv. Leporello er den episke Fortæller. En saadan bør vel ikke være kold eller ligegyldig for hvad han fortæller, men han bør dog bevare en objectiv Holdning ligeover for det. Dette er ikke Tilfældet med Leporello. Han henrives aldeles af det Liv, han beskriver, han glemmer sig i Don Juan. Saaledes har jeg atter her et Exempel paa, hvad det vil sige, at Don Juan gjenslyder overalt. Situationen ligger derfor ikke i Leporellos og Elvira's Underholdning om Don Juan, men i den Stenning, der bærer det Hele, i Don Juans usynlige aandelige Nærværelse. Nærmere at udbille Overgangen i denne Arie, hvorledes den begynder rolig og mindre bevæget, men alt mere og mere opflammes, eftersom Don Juans Liv mere og mere gjenslyder i den, hvorledes Leporello mere og mere hentages deraf, henveires i og vugges af disse erotiske Lustninger, hvorledes den nuanceres forstjelligt alt eftersom de Ubindelighedens Differentser, der ligge indenfor Don Juans Omfang, blive hørlige deri — dertil er her ikke Stedet.

Spørger man, hvilket der er det meest lyriske Moment i Operaen, saa kunde Svaret maaskee blive mere tvivlsomt; hvorimod det vel neppe kan være underkastet nogen Tvivl, at det meest lyriske Moment kun kan indrømmes Don Juan, at det vilde være et Brud paa den dramatiske Subordination, om det tilstodes en Biperson paa den Maade at beskæftige vor Opmærksomhed. Dette har ogsaa Mozart iagttaget. Valget er saaledes betydeligt indskrænket, og ved nærmere Eftersyn kan der kun være Tale, enten om Tasselet, den første Deel af det store Finale, eller om den bekendte Champagne-Arie. Hvad Tasseletscenen angaaer, saa kan man vel til en vis Grad betragte den som et lyst Moment, og Maaltidets berusende Hjertestyrkning, den skummende Vin, Musikfens

fjerne festlige Toner, Alt forener sig for at potentiere Don Juans Stemning, ligesom hans egen Festlighed kaster et forhøiet Lys over den hele Nydelse, der virker saa stærkt, at selv Leporello forklares i dette rige Dieblif, der er Glædens sidste Smil, Nydelsens Afskedshilsen. Imidlertid er det dog mere en Situation end et blot lyrisk Moment. Dette ligger naturligviis ikke deri, at der spises og drikkes paa Scenen, thi dette er i og for sig meget utilstrækkeligt som Situation betragtet. Situationen ligger i, at Don Juan er trængt ud til Livets yderste Punt. Forfulgt af hele Verden har hin seierlige Don Juan nu intet andet Opholdssted end et affides lille Bærelse. Det er paa denne yderste Spidse af Livets Bippebræt, at han endnu engang i Mangel af lystigt Selskab ophidser al Virsløst i sit eget Bryst. Hvis Don Juan var et Drama, da vilde den indre Uro i Situationen fordre, at den blev saa kort som mulig. Derimod er det rigtigt i Operaen, at Situationen fastholdes, forherliges i al mulig Oppighed, der kun lyder desto vildere, fordi den for Tilhørerne gjenskyder i den Afgrund, over hvilken Don Juan svæver.

Underledes forholder det sig med Champagne-Arien. En dramatisk Situation vil man, troer jeg, her forgjæves søge, men desto mere Betydning har den som lyrisk Udgydelse. Don Juan er trættet af de mange krydsende Intriguer; imidlertid er han ingenlunde mat, hans Sjæl er endnu livskraftig som nogenfinde, han trænger ikke til muntert Selskab, ikke til at see og høre Vinens Stummen eller til at styrke sig paa den; den indre Vitalitet bryder frem i ham stærkere og rigere end nogenfinde. Idealt er han stedse opfattet af Mozart, som Liv, som Magt, men idealt ligeoverfor en Virkelighed; her er han ligesom ideelt beruset i sig selv. Om al Verdens Piger omgave ham i dette Dieblif, han vilde ikke være farlig for dem, thi han er ligesom for stærk til at ville bedaare dem, selv Virkelighedens mangfoldigste Nydelse er for lidt for ham i Sammenligning med hvad han nyder i sig selv. Her viser det sig ret, hvad det vil sige, at Don

Juans Væsen er Musik. Han opløser sig ligesom for os i Musik, han udfolder sig til en Verden af Toner. Man har kaldet denne Arie Champagne-Arien, og dette er unegtelig meget betegnende. Men det, det især kommer an paa at see, er, at det ikke staaer i et tilfældigt Forhold til Don Juan. Saaledes er hans Liv, skummende som Champagne. Og ligesom Berlerne i denne Vin, medens den syder i indre Hede, tonerigt i sin egen Melodi, stige op, og vedblive at stige op, saaledes gjenlyder Nydelsens Lyt i det elementariske Kog, der er hans Liv. Det, som derfor giver denne Arie dramatisk Betydning, er ikke Situationen, men det, at Operaens Grundtone her lyder og gjenlyder i sig selv.

Intetsigende Efterspil.

Derfor nu det her Udbillede forholder sig rigtigt, saa vender jeg atter tilbage til mit Yndlingsthema, at blandt alle classiske Værker Mozarts Don Juan bør staa øverst; da vil jeg endnu engang glæde mig over Mozarts Lykke, en Lykke, der i Sandhed er misundelsesværdig, baade i og for sig og fordi den gjør alle dem lykkelige, der blot nogenlunde fatte hans Lykke. Jeg idetmindste føler mig ubeskrivelig lykkelig ved om end kun fjernt at have forstaaet Mozart og ahnet hans Lykke; hvor meget mere da de, der fuldkomment have forstaaet ham, hvor meget mere maae de ikke føle sig lykkelige med den Lykkelige.

Det antike Tragiskes Reflex i det moderne Tragiske.

Et Forsøg i den fragmentariske Stræben.

Forelæst

for

Συμπαρανεκρωμένοι.

Dersom En vilde sige: det Tragiske bliver dog altid det Tragiske, saa vilde jeg ikke have saa meget at erindre derimod, forsaavidt som dog enhver historisk Udvikling bestandig ligger indenfor Begrebets Omfang. Under den Forudsætning nemlig, at der skulde være Mening i hans Ord, og det to Gange forekommende Ord: Tragisk, ikke skulde antages at danne det betydningsløse Parenthes=Tegn om et indholdsløst Intet, maatte hans Mening vel være denne, at Begrebets Indhold ikke dethroniserede Begrebet, men berigede det. Paa den anden Side er det neppe undgaaet nogen Jagttagers Opmærksomhed, hvad det læsende og theaterbesøgende Publicum allerede troer sig i hjemlet Besiddelse af som sit Actie=Udbytte af de Kunsternes Bestræbelser, at der er en væsentlig Forskjel mellem den antike og den moderne Tragedie. Vilde nu En atter her gøre Forskjellen absolut gjeldende, ved Hjælp af den først lumskelig og siden maaskee med Magt trænge sig ind mellem det Antik= og Moderne=Tragiske, saa vilde hans Udsærd være ikke mindre urimelig end hiin Førstes, idet han vilde (glemme), at det Fodfæste, der var ham selv nødvendigt, var det Tragiske selv, og at dette atter var saa langt fra at kunne adskille, at det netop forbandt det antike og det moderne Tragiske. Advarende mod enhver saadan eenfaldig Bestræbelse for at adskille maa det ogsaa være, at Æsthetikerne endnu bestandigt vende tilbage til de af Aristoteles opstillede Bestemmelser af og Fordringer til det Tragiske som de Begrebet udtømmende; advarende maa det være og det saa meget mere, som det

maa gribe Enhver med et vist Beemod, at hvormeget end Verden har forandret sig, saa er dog Forestillingen om det Tragiske endnu væsentlig uforandret, ligesom det at græde endnu bestandigt er Mennesket lige naturligt. Saa beroligende som nu dette kunde synes for den, der ikke ønsker nogen Skilsmisse, mindst noget Brud, saa viser sig den samme Bønselighed, som nys er bleven afviist, under en anden og næsten farligere Skikkelse. At man endnu bestandigt vender tilbage til den aristoteliske Æsthetik ikke blot af pligtskyldig Opmærksomhed eller af gammel Vane, det vil vist Enhver indrømme, der har noget Kjendskab til den nyere Æsthetik og ved dette forvisser sig om, hvor nøiagtigt man knytter sig til de af Aristoteles opstillede endnu bestandigt for den nyere Æsthetik gjeldende Bevægelses-Punkter. Saasnart man imidlertid træder nærmere til disse, saa viser Bønseligheden sig strax. Bestemmelserne ere nemlig af ganske almindelig Art, og man kan forsaavidt godt være enig med Aristoteles og dog være i en anden Forstand uenig med ham. For ikke at foregribe den følgende Udvikling ved her strax eksempelvis at nævne, hvad der skal udgjøre dens Indhold, vil jeg foretrække at ophjse min Mening ved med Hensyn til Comedien at anfille den tilsvarende Betragtning. Hvis en gammel Æsthetiker havde sagt, at Det, Comedien forudsætter, er Character og Situation, og at Det, den vil vække, er Latter, saa kunde man vel gjerne atter og atter vende tilbage herpaa, men saasnart man overveiede, hvor forskjelligt det kan være, der kan bringe et Menneske til at lee, saa vilde man snart forviise sig om, hvilket uhyre Spatium denne Fordring havde. Den, der nogeninde har gjort Andres og sin egen Latter til Gjenstand for Sagttagelse, Den som i denne Bestræbelse ikke saa meget har havt det Tilfældige for Øie som det Almene, Den som nu med psychologisk Interesse har paaagtet, hvor forskjelligt Det er, der i enhver Levealder vækker Latter, han vil let overbevise sig om, at den uforanderlige Fordring til Comedien, at den skal vække Latter, i sig selv indeholder en høi Grad af Foranderlighed i Forhold

til den forskjellige Verdensbevidstheds Forestilling om det Latterlige, uden at dog Forskjelligheden er saa diffus, at det dertil svarende Udtryk i de somatiske Functioner vilde være, at Latteren yttrede sig ved Graad. Saaledes nu ogsaa med det Tragiske.

Det, som nu nærmest skal udgjøre Indholdet af denne lille Undersøgelse, er ikke saa meget Forholdet mellem det antike og det moderne Tragiske, som den skal være et Forsøg paa at vise, hvorledes det for det antike Tragiske Giendommelige lader sig optage indenfor det moderne Tragiske, saaledes, at det sande Tragiske heri vil komme tilsyne. Men hvor meget jeg end skal bestræbe mig for, at det maa komme tilsyne, saa skal jeg dog afholde mig fra enhver Propheti om, at det er det, Tiden fordrer, saa dets Tilsyneladelse bliver aldeles uden Følge, og det saa meget mere, som hele Tiden mere arbejder hen til det Comiske. Tilbærelsen er i den Grad undermineret af Subjecternes Tvivl, Isolationen tager bestandigt mere og mere Overhaand, Noget, man bedst kan forvisse sig om, naar man giver Agt paa de mangfoldige sociale Bestræbelser. Disse bevise nemlig ligesaa meget derved Tidens isolerede Stræben, at de søge at modvirke den, som derved, at de paa en ufornuftig Maade søge at modarbejde den. Det Isolerede ligger bestandigt i at gjøre sig gjældende som Numerus; naar Een vil gjøre sig gjældende som een, saa er dette en Isolation; deri vilde vel alle Venner af Associationer give mig Ret, uden derfor at kunne eller at ville indsee, at det er aldeles den samme Isolation, naar Hundrede ville gjøre sig gjældende ene og alene som Hundrede. Tallet er altid ligegyldigt mod sig selv, og det er aldeles ligegyldigt, om det er 1 eller 1000, eller hele Verdens samtlige Beboere blot numerisk bestemte. Denne Associationens Aand er derfor i sit Princip ligesaa revolutionær som den Aand, den vil modarbejde. Da David ret vilde føle sin Magt og Herlighed, lod han sit Folk tælle; i vor Tid derimod kan man sige, at Folkene, for at føle deres Betydning lige overfor en høiere Magt, tælle sig selv. Alle

disse Associationer bære imidlertid Vilkaarlighedens Præg, ere som oftest dannede i et eller andet tilfældigt Viemed, hvis Herre naturligviis Associationen er. De mange Associationer bevise saaledes Tidens Oplosthed og bidrage selv til at fremskynde den; de ere de Infusionsdhr i Statens Organisme, der tyde paa, at den er opløst. Naar var det, at Hætierne begyndte at blive almindelige i Grækenland uden dengang, da Staten var isærd med at opløse sig? Og har ikke vor Tid en paafaldende Liighed med hiin Tid, som end ikke selv Aristophanes gjorde latterligere end den virkelig var? Er ikke i politisk Henseende det Baand, der usynligt og aandeligt holdt Staterne sammen, løst, er ikke i Religionen den Magt, der fastholdt det Usynlige, svækket og tilintetgjort, have ikke Statsmænd og Præster det tilfælleds, at de ligesom Augurerne fordum ikke godt kunne see paa hinanden uden et Smil? En Giendommelighed har vistnok vor Tid fremfor hiin Tid i Grækenland, den nemlig, at vor Tid er mere tungsindig og derfor dybere fortvivlet. Vor Tid er saaledes tungsindig nok til at vide, at der er noget til, der hedder Ansvar, og at dette har Noget at betyde. Medens derfor Alle ville herske, vil Ingen have Ansvaret. Det er endnu i frisk Minde, at en fransk Statsmand, da Portefeuillen atter tilbødes ham, erklærede, at han vilde modtage den, men under den Betingelse, at Statssecretairen blev gjort ansvarlig. Kongen i Frankrig er, som bekendt, ikke ansvarlig, derimod Ministeren er det, Ministeren vil ikke være det, men vil være Minister, mod at Statssecretairen bliver ansvarlig, tilsidst ender det naturligviis med, at Bægterne eller Gadecommisfairerne blive ansvarlige. Var ikke denne Ansvarets omvendte Historie en passende Opgave for Aristophanes! Og paa den anden Side, hvorfor er Regjeringen og de Regjerende saa bange for at paatage sig Ansvar, uden fordi de frygte et Angrebs-Parti, som selv igjen bestandigt gjenem en lignende Scala skyder Ansvar fra sig? Naar man nu tænkte sig disse to Magter ligeoverfor hinanden, men ikke istand til at faae fat paa hinanden, fordi den ene bestandigt

foribandt for den anden, den ene blot figurerede for den anden, vilde et saadant Anlæg vistnok ikke være uden comist Straff. Dette viser jo tilstrækkeligt, at det, der egentlig sammenholder Staten, er opløst, men den derved bevirkede Isolation er naturligvis comist, og det Comiske ligger i, at Subjectiviteten som den blotte Form vil gjøre sig gjeldende. Enhver isoleret Personlighed bliver altid comist derved, at han vil gjøre sin Tilfældighed gjeldende ligeoverfor Udviklingens Nødvendighed. Det vilde upaatvivlelig indeholde den dybeste Comik at lade et tilfældigt Individ faae den univerfelle Idee, at ville være hele Verdens Befrier. Derimod er Christi Fremtræden i en vis Forstand (i en anden Forstand er den nemlig uendelig meget Mere) den dybeste Tragedie, fordi Christus kom i Tidens Fylde og, hvad jeg med Hensyn til det Følgende især maa udhæve, bar al Verdens Synd.

Som bekjendt angiver Aristoteles som Kilde for Handlingen i Tragedien to Ting, *διανοια και ηθος*, men bemærker tillige, at Hovedsagen er *τελος*, og Individerne handle ikke for at fremstille Charakterer, men disse blive for Handlingens Skyld optagne. Man vil let bemærke her en Afvigelse fra den nyere Tragedie. Det, der nemlig er det Eiendommelige for den antike Tragedie, er, at Handlingen ikke blot fremgaaer af Charakteren, at Handlingen ikke er subjectiv reflekteret nok, men at Handlingen selv har en relativ Tilfætning af Viden. Den antike Tragedie har derfor ei heller udviklet Dialogen til den Grad af udtømmende Reflexion, at Alt gaaer op deri; den har i Monologen og Choret egentlig de discrete Momenter til Dialogen. Hvad enten nemlig Choret mere nærmer sig til den episke Substantialitet eller til det lyriske Sving, saa angiver det dog ligesom det Mere, der ikke vil gaae op i Individualiteten; Monologen er igjen mere den lyriske Concentration og har det Mere, der ikke vil gaae op i Handling og Situation. Handlingen selv har i den antike Tragedie et episk Moment i sig, den er ligesaa meget Begivenhed som Handling. Dette ligger nu naturligvis deri, at den gamle Verden ikke havde Subjectivi-

teten reflekteret i sig. Om end Individet rørte sig frit, saa hvilede det dog i substantielle Bestemmelser, i Stat, Familie, i Skjebnen. Denne substantielle Bestemmelse er det egentlig Skjebnesvangre i den græske Tragedie og dens egentlige Eiendommelighed. Heltens Undergang er derfor ikke en Følge blot af hans Handling, men er en Viden tillige, hvorimod i den nyere Tragedie Heltens Undergang egentlig ikke er Viden, men er Gjerning. I den nyere Tid er derfor egentlig Situation og Charakter det Fremherfende. Den tragiske Helt er subjectiv reflekteret i sig, og denne Reflexion har ikke blot reflekteret ham ud af ethvert umiddelbart Forhold til Stat, Slægt, Skjebne, men ofte endog reflekteret ham ud af hans eget foregaaende Liv. Det, der beskæftiger os, er et vist bestemt Moment af hans Liv som hans egen Gjerning. Paa Grund heraf lader det Tragiske sig udtømme i Situation og Replik, fordi der overhovedet intet Umiddelbart mere er blevet tilbage. Den moderne Tragedie har derfor ingen episk Forgrund, intet episk Efterladenskab. Helten staaer og falder aldeles paa sine egne Gjærninger.

Det her nu fort men tilstrækkeligt Udviklede vil have sin Betydning til at oplyse en Differenti mellem den ældre og nyere Tragedie, som jeg anseer at være af stor Betydning, den forskjellige Art af tragisk Skyld. Aristoteles fordrer, som bekendt, at den tragiske Helt skal have *ἀναπτή*. Men ligesom Handlingen i den græske Tragedie er en Mellemting mellem Handeln og Viden, saaledes er Skylden det ogsaa, og deri ligger den tragiske Collision. Jo mere derimod Subjectiviteten bliver reflekteret, jo mere pelagianisk man seer Individet ene overladt til sig selv, desto mere ethisk bliver Skylden. Imellem disse to Extremer ligger det Tragiske. Har Individet slet ingen Skyld, saa er den tragiske Interessé ophævet, thi den tragiske Collision er i saa Fald enerveret; har han derimod absolut Skyld, saa interesserer han os ikke mere tragisk. Det er derfor vistnok en Misforstaaelse af det Tragiske, naar vor Tid stræber hen til at lade alt det Skjebnesvangre transsubstantiere sig i In-

dividualitet og Subjectivitet. Man vil ikke vide Noget af Heltens Fortid at sige, man vælter hele hans Liv paa hans Skuldre som hans egen Gjerning, gjør ham tilregnelig for Alt, men derved forvandler man ogsaa hans æsthetiske Styld til en ethisk. Den tragiske Helt bliver saaledes slet, det Onde bliver egentlig den tragiske Gjenstand, men det Onde har ingen æsthetisk Interesse og Synd er ikke et æsthetisk Element. Denne misforstaaede Stræben har nu vistnok sin Grund i hele Tidens Arbeiden hen til det Comiske. Det Comiske ligger netop i Isolationen; naar man nu indensfor denne vil gjøre det Tragiske gjeldende, saa faaer man det Onde i dets Slethed, ikke den egentlig tragiske Brøde i dens tvetydige Usthyldighed. Det er ikke vanskeligt, naar man seer sig om i den nyere Literatur, at finde Exempler. Saaledes er egentlig det i mange Maader saa geniale Værk af Grabbe: *Faust und Don Juan*, bygget paa det Onde. For imidlertid ikke at argumentere af et enkelt Skrift, vil jeg hellere vise det i hele Samtidens almindelige Bevidsthed. Naar man vilde fremstille et Individ, som uhykkelige Børnsdomsforhold havde indvirket saa forstyrrende paa, at disses Indtryk voldte hans Undergang, saa vilde Sligt slet ikke tiltale Nutiden, og det naturlighvis ikke fordi det var slet behandlet, thi jeg har jo Lov at tænke mig det udmærket behandlet, men fordi Tiden anlægger en anden Maalestok. Den vil ikke vide af slige Kjærlingerier, den gjør uden videre Individet ansvarligt for dets Liv. Gaaer altsaa Individet under, saa er dette ikke tragisk, men det er slet. Man skulde nu troe, at det maatte være et Kongerige af Guder, den Slægt, hvori ogsaa jeg har den Ære at leve. Imidlertid er det ingeniunde saa, den Kraftfuldhed, det Mod, der saaledes vil være sin egen Ulykkes Skaber, ja sin egen Skaber, er en Illusion, og idet Tiden taber det Tragiske, vinder den Fortvivlelsen. Der ligger en Beemod og en Lægedom i det Tragiske, som man i Sandhed ikke skal forsmæe, og idet man paa den overnaturlige Maade, som vor Tid forsøger det, vil vinde sig selv, taber man sig selv, og man bliver

comiss. Ethvert Individ, hvor oprindeligt det er, er dog Guds, sin Tids, sit Folks, sin Families, sine Venners Barn, først heri har det sin Sandhed, vil det i hele denne sin Relativitet være det Absolute, saa bliver det latterligt. Man finder undertiden i Sprogene et Ord, der ofte brugt paa Grund af Constructionen i en bestemt Casus, tilsidst ender med at blive om man saa vil selvstændiggjort som *Adverbium* i denne Casus; et saadant Ord har nu for den Sagskyndige eengang for alle et Tryk og en Skavank, som det aldrig forbinder; vilde det nu desuagtet gjøre Fordring paa at være et Substantiv og nu forlange at boies gennem alle fem Casus, saa vilde det være ægte comiss. Saaledes gaaer det ogsaa med Individet, naar det, maafee vanskeligt nok, hentet frem af Tidens Moderkliv, vil i denne uhyre Relativitet være absolut. Opgiver det derimod denne Fordring, vil det være relativt, saa har det eo ipso det Tragiske, selv om det var det lykkeligste Individ, ja jeg vilde sige, først da er Individet lykkeligt, naar det har det Tragiske. Det Tragiske har i sig en uendelig Mildhed, det er egentlig i æsthetisk Henseende i Forhold til Menneskelivet, hvad den guddommelige Naade og Barmhjertighed er, det er endnu blødere, og derfor vil jeg sige: det er en moderlig Kjærlighed, der dykker den Betsmrede. Det Ethiske, det er strængt og haardt. Naar derfor en Forbryder vil undskyldte sig for Dommeren med, at hans Moder havde Hang til at stjæle og især i den Tid, da hun gif frugtommelig med ham, saa indhenter Dommeren Sundheds-Collegiets Betænkning om hans mentale Tilstand og mener, at han har med Tyven at gjøre og ikke med Tyvens Moder. Forsaavidt her nu er Tale om en Forbrydelse, kan Synderen vel ikke flye hen i Æstetikens Tempel, men dog vil den ogsaa have et formildende Udtryk for ham. Urigtigt vilde det imidlertid være for ham at søge dertil, thi hans Bei fører ham ikke til det Æsthetiske men til det Religiøse. Det Æsthetiske ligger bag ved ham, og det vilde være en ny Synd af ham, nu at gribe det Æsthetiske. Det Religiøse er Udtrykket for den faderlige Kjærlig-

hed, thi det har det Ethiske i sig, men det er formildet, og hvorved, uden netop ved det Samme, der giver det Tragiske sin Mildhed, ved Continueerlighed. Men medens det Ethiske giver denne Hvile, førend Syndens dybe Modsatning er gjort gjeldende, saa giver det Religiøse den først, efterat denne Modsatning er seet i hele sin Forfærdelse. Netop i det Dieblis, da Synderen næsten segner under den almindelige Synd, som han har lagt paa sig selv, fordi han følte, at kun jo mere han blev skyldig, desto mere var der Udsigt til at frelses, i det samme Rædselens Dieblis viser Trøsten sig deri, at det er den almene Syndighed, der ogsaa i ham har gjort sig gjeldende; men denne Trøst er en religiøs Trøst, og den, som mener ad nogen anden end denne Vej, f. Ex. ved æsthetisk Forslygtigelse, at naae dertil, han har taget Trøsten forfængelig, og han har den egentlig ikke. En vis Forstand er det derfor en meget rigtig Takt af Tiden, at den vil gjøre Individet ansvarligt for Alt; men Ulykken er, at den ikke gjør det dybt og inderligt nok, og deraf dens Halvhed; den er selvklod nok til at forsmaae Tragediens Taarer, men den er ogsaa selvklod nok til at ville undvære Varmhjertigheden. Og hvad er dog, naar man tager disse to Ting bort, Menneskelivet, hvad er Menneskeslægten? En-ten det Tragiskes Beemod, eller Religionens dybe Sorg og dybe Glæde. Eller er det ikke det Eiendommelige for Alt, hvad der hidrører fra hiint lykkelige Folk, et Tungsiind, en Beemod, i dets Kunst, i dets Poesi, i dets Liv, i dets Glæde?

I det Foregaaende har jeg fornemmelig søgt at udhæve Forfjellen mellem den antike og den moderne Tragedie, forsaavidt denne bliver tydelig i Forfjellen mellem den tragiske Helts Skyld. Det er det egentlige Brændpunkt, hvorfra Alt udstraaler i sin eiendommelige Forfjellighed. Er Helten utvetydig skyldig, saa er Monologen forsvunden, Skjæbnen forsvunden, saa er Tanken gjennemsigtig i Dialogen, og Handlingen i Situationen. Det Samme lader sig ogsaa udtrykke fra en anden Side med Hensyn til den Stemning nem-

lig, som Tragedien fremkalder. Aristoteles fordrer som bekendt, at Tragedien skal hos Tilskueren vække Frygt og Medlidenhed. Jeg erindrer, at Hegel i sin *Æsthetik* knytter sig til denne Bemærkning og ved hvert af disse Punkter anstiller en dobbelt Betragtning, som imidlertid ikke er syn=derlig udtømmende. Naar Aristoteles adstiller Frygt og Medlidenhed, saa kunde man vel med Hensyn til Frygten nærmest tænke paa den Stemning, der accompagnerer det Enkelte, ved Medlidenhed paa den Stemning, der er det de=finitive Indtryk. Denne sidste Stemning er det, jeg nærmest har for Øie, fordi den er den til den tragiske Skyld svarende, og derfor ogsaa har samme Dialektik i sig som hiint Begreb. Hegel bemærker nu herom, at der gives to Arter af Medlidenhed, den sædvanlige, der vender sig mod den endelige Side af Videlsen, og den sande tragiske Medlidenhed. Denne Observation er nu ganske rigtig, men for mig af mindre Betydning, da hiin almindelige Rørelse er en Mis=forstaaelse, der ligesaa vel kan ramme den antike som den moderne Tragedie. Sandt og kraftigt er imidlertid, hvad han tilføier med Hensyn til den sande Medlidenhed: das wahrhafte Mitleiden ist im Gegentheil die Sympathie mit der zugleich sittlichen Verechtigung des Leidenden (Bd. 3 Pag. 531). Medens Hegel nu mere betragter Medlidenheden i Almindelighed og dennes Forskjellighed i Individuali=tets=Forskjelligheden, vil jeg foretrække at udhæve Medlidenhedens Forskjel i Forhold til den tragiske Skylds Forskjel. For strax at antyde denne, vil jeg lade det „Vidende“, som ligger i Ordet: Medlidenhed, løfte sig og tilføie hver især det Sympathetiske, som ligger i det Ord: med, dog saaledes, at jeg ikke kommer til at udsige Noget om Tilskuerens Stem=ning, der kunde tyde paa hans Vilkaarlighed, men paa den Maade, at jeg, idet jeg udtrykker hans Stemnings Forskjel=lighed, tillige udtrykker den tragiske Skylds Forskjellighed. I den antike Tragedie er Sorgen dybere, Smerten mindre: i den moderne er Smerten større, Sorgen mindre. Sorg indeholder altid noget mere Substantielt i sig end Smerte.

Smerte tyder altid paa en Reflexion over Lidelsen, som Sorgen ikke kjender. Det er i psykologist Henseende ret interessant at iagttage et Barn, naar det seer en Eldre lide. Barnet er ikke reflekteret nok til at føle Smerte, og dog er dets Sorg uendelig dyb. Det er ikke reflekteret nok til at have en Forestilling om Synd og Brøde; naar det seer den Eldre lide, falder det det ikke ind at tænke herpaa, og dog naar Lidelsens Grund er skjult for det, er der en dunkel Ahuelse herom med i dets Sorg. Saaledes, men i fuldstændig og dyb Harmoni, er den græske Sorg, derfor er den paa eengang saa mild og saa dyb. Naar en Eldre derimod seer en Ungre, et Barn, lide, saa er Smerten større, Sorgen mindre. Jo mere Forestillingen om Skyld træder frem, desto større er Smerten, desto mindre dyb Sorgen. Undvender man nu dette paa Forholdet mellem den antike og den moderne Tragedie, saa maa man sige: i den antike Tragedie er Sorgen dybere, og i den Bevidsthed, som svarer hertil, er Sorgen dybere. Det maa nemlig bestandig erindres, at det ikke ligger i mig, men det ligger i Tragedien, og at jeg, for ret at forstaae den dybe Sorg i den græske Tragedie, maa leve mig ind i den græske Bevidsthed. Det er derfor vistnok ofte kun Eftersnappen, naar saa mange beundre den græske Tragedie; thi saaledes er det aabenbart, at vor Tid idetmindste ikke har stor Sympathi for Det der egentlig er den græske Sorg. Sorgen er dybere, fordi Skylden har den æsthetiske Tvetydighed. I den nyere Tid er Smerten større. Det er forfærdeligt at falde i den levende Guds Haand, det kunde man sige om den græske Tragedie. Guderne Brede er forfærdelig, men dog er Smerten ikke saa stor som i den moderne Tragedie, hvor Helten lider hele sin Skyld, er sig selv gjennemsigtig i sin Lidelse af sin Skyld. Her gjelder det nu i Lighed med den tragiske Skyld at vise, hvilken Sorg der er den sande æsthetiske Sorg og hvilken den sande æsthetiske Smerte. Den bitterste Smerte er nu aabenbart Angeren, men Angeren har ethisk, ikke æsthetisk Realitet. Den er den bitterste Smerte, fordi

den har hele Skyldens totale Gjennemfigtighed, men netop paa Grund af denne Gjennemfigtighed interesserer den ikke æsthetisk. Angeren har en Hellighed, som fordunkler det Æsthetiske, den vil ikke sees, allermindst af Tilskueren, og jordreder en ganske anden Art af Selbvirksonhed. Vel har den nyere Comedie stundom bragt Angeren paa Scenen, men det viser kun Uforstand hos Forfatteren. Man har vel erindret om den psykologiske Interessse, det kan have at see Angeren skildret, men den psykologiske Interessse er atter ikke den æsthetiske. Dette hører med til den Forvirring, der i vor Tid paa saa mange Maader gjør sig gjeldende: man søger en Ting der, hvor man ikke skulde søge den, og hvad værre er, man finder den, hvor man ikke skulde finde den; man vil opbygges i Theatret, æsthetisk paavirkes i Kirken, man vil ombendes af Romaner, nyde Opbyggelseskrifter, man vil have Philosophien paa Prædikestolen og Præsten paa Kathedret. Denne Smerte er altsaa ikke den æsthetiske Smerte, og dog er det aabenbart den, den nye Tid arbejder hen paa som den højeste tragiske Interessse. Her viser det samme sig igjen med Hensyn til den tragiske Skyld. Vor Tid har tabt alle substantielle Bestemmelser af Familie, Stat, Slægt; den maa ganske overlade det enkelte Individ til sig selv, saaledes, at dette i strængere Forstand bliver sin egen Skaber, dets Skyld er altsaa Synd, dets Smerte Anger; men hermed er det Tragiske hævet. Ogsaa den i strengere Forstand lidende Tragedie har egentlig tabt sin tragiske Interessse, thi den Magt, hvorfra Lidelsen kommer, har tabt sin Betydning, og Tilskueren raaber: hjælp Dig selv, og Himlen skal hjælpe Dig; med andre Ord: Tilskueren har tabt Medlidenheden, men Medlidenheden er saavel i subjectiv som objectiv Forstand det egentlige Udtryk for det Tragiske.

For Uhydelighedens Skyld vil jeg nu, inden jeg videre udsører det her Udviklede, først lidt nærmere bestemme den færdige æsthetiske Sorg. Sorgen har den modsatte Bevægelse af den, Smerten har; naar man ikke ved Conseqventsmageri vil fordærve det — Noget, jeg ogsaa paa en anden Maade

skal forhindre — kan man sige: jo mere Ustyld, jo dybere Sorg. Vil man urgere det, saa vil man hæve det Tragiske. Et Moment af Styld bliver der altid tilbage, men dette Moment er egentlig ikke subjectivt reflekteret; derfor er Sorgen i den græske Tragedie saa dyb. For at forhindre utidige Consequentjer vil jeg blot bemærke, at man ved alle Overdrivelser kun bringer det dertil, at man fører Sagen over paa et andet Gebeet. Enheden nemlig af den absolute Ustyld og den absolute Styld er ingen æsthetisk Bestemmelse, det er en metaphysisk. Det er egentlig Grunden til, at man altid har undseet sig for at kalde Christi Liv en Tragedie, fordi man følte, at æsthetiske Bestemmelser ikke udtømme Sagen. Og saa paa en anden Maade viser det sig, at Christi Liv er Mere end hvad der lader sig udtømme i æsthetiske Bestemmelser: derved, at disse neutralisere sig paa dette Phænomen og stilles i Indifferentz. Den tragiske Handling har altid et Moment af Viden i sig, og den tragiske Viden et Moment af Handling, det Æsthetiske ligger i Relativiteten. Identiteten af en absolut Handeln og en absolut Viden er over det Æsthetiskes Kræfter og tilhører det Metaphysiske. I Christi Liv er denne Identitet, thi hans Viden er absolut, da den er absolut fri Handeln, og hans Handeln er absolut Viden, da den er absolut Udydighed. Det Moment altsaa af Styld, der bliver tilbage, er ikke subjectivt reflekteret, og dette gør Sorgen dyb. Den tragiske Styld er nemlig mere end den blot subjective Styld, det er Arvestyld; men Arvestyld er ligesom Arvesynd substantiel Bestemmelse, og dette Substantielle gør netop Sorgen dybere. Den altid beundrede tragiske Trilogi af Sophokles: Oedipus Coloneus, Oedipus Rex, og Antigone dreier sig væsentlig om denne ægte tragiske Interesse. Men Arvestyld indeholder i sig denne Selvmodsigelse, at være Styld og dog ikke at være Styld. Det Baand, hvorved Individet bliver styldigt, er netop Pieteten, men den Styld, det derved paadrager sig, har al mulig æsthetisk Amphiboli. Man kunde her let falde paa, at det Folk, der maatte have udviklet det dybe Tragiske,

var det Jødiske. Naar det saaledes hedder om Jehova, at han er en nidkjær Gud, han hjem søger Fædrenes Forseelser paa Børnene i tredje og fjerde Led, eller naar man hører hine rædselsfulde Forbandelser i det gamle Testamente, saa kunde man let fristes til, her at ville søge tragisk Stof. Men Jodedommen er for ethisk udviklet hertil; Jehovas Forbandelser ere, om end forfærdelige, dog tillige retfærdige Straffe. Saaledes var det ikke i Grækenland; Gudernes Brede har ingen ethisk Charakter, men æsthetisk Betydighed.

I den græske Tragedie selv findes en Overgang fra Sorgen til Smerten, og som Exempel herpaa vilde jeg anføre Philoktet. Denne er i strengere Forstand en lidende Tragedie. Men ogsaa her hersker dog endnu en høi Grad af Objektivitet. Den græske Helt hviler i sin Skjæbne, hans Skjæbne er uforanderlig, derom kan der ikke videre være Tale. Dette Element er egentlig Sorgens Moment i Smerten. Den første Tvivl, med hvilken egentlig Smerten begynder, det er den: hvorfor viderfares dette mig, kan det ikke være anderledes. Vel er der i Philoktet, hvad altid har været mig paafaldende og hvorved den væsentlig adskiller sig fra hin udødelige Trilogi, en høi Grad af Reflexion: den mesterlig skildrede Selvmodsigelse i sin Smerte, hvori der er en saa dyb menneskelig Sandhed, men der er dog en Objectivitet, som bærer det Hele. Philoktets Reflexion fordyber sig ikke i sig selv, og det er ægte græsk, naar han beklager sig over, at Ingen er vidende om hans Smerte. Der ligger en overordentlig Sandhed heri, og dog viser sig netop her tillige Forskjelligheden fra den egentlige reflekterede Smerte, der altid ønsker at være ene med sin Smerte, som søger en ny Smerte i denne Smertens Genfomhed.

Den sande tragiske Sorg fordrer altsaa et Moment af Styld, den sande tragiske Smerte et Moment af Ustyldighed; den sande tragiske Sorg fordrer et Moment af Gjennemsigthed, den sande tragiske Smerte et Moment af Dunkelhed. Saaledes troer jeg bedst at kunne antyde det Dialektiske, hvori Bestemmelserne af Sorg og Smerte berøre hinanden,

ligesom ogsaa den Dialektik, der ligger i det Begreb: den tragiske Skjld.

Da det strider mod vor Forenings Bestræbelse at levere sammenhængende Arbejder eller større Heelheder, da vor Tendents ikke er at arbejde paa et babylonisk Taarn, som Gud i sin Retfærdighed kan stige ned og odelægge, da vi i Bevidsthed af, at hiin Forvirring steete med Rette, anerkjende det som det Giendommelige for al menneskelig Stræben i sin Sandhed, at den er fragmentarisk, at det netop er Det, hvorved den adskiller sig fra Naturens uendelige Sammenhæng; at en Individualitets Rigdom netop bestaaer i dens Kraft i fragmentarisk Dødselighed, og at Det, der er det producerende Individ's Nydelse, ogsaa er det reciperende Individ's, ikke den besværlige og nøiagtige Udførelse, eller den langvarige Opfattelse af denne Udførelse, men Frembringelsen og Nydelsen af den glimtende Flygtighed, der for den Frembringende indeholder et Mere end hvad den gennemførte Udførelse har, da den er Ideens Apparents, for den Reciperende indeholder et Mere, da dens Fulguration vækker hans egen Productivitet — da Alt dette, siger jeg, strider mod vor Forenings Tendents, ja, da næsten den foreløbste Periode maa ansees for et betænkeligt Attentat paa den Interjections=Stil, hvori Ideen bryder ud, uden at komme til Gjennembrud, der i vort Samfund er tillagt Officialitet: saa vil jeg, efter at have gjort opmærksom paa, at min Udfærd dog ikke kan kaldes oprørsk, da det Vaand, der sammenholder denne Periode, er saa løst, at de indeholdte Mellem sætninger stritte aphoristisk og egenraadigt nok frem, blot erindre om, at min Stil har gjort et Forsøg paa, tilhyneladende at være, hvad den ikke er — revolutionair.

Bort Selfab jordreder ved hvert enkelt Møde en Fornøjelse og Gjenfødsel, og til den Ende, at dets indre Virksomhed fornyges ved en ny Betegnelse af dets Productivitet. Vader os da betegne vor Tendents som Forsøg i den fragmentariske Stræben eller i den Kunst at skrive efterladte Papirer. Et fuldstændigt fuldført Arbejde itaaler i intet Forhold til den

digtede Personlighed ved efterladte Brevet selet man bestandigt paa Grund af det Afbrudte, Demuldsomme, en Trængsel til at digte Personligheden med. Efterladte Brevet ere som en Muur, og hvulket Tilholdssted kunde være naturlige for Begravne? Kunsten er nu kunstnerisk at frembringe den samme Virkning, den samme Skædesløshed og Tilfældighed, den samme anafølsomme Tankegang. Kunsten er at frembringe en Andelse, der aldrig bliver præcis, men altid har et Moment af den forbigangne Tid i sig, ja at den er nærværende i den forbigangne Tid. Dette adstregtes allerede i det Ord: efterladt. I en vis Forstand er jo Alt hvad en Digter har frembragt, efterladt, men det pludseligt Udsatte kunde man aldrig kalde paa at kalde et efterladt Arbejde, om det end havde den tilfældige Egenskab at det ikke var udgivet i hans levende Live. Og saa dette antager jeg er en Egenskab ved al menneskelig Frembringelse i dens Sandhed, saaledes som vi have opfattet den, at den er Efterladenskab, da det ikke er Menneskene forundt, at leve i Gudenæs evige Beslutelse. Efterladenskab vil jeg altsaa kalde hvad der frembringes iblandt os, det vil sige kunstnerisk Efterladenskab. Efterladenskab, Indolens vil jeg kalde den Genialitet vi sætte Priis paa, vis inertia den Naturlov, vi tilbede. Hermed haver jeg nu efterkommet vore hellige Skifte og Bedtægter.

Saa træder da nærmere til mig, herte *Σοφιστής* *χρῶμενος*, slutter Eder om mig, idet jeg stiller min tragiske Heltinde ud i Verden, idet jeg giver Sorgens Datter i Udbytte Smertens Medgift. Hun er mit Bæst, men dog er hendes Omrids saa ubestemt, hendes Skikkelse saa uebuds, at Enhver af Eder kan forliebe sig i hende og vil kunne elske hende paa sin Maade. Hun er min Slabning, hendes Tanker ere mine Tanker, og dog er det, som om jeg i en Østøvs Nat havde hvilet hos hende, som havde hun betroet mig sin dybe Hemmelighed, udaanded den og sin Sjæl i mit Aandebog, og som var hun i samme Nu forvandlet for mig, forvundet, saa hendes Virkelighed hun lod sig jøre i den Slabning.

der blev tilbage, istedetfor at det forholder sig omvendt, at hun ud af min Stemning fødes til større og større Virkelighed. Jeg lægger hende Ordet i Munden, og dog er det mig, som om jeg misbrugte hendes Fortrolighed; det er mig, som om hun stod bebreidende bag ved mig, og dog er det omvendt, i hendes Hemmelighed bliver hun bestandigt mere og mere synlig. Hun er min Eiendom, min lovlige Eiendom, og dog er det stundom, som om jeg lumskelig havde listet mig ind i hendes Fortrolighed, som maatte jeg bestandig skue mig om efter hende tilbage, og dog er det omvendt, hun ligger bestandigt foran mig, hun bliver bestandigt kun til, idet jeg fører hende frem. Antigone hedder hun. Dette Navn vil jeg beholde fra den gamle Tragedie, som jeg i det Hele vil knytte mig til, skjøndt fra den anden Side Alt bliver moderne. Først dog en Bemærkning. Jeg bruger en qvindelig Figur, fordi jeg nærmest troer, at en qvindelig Natur vil være meest stiftet til at vise Forstjellen. Som Qvinde vil hun have Substantialitet nok til, at Sorgen kan vise sig, men som tilhørende en reflekterende Verden vil hun have Reflexion nok til at faae Smerten. For at faae Sorgen maa den tragiske Skyld vakte mellem Skyld og Uskyld, Det, hvorved Skylden gaaer over i hendes Bevidsthed, maa altid være en Substantialitetens Bestemmelse. Men da for at faae Sorgen den tragiske Skyld maa have denne Ubestemthed, saa maa Reflexionen ikke være tilstede i sin Uendelighed; thi da vilde den reflektere hende ud af sin Skyld, idet Reflexionen i sin uendelige Subjectivitet ikke kan lade det Moment af Arveskyld blive staaende, som giver Sorgen. Da imidlertid Reflexionen er vaagnet, saa vil den ikke reflektere hende ud af Sorgen, men ind i den, den vil i ethvert Dieblisk forvandle Sorgen for hende til Smerte.

Oedipos's Slægt er altjaa Gjenstand for de vrede Guders Forbittrelse, Oedip har dræbt Sphinx, befriet Theben, Oedip har myrdet sin Fader, ægtet sin Moder, og Antigone er Frugten af dette Egteskab. Saaledes i den græske Tragedie. Her afviger jeg. Alt forholder sig hos mig lige-

saa, og dog er Alt anderledes. At han har dræbt Sphinx og befriet Theben, det er Alle bekendt, og Oedip lever hædret og beundret, lykkelig i sit Egteskab med Jokaste. Det Øvrige er skjult for Menneskenes Bine, og ingen Ahnelse har nogensinde kaldet denne rædsomme Drøm til Birtelighed. Kun Antigone veed det. Hvorledes hun har faaet det at vide, ligger udenfor den tragiske Interesse, og Enhver kan i den Henseende overlade sig til sin egen Combination. I en tidlig Alder, før hun endnu var fuldkommen udbillet, have dunkle Hentydninger paa denne rædsomme Himmeligbed momentviis grebet hendes Sjæl, indtil Vissheden med eet Slag kaster hende i Angstens Arme. Her har jeg nu strax en Bestemmelse af det moderne Tragiske. Angst er nemlig en Reflexion og er forsaavidt væsentlig forskjellig fra Sorg. Angst er det Organ, hvorved Subjectet tilegner sig Sorgen og assimilerer sig den. Angst er den Bevægelses Kraft, ved hvilken Sorgen borer sig ind i Ons Hjerte. Men Bevægelsen er ikke hurtig som Vilens, den er succesiv, den er ikke een Gang for alle, men den vorder bestandig. Som et lidenskabeligt erotisk Diekast attraaer sin Gjenstand, saaledes seer Angsten paa Sorgen for at attraae den. Som et stille uforkrænkeligt Kjærligheds Blik hysler med den elskede Gjenstand, saaledes er Angstens Selvbefjæftigelse med Sorgen. Men Angsten har et Moment mere i sig, som gjør, at den endnu stærkere holder fast ved sin Gjenstand, thi den baade elsker og frygter den. Angst har en dobbelt Function, dels er den den opdagende Bevægelse, der bestandig berører og ved denne Taften opdager Sorgen, idet den gaaer rundt om Sorgen. Eller Angsten er pludselig, sætter i et eneste Nu hele Sorgen, dog saaledes, at dette Nu øieblikkelig opløser sig i Succession. Angst i denne Betydning er en ægte tragisk Bestemmelse, og det gamle Ord: quem deus vult perdere, primum dementat, lader sig her ret med Sandhed anvende. At Angst er en Reflexions-Bestemmelse, det viser Sproget selv; thi jeg siger altid: at ængstes for Noget, hvorved jeg adstiller Angsten fra det, hvorfor jeg ængstes, og jeg kan aldrig bruge Angst i objectiv Forstand.

medens jeg derimod, naar jeg siger: min Sorg, ligesaa meget kan udtrykke det, jeg sørger over, som min Sorgen derover. Dertil kommer, at Angst altid i sig indeholder en Reflexion paa Tid, thi jeg kan ikke ængstes over det Nærværende, men kun for det Forbigangne eller Tilkommende, men det Forbigangne og det Tilkommende, jaaledees holdte imod hinanden, at det Præsentiſke forsvinder, er Reflexions-Bestemmelse. Den græſke Sorg derimod er, som hele det græſke Liv, præſentiſt, og derfor Sorgen dybere men Smerten mindre. Angsten hører derfor væſentlig med til det Tragiske. Derfor er Hamlet ſaa tragisk, fordi han ahner Moderens Forbrydelse. Robert le diable spørger, hvoraſ det dog kunde komme, at han gjør ſaa meget Ondt. Høgne, hvem Moderen havde avlet med en Trolld, kommer tilfældigviis til at ſee ſit Billede i Vandet og spørger nu Moderen, hvorfra hans Legeme har ſaaet en ſaadan Form.

Forſkjellen er nu let iſineſaldende. I den græſke Tragedie beſteftiger Antigone ſig ſlet ikke med Faderens uhyggelige Skjæbne. Denne hviler ſom en uigjennemtrængelig Sorg over den hele Slægt, Antigone lever hen ſorgløs ſom enhver anden ung græſk Pige, ja Choret beklager hende, da hendes Død er beſtemt, fordi hun i en ſaa ung Alder ſkal forlade dette Liv, forlade det, uden at have ſmagt dets ſkjønneſte Glæde, aabenbart ſorglennende Familiens egen dybe Sorg. Dermed ſkal nu ingenlunde være ſagt, at det er Letſind, eller at det enkelte Individ ſtaaer ene for ſig, uden at beſkymre ſig om ſit Forhold til Slægten. Men det er ægte græſk. Livsforholdene ere dem cengang givne ſigeſom den Horizont, under hvilken de leve. Er denne end dunkel og ſkyfuld, ſaa er den tillige uſoranderlig. Den giver en Grundtone i Sjælen, og dette er Sorgen, ikke Smerten. I Antigone ſamlæs den tragiske Skyld paa et beſtemt Punkt, at hun har begravet ſin Broder tiltrods for Kongens Forbud. Sees dette ſom et iſoleret Factum, ſom en Collision mellem iøſterlig Kjærlighed og Pietet og et vilkaarligt menneſteligt Forbud, ſaa vilde Antigone ophøre at være en græſk Tra-

gedie, det var et aldeles moderne tragisk Sujet. Det, der i græst Forstand giver tragisk Interesse, er, at i Broderens uhyggelige Død, i Søsterens Collision med et enkelt menneskeligt Forbud gjenlyder Oedip's sorgelige Skjæbne, det er ligesom Efterveerne, Oedip's tragiske Skjæbne, der forgrener sig ud i hans Families enkelte Skud. Dette Totale gjør Tilskuerens Sorg saa uendelig dyb. Det er ikke et Individ, der gaaer under, men en lille Verden, det er den objective Sorg, der, løssladt, nu skrider frem i sin egen forfærdelige Consequents som en Natur-Magt, og Antigones sorgelige Skjæbne er som Efterklang af Faderens, en potentiøret Sorg. Naar derfor Antigone tiltrods for Kongens Forbud beslutter at begrave Broderen, saa see vi deri ikke saa meget den frie Handling som den skjæbnesvangre Nødvendighed, der hjem søger Fædrenes Brøde paa Bornene. Saa megen Frihed er der vel deri, at vi kunne elske Antigone for hendes søsterlige Kjærlighed, men i Fatumets Nødvendighed ligger tillige det ligesom høiere Omkvæd, der ikke blot indeslutter Oedip's Liv, men ogsaa hans Slægt.

Medens nu den græske Antigone lever sorgløs hen saaledes, at hvis dette nye Factum ikke var kommet til, man kunde tænkt sig hendes Liv i dets trinviise Udfoldelse endog lykkeligt, saa er derimod vor Antigones Liv væsentlig endt. Ikke har jeg karrigt udstyret hende, og som man siger, at et godt Ord paa rette Sted er som Guldbæler i Solvskaal, saaledes har jeg her lagt Sorgens Frugt i Smertens Skaal. Hendes Udstyr er ikke forsængelig Pragt, som Møl og Rust kan fortære, det er en evig Skat, Tyvehaand kan ikke bryde ind og stjæle den, dertil vil hun selv være for aarvaagen. Hendes Liv udfolder sig ikke som den græske Antigones, det er ikke vendt ud efter men ind efter, Scenen er ikke udvortes men indvortes, det er en Aandescene. Skulde det ikke være lykkelig mig, kjære Συμπαραινεχρωμενοι, at vinde Eder's Interesse for en saadan Pige, eller skal jeg the til en captatio benevolentiae? Ogsaa hun tilhører ikke den Verden, hvori hun lever, om end blomstrende og sund er dog hendes

egentlige Liv et forborgent; ogjaa hun er, skjøndt levende, i en anden Forstand afdød, stille er dette Liv og skjult, Verden hører end ikke et Suf, thi hendes Suf er skjult i hendes Sjæls Lødom. Ikke behøver jeg at erindre om, at hun ingenlunde er en svag og sygelig Qvinde, tvertimod, hun er stolt og kraftfuld. Der er maaskee Intet, der adler et Menneske saa meget som at bevare en Hemmelighed. Det giver hans hele Liv en Betydning, som det dog kun har for ham selv, det frelser ham fra ethvert forsængeligt Hensyn til Omverdenen, sig selv nok hviler han salig i sin Hemmelighed, det kan man næsten sige, om end hans Hemmelighed var den usaligste. Saaledes var Antigone. Stolt er hun af sin Hemmelighed, stolt af, at hun er udseet til paa en underlig Maade at redde den Dedipste Slægts Hæder og Værd, og naar det taknemmelige Folk tiljubler Dedip Tak og Priis, da føler hun sin egen Betydning, og hendes Hemmelighed synker dybere og dybere ned i hendes Sjæl, utilgængeligere for ethvert levende Væsen. Hun føler, hvor Meget der er lagt i hendes Haand, og dette giver hende den overnaturlige Størrelse, som er nødvendig, for at hun tragisk skal kunne bestjefte os. Som en enkelt Figur maa hun kunne interessere. Hun er Mere end en ung Pige i Almindelighed, og dog er hun en ung Pige; hun er Brud, og dog i al Jomfruelighed og Reenhed. Som Brud har Qvinden naaet sin Bestemmelse, og derfor kan en Qvinde i Almindelighed kun bestjefte os i samme Grad, som hun bringes i Forhold til denne hendes Bestemmelse. Imidlertid gives der Analogier hertil. Man taler saaledes om en Guds Brud, hun har i Troen og Anden det Indhold, hvori hun hviler. For Antigone vilde jeg i en maaskee endnu skjønnere Forstand kalde Brud, ja hun er næsten Mere, hun er Moder, hun er reent æsthetisk virgo mater, sin Hemmelighed bærer hun under sit Hjerte, skjult og forborgen. Hun er Tausshed netop fordi hun er hemmelighedsfuld, men denne Tilbagevenden i sig selv, som ligger i Tausshed, giver hende en overnaturlig Holdning. Hun er stolt af sin Sorg, hun er jaloux paa den, thi hendes Sorg, det er hendes Kjær-

lighed. Men dog er hendes Sorg ikke 'en død urørlig Eien-
dom, den bevæger sig bestandigt, den føder Smerte og fødes
med Smerte. Som naar en Pige beslutter at offre sit Liv
for en Idee, naar hun staaer der med Offerkrandsen om sin
Pande, staaer hun Brud, thi den store begejstrende Idee for-
vandler hende, og Offerkrandsen er ligesom Brudekrandsen.
Hun kjender ikke nogen Mand, og dog er hun Brud; hun
kjender end ikke Ideen, som begejstrer hende, thi dette vilde
være uqvindeligt, og dog er hun Brud. Saaledes er vor An-
tigone Sorgens Brud. Hun helliger sit Liv til at sørge over
Faderens Skjæbne, over sin egen. En saadan Ulykke som den,
der har rammet Faderen, kræver Sorg, og dog er der In-
gen, som kan sørge derover, da der Ingen er, som veed det.
Og som den græske Antigone ikke kan taale, at Broderens
Liig henlægges uden den sidste Ære, saaledes føler hun,
hvor haardt det vilde have været, om intet Menneſke havde
jaaet det at vide, det ængſter hende, at der ikke ſkulde være
bleven fældet en Taare, hun næſten takker Guderne, fordi
hun er udſeet til dette Redſkab. Saaledes er Antigone ſtor i
ſin Smerte. Jeg kan her ogſaa ſi en Forſkjel mellem det
Græſke og det Moderne. Det er ægte græſk, at Philoktet
beflager ſig over, at der Ingen er, der veed, hvad han lider,
det er en dyb menneſkelig Trang at ville, at Andre erfare
det; den reflekterende Smerte ſuſter imidlertid ikke dette. Det
falder ikke Antigone ind at ſuſte, at Nogen ſkulde erfare
hendes Smerte, men derimod føler hun det i Forhold til
Faderen, føler den Retſædighed, der ligger i at sørge, ſom
er ligesaa æſthetiſk retſædigt ſom at man lider Straf, naar
man har gjort Uret. Medens derfor førſt Foreſtillingen om
at være beſtemt til levende at begraves, aſtvinger Antigone
i den græſke Tragedie det Sorgens Udbrud:

(850) *ὦ δούστανος,
οὐτ' ἐν βροτοῖς, οὐτ' ἐν νεκροῖς
μέτοιχος, οὐ ζῶσιν, οὐ θανοῦσι**

*) (844) O weh, Unſelige!

Nicht unter Menſchen, nicht unter Todten,
Im Leben nicht heimlich noch im Tode!

ſaa kan vor Antigone ſige det om ſig ſelv hele ſit Liv. Forſkjellen er paaſaldende; der ligger i hendes Udfagn en factiſt Sandhed, ſom gjør Smerten mindre. Naar vor Antigone vilde ſige det Samme, ſaa var det uegentligt, men denne Uegentlighed er den egentlige Smerte. Grækerne udtrykke ſig ikke uegentligt, netop fordi den Reflexion, ſom hører dertil, ikke laae i deres Liv. Naar ſaaledes Philoktet klager over, at han lever enſomt og forladt paa den øde Ø, ſaa har hans Udfagn tillige den udbortes Sandhed; naar vor Antigone derimod føler Smerten i ſin Enſomhed, ſaa er dette jo uegentligt, at hun er alene, men netop derfor er Smerten forſt ret egentlig.

Hvad nu den tragiske Skyld angaaer, da ligger den paa den ene Side i det Factum, at hun begraver Broderen, deels ligger den i Contexten med Faderens ſorgelige Skjæbne, der underforſtaaes fra de tvende foregaaende Tragedier. Her ſtaaer jeg nu atter ved den beſynderlige Dialektik, der ſætter Slægtens Brøde i Forhold til Individet. Dette er det Redarvede. Dialektik tænker man ſig i Almindelighed temmelig abstract, man tænker nærmefſt paa de logiſke Bevægelſer. Livet vil imidlertid ſnart lære En, at der gives mange Arter af Dialektik, at næſten enhver Videnskab har ſin egen. Den Dialektik derfor, der ſætter Slægtens eller Familiens Brøde i Forbindelſe med det enkelte Subject, ſaaledes at det ikke blot lider derunder — thi dette er en Natur=Conſequens, ſom man forgjæves vilde ſøge at forhærde ſig imod — men bærer Skylden med, participerer i denne, denne Dialektik er os fremmed, har intet Rødende for os. Vil man imidlertid tænke paa en Gjensøddeſe af det antike Tragiske, ſaa maa ethvert Individ være betænkt paa ſin egen Gjensøddeſe, ikke blot i aandelig Forſtand, men i endelig Forſtand af Familiens og Slægtens Moderſliv. Den Dialektik, der ſætter Individet i Forbindelſe med Familie og Slægt, er ingen ſubjectiv Dialektik, thi denne hæver netop Forbindelſen og Individet ud af Sammenhængen; den er en objectiv Dialektik. Den er væſentlig Pieteten. At bevare denne kan ikke anſees for nogen Skade for Individet. Man lader i vor Tid Noget gjælde i

Naturforhold, som man ikke vil lade gjælde i Mandsforhold. Saa isoleret vil man dog ikke være, saa unaturlig, at man ikke vil betragte Familien som et Heelt, hvorom man maa sige, at naar eet Lem lider, saa lide de alle. Det gjør man uvilkaarligt, og hvorfor er vel ellers det enkelte Individ saa bange for, at et andet Lem af Familien skal bringe Skjændsel over den, uden fordi han føler, at han lider med derunder. Denne Lidelse maa nu aabenbart Individet tage med, enten det vil eller ei. Men da det Punkt, man gaaer ud fra, er Individet, ikke Slægten, saa er denne tvungne Liden maximum; man føler, at Mennesket ikke ganske kan blive Herre over sit Naturforhold, men onsker det dog saavidt som muligt. Seer derimod Individet Naturforholdet som et Moment med i sin Sandhed, saa udtrykker dette sig saaledes i Mændens Verden, at Individet participerer i Skylden. Denne Conseqvents kunne Mange maaskee ikke fatte, men saa kunne de ei heller fatte det Tragiske. Er Individet isoleret, saa er det enten absolut sin egen Skjæbnes Skaber, og saa er der intet Tragisk mere, men kun det Onde — thi det er end ikke tragisk, at Individet var forblindet eller hildet i sig selv, det er dets eget Værk: — eller Individerne ere blot Modificationer af Tilværelsens evige Substants, og saa er atter det Tragiske borte.

Med Hensyn til den tragiske Skyld viser sig nu ogsaa let en Forstjæl i det Moderne, efter at dette har optaget det Antike i sig, thi derom kan der egentlig kun nu være Tale. Den græske Antigone participerer ved sin barnlige Pietet i Faderens Skyld, saaledes ogsaa den moderne; men for den græske Antigone er Faderens Skyld og Lidelse et udbortes Factum, et uroffeligt Factum, som hendes Sorg ikke bevæger (*quod non volvit in pectore*); og forsaavidt hun selv personligt paa Grund af Natur-Conseqvents lider under Faderens Skyld, saa er dette igjen i sin hele udbortes Facticitet. Med vor Antigone er det anderledes. Jeg antager, Oedip er død. Allerede medens han levede har Antigone været vidende om denne Hemmelighed, men har ikke haft Mod til at betroe

sig til Faderen. Ved Faderens Død er hun berøvet den eneste Udvei til at befries fra sin Hemmelighed. Nu at betro den til noget levende Væsen, vilde være at beskjæmme Faderen, hendes Liv faaer Betydning for hende som helliget til ved hendes ubrødelige Tausked daglig, hver Time næsten, at bevise ham den sidste Vre. En Ting er hun imidlertid uvidende om, om Faderen selv har vidst det eller ikke. Her er det Moderne, det er Uroen i hendes Sorg, det er Amphibolien i hendes Smerte. Hun elsker Faderen af hele sin Sjæl, og denne Kjærlighed drager hende fra hende selv ind i Faderens Skyld; som Frugten af en saadan Kjærlighed føler hun sig fremmed for Menneffene, hun føler sin Skyld jo mere hun elsker Faderen, kun hos ham kan hun finde Hvile, som lige skyldige ville de sørge med hinanden. Men medens Faderen levede, har hun ikke kunnet betro ham sin Sorg; thi hun vidste jo ikke, om han var vidende derom, og altsaa var der en Mulighed for at nedstyrte ham i en lignende Smerte. Og dog, dersom han ikke har været vidende derom, var Skylden mindre. Bevægelsen er her bestandig relativ. Dersom Antigone ikke med Bestemthed vidste det factiske Sammenhæng, saa blev hun ubetydelig, hun vilde da ikke have andet end en Ahnelse at kæmpe med, og det er for lidt til tragisk at beskjæftige os. Men hun veed Alt; men indenfor denne Viden er der dog en Uvidenhed, der altid kan holde Sorgen i Bevægelse, altid forvandle den til Smerte. Dertil kommer, at hun bestandig er i Strid med den udvortes Omgivelse. Dedip lever i Folkets Minde som en lykkelig Konge, hædret og priset; Antigone har selv beundret som hun har elsket sin Fader. Hun deeltager i enhver Jubel og Berømmelse af ham, hun er begejstret for Faderen som ingen anden Pige i det hele Rige, hendes Tanke vender bestandig tilbage til ham, hun prises i Landet som et Mønster paa en kjærlig Datter, og dog er denne Begeistring den eneste Maade, paa hvilken hun kan give sin Smerte Udbrud. Hendes Fader ligger hende altid i Tankerne, men hvorledes, det er hendes smertelige Hemmelighed. Og dog tør hun ikke give

fig hen til Sorg, ikke grænne sig, hun føler, hvormeget der hviler paa hende, hun frygter, hvis man saa hende lide, at man skulde komme paa Sporet, og jaaledes faaer hun ogsaa fra denne Side ikke Sorgen, men Smerten.

Saaledes udarbejdet og gennemarbejdet tænker jeg vel at Antigone kan bestje sig, jeg tænker, at I ikke ville bebrejde mig Letsindighed eller faderlig Forkjærlighed, naar jeg mener, at hun vel tør forsøge sig i det tragiske Tag og træde op i en Tragedie. Hidtil er hun kun en episk Figur, og det Tragiske i hende har kun episk Interesse.

Et Sammenhæng, hvori hun kunde passe, er vel heller ei saa svært at udfinde, i den Henseende kan man gjerne lade sig nøie med hvad den græske Tragedie giver. Hun har en Søster levende, hende vil jeg lade være noget ældre og gift. Hendes Moder kunde ogsaa være levende. At disse naturligtvis altid blive Bipersoner, er en Selvfølge, som og, at overhovedet Tragedien faaer et episk Moment i sig, jaaledes som den græske Tragedie har det, uden at dette derfor behøver at være saa fremtrædende, dog vil Monologen her altid spille en Hovedrolle, om end Situationen bør komme den til Hjælp. Alt maa man tænke sig samlet om denne ene Hovedinteresse, som udgjør Antigones Livs Indhold, og naar nu jaaledes det Hele er lagt til Orden, saa bliver Spørgsmaalet, hvorledes tilveiebringes den dramatiske Interesse?

Vor Heltinde, jaaledes som hun har fremstillet sig i det Foregaaende, er paa Vei til at ville overspringe et Moment af sit Liv, hun er ifærd med at ville leve ganske aandeligt, Noget, Naturen ikke taaler. Med den Dybde, hendes Sjæl har, maa hun nødvendig elske med en overordentlig Liden-skab, naar hun bliver forelsket. Her staaer jeg altsaa ved den dramatiske Interesse — Antigone er forelsket, og jeg siger det med Smerte, Antigone er dødelig forelsket. Her ligger aabenbart den tragiske Collision. Man burde i Almindelighed være lidt mere kræsen med hvad man kalder tragisk Collision. Jo mere sympathetiske de colliderende Magter ere, jo dybere men tillige mere eensartede de ere, desto betydningsfuldere

bliver Collisionen. Hun er altsaa forelsket, og Den, som er Gjenstanden for hendes Kjærlighed, er ikke ubidende derom. Min Antigone er nu ingen almindelig Pige, og saaledes er ogsaa hendes Medgift en ualmindelig, hendes Smerte. Tilhøre en Mand kan hun ikke uden denne Medgift, det føler hun vilde være for hoit bovet, at skjule den for en saadan Jagttager vilde være umuligt, at ville have skjult den, var en Forryndelse mod hendes Kjærlighed; men kan hun tilhøre ham med den? Tor hun betroe den til noget Menneſte, endog til en elsket Mand? Antigone har Kraft, Spørgsmaalet er ikke, om hun for sin egen Skyld, for at lette sit Bryst, skal betroe Noget sin Smerte, thi hun kan vel bære den uden Understøttelse; men kan hun forsvare det for den Afdøde? selv lider hun jo ogsaa paa en Maade ved at betroe ham sin Hemmelighed; thi ogsaa hendes Liv er jo sørgeligt medindflettet deri. Dette bekymrer hende imidlertid ikke. Spørgsmaalet er kun om Faderen. Fra denne Side er altsaa Collisionen af sympathetisk Natur. Hendes Liv, som før var roligt og stille, bliver nu, bestandigt i hende selv naturligviis, heftigt og lidensfabeligt, og hendes Revlik begynder her at blive pathetisk. Hun strider med sig selv, hende Liv har hun villet ofre sin Hemmelighed, men nu fordres hendes Kjærlighed som Offer. Hun fejrer, det vil sige, Hemmeligheden fejrer, og hun taber. Nu kommer den anden Collision, thi for at den tragiske Collision ret skal være dyb, maae de colliderende Magter være eensartede. Den hidtil beskrevne Collision har ikke den Egenskab; thi Collisionen er egentlig mellem hendes Kjærlighed til Faderen og til hende selv, og om ikke hendes egen Kjærlighed er for stort et Offer. Den anden colliderende Magt er den sympathetiske Kjærlighed til hendes Elskede. Han ved, at han er elsket, og vover dristig sit Angreb. Hendes Tilbageholdenhed forundrer ham vel; han mærker, at der maa være ganske særegne Bæmseligheder, men som dog ikke maae være ham uoverstigelige. Alt hvad ham er magtpaaliggende er, at overbevise hende om, hvor høit han elsker hende, ja at hans Liv er forbi, naar han maa give Afkald paa

hendes Kjærlighed. Hans Videnstab bliver tilsidst næsten usand, men kun desto mere opfindsom paa Grund af denne Modstand. Med hver Kjærligheds=Forfikring forøger han hendes Smerte, med hvert Suk borer han Sorgens Piiil dybere og dybere ind i hendes Hjerte. Han lader intet Middel usøgt, for at bevæge hende. Han veed som alle Andre, hvor høit hun elsker Faderen. Han træffer hende ved Oedips Grav, hvor hun har søgt hen for at give sit Hjerte Luft, hvor hun overlader sig til sin Vængsel efter Faderen, om end selv denne Vængsel er blandet med Smerte, fordi hun ikke veed, hvorledes hun skal mødes med ham igjen, om han var vidende om sin Skyld eller ikke. Han overraster hende, han besværges hende ved den Kjærlighed, hun omfatter Faderen med, han mærker, han gjør et ualmindeligt Indtryk paa hende, han vedbliver, han haaber Alt af dette Middel, og han veed ikke, at han har netop modarbejdet sig selv.

Det, hvorom Interessens altsaa dreier sig, er, at faae hende hendes Hemmelighed fravristet. At lade hende blive temporairt vanvittig og saaledes forraade den, vilde ikke hjælpe. De colliderende Magter holde i den Grad hinanden Stangen, at Handling bliver umulig for det tragiiske Individ. Hendes Smerte er nu forøget ved hendes Kjærlighed, ved hendes sympathetiske Viden med den, hvem hun elsker. Kun i Døden kan hun finde Fred; saaledes er hendes Liv helliget til Sorgen, og hun har ligesom sat en Grændse, en Dæmning for den Ulykke, der maaskee skjæbnesvangert vilde have forplantet sig i en følgende Slægt. Kun i hendes Døds=Dieblis kan hun tilstaae Inderligheden af sin Kjærlighed, hun kan kun tilstaae, at hun tilhører ham i det Dieblis, hun ikke tilhører ham. Da Epaminondas var bleven saaret i Slaget ved Mantinea, lod han Pilen blive siddende i Saaret, indtil han havde hørt, at Slaget var vundet, fordi han vidste, at det var hans Død, naar den droges ud. Saaledes bærer vor Antigone sin Hemmelighed i sit Hjerte som en Piiil, Livet bestandig dybere og dybere har boret ind, uden at berøbe hende Livet, thi saalænge den sidder i hendes Hjerte

kan hun leve, men i det Dieblif, den tages ud, maa hun døe. At berøve hende hendes Hemmelighed er det, den Elftende maa stride for, og dog er det tillige hendes visse Død. For hvis Haand falder hun nu? For den Levendes eller den Dødes? I en vis Forstand for den Dødes, og hvad der var forud= iagt Hercules, at han ikke skulde myrdes af en Levende, men af en Død, passer paa hende, forsaavidt som Grindringen om Faderen er Grunden til hendes Død; i en anden Forstand for den Levendes, forsaavidt som hendes ullykkelige Kjærlighed er Anledningen til, at Grindringen dræber hende.

Skæggerids.

Psychologisk Tidsfordriv.

Forelæst

for

Συμπαρευχόμενοι.

Abgeschworen mag die Liebe immer sehn;
Liebes=Zauber wiegt in dieser Höhle
Die berauschte, überraschte Seele
In Vergessenheit des Schwures ein.

*   *
          *:

Gestern lieb' ich,
Heute leid' ich,
Morgen sterb' ich;
Dennoch denk' ich
Heut' und Morgen
Gern an Gestern.

Improviseret Tiltale.

Vi festligholde i denne Time vort Selskabs Stiftelse, vi fryde os paany over, at den glædelige Anledning atter har gjentaget sig, at den længste Dag er forbi og Natten begynder at seire. Den lange, lange Dag have vi ventet, endnu for et Dieblif siden sukkede vi over dens Længde, men nu er vor Fortvivlelse forvandlet til Glæde. Vel er Seieren kun ubetydelig, og Dagens Overvægt vil vel vare en Tid lang, men at dens Herredømme er brudt, det undgaar ikke vor Opmærksomhed. Ikke tøve vi derfor med vor Jubel over Nattens Seier til den bliver bemærkelig for Alle, ikke tøve vi til det dorste borgerlige Liv erindrer os om, at Dagen tager af. Nei, som en ung Brud venter utaalmelig Nattens Ankomst, saaledes oppebie vi længselsfulde Nattens første Frembrud, den første Debudelse af dens tilkommende Seier, og Glæden og Overraskelsen bliver desto større, jo nærmere vi have været ved at fortvivle over, hvorledes vi skulde holde det ud, hvis Dagene ikke forkortedes.

Et Aar er forløbet, og endnu bestaar vort Selskab --- skulde vi glæde os derover, kjære *Συνταραχόμενοι*, glæde os over, at dets Tilværelse spotter vor Lærdom om Alts Undergang, eller skulde vi ikke snarere sørge over, at det bestaar, og glæde os over, at det i ethvert Tilfælde kun har eet Aar endnu at bestaae i; thi er det inden den Tid ikke forsvundet, da var det jo vor Bestemmelse, selv at opløse det? — Ikke have vi ved dets Stiftelse kastet vidt udseende

Planer, for fortrolige med Livets Usjælhed og Tilværelsens
 Trødsshed, have vi besluttet at komme Verdensloven til
 Hjælp og tilintetgjøre os selv, hvis den ikke kommer os i
 Forkjøbet. Et Aar er forløbet og endnu er vort Selskab
 fuldtalligt, og Ingen er endnu afløst, Ingen har afløst sig
 selv, da Enhver af os er for stolt dertil, fordi vi alle ansee
 Døden for den største Lykke. Skulle vi glæde os derover og
 ikke snarere sørge, og kun fryde os i Haabet om, at Livets
 Forvirring snart vil adsplitte os, at Livets Storm snart vil
 rive os bort! I Sandhed, disse Tanker egne sig vel bedre
 for vort Selskab, stemme bedst med Dieblikkets Fæstlighed,
 med den hele Omgivelse. Thi er det ikke findrigt og bethy-
 ningsfuldt, at Gulvet i dette lille Værelse efter Landets Skik
 er bestrøet med Grønt, som var det til en Begravelse, og
 giver Naturen om os ikke selv sit Bisald, naar vi agte paa
 den vilde Storm, der raser omkring os, naar vi vogte paa
 Vindens mægtige Røst? Ja lader os et Dieblif forstumme
 og lytte til Stormens Musik, dens kjæffe Lob, dens dristige
 Udfordren, og Havets trodsige Brøl og Skovens angstfulde
 Suk og Trærnes fortvivlede Bragen og Græssets feige
 Hvielen. Vel paaftaae Menneffene, at Guddommens Stemme
 ikke er i det fremfarende Veir, men i den sagte Lufthning;
 men vort Øre er jo ikke bygget til at opfange sagte Lufth-
 ninger, men vel til at sluges Elementernes Larmen. Og
 hvorfor bryder den ikke endnu voldsommere frem og gjør
 Ende paa Livet og Verden og denne korte Tale, der idet-
 mindste har det Fortrin fremfor alt det Øvrige, at den snart
 faaer Ende. Ja gid hiin Hvirvel, der er Verdens inderste
 Princip, om Menneffene end ikke mærkte det, men æde og
 drikke, gifte sig og formere sig i sorgløs Travlhed, gid den
 brød frem og i indre Harme rystede Bjergene af sig og Sta-
 terne og Culturens Frembringelser og Menneffenes kløgtige
 Paafund, gid den brød frem med det sidste forfærdelige
 Hviin, der sikkrere end Dom-Trompeten forkynder Alts Un-
 dergang, gid den rørte sig og henhvirvlede denne nøgne
 Klippe, paa hvilken vi staae, saa let som et Tug for Aanden

i dens Næse. — Dog, Natten fejrer og Dagen forfortes og
 Haabet voxer! Saa fylder da endnu en Gang Glasene,
 kjære Drikkebrødre, med dette Væger hilser jeg Dig, Alts
 evige Moder, taus Nat! Fra Dig kom Alt, til Dig vender
 Alt igjen tilbage. Saa forbarme Du Dig atter over Ver-
 den, saa oplade Du Dig igjen for at indsamle Alt og gemme
 os Alle velforvarede i Dit Moderliv! Dig hilser jeg, mørke
 Nat, jeg hilser dig som Seierherre, og dette er min Trost,
 thi Du forforter Alt, Dagen og Tiden og Livet og Erin-
 dringens Møjsommelighed i evig Glemsel!

Siden den Tid da Lessing ved sin berømte Afhand-
 ling Laokoon afgjorde Grændsestridighederne mellem Poesi
 og Kunst, kan det vel ansees for et Resultat, der eenstem-
 mig anerkjendes af alle Æsthetikere, at Forskjellen er den,
 at Kunsten ligger i Rummet, Poesien i Tidens Bestemmelse,
 at Kunsten fremstiller det Hvilende, Poesien det Bevægelige.
 Hvad der derfor skal blive Gjenstand for kunstnerisk Frem-
 stilling maa have den stille Gjennemsigthed, at det Indre
 hviler i et tilsvarende Ydre. Jo mindre dette er Tilfældet,
 desto vanskeligere bliver Opgaven for Kunstneren, indtil den
 Forskjel gjør sig gjeldende, der lærer ham, at det slet ingen
 Opgave er for ham. Anvende vi, hvad her ikke er fremjat
 men løst henkastet, paa Forholdet mellem Sorg og Glæde,
 saa vil man let indsee, at Glæden langt lettere lader sig
 kunstnerisk fremstille end Sorgen. Dermed skal, ingenlunde
 være negtet, at Sorgen lader sig kunstnerisk fremstille,
 men vel udtalt, at der kommer et Punkt, hvor det er
 den væsentlig at sætte en Modsatning mellem det Indre
 og Ydre, som gjør Fremstillingen af den umulig for
 Kunsten. Dette ligger igjen i Sorgens eget Væsen.
 Glæden hører det til, at den vil aabenbare sig, Sorgen vil
 skjule sig, ja stundom endog bedrage. Glæden er meddelsom,
 jelskabelig, aabenhjertet, vil yttre sig; Sorgen er indesluttet,

taus, eenfom og søger tilbage i sig selv. Rigtigheden heraf vil vijt Ingen negte, der blot nogenlunde har gjort Livet til Gjenstand for sin Jagttagelse. Der gives Mennesker, hvis Organisation er saaledes indrettet, at, naar de blive afficerede, Blodet strømmer ud efter til Hudsystemet, og den indre Bevægelse saaledes bliver synlig i det Ydre; Andres Organisation er af den Art, at Blodet strømmer tilbage, søger ind ad til Hjertekammeret og Organismens indre Dele. Saaledes omtrent forholder det sig med Glæde og Sorg med Hensyn til Ytringsmaaden. Den først skildrede Organisation er meget lettere at iagttage end den sidste. Ved den første seer man Udtrykket, den indre Bevægelse er synlig i det Ydre; i den anden Organisation ahner man den indre Bevægelse. Den ydre Blegghed er ligesom det Indres Afstedshiljen, og Tanken og Phantasien iler efter Flygtningen, der skjuler sig i det Forborgne. Fornemmelig gjelder dette om den Art af Sorg, jeg her nærmere vil betragte, hvad man maa kalde den reflekterede Sorg. Det Ydre indeholder her i det Høieste kun et Bink, der leder paa Sporet, stundom end ikke saa meget. Kunstnerisk lader denne Sorg sig ikke fremstille, thi Ugebægten mellem det Indre og det Ydre er hævet, og den ligger saaledes ikke i rummelige Bestemmelser. Og saa i en anden Henseende lader den sig ikke kunstnerisk fremstille, da den ikke har den indre Stilhed, men ideelig er i Bevægelse; om denne Bevægelse end ikke beriger den med nye Resultater, saa er dog Bevægelsen selv den væsentlig. Som et Egeri i sit Buur, saaledes løber den rundt i sig selv, dog ikke saa eensformig som dette Dyr, men bestandigt afvejlende i Combinationen af Sorgens indre Momenter. Det, der gjør, at den reflekterede Sorg ikke kan blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling, er, at den mangler No, at den ikke bliver enig med sig selv, ikke hviler i noget bestemt enkelt Udtryk. Som den Syge i sin Smerte snart kaster sig paa den ene Side, snart paa den anden, saaledes omtumles den reflekterede Sorg for at finde sin Gjenstand og sit Udtryk. Naar Sorgen har No, saa vil Sorgens Indre ogjaa

efterhaanden arbeide sig ud efter, blive synlig i det Udbortes, og saaledes blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling. Naar Sorgen har Ro og Hvile i sig selv, da indtræder Bevægelsen indenfra ud efter, den reflekterede Sorg bevæger sig ind efter, ligesom Blodet, der flygter fra Overfladen og kun lader En ahne det ved den henilende Blegthed. Den reflekterede Sorg medfører ingen væsentlig Forandring i det Udbortes; selv i Sorgens første Dieblis haster den ind efter, og kun en omhyggeligere Jagttager ahner dens Forsvinden; senere vaager den omhyggeligt over, at det Udbortes er saa lidt paafaldende som muligt.

Idet den nu saaledes søger ind efter, da finder den endelig et Indelukke, et Underste, hvor den mener den kan forblive, og nu begynder den sin eensformige Bevægelse. Som Pendulen i Uhret, saaledes svinger den frem og tilbage og kan ikke finde Hvile. Den begynder bestandig forfra og overveier atter, afhører Vidnerne, sammenholder og prøver de forskjellige Udsagn, hvad den allerede har gjort hundrede Gange, men den bliver aldrig færdig. Det eensformige har i Tidens Løb noget Bedøvende ved sig. Som Tagdryppenes eensformige Fald, som et Koffehjuls eensformige Snurren, som den monotone Lyd, der fremkommer ved, at et Menneske gaaer frem og tilbage med afmaalte Skridt i en Etage over os, bedøver, saaledes finder den reflekterede Sorg tilsidst Vise i denne Bevægelse, der som en illusorisk Motion bliver den til Nødvendighed. Endelig fremkommer der en vis Ligevægt, Trangen til at lade Sorgen komme til Gjennembrud, forsaavidt den en enkelt Gang kan have yttret sig, ophører, det Udbortes er stille og roligt, og inderst inde i sin lille Afkrog lever Sorgen som en velforvaret Fange i et underjordisk Fængsel, der henlever den det ene Aar efter det andet i sin eensformige Bevægelse, gaaer frem og tilbage i sit Afslukke, aldrig træet af at tilbagelægge Sorgens lange eller korte Vej.

Hvad der foranlediger den reflekterede Sorg kan dels ligge i Individets subjective Bestaenhed, dels i den objec-

tive Sorg eller i Anledningen til Sorgen. Et reflexionskygt Individ vil forvandle enhver Sorg til en reflekteret Sorg, hans individuelle Structur og Organisation gjør ham det umuligt uden videre at assimilere sig Sorgen. Dette er imidlertid en Syggesighed, der ikke sjunderlig kan interessere, da enhver Tilfældighed paa den Maade kan undergaae en Metamorphose, hvorved den bliver til en reflekteret Sorg. En anden Sag er det, hvor den objective Sorg, eller hvor Sorgens Anledning i Individet selv føder den Reflexion, der gjør Sorgen til en reflekteret Sorg. Dette er overalt Tilfældet, hvor den objective Sorg i sig ikke er færdig, hvor den efterlader en Tvivl, hvorledes denne end forresten er bestaen. Her viser sig strax for Tanken en stor Mangfoldighed, større alt efter som En har levet og erfaret meget, eller han har Tilbøielighed til at hyskelsætte sin Skarpsindighed med saadanne Experimenter. Det er imidlertid ingenlunde min Hensigt at gennemarbejde den hele Mangfoldighed, kun en enkelt Side vil jeg drage frem, saaledes som den har viist sig for min Jagttagelse. Naar Sorgens Anledning er et Bedrag, saa er den objective Sorg selv saaledes bestaen, at den i Individet avler den reflekterede Sorg. At et Bedrag virkelig er et Bedrag, er ofte saare vanskeligt at bringe paa det Rene, og dog berøver Alt herpaa; saa længe det er omtvisteligt, saa længe finder Sorgen ikke Ro, men maa vedblive at vandre frem og tilbage i Reflexionen. Naar fremdeles dette Bedrag ikke betræffer en udbortes Ting, men et Menneskes hele indre Liv, hans Livs inderste Kjerner, saa bliver Sandsynligheden for den reflekterede Sorgs Bedvarer større og større. Men hvad kan vel med mere Sandhed kaldes en Qvindes Liv end hendes Kjærlighed? Naar altsaa en ulykkelig Kjærligheds Sorg har sin Grund i et Bedrag, saa have vi ubetinget en reflekteret Sorg, hvad enten nu denne bedvarer hele Livet eller Individet befeirer den. Ulykkelig Kjærlighed er vel i og for sig den dybeste Sorg for en Qvinde, men deraf følger ikke, at enhver ulykkelig Kjærlighed avler en reflekteret Sorg. Naar saaledes den

Elstede døer eller hun maaſtee ſlet ikke finder Gjentjærlighed, eller Livets Forhold gjør hendes Duſtes Opnaaelfe til en Umulighed, ſaa er vel her Anledning til Sorg, men ikke til en reflekteret Sorg, uden forſaaavidt den Paagjeldende ſelv i Forveien er ſyg, hvorved hun da ligger udenfor vor Inter-eſſe. Er hun derimod ikke ſyg, ſaa bliver hendes Sorg en umiddelbar Sorg, og vil ſom ſaadan ogſaa kunne blive Gjenſtand for kunſtneriſt Fremſtilling, medens det derimod for Kunſten bliver en Umulighed at udtrykke og fremſtille den reflekterede Sorg eller Pointet i den. Den umiddelbare Sorg er nemlig det umiddelbare Aftryk og Udtryk af Sorgens Indtryk, der aldeles congruere ligesom det Billede, Veronica beholdt i ſit Liinklæde, og Sorgens hellige Skrift ſtaaer præget i det Udbortes, ſjøn og reen og læſelig for Alle.

Den reflekterede Sorg kan altsaa ikke blive Gjenſtand for kunſtneriſt Fremſtilling; deels er den nemlig aldrig til-værende men beſtandig i Vorden, deels er det Udbortes, det Synlige, indifferent og ligegyldigt. Hvis altsaa Kunſten ikke vil indſtrænke ſig til den Naivitæt, paa hvilken man finder Exempler i gamle Skriſter, hvor en Figur fremſtilles, der omtrent kan foreſtille hvad det ſkal være, medens man derimod opdager paa dens Bryst en Plade, et Hjerte eller de-s-lige, hvor man da kan læſe ſig til Alt, iſær naar Figuren ved Stillingen henleder Ens Opmærkſomhed derpaa, ſelv peger hen derpaa, en Virkning, man da ligesaa godt kunde opnaae ved at ſkrive oven over: behag at mærke; vil den ikke det, da nødgages den til at give Afſkald paa Fremſtillingen i den Retning og overlade diſſe til den poetiſke eller psykologiſke Behandling.

Det er denne reflekterede Sorg, jeg agter at drage frem, og ſaaavidt muligt lade komme tiſſhne i nogle Billeder. Jeg kalder dem Skyggerids, deels for ſtrag ved Benævnelsen at minde om, at det er fra Livets mørke Side jeg henter dem, deels fordi de ligesom Skyggerids ikke umiddelbart ere ſynlige. Tager jeg et Skyggerids i Haanden, da

faaer jeg intet Indtryk deraf, kan ingen egentlig Forestilling
 gøre mig derom, først naar jeg holder det op mod Væggen
 og nu ikke betragter det umiddelbare Billede, men det der
 viser sig paa Væggen, først da seer jeg det. Saaledes er
 ogsaa det Billede, jeg her vil vise, et indre Billede, som først
 bliver bemærkeligt, idet jeg gennemskuer det Udvortes. Det
 Udvortes har maaskee intet Paafaldende ved sig, men først
 idet jeg gennemskuer det, først da opdager jeg det indre
 Billede, som er det, jeg vil vise, et indre Billede, der er for
 fiint til at blive udvortes synligt, da det er vævet af Sjæ-
 lens sagteste Stemninger. Betragter jeg et Ark Papiir, saa
 har det maaskee for den umiddelbare Tagtagelse intet Mærk-
 værdigt, men først idet jeg holder det op for Dagens Lys
 og gennemskuer det, da opdager jeg det fine indre Billede,
 der ligesom er for sjæleligt til umiddelbart at sees. Saa
 fæster da Eder's Blik, kjære *Συμπαρανεχρωμενοι*, paa dette
 indre Billede, lader Eder ikke forstyrre af det Udvortes, eller
 rettere, frembringer det ikke selv, thi jeg drager det bestan-
 dig tilside for bedre at kunne skue ind i det Indre. Dog
 dertil behøver jeg vel ikke at opmuntre dette Selskab, hvis
 Medlem jeg har den Ære at være; thi skjøndt Ungre ere vi
 dog alle gamle nok til ikke at lade os bedrage af det Ud-
 vortes eller til at blive staaende ved dette. Skulde det da
 være et forfængeligt Haab, jeg smigrede mig med, hvis jeg
 troede, at I ville værdige disse Billeder Eder's Opmærksom-
 hed, eller skulde min Bestræbelse være Eder fremmed og lige-
 gyldig, ikke i Harmoni med vort Samfund's Interesse, et
 Samfund, der kun kjender een Videnskab, Sympathien nemlig
 med Sorgens Hemmelighed. Og ogsaa vi danne jo en Or-
 den, ogsaa vi drage jo af og til som vandrende Riddere ud
 i Verden, hver ad sine Veie, ikke for at bekjæmpe Uhyrer
 eller for at komme Ufhyldigheden til Hjælp eller for at for-
 søges i Elfskovs-Eventyr. Alt dette beskæftiger os ikke, end
 ikke det Sidste, thi Pilen i en Dvindes Øie faaer ikke vort
 hærdede Bryst, og de glade Piger's muntre Smil bevæger
 os ikke, men vel Sorgens hemmelige Blik. Lad Andre

være stolte af, at ingen Pige vidt og bredt kan modstaae deres Elfskovs-Magt, vi misunde dem ikke, vi ville være stolte af, at ingen hemmelig Sorg undgaaer vor Opmærksomhed, at ingen lønlig Sorg er saa knibst og saa stolt, at vi jo formaae at trænge seierrige ind i dens inderste Smuthuller! Hvilken Strid der er den farligste, hvilken der forudsætter mest Kunst og skjenker størst Nydelse, det ville vi ikke undersøge, vort Valg er gjort, kun Sorgen elste vi, kun Sorgen opsoge vi, og overalt hvor vi opdage dens Spor, der følge vi efter, uforfærdede, urokkelige, indtil den aabenbarer sig. Til denne Kamp ruste vi os, i den øve vi os daglig. Og i Sandhed, Sorgen sniger sig saare hemmelighedssjult om i Verden, og kun Den der har Sympathi for den, ham lyffes det at ahne den. Man gaaer igjennem Gaden, det ene Huus seer ud som det andet, og kun den prøvede Jagttager ahner, at i dette Huus seer det ved Midnatstid ganske anderledes ud, da vandrer der en Ulykkelig omkring, som ikke fandt Hvile, han stiger op ad Trapperne, hans Fodtrin gjenlyde i Nattens Stilhed. Man gaaer hinanden forbi paa Gaden, den Ene seer ud som den Anden, og den Anden som Folk er fleest, og kun den erfarne Jagttager ahner, at der i dette Hoved inderst inde boer en Indsidder, der Intet har med Verden at gjøre, men kun i stille Huusflid henlever sit eensomme Liv. Det Udbortes er da vel Gjenstand for vor Jagttagelse, men ikke for vor Interesse; saaledes sidder Zifferen og retter urokkeligt sit Blik paa Flokken, men Flokken interesserer ham slet ikke, men vel Bevægelserne nede paa Bunden. Det Udbortes har derfor vel Betydning for os, men ikke som Udtryk for det Indbortes, men som en telegraphist Efterretning om, at der dybt inde skjuler sig Noget. Naar man længe og opmærksomt betragter et Ansigt, da opdager man stundom ligesom et andet Ansigt inden i det, man seer. Dette er i Almindelighed et umiskjendeligt Tegn paa, at Sjælen skjuler en Emigrant, der har trukket sig tilbage fra det Udbortes for at vaage over en forborgent Skat, og Veien for Jagttagelsens Bevægelse er

antydte derved, at det ene Ansigt ligesom ligger inden i det andet, hvilket giver at forstaae, at man maa stræbe at trænge ind efter, hvis man vil opdage Noget. Ansigtet, der ellers er Sjæleens Speil, antager her en Tvetydighed, som ikke lader sig kunstnerisk fremstille, og som i Almindelighed ogsaa kun bevarer sig et flygtigt Moment. Der hører et eget Die til for at see det, et eget Blik for at forfølge dette usvigelige Indicium paa hemmelig Sorg. Dette Blik er attraaende og dog saa omhyggeligt, ængstende og tvingende og dog saa deeltagende, udholdende og underfundigt og dog saa oprigtigt og velvilligt, det dysker Individet i en vis behagelig Mathed, i hvilken det finder en Belyst i at udgøde sin Sorg, ligesom den Belyst, der nydes ved at forbløde. Det Nærværende er glemt, det Udvortes gjennebrudt, det Forbigangne opstanden, Sorgens Aandebdrag lettet. Den Sorgende finder Lindring og Sorgens sympathetiske Midler glæder sig ved at have fundet hvad han søgte, thi vi søge jo ikke det Nærværende men det Forbigangne, ikke Glæden, thi den er altid nærværende, men Sorgen, thi dens Væsen er at gaae forbi, og i den nærværende Tids Dieblit seer man den kun ligesom man seer et Menneske, naar man kun faaer Die paa ham i det Nu, da han bøier om ad en anden Vej og forsvinder.

Dog stundom skjuler Sorgen sig endnu bedre, og det Udvortes lader os Intet ahne, ikke det Mindste. Længe kan den da undgaae vor Opmærksomhed, men naar da tilfældigviis en Mine, et Ord, et Suk, en Klang i Stemmen, et Blik i Diet, en Bittren i Læben, et Feilgreb i Haandtrykket troløst forraader, hvad omhyggeligst blev gjemt, da vaagner Videnskaben, da begynder Striden. Da gjelder det, at man har Marvaagenhed og Udholdenhed og Klogskab; thi hvo er dog saa opfindsom som lønlig Sorg, men en eensom Livsfange har ogsaa god Tid til at udtænke Meget; og hvo er saa hurtig til at skjule sig som lønlig Sorg, thi ingen ung Pige kan i større Angst og Hast bedække en Varm, hun havde blottet, end den forborgne Sorg, naar den bliver over-

raffet. Da kræves der uroffelig Uforfærdethed, thi man strider med en Proteus, men den maa give tabt, naar man blot holder ud; om den saa end ligesom hiin Havmand antog enhver Skikkelse for at slippe bort, som en Slange suøer sig i vor Haand, som en Døve forfærder os ved sit Brøl, forvandler sig til et Træ, der sufer med sine Blade, eller til et brusende Vand, eller en knyttrende Jld, han maa dog tilsidst spaae, og Sorgen maa tilsidst aabenbare sig. See, disse Eventyr er vor Lyst, vor Tidsfordriv, at forsøge os deri vort Ridderskab; dertil staae vi nu op som Røvere midt i Natten, derfor vove vi Alt, thi ingen Videnkab er viisd som Sympathiens. Og ikke behøve vi at frygte for, at det skal mangle os paa Eventyr, men vel at støde paa en Modstand, der er for haard og for uigjennemtrængelig; thi som Naturforskerne fortælle, at man ved at sprænge Kampestenene, der have trodset Marhundreder, inderst inde har fundet et levende Dyr, der uopdaget har friistet Livet, saaledes var det vel muligt, at der var Menneſker, hvis Ydre var et klippefast Bjerg, der værnede om et for evig gjemt Sorgens Liv. Dog, dette skal jo ikke dæmpe vor Videnkab eller skjulne vor Iver, tværtimod det skal opflamme; thi vor Videnkab er jo ikke Nyſgjerrighed, der mætter sig paa det Udvortes og paa det Overfladiske, men en ſympathetiſk Angſt, der randsager Myrer og skjulte Tanker, ved Trolddom og ved Besværgelse maner det Skjulte frem, ſelv hvad Døden har unddraget vort Blik. For Slaget, hedder det, kom Saul forflædt til en Spaaqvinde, og forlangte, at hun ſkulde viſe ham Samuels Billede. Det var viſſelig ikke Nyſgjerrighed blot, der drev ham, ikke Lyst til at ſee Samuels ſynlige Billede, men han vilde erfare hans Tanker, og med Uro har han viſtnof ventet, til han fornam den ſtrænge Dommers dønnende Røſt. Saaledes vil det viſt ogſaa ikke være blot Nyſgjerrighed, der bevæger En og Anden af Eder, kjære Συμπαραϋσταντες, til at betragte de Billeder, jeg vil fremſtille for Eder. Skjøndt jeg nemlig betegner dem med beſtemte digteriſke Navne, ſaa ſkal derved dog ingenlunde være antydet,

at det blot er disse poetiske Figurer, der fremtræde for Eder, men Navnene maa ansees for nomina appellativa, og der skal saaledes fra min Side Intet være til Hinder for, om En eller Anden af Eder skulde føle sig fristet til at nævne det enkelte Billede med et andet Navn, et kjærere Navn, eller et Navn, der maaskee falder ham naturligere.

1. Marie Beaumarchais.

Vi lære denne Pige at kjende i Goethes *Clavigo*, til hvem vi knytte os, kun at vi ledsage hende lidt længere hen i Tiden, naar hun har tabt den dramatiske Interesse, naar Sorgens Følge efterhaanden tager af. Vi vedblive at ledsage hende; thi vi, Sympathiens Riddere, have ligesaa meget den medfødt Gave som den erhvervede Færdighed, i Procession at kunne holde Fodtrin med Sorgen. Hendes Historie er kort; *Clavigo* forlovede sig med hende, *Clavigo* forlod hende. Denne Oplysning er tilstrækkelig for den, der er vant til at betragte Livets Phænomener ligesom man betragter Rariteter i et Kunstkabinet; jo kortere jo bedre, desto Mere kan man faae seet. Paa samme Maade lader det sig ogsaa ganske kortelig fortælle, at *Tantalus* tørster og at *Sisyphus* vælter en Steen op ad et Bjerg. Har man Hæstværk, saa vilde det jo være en Sinkelse at dvæle videre derved, da man jo dog ikke kan faae Mere at vide, end hvad man allerede veed, som er det Hele. Hvad der vil gjøre Fordring paa mere Opmærksomhed, maa være af en anden Art. I fortrolig Klynge er man samlet om Theebordet, Maskinen synger paa sit sidste Vers, Fruen i Huset beder den gaadefulde Fremmede at lette sit Hjerte, til den Ende lader hun Sufferband og Syttetoer bringe, og nu begynder han: det er en vidtløftig Historie. Saaledes gaaer det til i Romaner og det er ogsaa en ganske anden Ting:

en vidtløftig Historie, og saadant et kort lille Advertisement. Om det for Marie Beaumarchais er en kort Historie, er et andet Spørgsmaal; saa meget er vist, den er ikke vidtløftig, thi en vidtløftig Historie har dog en maaelig Længde, en kort Historie har derimod stundom den gaadefulde Egenskab, at den trods al sin Korthed er længere end den vidtløftigste.

Allerede i det Foregaaende bemærkede jeg, at den reflekterede Sorg ikke bliver synlig i det Udvortes, det vil sige, finder sit hvilende, skjønne Udtryk deri. Den indre Uro tillader ikke denne Gjennemsigthed, det Udvortes fortæres snarere derved, og forsaavidt det Indre skulde forkynde sig i det Udvortes var det snarere en vis Sygelighed, der da aldrig kan blive Gjenstand for kunstnerisk Fremstilling, da den ikke har det Skjønnes Interesse. Goethe har antydnet dette med et Par enkelte Vink. Men om man nu var enig i denne Sagttagelses Rigtighed, saa kunde man fristes til at ansee det for noget Tilfældigt, og først naar man ved at overveie reent digterisk og æsthetisk, forvisser sig om, at hvad Sagttagelsen lærer har æsthetisk Sandhed, først da vil man faae den dybere Bevidsthed. Tænkte jeg mig nu en reflekteret Sorg og spurgte, om den ikke lod sig kunstnerisk fremstille, saa vil det strax vise sig, at det Udvortes er aldeles tilfældigt i Forhold dertil; men er dette sandt, saa er det Kunstnerisk-Skjønne opgivet. Om hun er stor eller lille, betydelig eller ubetydelig, skøn eller mindre skøn, Alt dette er indifferent; at overveie, om det vilde være rigtigere at lade Hovedet bøie sig til den ene eller til den anden Side, eller mod Jorden, at lade Blikket tungsindigt stirre eller beemodigt fæste sig mod Jorden, alt Sligt er aldeles indifferent, det Eine udtrykker ikke mere adæquat den reflekterede Sorg end det Andet. I Sammenligning med det Indvortes er det Udvortes blevet ubetydeligt og sat i Indifferent. Pointet i den reflekterede Sorg er, at Sorgen bestandigt søger sin Gjenstand, denne Søren er Sorgens Uro og dens Liv. Men denne Søren er en bestandig Fluctuation, og hvis det Udvortes i ethvert Moment var et fuldkomment Udtryk

for det Indvortes, saa maatte man for at fremstille den reflekterede Sorg have en heel Succession af Billeder; men intet enkelt Billede udtryffede Sorgen, og intet enkelt Billede sit egentlig kunstnerisk Værdi, da det ikke blev stjønt, men sandt. Man maatte da betragte disse Billeder ligesom man betragter Secund=Viseren paa et Uhr; Værket jeer man ikke, men den indre Bevægelse yttre sig bestandig derved, at det Udvortes bestandig forandres. Men denne Foranderlighed kan ikke kunstnerisk fremstilles, og dog er den Pointet i det Hele. Naar saaledes uløffelig Kjærlighed har sin Grund i et Bedrag, saa er Smerten og Lidelsen denne, at Sorgen ikke kan finde sin Gjenstand. Er Bedraget bediist, og har den Paagjeldende indseet, at det er et Bedrag, saa er Sorgen vel ikke ophørt, men saa er den en umiddelbar Sorg, ikke en reflekteret Sorg. Man jeer let den dialektiske Banse= lighed, thi hvad sørger hun over? Var han en Bedrager, saa var det jo godt at han forlod hende, jo før jo hellere, hun skulde snarere glæde sig derover og sørge over, at hun har elsket ham; og dog er det en dyb Sorg, at han var en Bedrager. Men dette, om det er et Bedrag, det er Uroen i Sorgens perpetuum mobile. At tilveiebringe Visshed for det udbortes Factum, at et Bedrag er et Bedrag, er alle= rede saare vanskeligt, og dog er Sagen ingenlunde færdig dermed, eller Bevægelsen standset. Et Bedrag er nemlig for Kjærligheden et absolut Paradox, og deri ligger Nødvendig= heden af en reflekteret Sorg. Kjærlighedens forskjellige Fac= torer kunne i den Enkelte være sammenarbejdede paa høist forskjellig Maade, og Kjærligheden saaledes i den Eine ikke være den samme som i den Anden; det Egoistiske kan være mere overveiende, eller det Sympathetiske; men, hvorledes end Kjærligheden er, saavel for dens enkelte Momenter som for det Totale er et Bedrag et Paradox, den ikke kan tænke, og som den dog endelig vil tænke. Sa var enten det Ego= istiske absolut tilstede eller det Sympathetiske, saa er Para= doxet hævet, det er, Individet er i Kraft af det Absolute ude over Reflexionen, det tænker vel ikke Paradoxet i den For=

stand, at det ved et Reflexions=Hvorledes hæver det, men det er frelst netop derved, at det ikke tænker det, det bekyrrer sig ikke om Reflexionens trable Oplysninger eller Forvirringer, det hviler i sig selv. Den egoistisk stolte Kjærlighed anseer paa Grund af sin Stolthed et Bedrag for umuligt, den bekyrrer sig ikke om at faae at vide, hvad der kan siges for eller mod, hvorledes den Paagjeldende kan forsvares eller undstyldes, den er absolut sikker, fordi den er for stolt til at troe, at Noget skulde vove at bedrage den. Den sympathetiske Kjærlighed eier den Tro, der kan flytte Bjerge, ethvert Forsvar er for den et Intet i Sammenligning med den urokkelige Forvisning, den eier, at det var intet Bedrag, enhver Anklage beviser Intet imod den Talsmand, der forklarer, at det intet Bedrag var, forklarer det ikke paa denne eller hiin Maade, men absolut. Men en saadan Kjærlighed seer man sjelden eller maaskee aldrig i Livet. I Almindelighed har Kjærligheden begge Momenter i sig, og dette bringer den i Forhold til Paradoxet. I de to bestrebne Tilfælde er Paradoxet vel ogsaa for Kjærligheden, men bestjæftiger denne ikke, i sidste Tilfælde er Paradoxet for Kjærligheden. Paradoxet er utænkeligt, og dog vil Kjærligheden tænke det, og alt efter som de forskjellige Factorer momentvis ere fremtrædende, nærmer den sig for paa ofte modsigende Maade at tænke det, men formaaer det ikke. Denne Tænkningens Bei er uendelig og hører først op, naar Individet vilkaarlig afbryder den, ved at gjøre noget Andet gjeldende, en Villiesbestemmelse, men derved gaaer den Enkelte ind under ethiste Bestemmelser og bestjæftiger os ikke æsthetisk. Ved en Beslutning naaer den da det, den ikke vinder ad Reflexionens Bei: Ende, Hvile.

Dette gjelder om enhver uhykkelig Kjærlighed, der har sin Grund i et Bedrag; hvad der end mere maa fremkalde den reflekterede Sorg hos Maria Beaumarchais er, at det kun er en Forlovelse, der er bleven brudt. En Forlovelse er en Mulighed, ikke en Virkelighed, men netop fordi det kun er en Mulighed, kan det synes, at den ved at brydes

ikke virker saa stærkt, at det bliver langt lettere for Individet at bære dette Stød. Det kan vel ogsaa stundom være Tilfældet; men paa den anden Side frister den Omstændighed, at det kun er en Mulighed der bliver tilintetgjort, Reflexionen meget mere frem. Naar en Virkelighed brydes, saa er Bruddet i Almindelighed langt mere gennemgribende, enhver Nerve bliver overhugget, og Bruddet beholder som Brud betragtet en Fulbendthed i sig selv; naar en Mulighed brydes, da er den vieblikkelige Smerte maaſtee ikke saa stor, men det efterlader da ogsaa ofte et eller andet lille Viga-ment heelt og ubestadiget, der bliver en stadig Anledning til fortsat Smerte. Den tilintetgjorte Mulighed viser sig forklaret i en høiere Mulighed, hvorimod Fristelsen til at fremtrylle en saadan ny Mulighed ikke er saa stor, naar det er en Virkelighed der er brudt, fordi Virkeligheden er høiere end Muligheden.

Clavigo har altsaa forladt hende, har troløs hævet Forbindelsen. Bant til at hvile i ham har hun, idet han støder hende fra sig, ikke Kraft til at staae, hun synker afmægtig i Omgivelsens Arme. Saaledes synes det at være gaaet Marie. Der lod sig forøvrigt ogsaa tænke en anden Begyndelse, det lod sig tænke, at hun strax i det første Die-blik havde Styrke nok til at forvandle Sorgen til en reflekteret, at hun, for enten at undgaae den Ydmygelse at høre Andre tale om, at hun var bleven bedraget, eller fordi hun dog holdt saa meget af ham, at det vilde gjøre hende ondt at høre ham atter og atter udstjeldt for en Bedrager, strax afbrød enhver Forbindelse med Andre, for i sig selv at fortære Sorgen og fortære sig selv i Sorgen. Vi følge Goethe. Hendes Omgivelse er ikke udeeltagende, den føler med hende hendes Smerte, i Følelsen deraf siger den: hun tager sin Død derover. Dette er nu ogsaa æsthetisk talt ganske rigtigt. En ulykkelig Kjærlighed kan være af den Bestaaffenhed, at et Selvmord maa ansees for æsthetisk rigtigt, men den maa da ikke have sin Grund i et Bedrag. Naar dette er Tilfældet, da vilde et Selvmord tabe alt det Op-

hoiede, og indeholde en Concesssion, som Stoltheden maa forbyde at give. Naar hun derimod tager sin Død derover, da er dette identisk med, at han har myrdet hende. Dette Udtryk harmonerer ganske med den stærke indre Bevægelse i hende selv, hun finder Vindring deri. Men Livet følger ikke altid nøiagtig æsthetiske Kategorier, lystre ikke altid et æsthetisk Normativ, og hun døer ikke. Herved er Omgivelsen bragt i Forlegenhed. Beständig at gjentage den Forsikkring, at hun døer, naar hun vedbliver at leve, føler den gaaer ikke an; dertil kommer, at den ikke seer sig istand til at foredrage det med samme pathetiske Energi som i Begyndelsen, og dog var dette Betingelsen for, at det skulde være nogen Husværelse for hende. Den forandrer altsaa Metoden. Han var en Skurk, siger den, en Bedrager, et afskyeligt Menneske, for hvis Skyld det ikke var værd at tage sin Død; glem ham, tænk ikke mere paa den Ting, det var jo kun en Forlovelse, udslet denne Begivenhed af Din Erindring, og Du er atter ung, kan atter haabe. Det opflammer hende, thi denne Bredens Pathos harmonerer med andre Stemninger i hende, hendes Stolthed mætter sig paa den hævnjerrige Tanke, at forvandle det Hele til et Intet, det var ikke fordi han var et overordentligt Menneske at hun elskede ham, langt fra, hun saae meget godt hans Feil, men hun troede, han var et godt Menneske, et trofast Menneske, derfor elskede hun ham, det var af Medlidenhed, og derfor vil det være let at glemme ham, da hun aldrig har trængt til ham. Omgivelsen og Marie er atter i Samklang og Duetten imellem dem gaaer hypperligt. Omgivelsen falder det ikke vanskeligt at tænke, at Elvigo var en Bedrager; thi den har aldrig elsket ham, og det er saaledes intet Paradox, og forjaabidt den maaskee har holdt af ham (Noget, Goethe antyder med Hensyn til Søsteren), væbner denne Interessé den netop imod ham, og denne Velvillie, der maaskee var lidt Mere end Velvillie, bliver et hypperligt brændbart Stof til at vedligeholde Habet's Flamme. Omgivelsen falder det heller ikke vanskeligt at udslette Erindringer om ham, og den fordrer

derfor, at Marie skal gjøre det Samme. Hendes Stoltthed bryder ud i Had, Omgivelsen puster til, hun giver sig Lust i stærke Ord og kraftfulde dygtige Forsætter, og beruser sig deri. Omgivelsen glæder sig. Den mærker ikke, hvad hun selv neppe vil tilstaae for sig selv, at hun i næste Dieblif er svag og mat, den mærker ikke den ængstende Ahnelse, der griber hende, om at den Kraft, hun i enkelte Diebliffe har, er en Skuffelse. Dette skjuler hun omhyggeligt og tilstaaer det for Ingen. Omgivelsen fortsætter de theoretiske Øvelser med Held, men begynder dog at ville spore de praktiske Virkninger. Disse udeblive. Omgivelsen vedbliver at op=hidse hende, hendes Ord forraade indre Sigrke, og dog fatter den en Mistanke om, at det ikke hænger rigtigt sammen. Den bliver utaalmodig, den vover det Yderste, den jager Spottens Spor i hendes Side for at jage hende op. Det er for sildigt. Misforstaaelsen er indtraadt. At han virkelig var en Bedrager, har for Omgivelsen intet Ydmygende, men vel for Marie. Den Hævn der tilbydes hende, at foragte ham, har dog ikke ret meget at betyde; thi for at den skulde have det, maatte han elske hende, men det gjør han jo ikke, og hendes Foragt bliver en Anbiisning, som Ingen honorerer. Paa den anden Side har det for Omgivelsen intet Smerteligt, at Clavigo er en Bedrager, men vel for Marie, og han mangler dog ikke ganske en Forsvarer i hendes Indre. Hun føler, hun er gaaet for vidt, hun har ladet en Styrke ahne, hun ikke er i Besiddelse af, det vil hun ikke vedgaae. Og hvad Trøst ligger der ogsaa i at foragte? Saa er det bedre at sørge. Dertil kommer, hun eier maaskee een eller anden hemmelig Note, der er af stor Betydning til Textens Forklaring, men som tillige er af den Bestaendighed, at den kan sætte ham i et fordeelagtigere eller ufordeelagtigere Lys, alt efter Omstændighederne. Hun har imidlertid ikke indviet og vil ikke indvie Nogen deri, thi var han ikke en Bedrager, saa var det jo dog tænkeligt, at han fortrød dette Skridt, og vendte tilbage, eller hvad der var endnu herligere, at han maaskee ikke behøvede at fortryde det, at han absolut kunde

retfærdiggjøre sig eller forklare Alt, og da vilde det maaskee blive et Anstød, hvis hun havde gjort Brug deraf, da vilde det gamle Forhold ikke mere lade sig tilveiebringe, og det var da hendes egen Skyld, thi det var hende, der havde skaffet ham Medvidere i hans Kjærligheds hemmeligste Bæxt; og kunde hun virkelig overbevise sig om, at han var en Bedrager, ja da var Alt hende dog ligegyldigt, og det var dog i ethvert Fald smukkest af hende, ikke at gjøre Brug deraf.

Saaledes har nu Omgivelsen mod sin Willie været hende behjælpelig i at udvikle en ny Videnskab, Jalousi paa hendes egen Sorg. Hendes Beslutning er fattet, Omgivelsen mangler i enhver Retning Energi til at harmonere med hendes Videnskab — hun tager Sløret; hun gaaer ikke i Kloster, men hun tager Sorgens Slør, der skjuler hende for ethvert fremmed Blik. Hendes Udbortes er stille, det Hele er glemt, hendes Tale lader Intet ahne, hun afslægger sig selv Sorgens Løfte og nu begynder hun sit eensomme skjulte Liv. I samme Dieblif er Alt forandret; før var det hende dog, som om hun kunde tale med Andre, men nu er hun ikke blot bunden ved det Tausheds=Løfte, hendes Stolthed aftvang hende med hendes Kjærligheds Samtykke, eller som hendes Kjærlighed fordrede og Stoltheden billigede, men hun veed nu slet ikke, hvor hun skal begynde eller hvorledes, og dette ikke fordi der er kommet nye Momenter til, men fordi Reflexionen har seiret. Hvis En nu vilde spørge hende, hvorover hun sørge, da vilde hun Intet have at svare, eller hun vilde svare paa samme Maade som hiin Wiismand, der blev adspurgt, hvad Religion var, og forlangte Betænkningstid og atter Betænkningstid, og saaledes bestandigt blev Svar skyldig. Nu er hun tabt for Verden, tabt for hendes Omgivelse, levende indmuret; med Veemod dækker hun den sidste Abning; hun føler, at endnu i dette Dieblif var det maaskee muligt at aabenbare sig, i næste Dieblif er hun for evig fjernet fra dem. Dog, det er afgjort, uroffeligt afgjort, og ikke behøver hun, som En der ellers bliver levende indmuret, at frygte for, at naar det ringe Forraad af Brød og Vand, der medgaves

hende, er opbrugt, hun da skal omkomme, thi hun har Næring for lang Tid, ikke behøver hun at frygte Kjedsomhed, hun har jo Beskjæftigelse. Hendes Ydre er stille og roligt, har intet Paafaldende, og dog er hendes Indre ikke en stille Aands uforfrænkkelige Væsen, men en urolig Aands ufrugtbar Syklen. Hun søger Ensomhed eller Modsætning. I Ensomhed udhviler hun sig fra den Anstrængelse, som det altid koster at tvinge sit Udbortes i en bestemt Form. Som den, der længe har staaet eller siddet i en tvungen Stilling, med Vellyst retter Legemet, som en Green, der længe har været boiet med Magt, naar Baandet brister, med Fryd atter indtager sin naturlige Stilling, saaledes finder hun ogsaa Bederqvælgelse. Eller hun søger Modsætning, Larm, Udspreddelse, for medens Alles Opmærksomhed er henledt paa andre Ting, da trygt at kunne beskjæftige sig med sig selv; og hvad der nærmest foregaaer omkring hende, Musikkenes Toner, den larmende Samtale, lyder saa fjernt, at det er som sad hun paa et lille Bærelse for sig selv, fjernet fra hele Verden. Og kan hun maaskee ikke tvinge Taarerne tilbage, saa er hun sikker paa at blive misforstaaet, hun græder sig maaskee ret ud; thi naar man lever i en ecclesia pressa, er det ret en Glæde, at Ens Gudstjeneste samstemmer i Optringsmaade med den offentlige. Kun den stillere Omgang frygter hun, thi her er hun mindre ubevogtet, her er det saa let at begaae et Misgreb, saa vanskeligt at forhindre, at det ikke bliver bemærket.

Udøfter er der altsaa Intet at bemærke, men indefter er der travl Virksomhed. Her optages et Forhør, man med fuldkommen Ret og synderligt Estertryk kan kalde et piinligt Forhør; Alt bliver taget frem og nøiagtigt prøvet, hans Skikkelse, hans Mine, hans Stemme, hans Ord. Det skal stundom være hændet en Dommer i et saadant piinligt Forhør, at han, fanget af den Anklagedes Skjønhed, har afbrudt Forhøret og ikke seet sig istand til at fortsætte det. Retten imødesæer forventningsfuld Resultatet af hans Forhør, men det udebliver, og dog har det ingenlunde sin Grund i, at Dommeren forsommer sin Pligt; Slutteren kan bevidne, at han møder hver Nat, at

den Anklagede bliver afleveret, at Forhøret varer i flere Timer, at der i hans Tid ikke har været en Dommer, der saaledes kunde holde ud. Deraf slutter Retten, at det maa være en meget indviklet Sag. Saaledes gaaer det hende ikke een Gang, men atter og atter. Alting bliver fremstillet saaledes som det er gaaet til, paalideligt, det fordrer Retfærdighed og — Kjærlighed. Den Anklagede bliver citeret, „der kommer han, han svinger om Hjørnet, han aabner Statistlaagen, see hvor han iler, han har længtes efter mig, utaalmodig kaster han ligesom Alt til Siden for at komme saa snart som muligt til mig, jeg hører hans hurtige Fodtrin, hurtigere end mit Hjertes Slag, han kommer, der er han“ — og Forhøret — det er udsat.

„Store Gud, dette lille Ord, jeg har saa ofte gjentaget det for mig selv, erindret det mellem meget Andet, men aldrig har jeg lagt Mærke til, hvad der egentlig skjuler sig deri. Ja, det forklarer Alt, det er ikke hans Alvor at forlade mig, han vender tilbage. Hvad er hele Verden mod dette lille Ord; Menneskene bleve trætte af mig, jeg havde ingen Ven, men nu har jeg en Ven, en Fortrolig, et lille Ord, der forklarer Alt — han vender tilbage, han slaaer ikke Diet ned, han seer halv bebreidende paa mig, han siger: Du lidet Troende, og dette lille Ord svæber som et Dlieblad paa hans Læber — han er der“ — og Forhøret er udsat.

Under saadanne Omstændigheder vil man finde det ganske i sin Orden, at det altid bliver forbundet med store Bamskeligheder at affige en Dom. At en ung Pige ikke er Jurist, det følger af sig selv, men deraf følger ingenLunde, at hun ikke kan affige en Dom, og dog vil denne unge Piges Dom altid være af den Bessaffenhed, at medens den ved første Diekast er en Dom, indeholder den tillige noget Mere, der viser, at den ingen Dom er, og som tillige viser, at der i næste Dieblif kan affiges en aldeles modsat Dom. „Han var ingen Bedrager; thi for at han skulde være det, maatte han jo fra Begyndelsen af være bleven sig det bevidst; men det var han ikke, mit Hjerte siger mig, han har elsket mig.“ Naar

man saaledes vil urgere Begrebet af en Bedrager, saa har der maaskee, naar Alt kommer til Alt, aldrig levet en Bedrager. Af den Grund at fritjende ham viser en Interesse for den Anklagede, der ikke kan bestaae med streng Retfærdighed og heller ikke holder sig mod en eneste Indbending. „Han var en Bedrager, et affhyeligt Menneſke, som koldt og hjerteløst har gjort mig grændſeløs ulykkelig. Før jeg kjendte ham, da var jeg tilfreds. Ja, det er sandt, jeg havde ingen Forestilling om, at jeg kunde blive saa lykkelig, eller at der gaves en saadan Rigdom i Glæde, som han lærte mig; men jeg havde heller ingen Forestilling om, at jeg kunde blive saa ulykkelig som han har lært mig. Derfor vil jeg hade ham, affhye ham, forbande ham. Ja jeg forbander Dig, Elavigo, i min Sjæls inderste Løndom forbander jeg Dig; Ingen maa vide det, jeg kan ikke tillade, at nogen Anden gjør det, thi Ingen har Ret dertil uden jeg; jeg har elſket Dig som ingen Anden, men jeg hader Dig ogsaa, thi Ingen kjender som jeg Din Underfundighed. I gode Guder, hvem Hevnen hører til, overlader mig den en liden Stund, jeg ſkal ikke misbruge den, jeg ſkal ikke være grusom. Da vil jeg liſte mig ind i hans Sjæl, naar han vil elſke en Anden, ikke for at dræbe denne Kjærlighed, det var ingen Straf, thi jeg veed, han elſker hende ligesaa lidt som mig, han elſker ſlet ikke Menneſter, han elſker kun Idee, Tanke, ſin mægtige Indflydelse ved Hoffet, ſin aandelige Magt, Alt hvad jeg ikke kan gjøre mig en Forestilling om, hvorledes han kan elſke det. Det vil jeg berøbe ham, da ſkal han lære min Smerte at kjende. Og naar han da er Fortvivlelsen nær, da vil jeg give ham det Alt igjen, men mig ſkal han takke derfor — saa er jeg hævnnet.“

„Nei, han var ingen Bedrager, han elſkede mig ikke mere, derfor forlod han mig, men dette var jo intet Bedrag; hvis han var bleven hos mig, uden at elſke mig, da havde han været en Bedrager, da ſkulde jeg som en Pensionist have levet af den Kjærlighed, han engang havde haft, levet af hans Medlidenhed, af den Skjærv, han maaskee endog rigelig havde tilkaſtet mig, levet til Byrde for ham og til Dval for

mig selv. Feige, usle Hjerte, foragt Dig selv, lær at være stor, lær det af ham; han har elsket mig høiere, end jeg har forstaaet at elske mig selv. Og jeg skulde vredes paa ham? Nei, jeg vil vedblive at elske ham, fordi hans Kjærlighed var stærkere, hans Tanke stoltere end min Svaghed og min Feighed. Og maaskee elsker han mig endnu, ja det var af Kjærlighed til mig, han forlod mig."

"Ja, nu har jeg indseet det, nu tvivler jeg ikke mere, han var en Bedrager. Jeg saae ham, hans Mine var stolt og triumpherende, han oversaae mig med sit spidske Blik. Ved hans Side gif en Spanierinde, blomstrende i Skjønhed; hvorfor var hun saa stjøn — jeg kunde myrde hende — hvorfor er jeg ikke ligesaa stjøn? Og var jeg det ikke — jeg vidste det ikke, men han har lært mig det, og hvorfor er jeg det nu ikke mere? Hvo er Skyld deri? Forbandelse over Dig, Elavigo, var Du bleven hos mig, da var jeg bleven endnu stjønnere, thi ved Dit Ord og Dine Forsikringer voksede min Kjærlighed og med den min Skjønhed. Nu er jeg affalmet, nu tribes jeg ikke mere, hvad Kraft har al Verdens Omhed i Sammenligning med et Ord af Dig? O gid jeg atter var stjøn, gid jeg atter kunde behage ham, thi kun derfor ønsker jeg at være stjøn. O gid han ikke mere vilde kunne elske Ungdom og Skjønhed, da vil jeg grænne mig mere end før, og hvo kan grænne sig som jeg!"

"Ja, han var en Bedrager. Hvorledes kunde han ellers høre op at elske mig? Har jeg da ophørt at elske ham? Er der da ikke den samme Lov for en Mands som for en Vindes Kjærlighed? Eller skal en Mand være svagere end den Svage? Eller har han maaskee taget feil, var det maaskee en Skuffelse, at han elskede mig, en Skuffelse, der forsvandt som en Drom, anstaaer dette en Mand? Eller var det en Ustadighed, sommer det sig for en Mand at være ustadig? Og hvorfor forsikrede han mig da i Begyndelsen, at han elskede mig saa høit? Har Kjærlighed ikke Bestaaen, hvad kan da bestaae? Ja, Elavigo, Du har berøvet mig Alt, min Tro, min Tro paa Kjærlighed, ikke blot paa Din!"

„Han var ingen Bedrager. Hvad det var, der rev ham bort, ved jeg ikke; jeg kjender ikke denne dunkle Magt; men det har smertet ham selv, smertet ham dybt; han vilde ikke indvie mig i sin Smerte, derfor lod han, som han var en Bedrager. Ja, hvis han knyttede sig til en anden Pige, da vilde jeg sige: han var en Bedrager, da skal ingen Magt i Verden faae mig til at troe Andet; men det har han ikke gjort. Maaskee troer han ved at give sig Udseende af at være en Bedrager, at gjøre Smerten mindre for mig, at væbne mig mod sig. Derfor viser han sig af og til med unge Piger, derfor faae han forleden saa spodst paa mig for at ophidse mig og derved gjøre mig fri. Nei, han var visstelig ingen Bedrager, og hvorledes skulde denne Stemme kunne bedrage? Den var saa rolig og dog saa bevæget; som brød den sig en Vej gennem Klippemasser, saaledes lod den fra et Indre, hvis Dyb jeg neppe formaaede at ahue. Kan denne Stemme bedrage? Hvad er da Stemmen, er det et Slag af Tungen, en Larm man kan fremkalde, som man selv det vil? Etsteds i Sjælen maa den dog have hjemme, et Fødested maa den have. Og det havde den, i hans Hjertes Underste havde den sit Hjem, der elskede han mig, der elsker han mig. Sandt nok, han havde ogsaa en anden Stemme, den var kold, iskende, den kunde myrde hver Glæde i min. Sjæl, qvale hver frydefuld Tanke, gjøre selv mit Ryk koldt og modbydeligt for mig selv. Hvilken var den sande? Han kunde bedrage paa enhver Maade, men det soles jeg, hiin rystende Stemme, hvori hans hele Videnskab skjælvede, det var intet Bedrag, det er umuligt. Den anden var et Bedrag. Eller det var onde Magter, der fik Herredømme over ham. Nei, han var ingen Bedrager, denne Stemme, der har fængslet mig til ham for evigt, den er ikke et Bedrag. En Bedrager var han ikke, om jeg end aldrig forstod ham.“

Torhøret bliver hun aldrig færdig med, Dommen ikke heller; Torhøret ikke, fordi der bestandig indtræder Standsninger, Dommen ikke, fordi den blot er en Stemning. Naar derfor denne Bevægelse engang er indtraadt, saa kan den

vedblive saalænge det skal være, og der øines ingen Ende paa den. Kun et Brud kan bringe den til at høre op, der- ved nemlig, at hun afbryder den hele Tankebevægelse; men dette kan ikke skee, thi Villien er bestandig i Reflexionens Tjeneste, der giver den momentane Videnskab Energi.

Naar hun da stundom vil løsrive sig fra det Hele, vil gjøre det til Intet, saa er dette atter kun en Stemning, en momentan Videnskab, og Reflexionen vedbliver bestandig at være Seierherre. En Mediation er umulig; vil hun begynde saaledes, at denne Begyndelse paa en eller anden Maade er et Resultat af Reflexionens Operationer, saa er hun i samme Dieblit reben bort. Villien maa forholde sig aldeles indiffe- rent, begynde i Kraft af sin egen Villen, først da kan der være Tale om en Begyndelse. Skee dette, da kan hun vel begynde, men falder aldeles ud af vor Interesse, da overlade vi hende med Fornøjelse til Moralisterne eller hvem der ellers vil tage sig af hende, vi ønske hende et retsaffent Giftermaal, og forpligte os til at dandse paa hendes Bryllupsdag, hvor da heldigviis ogsaa det forandrede Navn vil bringe os til at glemme, at det var den Marie Beaumarchais, om hvem vi have talet.

Dog, vi vende tilbage til Marie Beaumarchais. Det Giendommelige ved hendes Sorg er, som ovenfor bemær- ket, den Uro, der forhindrer hende i at finde Sorgens Gjen- stand. Hendes Smerte kan ikke faae Stilhed, hun mangler den Fred, der er nødvendig for ethvert Liv, naar det skal kunne tilegne sig sin Næring og qvæges af den; ingen Illu- sion overstygger hende med sin stille Kjærlighed, medens hun indsuger Smerten. Hun har tabt Barndommens Illusion, da hun vandt Elskovens, hun har tabt Elskovens, da Elvigo bedrog hende; hvis det var muligt for hende at vinde Sor- gens Illusion, da var hun hjulpen. Da vilde hendes Sorg naae Mand's Modenhed og hun have Bederlag for den Tabte. Men hendes Sorg trives ikke, thi hun har ikke tabt Elvigo, han har bedraget hende, den bliver altid et spædt Barn med sit Skrig, et fader- og moderløst Barn; thi hvis Elvigo var

bleven hende berøvet, da vilde det i Erindringen om hans Trofasthed og Elskelighed have havt Faderen og i Marias Sværmeri Moderen. Og hun har Intet, hvoraf hun kan opfostre det; thi det Oplevede var vel skønt, men havde dog ikke Betydning i og for sig, men som Forsmag paa det Tilkommande. Og haabe kan hun ikke, at dette Smertens Barn skal forvandles til en Glædens Søn, haabe kan hun ikke, at Elavigo skulde vende tilbage, thi hun vil ikke have Styrke til at bære en Fremtid; hun har tabt den glade Tillid, med hvilken hun var fulgt ham usforfærdet i Afsgrunden, og hun har faaet hundrede Betænkkeligheder isteden, hun vilde i det Høieste kun være istand til med ham at opleve det Forbigangne endnu engang. Der laae en Fremtid for hende, da Elavigo forlod hende, en Fremtid saa skøn, saa fortryllende, at den næsten forvirrede hendes Tanker, den udøvede dunkelt sin Magt over hende, hendes Metamorphose var allerede begyndt, da blev Udviklingen afbrudt, hendes Forvandling standset; et nyt Liv havde hun aahnet, havde fornummet dets Aræster røre sig i hende, da blev det brudt og hun stødte tilbage, og der er intet Bederlag for hende, hverken i denne eller i den tilkommende Verden. Det, der skulde komme, smilede hende saa rigt imøde og speilede sig i hendes Elskovs Illusion, og dog var Alt saa naturligt og saa ligefrem; nu har en afmægtig Reflexion maaskee stundom malet hende en afmægtig Illusion, der ikke virker fristende paa hende selv, men vel i et Dieblit dulmende. Saaledes vil Tiden gaae hen for hende, indtil hun har fortæret Gjenstanden selv for hendes Sorg, der ikke var identisk med hendes Sorg, men Anledning til at hun bestandig søgte en Gjenstand for Sorgen. Hvis et Menneffe eiede et Brev, hvorom han vidste eller troede, at det indeholdt Oplysning om hvad han maatte ansee for sit Livs Salighed, men Skrifttegnene vare fine og blege, Haandskriften næsten ulæselig, da vilde han vel med Angst og Uro, med al Videnstabs læse og atter læse, og i eet Dieblit faae een Mening ud, i det næste en anden, i Forhold til som han, naar han troede med Bestemthed at have læst et

Ord, vilde forklare Alt efter dette; men han vilde aldrig komme videre end til den samme Uvisshed, med hvilken han begyndte. Han vilde stirre, ængsteligere og ængsteligere, men jo mere han stirrede, jo mindre saa han; hans Die vilde stundom fylbes med Taarer, men jo oftere det hændte ham, jo mindre saa han; i Tidens Løb blev Skriften blegere og utydeligere, tilsidst hensmuldrede Papiret selv, og han beholdt intet Andet tilbage end et taareblændet Die.

2. Donna Elvira.

Vi lære denne Pige at kjende af Operaen Don Juan, og det vil ikke være uden Betydning for vor senere Underjøgelse at agte paa de Vink om hendes tidligere Liv, som Stykket indeholder. Hun var Nonne, det er fra et Klosters Fred, Don Juan har revet hende ud. Herved antydes hendes Videnskabs uhyre Intensitet. Det var ingen pjattet Tos fra et Institut, der har lært at elske i Skolen, at coquettere paa Baller; om en Saadan bliver forført har ikke Stort at betyde. Elvira derimod er opdragen i Klosterets Tugt, men denne har ikke formaaet at udrydde Videnskaben, men vel lært hende at undertrykke den og derved at gjøre den endnu heftigere, saasnart den faaer Lov at bryde frem. Hun er et sikkert Bytte for en Don Juan; han vil vide at lokke Videnskaben frem, vild, ustyrlig, umættelig, kun at tilfredsstille i hans Kjærlighed. I ham har hun Alt og det Forbigangne er Intet, forlader hun ham, da taber hun Alt, ogsaa det Forbigangne. Hun har givet Afkald paa Verden, da viste der sig en Skikkelse, hun ikke kan give Afkald paa, og det er Don

Juan. Fra nu af giver hun Afkald paa Alt, for at leve med ham. Jo betydningsfuldere Det var, hun forlader, desto fastere maa hun klynge sig til ham; jo fastere hun har omsluttet ham, desto forfærdeligere bliver hendes Fortvivlelse, naar han forlader hende. Hendes Kjærlighed er allerede fra Begyndelsen af en Fortvivlelse; Intet har Betydning for hende, hverken i Himlen eller paa Jorden, uden Don Juan.

I Stykket interesserer Elvira os kun forsaavidt hendes Forhold til Don Juan har Betydning for ham. Skulde jeg med saa Ord antyde denne hendes Betydning, saa vilde jeg sige, hun er Don Juans episke Skjebne, Commandanten er hans dramatiske Skjebne. Der er i hende et Hjad, der vil søge Juan i enhver Afkrog, en Ildslue, der vil oplyse det mørkeste Skjul, og skulde hun endda ikke opdage ham, saa er der i hende en Kjærlighed, som vil finde ham. Hun deeltager med de Andre i at forfølge Don Juan; men tænkte jeg mig, at alle Magter vare neutraliserede, hans Forfølgeres Bestræbelser havde hævet hinanden, saa Elvira blev ene om Don Juan, og han given i hendes Bold, saa vilde Hadet væbne hende til at myrde ham, men hendes Kjærlighed vilde forbyde det, ikke af Medlidenhed, thi dertil er han hende for stor, og saaledes vilde hun bestandig holde ham i Live, thi dræbte hun ham, da dræbte hun sig selv. Dersom der altsaa i Stykket ikke var andre Kræfter i Bevægelse mod Don Juan end Elvira, saa vilde det aldrig ende; thi Elvira vilde forhindre Lynet selv, hvis det var muligt, i at ramme ham, for selv at hævne sig, og dog vilde hun atter ikke formaae selv at tage Hævn. Saaledes interesserer hun i Stykket; men vi bekhmre os her kun om hendes Forhold til Don Juan, forsaavidt det har Betydning for hende. Hun er Gjenstand for Manges Interesse, men paa høist forskjellig Maade. Don Juan interesserer sig for hende, før Stykket begynder, Tilskueren skjenker hende sin dramatiske Interesse, men vi Sorgens Venner, vi følge hende ikke blot til den nærmeste Tvergade, ikke blot det Dieblis, da hun gaaer over Scenen, nei, vi følge hende paa hendes eenfomme Veie.

Don Juan har altsaa forført Elvira og har forladt hende, det er hurtigt gjort, saa hurtigt, „som en Tiger knække kan en Villie“; naar der ved Spanien alene staaer 1003, saa kan man deraf see, at Don Juan har Hastværk, og saa nogenlunde beregne Bevægelsens Hurtighed. Don Juan har forladt hende, men der er ingen Omgivelse, hun kan falde asmægtig i Armene paa, hun behøver ikke at befrygte, at Omgivelsen vil slutte sig for tæt om hende, den vil vel vide at aabne Geledderne for at lette hende Afmarschen, hun behøver ikke at befrygte, at Noget vil afdisputere hende hendes Tab, snarere vil maaskee En eller Anden paatage sig at demonstrere det. En staaer hun og forladt, og ingen Tvivl frister hende; det er klart, at han var en Bedrager, der har berøvet hende Alt og prægivet hende til Vanære og Skjændsel. Det er imidlertid, æsthetisk talt, ikke det Værste for hende, det frelser hende en kort Tid for den reflekterede Sorg, der visselig er smerteligere end den umiddelbare. Factum er her utvivlsomt, og Reflexionen kan ikke komme til at forvandle det snart til Gæt, snart til et Andet. En Marie Beaumarchais kan have elsket en Elvigo ligesaa heftigt, ligesaa vildt og lidensfabeligt, i Forhold til hendes Lidenstab kan det være en aldeles Tilfældighed, at det Værste ikke er skeet, hun kan næsten ønske, at det var skeet; thi da var der dog en Ende paa Historien, da var hun langt stærkere rustet mod ham, men det er ikke skeet. Det Factum, hun har for sig, er langt tvivlsommere, dets egentlige Bestaandighed bliver altid en Hemmelighed mellem hende og Elvigo. Naar hun tænker paa den kolde Underfundighed, den lumpne Forstandighed, der hører til at bedrage hende saaledes, at det i Verdens Dine faaer et langt mildere Udseende, at hun bliver et Rov for den Deeltagelse, der siger: nu, Herre Gud, Sagen er da ikke saa farlig, kan det oprøre hende, hun kan næsten blive vanvittig ved Tanken om den stolte Overlegenhed, ligeoverfor hvilken hun dog slet Intet har havt at betyde, der har sat hende en Grændse og sagt: hertil og ikke videre. Og dog, det Hele kan jo ogsaa forklare sig paa en anden Maade, en smukkere

Maade. Men alt efterjøm Forflaringen bliver en anden, bliver Factum selv et andet. Reflexionen faaer derfor strax nok at gjøre, og den reflekterede Sorg er uundgaaelig.

Don Juan har forladt Elvira, i samme Nu staaer Altydeligt for hende, og ingen Tvivl lokker Sorgen ind i Reflexionens Taleværelse, hun forstummer i sin Fortvivlelse. Med et eneste Pulsflag gennemstrømmer den hende, og dens Strømning er ud efter, med et Blus gennemstinner Viden- skaben hende og bliver synlig i det Udvortes. Had, Fortviv- lelse, Hævn, Kjærlighed, Alt bryder frem, for synligt at aabenbare sig. I dette Dieblif er hun malerist. Phantasien viser os ogsaa derfor strax et Billede af hende, og det Ud- vortes er ikke her sat i Indifferent, Reflexionen derover ikke indholdsløs, og dens Virksomhed ikke uden Betydning, idet den vrager og udvælger.

Om hun selv i dette Moment er en Opgave for kunst- nerist Fremstilling, er et andet Spørgsmaal; men saameget er vist, i dette Dieblif er hun synlig og kan sees, naturligtvis ikke i den Forstand, at denne eller hiin virkelige Elvira vir- kelig kan sees, hvad der da som oftest er identisk med at hun ikke sees, men den Elvira, vi tænke os, er synlig i sin Væ- sentlighed. Om Kunsten er istand til, i den Grad at nuancere Udtrykket i hendes Mine, at Pointet i hendes Fortvivlelse bliver anstueligt, skal jeg ikke afgjøre, men hun lader sig be- skrive, og det Billede, som derved viser sig, bliver ikke en blot Byrde for Sukommelsen, der hverken gjør fra eller til, men har sin Gyldighed. Og hvo har ikke seet Elvira! Det var en tidlig Morgen, at jeg i en af Spaniens romantiske Egne foretog en Fodvandring. Naturen vaagne, Skovens Træer rystede deres Hoveder, og Bladene gned ligesom Sø- nen af Vinene, det ene Træ boiede sig til det andet for at see, om det var opstaaet, og hele Skoven bølgede i den fø- lige, friske Lustning; en let Taage hævede sig fra Jorden. Solen rev den bort som var det et Teppe, hvorunder den havde hvilet i Natten, og skuede nu som en kjærlig Moder ned paa Blomsterne og paa Alt hvad der var Liv og jagde:

staaer op, kjære Børn, Solen skinner allerede. Idet jeg svingede om i en Huulvei, faldt mit Die paa et Kloster, der laae høit oppe paa Bjergets Spidse, hvortil en Fodsti i mange Krumninger førte op. Mit Sind dvælede derved, saaledes, tænkte jeg, ligger det der, som et Guds Huus fast grundet paa Klippen. Min Fører fortalte, at det var et Nonnekloster, bekendt for sin strenge Tugt. Min Gang sagtnedes, som min Tanke, og hvad har man ogsaa at haste efter, naar man er Klosteret saa nær. Formodentlig var jeg aldeles gaaet istaa, hvis jeg ikke var bleven vakt ved en hurtig Bevægelse i min Nærhed. Uvilkaarligt vendte jeg mig om, det var en Ridder, der ilede mig forbi. Hvor var han skjon, hans Gang saa let og dog saa kraftig, saa kongelig og dog saa flygtig, han bøjede Hovedet om, for at see sig tilbage, hans Mælyn saa indtagende og dog hans Blik saa uroligt, det var Don Juan. Gler han til et Stævnemøde eller kommer han derfra! Dog snart var han forsvunden for mit Die og glemt af min Tanke, mit Blik fæstede sig paa Klosteret. Jeg hensesank atter i Betragtning over Livets Dyst og Klostrets stille Fred, da saae jeg oppe paa Bjerget en qvindelig Skikkelse. Tilsnart hastede hun ned ad Fodstien, men Veien var steil, og det saae bestandigt ud, som om hun styrtede ned af Bjerget. Hun kom nærmere. Hendes Mælyn var blegt, kun hendes Die flammede forfærdeligt, hendes Legeme var mat, hendes Barm bevægede sig hæftigt, og dog ilede hun hurtigere og hurtigere, hendes Loffer slagrede løst adplittede for Vinden, men selv den friske Morgenluft og hendes hurtige Gang var ikke istand til at rødmø hendes blege Kinder, hendes Nonnestør var Tønderrevet og flygtede tilbage, hendes lette hvide Dragt vilde have forraadt Meget for et profant Blik, hvis ikke Videnskaben i hendes Ansigt havde henledet endog det meest fordærvede Mennekses Opmærksomhed paa sig. Hun ilede mig forbi, jeg robede ikke at tiltale hende, dertil var hendes Pande for majestætisk, hendes Blik for kongeligt, hendes Videnskab for høibaaren. Hvor hører denne Pige til? I Klosteret? Have disse Videnskaber hjemme der? — I Verden? Denne Dragt

— Hvorfor iler hun? Er det for at skjule sin Skam og Skjendsel eller for at indhente Juan? hun hafter hen til Skoven, og den lukker sig om hende og skjuler hende, og jeg seer hende ikke mere men hører kun Skovens Suk. Stakkels Elvira! Skulde Træerne have faaet noget at vide — og dog, Træerne ere bedre end Menneskene, thi Træerne sukke og tie — Menneskene hvidste.

I dette første Moment lader Elvira sig fremstille, og om end Kunsten egentlig ikke kan besatte sig dermed, fordi det vil være vanskeligt at finde et Udtryk's Genhed, der til- lige har alle hendes Videnskabers Mangfoldighed i sig, saa fordrer Sjælen at see hende. Dette har jeg søgt at antyde ved det lille Billede, jeg i det Foregaaende henkastede; det var nemlig ikke min Mening dermed at have fremstillet hende, men jeg vilde antyde, at det hørte med, at hun bekreftes, at det ikke var et lunefuldt Indfald af mig, men et gyldigt Krav af Ideen. Dog, dette er kun et Moment, og vi maae derfor følge Elvira videre.

Den Bevægelse, der ligger nærmest, er en Bevægelse i Tiden. Hun holder sig paa den i det Foregaaende antydede næsten maleriske Spidse gennem en Række af Tidsmomenter. Derved faaer hun dramatisk Interesse. Med den Hast, med hvilken hun ilede mig forbi, indhenter hun Don Juan. Dette er ogsaa aldeles i sin Orden, thi vel har han forladt hende, men han har revet hende ind med i sit eget Livs Fart, og hun maa naae ham. Naar hun ham, da vender igjen hele hendes Opmærksomhed sig ud efter, og vi faae endnu ikke den reflekterede Sorg. Hun har tabt Alt, Himlen, da hun har valgt Verden, Verden, da hun tabte Juan. Hun har derfor intetsteds at tye hen uden til ham, kun ved at være i hans Nærhed kan hun holde Fortvivlelsen borte ved enten at overdøve de indre Stemmer ved Hadets og Forbittrelsens Larm, der dog kun lyder med Eftertryk, naar Don Juan er personlig tilstede, eller ved at haabe. Dette Sidste tyder allerede paa, at Momenterne til den reflekterede Sorg ere til- stede, men de kunne endnu ikke faae Tid til at samle sig ind

ester. „Først maa hun grusomt overthedes“, hedder det i Kruses Bearbejdelse, men denne Fordring forraader fuldkommen den indre Disposition. Er hun ikke ved det Skeete overthydet om, at Don Juan var en Bedrager, saa bliver hun det aldrig. Men saalænge hun fordrer et yderligere Beviis, saalænge kan det lykkes hende ved et uroligt, omflakkende Liv, idelig bestjeftiget med at forfølge Don Juan, at undgaae den stille Fortvivlelses indre Uro. Paradoxet er allerede for hendes Sjæl, men saalænge hun ved udbortes Beviser, der ikke skulle forklare det Forbigangne men give Oplysning om Don Juans nuværende Tilstand, kan holde Sjælen i Agitation, saalænge har hun ikke den reflekterede Sorg. Had, Forbitrelse, Forbandelser, Bønner, Bespørgelser afvekle, men hendes Sjæl er endnu ikke vendt tilbage i sig selv for at hvile i den Betragtning, at hun er bedragen. Udbortes fra venter hun Forklaring. Naar derfor Kruse lader Don Juan sige:

er du nu stemt at høre,
 At troe mit Ord — du som mistænker mig;
 Da næsten kan jeg sige usandsynlig
 Den Aarsag er, som tvang o. s. v.,

saa maa man vel vogte sig for at troe, at hvad der i Tilskuerens Øren lyder som Spot, paa Elvira har saadan Virkning. For hende er denne Tale en Bederqvælgelse; thi det Usandsynlige fordrer hun, og hun vil troe det, netop fordi det er usandsynligt.

Idet vi nu lade Don Juan og Elvira støde sammen, saa have vi Valget imellem at lade Don Juan være den Stærkeste eller Elvira. Er han den Stærkeste, da vil hendes hele Optræden Intet faae at bethyde. Hun fordrer „et Beviis, for grusomt at overthedes“; han er galant nok til ikke at lade det udeblive. Men hun overthedes naturligtviis ikke og fordrer et nyt Beviis; thi det at fordre Beviset er en Lindring, og Ubizheden en Bederqvælgelse. Hun bliver da kun et Bidne mere til Don Juans Bedrifter. Men vi kunne ogsaa tænke

og Elvira som den Stærkeste. Det stcer sjældent, men af Ga-
 lanteri for Kjønnen vilde vi gjøre det. Hun staaer da endnu
 i sin fulde Skjønhed, thi vel har hun grædt, men Taarerne
 have ikke udslukket Diets Glands, og vel har hun sørget, men
 Sorgen har ikke udtæret Ungdommens Frodighed, og vel har
 hun grænnet sig, men hendes Græmmelse har ikke søndergnabet
 Skjønhedens Livskraft, og vel er hendes Kind bleven bleg,
 men derfor og Udtrykket desto sjæleligere, og vel svæver hun
 ikke med den barnlige Ustylds Vethed, men hun træder frem
 med qvindelig Videnskabs energiske Fasthed. Saaledes træder
 hun Don Juan imøde. Hun har elsket ham høiere end Alt i
 Verden, høiere end sin Sjæls Salighed, hun har bortødslet
 Alt for ham, selv hendes Ære, og han blev utro. Nu kjender
 hun kun een Videnskab, det er Had, kun een Tanke, det er
 Hævn. Saaledes er hun ligesaa stor som Don Juan; thi det
 at forføre alle Piger er det mandlige Udtryk for det qvinde-
 lige, at lade sig forføre eengang af hele sin Sjæl, og nu at
 hade, eller, om man saa vil, elske sin Forfører med en Energi,
 som ingen Ugteviv har. Saaledes træder hun ham imøde,
 hun mangler ikke Mod til at vove sig ud mod ham, hun
 sætter ikke for moralske Principer, hun sætter for sin Kjær-
 lighed, en Kjærlighed, hun ikke begrunder paa Afgjælte; hun
 kæmper ikke for at blive hans Mage, hun kæmper for sin
 Kjærlighed, og denne nøies ikke med en bødserdig Trostelse,
 den fordrer Hævn; af Kjærlighed til ham har hun bortkastet
 sin Salighed, om den bødes hende igjen, vilde hun atter bort-
 kaste den for at hævne sig. En saadan Skikkelse kan aldrig
 forseile sin Virkning paa Don Juan. Han veed, hvilken Nydelse
 der ligger i at indtage den første Ungdoms fineste og meest
 duftende Blomst, han veed, at det kun er et Dieblif, og han
 veed, hvad der følger efter, han har ofte nok seet disse blege
 Skikkelser saa hurtigt visne, at det næsten var synligt; men
 her er steet det Vidunderlige, Lovene for Tilværelsens almin-
 delige Gang ere brudte, en ung Pige har han forført, men
 hendes Liv er ikke dræbt, hendes Skjønhed ikke affalmet, hun
 er forvandslet og er skønnere end nogenfinde. Han kan ikke

negte det, hun fængsler ham mere end nogenfinde nogen Pige har gjort, mere end Elvira selv; thi den ustyldige Nonne var dog trods al sin Skønhed en Pige som mange andre, hans Forelskelse et Eventyr som mangt et andet; men denne Pige er den eneste i sit Slags. Denne Pige er bevæbnet, hun skjuler ikke en Dolk paa sit Bryst, men hun bærer en Rustning, ikke synlig, thi hendes Had tilfredsstilles ikke ved Taler og Declamationer, men usynlig, og det er hendes Had. Don Juans Lidenstabs vaagner, hun maa endnu engang tilhøre ham, men det skeer ikke. Ja, var det en Pige, der kjendte hans Nederdrægtighed, der hadede ham, skjøndt hun ikke selv var bedragen af ham, da seirede Don Juan, men denne Pige kan han ikke vinde, al hans Forsørelse er afsmægtig. Om saa hans Stemme var mere indsmigrende end hans egen Stemme, hans Anløb snedigere end hans egne Anløb, han bevægede hende ikke, om Englene bad for ham, om Guds Moder vilde være Brudepige ved Brylluppet, det var forgjæves. Som Dido selv i Underverdenen vender sig bort fra Æneas, der blev hende utro, saaledes vil hun vel ikke vende sig bort fra ham, men vende sig imod ham endnu koldere end Dido.

Dog denne Elvira's Sammentræffen med Don Juan er kun et Gjennemgangsmoment, hun gaaer over Scenen, Tæppet falder, men vi, kjære Συμπαρανεκρουμενοι, vi liste os efter hende, thi nu først bliver hun ret egentlig Elvira. Saalænge hun er i Nærheden af Don Juan, er hun fra sig selv, naar hun kommer til sig selv, da gjelder det om at tænke Paradoxet. At tænke en Modsigelse skal tiltrods for alle den nyere Philosophies Forsikringer og dens unge Tillægs dumdriftige Mod, altid være forbundet med store Vanskeligheder. En ung Pige vil man vel tilgive, at hun finder det vanskeligt, og dog er det denne Opgave, der er sat hende, at tænke, at Den, hun elsker, var en Bedrager. Dette har hun tilfældes med Marie Beaumarchais, og dog er der en Forskjel mellem den Maade, paa hvilken de, hver især, komme til Paradoxet. Det Factum, Marie havde at knytte sig til, var i sig

selv saa dialektisk, at Reflexionen med hele sin Concupiscent's
 strax maatte gribe det. Med Hensyn til Elvira synes det fac-
 tiske Beviis for, at Don Juan var en Bedrager, saa evident,
 at det ikke let sees, hvorledes Reflexionen kan faae fat deri.
 Den griber derfor Sagen an fra en anden Side. Elvira har
 tabt Alt, og dog ligger der et heelt Liv for hende og hendes
 Sjæl fordrer en Tærepenge at leve af. Her viser sig nu to
 Muligheder, enten at gaae ind under ethiske og religiøse Be-
 stemmelser, eller at bevare sin Kjærlighed til Juan. Gjør hun
 det Første, da ligger hun udenfor vor Interesse, vi lade
 hende med Fornøielse træde af i en Magdalene=Stiftelse eller
 hvor hun ellers vil. Smidlertid vil dette formodentlig ogsaa
 falde hende vanskeligt, thi for at det skal blive hende muligt
 maa hun først fortvivle; hun har eengang kjendt det Religiøse,
 og anden Gang gjør det store Fordringer. Det Religiøse er
 overhovedet en farlig Magt at indlade sig med, den er nid-
 kjær paa sig selv og lader sig ikke spotte. Da hun valgte
 Klostret, da fandt maaskee hendes stolte Sjæl en riig Tilfreds-
 stillelse deri, thi man sige hvad man vil, ingen Pige gjør
 dog et saa brillant Parti som den, der formæler sig med
 Himlen; og nu derimod, nu skal hun bødserdig vandre tilbage
 i Anger og Ruelse. Dertil kommer, at det dog altid bliver
 et Spørgsmaal, om hun kan finde en Præst, der med samme
 Tynd kan forkynde Angerens og Ruelsens Evangelium, som
 Don Juan har forkyndt Lystens glade Budskab. For altsaa
 at frelse sig for denne Fortvivlelse, maa hun holde fast ved
 Don Juans Kjærlighed, Noget, der falder hende saameget
 desto lettere, da hun dog endnu elsker ham. Et Tredie er
 utænkeligt; thi at hun skulde kunne trøste sig ved et andet
 Menneſtes Kjærlighed, det vilde være endnu rædsommere end
 det Rædsomste. For sin egen Skyld altsaa maa hun elske
 Don Juan, det er Nodbærge, der byder hende det; og dette
 er Reflexionens Spore, der tvinger hende at stirre paa dette
 Paradox, om hun kan elske ham, uagtet han bedrog hende.
 Over Gang da Fortvivlelsen vil gribe hende, da tyer hun ind
 i Mindet om Don Juans Kjærlighed, og for ret at finde sig

vel i dette Tilholdssted frister det hende til at tænke, at hun ingen Bedrager er, om hun end gjør dette paa forskjellig Maade; thi en Qvindes Dialektik er mærkværdig, og kun Den, der har haft Velilighed til at iagttage, kun han kan eftergjøre den, hvorimod selv den største Dialektiker, der har levet, kunde speculere sig gal paa at frembringe den. Jeg har imidlertid været saa heldig at kjende et Par aldeles udmærkede Exemplarer, med hvem jeg har gennemgaaet et fuldstændigt dialektisk Cursus. Beshynderligt nok, man skulde troe, snarest at finde dem i Hovedstaden, thi Larmen og Folkemængden skjuler Meget, imidlertid er det dog ikke saa, det vil sige, naar man vil have ædle Species. I Provindserne, i Smaakjøbstæder, paa Herregaarde træffer man de skjønneste. Den, jeg nærmest tænker paa, var en svensk Dame, en adelig Frøken. Hendes første Elsker kan ikke med større Hæftighed have attraaet hende end jeg, hendes anden Elsker, stræbte at forfølge hendes Hjertes Tankegang. Imidlertid skylder jeg Sandheden at tilstaae, at det ikke var min Skarpsindighed og Kløgt, der ledte mig paa Sporet, men en tilfældig Omstændighed, som det vilde være for vidtloftigt her at fortælle. Hun havde levet i Stockholm, der havde hun lært en fransk Grebe at kjende, for hvis troloste Elskværdighed hun blev et Offer. Endnu staaer hun levende for mig. Den første Gang jeg saae hende, gjorde hun egentlig ikke noget Indtryk paa mig. Hun var endnu smuk, med et stolt og fornemt Væsen, hun talte ikke Meget, og jeg var formodentlig reist igjen ligesaa klog som jeg var kommen, hvis ikke et Tilfælde havde gjort mig til Medvinder i hendes Hemmelighed. Fra det Dieblif af fik hun Betydning for mig; hun gav mig et saa levende Billede af en Elvira, at jeg ikke kunde blive kjed af at see paa hende. En Aften var jeg i et større Selskab med hende, jeg var kommen før hun, havde allerede ventet noget, da traadte jeg hen til Vinduet for at see, om hun ikke kom, og et Dieblif efter holdt hendes Bogn udenfor Døren. Hun steg ud, og strax hendes Klædebragt gjorde et beshynderligt Indtryk paa mig. Hun havde en tynd og let Silkekaabe paa, næsten som den Domino,

i hvilken Elvira i Operaen viser sig ved Vallet. Hun traadte ind med en fornem Værdighed, som virkelig imponerede, hun var iført en sort Silkefjole, hun var i højeste Grad smagfuldt paaflædt og dog ganske simpelt, intet Smykke prydede hende, hendes Hals var ubedækt, og da hendes Hud var hvidere end Snee, har jeg ikke let seet saa stjon en Modsætning som den mellem hendes sorte Silkefjole og hendes hvide Barm. Man seer ofte nok en bar Hals, men saare sjelden seer man en Pige, der virkelig har Barm. Hun neiede for hele Selskabet, og da derpaa Huusherren traadte til for at hilse paa hende, neiede hun meget dybt for ham, men stjødnt hendes Læber aabnede sig til et Smil, hørte jeg dog ikke et Ord af hende. For mig var hendes Optræden i højeste Grad sand, og jeg, som var hendes Medvinder, anvendte i mit stille Sind de Ord paa hende, der ere sagte om Draklet: οὐτε λέγει οὐτε χρούπτει, ἀλλὰ σημαίνει. Af hende har jeg lært Meget og blandt Andet ogsaa fundet den Sagttagelse bestyrket, jeg oftere har gjort, at Menneſter, der gjemme paa en Sorg, i Tidens Lob faae et enkelt Ord eller en enkelt Tanke, hvormed de for dem selv og for den Enkelte, de have indviet deri, kunne betegne Alt. Et saadant Ord eller en saadan Tanke er ligesom et Diminutivum i Forhold til Sorgens Vidtløftighed, den er ligesom et Dægge=Mavn, man til daglig Brug betjener sig af. Ofte staaer det i et aldeles tilfældigt Forhold til det, det skal betegne, og skylder næsten altid et Tilfælde sin Oprindelse. Efterat jeg havde vundet hendes Fortrolighed, efterat det var lykkedes mig at beseire hendes Mistro mod mig, fordi et Tilfælde havde givet hende i min Magt, efterat hun havde fortalt mig Alt, gjennemgik jeg ofte med hende den hele Scala af Stemninger. Var hun derimod ikke oplagt dertil og dog vilde antyde for mig, at hendes Sjæl var beffjæstiget med Sorgen, saa tog hun mig i Haanden, faae paa mig og sagde: Jeg var slankere end et Siv, han herligere end Cederen paa Libanon. Hvorfra hun havde disse Ord veed jeg ikke; men jeg er overbeviist om, at naar engang Charon kommer med sin Baad for at sætte hende over i Underverdenen, saa

vil han i hendes Mund ikke finde den befalede Obol, men disse Ord paa hendes Læber: Jeg var slankere end et Siv, han herligere end Cederen paa Libanon!

Elvira kan altsaa ikke opdage Don Juan, og nu maa hun jee til, ene at finde ud af sit Livs Forvikling, hun maa komme til sig selv. Hun har forandret Omgivelse, og saaledes er ogsaa den Hjælp fjernet, der dog maaskee vilde have bidraget Noget til at losse Sorgen ud efter. Hendes nye Omgivelse kjender Intet til hendes tidligere Liv, ahner Intet; thi hendes Ydre har intet Paafaldende eller Mærkbærdigt, intet Sorgens Mærke, intet Skildt, der averterer Folk om, at her sørges. Hun kan beherske ethvert Udtryk, thi Tabet af hendes Vre kan vel lære hende det; og om hun end ikke sætter stor Priis paa Menneftenes Dmdømme, saa kan hun idetmindste frabede sig deres Condolence. Saaledes er nu Alt i sin Orden, og hun kan regne temmelig sikkert paa at gaae Livet igjennem uden at vække Mistanke hos den nysgjærrige Hob, der i Almindelighed er ligesaa dum som den er nysgjærrig. Hun er da i loblig og upaataalt Besiddelse af sin Sorg, og kun hvis hun skulde være saa uheldig at støde sammen med en Smugler af Professjon, kun da har hun en nærmere Visitation at befrygte. Hvad foregaaer der vel i hendes Indre? Sørger hun? Om hun gjør! Men hvorledes skal man betegne denne Sorg? Jeg vilde kalde den Næringsforg; thi Menneftets Liv bestaaer jo dog ikke alene i Mad og Drikke, ogsaa Sjælen fordrer at underholbes. Hun er ung, og dog er hendes Livsforraad opbrugt, men deraf følger ikke, at hun doer. I denne Henseende er hun hver Dag bekymret for den Dag imorgen. Hun kan ikke lade være at elske ham, og dog bedrog han hende, men bedrog han hende, saa har jo hendes Elskov tabt sin nærende Kraft. Ja, havde han ikke bedraget hende, havde en høiere Magt revet ham bort, da var hun jo saa vel forsynet som nogen Pige kan ønske sig det; thi Mindet om Don Juan var adskilligt Mere end mangen levende Ægte-
mand. Men naar hun opgiver sin Elskov, saa er hun jo bragt til Bettelstaven, saa maa hun vende tilbage til Klostre:

til Spot og Skjændsel. Ja kunde hun endda for dette kjøbe sig hans Kjærlighed igjen! Saaledes lever hun hen. Den Dag, der er den nærværende, synes hun endnu, hun kan udholde det, der er endnu en Næst at leve af; men den næste Dag, den frygter hun for. Da overveier hun atter og atter, hun griber enhver Udvei, og dog finder hun ingen, og saaledes kan hun aldrig komme til at sørge sammenhængende og sundt, fordi hun bestandig søger, hvorledes hun skal sørge.

„Glemme ham vil jeg, udrive hans Billede af min Sjæl, randsage vil jeg mig selv som en fortærende Ild, og hver Tanke, der tilhører ham, skal udbrændes, først da kan jeg freljes, det er Nødværge, udriver jeg ikke enhver, endog den fjerneste Tanke om ham, da er jeg fortabt, kun saaledes kan jeg værne om mig selv. Om mig selv — hvad er dette mit Selv, Usjelhed og Glendighed, min første Kjærlighed blev jeg utro og nu skulde jeg gjøre det godt igjen ved at blive min anden utro?“

„Nei, jeg vil hade ham, kun deri kan min Sjæl finde Tilfredsstillelse, kun deri kan jeg finde Hvile og Bæstjelligelse. Jeg vil flette en Forbandelses-Krands af Alt hvad der erindrer mig om ham, og for hvert Kys siger jeg: Forbandet være Du, og for hver Gang han har omfavnet mig: Ti Gange forbandet være Du, og for hver Gang han sjoer, at han elskede mig, skal jeg sværge, at jeg vil hade ham. Dette skal være min Gjerning, mit Arbeide, dertil indvier jeg mig; fra Klofret er jeg jo vant til at bede min Rosenkrands, og saaledes bliver jeg dog en Nonne, der beder aarle og silde. Ellers skulde jeg maaskee nøies med, at han engang har elsket mig, jeg skulde maaskee være en klog Pige, der ikke med stolt Foragt kastede ham bort, nu da jeg veed, at han er en Bedrager, jeg skulde maaskee være en god Huusmoder, der økonomisk vidste at strække det Lidet saa langt som muligt. Nei, jeg vil hade ham, kun derved kan jeg løsrive mig fra ham og vise mig selv, at jeg ikke trænger til ham. Men skylder jeg ham da Intet, naar jeg hader ham? Lever jeg da ikke af

ham? thi hvad er det, der nærer mit Had uden min Kjærlighed til ham?"

„Han var ingen Bedrager, han havde ingen Forestilling om, hvad en Kvinde kan lide. Hvis han havde havt det, da havde han ikke forladt mig. Han var en Mand, var sig selv nok. Er det da en Trøst for mig? Visseelig, thi min Lidelse og min Dval beviser mig, hvor lykkelig jeg har været, saa lykkelig saa han ingen Forestilling har derom. Hvorfor klager jeg da, fordi en Mand ikke er som en Kvinde, ikke saa lykkelig som hun, naar hun er lykkelig, ikke saa ul lykkelig som hun, naar hun er grændseløs ul lykkelig, fordi hendes Lykke var uden Grændse.“

„Bedrog han mig? Nei! havde han lovet mig Noget? Nei! Min Juan var ingen Frier; ingen stakkels Hønsethv, for slikt nedværdiger en Monne sig ikke. Han anholdt ikke om min Haand, han rakte mig sin, jeg greb den, han saae paa mig, jeg var hans, han aabnede sin Favn, jeg tilhørte ham. Jeg sluttede mig til ham, som en Plante stynge de jeg mig om ham, jeg hvilede mit Hoved til hans Bryst og stuede ind i dette almægtige Afsyn, hvormed han beherskede Verden, og som dog hvilede paa mig, som om jeg var den hele Verden for ham; som et diende Barn indsnegede jeg Fylde og Riigdom og Salighed. Kan jeg forlange Mere? Var jeg ikke hans? Var han ikke min? Og om han ikke var det, var jeg derfor mindre hans? Da Guderne vandrede paa Jorden og forelskede sig i Kvinder, bleve de da de Elskede troe? Og dog falder Ingen paa at sige, at de bedrog dem! Og hvorfor ikke, fordi man vil, at en Pige skal være stolt af at have været elsket af en Gud. Og hvad er vel alle Olympens Guder mod min Juan. Og jeg skulde ikke være stolt, jeg skulde nedværdige ham, jeg skulde fornærme ham i min Tanke, tilslade den at tvinge ham ind i de trange usle Love, der gjælde for almindelige Menneſker? Nei, jeg vil være stolt af, at han har elsket mig, han var større end Guder, og jeg vil hædre ham ved selv at gjøre mig til Intet. Elske ham vil jeg, fordi

han tilhørte mig, elste ham, fordi han forlod mig, og endnu bestandig er jeg hans, og jeg vil gjemme, hvad han bortødsler."

"Nei, jeg kan ikke tænke paa ham; hver Gang jeg vil erindre ham, hver Gang min Tanke nærmer sig til det Skjul i min Sjæl, hvor hans Minde boer, da er det, som begif jeg en ny Synd; jeg føler en Angst, en uudsigelig Angst, en Angst som den, jeg fornam i Klostret, naar jeg sad i min eensomme Celle og ventede ham, og Tankerne forfærbede mig: Priorindens strænge Foragt, Klostrets forfærdelige Straf, min Brøde mod Gud. Og hørte dog ikke denne Angst med? Hvad var min Kjærlighed til ham uden den! Han var jo ikke viet til mig, vi havde ikke modtaget Kirkens Velsignelse, Klokken havde ikke ringet for os, Hymnen ikke lydt, og dog, hvad var al Kirkens Musik og Festlighed, hvorledes skulde den formaae at stemme mig i Sammenligning med denne Angst! — Men da kom han, og Angstens Disharmoni opløste sig i den saligste Trygheds Harmoni, og kun sagte Bitteringer bevægede vellystigt min Sjæl. Skulde jeg da frygte denne Angst, erindrer den mig ikke om ham, er den ikke Bebudelsen af hans Komme? Hvis jeg kunde erindre ham uden denne Angst, da erindrede jeg ham jo ikke. Han kommer, han byder Stilhed, han behersker Aander, der ville rive mig fra ham, jeg er hans, salig i ham." —

Dersom jeg vilde tænke mig et Menneſte i Havsnød, ubekymret for ſit Liv, at forblive ombord, fordi der var Noget, han vilde frelſe og ikke kunde frelſe, fordi han var raadvild om, hvilket han ſkulde frelſe, ſaa har jeg et Billede af Elvira; hun er i Havsnød, hendes Undergang nærmer ſig, men det bekymrer hende ikke, det bemærker hun ikke, hun er raadvild om hvad hun ſkal frelſe.

3. Margrete.

Vi kjende denne Pige fra Goethes Faust. Det var en borgerlig lille Pige, ikke, som Elvira, bestemt til et Kloster; men dog opdragen i Herrens Frygt, om end hendes Sjæl var for barnlig til at føle Alboren, som Goethe saa uforlignelig figer:

Halb Kinderspiel,
Halb Gott im Herzen.

Hvad vi ijer elske hos denne Pige, er hendes rene Sjæls yndige Genfoldighed og Ydmyghed. Strax første Gang hun seer Faust, føler hun sig altfor ringe til at elstes af ham, og det er ikke af Nysgjærrighed for at faae at vide, om Faust elsker hende, at hun plukker Bladene af Stjerneblomsten, men det er af Ydmyghed, fordi hun føler sig for ringe til at vælge og derfor bøier sig under en gaadefuld Magts Drakelsagn. Ja elselige Margrete! Goethe har forraadt det, hvorledes Du plukkede Bladene af og fremsagde Ordene: Han elsker mig, han elsker mig ikke; stakkels Margrete, Du kan jo fortsætte denne Syssel og blot forandre Ordene: Han bedrog mig, han bedrog mig ikke; Du kan jo dyrke et lille Stykke Jord med den Art Blomster, og Du har Haandsarbejde for hele dit Liv.

Man har gjort den Bemærkning, at det var paafaldende, at medens Sagnet om Don Juan fortæller om 1003 Forførte alene ved Spanien, taler Sagnet om Faust kun om een forført Pige. Det vil vel lønne Umagen, ikke at glemme denne Observation, da den vil være af Betydning for det Følgende, vil lede os i at bestemme det Eiendommelige ved Margretes reflekterede Sorg. Ved første Diebst kunde det nemlig synes, at der kun var den Forskjel mellem Elvira og Margrete som mellem to forskjellige Individualiteter, der havde oplevet det Samme. Forskjellen er imidlertid langt væsentligere, og dog ikke saa meget grundet i de qvindelige

Væsners Forskjellighed som i den væsentlige Forskjellighed, der finder Sted mellem en Don Juan og en Faust. Allerede fra Begyndelsen af maa der være en Forskiel mellem en Elvira og en Margrete, forsaavidt en Pige, der skal afficere en Faust, maa være væsentlig forskjellig fra en Pige, der afficerer en Don Juan; ja selv om jeg tænkte mig, at det var den samme Pige, der bestjæftigede Begges Opmærksomhed, vilde det dog være noget Andet, den Enе solte sig tiltrukken af end den Anden. Den Forskiel, der saaledes kun var tilstede som en Mulighed, vil, ved at bringes i Forhold til en Don Juan eller en Faust, udvikle sig til en fuldstændig Bifælighed. Vel er nemlig Faust en Reproduction af Don Juan; men netop det, at han er en Reproduction, gjør ham selv i det Livstadium, i hvilket man kan kalde ham en Don Juan, væsentlig forskjellig fra denne; thi at reproducere et andet Stadium vil jo ikke sige blot at blive dette, men at blive det med alle det foregaaende Stadiums Momenter i sig. Om han end derfor attraaer det Samme som en Don Juan, saa attraaer han det dog paa en anden Maade. Men for at han skal kunne attraae det paa en anden Maade, maa det ogsaa paa en anden Maade være tilstede. Der er Momenter i ham, som gjøre hans Methode til en anden, ligesom der ogsaa er Momenter i Margrete, som gjøre en anden Methode nødvendig. Hans Methode afhænger igjen af hans Vist, og hans Vist er en anden end Don Juans, om der end er en væsentlig Lighed imellem dem. Man troer i Almindelighed at sige noget meget Kløgtigt, naar man udhæver, at Faust ender med at blive en Don Juan, og dog er dermed kun saare Lidet sagt; thi det, det gjælder om, er, i hvilken Betydning han bliver det. Faust er en Dæmon ligesom en Don Juan, men en høiere. Det Sandfælige faaer først Betydning for ham, efterat han har tabt en heel foregaaende Verden, men Bevidstheden om dette Tab er ikke udslettet, den er bestandig tilstede, og han søger derfor i det Sandfælige ikke saa meget Nydelse som Udspreddelse. Hans tvivlende Sjæl finder Intet, hvorpaa den kan hvile sig, og nu griber

han Elskoven, ikke fordi han troer paa den, men fordi den har et præsentist Moment, hvori der er et Dieblig Hvile, og en Stræben, der adspreder og bortleder Opmærksomheden fra Tvivlens Intethed. Hans Lyft har derfor ikke den Heiterkeit, der udmærker en Don Juan. Hans Narsyn er ikke smilende, hans Bænde ikke skjiri, og Glæden er ikke hans Ledfager; de unge Piger danser ikke i hans Favnetag, men han ængster dem til sig. Det, han søger, er derfor ikke blot Sandfælsighedens Lyft, men det, han attraaer, er Aandens Umiddelbarhed. Som Skyggerne i Underverdenen, naar de fik fat i en Levende, sugede Blodet af ham og levede nu saa længe, som dette Blod varmede og nærede dem, saaledes søger Faust et umiddelbart Liv, hvorved han kan fornyes og styrkes. Og hvor findes dette bedre end hos en ung Pige, og hvorledes kan han fuldstændigere indsuge det end i Elskovens Favnetag? Som Middelalderen taler om Trolde mænd, der forstode at tilberede en Fornygelses-Drif, og dertil brugte et uskyldigt Barns Hjerte, saaledes er det denne Styrkelse, hans udmarvede Sjæl behøver, det Eneste, der et Dieblig kan mætte ham. Hans syge Sjæl behøver hvad man kunde kalde et ungt Hjertes første Grønt; og med hvad Andet skulde jeg sammenligne en uskyldig qvindelig Sjæls første Ungdom? Sagde jeg, den er som en Blomst, da sagde jeg for Lidet; thi den er Mere, den er en Blomstren; Haabets og Troens og Tillidens Sundhed spirer og blomstrer i riig Mangfoldighed, og sagte Længsler bevæge de fine Skud, og Drømmene stygge over dens Frugtbarhed. Saaledes bevæger den en Faust, den vinker hans urolige Sjæl som en Fredens D i det stille Hav. At det er forgængeligt, veed Ingen bedre end Faust; han troer ikke derpaa, ligesaa lidt som paa noget Andet; men at det er til, derom forvisser han sig i Elskovens Favnetag. Kun Uskyldighedens og Barnlighedens Fylde kan et Dieblig vederqvæge ham.

I Goethes Faust lader Mephistopheles ham see Margrete i et Speil. Hans Die forlyster sig ved Beskuelsen af hende, men hendes Skjønhed er dog ikke det, han attraaer,

om han end tager den med. Det, han attraaer, er en qvinde-
lig Sjæls rene, uforsthyrrede, rige, umiddelbare Glæde, men
dette attraaer han ikke aandeligt men sandseligt. Han attraaer
altsaa i en vis Forstand ligesom Don Juan, men attraaer
dog ganske anderledes. Her vilde maaskee een eller anden
Privatdocent, der holdt sig overbeviist om at have været en
Faust, da han jo ellers umulig kunde drejet det til at blive
Privatdocent, bemærke, at Faust fordrer aandelig Udvikling
og Dannelse hos den Pige, der skal vække hans Attraa.
Maaskee vilde et større Antal af Privatdocenter finde, at det
var en ypperlig Bemærkning, og deres respective Koner og
Kjærester tilnukke Bisald. Imidlertid er det fuldkommen skudt
forbi; thi Faust vilde Intet attraae mindre. En saa kaldet
dannet Pige vilde ligge indenfor samme Relativitet som han
selv, og vilde dette uagtet slet ingen Betydning have for
ham, vilde være slet Intet. Hun vilde maaskee ved sin Smule
Dannelse friste denne gamle Tivblens Magister til at tage
hende med ud paa Strømmen, hvor hun da snart vilde for-
tvivle. En ung ustyldig Pige derimod ligger indenfor en an-
den Relativitet og er derfor i en vis Forstand Intet lige-
overfor Faust og dog i en anden Forstand uhyre Meget, da
hun er Umiddelbarhed. Kun i denne Umiddelbarhed er hun
et Maal for hans Attraa, og derfor sagde jeg, at han at-
traaer Umiddelbarheden ikke aandeligt men sandseligt.

Alt dette har Goethe fuldkommen indseet, og derfor er
Margrete en borgerlig lille Pige, en Pige, man næsten kunde
fristes til at kalde ubetydelig. Vi ville nu, da det er af Vig-
tighed med Hensyn til Margretes Sorg, lidt nærmere over-
veie, hvorledes Faust vel maa have virket paa hende. De en-
felte Træk, Goethe har fremhævet, have naturligtviis stor
Værdi; men dog troer jeg, at man for Fuldstændighedens
Skyld maa tænke en lille Modification. I sin ustyldige En-
foldighed mærker Margrete snart, at det ikke hænger rigtigt
sammen med Faust i Henseende til Troen. Hos Goethe frem-
træder dette i en lille Katechisationscene, der unegtelig er en
fortræffelig Opfindelse af Digteren. Spørgsmaalet bliver nu,

hvilke følger denne Examination kan have paa deres Forhold til hinanden. Faust viser sig som Tivleren, og det synes, at Goethe, da han intet Nærmere antyder i denne Henseende, har villet lade Faust vedblive at være Tivler ogsaa ligeoverfor Margrete. Han har stræbt at bortlede hendes Opmærksomhed fra alle slige Undersøgelser og at fæste den ene og alene paa Kjærlighedens Realitet. Men deels troer jeg, at dette vilde falde Faust vanskeligt, da Problemet engang er kommet frem, deels troer jeg, at det ikke er psykologisk rigtigt. For Fausts Skyld skal jeg ikke nærmere dvæle ved dette Punkt, men vel for Margretes Skyld; thi dersom han ikke har viist sig som Tivler for hende, har hendes Sorg et Moment mere. Faust er altsaa Tivler, men han er ingen forsængelig Nar, der vil gjøre sig betydningsfuld ved at tvivle om det, Andre troe paa; hans Tvivl har en objektiv Grund i ham. Dette være sagt til Ære for Faust. Saa snart han derimod vil gjøre sin Tvivl gjeldende mod Andre, kan der let indblande sig en ureen Videnstabs. Saa snart Tvivlen gjøres gjeldende mod Andre, ligger der en Misundelse deri, der glæder sig ved at fravriste dem, hvad de ansaae for sikkert. Men for at denne Misundelsens Videnstabs skal vækkes hos Tivleren, maa der kunne være Tale om en Modstand hos det paagjeldende Individ. Hvor der enten ikke kan være Tale derom eller hvor det endog vilde være ufsjont at tænke den, der ophører Friistelsen. Det Sidste er Tilfælde med en ung Pige. ligeoverfor hende befinder en Tivler sig altid i en Forlegenhed. At fravriste hende hendes Tro er ingen Opgave for ham; tvertimod føler han, at det kun er ved den hun er det Store, hun er. Han føler sig ydmyget; thi der ligger i hende en naturlig Fordring til ham at være hendes Forsørger, forsaavidt hun selv er bleven vaklende. Ja, en Stumper af en Tivler, en halbstuderet Røver, kan vel vel kunne finde en Tilfredsstillelse i at frarive en ung Pige hendes Tro, en Glæde i at strække Koner og Børn, da han ikke kan forsærde Mænd. Men dette gjælder ikke om Faust; dertil er han for stor. Med Goethe kan man altsaa være enig i, at Faust før-

ste Gang forraader sin Dviøl, men derimod troer jeg neppe, det vil hænde ham anden Gang. Dette er af stor Vigtighed med Hensyn til Opfattelsen af Margrete. Faust seer lettelig, at Margretes hele Betydning beroer paa hendes ustyldige Enfoldighed; tager denne fra hende, da er hun Intet i sig, Intet for ham. Den maa altsaa bevares. Han er Dviøler, men som saadan har han alle det Positive's Momenter i sig, thi ellers er han en daarlig Dviøler. Han mangler Slutningspunktet; herved blive alle Momenter til negative Momenter. Hun derimod har Slutningspunktet, har Barnligheden og Ustyldigheden. Intet er altsaa lettere for ham end at udstyre hende. Hans Praxis i Livet har ofte nok lært ham, at hvad han foredrog som Dviøl har paa Andre virket som positiv Sandhed. Nu finder han da sin Glæde i at berige hende med en Anskuelses rige Indhold, han tager den umiddelbare Troes hele Pynt frem, han finder en Glæde i at smykke hende dermed, fordi det anstaaer hende vel, og hun derved bliver skjønnere i hans Dine. Deraf drager han tillige den Fordeel, at hendes Sjæl knytter sig fastere og fastere til hans. Hun forstaaer ham egentlig iet ikke; som et Barn knytter hun sig fast til ham, hvad der for ham er Dviøl er for hende uavigelig Sandhed. Men medens han saaledes opbygger hendes Tro, undergraver han den paa samme Tid, thi han bliver tilsidst selv en Troesgjenstand for hende, en Gud, ikke et Menneske. Kun maa jeg her stræbe at forebygge en Misforstaaelse. Det kunde synes, at jeg gjør Faust til en nedrig Hykler. Dette er ingenlunde Tilfældet. Grete er selv den, der har bragt den hele Sag paa Bane; med et halvt Øie overskuer han den Herlighed, hun troer at eie, og jeer, at den ikke kan bestaae for hans Dviøl, men han nænner ikke at tilintetgjøre den, og nu er det endog af en vis Godmodighed, han bærer sig saaledes ad. Hendes Kjærlighed giver hende Betydning for ham, og dog bliver hun næsten et Barn; han nedlader sig til hendes Barnlighed og har sin Glæde i at see, hvorledes hun tilegner sig Alt. For Margretes Fremtid har dette imidlertid de sørgeligste Følger. Havde Faust

viist sig for hende som Tvivler, da havde hun maaſkee ſenere kunnet frelſe ſin Tro, hun havde da i al Ydmuſſighed erkjendt, at hans høitſhyvende og driftige Tanter ikke vare for hende, hun havde holdt faſt ved hvad hun havde. Nu derimod ſkylder hun ham Troens Indhold, og dog indſeer hun, da han har forladt hende, at han ikke ſelv har troet derpaa. Saa længe han var hos hende, opdagede hun ikke Tvivlen, nu han er borte, forandrer Alt ſig for hende, og hun ſeer Tvivl i Alt, en Tvivl hun ikke kan beherſke, da hun beſtandig tænker den Omſtændighed med, at Fauſt ſelv har ikke kunnet magte den.

Det hvorved Fauſt, ogſaa efter Goethes Opfattelſe, fængſler Margrete, er ikke en Don Juans forføreriſke Gave, men det er hans uhyre Overlegenhed. Hun kan derfor, ſom hun ſaa elſkværdigt udtrykker ſig, egentlig ſlet ikke begribe, hvad Fauſt kan finde Fortrinligt hos hende. Det første Indtryk af ham er derfor aldeles overvældende, hun bliver til ſlet Intet ligeover for ham. Hun tilhører ham derfor ikke i den Forſtand, hvori Elvira tilhører Don Juan, thi dette er dog Udtrykket for en ſelvſtændig Beſtaaen ligeoverfor ham, men hun forsvinder aldeles i ham; hun bryder heller ikke med Himlen for at tilhøre ham, thi deri vilde ligge en Berettigelſe ligeoverfor ham; umærkeligt, uden den fjerneste Reflexion, bliver han hende Alt. Men ſom hun ſaaledes fra Begyndelſen er Intet, ſaa bliver hun, om jeg ſaa tør ſige, mindre og mindre, jo mere hun forviſſer ſig om hans næſten guddommelige Overmagt; hun er Intet og er tillige blot ved ham. Hvad Goethe etſteds har ſagt om Hamlet, at hans Sjel var i Forhold til hans Legeme en Egetjerne, plantet i en Urtepotte, ſom derfor ender med at ſprænge Karret, det gjelder om Margretes Kjærlighed. Fauſt er hende meget for ſtor og hendes Kjærlighed maa ende med at ſplitte hendes Sjel ad. Og Diebliffet dertil kan ikke længe udeblive, thi Fauſt føler vel, at i denne Umiddelbarhed kan hun ikke forblive; han fører hende nu ikke op i Vandens høiere Regioner, thi det er jo dem, han flyer; han attraaer hende ſandſeligt — og forlader hende.

Faust har altsaa forladt Margrete. Hendes Tab er saa forfærdeligt, at Omgivelsen selv derover et Dieblig glemmer, hvad den ellers har saa ondt ved at glemme, at hun er vanæret; hun hviler i en total Afmagt, i hvilken hun end ikke formaaer at tænke sit Tab, endog Kraften til at forestille sig sin Ulykke er hende berøvet. Hvis denne Tilstand kunde vedblive, saa vilde den reflekterede Sorg umulig kunne indtræde. Dog Omgivelsens Trøstegrunde bringe hende lidt efter lidt til sig selv, give hendes Tanke et Stød, hvorved den atter kommer i Bevægelse; men saasnart den er kommen i Bevægelse igjen, viser det sig let, at hun ikke er istand til at fastholde en eneste af dens Betragtninger. Hun hører da paa den som var det ikke til hende, der taltes, og intet Ord af den standjer eller fremsthynder Uroen i hendes Tankegang. Problemet er for hende det Samme som for Elvira, at tænke, at Faust var en Bedrager, men det er endnu vanskeligere, fordi hun er langt dybere paavirket af Faust; han var ikke blot en Bedrager, men han var jo en Ghyflet; hun har Intet hengivet for ham, men hun skylder ham Alt, og dette Alt eier hun til en vis Grad endnu, kun at det nu viser sig som et Bedrag. Men er da Det, han har sagt, mindre sandt, fordi han ikke selv har troet derpaa? Ingenlunde, og dog er det for hende saa, thi ved ham troede hun derpaa.

Det kunde synes, at Reflexionen vanskeligere maatte komme i Bevægelse hos Margrete; det der nemlig standjer den, er den Følelse, at hun var slet Intet. Dog ligger heri igjen en uhyre dialektisk Elasticitet. Dersom hun kunde fastholde den Tanke, at hun i strængeste Forstand var slet Intet, saa var Reflexionen udelukket, saa var hun heller ikke bleven bedraget; thi naar man Intet er, saa er der intet Forhold, og hvor der intet Forhold er, der kan heller ikke være Tale om et Bedrag. Forjaaviddt er hun i No. Denne Tanke lader sig imidlertid ikke fastholde men slaaer øieblikkelig om i sin Modsætning. Det, at hun Intet var, er kun Udtrykket for, at alle Kjærlighedens endelige Differentjer ere negerede, og er netop derfor Udtrykket for hendes Kjærligheds

absolute Gylldighed, hvori da igjen ligger hendes absolute Berettigelse. Hans Udfærd er da ikke blot et Bedrag, men et absolut Bedrag, fordi hendes Kjærlighed var absolut. Og heri vil hun atter ikke kunne hvile; thi da han har været hende Alt, vil hun end ikke være istand til at fastholde denne Tanke uden ved ham; men tænke den ved ham kan hun ikke, fordi han var en Bedrager.

Idet nu Omgivelsen bestandig mere og mere bliver hende fremmed, begynder den indre Bevægelse. Hun har ikke blot elsket Faust af hele sin Sjæl, men han var hendes Livskraft, ved ham blev hun til. Dette bevirker, at hendes Sjæl vel ikke bliver mindre bevæget i Stemning end en Elvira's, men at den enkelte Stemning bliver mindre bevæget. Hun er paa Veie til at have en Grundstemning, og den enkelte Stemning er som en Boble, der stiger op fra Dybet, der ikke har Kraft til at holde sig, heller ikke fortrænges af en ny Boble, men opløses i den almindelige Stemning, at hun er Intet. Denne Grundstemning er igjen en Tilstand, der føles, som ikke giver sig Udtryk i noget enkelt Udbrud, den er uudsigelig, og det Forsøg, den enkelte Stemning gjør paa at løfte paa den, at hæve den op, er forgjæves. Den totale Stemning lyder derfor bestandig med i den enkelte Stemning, den danner som Afmagt og Mæthed Resonantsen for den. Den enkelte Stemning giver sig Udtryk, men lindrer ikke, letter ikke, den er, for at bruge et Udtryk af min svenske Elvira, der visseelig er særdeles betegnende, om end en Mand mindre fatter det, den er et falskt Suk, der skuffer, og ikke som et ægte Suk, der er styrkende og gavnlig Motion. Den enkelte Stemning er end ikke fuldtoneig eller energisk, dertil er hendes Udtryk for besværet.

„Kan jeg glemme ham? Kan da Vækken, hvor længe den end bliver ved at rinde, glemme Rilden, glemme sit Udspiring, rive sig løs deraf? Saa maatte den jo ophøre at rinde! Kan Pilen, hvor hurtigt den end flyver, glemme Buestrængen? Saa maatte dens Fart jo standse! Kan Regndraaben, hvor længe den end falder, glemme Himlen, hvor=

fra den faldt? Saa maatte den jo opløses! Kan jeg blive en Anden, kan jeg fødes igjen af en Moder, der ikke er min Moder? Kan jeg glemme ham? Da maatte jeg jo ophøre at være!”

„Kan jeg mindes ham? Kan min Erindring kalde ham frem, nu da han er forsvunden, jeg, der selv kun er min Erindring om ham? Dette blege, taagede Billede er det den Faust, jeg tilbad? Jeg erindrer hans Ord, men jeg eier ikke Harpen i hans Stemme! Jeg huster hans Taler, men mit Bryst er for svagt til at fylde dem! Betydningsløst lyde de for døve Øren!”

„Faust, o Faust! vend tilbage, møt den Hungrige, flød den Ragne, vederqvæg den Bansemægtende, besøg den Gensomme! Vel veed jeg, at min Kjærlighed ingen Betydning havde for Dig, men det forlangte jeg jo ikke heller. Min Kjærlighed lagde sig ydmygt ved dine Fødder, mit Suk var en Bøn, mit Kys et Takoffer, min Omfavnelse en Tilbedelse. Vil Du derfor forlade mig? Vidste Du det da ikke iforvejen? Eller er det da ikke en Grund til at elske mig, at jeg trænger til Dig, at min Sjæl hændøer, naar Du ikke er hos mig?”

„Gud i Himlen, Du tilgive mig, at jeg har elsket et Menneske høiere end Dig, og dog gjør jeg det endnu; jeg veed det, det er en ny Synd, at jeg taler saaledes til Dig. Evige Kjærlighed, o lad Din Barmhjertighed holde mig, stød mig ikke fra Dig, giv mig ham tilbage, bøj hans Hjerte atter til mig, forbarm Dig over mig, Forbarmelse, at jeg beder atter saaledes!”

„Kan jeg da forbande ham? Hvad er jeg, at jeg vil fordrifte mig? Kan da Veerfarret formaste sig mod Pottemageren? Hvad var jeg? Intet! et Beer i hans Haand, et Sidebeen, hvoraf han dannede mig! Hvad var jeg? En ringe Urt, og han bøiede sig ned til mig, han opelskede mig, han var mig Alt, min Gud, min Tankes Ophav, min Sjæls Føde.”

„Kan jeg sørge? Nei, nei! Sorgen ruger som en Rattsaaage over min Sjæl. O vend tilbage, jeg vil opgive Dig,

aldrig fordre at tilhøre Dig, sid blot hos mig, se paa mig, at jeg kan vinde Styrke til at sukke, tal til mig, tal om Dig selv, som om Du var en Fremmed, jeg vil glemme, at det er Dig; tal, at Taarerne kunne bryde frem. Er jeg da slet Intet, end ikke istand til at græde uden ved ham!"

"Hvor skal jeg finde Fred og Hvile? Tankerne staae op i min Sjæl, den ene reiser sig mod den anden, den ene forvirrer den anden. Da Du var hos mig, da løde de Dit Vink, da legede jeg med dem som et Barn, jeg flettede Krands af dem og satte dem paa mit Hoved, jeg lod dem slagre som mit Haar adsploftet for Vinden. Nu slynge de sig forfærdende omkring mig, som Slinger snoe de sig og knuge min ængstede Sjæl."

"Og jeg er Moder! Et levende Væsen fordrer Næring af mig. Kan da den Hungrige mætte den Hungrige, den Basmægtende lædse den Tørstende? Skal jeg da blive Morder? O Faust, vend tilbage, frels Barnet i Modersliv, om Du end ikke vil frelse Moderen!"

— Saaledes bevæges hun ikke af Stemning men i Stemning; men den enkelte Stemning lindrer hende ikke, fordi den opløser sig i den totale Stemning, hun ikke kan hæve. Ja, var Faust hende berøvet, da vilde Margrete ikke søge nogen Beroligelse; hendes Lod var dog misundelsesbærdigt i hendes Dine — men hun er bedragen. Hun mangler hvad man kunde kalde Sorgens Situation, thi ene formaaer hun ikke at sørge. Ja, kunde hun, som den stakkels Florine i Eventyret, finde Udgang til en Echogrotte, fra hvilken hun vidste, at ethvert Suk, enhver Klage blev hørt af den Elskede, da vilde hun ikke blot, som Florine, tilbringe tre Nætter der, men hun vilde blive der Dag og Nat; men i Fausts Palads findes ingen Echogrotte, og han har intet Øre i hendes Hjerte.

*

*

*

For længe har jeg maaskee allerede fængslet Ederes Opmærksomhed til disse Billeder, kjære Συμπαρανεχρωμενοι, og

det saameget mere, som der, hvor Meget jeg end har talet, intet Synligt har vilst sig for Eder. Dog dette har jo ikke sin Grund i min Fremstillings Svigagtighed, men i Sagen selv og i Sorgens Underfundighed. Naar den gunstige Leilighed tilbyder sig, da aabenbarer det Skjulte sig. Denne have vi i vor Magt, og vi ville nu til Afsted lade hine tre Sorgens Trolovede forene sig, vi lade dem omfavne hverandre i Sorgens Samklang, vi lade dem danne en Gruppe for os, et Tabernakel, hvor Sorgens Stemme ikke forstummer, hvor Sukket ikke ophører, fordi de selv omhyggeligere og trofastere end Vestalinder vaage over Sagttagelsen af de hellige Skikke. Skulde vi afbryde dem heri, skulde vi ønske dem det Tabte tilbage, var det en Binding for dem? Have de da ikke allerede modtaget en høiere Indvielse? Og denne Indvielse vil forene dem og kaste en Skjønhed over deres Forening og staffe dem Vindring i Foreningen, thi kun Den, der selv er bidt af Slanger, veed, hvad Den maa lide, der er bidt af Slanger.

Den Ulykkeligste.

En begeistret Tiltale til

Συμπαρανεχρωμενοι.

Peroration i Fredagsmøderne.

Der skal som bekjendt etsteds i England være en Grav, der ikke udmærker sig ved et pragtfuldt Monument eller en veemodig Omgivelse, men ved en lille Indskrift — „den Ulykkeligste.“ Man skal have aabnet Graven, men intet Spor iundet af et Liig. Vækker det meest Forundring, at man ikke fandt et Liig, eller at man aabnede Graven? I Sandhed besynderligt, at man har givet sig Tid til at eftersee, om der fandtes Noget i den. Naar man paa et Epitaphium læser et Navn, da fristes man let til at tænke, hvorledes mon hans Liv henrandt i Verden, man kunde ønske at stige ned i Graven til ham for at samtale med ham. Men denne Indskrift, den er saa betydningsfuld! En Bog kan have en Titel, der giver En Vist til at læse Bogen, men en Titel kan i sig være saa tankefuld, saa personlig tiltalende, at man aldrig vil læse Bogen. I Sandhed, denne Indskrift er saa betydningsfuld, alt efter som man er stemt, lystende eller glædelig — for hver den, der i sit stille Sind hemmelig maaskee havde trolovet sig med den Tanke, at han var den Ulykkeligste. Men jeg kan tænke et Menneſte, hvis Sjæl ikke kjender flige Syſler, ham har det været en Opgave for hans Nyſgjærrighed at faae at vide, om der virkelig fandtes Noget i denne Grav. Og ſee, Graven var tom! Er han maaskee ſtaaet op igjen, har han maaskee villet ſpotte Digterens Ord:

— — i Graven er Fred,
Dens tauſe Beboer af Sorgen ei veed;

faandt han ingen Hvile, end ikke i Graven, vandrer han maaskee igjen ustadig om i Verden, har han forladt sit Huus, sit Hjem, blot ladet sin Adresse tilbage! Eller er han endnu ikke funden, han den Ulykkeligste, hvem end ikke Eumeniderne forfølge til han finder Templets Dør og de ydmygt Bedendes Bønf, men hvem Sorgerne holde i Live, Sorgerne følge til Graven!

Skulde han ikke være funden, da lader os, kjære *συμπαρανεχρωμενοι*, som Korsriddere tiltræde en Vandring, ikke til hiin hellige Grav i det lykkelige Osten, men til hiin sørgelige Grav i det ulykkelige Westen. Ved hiin tomme Grav ville vi søge ham, den Ulykkeligste, visse paa at finde ham, thi som de Troendes Længsel stunder til den hellige Grav, saaledes drages de Ulykkelige mod Westen til hiin tomme Grav, og Enhver opfyldes af den Tanke, at den er bestemt for ham.

Eller skulde en saadan Overbeieelse ikke være en værdig Gjenstand for vor Betragtning, vi, hvis Virksomhed, at jeg skal efterkomme vort Selskabs hellige Skikke, er Forsøg i den aphoristiske tilfældige Andagt, vi, der ikke tænke og tale aphoristisk, men leve aphoristisk, vi, der leve *ἀφορισμενοι* og segregati, som Aphorismer i Livet, uden Samfund med Menneskene, udeelagtige i deres Sorger og deres Glæder, vi, der ikke ere Medlydere i Livets Larm, men eensomme Fugle i Nattens Stilhed, kun en enkelt Gang forsamlede for at opbygges ved Forestillinger om Livets Usjelhed, om Dagens Længde og Tidens uendelige Varighed, vi, kjære *συμπαρανεχρωμενοι*, som ikke troe paa Glædens Spil, eller paa Daarernes Lykke, vi som Intet troe paa uden paa Ulykken.

See, hvor de trænge sig frem i talløs Mængde, alle de Ulykkelige. Dog, Mange ere de, som troe sig kaldede, Faa ere de Udvalgte. En Adskillelse skal der befæstes imellem dem — et Ord, og Hoben forsvinder; udelukkede ere nemlig, ubudne Gjæster alle De, som mene, at Døden er den største Ulykke, som bleve ulykkelige, fordi de frygte Døden; thi vi, kjære *συμπαρανεχρωμενοι*, vi, som de romerske Soldater, frygte

ikke Døden, vi kjende værre Ulykke, og først og sidst fremfor Alt — det at leve. Ja hvis der var et Menneske, der ikke kunde døe, hvis det er sandt, hvad Sagnet fortæller om hiin evige Jøde, hvorledes skulde vi tage i Betænkning at erklære ham for den Ulykkeligste? Da lod det sig forklare, hvorfor Graven var tom, for at betegne, at den Ulykkeligste var Den, der ikke kunde døe, der ikke kunde slippe ned i en Grav. Da var Sagen afgjort, Svaret let: thi ulykkeligst var Den, der ikke kunde døe, lykkelig Den, der kunde det; lykkelig Den, der døde i sin Alderdom, lykkeligere Den, der døde i sin Ungdom, lykkeligst Den, der døde idet han blev født, allerlykkeligst Den, der aldrig var født. Men saaledes er det ikke, Døden er den fælleds Ulykke for alle Mennesker, og forsaavidt som derfor den Ulykkeligste ikke er funden, da maa han være at søge indenfor denne Begrænsning.

See, Hoben forsvandt, Tallet formindskedes. Ikke siger jeg nu: stjenker mig Eders Opmærksomhed, thi jeg veed, jeg har den; ikke: laaner mig Eders Øren; thi jeg veed, de tilhøre mig. Eders Dine sunkle. I reise Eder i Sæderne. Det er en Bæddestrid, som det vel er værd at være med i, en Kamp endnu forfærdeligere end om den var paa Liv og Død; thi Døden frygte vi ikke. Men Belønningen, ja den er stoltere end nogen anden i Verden, og viskere; thi Den der er forfikkret om, at han er den Ulykkeligste, han behøver jo ikke at frygte Ulykken, han skal ikke smage den Ydmiggelse i sin sidste Stund at maatte raabe: Solon, Solon, Solon!

Saa aabne vi da en fri Concurrence, fra hvilken Ingen hverken ved Stand eller ved Alder skal være udelukket. Udelukket er Ingen uden den Ulykelige og Den, som frygter Døden — velkommen er ethvert værdigt Medlem af de Ulykkeliges Menighed, Højsædet bestemt for enhver virkelig Ulykkelig, Graven for den Ulykkeligste. Min Stemme lyder ud i Verden, hører den, alle I, som kalde Eder Ulykelige i Verden, men som ikke frygte Døden. Min Stemme lyder tilbage i Tiden; thi ikke ville vi være sophistiske nok til at udelukke de Afdøde, fordi de ere døde, thi de have jo levet. Jeg besværges Eder.

tilgivet, at jeg et Dieblif forstyrrer Ederes No; møder ved denne tomme Grav. Tre Gange raaber jeg det høit ud over Verden, hører det, I Ulykkelige; thi ikke er det vor Hensigt her i en Afrog af Verden at afgjøre denne Sag imellem os. Stedet er fundet, hvor den maa afgjøres for Alverden.

Dog førend vi gaae over til at afhøre de Enkelte, lader os gjøre os stilledes til at sidde her som værdige Dommere og Medstridere. Lader os styrke vor Tanke, væbne den mod Drets Besnærelse; thi hvilken Stemme er vel saa indsmigrende som den Ulykkeliges, hvilken saa bedaaende som den Ulykkeliges, naar han taler om sin egen Ulykke. Lader os gjøre os værdige til at sidde som Dommere, Medstridere, at vi ikke tabe Oversigten, ikke forvirres af de Enkelte; thi Sorgens Belægenhed er uendelig og uendelig opfindsom. Vi ville dele de Ulykkelige i bestemte Flokke, og kun Een for hver bliver stedet til Orde; thi dette ville vi ikke negte, at intet enkelt Individ er det ulykkeligste, men at det er en Klasse; men derfor ville vi ikke tage i Betænkning at tilkjende Repræsentanten for denne Klasse Navnet: den Ulykkeligste, ikke tage i Betænkning at tilkjende ham Graven.

I alle Hegels systematiske Skrifter er der et Afsnit, der handler om den ulykkelige Bevidsthed. Med en inderlig Uro og Hjertebanken gaaer man altid til Læsningen af saadanne Underjogelser, med Frygt for, at man skal faae for Meget eller for Lidet at vide. Den ulykkelige Bevidsthed det er et Ord, der blot tilfældig anbragt i Talens Løb næsten kan faae Blodet til at isne, Nerverne til at gys, og nu, saa udtrykkelig udtalt, ligesom hiint hemmelighedsfulde Ord i en Fortælling af Clemens Brentano: *tertia nux mors est* — kan bringe En som en Skyder til at skjælve. Af lykkelig Den, der ikke har mere med den Sag at gjøre end at skrive en Paragraph derom; endnu lykkeligere Den, der kan skrive den følgende. Den Ulykkelige er nu Den, der har sit Ideal, sit Livs Indhold, sin Bevidstheds Fylde, sit egentlige Væsen paa en eller anden Maade udenfor sig. Den Ulykkelige er altid jeg selv fraværende, aldrig sig selv nærværende. Men fraværende kan

man aabenbar være enten i den forbigangne eller den tilkommende Tid. Herved er tilstrækkelig hele den ulykkelige Bevidstheds Territorium omstrevet. For denne faste Begrænsning ville vi takke Hegel, og nu, da vi ikke blot ere Philosopher, der paa Afstand see dette Rige, ville vi som Indfødtte nøiere iagttage de forskjellige Stadier, der ligge heri. Den Ulykkelige er altsaa fraværende. Men fraværende er man, naar man er enten i den forbigangne eller tilkommende Tid. Udtrykket maa her urgeres; thi det er aabenbart, hvad Sprogvidensskaben ogsaa lærer os, at der er et tempus, der er nærværende i en forbigangen Tid, og et tempus, der er nærværende i en tilkommende; men tillige lærer samme Videnskab os, at der er et tempus, der er plus quam perfectum, hvori der intet Præsenti er, og et futurum exactum af samme Væstfæstethed. Dette er de haabende og de erindrende Individualiteter. Disse ere vel i en vis Forstand, forsaavidt de nemlig ere alene haabende eller alene erindrende, ulykkelige Individualiteter, dersom ellers kun den Individualitet, der er sig selv nærværende, er den lykkelige. Imidlertid kan man dog ikke i streng Forstand kalde en Individualitet ulykkelig, der er præsenti i Haab eller i Erindring. Det, her nemlig maa udhæves, er, at han er præsenti deri. Vi ville ogsaa see deraf, at eet Slag, det være iøvrigt saa tungt som det være vil, umulig kan gjøre et Menneske til det ulykkeligste. Et Slag kan nemlig enten kun berøbe ham Haabet og derved gjøre ham præsenti i Erindringen, eller Erindringen og derved præsenti i Haabet. Vi gaae nu videre og ville nu see, hvorledes da den ulykkelige Individualitet nærmere maa bestemmes. Først betragte vi den haabende Individualitet. Naar han nu som haabende (og altsaa forsaavidt ulykkelig) Individualitet ikke er sig selv præsenti, saa bliver han i strengere Forstand ulykkelig. Et Individ, der haaber et evigt Liv, er vel i en vis Forstand en ulykkelig Individualitet, forsaavidt han giver Afkald paa det nærværende, men er dog ikke i streng Forstand ulykkelig, fordi han er sig selv præsenti i dette Haab og ikke kommer i Strid med Endelighedens enkelte Momenter. Kan han derimod ikke blive

sig præsentiſt i Haabet, men taber ſit Haab, haaber igjen og ſaaledes fremdeles, ſaa er han ſig ſelv fraværende, ikke blot i den nærværende, men ogſaa i den tilkommende Tid, ſaa have vi en Formation af Ulykkelige. Betragte vi den erindrende Individualitet, ſaa er det ligesaa. Kan han blive ſig ſelv nærværende i den forbigangne Tid, ſaa er han ikke i ſtræng Forſtand ulykkelig; men kan han ikke dette, men bliver beſtandig ſig ſelv fraværende i en forbigangen Tid, ſaa have vi en Formation af Ulykkelige.

Erindringen er fortrinſviis de Ulykkeliges egentlige Element, ſom naturligt er, fordi den forbigangne Tid har den mærkelige Egendſkab, at den er forbi, den tilkommende, at den ſkal komme, og man kan derfor i en viſ Forſtand ſige, at den tilkommende Tid ligger den nærværende nærmere end den forbigangne gjør det. For at nu den haabende Individualitet ſkal blive præsentiſt i den tilkommende Tid, maa den have Realitet, eller rettere, den maa ſaae Realitet for ham; for at den erindrende Individualitet ſkal blive præsentiſt i den forbigangne Tid, maa den have haft Realitet for ham. Men naar den haabende Individualitet vil haabe en tilkommende Tid, ſom dog ingen Realitet kan ſaae for ham, eller den Erindrende vil erindre en Tid, ſom ingen Realitet har haft, ſaa have vi de egentlige ulykkelige Individualiteter. Det forſte ſkulde man ikke troe var muligt eller anſee for reen Banvid, imidlertid er det ikke ſaa; thi vel haaber den haabende Individualitet ikke Noget, der ikke har Realitet for den, men den haaber Noget, den ſelv veed ikke kan realiſeres. Naar nemlig en Individualitet, idet den miſter Haabet, iſtedetſfor at blive en erindrende Individualitet, vil vedblive at være en haabende, ſaa have vi en ſaadan Formation. Naar en Individualitet, idet han miſter Erindringen, eller idet han Intet har at erindre, ikke vil blive en haabende, men vedblive at være en erindrende, ſaa have vi en Formation af Ulykkelige. Hvis ſaaledes et Individ fortabte ſig i Oldtiden eller i Middelalderen eller hvilkensomhelſt anden Tid, men ſaaledes, at denne havde en afgjort Realitet for ham, eller han fortabte ſig i

sin egen Barndom eller Ungdom, saaledes, at denne havde havt en afgjort Realitet for ham, saa var han egentlig ingen i stræng Forstand ullykkelig Individualitet. Vilde jeg derimod tænke mig et Menneſte, der selv ingen Barndom havde havt, da denne Alder var gaaet ham forbi uden egentlig Betydning, men som nu f. Ex. ved at blive Lærer for Børn opdage de alt det Skjønne, der ligger i Barndommen, og som nu vilde erindre sin egen Barndom, altid ſtirre tilbage paa den, saa var han vel et ret paſſende Exempel. Baglænds vilde han da komme til at opdage Betydningen af det, der for ham var forbi, og som han dog vilde erindre i sin Betydning. Tænkte jeg mig et Menneſte, der havde levet uden at fatte Livets Glæde eller dets Nydelse, og som nu i ſit Dødsøjeblik fik Die derfor, tænkte jeg mig, at han ikke døde, hvilket vilde være det Heldigſte, men levede op igjen, uden derfor at leve om igjen, saa vilde han vel kunne komme i Betragtning, hvor der blev Spørgſmaal om, hvo der var den Ulykkeligſte.

Haabets ullykkelige Individualiteter have aldrig det Smertelige ved ſig ſom Erindringen. De haabende Individualiteter have altid en mere glædelig Skuffeſe. Derfor vil den Ulykkeligſte altid være at ſøge blandt Erindringen's ullykkelige Individualiteter.

Dog vi ville gaae videre, vi ville tænke os en Combination af de tvende beſtrevne, i ſtrængere Forſtand ullykkelige Formationer. Den ullykkelige haabende Individualitet kunde ikke blive ſig ſelv præſentifiſt i ſin Haaben, ligesom den ullykkelige erindrende. Combinationen kan kun være denne, at det, der forhindrer ham i at blive præſentifiſt i ſin Haaben, er Erindringen, det, der forhindrer ham i at blive præſentifiſt i Erindringen, er Haabet. Dette ligger deri paa den ene Side, at han beſtändig haaber, hvad der ſkulde erindres; hans Haab bliver beſtändig ſkuffet, men idet det bliver ſkuffet, opdager han, at det ikke kommer deraf, at Maalet bliver ſtødt længere ud, men deraf, at han er Maalet forbi, at det allerede er oplevet eller ſkulde være oplevet og ſaaledes gaaet over i Erindringen. Paa den anden Side erindrer han beſtändig hvad han ſkulde haabe; thi det Tilkommande har han allerede i

Tanken taget op, i Tanken har han oplevet det, og dette Oplevede erindrer han, istedetfor at han skulde haabe det. Det, han altsaa haaber, ligger bag ved ham, det, han erindrer, ligger foran. Hans Liv er ikke baglænds, men i en dobbelt Retning bagvendt. Sin Ulykke vil han snart mærke, om han end ikke fatter, hvori det egentlig ligger. For at han imidlertid ret skal faae Velighed til at føle den, træder Misforstaaelsen til, der i ethvert Dieblit paa en besynderlig Maade spotter. Han nyder til dagligt Brug den Ære at blive anseet for at være ved sine fulde fem, og dog veed han, at hvis han vilde forklare et eneste Menneske, hvorledes det egentlig hænger sammen med ham, saa vilde han blive erklæret for affindig. Dette er til at blive affindig over, og dog bliver han det ikke, og dette er netop hans Ulykke. Hans Ulykke er, at han er kommen for tidlig til Verden og derfor bestandig kommer for sildig. Han er bestandig ganske nær ved Maalet, og i samme Dieblit er han borte detsfra, han opdager da, at det der nu gjør ham ulykkelig, fordi han har det, eller fordi han er saaledes, netop er det der for nogle Aar siden vilde have gjort ham lykkelig, hvis han havde haft det, medens han blev ulykkelig, fordi han ikke havde det. Hans Liv har ingen Betydning ligesom hin Ancæus's, om hvem det er Skik og Brug at sige, at Intet vides om ham, uden dette, at han gav Anledning til et Ordsprog:

πολλα μεταξυ πελει κυλικος και χειλεος ακρου,

som om dette ikke var meer end nok. Hans Liv kjender ingen No og har intet Indhold, han er sig ikke præsentiif i Diebliffet, ikke præsentiif i den tilkommende Tid, thi det Tilkommende er oplevet, ikke i den forbigangne Tid, thi det Forbigangne er endnu ikke kommet. Saaledes jages han omkring som Latone til Hyperboræernes Mørke, til Æquators lyse D, og kan ikke komme til at føde og er bestandig som en Fødende. Gne sig selv overladt staaer han i den vide Verden, han har ingen Samtid, han kan knytte sig til, ingen Fortid, han kan længes efter, thi hans Fortid er endnu ikke

kommen, ingen Eftertid, han kan haabe paa, thi hans Eftertid er allerede forbi. Gne har han lige over for sig den hele Verden som det Du, med hvilket han ligger i Conflict; thi hele den øvrige Verden er for ham kun een Person, og denne Person, denne uadskillelig paatrængende Ven, det er Misforstaaelsen. Han kan ikke blive gammel, thi han har aldrig været ung; han kan ikke blive ung, thi han er allerede bleven gammel; han kan paa en Maade ikke døe, thi han har jo ikke levet; han kan paa en Maade ikke leve, thi han er jo allerede død; han kan ikke elske, thi Kjærligheden er altid præsentiist, og han har ingen nærværende Tid, ingen tilkommende, ingen forbigangen, og dog er han en sympathetist Natur, og han hader Verden, kun fordi han elsker den; han har ingen Videnskab, ikke fordi han mangler den, men fordi han i samme Dieblis har den modsatte, han har ikke Tid til Noget, ikke fordi hans Tid er opshlybt af Andet, men fordi han slet ingen Tid har; han er afmægtig, ikke fordi han mangler Kraft, men fordi hans egen Kraft gjør ham afmægtig.

Dog snart er vel vort Hjerte hærdet nok, vort Øre tilstoppet, om end ikke lukket. Vi have hørt Overveielsens besindige Stemme, lader os fornemme Videnskabens Betsalenhed, kort, syndig, som al Videnskab er det.

Der staaer en ung Pige. Hun klager over, at hendes Elsker er bleven hende utro. Derpaa kan ikke reflekteres. Men hun elskede ham alene i den ganske Verden, hun elskede ham af sin hele Sjæl, af sit ganske Hjerte og af al sin Tante — saa kan hun jo erindre og sørge.

Er det et virkeligt Væsen eller er det et Billede, er det en Levende der døer, eller en Død der lever — det er Niobe. Hun mistede Alt paa eengang; hun tabte, hvad hun gav Livet, hun tabte, hvad der gav hende Livet! Seer op til hende, kjære *συμπαρανεχρωμενοι*, hun staaer lidet høiere end Verden, paa en Grabhøi som en Mindesteen. Men intet Haab vinker hende, ingen Fremtid bevæger hende, ingen Udsigt frister hende, intet Haab uroliger hende — haabløs staaer hun forstenet i Grindring; hun var uløselig et Die-

blit, i samme Dieblit blev hun lykkelig, og Intet kan tage hendes Lykke fra hende, Verden vexler, men hun kjender ingen Omstiftelse, og Tiden kommer, men for hende er der ingen tilkommende Tid.

See hist hvilken stjern Forening! Den ene Slægt rækker den anden Haanden! Er det til Velsignelse, til trofast Sammenhold, til glade Dandse? Det er Oedips forstødte Slægt, og Stødet forplanter sig og knuser den Sidste — det er Antigone. Dog hende er der sørget for; en Slægts Sorg er nok for et Menneskeliv. Hun har vendt Haabet Ryggen, hun har ombyttet dets Ustabighed med Grindringens Trostløsh. Saa bliv da lykkelig, kjære Antigone! Vi ønske Dig et langt Liv, betydningsfuldt som et dybt Suk. Gid ingen Glemsel maa berøbe Dig Noget! Gid Sorgens daglige Bitterhed maa rækkes Dig rigelig!

En kraftfuld Skikkelse viser sig; men han er jo ikke ene, han har altsaa Venner, hvorledes kommer han da her? Det er Sorgens Patriarch, det er Hjob — og hans Venner. Han mistede Alt, men ikke ved eet Slag; thi Herren tog, og Herren tog, og Herren tog. Venner lærte ham at fornemme Tabets Bitterhed; thi Herren gav, og Herren gav, og Herren gav og en uforstandig Hustru i Tilgift. Han tabte Alt; thi hvad han bevarede det ligger udenfor vor Interesse. Uerhødigbed tilkommer ham, kjære *συμπαρανεχρωμενοι*, for hans graae Haar og hans Ulykke. Han tabte Alt; men han havde besiddet det.

Hans Haar er graat, hans Hoved bøiet, hans Afsyn falden, hans Sjæl bekymret. Det er den forlorne Søns Fa-der. Han mistede som Hjob hvad han var kjærest i Verden, dog Herren tog det ikke, men Tjenden; han tabte det ikke, men han taber det; det er ikke taget bort fra ham, men det forsvinder. Ikke sidder han hjemme ved Arnestedet i Sæk og Afse; han er staaet op fra sit Hjem, har forladt Alt for at søge den Fortabte; han griber efter ham, men hans Arm naaer ham ikke, han raaber efter ham, men hans Stemme indhenter ham ikke. Dog han haaber, om end gjennem Taa-

rer, han øiner ham, om end gjennem Taager, han indhenter ham, om end i Døden. Hans Haab gjør ham bedaget, og Intet binder ham til Verden uden det Haab, han lever for. Hans Fod er træet, hans Die dunkelt, hans Legeme søger Hvile, hans Haab lever. Hans Haar er hvidt, hans Legeme affældigt, hans Fod standser, hans Hjerte brister, hans Haab lever. Reiser ham op, kjære *συνπαρανεχρωμενοι*, han var ulykkelig.

Hvo er den blege Skikkelse, kraftløs som en Skygge af en Død! Hans Navn er glemt, mange Aarhundreder ere forløbne siden hine Dage. Han var en Ungling, han var begejstret. Han søgte Martyriet. I Tanken saae han sig naglet til Korset og Himlen aaben; men Virkeligheden var ham for tung, Sværmeriet forsvandt, han fornegtede sin Herre og sig selv. Han vilde bære en Verden, men han forløstede sig paa den; hans Sjæl blev ikke knuust, ikke tilintetgjort, den blev brudt, hans Aand værkbruden, hans Sjæl blev lam. Ønsker ham, kjære *συνπαρανεχρωμενοι*, han var ulykkelig. Og dog han blev jo lykkelig, han blev jo hvad han ønskede at blive, han blev Martyr, om hans Martyrium end ikke blev, hvad han havde villet, at nagles til Korset eller at kastes for vilde Dyr, men levende at brændes, langsomt at forteres af en sagte Ild.

En ung Pige sidder hist saa tankesuld. Hendes Elster blev hende utro — derpaa kan ikke reflekteres. Unge Pige, betragt Forsamlingens alvorlige Miner, den har hørt forsærdeligere Ulykker, dens driftige Sjæl fordrer endnu større. Ja men jeg elskede ham alene i den hele Verden, jeg elskede ham af min hele Sjæl, af mit ganske Hjerte, af al min Tanke — Sligt have vi jo allerede hørt eengang før, træet ikke vor utaalsmodige Længsel; Du kan jo erindre og sørge. — Nei jeg kan ikke sørge; thi han var mig maaskee ikke utro, han var maaskee ingen Bedrager — hvorledes Du kan ikke sørge? træd nærmere, Udvalgte blandt Piger, tilgiv den strænge Censor, at han et Dieblis vilde støde Dig tilbage, Du kan ikke sørge, saa kan Du jo haabe — Nei jeg kan ikke haabe;

thi han var en Gaade. Vel min Pige, jeg forstaaer Dig, Du staaer høit paa Ulykkens Stige; betragter hende, kjære *Συμπαρανεχρωμενοι*, hun svæber næsten paa Ulykkens Spidse. Dog Du maa dele Dig, Du maa haabe om Dagen, sørge om Natten, eller sørge om Dagen, haabe om Natten. Vær stolt; thi af Ulykken skal man aldrig være stolt, men vel af Ulykken. Du er vel ikke den Ulykkeligste, men er det ikke Eders Mening, kjære *Συμπαρανεχρωμενοι*, at vi tilkjende hende et hæderligt accessit. Graven kunne vi ikke tilkjende hende, men Pladsen nærmest ved den.

Thi der staaer han, Udsendingen fra Sufferens Rige, Lidelsernes udkaarne Yndling, Sorgens Apostel, Smertens tause Ven, Grindringens ulykkelige Elsker, i sin Grindren forvirret af Haabets Vys, i sin Haaben stuffet af Grindringens Skygger. Hans Hoved er besværet, hans Knæ er slappet, og dog hviler han sig kun paa sig selv. Han er mat og dog hvor kraftfuld, hans Døie seer ikke ud til at have udgødt, men drukkert mange Taarer, og dog flammer der en Ild deri, der kunde fortære hele Verden, men ikke en Splint af Sorgen i hans eget Bryst; han er bøiet, og dog varskler hans Ungdom ham et langt Liv, hans Læbe smiler ad den Verden, der misforstaaer ham. Staaer op, kjære *Συμπαρανεχρωμενοι*, høier Eder, Sorgens Vidner, i denne høitidelige Time. Jeg hilser Dig, store Ubekjendte, hvis Navn jeg ikke veed, jeg hilser Dig med Din Hæderstitel: den Ulykkeligste. Vær hilset her i Dit Hjem af de Ulykkeliges Menighed, vær hilset ved Indgangen til den ydmyge lave Bolig, der dog er stoltere end alle Verdens Paladser. See Stenen er væltet fra, Gravens Skygge venter Dig med sin listige Rølighed. Dog Tiden er der maaskee ikke endnu, lang maaskee Veien; men vi love Dig oftere at forsamles her for at misunde Dig Din Ulykke. Saa modtag da vort Dnske, et godt Dnske: gid Ingen maa forstaae Dig, men Alle misunde Dig; gid ingen Ven maa slutte sig til Dig, gid ingen Pige maa elske Dig, gid ingen hemmelig Sympathi maa ahne Din eensomme Smerte; gid intet Døie maa udgrunde Din fjerne Sorg; gid intet Dø

maa opspore Dit lønlige Suk! Eller forsmaaer Din stolte Sjel slikt medlidende Onske, foragter den Vindring, saa gid da Pigerne maae elske Dig, gid de Frugtsommelige i deres Angst maae tye til Dig; gid Mødrene maae haabe paa Dig, gid den Døende maa søge Trøst hos Dig; gid de Unge maae slutte sig til Dig, gid Mændene maae bygge paa Dig; gid Oldingen maa gribe efter Dig som efter en Støttestav — gid den hele Verden maa troe, at Du er istand til at gjøre den lykkelig. Saa lev da vel Du den Ulykkeligste! Dog, hvad siger jeg: den Ulykkeligste, den Lykkeligste burde jeg sige, thi dette er jo netop en Lykkens Gave, som Ingen kan give sig selv. See Sproget brister, og Tanken forvirres; thi hvo er vel den Lykkeligste uden den Ulykkeligste, og hvo den Ulykkeligste uden den Lykkeligste, og hvad er Livet andet end Affindighed, og Troen end Daarstab, og Haabet end Galgenfrist, og Kjærlighed end Eddikke i Saaret.

Han forsvandt, og vi staae atter ved den tomme Grav. Saa ville vi da ønske ham Fred og Hvile og Lægedom, og al mulig Lykke, og en snar Død, og en evig Forglemmelse, og ingen Thufommelse, at end ikke Mindet om ham skal gjøre en Anden ul lykkelig.

Staaer op, kjære Συμπαρανεχρωμενοι! Ratten er forbi, Dagen begynder atter sin utrættede Virksomhed, aldrig, som det synes, kjed af, evig og evig at gjentage sig selv.

Den første Kjærlighed.

Lystspil i een Akt af Scribe, oversat af J. L. Heiberg.

Denne Artikel skulde bestemt været trykt i et Tidsskrift, Frederik Unsmann havde bestemt at udgive til bestemte Tider. Af, hvad ere alle menneskelige Bestemmelser!

Enhver, der nogensinde har haft Tilbøielighed til Productivitet, har vist ogsaa bemærket, at det er en lille tilfældig udbortes Omstændighed der bliver Anledningen til den egentlige Frembringelse. Kun de Forfattere, der paa een eller anden Maade have gjort en endelig Hensigt til det Begeistrende for dem, ville maaskee negte dette. Det er imidlertid deres egen Skade, thi de ere derved berøvede al sand og al sund Productivitets extreme Poler. Den ene er nemlig, hvad man med et traditionelt Navn kalder Musepaakaldelsen, den anden er Anledningen. — Det Udtryk: Musepaakaldelsen, kan foranledige en Misforstaaelse. At paakalde Musen kan nemlig deels betyde, at jeg kalder paa Musen, deels, at Musen kalder paa mig. Enhver Forfatter, der nu enten er naiv nok til at troe, at Alt kommer an paa den redelige Villie, paa Flid og Stræbsomhed, eller uforstammet nok til at salbyde Mandens Frembringelser, han vil ikke lade det mangle paa ivrig Paakaldelse eller paa fræk Paatrængenhed. Herved udrettes imidlertid ikke Stort, thi det gjelder endnu, hvad allerede Wessjel har sagt angaaende Smagens Gud, „som Alle kalde paa,“ at han „saa sjelden kommer.“ Tænker man derimod ved dette Udtryk paa, at det er Musen, der kalder, ikke vil jeg sige paa os, men paa de Vedkommende, saa faaer Sagen en anden Betydning. Medens de Forfattere, der kalde paa Musen, gaar ombord ogsaa uden at hun kommer, saa er de sidst skildrede derimod i en anden Forleghed, idet de,

for at det, der er blevet en indvortes Bestemmelse, ogsaa kan blive en udvortes, behøve et Moment mere: dette er hvad man maa kalde Anledningen. Idet nemlig Musen har kaldet ad dem, har hun vinket dem bort fra Verden, og de lytte nu blot til hendes Stemme, og Tankens Rigdom aabner sig for dem, men saa overmægtigt, at skjøndt hvert Ord staaer tydeligt og levende, det dog er dem, som det ikke var deres Egenhed. Naar da Bevidstheden er kommen saavidt til sig selv igjen, at den eier det hele Indhold, saa er det Dieblif der, som i sig indeholder Muligheden af den egentlige Tilblivelse, og dog mangler der Noget; Anledningen nemlig mangler, der, om man saa vil, er ligesaa nødvendig, skjøndt i en anden Forstand uendelig ubetydelig; saaledes har det behaget Guderne at knytte de største Modsætninger sammen. Dette er en Hemmelighed, som Virkeligheden har, Jøder en Forargelse og Græker en Daarskab. Anledningen er altid det Tilsældige, og dette er det uhyre Paradox, at det Tilsældige er absolut aldeles ligesaa nødvendigt som det Nødvendige. Anledningen er ikke i ideel Forstand det Tilsældige, saaledes som naar jeg i logisk Betydning tænker det Tilsældige; men Anledningen er i Betydning af Fetischisme det Tilsældige, og dog i denne Tilsældighed det Nødvendige.

Med Hensyn til, hvad man i Handel og Wandel kalder Anledning, hersker der nu en stor Forvirring. Deels seer man nemlig for Meget, deels for Lidet deri. Enhver Productivitet, der ligger i Trivialitetens Bestemmelse — og, Gud bedre det, denne Productivitet hører især til Dagens Orden — overseer lige meget Anledningen og Begejstringen. Derfor mener ogsaa en saadan Productivitet, hvad man kan indrømme den, at den passer lige godt til alle Tider. Den overseer derfor reent Betydningen af Anledning, det vil sige, den seer i Alt en Anledning, den er som et snaksomt Menneske, der i de meest modsatte Ting seer en Anledning, ligesaa godt deri, at man har hørt det før, som at man ikke har hørt det, seer en Anledning til at anbringe sig selv og sin Historie. Men herved er punctum saliens opløst. Paa den an-

den Side er der en Productivitet, der forseer sig paa Anledning. Om den første Art kan man sige, at den seer en Anledning i Alt, om den anden, at den i Anledningen seer Alt. Hermed er nu Veilighedsforsfatternes store Menighed betegnet, lige fra de i dybere Forstand Veiligheds-Digtere til dem, der i strengere Forstand i Anledningen see Alt, og derfor bruge det samme Vers, den samme Formular, og dog haabe, at Anledningen for de Bedkommende vil være en tilstrækkelig Anledning til et passende Honorar.

Anledningen, der nu som saadan er det Uvæsentlige og Tilfældige, kan i vor Tid stundom forsøge sig i det Revolutionaire. Anledningen spiller ofte ganske Herre; den gjør Udslaget, gjør Productet og Producenten til Noget eller til Intet, alt eftersom den vil. Digteren venter, at Anledningen skal begeistre, og seer med Forundring, at det ikke gaaer an, eller han frembringer Noget, han selv i sit Jnderste anseer for Ubetydeligt, og seer nu, at Anledningen gjør det til Alt, seer sig hædret og udmærket paa alle mulige Maader, og veed med sig selv, at det har han ene Anledningen at takke. Disse forsee sig nu paa Anledningen, de, vi i det Foregaaende have fremstillet, oversee den og komme derfor altid i enhver Forstand ukaldede. De dele sig egentlig i to Classer, de der dog antyde, at en Anledning er nødvendig, og de som end ikke lade sig mærke hermed. Begge Dele heroe naturligtvis paa en uendelig Overburden af eget Værd. Naar et Menneske bestandig fører saadanne Talemaader i Munden, som: i den Anledning falder det mig ind, i den Anledning kommer jeg til at tænke paa o. s. v., saa kan man altid være vis paa, at et saadant Menneske er paa Bilspejlet sig selv betræffende. Selv i det Betydeligste seer han ofte kun en Anledning for at faae sin Smule Bemærkning anbragt. Dem, der end ikke antyde Anledningens Nødvendighed, kan man ansee for mindre forsængelige men mere affindige. De udspinde ufortrødent, uden at see til Høire eller Venstre, deres Passiaars tynde Traad, og de gjøre med deres Snak og med deres Skrift samme Virkning i Livet som Møllen i et Evens-

thyr, hvorom det hedder: medens Alt dette nu steete, gif Møllen klip klap, klip klap.

Og dog har selv den fuldendteste, den dybeste og betydningsfuldeste Frembringelse en Anledning. Anledningen er den fine, næsten usynlige Spindelbælv, hvori Frugten hænger. For saavidt det derfor stundom synes, at det Væsentlige viser sig som Anledning, saa er dette i Almindelighed en Misforstaaelse, da det i saa Fald gjerne er en enkelt Kant deraf. Naar man ikke vil give mig Ret heri, saa kommer det deraf, at man med Anledning forvevler Grund og Marsag. Hvis saaledes nu En vilde spørge mig: hvad er Anledningen til alle disse Betragtninger, og han da vilde være tilfreds med, at jeg svarede: det Følgende, saa gjorde han sig og tillod mig at gøre mig skyldig i en saadan Forvevling. Derimod vilde det, hvis han tog det Ord Anledning i sit Spørgsmaal meget strængt, være meget rigtigt af mig at svare: det har ingen Anledning. I Forhold til det Heles enkelte Dele vilde det jo være en Urimelighed at fordre det, som man i Forhold til det Hele med Rette kan fordre. Skulde nemlig disse Betragtninger gøre Fordring paa en Anledning, saa maatte de i sig være et afrundet lille Hele, hvilket vilde være et egoistisk Forsøg af dem.

Anledning er saaledes af største Betydning med Hensyn til enhver Frembringelse, ja det er den, der egentlig gjør Udslaget med Hensyn til dens sande æsthetiske Værd. Frembringelser uden al Anledning mangle altid Noget, ikke uden for sig selv, thi skjøndt Anledningen hører med, hører den dog i en anden Forstand ikke med, men mangle Noget i sig selv. En Frembringelse, hvor Anledningen er Alt, mangler atter Noget. Anledningen er nemlig ikke positivt frembringende men negativt frembringende. En Skabelse er en Frembringelse af Intet, Anledningen er derimod det Intet, der lader Alt komme frem. Tankens hele Rigdom, Ideens Fylde kan være der, og dog mangler Anledningen. Ved Anledningen kommer der altsaa ikke noget Nytt til, men ved Anledningen

kommer Alt frem. Denne Anledningens bestedne Betydning er ogsaa udtrykt i Ordet selv.

Dette er der nu mange Mennesker der ikke kunne begribe, men det ligger deri, at de ingen Ahnelse have om, hvad der egentlig er æsthetisk Frembringelse. En Procurator kan skrive sit Indlæg, en Kjobmand sit Brev o. s. v., uden at ahne den Hemmelighed, der stikker i det Ord Anledning, og det uagtet han begynder saaledes: i Anledning af deres meget Vrede.

Maaskee vilde nu En og Anden give mig Ret i det her Udviklede og indrømme dets Betydning for den digteriske Frembringelse, men høilig forundre sig, hvis jeg vilde gjøre noget Vignende gjeldende med Hensyn til Recensioner og Kritiker. Og dog troer jeg, at det netop her er af største Vigtighed, og at det, at man har overseet Anledningens Betydning, har foraarsaget, at Anmeldelser i Almindelighed er saa usseragtige, saa ret Forretnings=Arbeide. I Kritikens Verden faaer Anledningen endog en potentiøret Betydning. Skjøndt man derfor i kritiske Anmeldelser ofte nok hører Tale om Anledning, saa seer man dog med et halvt Øie, hvor lidet der vides Besked med, hvorledes det hermed hænger sammen. Kritikeren synes ikke at behøve Muse=Paakaldelsen; thi det er jo intet Digterværk, han frembringer; men behøver han ikke Muse=Paakaldelsen, saa behøver han ei heller Anledningen. Imidlertid skulde man dog ikke glemme Betydningen af den gamle Sætning: at det Lige kun forstaaes af det Lige.

Det, der er Gjenstand for Æsthetikerens Betragtning, er nu vistnok det allerede Færdige, og han skal ikke, som Digteren, selv frembringe. Desuagtet har Anledningen aldeles den samme Betydning. Den Æsthetiker, der anseer Æsthetiken for sin Profession, og i sin Profession igjen seer den egentlige Anledning, han er eo ipso fortabt. Dermed skal ingenlunde være sagt, at han jo kan præstere adskilligt Dydigt; men Hemmeligheden ved al Frembringelse har han ikke fattet. Han er altfor meget en pelagiansk Selvherster til i barnlig Forundring at kunne fryde sig over det Besynderlige i, at

det ligesom er fremmede Magter, der frembringe det, som Mennesket troer tilhører ham selv: Begejstringen nemlig og Anledningen. Begejstring og Anledning høre uadskilleligt sammen; det er en Formation, som man ofte nok finder i Verden, at det Store, det Dphoiede i sit Selskab bestandig har en vims lille Person. En saadan Person er Anledningen, en Person, man ellers ikke vilde tage Hatten af for, som ikke tør lukke sin Mund op, naar han er i fornemt Selskab, men som sidder taus med et skjult Smil og gatter sig i sig selv, uden at lade sig forlyde med, hvorover han smiler, eller at han veed, hvor vigtig, hvor mundværlig han er, end mindre, at han skulde indlade sig paa en Disput desangaaende; thi han veed meget godt, at det hjælper ikke og at man blot griber enhver Anledning for at ydmyge ham. Af en saadan tvethydig Natur er bestandig Anledningen, og det hjælper Mennesket ligesaa meget at ville negte det, at ville befrie sig fra denne Pæl i Rjødets, som at ville sætte Anledningen paa Thronen, thi i Purpur og med Scepter i Haanden tager den sig meget daarligt ud, og man seer strax, at den ikke er født til at herske. Denne Afvei ligger imidlertid meget nær, og det er ofte de bedste Hoveder, der geraade paa den. Naar nemlig et Menneske har Blif nok for Livet til at see den Spot, det evige Bæsen driver med Mennesket derved, at noget saa Ubetydeligt og Underordnet, Noget man næsten undseer sig ved at tale om i godt Selskab, hører absolut med, saa fristes han let til at ville fiske ham i Faget, ja til at ville retorquere denne Spydhed, idet han, ligesom Gud spotter Menneskets Storhed ved at smede dem i Anledningens Lov, saaledes spotter igjen, ved at gjøre Anledningen til Alt og det andet Moment til en Taabelighed, hvorved da Gud bliver overflødig og Forestillingen om en viis Styrrelse bliver en Daarlskab, og Anledningen en Skalk, der driver sin Spøg ligesaa vel med Gud som med Mennesket, saa hele Tilværelsen løber ud paa Spøg, en Spas, en Charade.

Anledningen er da paa eengang det Betydeligste og det Ubetydeligste, det Høieste og det Ringeste, det Vigtigste og

det Uvigtigste. Uden Anledning skeer der egentlig slet Intet, og dog har Anledningen slet ingen Deel i hvad der skeer. Anledningen er den sidste Kategori, den egentlige Obergangs-Kategori fra Ideens Sphære til Virkeligheden. Dette skulde Logiken betænke. Den kan fordybe sig saa meget den vil i immanent Tænkning, styrte sig fra Intet ned i den concreteste Form, Anledningen naaer den aldrig, og derfor heller aldrig Virkeligheden. I Ideen kan hele Virkeligheden være færdig, uden Anledningen bliver den aldrig virkelig. Anledningen er en Endelighedens Kategori, og det er umuligt for en immanent Tænkning at faae fat paa den, dertil er den altfor paradox. Det seer man ogsaa deraf, at det, der kommer ud af Anledningen, er noget ganske Andet end Anledningen selv, hvilket er en Absurditet for enhver immanent Tænkning. Men derfor er ogsaa Anledningen den morsomste, den interessanteste, den vittigste af alle Kategorier. Som en Gjerdesmutte er den allevegne og intetsteds. Den gaaer som Alserne omkring i Livet, usynlig for alle Skolemestere, hvis Gebærder derfor blive et udtømmeligt Stof til Latter for Den som troer paa Anledningen. Anledningen er da i og for sig Intet og kun Noget i Forhold til det, den foranlediger, og i Forhold til dette er den egentlig Intet. Saa snart nemlig Anledningen var noget Andet end Intet, saa stod den i et relativt immanent Forhold til det, den frembringer, og var da enten Grund eller Anledning. Holder man ikke dette fast, saa forvirres Alt igjen.

Naar jeg saaledes vilde sige, at Anledningen til nærværende lille Anmeldelse af et Stykke af Scribe var den mestertlige Udførelse, der bliver det til Deel, saa vilde jeg fornærme den sceniske Kunst; thi vel er det sandt, at jeg ogsaa kunde skrive en Anmeldelse deraf uden at have seet det opført, uden at have seet det mestertligt opført, ja selv om jeg havde seet det slet opført. I sidste Tilfælde vilde jeg snarere kunne kalde den slette Udførelse Anledningen. Nu derimod, da jeg har seet det fuldendt opført, nu bliver den sceniske Fremstilling mig meget mere end Anledning, den er mig

et saare vigtigt Moment med i min Opfattelse, hvad enten den har tjent til at berigtige eller bestyrke og sanctionere min Anskuelse. Min Pietet vil derfor forbyde mig at kalde den sceniske Fremstilling Anledningen, den vil forpligte mig til at see noget Mere deri, til at tilstaae, at jeg uden den maaskee ikke havde fattet Stykket ganske. Jeg er derfor ikke i det Tilfælde, som Recensenter klogt eller dumt nok i Almindelighed ere i, at de først omtale Stykket og senere særskilt Udførelsen. For mig er Udførelsen selv Stykket og jeg kan ikke noksom glæde mig over den i reen æsthetisk Henseende, ikke noksom glæde mig over den som Patriot. Hvis jeg vilde vise en Fremmed vor Scene i dens fulde Glorie, vilde jeg sige: gaa hen og see den første Kjærlighed. Den danske Scene eier i Fru Heiberg, Frydendahl, Stage og Phister et Tiirklover, der her viser sig i sin hele Skjønhed. Et Tiirklover vilde jeg kalde denne Forening af Kunstnere og dog vilde jeg synes at have sagt for Vidt, thi et Tiirklover er dog kun mærkeligt derved, at fire almindelige Kløverblade sidde paa een Stengel, men vort Tiirklover har den Mærkelighed, at det enkelte Blad, selv i sin Isolation, er ligesaa sjældent som et Tiirklover, og dog danne disse fire Blade igjen i Forening et Tiirklover.

Dog, det var i Anledning af Anledningen til denne lille Kritik, at jeg ganske i Almindelighed har villet sige Noget om Anledningen, eller om Anledningen i Almindelighed. Det træffer sig ellers ret heldigt, at jeg allerede har sagt hvad jeg vilde sige; thi jo mere jeg overveier denne Sag, desto mere forvisser jeg mig om, at der slet ikke i Almindelighed lader sig sige Noget derom, fordi der ingen Anledning er i Almindelighed. Forsaaavidt er jeg da omtrent kommen lige saa vidt, som jeg var dengang jeg begyndte. Læseren maa ikke vredes paa mig, det er ikke min Skyld, det er Anledningens. Han kunde maaskee tænke, at jeg burde have gjennemtænkt det Hele, førend jeg satte mig til at skrive, og da ikke begyndt paa at sige Noget, der bag efter viste sig at være Intet. Imidlertid troer jeg dog, at han bør lade min Fremgangs-

maade vederfares Ret, forjaavidt som han paa en mere overbevisende Maade har forviiset sig om, at Anledning i Almindelighed er Noget, der er Intet. Senere vil han maaſkee atter komme til at tænke derpaa, naar han har forviiset sig om, at der er Andet i Verden, om hvilket man kan ſige Meget i den Foreſtilling, at det er Noget, og dog har den Beſtaffenhed, at naar man har ſagt det, da viſer det ſig at være Intet. Hvad der da her er ſagt, maa anſees ſom en Overflødighed, ſom et overflødigt Titelblad, der ikke bindes med, naar Barket indbindes. Jeg veed derfor ikke at ende anderledes end paa den uforſignelige lakoniſke Maade, paa hvilken Prof. Poul Møller, ſom jeg ſeer, ender Indledningen til ſin fortræffelige Anmeldelſe af Extremene: hermed er Indledningen ude.

Hvad den ſpecielle Anledning til nærværende lille Kritik angaaer, da ſtaaer den i Forhold til min ubetydelige Perſonlighed og tør da anbefale ſig til Læſeren med den normale Egenſkab, at den er ubetydelig. Scribes Stykke: den første Kjærlighed, har paa mangfoldig Maade berørt mit perſonlige Liv, og ved denne Berøring foranlediget nærværende Anmeldelſe, der da er Anledningens Barn i ſtrængſte Forſtand. Ogſaa jeg var engang ung, var en Sværmer, var forelſket. Den Pige, der var Gjenſtanden for mine Vængſler, kjendte jeg fra en tidligere Tid, men vore forſkjellige Livsforhold førte det med ſig, at vi kun ſjelden ſaae hinanden. Derimod tænkte vi deſto oftere paa hinanden. Denne gjensidige Syſſelfættelſe med hinanden nærmede og fjernede os paa eengang. Naar vi nemlig ſaaes, da var vort Forhold ſaa blø, ſaa unſjælligt, at vi var hinanden langt fjernere, end naar vi ikke ſaae hinanden. Naar vi da atter vare adſkilte, og det Ubehagelige i denne gjensidige Vængſtelighed var glemt, da fik det ſin fulde Betydning, at vi havde ſeet hinanden, da begyndte vi i vore Drømme accurat der, hvor vi ſlap. Saaledes var det i det mindſte Tilfældet med mig, og ſenere erfarede jeg, at det var gaaet den Elſtede lige ſaa. Jeg havde lange Udſigter til at gifte mig; vor Forſtaaelſe mødte paa den anden

Side ingen Forhindringer, der kunde ophidsse os, og saaledes vare vi forelskede paa den uskyldigste Maade af Verden. Før end der kunde være Tale om at declarere mine Følelser, maatte en riig Dufel, hvis eneste Arving jeg var, døe. Og saa dette forekom mig sjønt; thi i alle de Romaner og Comedier, jeg kjendte, fandt jeg Helten i en lignende Situation, og jeg frydede mig da ved Tanken om, at jeg var en poetisk Figur. Saaledes gif mit skjøne poetiske Liv hen, da seer jeg en Dag i Avisen, at der skal opføres et Stykke, betitlet: den første Kjærlighed. Jeg vidste ikke, at et saadant Stykke var til, men Titlen glædede mig, og min Beslutning var tagen til, at gaae i Theatret. Den første Kjærlighed — tænkte jeg — det er netop Udtrykket for Dine Følelser. Har jeg nogensinde elsket nogen Anden end hende, gaaer min Kjærlighed ikke tilbage i min tidligste Erindring, vil jeg nogensinde kunne tænke mig at elske en Anden eller at see hende forbunden med en Anden? Nei, hun bliver min Brud, eller jeg gifter mig aldrig. Derfor er det Ord: den første, saa sjønt. Det antyder det Oprindelige i Kjærligheden, thi det er ikke i numerisk Forstand, at man taler om den første Kjærlighed. Digteren kunde lige saa godt have sagt: den sande Kjærlighed, eller betitlet det saaledes: den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed. Dette Stykke vil nu hjælpe mig til at forstaae mig, det vil give mig Anledning til at gjøre et dybt Indblik i mig selv; derfor kaldes Digterne Præster, fordi de forklare Livet, men de ville ikke forstaaes af Hoben, men kun af de Naturer, der have Hjerte til at føle med. For dem er Digteren en begejstret Sanger, der overalt viser Skjønhed, men først og sidst vidner om Kjærlighedens. Dette Stykke vil ved sin poetiske Kraft bringe Elskoven i mit Bryst til at springe ud, dens Blomst til med et Knald at aabne sig ligesom en Passionsblomst. Ak, dengang var jeg meget ung! Jeg forstod neppe hvad jeg sagde, og dog fandt jeg det godt sagt. Med et Knald maa Elskovens Blomst aabne sig, Følelsen vil med Magt ligesom Champagne bryde sit Lufte. Det var et kjæft Udtryk, fuldt af Videnskab, og jeg var ret glad derover. Og

dog, det var godt sagt, hvad jeg sagde, thi jeg meente, at den maatte aabne sig som en Passionsblomst. Dette var det Gode i Bemærkningen, thi Elskoven aabner sig gjerne ved Ægte-
skabet, og forsaavidt man vil kalde dette en Blomst, kan man træffende kalde det en Passionsblomst. Dog, tilbage til min Ungdom. Dagen var kommen, da Stykket skulde opføres, jeg havde faaet en Billet, min Sjæl var hoitidelig stemt, og med en vis Uro, glad og forventningsfuld, ilede jeg i Theatret. Idet jeg træder ind ad Døren, kaster jeg mit Blik op i første Etage, hvad jeer jeg? Min Elskede, mit Hjertes Herferinde, mit Ideal, hun sidder der. Uvilkaarligt trak jeg mig et Skridt tilbage i Parquettets Mørke for at betragte hende uden at blive seet. Hvorledes var hun kommen her, endnu i Dag maatte hun være kommen til Byen, og jeg vidste det ikke, og nu her i Theatret. Hun skulde see det samme Stykke. Det var intet Tilfælde, en Styrelse, en Velvillie af Kjærlighedens blinde Gud. Jeg traadte frem, vore Bine mødtes, hun bemærkede mig. Der var ikke Tale om at bukke for hende, at conversere hende, kort, der var Intet, der kunde bringe mig i Forlegenhed. Mit Sværmeri gav sig frit Lust. Vi mødtes paa Halvveien, som forklarede Bæsnere rakte vi hinanden Haanden, vi ivædede som Mander, som Genier i Phantasien Verden. Hendes Bine hvilede smægtende paa mig, et Suf hævede hendes Bryst, det var for mig, hun tilhørte mig, det forstod jeg. Og dog ønskede jeg ikke at styrte op til hende, ikke at kaste mig for hendes Fødder, det vilde have bragt mig i Forlegenhed, men saaledes paa Afstand folte jeg Skjønheden af at elske hende og af at turde haabe at blive elsket. Symphonien var forbi. Dyrskronen hævede sig, mit Die fulgte dens Bevægelse, den kastede for sidste Gang sit Skin over første Etage og over hende. Et Tusmørke udbredte sig, denne Velysning forekom mig endnu skjønnere, endnu mere sværmerisk. Tæppet rullede op. Endnu engang var det mig, som skuede jeg ind i en Drøm, da jeg stirrede efter hende. Jeg vendte mig om, Stykket begyndte. Kun hende vilde jeg tænke paa og paa min Kjærlighed; Alt hvad der blev sagt til Ære for den første

Kjærlighed, det vilde jeg anvende paa hende og paa mit Forhold. Der var maaskee Ingen i hele Theatret, der saaledes skulde forstaae Digterens guddommelige Tale, som jeg — og maaskee hun. Tanken om det mægtige Indtryk gjorde mig allerede stærkere, jeg sølte Mod til den følgende Dag at lade mine lønlige Følelser bryde frem, de maatte ikke kunne forseile deres Virkning paa hende, ved en enkelt Hentydning vilde jeg erindre hende om, hvad vi i denne Aften havde hørt og seet, og saaledes skulde Digteren komme mig til Hjælp, og gjøre hende modtageligere, mig stærkere og mere veltalende end nogensinde. — Jeg saae og hørte — og hørte — og Tæppet gik ned. Lysekronen forlod atter sit himmelske Stjulested, Tussmørket forsvandt, jeg skuede derop — alle de unge Piger saae saa fornøiede ud, min Elskede ogsaa, Taarerne stode hende i Vinene, saa stærkt havde hun leet, hendes Barm bevægede sig endnu uroligt, Latteren havde faaet Overhaand. Heldigvis var det gaaet mig ligesaa. Vi saaes den følgende Dag hos min Tante. Den styre Forlegenhed, med hvilken vi pleiede at være i Bærelse sammen, var forsvunden, en vis jovial Glæde var traadt i dens Sted. Vi loe lidt ad hinanden, vi havde forstaaet hinanden, og det skyldte vi Digteren. Derfor kalder man en Digter Spaamand, fordi han spaaer om det Tilkommende. Det kom til en Forklaring. Ganske at tilintetgjøre det Foregaaende kunde vi dog ikke beslutte os til. Da forbandt vi os ved et helligt Løfte. Som Emmeline og Charles love hinanden at betragte Maanen, saaledes lovede vi at see dette Stykke, hver Gang det blev opført. Jeg har troligt holdt mit Løfte. Jeg har seet det paa Dansk, paa Tydsk, paa Fransk, i Udlandet og her hjemme, og aldrig er jeg bleven træet af dets udtømmelige Vittighed, hvis Sandhed ingen bedre forstaaer end jeg. Dette blev den første Anledning til nærbærende lille Kritik. Ved saa ofte at see det blev jeg tilsidst productiv i Forhold til dette Stykke. Imidlertid blev denne Productivitet dog for en Deel liggende i mit Hoved og kun en enkelt Bemærkning optegnet. Denne Anledning kan

da ansees for Anledningen til den ideelle Mulighed af denne Kritik.

Videre var jeg formodentlig ikke kommen, hvis der ikke var traadt en ny Anledning til. For nogle Aar siden henvendte en Redacteur af et af vore Tidsskrifter sig til mig og forlangte, at jeg skulde levere ham en lille Artikel. Han var i Besiddelse af en ualmindelig Betsalenhed til at fange Sjæle og fangede ogsaa mig i et Løfte. Dette Løfte var da ogsaa en Anledning; men det var en Anledning i Almindelighed og virkede derfor kun lidet forhjælpende paa mig. Jeg befandt mig i en Forlegenhed som den, en Candidat vilde befinde sig i, naar man gav ham hele Bibelen for selv at vælge sin Text. Ved mit Løfte var jeg imidlertid bunden. Med mange andre Tanker, men ogsaa med Tanken om mit Løfte tiltraadte jeg en lille Udflugt i Sjælland. Da jeg var kommen til den Station, hvor jeg agtede at overnatte, lod jeg, hvad jeg aldrig pleier at forsjømme, Tjeneren bringe hvad Verten kunde opdrive af Bøger. Jeg pleier altid at iagttage denne Skik og har ofte haft Gavn af den; fordi man aldeles tilfældig støder paa Ting, der maafee ellers vilde undgaae Ens Opmærksomhed. Det var imidlertid ikke Tilfældet her, thi den første Bog, man bragte mig var — den første Kjærlighed. Det slog mig, thi Theater-Repertoiret seer man sjelden paa Landet. Dog, jeg havde jo tabt Troen paa den første Kjærlighed og troer aldrig paa det Første. I den næste By besøgte jeg en af mine Venner. Han var ude, da jeg kom; man bad mig at vente og viste mig ind i hans Arbejdsværelse. I det jeg gaaer hen til hans Arbejdsbord, finder jeg en Bog opslaaet — det er Scribes Theater og opslaaet paa les premières amours. Nu syntes Løftet fastet. Jeg besluttede mig til at indløse mit Løfte og skrive en Anmeldelse af dette Stykke. For at gjøre min Beslutning urokkelig skal det træffe sig saa besynderligt, at min fordums Kjærlighed, min første Kjærlighed, som boede der paa Egnen, er kommen til Byen, ikke til Hovedstaden, men til den lille By, hvor jeg var. I længere Tid havde jeg ikke seet hende

og fandt hende nu forlovet, lykkelig og glad, saa det var mig en Fornoielse at see derpaa. Hun oplyste mig om, at hun dog aldrig havde elsket mig, men at hendes Forlovede var hendes første Kjærlighed, og derpaa fortalte hun den samme Historie som Emmeline, at kun den første Kjærlighed er den sande. Havde min Beslutning ikke været fast før, nu blev den det. Jeg maatte dog see hvad den første Kjærlighed betyder. Min Theori begyndte at vakle, thi „min første Kjærlighed“ var ubevægelig paa det Punkt, at hendes nuværende Kjærlighed var den første.

Der var Motiver nok; Afhandlingen blev færdig paa det sidste Punktum nær og nogle enkelte Mellemsetninger, der hiit og her skulde indskydes. Min Ven, Redakteuren, klemte strengt paa mig og foreholdt mig mit Løfte med en Haardnassenhed, der vilde have gjort selv en Emmeline Gre. Jeg forklarede ham, at Afhandlingen var færdig, at der blot manglede nogle Smaating, og han bevidnede mig sin Tilfredshed. Alt som Tiden gik, forvandlede imidlertid disse Mng sig til Elefanter, til uoverstigelige Vanskeligheder. Der til kom, at jeg, medens jeg skrev, havde glemt, at det skulde trykkes. Paa den Maade havde jeg allerede skrevet flere Smaa-Afhandlinger, men aldrig ladet Noget trykke. Han blev kjed af den Snak om, at jeg var færdig, naar han dog ikke kunde faae Manuscriptet. Jeg blev kjed af hans idelige Anmodninger og onskede, at Ganden havde alle Løfter. Da gik hans Tidsskrift ind af Mangel paa Subscribenter, og jeg takkede Guderne, jeg folte mig atter let, ikke generet af noget Løfte.

Dette var Anledningen til, at denne Kritik kom til Verden som en Virkelighed for mig selv, som en Mulighed for min Ven, Redakteuren, en Mulighed, der dog senere forvandlede sig til en Umulighed. Der gik atter et Aars Tid, og i den Tid var jeg accurat bleven et Aar ældre. Dette er nu ikke videre mærkeligt; thi som det gik mig, saaledes gik det formodentlig de fleste Andre. Men eet Aar kan undertiden have mere at betyde end et andet, mere at betyde end

at man bliver et Aar ældre. Dette var her Tilfældet. Ved Udgangen af hiint Aar befandt jeg mig i et nyt Afsnit af mit Liv, i en ny Illusionens Verden, der kun bliver unge Mandfolk til Deel. Naar man nemlig hører til „Læsernes Sect,“ naar man paa en eller anden Maade distingerer sig som en flittig og opmærksom Læser, saa voxer Sandsynligheden hos Andre for, at der kan komme en Smule Forfatter ud af En, thi det er som Hamann siger: „aus Kindern werden Leute, aus Jungfern werden Bräute, aus Lesern werden Schriftsteller.“ Nu begynder der et rosenfarvet Liv, der har megen Lighed med en Piges første Ungdom. Redaktører og Forlæggere begynde at gjøre Cour. Det er en farlig Periode, thi Redaktørernes Tale er meget forførerisk, og snart er man i deres Magt, men de bedrage kun os stakkels Børn, og saa, ja saa er det bag efter. Vagt Dig da, unge Menneſte, gaa ikke for meget til Conditorer og Restaurateurer; thi der spænde Redaktørerne deres Garn. Og naar de da see et ungt ustyldigt Menneſte, der snakker frist væk fra Leveren, Løst og Fast, som ingen Forestilling har, om det er noget bevendt hvad han siger eller ikke, men blot fryder sig ved at lade Talen frit bryde frem, ved at høre sit Hjerte banke idet han taler, banke i det Sagte, da træder en mørk Skikkelse hen til ham, og denne Skikkelse er en Redakteur. Han har et fiint Øre, han kan strax høre, om det, der siges, kan tage sig ud paa Prent, eller ikke. Da frister han det unge Blod, han viser ham det Uforſvarlige i, saaledes at kaste sine Perler bort, han lover ham Penge, Magt, Indflydelse, selv hos det smukke Køn. Hjertet er svagt, Redakteurens Ord skønne, og snart er han fangen. Nu søger han ikke mere de eensomme Steder for at sukke, han iler ikke glad hen til Ungdommens Tumleplads for at beruse sig i Talen, han er taus, thi den, der skriver, taler ikke. Han sidder bleg og kold paa sit Arbeidsbærelse, han skifter ikke Farve ved Ideens Kys, han rødmer ikke som den unge Rose, naar Duggen synker i dens Bøger, han har intet Smil, ingen

Taaere, roligt følger Diet Pennens Gang over Papiret, thi han er Forfatter og ikke mere ung.

Ogsaa min Ungdom har været udsat for Anfægtelser af den Art. Dog troer jeg at turde give mig selv det Vidnesbyrd, at min Modstand har været uforsærdet. Hvad der har hjulpet mig er, at jeg gjorde Erfaring i en meget ung Alder. Den Redakteur, der modtog mit første Løfte, var meget venlig imod mig, men dog forekom det mig bestandigt, som var det en Gunst, en Gæde, der blev mig til Deel, at man vilde modtage en Artikel fra min Haand, som om man mellem det unge Mandskab pegede paa mig og sagde: med Tiden kan der nok blive Noget af ham, lad ham forsøge sig, det er en Opmuntring for ham, at der vides ham den Gæde. Fristelsen var da ikke saa stor, og dog lærte jeg alle de forføderlige Følger af et Løfte at kjende. Af et ungt Menneſke at være var jeg da ualmindeligt rustet mod Fristelsen og turde derfor temmelig hyppigt komme hos Conditorer og Restaurateurer. Faren maatte da komme fra en anden Kant, og den udeblev heller ikke. Det træffer sig, at En af mine Conditor-Bekjendtskaber beslutter sig til at blive Redakteur; hans Navn vil man finde paa dette Tidsskrifts Titelblad. Aldrig saasnart havde han fattet denne Idee og aftalt det Fornødne med Forlæggeren, førend han en Aften sætter sig til sit Skriverbord, skriver den hele Nat igjennem — Breve til alle mulige Menneſker om Bidrag. Et saadant Brev, affattet i de forbindtligste Udtryk, fulde af de meest glimrende Udsigter, modtog ogsaa jeg. Imidlertid gjorde jeg kjædet Modstand, men lovede ham derimod paa enhver Maade at være ham til Tjeneste i at sætte Bidt til eller tage Bidt fra i de indsendte Artikler. Han selv arbejdede uførtrodent paa den første Artikel, der skulde aabne Tidsskriftet. Han var saa godt som færdig med den og havde nu den Godhed at vise mig den. Vi tilbragte en meget behagelig Formiddag, han hyntes tilfreds med mine Bemærkninger, forandrede Et og Andet. Stemningen var hypperlig, vi spiste Frugt, Conſecrerer og drak Champagne, han fornøjede mig ved sin Ar-

tifel, jeg syntes at tilfredsstille ham ved mine Observationer, da vil min uheldige Stjerne, at idet jeg bøier mig hen for at tage en Apricos, vælter jeg Blækhuset over det hele Manuscript. Min Ben blev som en Rasende. „Det Hele er forspildt; det første Heste af mit Tidsskrift kommer ikke ud til den bestemte Tid, min Credit er forspildt, Subscribenterne falde fra, Du veed ikke, hvor meget Arbeide man har for at faae Subscribenter, og naar man saa har faaet dem, saa er de dog ligesom hvervede Tropper troløse og benyttede enhver Leilighed til at slippe fra Gn. Alt er tabt, der er intet Andet for, Du maa levere en Artikel. Jeg veed, Du har Manuscripter liggende, hvorfor vil Du ikke lade dem trykke, Du har jo Din Kritik over den første Kjærlighed, lad mig faae den, jeg skal gjøre den færdig; jeg beder Dig, jeg beiværger Dig ved vort Venfskab, ved min Vre, ved mit Tidsskrifts Fremtid“.

Han modtog Artiklen, og mit Blækhorn blev da Anledningen til, at min lille Kritik blev en Virkelighed, der nu er — jeg siger det med Gru — publici juris.

Skulde man med faa Ord antyde den moderne, især den Scribeſke Comedies Fortjeneste i Forhold til den ældre, saa kunde man maaſkee udtrykke denne ſaaledes: den poetiſke Figurs perſonlige Gehalt bliver commenſurabel for Dialogen, Monologens Udgydelſer gøres overflødige; den dramatiſke Handlings Gehalt bliver commenſurabel for Situationen, novelliſtiſke Dplyſninger gøres overflødige; Dialogen endelig bliver horlig i Situationens Gjennemſigtighed. Der bliver da ingen Dplyſninger nødvendige for at orientere Tilſtueren, intet Ophold i Dramaet nødvendigt for at give Bink og Betretninger. Saaledes gaaer det til i Livet, hvor man hvert Dieblit behøver forklarende Noter; men ſaaledes bør det ikke gaae til i Poefien. Tilſtueren kan da ſorgløst nyde, ufor=

styrret indjuge det dramatiske Liv. Men idet det nyere Drama saaledes synes at fordrer mindre Selbvirkomhed hos Tilskueren, fordrer det dog paa en anden Maade maaskee mere, eller rettere sagt det fordrer det ikke, men hæbner For-glemmelsen deraf. Jo usuldkommere den dramatiske Form eller Dramaets Bygning er, desto hyppigere bliver Tilskueren pirret op af sin Sovn, saafremt han sover. Naar man bliver skumplet paa en maadelig Landevei, hvor snart Vognen støder an mod en Steen, snart Hestene blive hængende i Krattet, saa er der ikke god Leilighed til at sove. Er Veien derimod en Farimag's-Vei, saa kan man ret have Tid og Leilighed til at see sig om, men ogsaa mere ugeneert falde i Sovn. Saaledes med det nyere Drama, Alt skeer saa let og hurtigt, at Tilskueren, naar han ikke bringer lidt Attention med, gaar Glip af Meget. Vel er det sandt, at et Femacts-Stykke af den ældre Comedie og et Femacts-Stykke af den nyere vare lige længe; men Spørgsmaalet bliver altid, om der skeer lige meget.

Videre at udføre denne Undersøgelse kunde vel have sin Interesse, men ikke for denne Anmeldelse; mere detailleret at eftervise det i Scribes Theater kunde vel have sin Betydning, men jeg troer, at den nøiagtigere Omtale af det lille Mesterværk, der er Gjenstand for nærværende Betragtning, vil være tilstrækkelig. Jeg vil saameget hellere dvæle ved nærværende Stykke, som man ikke kan negte, at man stundom i andre af Scribes Dramaer savner den fuldkomne Correcetheed, idet Situationen bliver søvrig og Dialogen eensidig snalsom. Den første Kjærlighed derimod er et Stykke uden Vyde, saa fuldendt, at det alene maatte gjøre Scribe udødelig.

Vi ville først lidt nærmere betragte Personerne i dette Stykke i deres Enkelthed, for senere at see, hvorledes Digteren har vidst at lade deres Individualiteter blive aabenhare i Replik og Situation, og det uagtet hele Stykket kun er en Skizze.

Dervière, en rig Færnstøber og Enkemand, har kun en eneste Datter, „en lille Jomfru paa 16 Aar.“ Enhver billig

Fordring af ham paa at ansees for en brav og honnet Mand, der har mange Penge, maa vistnok respecteres, hvorimod ethvert Forsøg paa at være Mand, at være en Fader, „der ikke forstaaer Spøg,“ maa ansees for mislykket. Det strandede ogsaa paa hans Datter, uden hvis Minde og Bisald han neppe tør ansee sig for et Fornuftvæsen. „Hun gaaer ud og ind ad ham med Træskoe,“ og han viser et ualmindeligt Anlæg til at forstaae Spøg, da hendes Lume i Et væk leger Blindebuk med hans faderlige Værdighed.

Hans eneste Datter Emmeline er nu 16 Aar gammel. En nydelig, indtagende lille Pige, men en Datter af Derrière og opdragen af Tante Judith. Hun har opdraget og dannet hende ved Romaner, og Faderens Riigdom har gjort det muligt at bevare denne Dannelse usforstyrret af Livets Virkelighed. Alt i Huset lystre hendes Lume, hvis Ustabighed man blandt Andet kan see af Tjeneren Lapierrers Monolog i tredje Scene. Med Judiths Dannelse har hun levet i Faderens Huus uden spinderligt Kjendskab til Verden, og ikke savnet Velighed til at indspinde sig selv i et Bæb af Sentimentalitet. Hun er opdraget med hendes Fætter Charles, han var hendes Legekammerat, hendes Alt, det fornødne Supplement til Tantens Romaner. Med ham har hun gjenemgaaet det Væste, paa ham har hun overført Alt, da han i en meget ung Alder forlod hende. Deres Veie stilles ad, de leve nu fjernede fra hinanden, kun forenede ved „et heligt Løfte.“

Roman=Dannelse har Charles tilfældes med sin Cousine, Livsbilkaar derimod ikke. I en meget ung Alder bliver han sendt ud i Verden, har kun 3,000 Francs om Mæret (cfr. sjette Scene), og seer sig da snart nødsaget til, om muligt at gjøre sin Dannelse frugtbringende i Verden. Hans Bestræbelser i denne Henseende synes ikke at have taget et heldigt Udfald, snart har Virkeligheden reduceret ham og hans Theorier in absurdum: den haabefulde Charles er bleven en liderlig Krabat, et forulykket Subject, et forseilet Geni. En saadan Figur er i og for sig af saa megen dramatisk Virkning,

at det er ubegribeligt, at man saa sjældent seer den benyttet. En Fuster af en Theaterdigter vil imidlertid let fristes til at opfatte den aldeles abstrakt: et forulykket Subject overhovedet. Saaledes gaaer det ikke Scribe, men han er ei heller Fuster, men Virtuos. For at en saadan Figur skal have Interesse, maa man bestandigt ahne, hvorledes det er gaaet til; han har nemlig i strengere Forstand end andre Menneſter en Præexiſtens. Denne maa man endnu vine i hans Forfeilethed og saaledes ſee Muligheden af hans Depravation. Det er imidlertid ikke saa let gjort ſom ſagt, og man kan ikke nokſom beundre den Virtuositet, med hvilken Scribe veed at lade det komme frem, ikke i evindelig Monolog, men i Situation. Charles er overhovedet maaſkee een af de genialeſte Figurer, Scribe har bragt paa Scenen; hver af hans Replikker er Guld værd, og dog har Digteren kaſtet ham hen ſom en flygtig Skizze. Charles er ingen Abſtraktion, ikke en ny Charles, men man fatter ſtrax, hvorledes det er gaaet til, man ſeer i ham Conſequentſen af hans Livs Præmiſſer.

Frugten af Roman=Dannelsen kan være en dobbelt. En ſten fordyber Individet ſig mere og mere i Illuſionen, eller det kommer ud deraf og taber Troen paa Illuſionen, men vinder Troen paa Myſtificationen. I Illuſionen er Individet ſkjult for ſig ſelv, i Myſtificationen er det ſkjult for Andre, men begge Dele ere Følger af en Romandannelse. Det ligger en Pige nærmest at fordybe ſig i Illuſionen, ſaaledes har Digteren ogſaa ladet det gaae med Emmeline, og hendes Liv er i denne Hænſeende begunſtiget. Anderledes med Charles. Han har tabt Illuſionen; men ſkjøndt paa mange Maader bragt i Rnibe af Virkeligheden, har han dog ikke ganſke udſvedt ſin Romandannelse. Han troer, han kan myſtificere. Naar derfor Emmeline taler om Sympathier, der gaae langt over Faderens Forſtand, ſaa hører man ſtrax Roman=Læſerinden; men man finder i Charles's Replikker ikke mindre correcte Reminiſcentſer af hans Dannelse. Han tiltroer ſig ualmindelige Gaver til at myſtificere; men denne Tro paa Myſtificationen er ligesaa romantiſk ſom Emmelines

Sværmeri. „Efter otte Mars Omflakken kommer han incognito tilbage; han har naturlig Forstand og Læsning, og veed, at der gives fem eller sex Maader, hvorpaa man kan bevæge en Onkels Hjerte; men Hovedsagen er at man er ukjendt, det er en nødvendig Betingelse.“ Man hører strax Roman-Helten. At Charles skulde tiltroe sig Behændighed nok til at narre et saadant Mæthæ som hans Onkel er, det var ganske i sin Orden; men det er ikke derpaa Charles reflekterer, han taler om Onkler i Almindelighed, om fem à sex Midler i Almindelighed og om den Betingelse i Almindelighed at være ukjendt. Hans Tro paa Mystificationen er da ligesaa phantastisk som Emmelines Illusion, og man gjenkjender i Begge Judithes Skole. Charles's Overspændthed i denne Henseende faaer man et godt Begreb om derved, at han uagtet alle disse hyperlige Theorier ikke er istand til at hitte paa det Allermindste, og maa lade sig raade af den intet mindre end sværmeriske Kinville. Hans Tro paa Mystificationen er da ligesaa ufrugtbar som Emmelines paa Illusionen, og derfor har da ogsaa Digteren ladet dem Begge komme til det samme Resultat, nemlig til det modsatte af det, de troede at arbejde dem hen til, thi Emmelines Sympathi og Charles's Mystification bewirker gerade det Modsatte af hvad de troe den skal bewirke. Dette skal jeg senere udvikle.

Skjøndt Charles nu paa Illusionens Beføstning har vundet Troen paa at mystificere, saa har han dog beholdt Vidt tilbage af hiin, og det er det Andet, hvorpaa man i den forulykkede Charles gjenkjender Judithes Elev og Emmelines Vegekammerat. Sit eget Liv veed han trods al dets Elenighed og Ubetydelighed at opfatte i en romantisk Forklarelse. Han betragter sin Ungdom, da han gik ud i Verden som „en høist elskværdig Cavaleer, en ung Mand af den bedste Tone, fuld af Fid og Liv og Gratie, udsat for store Efterstræbelser af Kjønnet.“ Selv den Historie med Pamela har i hans Dine et romantisk Udseende, skjøndt Tilskueren meget godt ahner, at Charles egentlig har været til Mar. Man vil let see, hvorfor jeg gjorde Mystificationen til det Fremherskende

for Charles; thi den Illusion, han er i, er egentlig en Illusion med Hensyn til sin Gave at mystificere. Man seer atter her Roman=Helten. Der er en uforlignelig Sandhed i Charles. I Forhold til Folk i Almindelighed har et saadant forulykket Subject noget Fornemt, han er berørt af Ideen, hans Hjerne er ikke ubekjendt med phantastiske Forestillinger. En saadan Figur er derfor ret egentlig comist, fordi hans Liv ligger under det Almindelige, ligger i Udsjælhed, og dog troer han, at han udfører det Overordentlige. Han troer, at Historien med Pamela er et „Eventyr,“ og dog fatter man en Mistanke, om det ikke snarere er hende, der har taget ham ved Næsen, man fristes næsten til at troe, at han er mere uskyldig end han selv troer, at Pamela har havt andre Grunde til at forfærde ham „med Skræddersagen“ end hendes frænkede Kjærlighed, ja at disse Grunde vel endog laae udenfor hans Forhold til hende.

Endelig gjenkjender man i det forulykkede Subject den oprindelige Charles paa Grund af en lav=comist Rørelse, en Blødhed, der troer paa store Følelser og bevæges af dem. Da han hører, at Onkelen har betalt Børlen, udbryder han: „Ja, Naturens og Blodets Baand ere hellige“*). Han er virkelig bevæget, hans romantiske Hjerte er rørt, hans Følelse giver sig Luft, han bliver sværmerisk! „Ja, tænkte jeg ikke nok, enten har man en Onkel eller man har ingen.“ Der er ikke Spor af Ironi i ham, det er den ferskeste Sentimentalitet; men derfor er den comiske Virkning i Stykket uendelig. Da Cousinen beder Faderen om Tilgivelse for den formeentlige Charles, udbryder han rørt, med Taarer i Øiet: o, den gode Cousine! Han har ikke ganske tabt Troen paa,

*) Derfor Læseren er meget behandret i Stykket, vil han have havt Leilighed til at glæde sig over det poetiske Tilfælde, der vil, at Rindville i den første Scene, hvor han forestiller Charles, reproducere ham saa poetisk sandt, at hans Tale bliver en Art Bugtalen af uendelig comist Virkning, fordi det er, som saa og hørte man den sentimental=bedunstede Charles bevæget declamere disse Ord: „Er da Blodets Røst kun en Indbildning? Taler den ikke til Deres Hjerte? Siger den Dem ikke, min dyrebare Onkel . . . (cfr. sjette Scene).

at der i Livet som i Romanen er ædle qvindelige Sjæle, hvis ophøiede Resignation kun kan afpresse En Taarer. Denne Tro vaagner nu med sit fordums Sværmeri.

Jeg har med Flid dvælet lidt længere ved Charles, fordi han er fra Digterens Haand en saa fuldbendt Figur, at jeg troer, jeg kunde skrive en heel Bog om ham, blot ved at knytte mig til hans Replikker. Man troer maaskee, at Emmeline er den sentimentale og Charles derimod bleven klog paa Verden? Ingenlunde. Deri ligger netop Scribes uendelige Vittighed, at Charles paa sin Viis er ligesaa sentimental som Emmeline, saa begge to lige kraftigt vise sig som Discipler af Tante Judith.

Den gamle Derrière, hans Datter og Charles, danne nu i Forening en aldeles phantastisk Verden, om de end i en anden Forstand alle ere Figurer, grebne ud af Livet. Denne Verden skal bringes i Forhold til Virkeligheden, og dette skeer ved Hr. Rivville. Rivville er en ung dannet Mand, der har reist udenlands. Han er i den Alder, da det kunde synes passende ved et Giftermaal at foretage sig et for hele Livet afgjørende Skridt. Han har overveiet den Sag med sig selv og sættet sit Blik paa Emmeline. Han er for forstandig paa Verden til at være sværmerisk, hans Giftermaal er et vel overlagt Skridt, som han beslutter sig til af flere Grunde. For det Første er Pigen riig og giver Udsigt til 50,000 Francs i aarlig Rente; for det Andet er der et venstabeligt Forhold mellem Pigens Fader og hans Fader; for det Tredie har han i Spøg httret, at han nok skulde beseire denne knibste Skjønhed; for det Fjerde er det virkelig en elstværdig Pige. Den Grund kommer sidst, den er en senere tilkommen Note.

Vi have saaledes betragtet de enkelte Kræfter i Stykket, og gaae nu over til at undersøge, hvorledes disse maae stilles i Forhold til hverandre for at vinde dramatisk Interesse. Her vil man ret faae Leilighed til at beundre Scribe. Stykket maa lægges an paa Emmeline, derom kan ingen Tvivl være. Emmeline er overhovedet vant til at herse, det er

derfor i sin Orden, at hun ogsaa i Stykket er den Dominerende. Hun har alle mulige Egenskaber til at blive en Heltinde, dog ikke substantielt, men i negativ Forstand. Hun er da comist, og ved hende Stykket et Dysspil. Hun er vant til at herske, som det sommer sig en Heltinde, men det, hun behersker, er en Nar af en Fader, Tjenestetjende o. s. v. Hun har Pathos, men da dens Indhold er Nonsens, saa er hendes Pathos væsentlig Snak; hun har Videnskab, men da dens Indhold er et Phantom, saa er hendes Videnskab væsentlig Galsskab; hun har Sværmeri, men da dets Indhold er Intet, saa er hendes Sværmeri væsentlig Bjattethed; hun vil bringe sin Videnskab ethvert Offer, det er, hun vil ofre Alt for Intet. Som comist Heltinde er hun uforlignelig. Hos hende dreier Alt sig om en Indbildning, og Alt udenfor hende dreier sig igjen om hende og dermed om hendes Indbildning. Man seer let, hvor fuldendt comist det hele Anlæg maa blive, man stuer ind deri, som stuede man ned i en Afgrund af Batterlighed.

Emmelines Indbildning gaaer ud hverken paa mere eller mindre, end at hun elsker sin Fætter Charles, som hun ikke har seet siden hun var otte Nar gammel. Det Hoved-Argument, ved hvilket hun søger at værne om sin Illusion, er følgende: den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed, og man elsker kun een gang.

Som Forsægter af den første Kjærligheds absolute Gyl-dighed er Emmeline Repræsentant for en talrig Klasse af Mennesker. Man mener vel, at det kan være muligt at elske meer end een gang; men den første Kjærlighed er dog væsentlig forskjellig fra enhver anden. Dette kan ikke forklares paa anden Maade end ved at antage, at der er en medlidende Dæmon til, der har skjænket Mennesket lidt Forghyldning til at pynte paa Livet med. Den Sætning nemlig, at den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed, er meget føielig og kan paa mange Maader komme Menneskene til Hjælp. Er man ikke saa heldig at komme i Besiddelse af hvad man ønsker, saa har man dog den første Kjærligheds Sødme. Er man

faa uheldig at elske flere Gange, saa er dog hver Gang den første Kjærlighed. Sætningen er nemlig en sophistisk Sætning. Elsker man tredie Gang, saa siger man: denne min nuværende Kjærlighed er dog først min sande Kjærlighed, men den sande Kjærlighed er den første, ergo er denne tredie Kjærlighed min første. Det Sophistiske ligger i, at Bestemmelsen: den første, paa eengang skal være en kvalitativ og en numerisk Bestemmelse. Naar en Enkemand og en Enke slaar deres Pjalter sammen, naar hver bringer fem Børn med, saa forsfikre de dog hinanden paa Bryllupsdagen, at denne Kjærlighed er deres første Kjærlighed. Emmeline vilde i sin romantiske Orthodoksi med Alsty see paa en saadan Forbindelse, den vilde være hende en lognagtig Alstyhelighed, der var hende ligesaa vederskyggelig som et Ægteskab mellem en Munk og en Monne var det for Middelalderen. Hun opfatter Sætningen numerisk og med en saadan Samvittighedsfuldhed, at hun mener, et Indtryk i hendes ottende Aar er afgjørende for hele Livet. Paa samme Maade opfatter hun den anden Sætning: man elsker kun eengang. Denne Sætning er imidlertid ligesaa sophistisk og ligesaa elastisk. Man elsker flere Gange, og hver Gang benægter man de foregaaende Ganges Gyldighed, og saaledes paastaar man dog Rigtigheden af den Sætning, at man kun elsker eengang.

Emmeline fastholder da sin Sætning numerisk bestemt, Ingen kan modbevise hende; thi Enhver, som vover derpaa, frakjender hun Sympathi. Hun maa nu gjøre Erfaring, og Erfaringen modbeviser hende. Spørgsmaalet bliver, hvorledes man paa dette Punkt skal forstaae Digteren. Det viser sig, at hun elsker Riville, ikke Charles. Svaret herpaa vil være afgjørende til at bestemme, om Stykket er i uendelig Forstand comisk, eller i endelig Forstand moraliserende. Som bekjendt ender Stykket med, at Emmeline vender sig fra Charles til Riville, rækker ham Haanden og siger: „det var en Feiltagelse, jeg forverlede det Forbigangne med det Tilkommande.“ Dersom nu Stykket i endelig Forstand er moraliserende, saaledes som det vel i Almindelighed forstaaes, saa

er det Digterens Mening i Emmeline at skildre en barnagtig, forskruet Pige, der har sat sig det fast i Hovedet, at hun kun elskede sin Charles, men som nu kommer til bedre Forstand, helbreedes for sin Sygdom, gjør et fornuftigt Parti med Hr. Riville og lader Tilskueren haabe det Bedste af hendes Fremtid, at hun vil blive en dristig Hunsmoder o. s. v. o. s. v. Er dette Meningen, saa forvandles den første Kjærlighed fra et Mesterstykke til en scenisk Ubethydelighed, under den Forudsætning, at Digteren nogenlunde har motiveret hendes Forbedring. Da dette ikke er Tilfældet, saa bliver Stykket, som Hele betragtet, et maadeligt Stykke, og man maa beklage, at de glimrende Enkeltheder i det ere spildte.

Alt Scribe paa ingen Maade har motiveret hendes Forbedring skal jeg nu vise. Riville beslutter at udgive sig for Charles. Det lykkes ham at bedrage Emmeline. Han gaaer ganske ind i den formeentlige Charles's Sentimentalitet, og Emmeline er ude af sig selv af Glæde. Det er altsaa ikke ved sin Person at Riville indtager hende, men ved Charles's Søndagsklæder. Ja selv om det istedetfor en fingeret Charles havde været den virkelige, selv om han havde jeet aldeles ligesaa dan ud som Riville, saa er der ved denne Figurs Optræden ikke kommet noget nyt Motiv til for at elske. Ivertimod hun elsker ham med en objectiv mathematisk Kjærlighed, fordi han congruerer med det Billede, hun selv har dannet. Riville har da egentlig slet intet Indtryk gjort paa Emmeline. Hvor afmægtig han er viser sig ogsaa derved, at da han ikke har Ringen, elsker hun ham ikke, da han faaer Ringen, elsker hun ham igjen, hvoraaf fremgaaer en Sandsynlighed for, at denne Ring er for Emmeline en magisk Ring, og at hun vilde elske Enhver, der traadte op med den Ring. Da Emmeline endelig faaer at vide, at Charles er gift, beslutter hun at ægte Riville. Dersom dette Skridt nu paa nogen Maade skulde tyde paa en Forandring hos hende, ja hvad mere er, paa en Forandring til det Bedre, saa maatte det paa den ene Side være lykkes Riville at behage hende ved sin egen Elskværdighed, der i Stykket

maatte sees at være af en bedre Bonitet end Charles's, paa den anden Side maatte det være lykkelig for ham at opløse og forklare hendes theoretiske Forhærdelse angaaende den første Kjærligheds absolute Ghyldighed. Ingen af Delene er Tilfældet. Kinville træder op som Charles og behager hende kun forsaavidt han ligner ham. Og det Villedet, hun har af Charles, er ikke et storartet Phantasi-Stykke, som der hørte en poetisk Figur til at fylde, nei, hendes ideale Charles er kjendelig paa en Mængde Tilfældigheder, især paa en Ring paa Fingeren. Kun ved sin Lighed med Charles behager han hende, og han kommer ikke til at udfolde en eneste ham eiendommelig Elskværdighed, der kunde gøre Indtryk paa Emmeline. Hun seer overhovedet slet ikke Kinville men kun sin egen Charles. Hun er paa det Punkt, at hun elsker Charles og afstøjer Kinville, hvem af dem der er den Elskværdigste afgjør hun ikke ved at see dem, det er afgjort længe iforveien. Da Charles træder op som Kinville, finder hun ham „modbydelig.“ I denne Dom maa nu Tilskueren give hende Ret; men det synes ikke at være Digterens Mening at tilskrive den stort Værd; hun veed, at han er modbydelig, for hun seer paa ham, hun seer neppe paa ham og finder det bestyrket. Digteren vil snarere vise hendes Dom om den formeentlige Kinville som en Vilkaarlighed, og derfor lader han den bestandig parodières af Faderens Dom. Faderen finder slet intet Indtagende ved den formeentlige Charles, derimod finder han den formeentlige Kinville høist elskværdig, Datteren omvendt; han finder det saaledes, fordi han vil det saaledes, hun ligesaa. At hun har Ret, seer Tilskueren, men hendes Dom bliver ligesuldt en blot Vilkaarlighed, og dermed faaer Situationen saa megen comist Kraft.

Det lykkes Kinville heller ikke at beseire hendes Theori. Charles er gift, han kan hun altsaa ikke faae*), med mindre

---

*) En anden Udvei lod sig maaskee finde, naar man lod Emmeline faae den Idee, at hun vilde nøies med Charles's halve Hjerte. Sligt har man jo seet i Romanerne, og det var da ikke utænkeligt, at det kunde gaae op i sin fulde Klarhed for Emmeline. Overhovedet er

hun vil komme i Kæft med Øvrigheden. Hun ægter Kinville af tvende Grunde, dels for at hæbne sig paa Charles, dels for at lyde sin Fader. Disse Grunde synes ikke at tyde paa en Forandring til det Bedre. Gjør hun det for at hæbne sig paa Charles, saa viser det jo, at hun vedbliver at elske Charles, Motivet er ganske efter Romanens Logik, og man kan ingenlunde ansee hende for helbredet. Gjør hun det for at lyde Faderen, saa maa der enten være kommet et Alvor i hendes Sjæl, en Anger og Fortrydelse over, at hun har tilladt sig at have en Fader til Bedste, der dog kun havde een Svaghed, den at være for god imod hende; men dette vilde være i Modsigelse med hele Stykket — eller hendes Udydighed har sin Grund i, at hans Villie er i Harmoni med hendes Lune, og hun er da atter her uforandret.

Der skjønnes da ikke i Stykket at være det Mindste, der antyder, at hendes Valg af Kinville skal være fornuftigere end alt Andet, hvad hun gjør. Emmelines Væsen er det uendelige Pjæt, hun er ligejaa pjattet ved Slutningen som i Begyndelsen, og derfor kan man udeelt forlyste sig ved hele Stykkets comiske Virkning, der fremkommer derved, at Situationen bestandig er hende imod. Hun er da ikke forbedret ved Slutningen af Stykket, ligejaalidet som Erasmus Montanus er det hos Holberg. Hun er for stor Theoretiker, for god Dialektiker (og ethvert Menneſte, der har en fix Idee, er en Virtuos paa een Stræng) til at lade sig empirist overbevise. Charles har været hende utro, hun ægter Kinville; men hendes romantiske Samvittighed gjør hende ingen Vebreidelser. Rolig turde hun træde frem for Tante Zudithe, hvis denne levede, hun turde sige til hende: „Jeg elsker ikke Kinville, jeg har aldrig elsket ham, jeg elsker kun Charles, og siger endnu: man elsker kun eengang, og den første Kjærlighed er den sande Kjærlighed; men jeg har Agtelse for Kinville, derfor har jeg ægtet ham og adlydt min Fader“

det mærkeligt, at den hele europæiske Literatur mangler et qvindeligt Sidesykke til Don Quixote. Skulde Tiden dertil endnu ikke være kommen, skulde Sentimentalitetens Continent endnu ikke være opdaget?

(cfr. 14de Scene). Da vil Judithhe svare: „ret saa, mit Barn, Lærebogen tillader i en Anmærkning dette Skridt. Den siger: naar de Elskende ikke kunne faae hinanden, da bør det dem at leve stille hen, og skjøndt de ikke faae hinanden, skal deres Forhold dog have samme Betydning, som om de havde faaet hinanden, og deres Liv skal være ligesaa skjønt og i alle Maader ansees for et Samliv. Det veed jeg af egen Erfaring. Min første Kjærlighed var en Seminariist, men han kunde intet Levebrød faae. Han var min første Kjærlighed og blev min sidste, jeg døde ugift og han uden Levebrød. Naar derimod den ene Part bliver den anden utro, da har den anden Lov at gifte sig, dog saaledes, at hun gjør det paa Grund af Ugtelse.“

Naar man da har Valget mellem at nedskrive Stykke til en Ubetydelighed ved at paastaae, at der findes Noget deri, som ikke lader sig efterviise, eller at glæde sig over et Mesterstykke ved at kunne forklare Alt, saa synes Valget let. Stykket er da ikke i endelig Forstand moraliserende, men i uendelig Forstand vittigt; det har ingen endelig Hensigt, men er en uendelig Spøg med Emmeline. Derfor ender Stykket heller ikke. Da den nye Kjærlighed til Riville ifkun er motiveret ved en Forverling, saa er det ganske vilkaarligt at lade Stykket høre op. Enten er dette nu en Feil ved Stykket, eller en Fortjeneste. Valget er her atter let. Idet Tilskueren troer, at Stykket er forbi, at han har bundet et sikkert Gudsætte, opdager han pludselig, at det, han træder paa, er ikke noget Fast, men ligesom Enden af et Vippebræt, og idet han træder derpaa vipper han hele Stykket ud over sig selv. Der viser sig en uendelig Mulighed af Confusion, fordi Emmeline, paa Grund af sin Roman=Dannelse, er bleven übergreifende i Forhold til enhver Bestemmelse af Virkelighed. At den virkelige Charles ikke var hendes Charles, det har hun lært; men snart vil hun, naar Riville bliver Riville, overbevise sig om, at han heller ikke er det. Klæderne gjøre Manden, og den romantiske Habit er det, hun seer paa. Der vil da maaskee vise sig en ny Figur, der ligner Charles og saaledes fremdeles. Forstaaer man

Stykket saaledes, saa er hendes Slutnings-Replik endog dybsindig, medens det i andet Fald er mig idetmindste umuligt at finde Mening i den. Hun betegner da Bevægelsens Forandring. Før laae hendes Illusion bagved hende i det Forbigangne, nu vil hun søge den i Verden og i det Tilkomende, thi den romantiske Charles har hun ikke opgivet; men hvad enten hun reiser frem eller tilbage, saa bliver hendes Expedition efter den første Kjærlighed at sammenligne med den Reise, man foretager efter sin Sundhed, hvilken, som man siger, altid er en Station forud.

Man vil da ogsaa finde det i sin Orden, at Emmeline ingen Oplysninger giver med Hensyn til hendes Theori, hvilket man ellers med Rette kunde fordrer. Naar en Mand forandrer sin Tro, fordrer man en Forklaring, er han Theoretiker, fordrer man den med Rette. Emmeline er ingen læg Pige, hun er velstuderet, hun har Theori, har elsket Charles i Kraft af denne, hun har etableret den Sætning, at den første Kjærlighed er den sande. Hvorledes vil hun rede sig ud deraf? Vil hun sige, at hun aldrig har elsket Charles, men at Riville er hendes første Kjærlighed, saa er hun i Modsigelse med sig selv, da hun jo egentlig troer, at Riville er Charles. Vil hun sige: den første Kjærlighed var Barnestreger, den anden Kjærlighed er den sande, saa seer man let, at hun kun ved en Sophisme vil slippe fra En. Siger hun: det kommer slet ikke an paa Tallet, om det er Nummer 1 eller Nummer 2, den sande Kjærlighed er noget ganske Andet; saa maatte man spørge, hvilken Elskværdighed hun da havde fundet hos Riville, da den opmærksomme Sagtager ikke havde opdaget nogen anden end den, at han har været saa høflig at iføre sig Charles, for at behage hende. Skal Stykket virkelig være endt, saa maa man med Billighed fordrer Oplysning om alt dette. Er det derimod Digterens Mening, at Stykket er uendeligt, saa er det en Ubillighed at fordrer en Forklaring af Emmeline, da hun endnu ikke selv er kommen paa det Nene desangaaende.

Interessen dreier sig da om Emmeline og hendes Illu-

sion. At bringe en Collision tilveie er nemt nok. Jeg vil nu et Dieblif sætte de tre Personer med Udeladelse af Charles i Forhold til hverandre, for at see, hvorvidt vi paa den Maade kunne komme. Faderen ønsker at see Emmeline gift og forsørget. Hun refuserer ethvert Forslag. Endelig foreslaaer han den unge Kinville, anbefaler ham varmere end nogen Anden, ja gjør Mine til at være bestemt. Emmeline gaaer til Bektjendelse, at hun elsker en Anden, nemlig Charles. Kinville kommer, modtager Brevet, faaer den Idee at udgive sig for Charles.

Saavidt kunde Stykket gaae med tre Personer, og vi vare ikke gaaede Glip af een af de vittigste Situationer i Stykket: Gjentjendelsescenen. Jeg kan her strax tage Anledning til at vise, hvorledes Scribe lader Alt fremkomme i Situation. Emmeline kommer aldrig til at give sin Sentimentalitet Lust i Monolog, men altid i Dialog og Situation. Man hører hende ikke i Ensomhed sværme for Charles. Først da Faderen trænger stærkt paa, maa hun skrifte, hvilket bidrager til at hendes Sentimentalitet tager sig bedre ud. Man hører hende ikke i Monolog repetere for sig selv hendes Kjærligheds=Reminiscentser, det skeer først i Situation. Hendes Sympathi siger hende strax, at Kinville er Charles, og med ham gjenneengaaer hun nu alle gamle Minder. En vittigere Situation lader sig neppe tænke. Kinville har Verden, og ved Hjælp af nogle ganske faa Oplysninger om Emmelines Aands=Tilstand seer han snart, at hendes Fætter Charles er en meget nebuløs og mythisk Figur. Hun har for sin Phantasi malet et Billede af Charles, der kan passe paa Alle, ligesom de Ansigter, den ene af die mehreren Behmüller malede, passe paa enhver Ungarer. Charles's Portrait er ligesaa abstract som denne Malers Rational=Gefigter. Dette Portrait og nogle almindelige Formularer, et lille Vers ikke at forglemme, er Udbyttet af hendes Roman=Dannelse. Falskneriet er da gjort temmelig let for Kinville og lykkes over al Maade.

Man kunde nu ogsaa af disse tre Personer og deres

Forhold til hinanden danne et Bytspil. Minville havde indseet, at skjøndt han som Minville var vel anstreven hos Faderen, saa var det dog af større Bigtighed at behage Datteren, hvis Bink Alt lystrede i Dervières Hus. Han vilde da vedblive at udgive sig for Charles. Derved havde han da vundet Godsæste i Familien, havde Leilighed til at indtage Pigen for sig. Han turde regne paa Emmelines Herredomme over Faderen, og naar da hun havde afstunget Faderen Tilladelse, saa maatte han have vidst at indtage Pigen i den Grad, at hun ikke vilde betænke sig igjen.

Man seer let det Ufuldkomne i dette Anlæg. For at Dervière skal bringe Datteren til at tilstaae sin Hemmelighed, maa han have trængt meget stærkt ind paa hende; thi ellers kunde hun ligesaa godt have tilstaaet den første Gang, han overhovedet talte til hende om Ægteskab. Faderen har altsaa havt mange Grunde til at onste Minville til Svigersøn. Jo ibrigere han er, desto mere spændes Forholdet, desto mindre sandsynligt bliver det, at han vil give sit Samtykke til, at hun saaer Charles. Paa den anden Side maa der være en dramatisk Sandsynlighed for, at Emmeline kan tage feil. Denne har Digteren opnaaet derved, at Charles er ivente og indrettet det saaledes, at hun selv bringer denne Efterretning og i samme Dieblif bliver den formeentlige Charles vaer. Faderens Forlegenhed og Iver for at skjule Charles's Ankomst bestyrker hende endmere i, at det virkelig er Charles.

Nu vil jeg tage den fjerde Person til, for at vise Anlæggets Fortræffelighed, og hvorledes den ene Situation overbyder den anden i Vittighed.

Charles iler hjem som den forlorne Søn, for at kaste sig i Onklens Arme, blive Cousinen qvit og saae sin Gjæld betalt. Men for at opnaae alt dette, maa han være incognito. Som næsten enhver Situation er en uendelig vittig Spot over Emmelines Sentimentalitet, saa er ogsaa næsten enhver Situation en ligesaa vittig Spot over Charles's Mytification. Han kommer hjem, fuld af Tillid til sine Gaver

til at mystificere. Han troer, det er ham, der driver Intrigen, ham, der mystificerer, og dog seer Tilskueren, at Mystificationen er i Gang før Charles træder op; thi Minville har jo allerede udgivet sig for Charles. Intrigen tager da Charles med, Minvilles Mystification trænger Charles ind i sin Mystification, og dog troer Charles, at det udgaaer fra ham. Nu er der fuldkommen Liv i Stykket, en i Raadhed næsten vanvittig Krydsning af Situationer. Samtlige fire Personer ere nemlig gjenfærdigen mystificerede. Emmeline vil have Charles, Charles vil være hende qvit; Charles, Mystificatoren, veed ikke af, at Minville udgiver sig for ham og paa alle Maader søger i dette Navn at indtage Pigen. Minville tænker ikke paa, at Charles som Minville paa alle Maader misrecommenderer ham; Dervière holder paa Minville, men den, han holder paa, er Charles; Emmeline holder paa Charles, men den, hun holder paa, er Minville. Saaledes opløser hele Operationen sig i Nonsens. Det, Stykket dreier sig om, er Intet, det, der kommer ud af Stykket, er Intet.

Emmeline og Charles modarbejde hinanden, og dog komme de Begge til det Modsatte af det, de vilde: hun til at jaae Minville, han, som vilde mystificere, til at forraade Alt.

Paa ethvert Theater, hvor den første Kjærlighed er opført, er der vistnok leet meget ad dette Stykke, men jeg tør forsikre det theaterbesøgende Publikum, at der aldrig er leet nok. Hvis jeg, for at erindre om en gammel Fortælling, vilde sige om et Menneske, der loe ret heftigt, enten er han gal, eller han læser, maaskee rettere, han seer den første Kjærlighed, saa troer jeg ikke at sige for Meget. Man leer stundom ad Ting og fortryder det næsten i samme Øieblik; men Situationerne i dette Stykke ere af den Art, at jo mere man fordyber sig i dem, desto latterligere, destomere vanvittige vise de sig. Da nu Situationen selv er i højeste Grad latterlig, saa tage de i og for sig vittige-Replikker sig kun endnu fortræffeligere ud.

At Scribe kan skrive Replikker er for bekjendt til, at det behøver at siges. Man beundre ham derfor, men man

beundre ham endnu mere for den Virtuositet, hvormed han veed at passe dem ind i Situationen, saa at de fremgaae af Situationen og atter belyse denne. Er hans Replik en sjælden Gang lidt mindre correct, saa tilkjober han sig strax Afslad ved dens Vittighed. Man maa dog erindre, at jeg ikke taler om alle Stykker af Scribe, men kun om „den første Kjærlighed“.

I det den fjerde Person blev sat til, kom der en fuldstændig dramatisk Gjæring i Stoffet. Man behøver ikke at frygte, at Stoffet skal komme til at mangle Liv, men snarere at Livet i det skal blive altfor kaad og utilboieligt til at lystre Tøilen. Enhver Situation maa have sin Tid, og dog maa man i den mærke Stykkets indre Uro. At Scribe heri er Mesteren, er det, jeg nu til Slutning vil vise ved at gennemgaae de enkelte Situationer. Læseren maa tilgive, om jeg skulde blive lidt for vidtloftig, det har sin Grund i min Jaloufi paa Scribe og min Mistillid til Læseren. Min Jaloufi paa Scribe tilhvister mig, at han aldrig kan blive forstaaet godt nok; min Mistillid til Læseren vil bringe mig til at troe, at han paa enkelte Steder ikke seer Alt. Man troer i Almindelighed, at det Comiske mere er Dieblikkets Sag end det Tragiske; man leer derad og glemmer det, medens man ofte vender tilbage til det Tragiske og hensynker deri. Det Comiske og det Tragiske kan enten være Replik eller Situation. Nogle Menneſter dvæle helst ved Repliken, bevare den i Hukommelsen og vende ofte tilbage til den. Andre dvæle helst ved Situationen, rekonstruere den for Hukommelsen. Disse Sidste ere de contemplative Naturer. Disse ville heller ikke negte, at en comisk Situation har noget ligesaa Fyldestgjørende for Intuitionen, ja at den, naar den ellers er correct, mere frister En til at fordybe sig i den end den tragiske. Jeg har hørt og læst mange Tragedier, men kan kun erindre en ganske enkelt Replik, og ogsaa denne beskæftiger mig mindre, Situationen derimod kan jeg i al Stilhed sidde og hensynke i. Jeg vil tage et Exempel. Da Elärchen i Goethes Egmont faaer at vide, at Egmont er

fangen, da træder hun frem for at tale til Hollænderne, for at bevæge dem til at gjøre Oprør. Hun er forvisset om, at hendes Betsalenhed vil ryste dem, og dog staae Hollænderne ret som Hollændere, urørte, blot betænkte paa at lufte fra hende. Hendes Replik har jeg aldrig kunnet huske et Ord af, Situationen derimod har været mig usorglemmelig fra det Dieblif, jeg første Gang saa den. Den er som tragisk Situation fuldendt. Den skønne unge Pige, poetisk ved sin Kjærlighed til Egmont, beaandet af Egmonts hele Væsen, skulde man troe maatte kunne bevæge den hele Verden, men ingen Hollænder forstaaer hende. Sjælen hviler i en saadan Situation med et uendeligt Veemod; men den hviler, Contemplationen er fuldstændigt i Ro. Den comiske Situation har vel en lignende Bestaaen for Contemplationen, men paa samme Tid er Reflexionen i Bevægelse indenfor, og jo Mere den opdager, desto uendeligere bliver den comiske Situation ligesom inden i sig selv, desto mere svimler det for En, og dog kan man ikke lade være at stirre ind deri.

Situationerne i den første Kjærlighed ere netop af den Art. Det første Indtryk af dem er allerede af en comisk Virkning, men naar man reproducere dem for Intuitionen, da bliver Latteren stillere men Smilet mere forklaret, man kan næsten ikke faae Tanken bort deraf igjen, fordi det er som om der kom noget endnu Latterligere. Denne stille Næbden af Situationen, idet man skuer ind i den omtrent som En, der ryger Tobak, skuer ind i Røgen, er maaskee en eller anden Læser ubekjendt med. Scribe er ikke Skyld deri; er det Tilfældet, saa har Læseren selv Skyld mod Scribe.

Derrière trænger stærkt paa Emmeline, for at hun skal ægte Minville, hun vedgaaer sin Kjærlighed til Charles, skriver den høist uskyldige Forstaaelse, i hvilken hun har levet med ham, faaer ved gode Ord Faderen bevæget til at skrive et Brev til Minville, der indeholder et Afslag; Tjeneren afsendes med Brevet; Familien negter sig hjemme, Minville træder op. Lapiierre har, istedetfor at sige Domestikerne neden under Besæd, truffet Ridestøvler paa. Minville er altsaa

indladt. Her har Scribe strax, istedetfor at lade Hr. Riville træde op og anmelde sig selv, faaet en ikke uvittig Situation, der indeholder ligesaa megen Spot over Dervière som over Emmeline. Riville har modtaget Brevet, læser det. Her er atter Situation. Det er ikke, som ellers saa ofte, et Brev der bliver læst, saaledes at Opmærksomheden maa fæstes alene paa dets Indhold. Det er i Hr. Dervières Huus, at den tilkommende Svigersøn faaer Afslaget. Riville fatter sin Plan. Dervière træder op, Riville udgiver sig for Charles.

Her have vi en fuldendt vittig Situation. Der kunde naturligviis ikke være nogen Gæst Hr. Dervière mere ubefømt end Charles. Dette ahner Riville ikke. Hans hele Intrigue viser sig da som en saare uheldig Idee. Situationen ligger ikke deri, at Riville udgiver sig for Charles, men deri, at han har valgt den alleruheldigste, han kunde vælge, og det uagtet han nødvendig maatte troe at vælge den heldigste. Situationen ligger dernæst i, at Dervière har den unge excellente Riville i sit Huus uden at ahne det. Naar man nu paaagter de i og for sig poetisk rigtige Replikker, saa vil man atter og atter komme til at nyde Situationen i en høiere Potent, fordi det Latterlige i Situationen i dem bliver klarere og klarere. Riville begynder i den sentimentale og pathetiske Stil. Om det er correct, kunde synes tvivlsomt. Han har intet nærmere Kjendskab til Charles, kan altsaa ikke vide, hvilken Maade der vilde virke meest skuffende. Han har derimod en Forestilling om Dervières Huus, og tør derfra slutte til Beskaffenheden af de øvrige Lemmer i denne Familie. Vil man ansee Begyndelsen for incorrect, saa kan man ikke negte, at Scribe bøder paa denne Svaghed ved Replikens Vittighed og den Ahuelse, som vækkes hos Tilhøveren om den virkelige Charles. Det Incorrecte ligger da i, at Rivilles første Tiltale er saa pathetisk, at det seer ud, som om han frygtede for ikke at være velkommen, hvilket dog Riville ifølge det Foregaaende netop maa troe. Riville ligner derfor lidt vel meget den virkelige Charles.

Onkelen synes, trods sin øvrige Dumhed, ret godt at have opfattet Charles, han mener, at blive ham qvit ved Penge, tilbyder ham 6000 Francs om Aaret istedetfor de tidligere 3000. Man kommer herved uvilkaarlig til at tænke paa den virkelige Charles. Han vilde have priist sig meget lykkelig, med Glæde taget mod dette Tilbud. Den hele Scene vilde da have endt ligesaa pathetisk som den begyndte, han vilde have kastet sig i Onkelens Arme og udraabt: ja, Naturens og Blodets Baand ere hellige. Riville er imidlertid ikke tjent dermed, han vedbliver i den begyndte Tone, ganske som Charles vilde have udtrykt sig, hvis han ikke havde behøvet de 6000 Francs. Onkelen beslutter sig nu til at tage ham med det Gode, vinde ham for sig, han fortæller ham oprigtigt hele Sagens Sammenhæng, holder en Lovtale over Riville, der paa Grund af Situationen bliver parodisk. Situationen naaer sin fuldbendte Høide, idet Dervière betroer Riville, at han har tænkt paa at udfinde en eller anden List, ved hvilken han kunde gjøre Emmeline bekendt med Riville, uden at hun fattede Mistanke*). Modsatningen er fortræffelig. Dervière vil udtænke en List, denne List har allerede Riville udtænkt. Rivilles List danner Situationen, og i denne hører man Dervières Replik. Dervière tilstaaer selv, at han ikke er meget opfindsom, hans List er saare simpel, om Charles ikke vil have den Godhed at gaae. Hvis denne List lykkes, saa har Dervière saa omtrent gjort det Dummeste han kunde.

Riville gaaer imidlertid ikke, derimod træder Emmeline op, med Efterretning om, at en vis Hr. Zacharias ønsker at tale med hendes Fader, Charles betræffende, der alle Die-

---

*) Her kunde Stykket egentlig ende, vilde maaskee en opmærksom Læser tænke. Thi hvad var simplere, end at Riville nu havde aabenharet sig for den gamle Dervière og saaledes feilet for dobbelt Bind, hos Emmeline have gjeldt for Charles, hos Dervière for hvad han virkelig var — for Riville. Imidlertid kan man dog ikke fortænke Riville i, at han bevarer sit Incognito ligeoverfor Dervière; thi blot et Par Ord af ham ere tilstrækkelige til at lade ham indse, at naar man skal spille en Patrige, skal man aldrig have Dervière til Medvinder.

blikke er ivente. Faderens Forlegenhed forraader Alt, hun gjenkjender Charles. Ved dette Anlæg har Digteren bundet Meget. Den Første, den foregivne Charles støder paa, er Onkelen; han maa anses for den, der er lettest at bedrage. Han er dum, i Uro for at Charles skal komme og derfor kun altfor tilbøielig til at troe Vissheden af denne sørgelige Begivenhed; han kunde heller aldrig drømme om, at Nogen kunde falde paa at udgive sig for Charles. I Forhold til ham kan derfor Minville være dristig nok. I Forhold til Emmeline vilde det derimod være altfor dristigt vovet, da hun dog altid er en Deel fiffigere. Dertil kommer, at det vilde være ufsjont, om Minville saa aldeles vilde tilfidesætte Decorum, og ikke mindre ufsjont fra Emmelines Side. Nu derimod har hun det usvigeligste Beviis for, at det er Charles, i Faderens Forlegenhed. Gjenkjendelsen steer for Faderens Dine, Minville behøver Intet at gjøre; istedetfor at skulle passe paa sin Rolle kan han forholde sig ganske rolig, thi nu har Emmeline faaet Dinene op. Hun nøder saa godt som Minville til at være Charles, forsaavidt kan han være angerløs, og hun selv er angerløs, da Faderen er den, der har nødt hende til at antage ham derfor. Digteren har da ved dette Anlæg udbredt en vis Barthed over Situationen, der berøver den alt Anstødeligt og gjør den til en udfylbig Spøg.

Situationen er ikke mindre vittig end den foregaaende. Dervière er ganske befippet, og dog har han selv foranlediget det Hele og hjulpet Minville over den Vanskelighed, ligeoverfor Emmeline at udgive sig for Charles. Situationen danner tillige en Parodi paa den foregaaende; Onkelen kunde slet ikke kjende ham strax. Derimod kan hun. Det forklarer hun af en besynderlig Følelse, som hun dog ikke veed hvad var; men det var ligesom en Stemme, der hvistede til hende: han er der. (Denne Stemme er nok Faderens Stemme, der forraadte Alt). Hun forklarer det af Sympathier, som hun ikke kan forklare for sin Fader, men vel for Tante Judithe. Hvo er nu den Møgeste: Dervière, som ikke kjendte ham, som ingen Mhnelse havde, men som nu kjender ham, eller Emme-

line, der strax kjendte ham. Jo mere man sees derpaa, jo latterligere det bliver. Replikken hjælper her atter Tilskuere til at fordybe sig i Situationens Latterlighed. Ovenpaa Emmelines Replik, at hun havde en saadan besynderlig Følelse, følger Dervières: „da havde jeg for min Part ikke den ringeste Ahnelse, og dersom han ikke havde sagt mig sit Navn reent ud“ . . . . En saadan Replik er Guld værd. Den er saa naturlig og simpel, og dog havde maaskee ikke een blandt ti Dramatikere haft Besindighed og Die nok for Situationen til at lade den fremkomme. En almindelig Dramatiker vilde have ladet hele Opmærksomheden hvile paa Emmeline; i den forrige Scene var han jo færdig med Gjentkjendelsen mellem Dervière og Charles. Dette Sammenspil havde han ikke frembragt, og dog bidrager dette til at gjøre Situationen saa vittig. Det er comisk, at Emmeline strax i Kinville gjentkjenner Charles, men Dervières Tilstedeværelse bidrager til at gjøre Situationen ironisk. Han staaer der som et Fjog, der Intet fatter. Og hvad er dog lettest at forklare, at Emmeline ahnede det, eller at Dervière ikke ahnede det.

Nu følger Gjentkjendelses=Scenen, en af de heldigste Situationer, der lader sig tænke. Det Vittige ligger imidlertid ingenlunde i, at hun forveksler Kinville med Charles. Forvekslinger har man da ogsaa ofte nok seet paa Scenen. En Forveksling beroer paa en virkelig Lighed, hvad enten denne er Individet ubevidst, eller han selv har tilveiebragt den. Dersom dette var Tilfældet her, saa maatte jo Kinville, efterat have bestaaet Examinationen, vide nogenlunde, hvorledes Charles omtrent saae ud; thi Charles maatte jo omtrent see ud som han. Dette er imidlertid, ingenlunde Tilfældet, enhver saadan Consequents vilde være en Taabelighed. Det Vittige ligger da deri, at Emmeline i Kinville gjentkjenner En, hun ikke kjender. Det Vittige ligger ikke i, at hun gjentkjenner Kinville, men at det viser sig, at hun ikke kjender Charles. Som det er gaaet Kinville, saaledes vilde det gaa ethvert Mandfolk under de samme Omstændigheder, hun vilde ogsaa have taget ham for Charles. Hun forveksler da Kin-

ville med En, hun ikke kjender, og dette er unegtelig en meget vittig Art af Forvevling. Derfor har denne Situation en høi Grad af Sandsynlighed, hvilket man skulde troe var vanskeligt at forskaffe den. Minville er da forsaavidt ogsaa til Mar, forsaavidt han troer at være kommen eet Skridt videre. Emmelines Charles er nemlig et x, et desideratur, og man seer her aabenbart, hvad der ellers skeer i Stilhed, hvorledes saadan en lille Zomfru bærer sig ad med at danne sig et Ideal. Og dog har hun elsket Charles i otte Aar, og vil aldrig elske nogen Anden.

Støder man paa en ganske enkelt Replik, der synes lidt ucorrect, saa qvitterer Scribe med en Vittighed. Saaledes Minvilles Replik: „Gud skee Lov, jeg var bange for, at jeg var gaaet videre, end jeg ønsker.“

Emmeline gjenkjender altsaa Charles, eller rettere, hun opdager ham. Medens nemlig Minville ikke, som man snarest skulde have formodet, faaer at vide, hvorledes Charles seer ud, saa faaer Emmeline det at vide, og det er saare viseligt indrettet, da hun ikke vidste det isorveien. Situationen er saa vanvittig, at man kan være tvivlsom, om man skal sige, at det er Minville, der bedrager Emmeline, eller Emmeline, der bedrager Minville; thi han er jo paa en Maade bedragen, forsaavidt som han har troet, at der virkelig er en Charles til. Men under alt dette ligger det uendelige Point i, at Scenen er en Gjenkjendelses=Scene. Situationen er ligesaa affindig, som den Replik vilde være det, hvis et Menneffe, der aldrig havde seet sit eget Billede, første Gang han saa det i et Speil vilde sige: jeg gjenkjender strax mig selv.

Emmeline og den formeentlige Charles ere i Gjenkjendelsen netop komne til det Punkt, hvor de ved Charles's Afreise bleve afbrudte, da Onkelen ved sin Nærværelse atter afbryder dem. Han har af Hr. Zacharias modtaget Oplysninger, Charles betræffende, der ikke just ere synderlig behagelige. Det gaaer nu ud over Minville. Situationen er væsentlig den samme som tidligere; men vi ville see, hvad Digteren har vundet. Charles's Bedrifter ere af den Natur, at

de slet og ret fortalte kunde virke forsthyrende i Forhold til Total=Indtrykket af Stykket. Det gjelder om at give dem et vist letfindigt Anstrøg, at de ikke komme til at virke alvorligt. Dette har Digteren opnaaet paa to Maader. Den første Efterretning, man faaer angaaende Charles's Liv, er i den niende Scene. Her er det Kinville, der har udgivet sig for Charles, ham gaaer det ud over. Tilskuerens Opmærksomhed ledes da bort fra det Udsørlige i Fortællingen hen paa Forverlingen; istedetfor de enkelte Træk kommer man kun til at tænke paa dumme Streger i Almindelighed og paa Kinvilles Forlegenhed, og det Comiske i, at man af ham fordrer nærmere Oplysning. Den fuldstændige Efterretning faaer man af Charles's egen Mund i 16de Scene, dog ikke at forglemme, at Charles udgiver sig for Kinville. Hvad der vilde blive altfor alvorligt eller altfor frækt, hvis Charles i egen Person fortalte det, det faaer nu et comisk, næsten overgibent Anstrøg derved, at han fortæller det i Kinvilles Person, benyttende sit Incognito til at gjøre det saa phantastisk som muligt. Hvis han i egen Person havde fortalt sit Liv, vilde man fordre en Bevidsthed derover af ham, finde det i en høi Grad umoralisk, om han ikke havde den. Nu derimod, da han i en Andens Person fortæller Alt, ja endog for at ængste Emmeline, finder man hans Fortællings phantastiske Anstrøg i dobbelt Henseende poetisk rigtig.

Dervière har altsaa faaet Oplysninger, den formeentlige Charles seer sig ikke istand til at berigtige eller fuldstændiggjøre disse. Emmeline opdager da, „at han ikke mere er den Samme.“ Det er noget hurtigt efter at hun fuldkommen har forvisset sig om, at han ganske er den gamle. Emmeline viser sig her ret i sit Element, det er Pjæt tilhobe, Alt hvad hun siger. Replikken selv fortjener en nøiere Betragtning, fordi den giver Anledning til yderligere at glæde sig over Situationen, der i al sin Latterlighed bliver belyst fra en ny Side. Den blotte Lyd af Ordet: den Samme, virker som en ny pirrende Ingredient i Situationens Banvid, man kommer ubilkaarligt til at lee, fordi man ubilkaarligt kommer

til at spørge sig selv: den Samme som hvem? Den Samme som den, han i Prøvelsens Scene viste sig at være. Man kommer da til at tænke paa, hvor usuldkommen hiin Prøvelse var. Den samme som hvem? Som Charles, hvem hun ikke kjendte. Dertil kommer, at naar jeg siger om En, han er den Samme eller han er ikke den Samme, saa kan jeg enten tage dette i udbortes eller indbortes Forstand, med Hensyn til hans Ydre, eller til hans indre Væsen. Det Sidste skulde man troe var især af Bigtighed for den Elskende. Nu derimod opdager man, at Prøvelsen slet ikke havde bestjefstiget sig hermed, og dog var han befunden at være den Samme. Ganske tilfældigt kommer Emmeline til at overveie, om Charles dog ikke i Henseende til Charakteren har forandret sig, og nu opdager hun, at han ikke er den Samme. Benægtelsen af, at han i moralsk Henseende er den Samme, indeholder tillige en Affirmation af, at han i alle andre Henseender er den Samme. Dog, Emmeline forklarer sig nøiere. Hun søger ikke Forandringen deri, at Charles er bleven en Ødeland og muligt noget endnu Værre, men deri, at han ikke betroe'r hende Alt, det har hun været vant til. Dette maa nu være en af hendes Roman-Ideer, som nok snarere maa forståa's saaledes, at hun har været vant til, ligesom i Gjenkjendelses-Scenen, at pjaatte Alt ud for ham. At Charles var vant til at betroe hende Alt, det veed hun slet ikke af Erfaring, men af Romaner, hvora'f man lærer, at de Elskende ingen Hemmeligheder bør have. Om Charles var et forløbent Raps-huslem, det vilde ikke forstyrre hende, naar hun blot faaer sin erotiske Nysgjerrighed tilfredsstillet derved, at han betroe'r hende det. Det Forsøg, Emmeline gjør for, ved Betragtning af Charles's Charakter, at overbevise sig om Identiteten, maa da ansees for Pjat, der deels belyser hendes hele Væsen, deels hendes øvrige Pjat. I samme Dieblif opgiver hun derfor denne Tankegang og faaer nu et langt sikkrere Beviis for, at han ikke er den Samme, da hun opdager, at han ikke har Ringen. Nu behøver hun intet yderligere Vidnesbyrd

mod ham. Hun indrømmer derfor, at han kunde have gjort hvad han vilde, det Galeste, eller med andre Ord, forandret sig saa meget han vilde, han var dog bleven den Samme, men det, at han ikke har Ringen, vidner mod ham. Emmeline udmærker sig ved en egen Art af abstrakt Tænkning. Det hun imidlertid efter og ved Abstraktionen beholder tilbage, er ikke saameget Charles's rene Væsen som Ringen. Emmeline er at ansee for Ringens Aand, der lyder den, „som Ringen har paa Haand.“

Lapierre melder en ny Fremmed. Man bliver enig om, at det maa være Rivville. Emmeline faaer Ordre at pynte sig og udbryder nu: „Hvad det er kjedeligt. Skal jeg nu gaae og pynte mig for den fremmede Mand's Skyld, som jeg ikke kan udstaae; det veed jeg allerede i Forveien.“ Ved denne Replik gjøres Tilskueren itide opmærksom paa Fronien i en af de følgende Situationer. Overhovedet kan Emmeline smigre sig med at være Froniens Kjæledægge. Den fører hende overalt, og bagefter har den hende til Bedste. Hun vil, at den formeentlige Charles skal være en skøn ung Mand, Fronien fører hende, Derrière kan ikke see det, han staaer til Mar, Emmeline med Palmerne i Haanden, og dog er hun meest til Mar. Hun vil, at den formeentlige Rivville skal være en Mand, hun ikke kan udstaae, uagtet Faderen underretter hende om, at det skal være en excellent ung Mand. Fronien fører hende atter, og dog saaledes, at hun bliver til Mar.

Den 11te Scene er en Monolog af Rivville. Denne Monolog synes hellere at maatte være udeladt, da Virkningen af den i enhver Henseende er forstyrrende. Foraaavidt det var i sin Orden at lade Rivville beholde Balpladsen og blive den, der først modtager Charles, saa kunde hans Monolog forfortes. Den vilde da heller ikke blive uden Virkning. Det kunde da lyde med Digterens Ord saaledes: „Bravo! det gaaer fortræffeligt! I Klammeri med Faderen, i Klammeri med Datteren, det maa jeg rigtignok tilstaae, det

er en Plan, som tegner godt." Denne Monolog vilde da indeholde en Art objectiv Reflexion over Gangen i Stykket. Vilde Digteren ansee det for nødvendigt at gjøre Monologen lidt længere for at give Charles Tid til at komme, saa kunde han jo lade Rivville gjøre en lille Spøg med sig selv over, at han til syvende og sidst maaskee havde gjort klogere i at optræde i egen Skikkelse, og over det Pudseerlige i, saaledes at blive forvandlet fra Slethed til Slethed, Alt efter som der indløb nye Depescher angaaende Charles. Det var da bedst at lade ham blive afbrudt i denne Overbeieelse af Charles's Replik i Coulissen. Saaledes som Monologen ender hos Scribe, føler man for stærkt, at nu er Monologen ude, og nu maa der komme en ny Person. Hvis Rivvilles Monolog saaledes blev afbrudt, kastedes der et nyt Lys over Charles's eventyrlige Gæstværk, over det Importune i hans Optræden, hvorved han altid udmærker sig, item over den staaandede Fjollethed, som Digteren saa usorligneligt har givet hans første Repliker Præg af.

Dog dette er mindre vigtigt. Hovedseilen ved denne Monolog er, at den Operation, som Rivville antyder, viser sig aldeles som Snak, som en blot fingeret Bevægelse. Rivville forklarer, at det er ikke mere for Løiers Styld, at han spiller Charles's Rolle. Det har det jo aldrig været, tværtimod har han jo selv i Begyndelsen angivet tre solide Grunde for, at han maatte ønske sit Ægteskab med Emmeline bragt istand. Dernæst forklarer han, at han vil forhindre Emmeline i at forvegle ham med Charles, han vil overbevise sig om, at det er ham, hun elsker, ikke Grindringen om Charles. Dette er af yderste Vigtighed for hele Stykket, thi derved afgjøres, som ovenfor blev udviklet, om det er i endelig Forstand moraliserende eller i uendelig Forstand vittigt. Hans Operation maa da gaae ud paa, gjennem Charles's Person at lade sin egen ham eiendommelige Elskværdighed blive synlig. Dette skeer imidlertid ikke, og hvis det var skeet, saa var Stykket blevet et ganske andet. Hos Emmeline dreier

Alt sig om Ringen, da han i den 15de Scene træder op med den, saa tager hun ham til Raade, erkjender ham for at være den Samme o. s. v. Minville maa overhovedet for Stykkets Totalvirknings Styld ikke opfattes som en poetisk Figur, hvilket heller ikke lader sig uddemonstrere af de enkelte Belysninger, der falde paa ham. Han er en Mand, der er kommen til Skjels Mar og Alder, der har solide Grunde for hvad han gjør. Der falder derfor af og til et comisk Lys over ham, fordi det viser sig, at hans solide Grunde og hans Forstand kun lidt vilde hjælpe ham til at fange en saadan lille romantisk Gazelle som Fr. Emmeline. Selv om han var et absolut elskværdigt og for en ung Piges Hjerte farligt Menneske, over Emmeline vilde han ingen Magt faae, hun er usaarlig, kun derved virker han, at han kommer i Berøring med hendes fixe Idee, og saa ved Ringen. Men da Stykkets Hoved=Interesse vilde neutralisere hans virkelige Elskværdighed, saa er det urigtigt at accentuere hans Elskværdighed, hvilket Digteren derfor heller aldrig har gjort uden i denne ene Monolog. I den Scene, hvor Minville har meest med Emmeline at gjøre, kan der naturligtviis aldeles ikke være Tale om nogen Velighed for ham til at udfolde sin personlige Elskværdighed. Naar en ung Pige i den Grad inclinerer for et Mandfolk, som Emmeline gjør det for ham, bestandig ved sin Vøining viser ham Veligheden til at smutte ind i hendes Hjerte, saa maatte jo Minville være en total Alodrian, hvis han ikke kunde komme hende til Hjælp. Denne Scene kan da saa langtfra antages at være lagt an paa at vise Minvilles Elskværdighed, at den snarere synes at sætte ham i en lidt comisk Belysning. Minville er aabenbart et Forstands=Menneske; han har i en foregaaende Monolog gjort sig lidt vigtig, ladet Tilskueren ligesom sine Venner i Paris forstaae, at han nok er den Mand, der kan tæmme saadan en lille Jomfru. Det lykkes ham ogsaa, det er sandt; men desom hans Venner i Paris kunde see, hvorledes det gaaer til, saa vilde de ikke have Velighed til at beundre hans Gaver. Hans Forstand lærer ham, at det lod sig gjøre at udgive sig

for Charles. Forjaavidt maa man lade ham vederfares Ret. Nu er det skeet, nu skal han vise sin Elstværldighed, nu, tænker man, vil han faae fuldt op at gjøre, da viser det sig, at han har slet Intet at gjøre, den rapsodeede Emmeline, der hafter tilbage i Ungdommens Grindringer, tager Hr. Kinville med, og ethvert Mandfolk, der ikke var en complet Klods, vilde være istand til at gjøre ham det Mesterstykke efter.

Hvad her er blevet udviklet angaaende Kinvilles Person er efter min Mening af absolut Vigtighed for det hele Stykke. Der maa ikke være en eneste Figur deri, ikke et eneste scenisk Forhold, der kunde gjøre Fordring paa at overleve den Undergang, Tronien lige fra Begyndelsen af bebrejder Alt deri. Naar da Tæppet falder, da er Alt glemt, kun Intet bliver tilbage, og det er det Eneste, man faaer at see; og det Eneste man faaer at høre, er en Vatter, der som en Naturligdom ikke kommer fra et enkelt Menneſte, men er en Verdenskrafts Sprog, og denne Kraft er Tronien.

Charles træder op og træffer sammen med Kinville. Det Vittige i Situationen ligger i, at Charles, dette intrigante Hoved, kommer for silde, ikke blot i Forhold til Hr. Zacharias, men fremfor Alt i Forhold til Intrigen i Stykket. Hans Replikker ere her som allevegne mesterlige, paa eengang ligesaa karakteristiske, som indordnede i Situationen. Kinville giver Charles det Raad at udgive sig for Kinville. Han har fuldstændigt antydet Ideen hertil, da Charles, der umuligt kunde lade sig belære af en Anden, en Mystification betræffende, afbryder ham og giver det Udseende af, at det er ham selv, der inventerer det Hele. Dog viser det sig strax bagefter, at han ikke er Mand for at hitte paa det Mindste; han vilde da ogsaa have overseet Ringen, hvis ikke Kinville havde gjort ham opmærksom derpaa. Kinville faaer Ringen.

Charles præsenterer sig for Familien som Hr. Kinville, hans Modtagelse er betinget herved. Dervière finder ham yngre og smukkere end Charles, Emmeline finder ham æfel, begge Domme ere lige utilforladelige, og man tør gjerne fordriste sig til at troe, at Emmeline end ikke har fundet

det Umagen værd at see paa ham, men veed det i Kraft af en Inspiration. Paa en lignende Maade gaaer det Faderen. Situationen indeholder derfor en dyb Spot over Charles, der formodentlig tilskriver sin Behændighed denne gunstige Modtagelse og haaber, at Alt vil lykkes, naar han blot vedbliver sit Incognito.

Nu følger en Monolog, hvori Emmeline raadfører sig med sit Hjerte og udfinder, at hun aldrig vil glemme Charles, men ægte Minville.

Minville kommer for at tage Afsked og aflevere Ringen. De forsones atter. Disse Situationer er man allerede kjendt med.

Nu følger den meest glimrende Situation i hele Stykket. Der hviler en Nimbus over den, en Forklarelse, den har en Høitidelighed ved sig, saa man næsten kunde ønske at see i Baggrunden Tante Judith som en Aand, der skuer ned paa sine tvende Disciple. Emmeline beslutter at betroe sig til den formeentlige Minville og aabenbare Alt. Denne Situation belyser Emmeline og Charles fuldendt. Emmelines Trofasthed bliver aldeles paradisk. For ingen Priis vil hun opgive ham, hun lader sig hverken strække af Jld eller Vand, Charles's Forlegenhed bliver stor og større, da han ønsker at blive hende qvit. En saadan Trofasthed er ganske i sin Orden; thi en lille Jomfru som Emmeline pleier altid at være meest trofast, naar den Elskede ønsker at blive hende qvit. Charles, der, da han erfarede, at Hr. Zacharias ikke var rykket ud med det Værste, var sikker nok paa, ved sin Behændighed at rede sig ud af det Hele, bliver nu den, der forraader Alt. Leiligheden er altfor fristende. Han kan blive sit eget Livs Troubadour, og haaber paa den Maade at blive Cousinen qvit. Det er allerede tidligere erindret, at Situationen derved vinder i Værd, at Charles's Forvildelse faaer et comist Anstrøg. Man faaer en levende Forestilling om hans Letsindighed og hans Aands-Forvirring, men man indigneres ikke, hvilket vilde være Tilfældet, hvis han i egen Person fortalte Alt paa samme Maade, og dog

ahner man, at han formodentlig vilde gjøre det. Dette ahner man, men man hører det ikke. Charles udretter imidlertid Intet, han behager kun sig selv. Emmelines Trofasthed fjender ingen Grændser. Endelig vedgaaer Charles, at han er gift. Det er utroligt, med hvilken Sikkerhed Digteren veed at ironisere Emmeline. Hun hører, han er gift, og hun bliver rasende. En eller anden Tilskuer kunde maaskee falde paa, at Grunden, hvorfor hun blev opbragt paa Charles, var, at hun nu havde lært alle hans flette Streger at kjende. Ungenlunde, fjære Ven! Du misforstaaer hende. Hun tager Charles, naar hun blot kan faae ham. Men han er gift. Vel vilde hun finde, at det var i sin Orden, om han i de otte Aar ikke havde seet paa nogen anden Pige, men samvittighedsfuldt betragtet Maanen. Dog, det veed hun at sætte sig ud over. Lad ham have forført ti Piger, hun tager ham, hun tager ham à tout prix, men naar han er gift, saa kan hun ikke tage ham. Hinc illæ lacrymæ. Derjom dette ikke var Digterens Mening, saa vilde han ladet Emmeline afbryde Charles noget tidligere. Charles har forklaret, at han har været udsat for mange Efterstræbelser af Kjønnet, at han har haft adskillige galante Eventyr, at han maaskee stundom er gaaet for vidt i Elfsværdighed. Hun afbryder ham ikke, hun lover at gjøre Alt for ham for at udsone ham med Faderen og selv faae ham; thi det viser sig jo tydeligt, at naar hun ikke kan faae ham (saasnart hun hører han er gift), saa er hun ikke den, der glemmer at gjøre Allarm i Veiren. Charles begynder paa Historien med Pamela, hun hører roligt paa den. Nu kommer det Forfærdelige, at han er gift, der brast Norges Rige.

Den dybe Ironi i denne Situation ligger da i Emmelines ubrødelige Trofasthed, der for ingen Priis kan opgive Charles, da det vilde koste hende Livet, saavel som i Charles's stigende Forlegenhed, der ikke kan blive hende qvit. Den hele Scene er ligesom en Vicitation, hvorved den ideale Charles bliver bortliciteret til Emmeline. Endelig ender det Hele paa det Punkt, hvor det viser sig, at hun kan ikke faae Charles, og Charles kan ikke slippe fra sine dumme Streger.

Emmeline gjør Anstrig, Faderen kommer til, han lover, han skal aldrig tilgive Charles.

Nu træder den formeentlige Charles frem. Emmeline har bedet Faderen ikke at blive for hidsig, hun vil selv tage ham i Skrifte. Man maa her som allevegne beundre Digterens Taft. Scenen maa nemlig blive latterlig og Situationen ironisk, da man paa den formeentlige Minville seer det Indtryk, som Tordentalen skulde gjøre paa den formeentlige Charles; den virkelige Charles har nemlig den Fornøielse at være personlig tilstede, medens han selv bliver henrettet in effigie. Havde Digteren nu ladet Derrière holde denne Tale, saa havde det været en poetisk Uretfærdighed. Dnkelen har været Charles's Belgjører og har et retmæssigt Krav paa, ikke at blive til Nar ligeoverfor Charles. Vel er Dnkelen ikke saa kløgtig som Pigebarnet, men hans Belgjæringer gjennem en Række af Nar sætte ham i en ganske anden Fordeel ligeoverfor Charles end et saadant skjodesløst Ægtestabsløfte, som han har givet Emmeline. Da derimod alt Andet, hvad Emmeline siger, viser sig at være Pjat, Ægtestabsløftet med iberegnet, saa er det i sin Orden, at denne philippiske Tale ogsaa viser sig saaledes. Hendes gamle Forelskelse i Charles er Pjat, hendes nye i Minville er ogsaa Pjat; hendes Sværmeri er Pjat, hendes Brede er ogsaa Pjat; hendes Trods er Pjat, hendes gode Forsæt er ogsaa Pjat.

Emmeline giver da sin Brede Lust, og den formeentlige Minville parodierer Virkningen af hendes Tale ved den virkelige Charles's Miner og Gebærder. Som Glandspektet i denne Situation kan det ansees, at hun gjør den Tilstaaelse, at hun virkelig har elsket Charles. Confusionen er her fuldkommen. Den nemlig, hun efter egen Tilstaaelse har elsket i samfulde otte Nar, er Minville, i hvem hun strax ved Hjælp af Sympathien gjenkjendte Charles, hvem hun lidt efter overbeviste sig om ikke at være den Samme, men dog snart igjen gjenkjendte paa Ringen.

Endelig opløses Forverlingen. Det viser sig, at hun har faaet Minville istedetfor Charles. Hermed er Stykket ude,

eller, rettere sagt, det er ikke ude. Dette har jeg allerede tidligere udviklet, her vil jeg blot endnu engang med et Par Ord belyse det der Fremfatte. Er det Hensigten af Stykket at vise, at Emmeline er bleven en fornuftig Pige, der, idet hun vælger Kinville, gjør et fornuftigt Valg, saa er Accenten i hele Stykket lagt paa et galt Sted. Det vil nemlig i saa Fald mindre interessere os at faae noagtigt at vide, i hvilken Forstand Charles er forulykket. Det, vi derimod fordre, er Oplysning om Kinvilles Elskværdighed. Fordi nemlig Charles er bleven en liderlig Fugl, deraf følger ingenslunde, at hun skal vælge Kinville, uden forsaavidt man vil ned-sætte Scribe til en dramatisk Fuster, der respecterer den sceniske Conveniens, at enhver ung Pige skal giftes, og naar hun ikke vil have den Ene, saa maa hun tage den Anden. Forstaaer man derimod Stykket saaledes, som jeg har forstaaet det, saa er Spøgen fuldkommen hensigtsløs, Vittigheden uendelig, Lystspillet et Mesterværk.

Tæppet falder, Stykket er forbi, Intet blev bestaaende, kun de store Omrids, i hvilke det Situationens phantastiske Schattenspiel, som Ironien dirigerer, viser sig, blive tilbage for Contemplationen. Den umiddelbart virkelige Situation er den ubirkelige Situation, bagved denne viser sig en ny Situation, der er ikke mindre forkeert og saaledes fremdeles. I Situationen hører man Repliken, naar den er allermest fornuftig, viser den sig meest affindig, og ligesom Situationen fjerner sig, saaledes følger Repliken med, mere og mere meningsløs uagtet dens Fornuftighed.

For ret at nyde Ironien i dette Stykke contemplativt maa man ikke læse det men see det; man maa see det atter og atter, og naar man da har det Held at være samtidig med de fire sceniske Talenter, der paa vort Theater paa enhver Maade bidrage til at vise og lade ahue Situationens Gjennemfiktighed, saa vil Nydelsen blive større og større for hver Gang, man seer det.

Lad Replikerne i dette Stykke være nok saa vittige, man vil glemme dem, Situationerne kan man umulig glemme, naar

man eengang har seet dem. Naar man da er bleven fortrolig dermed, da vil man den næste Gang, man seer Stykket, lære at blive taknemlig mod den sceniske Fremstilling. Jeg veed ikke at sige nogen større Roes over Opførelsen af dette Stykke, end at den er i saa høi Grad fuldendt, at den gjør En aldeles utaknemmelig de første Gange, fordi det, man saaer, er Stykket, hverken Mere eller Mindre. Jeg kjender en yngre Philosoph, der engang foretog en Deel af Væren om Væsenet for mig. Det var saa let, saa simpelt, saa naturligt det Hele, at jeg, da han var færdig, næsten trak paa Skuldrene og sagde: er det det Hele. Da jeg kom hjem, vilde jeg reproducere de logiske Bevægelser, da viste det sig, at jeg ikke kom af Stedet. Da mærkede jeg, at det maatte hænge anderledes sammen, jeg sølte, hvor stor hans Virtuositet og hans Overlegenhed over mig var, jeg sølte det næsten som en Spot, at han havde gjort det saa godt, at jeg blev taknemlig. Han var en philosophisk Kunstner, og som det gik ham, saaledes gaaer det alle store Kunstnere, vor Herre inclusive.

Som det gik mig med min philosophiske Ven, saaledes gik det mig med Opførelsen af den første Kjærlighed. Nu derimod, da jeg atter og atter har seet det opført, og saa paa andre Scener, nu først bliver jeg ret taknemlig mod vore sceniske Kunstnere. Dersom jeg derfor skulde vise en Fremmed vor Scene, saa vilde jeg føre ham i Theatret naar dette Stykke blev opført, og da vilde jeg, under den Forudsætning, at han kjendte Stykket, sige til ham: betragt Frydendahl, vend Diet bort fra ham, luk det, lad Willedet af ham træde frem for Dig; disse noble, rene Træk, denne ædle Holdning, hvorledes kan dette vække Vatteren, luk Diet op igjen og see Frydendahl. Betragt Fru Heiberg, slaa Diet ned, thi Emmelines Elskværdighed kunde maaskee blive Dig farlig; lyt til denne sentimentale Smægten i Stemmen, den barnagtige og lunefulde Piges Insinuationer, og om Du var tor og stiv som en Bogholder, Du

maa dog smile. Luf Diet op, hvorledes er det muligt? Gjentaag disse Bevægelser, saa hurtigt, at de begge næsten blive samtidige i Momentet, og Du har en Forestilling om, hvad der præsteres. Uden Ironi kan en Kunstner aldrig skizzere, en scenist Kunstner kan kun frembringe den ved Modsigelse, thi Skizzens Væsen er Overfladiskhed, og hvor der ikke fordres Charaktertegnning, der er det Kunsten at forvandle sig selv til en Overflade, hvilket er et Paradox for den sceniste Præstation og kun Saa givet at løse. En umiddelbar Komiker kan aldrig spille Dervière, thi han er ingen Charakter. Emmelines hele Væsen er Modsigelse og kan derfor ikke fremstilles umiddelbart. Hun maa være elskværdig, thi ellers er Virkningen af hele Stykket forspildt; hun maa ikke være elskværdig men forskruet; thi ellers er i en anden Forstand Totalvirkningen af Stykket tabt. Betragt Phister, Du saaer næsten ondt, naar Du vil fæste Dit Blik paa den uendelig fjerste Dumhed, der er præget i hans Ansigt. Og dog er det ikke en umiddelbar Dumhed, hans Blik har endnu et Sværmeri, der i sin Fjollethed minder om en Fortid. Et saadant Ansigt fødes Ingen med, det har en Historie. Da jeg var lille kan jeg huske, at min Barnepige forklarede mig, at man ikke maatte gjøre Grimacer med Ansigtet, og til Advarsel for mig og andre Børn fortalte en Historie om en Mand med et forkeert Ansigt, hvilket han selv havde forskyldt derved, at han gjorde Grimacer. Det traf sig nemlig saa besynderligt, at Binden vendte sig og Menneftet beholdt sit forkeerte Ansigt. Et saadant forkeert Ansigt lader Phister os see; der er endnu Spor af de romantiske Grimacer, men da Binden vendte sig, blev det noget fortrukket. Phisters Fremstilling af Charles har mindre Ironi, men mere Lune. Dette er ganske rigtigt, thi Modsigelsen i hans Væsen er ikke saa vaafaldende. Han skal ikke gjelde for Kinville uden i Dervières og Emmelines Dine, der hver paa sin Maade ere lige partiske.

Betragt Stage, glæd dig over denne skjønne mandige Holdning, denne dannede Personlighed, dette lette Smil, der forraader Rinvilles indbildte Overlegenhed over Der=viæres phantastiske Familie, og see da denne Forstandens Repræsentant henhvirvlet med i den Confusion, som Emmelines indholdsløse Videnstaf liig et fremfarende Veir foranlediger.

Vexel-Driften.

Forsøg til en social Alogstabslære.

189. . . . . *Χρεμυλος.*
ἔστι πάντων πλησμονή.

190. *ἔρωτος.*

Καριων.
ἄρτων.

Χρεμυλος.
μουσικῆς.

Καριων.
τραγγιμάτων.

191. *τιμῆς.*
Χρεμυλος.

Καριων.
πλακούντων.

Χρεμυλος.
ἀνδραγαθίης.

Καριων.

ἰσχάδων.

192. *φιλοτιμίας.*
Χρεμυλος.

Καριων.
μάξης.

Χρεμυλος.
στρατηγίας.

Καριων.

φακῆς.

U^r. Aristophanis Plutus v. 189 sqq.

Chremylos.

. . . . . an Allem bekommt man endlich Ueberdruß.
An Liebe,

Karion.

Semmel,

Chremylos.

Musikunst,

Karion.

und Zuckerwerk.

Chremylos.

An Ehre,

Karion.

Ruchten,

Chremylos.

Tapferkeit,

Karion.

und Feigenschnitt.

Chremylos.

An Ruhm,

Karion.

an Kührei,

Chremylos.

am Kommando,

Karion.

am Gemüß'.

Esr. Aristophanes Plutos efter Dronsens Over-
sættelse.

At gaae ud fra en Grundsætning paaftaae erfarne Folk skal være meget forstandigt; jeg føier dem og gaaer ud fra den Grundsætning, at alle Mennesker ere kjedsommelige. Eller skulde der være Noget, der vilde være kjedsommelig nok til at sige mig imod heri? Denne Grundsætning har nu i allerhøieste Grad den frastødende Kraft, man altid fordrer hos det Negative, der egentlig er Bevægelses=Principet; den er ikke blot frastødende men uendeligt affrækkende, og Den, der har denne Grundsætning bagved sig, maa nødvendigviis have en uendelig Fart til at gjøre Opdagelser med. Naar nemlig min Sætning er sand, saa behøver man blot i samme Grad som man vil dæmpe eller fremskynde sin impetus, mere eller mindre tempereret at overbeie med sig selv, hvor fordærvelig Kjedsommelighed er for Mennesket, og vil man næsten med Fare for Locomotivet drive Bevægelsens Hurtighed til det Høieste, saa behøver man blot at sige til sig selv: Kjedsommelighed er en Rod til alt Ondt. Det er besynderligt nok, at Kjedsommelighed, der selv er et saa roligt og adstadigt Væsen, kan have en saadan Kraft til at sætte i Bevægelse. Det er en aldeles magisk Virkning, Kjedsommeligheden udover, kun at denne Virkning ikke er tiltrækkende men frastødende.

Hvor fordærvelig Kjedsommelighed er, det anerkjender nu ogsaa alle Mennesker i Forhold til Børn. Saalænge Børn more sig, saalænge ere de altid artige, det kan man sige i allerstrengeste Forstand, thi blive de endog i Legen stundom

uftyrlige, saa er det egentlig, fordi de begynde at kjede sig; Kjedsommeligheden er allerede i Unmarsch, kun paa en anden Maade. Naar man derfor vælger en Barnepige, saa seer man altid væsentlig paa, ikke blot at hun er ædruelig, trofast og stikkelig, men man tager tillige et æsthetisk Genblik til, om hun veed at more Børnene, og man vilde ikke tage i Betænkning at give en Barnepige Afsted, naar hun besaandtes ikke at have denne Egenstabs, om hun end havde alle andre fortrinlige Dyder. Her anerkjendes jo tydeligt nok Principet, men saa besynderligt gaaer det til i Verden, i den Grad har Bane og Kjedsommelighed taget Overhaand, at Barnepige er det eneste Forhold, i hvilket Æstheten stæer sin Ret. Naar En vilde fordre Skilsmisse, fordi hans Kone var kjedsommelig, eller man vilde fordre en Konge assat, fordi han var kjedsommelig at see paa, eller en Præst jaget i Landsflygtighed, fordi han var kjedsommelig at høre paa, eller en Minister afskediget, eller en Journalist straffet paa Livet, fordi han var rasende kjedsommelig, saa vilde man ikke være istand til at trænge igjennem. Hvad Under da, at Verden gaaer tilbage, at det Onde mere og mere griber om sig, da Kjedsommeligheden tiltager og Kjedsommelighed er en Rod til alt Ondt. Dette kan man forfølge lige fra Verdens Begyndelse. Guderne kjedede sig, derfor skabte de Menneffene. Adam kjedede sig, fordi han var alene, derfor skabtes Eva. Fra det Dødblik af kom Kjedsommeligheden ind i Verden, og vorede i Størrelse paa det Nøiagtigste alt efter som Folkemængden vorede. Adam kjedede sig alene, derpaa kjedede Adam og Eva sig i Forening, derpaa kjedede Adam og Eva og Cain og Abel sig en familie, derpaa tiltog Folkemængden i Verden, og Folkene kjedede sig en masse. For at adsprede sig jattede de den Tanke at bygge et Taarn, der var saa langt, at det ragede op i Skyen. Denne Tanke er ligesaa kjedsommelig som Taarnet var langt, og et forfærdeligt Beviis paa, hvorledes Kjedsommeligheden havde taget Overhaand. Derpaa bleve de adspredte over Verden, ligesom man nu rejser udenlands, men de vedbleve at kjede sig. Og hvilke

Følger havde ikke denne Kjedsommelighed. Menneſket ſtod høit og ſaldt dybt, førſt ved Eva, ſaa fra det babyloniske Taarn. Hvad var det paa den anden Side, der opholdt Roms Undergang, det var panis og circenses. Hvad gjør man i vor Tid? Er man betænkt paa noget Udſpredelſes-Middel? Ivertimod, man fremſkynder Undergangen. Man tænker paa at ſammenkalde en Stændersforſamling. Kan der tænkes noget Kjedsommeligere ſaa vel for de Herrer Deeltagere, ſom for Den der ſkal læſe og høre om dem? Man vil forbedre Statens Finantſer ved Beſparelſer. Kan der tænkes noget Kjedsommeligere? Iſtedenfor at forøge Gjelden, vil man afbetale den. Eſter hvad jeg kjender til de politiſke Forhold, vil det være Danmark let at aabne et Laan paa 15 Millioner. Hvorfor tænker Ingen derpaa? At et Menneſte er Geni og ikke betaler ſin Gjeld, det hører man dog af og til, hvorfor ſkulde en Stat ikke kunne gjøre det Samme, naar der blot er Enighed? Man aabne da et Laan paa 15 Millioner, man anvende det ikke til Afbetaling, men til offentlig Forlyſtelse. Lader os feire det tuſindaarige Rige med Fryd og Gammen. Som der nu overalt ſtaaer Boſſer, hvori man kan lægge Penge, ſaa ſkulde der da overalt ſtaaе Skaalet, hvori der laae Penge. Alt vilde blive gratis; man gik gratis i Theatret, gratis til de offentlige Fruentimmer, man kjørte gratis til Dyrehaugen, man blev begravet gratis, gratis blev der holdt Tale over En; jeg ſiger gratis; thi naar man altid har Penge ved Haanden, ſaa er paa en Maade Alt gratis. Ingen maatte eie faſt Eiendom. Kun med mig ſkulde der gjøres en Undtagelſe. Jeg forbeholder mig 100 Rbdlr. om Dagen faſt i Londoner Bank, deels fordi jeg ikke kan have Mindre, deels fordi det er mig, der har givet Ideen, endelig fordi man ikke kan vide, om jeg ikke kunde hitte paa en ny Idee, naar de 15 Millioner vare forbrugte. Hvad vilde Følgen af denne Velſtand blive? alt Stort vilde ſtrømme til Kjøbenhavn, de ſtorſte Kunſtnere, Skueſpillere og Dandſerinder. Kjøbenhavn vilde blive et andet Athen. Hvad vilde Følgen blive? Alle Rigmænd

vilde ned sætte sig i denne Stad. Blandt Andre vilde vel Keiseren af Persien og Kongen af Engelland ogsaa komme hertil. See her er min anden Idee. Man bemægtiger sig Keiserens Person. Maaskee vil En sige: der bliver Oprør i Persien, man sætter en ny Keiser paa Thronen, det er skeet saa ofte før, og den gamle Keiser falder i Prisen. I saa Fald er det min Idee, at man sælger ham til Tyrken, han vil nok vide at gjøre ham i Penge. Dertil kommer endnu en Omstændighed, som vore Politikere ganske synes at overse. Danmark er Ligevægten i Europa. Der kan ikke tænkes nogen lykkeligere Eksistens. Jeg veed det af egen Erfaring. Jeg var engang Ligevægten i en Familie, jeg kunde gjøre lige hvad jeg vilde, det gik aldrig ud over mig, men altid over de Andre. O, maatte min Tale trænge hen til Ederes Øren, I som ere satte paa de høie Steder, til at raade og raade, I Kongens og Folkets Mænd, vise og forstandige Statsborgere af alle Classer! Seer I der dog for! Gamle Danmark gaaer under, det er fatalt, det gaaer under af Kjedsommelighed, det er det Allerskataleste. I Oldtiden blev Den Konge, der skønnest besang den afdøde; i vor Tid burde Den være Konge, der jagde den bedste Vittighed, Den Kronprinds, der gav Anledning til, at den bedste Vittighed blev sagt.

Dog hvor river Du mig hen, skønne sølsomme Sværmeri! Skulde jeg oplade min Mund saaledes for at tiltale Samtiden, for at indvie den i min Biisdom? Ingenlunde; thi min Biisdom er egentlig ikke zum Gebrauch für Jedermann, og Klogskabsregler er det altid det Klogeste at tie med. Disciple ønske jeg derfor ikke, men dersom En stod ved mit Dødsleie, da vilde jeg maaskee, naar jeg var sikker paa, at det var forbi med mig, i et Anfald af philanthropisk Delirium, hviste ham min Lære i Øret, ubis, om jeg havde gjort ham en Tjeneste eller ikke. Man taler saa meget om, at Menneket er et selskabeligt Dyr, i Grunden er det et Hoveddyr, Noget man ikke blot forvisser sig om ved Betragtning af dets Tænder. Den hele Snak om Selskabelig-

hed og Samfund er derfor deels et nedarvet Hykleri, deels en udspeculeret Lumsfthed.

Alle Mennesker ere da kjedsommelige. Ordet selv viser Muligheden af en Inddeling. Det Ord: kjedsommelig kan ligesaa godt betegne et Menneske, der kjeder Andre, som et, der kjeder sig selv. De, der kjede Andre, ere Plebs, Hoben, Menneskets uendelige Slæng i Almindelighed; de, der kjede sig selv, ere de Udvalgte, Adelen; og saa besynderligt er det, de, som ikke kjede sig selv, kjede i Almindelighed Andre, de derimod, der kjede sig selv, underholde Andre. De, der ikke kjede sig, ere i Almindelighed de, der paa en eller anden Maade have travlt i Verden, men disse ere netop derfor de allerkjedsommeligste, de utaaleligste. Denne Dyreklasse er vistnok ikke Frugt af Mandens Begjær og Qvindens Lyst. Den udmærker sig som alle lavere Dyreklasser ved en høi Grad af Frugtbarhed, og formerer sig i det Utrolige. Ubegribeligt var det ogsaa, om Naturen behøvede ni Maaneder for at frembringe saadanne Væsener, der vel snarere lod sig frembringe i Snefeviis. Den anden Klasse Mennesker, de Fornemme, er de, som kjede sig selv. Som ovenfor bemærket, more de i Almindelighed Andre, paa en vis udbortes Maade stundom Bøbsen, i dybere Forstand de Medindviiede. Jo grundigere de kjede sig selv, desto kraftigere et Udspreddelses=Middel frembyde de for disse, ogsaa naar Kjedsommeligheden naaer sit Høieste, idet de enten (den passive Bestemmelse) døe af Kjedsommelighed, eller (den aktive Bestemmelse) styde sig af Nysgjerrighed.

Vediggang, pleier man at sige, er en Rod til alt Ondt. For at forhindre det Onde anbefaler man Arbeide. Man seer imidlertid let saa vel af den befrygtede Anledning som af det anbefalede Middel, at den hele Betragtning er af meget plebejisk Extraktion. Vediggang som saadan er ingenlunde en Rod til Ondt, tværtimod den er et sandt guddommeligt Liv, naar man ikke kjeder sig. Ja Vediggang kan give Anledning til at man taber sin Formue o. s. v.; men den adelige Natur frygter ikke Sligt, men vel at kjede sig.

De olympiske Guder kjedede sig ikke, de levede lykkelige i lykkelig Vediggang. En qvindelig Skjønhed, der hverken syer eller spinder eller stryger eller læser eller musicerer, hun er lykkelig i Vediggang; thi hun kjeder sig ikke. Vediggang er da saa langt fra at være Roden til det Onde, at den snarere er det sande Gode. Kjedsommeligheden er Roden til det Onde, den er det, der maa holdes borte. Vediggang er ikke det Onde, ja man maa sige, at ethvert Menneſte, der ikke har Sands derfor, der ved viſer, at han ikke har hævet sig til det Humane. Der gives en utrættelig Virksomhed, som udelukker et Menneſte fra Aandens Verden og sætter ham i Klasse med Dyrene, der instinktagtigt altid maae være i Bevægelse. Der gives Menneſter, som have en overordentlig Gave til at forvandle Alt til Forretning, hvis hele Liv er Forretning, som forelske og gifte sig, høre en Vittighed og beundre et Kunststykke med samme Forretnings-Iver som den, med hvilken de arbeide i Contoiret. Det latinske Ordsprog *otium est pulvinar diaboli* er ganske rigtigt; men Djævelen ſaar ikke Tid at lægge sit Hoved paa denne Pude, naar man ikke kjeder sig. Da imidlertid Folk troe, at det er Menneſkets Beſtemmelse at arbeide, ſaa er Modſætningen rigtig: Vediggang — Arbeide. Jeg antager, at det er Menneſkets Beſtemmelse at more sig, min Modſætning er derfor ikke mindre rigtig.

Kjedsommelighed er den dæmoniske Pantheisme. Bliwer man ſtaaende ved den ſom ſaadan, da bliver den det Onde, ſaaſnart den derimod ophæves, ſaa er den ſand; men den ophæves kun ved at more sig — ergo bør man more sig. Alt ſige, at den ophæves ved at arbeide rober Uklarhed; thi Vediggang kan viſſelig hæves ved Arbeide, da dette er dens Modſætning, men Kjedsommelighed ikke, ſom man jo ogſaa ſeer, at de allertræfleſte Arbeidere, de i deres emſige Brummen meelt ſnurrende Inſekter, ere de allerkjedsommeligſte; og naar de ikke kjede dem, ſaa kommer det deraf, at de ingen Foreſtilling have om, hvad Kjedsommelighed er; men ſaa er Kjedsommeligheden ikke ophævet.

Kjedsommelighed er deels en umiddelbar Genialitet, deels

en erhvervet Umiddelbarhed. Den engelske Nation er i det Hele den paradigmatiske Nation. Den sande geniale Indolents træffer man sjældnere, i Naturen findes den ikke, den tilhører Mandens Verden. Man træffer undertiden en rejsende Engländer, der er som en Incarnation af denne Genialitet, et tungt ubevægeligt Marmelbær, hvis hele Sprog-Rigdom gaaer op i et eneste Genstabelsesord, en Interjektion, hvormed han betegner sin høieste Beundring og sin dybeste Ligegyldighed, fordi Beundring og Ligegyldighed har indifferentieret sig i Kjedsommelighedens Enhed. Ingen anden Nation end den engelske frembringer saadanne Naturmærkværdigheder; ethvert Menneſke, der tilhører en anden Nation, vil altid være lidt mere livlig, ikke ſaa abſolut dødsfødt. Den eneste Analogi, jeg kjender, er den tomme Begeistringſ Apſtle, der ligeledes rejſe Livet igjennem paa en Interjektion, Menneſker, der overalt gjøre Profeſſion af at være begeiſtrede, overalt ere tilſtede, og hvad enten der ſkeer noget Betydeligt eller noget Ubetydeligt, raabe: Ei! eller Di!, fordi det Betydeliges og det Ubetydeliges Differentſ for dem har indifferentieret ſig i den blindt larmende Begeiſtringſ Tomhed. Den ſenere Kjedsommelighed er gjerne en Frugt af en miſforſtaaet Udſpredelſe. At ſaaledes det, der er Midlet mod Kjedsommelighed, kan fremkalde den, ſynes betænkeligt; men det kan ogſaa kun forjaavidt fremkalde den, ſom det bliver urigtigt anvendt. En forkeert, i Almindelighed excentriſk Udſpredelſe har ogſaa Kjedsommeligheden i ſig, og det er paa den Maade den arbejder ſig frem, og viſer ſig ſom det Umiddelbare. Som man med Henſyn til Heſte ſkjelner mellem Dødskuller og Fyldeſkuller, men dog kalder begge Dele Kuller, ſaaledes kan man ogſaa gjøre Forſkjel mellem to Arter af Kjedsommelighed, ſom dog begge eneſ i Beſtemmelsen af Kjedsommelighed.

I Pantheiſmen ligger i Almindelighed Beſtemmelsen af Fylde, med Kjedsommelighed er det omvendt, den er bygget paa Tomhed, men er netop derfor en pantheiſtiſk Beſtemmelse. Kjedsommelighed hviler paa det Intet, der ſtynger ſig gjen-

nem Tilværelsen, dens Svimmelhed er som den, der fremkommer ved at skue ned i en uendelig Afgrund, uendelig. At derfor hiin excentriske Adspredelse er bygget paa Kjedsommelighed, kan man ogsaa see deraf, at Adspredelsen gjenlyder uden Efterklang, netop fordi der i Slutet end ikke er saa meget, at en Gjenlyd bliver mulig.

Naar nu som ovenfor udviklet Kjedsommelighed er en Rod til alt Ondt, hvad er da naturligere end at man søger at overvinde den. Det gjelder imidlertid her som allebegne fornemlig om roligt Overlæg, at man ikke dæmonisk besat af Kjedsommelighed, idet man vil undstøje den, arbejder sig ind i den. Paa Forandring raaber Alle, der kjede sig. Heri er jeg ganske enig med dem, kun gjelder det om at handle efter Princip.

Min Afvigelse fra den almindelige Anskuelse er tilstrækkeligt udtrykt ved det Ord: Vexeldrift. I dette Ord kunde synes at ligge en Tvetydighed, og naar jeg i dette Ord vilde finde Rum for en Betegnelse af den almindelige Methode, saa maatte jeg sige, at Vexeldriften bestod i bestandig at veksle Jordbund. Saaledes bruger Landmanden imidlertid ikke dette Udtryk. Jeg vil dog et Øieblik benytte det saaledes, for at tale om den Vexeldrift, der beroer paa Forandringens grændseløse Uendelighed, dens extensive Dimension.

Denne Vexeldrift er den vulgaire, den ukunstneriske, og ligger i en Illusion. Man er kjed af at leve paa Landet, man reiser til Hovedstaden; man er kjed af sit Fødeland, man reiser udenlands; man er „europamüde“ man reiser til America o. s. v., man hengiver sig til et sværmerisk Haab om en uendelig Reisen fra Stjerne til Stjerne. Eller Bevægelsen er en anden, men dog extensiv. Man er kjed af at spise paa Porcelain, man spiser paa Sølv; man er kjed heraf, man spiser paa Guld, man brænder det halve Rum af for at see Troias Ildbrand. Denne Methode hæver sig selv og er den slette Uendelighed. Hvad opnaaede ogsaa Nero? Nei da var Keiser Antonin klogere, han siger: ἀναβιώναι

σοι ἔξεστιν· ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἑώρας· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι. (Βιβλίον Ζ., β.)

Den Methode, jeg foreslæaer, ligger ikke i at forandre Jordbunden, men som den sande Berølsdrift i at skifte Drifts=Methoden og Sædearter. Her ligger strax det Begrænds=nings Princip, som er det ene frelsende i Verden. Jo mere man begrændser sig selv, desto meer opfindsom bliver man. En censom Livsfange er saare opfindsom, en Vedderkop kan være ham til stor Moro. Man tænke paa sin Skoletid, da man er indtraadt i den Alder, hvor der intet æsthetisk Hensyn tages i Valget af dem, der skal belære En, og disse desaarfag ofte ere meget kjedsommelige; hvor opfindsom er man da ikke? Hvor kan det ikke more En, at have fanget en Flue og holde den fangen under en Nøddeskål, og see, hvorledes den kan løbe om med denne; hvor kan det glæde at have faaaret et Hul i Bordet, at spærre en Flue ind deri, og gjennem et Stykke Papir at kigge ned paa den? Hvor underholdende kan det ikke være at høre det eensformige Tagdryp? Hvilken grundig Jagttager bliver man ikke, ikke den mindste Larm eller Bevægelse undgaar En. Her er Øderspidsen af det Princip, der ikke ved Urtensitet men ved Intensitet søger efter Berølselise.

Jo opfindsommere et Menneske kan være i at forandre Drifts=Methoden, desto bedre; men enhver enkelt Forandring ligger dog indenfor den almindelige Regel af Forholdet mellem at erindre og at glemme. Det er i disse to Strømninger at hele Livet bevæger sig, og det gjælder derfor om ret at have dem i sin Magt. Først naar man har kastet Haabet over Bord, først da begynder man at leve kunstnerisk, saa længe man haaber, kan man ikke begrænse sig. Det er ret smukt at see et Menneske stikke i Søen med Haabets Medbør, man kan benytte Leiligheden til at lade sig tage med paa Slæbetouget, men selv bør man aldrig have det ombord paa sin Skude, allermindst som Lods; thi det er en troløs Skibsfører. Haabet var derfor ogsaa den ene af Prometheus's

betænkkelige Gaver; istedenfor de Udoeliges Forudvidenhed gav han Menneffene Haabet.

Glemme — det ville alle Menneſter; og naar der møder dem noget Ubehageligt, ſaa ſige de altid, hvo der dog kunde glemme. Men det at glemme er en Kunſt, ſom maatte være indøvet iforveien. At kunne glemme berøer altid paa, hvorledes man huſter; men hvorledes man huſter, berøer atter paa, hvorledes man oplever Virkeligheden. Den der med Haabets Fart løber ſig faſt, han vil erindre ſaaledes, at han ikke formaaer at glemme. Nil admirari er derfor den egentlige Leveviisdom. Ethvert Livs=Moment maa ikke have mere Betydning for En end at man kan, hvad Dieblif man vil, glemme det; ethvert enkelt Livs=Moment maa fra den anden Side have ſaa megen Betydning for En, at man hvert Dieblif kan huſke det. Den Alder, der huſter bedſt, er tillige den glemsomſte, det er Barnealderen. Jo mere poetiſt man huſter, jo lettere glemmer man, thi det at huſke poetiſt er egentlig blot et Udtryk for at glemme. Naar jeg huſter poetiſt, ſaa er der allerede foregaaet den Forandring med det Oplevede, hvorved det har tabt alt det Piinlige. For ſaaledes at kunne erindre, maa man være opmærkſom paa, hvorledes man lever, iſær hvorledes man nyder. Nyder man friſt væk indtil det Sidſte, tager man beſtaadig det Høieſte med, ſom Nydelsen kan give, ſaa vil man hverken være iſtand til at erindre eller til at glemme. Man har da nemlig intet Andet at erindre end en Overmæthed, ſom man kun ouſker at glemme, men ſom nu plager med en ufrivillig Erindring. Naar man derfor mærker, at Nydelsen eller et Livs=Moment for ſtærkt river En hen, da holder man et Dieblif inde og erindrer. Der er intet Middel, der bedre giver Afſmag for at vedblive for længe. Man holder fra Begyndelsen af Styr paa Nydelsen; ſætter ikke alle Scil til for enhver Beſlutning; man hengiver ſig med en vis Miſtro, forſt da er man iſtand til at gjøre det Ordſprog til Logner, der ſiger, at man ikke paa eengang kan have baade i Sæk og i Poſe. Vel forbyder Politiet at bære hemmelige Waaben, og dog er intet

Baaben saa farligt som den Kunst at kunne erindre. Det er en egen Tølelse, naar man midt i Myddelsen seer paa den for at erindre.

Naar man saaledes har perfektioneret sig i den Kunst at glemme og den Kunst at erindre, saa er man istand til at spille Hæderbold med hele Tilværelsen.

Paa Kraften til at glemme kan man egentlig maale et Menneſkes Elasticitet. Den, der ikke kan glemme, ham bliver der ikke Meget af. Om der nogensteds ſkulde spruble en Leth, veed jeg ikke; men det veed jeg, at denne Kunst kan udvikles. Den beſtaaer dog ingenlunde i, at det enkelte Indtryk ſkulde ſporløst forſvinde; thi Glemſomhed er ikke identiff med den Kunst at kunne glemme. Man ſeer ogſaa let, hvor liden Forſtand Folk i Almindelighed have paa denne Kunst; thi de ville ſom ofteſt kun glemme det Ubehagelige, ikke det Behagelige. Dette røber en fuldkommen Genſidighed. Glemſel er nemlig det rette Udtryk for den egentlige Aſſimilation, der nedſætter det Oplevede til Reſonantsbund. Derfor er Naturen ſaa ſtor, fordi den har glemt, at den var Chaos, men denne Tanke kan fremkomme naar det ſkal være. Da man ſom ofteſt kun tænker ſig Glemſel i Forhold til det Ubehagelige, ſaa foreſtiller man ſig den ofteſt ſom en vild Magt, der overdøver. Men Glemſel er tvertimod en ſtille Syſlen, og den bør være ligesaa vel i Forhold til det Behagelige ſom til det Ubehagelige. Ogſaa det Behagelige har ſom forbigangent, netop ſom forbigangent, en Ubehagelighed i ſig, hvorved det kan vække Savnet; denne Ubehagelighed hæves ved Glemſel. Det Ubehagelige har en Braad, det tilſtaaer Alle. Ogſaa den tages bort ved Glemſel. Værer man ſig imidlertid ad ſom Mange af dem, der juſte i den Kunst at glemme, ſlaaer det Ubehagelige aldeles bort, ſaa vil man ſnart ſee, hvad det hjælper til. I et ubevogtet Dieblif overraſſer det En ofte med det Bludſeliges hele Magt. Dette er aldeles ſtridende mod den velordnede Indretning i et forſtandigt Hoved. Ingen Ulykke, ingen Gjenvordighed er ſaa lidet affabel, ſaa dov, at den ikke lader ſig ſmigre lidt; ſelv Cer-

berus tog mod Homingfager, og det er ikke blot Pigeborn, man bedaarer. Man besnapper den og berøver den derved sin Skarphed, og onster ingenlunde at glemme den, men glemmer den for at erindre den. Ja selv med Minder af den Natur, at man skulde synes evig Glemsel var det eneste Middel mod dem, tillader man sig sliq Undersundighed, og Falstneriet lykkes den Behændige. Glemsel er den Sax, med hvilken man klipper bort, hvad man ikke kan bruge, vel at mærke under Erindringens allerhoieste Opshyn. Glemsel og Erindring ere saaledes identiske, og den kunstnerist tilveiebragte Identitet det archimediske Punkt, med hvilket man løster hele Verden. Naar man siger at skrive Noget i Glemmebogen, saa antyder man jo paa eengang at det glemmes og at det dog opbevares.

Den Kunst at erindre og at glemme vil da ogsaa forebygge, at man ikke løber sig fast i noget enkelt Livsforhold, og sikke En den fuldkomne Svæben.

Man vogte sig da for Venstfab. Hvorledes defineres en Ven? En Ven er ikke hvad Philosophien kalder det nødvendige Andet, men det overflødige Tredie. Hvilke ere Venstfabs Ceremonier? Man drikker Duus, man aabner en Aare, man blander sit Blod med Vennens. Naar dette Dieblit kommer er vanskeligt at bestemme; men det forkynder sig selv paa en gaadefuld Maade, man føler det, man kan ikke mere sige De til hinanden. Naar denne Følelse har været tilstede, saa kan det aldrig vise sig, at man har taget feil som Geert Bestphaler, da han drak Duus med Skarpretteren. - Hvilket er Venstfabs sikkre Kjendetegn? Oldtiden svarer: idem velle, idem nolle, ea demum firma amicitia, og tillige yderst kjedsommeligt. Hvilken er Venstfabs Betydning? Gjensidig Assistance med Raad og Daad. Derfor slutte to Venner sig nøie sammen, for at være Alt for hinanden; og det uagtet det ene Menneffe slet ikke kan være Andet for det andet Menneffe end være i Veien for ham. Ja man kan hjælpe hinanden med Penge, hjælpe hinanden i og af Frakten, være hinandens ydmyge Tjenere, møde til en op-

rigtig Nytaars-Gratulation, item til Bryllup, Barsel og Begravelse.

Men fordi man afholder sig fra Venstabs, derfor skal man ikke leve uden Berøring med Menneskene. Ivertimod disse Forhold kunne undertiden ogsaa antage et dybere Sving, kun at man altid, skjøndt man en Tid lang deler Bevægelses Fart, dog har saa meget mere Hurtighed, at man kan løbe fra det. Man mener vel, at en saadan Adfærd efterlader ubehagelige Erindringer, at det Ubehagelige ligger i, at et Forhold fra at have været Noget for En svinder hen til at være Intet. Dette er dog en Misforstaaelse. Det Ubehagelige er nemlig en pikant Ingredient i Livets Tværbred. Desuden kan det samme Forhold atter faae Betydning paa en anden Maade. Det, man skal pasje paa, er, aldrig at løbe fast, og til den Ende altid at have Glemselen bag Øret. Den erfarne Landmand brækker af og til, den sociale Klogskabslære anbefaler det Samme. Alt kommer nok igjen men paa en anden Maade; hvad der eengang har været optaget i Rotationen bliver deri, men varieres ved Drifts-Maaden. Man haaber derfor ganske consequent at træffe sine gamle Venner og Bekjendtere i en bedre Verden, men man deler ikke Mængdens Frygt for, at de skulde have forandret sig saa meget, at man ikke kunde kjende dem igjen; man frygter snarere for, at de skulde være aldeles usforandrede. Det er utroligt, hvad selv det ubetydeligste Menneske kan vinde ved en saadan fornuftig Drift.

Man indlade sig aldrig i Egteskab. Egtefælkene de love hinanden Kjærlighed for evig. Det er nu nemt nok, men har heller ikke stort at betyde; thi bliver man færdig med Tiden, Evigheden bliver man nok færdig med. Naar derfor Vedkommende, istedenfor at sige for evig, sagde: til Paaaste, eller til førstkommende Maidag, saa var der dog Mening i deres Tale; thi haade sagde man Noget, og Noget, man maaskee kunde holde. Hvorledes gaaer det ogsaa i Egteskabet. Efter kort Tids Forløb mærker først den ene Part, at det er galt; nu klager den anden Part og raaber

høit i Sky: Troløshed, Troløshed. Efter nogen Tids Forløb kommer den anden Part paa det samme Punkt, og der tilveiebringes en Neutralitet, idet den gjensidige Troløshed qvitter til fælleds Contentement og Fornøielse. Smidlertid er det dog bag efter; thi en Skilsmisse er forbunden med store Vanskeligheder.

Naar det forholder sig saaledes med Egtteskabet, saa er det ikke forunderligt, at man paa saa mange Maader maa stive det af med moralske Støtter. Naar En vil skilles fra sin Kone, saa raaber man: han er et nedrigt Menneſte, en Skurk o. s. v. Hvor taabeligt, og hvilket indirecte Angreb paa Egtteskabet. Enten har Egtteskabet Realitet i sig selv, og saa er han jo straffet tilstrækkelig ved at gaae Glip af denne; eller det har ingen Realitet, og saa er det jo urimeligt at udsjælde ham, fordi han er visere end Andre. Naar En blev kjed af sine Penge, og kastede dem ud af Vinduct, saa vilde Ingen sige, han var et nedrigt Menneſte; thi enten har Penge Realitet, og saa er han jo tilstrækkelig straffet ved at berøve sig dem, eller de have ingen Realitet, og da er han jo viis.

Man maa altid vogte sig for at contrahere et Livsforhold, hvorved man kan blive til Flere. Derfor er Venskab allerede farligt, end mere Egtteskabet. Vel siger man, at Egtteskabsfolkene blive til een; men dette er en saare dunkel og myſtiſk Tale. Naar man er Flere, saa har man tabt sin Frihed og kan ikke bestille Rejsestøvler, naar man vil, kan ikke flakke ustadigt om. Har man Kone, er det vanskeligt, har man Kone og maaskee Børn, er det besværligt, har man Kone og Børn, er det umuligt. Vel har man haft Exempel paa, at en Jigeunerinde har baaret sin Mand paa Ryggen gjennem Livet, men deels er dette en Sjeldenhed, deels ogsaa i Længden trættende — for Manden. Ved Egtteskabet geraader man desuden i en høist fatal Continuitet med Skif og Brug, og Skif og Brug er ligesom Veir og Vind noget aldeles Ubestemmeligt. I Japan er det, saavidt jeg veed, Skif og Brug, at ogsaa Mændene ligge i Varsjelseng. Hvor-

for kunde den Tid ikke komme, da Europa vilde indføre fremmede Landes Skiffe.

Venskabets er allerede farligt, Ægteskabet er det endnu meer; thi Qvinden er og bliver Mandens Ruin, saa snart man contraherer et vedvarende Forhold med hende. Tag et ungt Menneske, slyngt som en arabisk Hest, lad ham gifte sig, han er tabt. Først er Qvinden stolt, saa er hun svag, saa besvimer hun, saa besvimer han, saa besvimer hele Familien. En Qvindes Kjærlighed er kun Forstillelse og Svagthed.

Fordi man ikke indlader sig i Ægteskab, derfor behøver Ens Liv ikke at være uden Erotik. Det Erotiske bør ogsaa have Uendelighed, men poetisk Uendelighed, der ligesaa godt kan begrænses i een Time som i en Maaned. Naar to Mennesker forelske sig i hinanden, og ahne, at de ere bestemte for hinanden, da gjelder det om at have Mod til at bryde af; thi ved at vedblive er kun Alt at tabe, Intet at vinde. Det synes et Paradox og er det ogsaa for Tolesen, ikke for Forstanden. Paa dette Gebeet gjelder det især om at kunne bruge Stemninger, kan man det, da kan man tilveiebringe en uudtømmelig Afveksling af Combinationer.

Man paatage sig aldrig nogen Kaldsforretning. Gjør man det, saa bliver man en slet og ret Peter Flere, en lille bitte Tap med i Statslegemets Maskine; man opfører selv at være Drifts=Herren, og da kan Theorier kun lidet hjælpe. Man faaer en Titel, og heri ligger Syndens og det Ondes hele Consequents. Den Lov, man da træller under, er lige kjedsommelig, enten Avancementet er hurtigt eller langsomt. En Titel bliver man aldrig af med igjen, det skulde da være ved en Forbrydelse, der paadrog En Ragsstrygning, og selv da er man ikke sikker for, at man jo kan blive benaadet ved en kongelig Resolution og faae sin Titel igjen.

Om man end afholder sig fra Kaldsforretninger, bør man dog ikke være ubirksom, men lægge Vægt paa al den Bestjefstiggelse, der er identisk med Orkesløshed, man maa drive

allehaande brodløse Kunster. Dog bør man i denne Henseende ikke udbille sig saa meget extensivt som intensivt, og, skjøndt ældre i Aar, vise Rigtigheden af det gamle Ord, at det er Lidet, der kan fornøje Børn.

Som man nu, ifølge den sociale Klogskabslære, til en vis Grad varierer Jordbunden — thi dersom man kun vilde leve i Forhold til eet Menneske, saa maatte Begjæret falde slet ud, ligesom hvis en Landmand kun havde een Tønde Land, hvoraf Følgen vilde blive, at han aldrig kunde brække, noget, der er saa yderlig vigtigt — saaledes maa man ogsaa bestandigt variere sig selv, og dette er egentlig Hemmeligheden. Til den Ende maa man nødvendig have Stemningerne i sin Magt. I den Forstand at have dem i sin Magt, at man skulde kunne frembringe dem, naar man vilde, er en Umulighed, men Klogskaben lærer at benytte Diebliffet. Som en erfaren Sømand altid forskende seer hen over Vandet, og seer en Kystvind længe forud, saaledes bør man altid se Stemningen lidt forud. Man maa vide, hvorledes Stemningen virker paa En selv og efter Sandsynlighed paa Andre, førend man isører sig den. Man stryger først for at frentfalde rene Toner og see, hvad der stikker i et Menneske, senere følge Mellemtonerne. Jo mere Praxis man har, jo lettere vil man overbevise sig om, at der ofte er meget i et Menneske, som man aldrig tænker paa. Naar sølsomme Mennesker, der som saadanne ere yderst kjedsommelige, blive arige, saa ere de ofte morsomme. Drilleri er især et hyppeligt Explorations=Middel.

I Vilkaarligheden ligger hele Hemmeligheden. Man troer det er ingen Kunst at være vilkaarlig, og dog hører der et dybt Studium til at være vilkaarlig saaledes, at man ikke selv løber vild deri, at man selv har Fornøielse deraf. Man nyder ikke umiddelbart, men noget ganske Andet, som man selv vilkaarligt lægger ind. Man seer Midten af et Theater=Stykke, læser tredie Deel af en Bog. Derved faaer man en ganske anden Nydelse end den, Forfatteren har været saa god at tiltænke En. Man nyder noget aldeles Tilfæl-

digt, man betragter hele Tilværelsen fra dette Standpunkt, lader dens Realitet strande derpaa. Jeg vil anføre et Exempel. Der var et Menneſte, hvis Paſſiar et Livsforhold gjorde det nødvendigt for mig at høre paa. Han var ved enhver Leilighed til Rede med et lille philoſophiſt Foredrag, der var yderſt kjedsommeligt. Nær ved at fortvivle opdager jeg pludſelig, at han ſvedte ualmindelig stærkt, naar han talte. Denne Sved tildrog ſig nu min Opmærkſomhed. Jeg ſaae, hvorledes Sved=Perlerne ſamlende ſig paa hans Pande, derpaa forenede ſig i Bække, gled ned ad hans Næſe, og endte i et draabeformigt Begeme, der blev hængende paa Næſens yderſte Spidſe. Fra dette Dieblit af var Alt forandret, jeg kunde endogsaa have min Glæde af at anſpore ham til at begynde ſin philoſophiſke Belæring, alene for at iagttage Sveden paa hans Pande og paa hans Næſe. Vaggeſen figer etſteds om en Mand, at han viſt er et meget ſkikkelig Menneſte, men at han har den Ting at indvende imod ham, at Intet rimer paa hans Navn. Det er yderſt velgjørende, ſaaledes at lade Livets Realiteter indifferentiere ſig paa en ſaadan vilkaarlig Interæſſe. Man gjør noget Tilfældigt til det Abſolute og ſom ſaadant til Gjenſtand for abſolut Beundring. Dette virker iſær hypperligt, naar Gemytterne ere i Bevægelse. I Forhold til mange Menneſter er denne Methode et hypperligt Pirrings=Middel. Man betragter Alt i Livet ſom et Bæddemaal o. ſ. v. Jo mere conſequent man veed at faſtholde ſin Vilkaarlighed, deſto morſommere blive Combinationerne. Conſequentſens Grad viſer altid, om man er Kunſtner eller Juſter; thi til en vis Grad gjøre alle Menneſter det Samme. Det Die, hvormed man ſeer, Virkeligheden, maa beſtandig forandreſe. Neo=Platonikerne antog, at de Menneſter, der havde været mindre fuldkomne i Verden, bleve efter Døden til meer eller mindre fuldkomne Dyr, alt efter deres Fortjenæſter; de, der ſ. Ex. havde øvet borgerlige Dyder efter en mindre Grad (Detailliſterne), bleve til borgerlige Dyr ſ. E. til Bier. En ſaadan Livs=Betragtning, der her i Verden ſeer alle Menneſter forvandlede til Dyr eller

til Planter (ogjaa dette meente Plotin, at nogle bleve forvandlede til Planter) frembyder en riig Mangfoldighed af Afvevling. Maleren Tischbein har forsøgt at idealisere ethvert Menneske til et Dyr. Hans Methode har den Feil, at den er for alvorlig, og stræber at udfinde en virkelig Lighed.

Med Vilkaarligheden i En selv corresponderer Tilfældigheden udenfor En. Man bør derfor altid have et aabent Øie for det Tilfældige, altid være expeditus, hvis Noget skulde tilbyde sig. De saa kaldte selskabelige Glæder, til hvilke man forbereder sig otte eller fjorten Dage forud, have ikke stort at betyde, derimod kan selv den ubetydeligste Ting ved et Tilfælde blive et riigt Stof til Morstab. At gaae her i Detail lader sig ikke gjøre, saavidt kan ingen Theori naae. Selv den udforligste Theori er dog kun Fattigdom imod hvad Geniet i sin Ubiquitet let opdager.

Forfætters Dagbog.

Sua passion' predominante
e la giovin principiante.

Don Giovanni Nr. 4 Aria.

Ikke kan jeg følge for mig selv, neppe blive Herre over den Angst, der i dette Dieblif griber mig, da jeg for min egen Interessess Skyld beslutter mig til at tage en nøiagtig Reenskrift af den flygtige Afsskrift, jeg kun i største Hast og med megen Uro i sin Tid var istand til at forstaafe mig. Situationen træder ligesaa ængstende men ogsaa ligesaa breidende frem for mig som dengang. Han havde mod Sædvane ikke lukket sin Secretair af, dens hele Indhold stod saaledes til min Disposition; men det er forgjeves, om jeg vilde besmykke min Afsærd ved at erindre mig selv om, at jeg ingen Skuffe har aabnet. En Skuffe var trukken ud. I den fandtes en Mængde løse Papiere og oven paa dem laa en Bog i stort Obart, smagfuldt indbunden. Paa den Side, der vendte op, var anbragt en Bignet af hvidt Papir, hvorpaa han egenhændig havde skrevet: *Commentarius perpetuus* Nr. 4. Forgjeves vilde jeg imidlertid søge at indbilde mig selv, at dersom den Side af Bogen ikke havde vendt i Veiret, og dersom den paafaldende Titel ikke havde fristet mig, jeg da ikke vilde være falden i Fristelsen, eller dog have gjort den Modstand. Titlen selv var besynderlig, dog ikke saa meget i og for sig som paa Grund af dens Omgivelse. Ved et flygtigt Diekast paa de løse Papiere erfarede jeg, at disse indeholdt Opfattelser af erotiske Situationer, enkelte Bink om et og andet Forhold, Skizzer til Breve af en ganske egen Natur, som jeg senere lærte at kjende i deres kunstnerisk fuldførte

beregnede Skjodesløshed. Naar jeg nu, efterat have gennemskuet dette fordærvede Menneskes rænkefulde Indre, gjenkalder mig Situationen, naar jeg med mit for al Underfundighed aabnede Die ligesom træder hen for hiin Skuffe, saa gjør det samme Indtryk paa mig, som det maa gjøre paa en Politi=Officiant, naar han træder ind paa en Falskners Bærelse, aabner hans Gjemmer og i en Skuffe finder en Mængde løse Papirer, Probestrifter; paa eet er der et lille Stykke Lovværk, paa et andet et Navnetræk, paa et tredje en Linie Baglænds=Skript. Det viser ham let, at han er paa det rette Spor, og Glæden herover blander sig med en vis Beundring af det Studium, den Glid, der her er umiskjendelig. Mig vilde det vel være gaaet lidt anderledes, da jeg er mindre vant til at opspore Forbrydelser og ikke væbnet med — et Politi=Stift. Jeg vilde have følt den Sandheds Dobbeltvægt, at jeg gik paa ulovlige Veie. Den Gang blev jeg ikke mindre fattig paa Tanker end paa Ord, som det i Almindelighed gaaer. Man bliver imponeret af et Indtryk, indtil Reflexionen atter slipper løs og mangfoldig og hurtig i sine Bevægelser besnapper og insinuerer sig hos den ubekjendte Fremmede. Jo mere Reflexionen er udviklet, desto hurtigere veed den at fatte sig, den bliver, som en Passfriver for udenlandske Rejsende, saa fortrolig med at see de eventyrligste Figurer, at den ikke let lader sig forbløffe. Men uagtet nu min Reflexion vistnok er meget stærkt udviklet, saa blev jeg dog i det første Moment høilig forbauset; jeg erindrer meget godt, at jeg blegnede, at jeg nær var falden omfuld, og hvor angst jeg var derfor. Sæt han var kommen hjem, havde fundet mig besvimet med Skuffen i Haanden — en ond Samvittighed er dog istand til at gjøre Livet interessant.

Titlen paa Bogen frapperede mig ikke i og for sig; jeg tænkte det var en Samling af Excerpter, hvilket forekom mig ganske naturligt, da jeg vidste, at han altid med Iver havde omfattet sine Studier. Den indeholdt imidlertid ganske andre Ting. Det var hverken meer eller mindre end en Dagbog,

omhyggeligt fort; og som jeg, efter hvad jeg tilforn havde kjendt til ham, ikke fandt, at hans Liv saa høilig trængte til Commentar, saa negter jeg ikke, efter det Indblik, jeg nu gjorde, at Titlen er valgt med megen Smag og megen Forstand, med sand æsthetisk, objektiv Overlegenhed over ham selv og over Situationen. Denne Titel staaer i fuldkommen Harmoni med hele Indholdet. Hans Liv har været et Forsøg paa at realisere den Opgave at leve poetisk. Med et skarpt udviklet Organ for at udfinde det Interessante i Livet, har han vidst at finde det, og efterat have fundet det bestandigt halvt digterisk reproducere det Oplevede. Hans Dagbog er derfor ikke historisk noiagtig eller simpelt fortællende, ikke indikativisk, men conjunktivisk. Uagtet det Oplevede naturligtviis er optegnet efter at det er oplevet, stundom maaskee endog længere Tid derefter, saa er det dog ofte fremstillet saaledes, som om det foregik i samme Dieblis, saa dramatisk levende, at det stundom er som foregik Alt for Ens Dine. At han nu skulde have gjort det, fordi han havde nogensomhelst anden Hensigt med denne Dagbog, er høist usandsynligt; at den i strængeste Forstand blot har haft personlig Betydning for ham, er ioinesjaldende; og at ville antage, at jeg har et Digterværk for mig, maaskee endog bestemt til at trykkes, forbyder saavel det Hele som det Enkelte. Vel behøvede han ikke at besvrygte Noget for sin Person ved at udgive den; thi de fleste Navne ere saa besynderlige, at der aldeles ingen Sandsynlighed er for, at de ere historiske; kun har jeg fattet en Mistanke om, at Fornavnet er historisk rigtigt, saaledes, at han altid selv har været sikker paa at gjenkjende den virkelige Person, medens enhver Uvedkommende, maatte vildledes af Familie=Navnet. Saaledes er det idetmindste Tilfælde med den Pige, jeg kjendte, om hvem Hovedinteressen dreier sig, Cordelia, hun heed meget rigtigt Cordelia, men derimod ikke Wahl.

Hvorledes lader det sig nu forklare, at Dagbogen desuagtet har faaet et saadant digterisk Anstrog? Svaret herpaa er ikke vanskeligt, det lader sig forklare af den digteriske Na-

tur, der er i ham, der, om man saa vil, ikke er riig nok, om man saa vil, ikke fattig nok til at adstille Poesi og Virkelighed fra hinanden. Det Poetiske var det Mere, han selv bragte med sig. Dette Mere var det Poetiske han nød i Virkelighedens poetiske Situation; dette tog han atter tilbage i Form af digterisk Reflexion. Det var den anden Nydelse, og Nydelse var hele hans Liv beregnet paa. I første Tilfælde nød han personlig det Æsthetiske, i andet Tilfælde nød han æsthetisk sin Personlighed. I første Tilfælde var Pointet det, at han egoistisk personlig nød det, som deels Virkeligheden gav ham, deels han selv havde besvangret Virkeligheden med; i andet Tilfælde blev hans Personlighed forskygtiget, og han nød da Situationen og sig selv i Situationen. I første Tilfælde behøvede han bestandig Virkeligheden som Anledning, som Moment; i andet Tilfælde var Virkeligheden druknet i det Poetiske. Det første Stadiums Frugt er saaledes den Stemning, af hvilken Dagbogen er fremgaaet som det andet Stadiums Frugt, dette Ord taget i sidste Tilfælde i en noget anden Betydning end i første. Det Poetiske har han saaledes bestandigt haft ved den Tvetydighed, i hvilken hans Liv gik hen.

Bag ved den Verden, i hvilken vi leve, jjernt i Baggrunden ligger en anden Verden, der staaer omtrent i samme Forhold til hiin som den Scene, man stundom i Theatret seer bag den virkelige Scene, staaer til denne. Man seer gjenem et tyndt Flor ligesom en Verden af Flor, lettere, mere ætherisk, af en anden Bonitet end den virkelige. Mange Menneſter, som viſe sig legemligen i den virkelige Verden, høre ikke hjemme i denne men i hiin anden. Dog det, at et Menneſte saaledes ſvinder hen, ja næſten forſvinder for Virkeligheden, kan enten have ſin Grund i en Sundhed eller i en Sygdom. Det Sidſte var Tilfældet med dette Menneſte, ſom jeg engang har kjendt uden at kjende ham. Han tilhørte ikke Virkeligheden, og dog havde han meget med den at gjøre. Han løb bestandig hen over den, men ſelv naar han meeſt hengav ſig, var han ude over den. Men det var ikke det

Gode, der vinkede ham bort, heller ikke var det egentlig det Onde, det tør jeg end ikke i dette Dieblis sige om ham. Han har lidt af en *exacerbatio cerebri*, for hvilken Virkeligheden ikke havde Incitament nok, i det Høieste kun momentviis. Han forløstede sig ikke paa Virkeligheden, han var ikke for svag til at bære den, nei han var for stærk; men denne Styrke var en Sygdom. Saa snart Virkeligheden havde tabt sin Betydning som Incitament, var han afvæbnet, deri laae det Onde hos ham. Dette var han sig bevidst selv i Incitamentets Dieblis, og i denne Bevidsthed laae det Onde.

Den Pige, hvis Historie udgjør Hoved=Indholdet af Dagbogen, har jeg kjendt. Om han har forført flere, veed jeg ikke; dog synes det at fremgaae af hans Papirer. Han synes tillige, at have været dreven i en anden Art af Praxis, der ganske karakteriserer ham; thi han var altfor meget aandelig bestemt til at være en Forsfører i almindelig Forstand. Man seer ogsaa af Dagbogen, at det stundom var noget aldeles Vilkaarligt, han attraaede, en Hilsen f. Ex., og vilde for ingen Priis modtage Mere, fordi det var det Skjønneste hos den Vedkommende. Ved Hjælp af hans Aandsgaver har han vidst at friste en Pige, at drage hende til sig, uden at bryde sig om i strængere Forstand at besidde hende. Jeg kan forestille mig, han har vidst at bringe en Pige paa det Høidepunkt, at han var sikker paa, hun vilde offere Alt. Naar Sagen var kommen saa vidt, da brød han af, uden at der fra hans Side var skeet den mindste Tilnærmelse, uden at der var faldet et Ord om Kjærlighed, end sige en Erklæring, et Løfte. Og dog var det skeet, og den Ulykkelige beholdt Bevidstheden derom dobbelt bittert, fordi hun ikke havde det Mindste at beraabe sig paa, fordi hun bestandig maatte omtumles af de forskjelligste Stemninger i en rædsom Hærgands, naar hun snart gjorde sig Vebreidelser, tilgav ham, snart gjorde ham Vebreidelser, og nu, da dog Forholdet kun i uegentlig Forstand havde haft Virkelighed, bestandig maatte kjæmpe med den Tvivl, om det Hele ikke var en Indbildning. Ingen kunde hun betroe sig til; thi hun havde egentlig ikke

Noget at betroe dem. Naar man har drømt, kan man fortælle Andre sin Drøm, men det, hun havde at fortælle, var jo ingen Drøm, det var Virkelighed, og dog, saasnart hun vilde udsige det til en Anden, lette det bekymrede Sind, saa var det Intet. Det sølte hun meget vel selv. Intet Menneske kunde faae fat derpaa, neppe hun selv, og dog hvilede det med en ængstende Tyngde paa hende. Saadanne Offere vare derfor af en ganske egen Natur. Det var ikke ulykkelige Piger, som udstødte, eller i den Tanke at de vare udstødte af Samfundet, græmmede sig sundt og stærkt, engang imellem, naar Hjertet blev for fuldt, gav det Lust i Had eller Tilgivelse. Der var ingen synlig Forandring foregaaet med dem; de levede i sædvanlige Forhold, agtede som altid, og dog vare de forandrede, uforklarligt næsten for dem selv, ubegribeligt for Andre. Deres Liv var ikke som hines knækket eller brudt, det var bøiet ind i dem selv; tabte for Andre, søgte de forgjæves at finde dem selv. I samme Betydning som man kunde sige, at hans Bei gennem Livet var usporlig (thi hans Fødder vare saaledes indrettede, at han beholdt Sporet under dem, saaledes forestiller jeg mig bedst hans uendelige Reflekterethed i sig selv), i samme Forstand kaldt der intet Offer for ham. Han levede altfor meget aandeligt til at være en Forsører i almindelig Forstand. Stundom antog han dog et parastatisk Legeme, og var nu lutter Sandhelighed. Endogsaa hans Historie med Cordelia er saa forviklet, at det var ham muligt at træde op som den Forsørte, ja selv den ulykkelige Pige kan stundom være raadvild derom, ogsaa her er hans Fodspor saa utydeligt, at ethvert Beviis er umuligt. Individiderne have for ham blot været Incitament, han kastede dem af sig, ligesom Træerne ryfste Blade af — han fornygedes, Løvet visnede.

Men hvorledes mon det seer ud i hans eget Hoved? Som han har ledet Andre vild, saa tænker jeg, han ender med selv at løbe vild. De Andre har han ledet vild ikke i udbortes Henseende, men i indbortes dem selv betræffende. Der er noget Oprørende i, naar et Menneske forer en Van-

drer, der er raadvild om Veien, paa urigtige Stier, og nu lader ham ene i sin Bildfarelse, og hvad er dog dette i Sammenligning med at bringe et Menneſte til at løbe vild i ſig ſelv. Den vildfarende Vandrer har dog den Trøſt, at Egnen beſtandig forandrer ſig om ham, og med hver Forandring fødes der et Haab om at finde en Udvei; den, der løber vild i ſig ſelv, har ikke ſaa ſtort et Territorium at bevæge ſig paa; han mærker ſnart, at det er et Kredsløb, ſom han ikke kan komme ud af. Saaledes tænker jeg det vil gaa ham ſelv efter en endnu langt forfærdeligere Maaleſtok. Jeg kan intet Obſfuldere tænke mig end et intrigant Hoved, der taber Traaden, og nu vender hele ſit Skarpsind mod ſig ſelv, idet Samvittigheden vaagner og det gjelder om, at rede ſig ud af dette Wilderede. Forgjeves har han mange Udgange paa ſin Rævehule, i det Dieblif hans ængſtede Sjæl allerede troer at ſee Daglyſet falde ind, viſer det ſig, at det er en ny Indgang, og ſaaledes ſøger han ſom et opſkræmmet Wildt, forfulgt af Fortvivlelſen, beſtandig en Udgang og finder beſtandig en Indgang, ad hvilken han gaaer tilbage i ſig ſelv. Et ſaadant Menneſte er ikke altid hvad man kunde kalde en Forbryder, han er ſelv ofte ſkuffet af ſine Intriger, og dog rammer der ham en forfærdeligere Straf end Forbryderen; thi hvad er ſelv Angerens Smerte i Sammenligning med dette bevidſte Vanvid. Hans Straf har en reen æſthetiſt Charakteer; thi ſelv det, at Samvittigheden vaagner, er for ethiſt et Udtryk om ham; Samvittigheden geſtalter ſig for ham blot ſom en høiere Bevidſthed, der yttres ſig ſom en Uro, der end ikke i dybere Forſtand anklager ham, men holder ham vaagen, ingen Hvile under ham, i hans ufrugtbare Raſtløſhed. Uffindig er han heller ikke; thi de endelige Tankers Mangfoldighed ere ikke forſtenede i Uffindighedens Evighed.

Den ſtakkels Cordelia, hende vil det ogſaa falde vanſteligt at finde Fred. Hun tilgiver ham af ſit inderſte Hjerte, men hun finder ikke Hvile, thi da vaagner Tvivlen: det var hende, der hævede Forlovelſen, det var hende, der var An-

Iedning til Ulykken, det var hendes Stoltthed, der attraaede det Ualmindelige. Da angreer hun, men hun finder ikke Hvile; thi da fritjende de anklagende Tanke hende: det var ham, der ved sin Underfundighed lagde denne Plan ind i hendes Sjæl. Da hader hun, hendes Hjerte føler sig lettet i Forbandelser, men hun finder ikke Hvile; hun gjør sig atter Bebreidelser, Bebreidelser, fordi hun har hadet, hun der selv er en Synderinde, Bebreidelser, fordi hun, hvor underfundig han end har været, dog altid bliver skyldig. Tungt er det for hende, at han har bedraget hende, endnu tungere, kunde man næsten fristes til at sige, at han har vakt den mangelungede Reflexion, at han har udviklet hende æsthetisk nok til ikke længer ydmygt at lytte til een Stemme, men til at kunne høre de mange Taler paa eengang. Da vaagner Erindringen i hendes Sjæl, hun glemmer Brøden og Skylden, hun erindrer de skjønne Dieblkke, hun er bedøvet i en unaturlig Exaltation. I saadanne Momenter erindrer hun ham ikke blot, hun opfatter ham med en clairvoyance, som kun viser, hvor stærkt hun er udviklet. Hun seer da ikke Forbryderen i ham, men heller ikke det ædle Menneſte, hun føler ham blot æsthetisk. Hun har engang skrevet mig en Brevet til, hvori hun udtaler sig om ham. „Stundom var han saa aandelig, at jeg følte mig tilintetgjort som Qvinde, til andre Tider saa vild og lidensabelig, saa attraaende, at jeg næsten skjælvede for ham. Stundom var jeg som fremmed for ham, stundom hengav han sig ganske; naar jeg da stregede min Arm om ham, da var undertiden pludselig Alt forandret, og jeg omfavnede Skjen. Dette Udtryk kjendte jeg, før jeg kjendte ham, men han har lært mig at forstaae det; naar jeg bruger det, tænker jeg altid paa ham, som jeg tænker hver min Tanke kun ved ham. Jeg har altid elsket Musik, han var et mageløst Instrument, altid bevæget, han havde et Omfang, som intet Instrument har det, han var et Indbegreb af alle Tølelser og Stemninger, ingen Tanke var ham for høi, ingen for fortvilet, han kunde bruse som en Efteraarstorm, han kunde hviske uhorligt. Ikke et Ord af mig blev uden

Virking, og dog kan jeg ikke sige, at mit Ord ikke forseilede sin Virking; thi hvilken det vilde gjøre, var mig umuligt at vide. Med en ubeskrivelig, men hemmelighedsfuld, salig, uncævnelig Angst lyttede jeg til denne Musik, jeg selv fremkaldte, og dog ikke fremkaldte, altid var der Harmoni, altid rev han mig hen“.

Forsærdeligt er det for hende, forsærdeligere vil det blive for ham, det kan jeg slutte deraf, at jeg selv neppe kan beherske den Angst, der griber mig, hver Gang jeg tænker paa den Sag. Og saa jeg er reven med ind i det Taage-Rige, i den Drømme-Verden, hvor man hvert Dieblif bliver ræd for sin egen Skygge. Forgjeves søger jeg ofte at løsrive mig deraf, jeg følger med som en truende Skikkelse, som en Anklager, der er stum. Hvor besynderligt! Han har udbredt den dybeste Hemmelighed over Alt, og dog er der en endnu dybere Hemmelighed, og det er den, at jeg er Medvider, og jeg selv er jo paa en ulovlig Maade bleven Medvider. At glemme det Hele vil ikke lykkes. Jeg har stundom tænkt paa at tale til ham derom. Dog hvad hjalp det, han vilde enten fragaae Alt, paastaae at Dagbogen var et digterisk Forsøg, eller han vil paalægge mig Tausshed, Noget jeg ikke kan negte ham i Betragtning af Maaden, paa hvilken jeg er bleven Medvider. Der er dog Intet, hvorover der hviler saa megen Forførelse og saa megen Forbandedelse, som over en Hemmelighed.

Alf Cordelia har jeg modtaget en Samling af Epistler. Om det er dem alle, veed jeg ikke, dog forekom det mig, at hun engang lod sig forlyde med, at hun selv havde confisteret nogle. Jeg har taget en Copi af dem og vil nu i min Reenskrift flette disse ind. Vel mangle de Datum, men selv om de havde haft det, vilde det ikke have hjulpet mig stort, da Dagbogen i sin videre Fremrykken bliver sparsommere og sparsommere, ja tilsidst paa en enkelt Undtagelse nær, opgiver ethvert Datum, som om Historien i sin Fremgang blev saa kvalitativ=betydningsfuld, i den Grad, skjøndt historisk Virkelighed, nærmede sig til at være Idée, at af den Grund Tid=

bestemmelser bleve ligegyldige. Hvad der derimod har hjulpet mig, er, at der paa forskjellige Steder i Dagbogen findes et Par Ord, hvis Betydning jeg i Begyndelsen ikke fattede. Ved at sammenholde dem med Brevene har jeg imidlertid indseet, at de ere Motiverne til disse. Det vil derfor være mig en let Sag at indsflette dem paa rette Sted, idet jeg bestandig indfører Brevet paa det Sted, hvor Motivet til samme findes henkastet. Hvis jeg ikke havde fundet disse ledende Vink, da havde jeg gjort mig skyldig i en Misforstaaelse; thi det var vel ikke faldet mig ind, hvad der nu af Dagbogen fremgaaer Sandsynlighed for, at til enkelte Tider Brevene ere fulgte saa hyppigt paa hinanden, at hun synes at have modtaget flere paa een Dag. Skulde jeg have fulgt min egen Tanke, da havde jeg vel fordeelt dem mere ligeligt og ikke ahnet, hvilken Virkning han har opnaaet ved den lidenskabelige Energi, med hvilken han har brugt dette som ethvert Middel, for at holde Cordelia paa Liden-skabens Toppunkt.

Foruden den fuldstændige Oplysning om hans Forhold til Cordelia, indeholdt Dagbogen indskyndet derimellem en og anden lille Skildring. Overalt hvor en saadan fandtes stod der i Margenen et NB. Disse Skildringer staae aldeles ikke i noget Forhold til Cordelias Historie, men have givet mig en levende Forestilling om Betydningen af et Udtryk, han ofte brugte, om jeg end tilforn forstod det paa en anden Maade: man bør altid have en aparte lille Snøre ude. Var et tidligere Bind af denne Dagbog faldet i mine Hænder, saa vilde jeg formodentlig have truffet paa flere af disse, hvilke han selv etsteds i Margenen kalder: *actiones in distans*; thi han yttre selv, at Cordelia beffestigede ham for meget til ret at have Tid til at see sig om.

Kort efter at han havde forladt Cordelia, modtog han fra hende et Par Breve, som han sendte uaabnede tilbage. Blandt de Breve, Cordelia overlod mig, vare ogsaa disse. Hun havde selv brudt Seglet, og jeg tør vel ogsaa tillade mig at tage en Afskrift af dem. Deres Indhold har hun al-

drig omtalt til mig, derimod pleiede hun, naar hun nævnte sit Forhold til Johannes, at fremsige et lille Vers, saavidt jeg veed af Goethe, der alt i Forhold til hendes Stemnings Forskjellighed og den derved betingede forskjellige Diction syntes at betyde noget Forskjelligt:

Gehe,
Verschmähe
Die Treue,
Die Reue
Kommt nach.

Brevene lyde saaledes:

Johannes!

Ikke kalder jeg Dig: min, det indseer jeg vel, at Du aldrig har været, og jeg er haardt nok straffet for, at denne Tanke engang forlystede min Sjæl; og dog kalder jeg Dig: min; min Forsører, min Bedrager, min Fiende, min Morder, min Ulykkes Ophav, min Glædes Grav, min Usaligheds Afgrund. Jeg kalder Dig: min, og kalder mig: Din, og som det engang smigrede Dit Ore, der stolt bøiede sig til min Tilbedelse, saa skal det nu lyde som en Forbandelse over Dig, en Forbandelse i al Ewigheid. Glæd Dig ikke til, at det skulde være min Hensigt at forfølge Dig, eller at væbne mig med en Dolk, for at ægge Din Spot! fly hvorhen Du vil, jeg er dog Din, drag til Verdens yderste Grændse, jeg er dog Din, elst hundrede Andre, jeg er dog Din, ja i Dødens Time er jeg Din. Selv det Sprog, jeg fører mod Dig, maa bevise Dig, at jeg er Din. Du har formastet Dig til at be-
drage et Menneſte saaledes, at Du er bleven Alt for mig, saa jeg vilde sætte al min Glæde i at være Din Slavinde, Din er jeg, Din, Din, Din Forbandelse.

Din Cordelia,

Johannes!

Der var en riig Mand, han havde stort Dvæg og smaat Dvæg i Mængde, der var en fattig lille Pige, hun eiede kun et eneste Lam, det aad af hendes Haand og drak af hendes Bæger. Du var den rige Mand, riig paa al Jordens Herlighed, jeg var den fattige, der kun eiede min Kjærlighed. Du tog den, Du glædede Dig ved den; da vinkede Lyften Dig, og Du offrede det Lidet, jeg eiede, af Dit Eget kunde Du Intet offre. Der var en riig Mand, han eiede stort Dvæg og smaat Dvæg i Mængde, der var en fattig lille Pige, hun eiede kun sin Kjærlighed.

Din Cordelia.

Johannes!

Er der da slet intet Haab? Skulde Din Kjærlighed aldrig vaagne igjen; thi at Du har elsket mig, det veed jeg, om jeg end ikke veed, hvad det er, der forvißer mig herom. Jeg vil vente, om Tiden end bliver mig lang, jeg vil vente, vente til Du er træt af at elske Andre, da skal Din Kjærlighed til mig atter staae op af sin Grav, da vil jeg elske Dig som altid, takke Dig som altid, som fordom, o Johannes, som fordom! Johannes! er Din hjerteløse Kulde imod mig, er det Dit sande Væsen, var Din Kjærlighed, Dit rige Hjerte Bogn og Usandhed, er Du da nu atter Dig selv! Hav Taalmodighed med min Kjærlighed, tilgiv, at jeg vedbliver at elske Dig, jeg veed det, min Kjærlighed er en Byrde for Dig; men der vil dog komme den Tid, da Du vender tilbage til Din Cordelia. Din Cordelia! Hør dette bedende Ord! Din Cordelia, Din Cordelia.

Din Cordelia.

Har Cordelia end ikke været i Besiddelse af det hos hendes Johannes beundrede Omfang, man seer dog tydeligt, at hun ikke har været uden Modulation. Hendes Stemning udpræger sig tydeligt i hvert af Brevene, om hun end har manglet Klarhed til en vis Grad i Fremstilling. Dette er især Tilfældet med det andet Brev, hvor man mere ahner end egentlig forstaaer hendes Mening, men denne Ufuldkommenhed gjør det for mig saa rørende.

---

d. 4. April.

Forsigtighed, min skønne Ubekjendte! Forsigtighed; at træde ud af en Karreer er ikke saa let en Sag, stundom et afgjørende Skridt. Jeg kunde laane Dem en Novelle af Tiedt, hvoraf De vilde see, at en Dame ved at stige ned af en Hest i den Grad indviklede sig i en Forvikling, at dette Skridt blev definitivt for hele hendes Liv. Trinene paa Karreterne ere i Almindelighed ogsaa saa forkeert indrettede, at man næsten nødsages til at opgive al Gratie og vove et fortviblet Spring i Armene paa Ruds og Tjener. Ja, hvad Ruds og Tjener har det godt; jeg troer virkelig jeg vil søge en Ansættelse som Tjener i et Huus, hvor der er unge Piger; en Tjener bliver let Medvider i saadan en lille Frøken's Hemmeligheder. — Men spring dog for Guds Skyld ikke, jeg beder Dem; det er jo mørkt; jeg skal ikke forstyrre Dem, jeg stiller mig blot ind under denne Gadelygte, saa er det Dem umuligt at see mig, og man er dog bestandig blot undseelig i samme Grad, som man bliver seet, men man bliver bestandig blot seet i samme Grad, som man seer — altsaa af Omsorg for Tjeneren, der maaskee ikke vil være istand til at modstaae et saadant Spring, af Omsorg for Silketjolen, item af Omsorg for Kniplingsfrændserne, af Omsorg for mig lad denne nydelige lille Gud, hvis Smalhed jeg allerede har beundret, lad den forsøge sig i Verden, vov at forlade Dem paa den, den vil vel finde Gudsæste, og ghyer det et Dieblif i Dem, fordi det er som om den forgjebes søgte det, hvor=

paa den kan hvile sig, ja gys! De endnu, efterat den har fundet det, saa træf hurtig den anden Fod til, hvo vilde vel være saa grusom at lade Dem svæve i denne Stilling, hvo saa usfjøn, saa langsom i at følge det Skjønnes Aabenbarelse. Eller frygter De endnu nogen Uvedkommende, Tjeneren dog vel ikke, mig ei heller, thi jeg har jo allerede seet den lille Fod, og, da jeg er Naturforsker, har jeg af Cuvier lært deraf med Sikkerhed at gjøre Slutninger. Altsaa raft til! Hvor denne Angst forhoier Deres Skjønhed. Dog Angst er ikke sfjøn i og for sig, den er det kun, naar man i samme Dieblik seer den Energi, der overvinder den. Saaledes. Hvor fast staaer nu ikke denne lille Fod. Jeg har lagt Mærke til, at Piger, der have smaa Fodder, i Almindelighed staae fastere end de mere pedestrifte storsøddede. — Hvo kunde nu tænke det? Det strider mod al Erfaring; man løber ikke nær saa let Fare for at Kjolen bliver hængende, naar man stiger ud, som naar man springer ud. Men saa er det jo altid betænkeligt for unge Piger at kjøre i Karreet, de komme tilsidst til at blive i den. Kniplingerne og Strimlerne ere forlorne, og dermed er den Sag forbi. Der er intet Menneske, der har seet Noget; der viser sig rigtignok en mørk Figur, indsvøbt indtil Dinene i en Kappe; man kan ikke see, hvorfra han kommer, den Bygte skinner En lige i Diet; han passerer Dem forbi i det Moment, da De vil træde ind ad Gadedøren. Netop i Afgjørelsens Secund styrter et Sideblik sig over sin Gjenstand. De rødmer, Barmen bliver for fuld til at kunne udgylde sig i et Mandedrag; der er en Forbittrelse i Deres Blik, en stolt Foragt; der er en Bøn, en Taare i Deres Die; begge Dele ere lige sfjønne. jeg tager med lige Ret mod begge; thi jeg kan ligesaa godt være det Ene som det Andet. Men jeg er dog ondskabsfuld — hvad Nummer har vel Huset? hvad seer jeg, en offentlig Udstilling af Galanteri-Varer; min ubekjendte Skjønne, det er maaskee opvarende af mig, men jeg følger den lyse Vei . . . . Hun har glemt det Forbigangne, af ja, naar man er 17 Aar gammel, naar man i denne lykkelige Alder er ude at gjøre

Indkjøb, naar man til hver enkelt større eller mindre Gjenstand, man tager i Haanden, knytter en uævnelig Glæde, da glemmer man let. Hun har endnu ikke seet mig; jeg staaer ved den anden Side af Dissen, langt borte for mig selv. Der hænger et Speil paa den modsatte Væg, hun tænker ikke derpaa, men Speilet tænker derpaa. Hvor tro har det ikke opfattet hendes Billede, som en ydmyg Slave, der viser sin Hengivenhed ved Trostak, en Slave, for hvem hun vel har Betydning, men som ingen Betydning har for hende, som vel tør fatte hende, men ikke omfatte hende. Det ulykkelige Speil, som vel kan gribe hendes Billede, men ikke hende, det ulykkelige Speil, der ikke kan gemme hendes Billede i sin Løndom, skjule det for hele Verden, som tvertimod kun kan forraade det til Andre som nu til mig. Hvilken Dval, hvis et Menneske var saaledes dannet. Og er der dog ikke mange Mennesker, der ere saaledes, der Intet eie uden i det Dieblif, da de vise Andre det, der blot gribe Overfladen ikke Væsenet, tabe Alt, naar dette vil vise sig, saaledes som dette Speil vilde tabe hendes Billede, hvis hun ved et eneste Mandedrag vilde forraade sit Hjerte for det. Og dersom et Menneske ikke var istand til at eie et Grindringens Billede selv i Nærværelsens Dieblif, saa maatte han jo altid ønske at være i Afstand fra Skjønheden, ikke saa nær, at det jordiske Die ei kan see, hvor skjønt det er, han holder omsluttet, og som det udbortes Die har tabt, som han vel kan vinde igjen for det udbortes Syn ved at fjerne det fra sig, men som han ogsaa da kan have for Sjælens Die, naar han ikke kan see Gjenstanden, fordi den er ham for nær, naar Læbe er lukket mod Læbe . . . . . Hvor er hun dog skøn! Stakkels Speil, det maa være en Dval, godt, at Du ikke kjender Jaloufi. Hendes Hoved er fuldkommen ovalt, hun bøier det lidt forover, derved høines Panden, der hæver sig reen og stolt uden al Aftegning af Forstands=Organer. Hendes mørke Haar slutter sig ømt og blødt om Panden. Hendes Ansigt er som en Frugt, enhver Overgang fyldig rundet; hendes Hud er gjennemsigtig, som Gloiel at berøre, det kan jeg føle med mit Die. Hendes Die —

ja det har jeg endnu ikke seet, det er skjult af et Laag, væbnet med Silkesrynndser, der bøie sig som Hager, farlige for Den, der vil møde hendes Blik. Hendes Hoved er et Madonna-Hoved, Reenhed og Ustyld dets Præg; hun bøier sig ligesom Madonna ned, men hun er ikke fortabt i Betsuelser af det Gne; det giver en Afsværging i Udtrykket i hendes Ansigt. Det, hun betragter, er det Mangfoldige, det Mangfoldige, over hvilket den jordiske Pragt og Herlighed kaster en Afglands. Hun trækker sin Handske af for at vise Speilet og mig en høire Haand hvid og vel formet som en Antik, uden nogen Prydelse, end ikke en flad Guldring paa den fjerde Finger — bravo! — Hun slaaer Diet op, hvor forandret Alt og dog det Samme, Panden lidt mindre høi, Ansigtet lidt mindre regelmæssigt ovalt men mere levende. Hun taler med Butiksvenden, hun er munter, glad, snaksom. Hun har allerede udvalgt en, to, tre Ting, hun tager en fjerde, hun holder den i sin Haand, hendes Die bøier sig atter ned, hun spørger, hvad den koster, hun lægger den til Side under Handsken, det maa vist være en Hemmelighed, bestemt til — en Kjæreste? — men hun er jo ikke forlovet — at der er Mange, der ikke ere forlovede, og dog have en Kjæreste, Mange, der ere forlovede, og dog ikke have en Kjæreste . . . . . Skulde jeg opgive hende? Skulde jeg lade hende usforstyrret i hendes Glæde? . . hun vil betale, men hun har tabt sin Pung, . . hun nævner formodentlig sin Adresse, det vil jeg ikke høre, jeg vil ikke berøve mig Overraskelsen; jeg træffer vel nok sammen med hende i Livet igjen, jeg skal vel kjende hende, og hun maaskee ogsaa mig, mit Sideblik glemmer man ikke saa let. Naar jeg da er bleven overrasket af at træffe hende i Omgivelser, jeg ikke ventede, da kommer Touren til hende. Kjender hun mig ikke, overbeviser hendes Blik mig ikke strax derom, saa kan jeg vel faae Leilighed til at see paa hende fra Siden, jeg lover hun skal erindre Situationen. Ingen Utaalmødighed, ingen Gridstthed, Alt vil nydes i langsomme Drag; hun er udseet, hun skal vel blive indhentet.

b. 5.

Det kan jeg lide: alene om Aftenen paa Østergade. Ja, jeg seer nok Tjeneren, der gaaer bag efter, tro ikke, at jeg tænker saa ilde om Dem, at De vilde gaae ganske alene, tro ikke, at jeg er saa uersfaren, at jeg i mit Overblik over Situationen ikke strax har observeret denne alvorlige Skikkelse. Men hvorfor dog saa hurtigt? Man er dog lidt angst, man føler en vis Hjertebanken, der har sin Grund ikke i utaalmelig Længsel efter at komme hjem, men i utaalmelig Frygt, der gennemstrømmer hele Legemet med sin søde Uro, og deraf Føddernes hurtige Takt. — Men det er dog prægtigt, ubetaleligt saaledes at gaae alene — med Tjeneren bag efter . . . . Man er sexten Aar gammel, man har Læsning, det vil sige Roman-Læsning, man har ved tilfældigt at gaae igjennem Brødrenes Bærelse opsnappet et Ord af en Samtale mellem dem og deres Bekjendte, et Ord om Østergade. Senere har man flere Gange vimset igjennem for at faae om muligt lidt nærmere Oplysning. Forgjæves. Man bør dog som det sommer sig for en stor og voksen Pige vide lidt Besked om Verden. Naar det blot lod sig gjøre uden videre at gaae ud med Tjeneren bag efter. Jo jeg takker, Fader og Moder vilde nok sætte et artigt Ansigt op, og hvilken Grund skulde man ogsaa angive? Naar man skal i Selstab, saa er der ikke Leilighed dertil, det er lidt for tidligt, thi jeg hørte August sagde Kl. 9. 10; naar man skal hjem, er det for sildigt, og som oftest skal man da have en Cavaleer at trækkes med. Torsdag-Aften, naar vi tage fra Theatret, var i Grunden en hypperlig Leilighed, men saa skal man altid kjøre i Karreet og have Frue Thomsen og hendes elskværdige Cousins pakked ind med; kjørte man endda alene, saa kunde man lade Vinduet gaae ned og see sig lidt om. Dog unverschämmt kommt oft. Idag sagde Moder til mig: Du bliver vist ikke færdig med det, Du spør til Din Faders Geburtsdag, for at være ganske usforstyrret, kan Du gaae hen til Tante Zette og blive der til Thee-Tid, saa skal Jens hente Dig. Det var egentlig slet ikke et saa behageligt Budskab, for hos Tante

Jette er der yderst kjedsommeligt; men saa skal jeg gaae alene hjem Kl. 9 med Tjeneren. Naar Jens nu kommer, saa maa han vente til et Kvarteer til ti, og saa afsted. Blot jeg maatte møde min Hr. Broder eller Hr. August — det var dog maaskee ikke onskeligt, saa skulde jeg formodentlig følges hjem — Tak, maae vi helst være frie, Friheden — men dersom jeg kunde faae Die paa dem, saa de ikke faae mig. . . . . Nu min lille Frøken, hvad seer De saa, og hvad troer De jeg seer? For det Første den lille Mûze, De har paa, den klæder fortræffeligt, og harmonerer ganste med hele Deres Optrædens Hastværk. Det er ingen Hat, det er heller ingen Hue, snarere en Art Ryse. Men den kan De jo umuligt have haft paa imorges da De gif ud. Skulde Tjeneren have bragt den, eller skulde De have laant den af Tante Jette? — De er maaskee incognito. — Sløret bør man heller ikke lade falde heelt ned, naar man skal anstille Jagttagelser. Eller er det maaskee ikke et Slør, men blot en bred Blonde? I Norge er det umuligt at afgjøre. Hvad det end er, den skjuler Overdelen af Ansigtet. Hagen er ret smuk, lidt for spids; Munden lille, aabner sig; det kommer af, at De gaaer for stærkt. Tænderne — hvide som Sne. Saaledes skal det være. Tænderne ere af yderste Bigtighed, de ere en Livvagt, der skjuler sig bag Læbernes forføreriske Blødhed. Kinden blusser af Sundhed. — Naar man bøier Hovedet lidt til Siden, var det vel muligt at trænge op under dette Slør eller denne Blonde. Tag Dem iagt, et saadant Blik fra neden er farligere end et gerade ans. Det er som i Fægtning; og hvilket Vaaben er dog saa skarpt, saa gjennemtrængende, i sin Bevægelse saa glimtende og derved saa stufende som et Die? Man marquerer høi Quart, som Fægteren siger, og falder ud i Secund; jo hurtigere Udfaldet kan følge oven paa Marqueringen, desto bedre. Det er et ubeskriveligt Dieblik Marqueringens Nu. Modstanderen føler ligesom Hugget, han er rammet, ja det er sandt, men paa et ganste andet Sted end han troede . . . . Ufortrøden fremad gaaer hun, uden Frygt og uden Lyde. Tag Dem iagt; der kommer et Menneſke hist, slaa Sløret ned, lad ikke

hans profane Blik besmitte Dem; De har ingen Forestilling derom, det vilde maaskee blive Dem umuligt i lang Tid at glemme den modbydelige Angst, med hvilken det berørte Dem — De bemærker det ikke, men jeg derimod, at han har overskuet Situationen. Tjeneren er udsæet til den nærmeste Gjenstand. — Ja, der seer De nu Følgen af at gaae alene med Tjeneren. Tjeneren er falden. I Grunden er det latterligt, men hvad vil De nu gjøre. At vende tilbage og være behjælpelig med at faae ham paa Benene, lader sig ikke gjøre, at gaae med en sølet Tjener er ubehageligt, at gaae alene er betænkelig. Tag Dem iagt, Uhyret nærmer sig . . . . De svarer mig ikke, see blot paa mig, lader mit Udbortes Dem befrygte Noget? Jeg gjør slet intet Indtryk paa Dem, jeg seer ud til at være et godmodigt Menneſte fra en ganske anden Verden. Der er Intet i min Tale, der forstyrre Dem, Intet, der minder Dem om Situationen, ingen Bevægelse, der i fjerneste Maade træder Dem for nær. De er endnu lidt angst, De har endnu ikke glemt hiin unheimliche Stikkelses Tilløb mod Dem. De fatter en vis Godhed for mig, min Forlegenhed, der forbyder mig at see paa Dem, giver Dem Overmagten. Det glæder Dem og gjør Dem tryk, De kunde næsten fristes til at have mig lidt til Bedste. Jeg vedder paa, i dette Dieblif havde de Courage til at tage mig under Armen, hvis det faldt Dem selv ind . . . . Altsaa i Stormgaden boer De. De neier koldt og flygtigt for mig. Har jeg fortjent det, jeg der hjalp Dem ud af den hele Ubehagelighed? Det fortryder Dem, De vender tilbage, takker mig for min Artighed, rækker mig deres Haand — hvorfor blegner De? Er min Stemme ikke uforandret, min Holdning den samme, mit Die ligesaa stille og roligt? Dette Haandtryk? Kan da et Haandtryk have Noget at betyde? Ja meget, faare meget, min lille Frøken, inden fjorten Dage skal jeg forklare Dem Alt, indtil da forbliver De i Modsigelsen: jeg er et godmodigt Menneſte, der som en Ridder kommer en ung Pige til Hjælp, og jeg kan tillige trykke Deres Haand paa en intet mindre end godmodig Maade. —

d. 7. April.

„Altsaa paa Mandag Kl. 1 paa Udstillingen“. Meget vel, jeg skal have den Gæst at indfinde mig Kl. tre Dvarteer til 1. Et lille Stebnemøde. I Løverdags tog jeg endelig den Sag over tvert og besluttede at aflægge min forreiste Ven Adolph Bruun en Visit. Til den Ende begiver jeg mig omtrent Kl. 7 Etermiddag hen paa Vestergade, hvor man havde sagt mig, han skulde boe. Han var imidlertid ikke til at finde, end ikke i tredje Etage, hvor jeg ganske forpustet var naaet op. I det jeg vil gaae ned ad Trappen, bliver mit Øre berørt af en melodisk, qvindelig Stemme, der halv høit siger: „altsaa paa Mandag Kl. 1 paa Udstillingen, paa den Tid er de Andre ude, men Du veed, jeg tør aldrig see Dig derhjemme“. Indbydelsen gjaldt ikke mig, men et ungt Menneske, der een, to, tre var ude af Døren saa hurtigt, at end ikke mit Øie end mindre mine Been kunde naae ham. Hvorfor har man dog ikke Gas paa Trapperne, saa havde jeg dog maaskee faaet at see, om det var Umagen værd at være saa punktlig. Dog havde der været Gas, havde jeg maaskee fultet faaet at høre. Det Bestaaende er dog det Fornuftige, jeg er og bliver Optimist . . . . Hvem er det nu? Paa Udstillingen brimler det jo af Piger, for at bruge Donna Annas Ord. Klokkeren er præcise tre Dvarteer til Et. Min skønne Ubekjendte! gid Deres Tilkommende i alle Maader maa være ligesaa punktlig som jeg, eller ønsker De maaskee snarere, at han aldrig maa komme et Dvarteer for tidlig, som De vil, jeg er i alle Maader til Tjeneste. . . . „Forskyllende Troldvinde, See eller Hør, lad Din Taage forsvinde“, aabenbar Dig, Du er formodentlig allerede tilstede, men usynlig for mig, forraad Dig, thi ellers tør jeg vel ikke vente en Aabenbarelse. Skulde der maaskee være flere her oppe i samme Værelse som hun? vel muligt. Hvo kender Menneskets Veie, selv naar han gaaer paa Udstillingen. — Der kommer jo en ung Pige i det forreste Værelse, ilende, hurtigere end den onde Sambittighed efter Synderen. Hun glemmer at aflevere sin Billet, den røde Mand standser hende.

Ih Gud bevares! hvad hun har for et Hæftværk! Det maa være hende. Hvortil slig utidig Hestighed, Klokken er endnu ikke eet, huff dog paa, at De skal møde den Elskede; er det ved en saadan Leilighed ganske ligegyldigt, hvorledes man seer ud, eller er det i den Forstand det hedder, at man skal sætte det bedste Been frem. Naar saadant et ungt, uskyldigt Blod skal til et Møde, saa griber hun Sagen an som en Rasende. Hun er ganske besippet. Jeg derimod sidder her i al Mægelighed paa min Stol og betragter et deiligt Perspekt af en landlig Egn . . . . Det er et Fandens Pigebarn, hun stormer gjennem alle Bærelser. De maa dog see at skjule deres Begjærlighed lidt, huff paa, hvad der bliver sagt til Fr. Elisabeth: sømmer det sig for en ung Pige at være saa begjærlig efter at komme sammen. Nu det forstaaer sig, deres Sammenkomst er en af de uskyldige. — — — Et Stevne-møde ansees i Almindelighed af de Elskende for at være det skjønneste Dieblif. Jeg selv erindrer endnu saa tydeligt, som var det igaar, den første Gang jeg ilede til det aftalte Sted, med et Hjerte ligesaa riigt som ukjendt med Glæden, der ventede mig, den første Gang jeg slog tre Slag med Haanden, den første Gang et Bindue blev aabnet, den første Gang en lille Hængelaage oplødes ved usynlig Haand af en Pige, der skjulte sig derved at hun luffede den op, den første Gang jeg skjulte en Pige under min Kappe i den lyse Sommernat. Dog blander der sig megen Illusion i denne Dom. Den rolige Trediemand finder ikke altid, at de Elskende ere skjønnest i dette Moment. Jeg har været Vidne til Stevнемøder, hvor, uagtet Pigen var yndig og Manden skøn, Total-Indtrykket næsten var modbydeligt, og Mødet selv langt fra at være skjønt, uagtet det vistnok er forekommet de Elskende saa. Naar man bliver mere erfaren, vinder man paa en Maade; thi vel taber man den utaalmodige Længsels søde Uro, men man vinder Holdning til at gjøre Diebliffet virkelig skjønt. Jeg kan ærgre mig, naar jeg seer et Mandfolk ved en saadan Leilighed saa forvirret, at han af bar Kjærlighed faaer et delirium tremens. Hvad forstaaer dog Bønder sig paa Agurkesalat.

Istedenfor at have Besindighed nok til at nyde hendes Uro, at lade den opflamme hendes Skjønhed og gennemgløde den, tilveiebringer han kun en ufsjon Confusion, og dog vender han glad hjem, bilder sig ind, at det var noget Herligt — — — Men hvor Satan bliver Mennesket af, Klokken gaaer allerede til To. Ja, det er et fortræffeligt Folkesærd, disse Kjærestes. Saadan en Slynge lader en ung Pige vente paa sig. Nei da er jeg et ganske anderledes paalideligt Menneske! Det bliver vel bedst at tiltale hende, naar hun nu for femte Gang passerer mig forbi. „Tilgiv min Dristighed, skjonne Frøken, De søger vist deres Familie heroppe, De er flere Gange gaaet mig hurtigt forbi, og idet mit Øie fulgte Dem, har jeg bemærket, at De stedse er standset i det næstsidste Værelse, maa- skee er De uvidende om, at der er endnu et Værelse indenfor, muligens traf De der dem, De søger“. Hun neier for mig; det klæder hende godt. Veligheden er gunstig, det glæder mig, at Mennesket ikke kommer, man fisker altid bedst i rørte Bunde; naar en ung Pige er i Sindssbevægelse, kan man med Held vove meget, som ellers vil mislykkes. Jeg har bukket for hende saa høfligt og fremmed som muligt, jeg sidder atter paa min Stol, seer paa mit Landskab og holder Øie med hende. Strax at følge var for meget vovet, det kunde synes jeg var paatrængende, og saa er hun strax paa sin Post. Nu er hun i den Formening, at jeg tiltalte hende af Deeltagelse, og jeg er vel anstregen. — Der er ikke en Sjæl i det inderste Værelse, det veed jeg godt. Gensomhed vil virke gabnligt paa hende; saa længe hun seer mange Mennesker omkring sig, er hun urolig, naar hun er ene, bliver hun vel stille. Ganske rigtigt, hun bliver derinde. Osk lidt kommer jeg en passant til; jeg har Ret til en Replik endnu, hun skulder mig jo saa godt som en Hilsen. — Hun har sat sig ned. Stakkels Pige, hun seer saa veemodig ud; hun har grædt, troer jeg, eller idetmindste havt Taarer i Øiet. Det er oprørende — at volde en saadan Pige Taarer. Men vær rolig, Du skal blive hævnnet, jeg skal hævne Dig, han skal faae at vide, hvad det er at vente. — Hvor er hun skjønn, nu da

de forskjellige Kæstevinde have lagt sig, og hun hviler i een Stemning. Hendes Væsen er Veemod og Smertens Harmoni. Hun er virkelig indtagende. Hun sidder der i Reisetøiet, og dog var det jo ikke hende, der skulde rejse, hun tog det paa for at vandre ud efter Glæden, nu er det en Betegnelse af hendes Smerte, thi hun er som Den, Glæden rejser fra. Hun seer ud, som tog hun for stedsse Afsted med den Elskede. Lad ham fare! — Situationen er gunstig, Diebliffet vinker. Nu gjælder det at udtrykke mig saaledes, at det seer ud, som var jeg i den Formening, at hun søgte sin Familie eller et Selskab heroppe, og dog tillige saa varmt, at hvert Ord er betegnende for hendes Følelser, saa faaer jeg Leilighed til at snige mig ind i hendes Tanker. — — — — Saa gib Janden havde den Slyngel, kommer der ikke et Menneske anstigende, der uden al Tvivl er ham. Nei, see mig til den Klodrian, nu da jeg lige har faaet Situationen, som jeg onskede den. Ja ja, Lidt bringer man vel ud deraf. Jeg maa tangere deres Forhold, faaer mig anbragt med i Situationen. Naar hun faaer mig at see, kommer hun uvilkaarligt til at smile over mig, som troede, at hun søgte hendes Familie heroppe, medens hun søgte noget ganske Andet. Dette Smil gjør mig til hendes Medvinder, det er altid Noget. — Tusind Tak mit Barn, dette Smil er mig meget mere værd end Du troer, det er Begyndelsen, og Begyndelsen er altid det Sværeste. Nu er vi Bekjendte, vort Bekjendtskab er grundet paa en pikant Situation, mig er det indtil videre nok. Mere end een Time til bliver De vel neppe heroppe, om to Timer veed jeg hvem De er, hvorfor troer De ellers at Politiet holder Mandtalslister.

b. 9.

Er jeg bleven blind? Har Sjælens indre Die tabt sin Kraft? Jeg har seet hende, men det er som havde jeg seet en himmelsk Aabenbarelse, saa aldeles er hendes Villedde atter forsvundet for mig. Forgjæves opbyder jeg al min Sjæls

Kraft for at fremtrylle dette Billede. Gaaer jeg hende nogen=
finde at see igjen, da vil jeg vœbliffeligt, om hun stod mel=
lem Hundrede, kunne gientjende hende. Nu er hun flygtet
bort, og min Sjæls Die søger forgjeves at indhente hende
med sin Længsel. — Jeg gif paa Langelinie, skjodesløs til=
syneladende og uden at agte paa min Omgivelse, skjøndt mit
speidende Blik Intet lod ubemærket, da faldt mit Die paa
hende. Det fæstede sig uroffeligt paa hende, det lystrede
ikke mere sin Herres Villie; det var mig umuligt at foretage
nogen Bevægelse dermed, og ved denne at overstue den Gjen=
stand, jeg vilde see, jeg saae ikke, jeg stirrede. Som en Fæg=
ter, der bliver liggende i Udfaldet, saaledes blev mit Die
uforandret, forstenet i den engang antagne Retning. Det var
mig umuligt at flaae det ned, umuligt at trække det ind i
mig selv, umuligt at see, fordi jeg saae altfor meget. Det
Eneste, jeg har beholdt tilbage, er, at hun havde en grøn
Kaafe paa, det er det Hele, det kan man kalde at fange
Styken istedenfor Juno; hun er jo sluppen fra mig som Joseph
fra Potiphar's Hustru og har blot ladet sin Kappe
tilbage. Hun fulgtes med en gammelagtig Dame, der saae
ud til at være hendes Moder. Hende kan jeg beskrive fra
Top til Taa, og det uagtet jeg egentlig slet ikke saae paa
hende, men i det Høieste en passant tog hende med. Saa=
ledes gaaer det. Pigen gjorde Indtryk paa mig, hende har
jeg glemt, den Anden har ikke gjort Indtryk paa mig, hende
kan jeg huske.

d. 11.

Endnu holdes min Sjæl bestandig hildet i den samme
Modsigelse. Jeg veed, jeg har seet hende, men jeg veed
ogjaa, at jeg har glemt det igjen, dog saaledes, at den Rest
af Erindring, der blev tilbage, ikke vederqvæger. Med en
Uro og en Hæftighed, som stod min Velsærd paa Spil, for=
drer min Sjæl dette Billede, og dog viser det sig ikke, jeg
kunde rive mit Die ud for at straffe det for dets Glemsom=
hed. Naar jeg da har raset i Utaalmodighed, naar der bliver

Stilhed i mig, da er det ligesom Ahnelse og Grindring vævede et Billede, som dog ikke kan vinde Stikkelse for mig, fordi jeg ikke kan faae det til at staae stille i Sammenhæng, det er som et Mønster i en fiin Bæb, Mønsteret er lysere end Grunden, alene kan det ikke sees, dertil er det for lyst. — Det er en besynderlig Tilstand at være i, og dog har den sin Behagelighed saavel i sig selv som ogsaa fordi den forvisser mig om, at jeg endnu er ung. Det kan ogsaa en anden Betragtning lære mig, den nemlig, at jeg bestandig søger mit Bytte blandt de unge Piger, ikke blandt de unge Koner. En Kone har mindre Natur, mere Coquetteri, Forholdet til hende er ikke skjønt, ikke interessant, det er pikant, og det Pikante er altid det Sidste. — Jeg havde ikke ventet, at jeg skulde være istand til igjen at smage denne Forliebelsens Førstegrøde. Jeg er dukket under i Forelskelse, jeg har faaet hvad Svømmerne kalde en Gammel, intet Under, at jeg er lidt forstumlet. Desto bedre, desto Mere lover jeg mig af dette Forhold.

b. 14.

Neppe kjender jeg mig selv. Mit Sind bruser som et oprørt Hav for Videnskabens Storme. Derksom en Anden kunde see min Sjæl i denne Tilstand, vilde det synes ham, at den som en Jolle borede sig med Spidsen ned i Havet, som om den i sin rædsomme Fart maatte styre ned i Afgrundens Dyb. Han seer ikke, at oppe i Masten sidder der en Matros paa Udkig. Bruus op I vilde Kræfter, rører Eder Videnskabens Magter, om Eders Bolgeslag end kaster Skummet mod Skyerne, I formaae dog ikke at optaarne Eder over mit Hoved; jeg sidder rolig som Klintekongen.

Jeg kan næsten ikke finde Fodfæste, som en Vandfugl søger jeg forgjeves at nedlade mig i mit Sinds oprørte Hav. Og dog er et saadant Oprør mit Element, jeg bygger derpaa, ligesom Alcedo ispida bygger Rede paa Havet.

De kalkunste Hæner bruse op, naar de see Rødt, saaledes gaaer det mig, naar jeg seer Grønt, hver Gang jeg seer en grøn Raabe; og da mit Die ofte bedrager mig, saa strande stundom alle mine Forventninger paa en Porteur fra Frederiks-Hospital.

b. 20.

Man maa begrænde sig, det er en Hovedbetingelse for al Nødhjælp. Det synes ikke, at jeg saa snart skal faae nogen Oplysning om den Pige, der udfylder min Sjæl og al min Tanke saaledes, at Savnet næres. Jeg vil nu forholde mig ganske rolig; thi ogsaa denne Tilstand, den dunkle og ubestemte men dog stærke Rørelse har sin Sødme. Jeg har altid holdt af i en maanedlar Nat at ligge i en Baad ude paa en eller anden af vore deilige Indsøer. Jeg trækker da Seilene ind, Arterne op, tager Røret af, lægger mig saa lang jeg er og stuer op i Himlens Hvælving. Naar Vølgerne bugge Baaden ved deres Bryst, naar Skyerne drive stærkt for Vinden, saa Maanen et Dieblif forsvinder og atter viser sig, saa finder jeg Ro i denne Uro; Vølgernes Bevægelse døsfer mig, deres Larmen mod Baaden er en eensformig Buggesang, Skyerne hastige Flugt, Afverlingen i Lys og Skygge beruser mig, saa jeg drømmer vaagen. Saaledes lægger jeg mig nu ogsaa hen, tager Seilene ind, Røret af, Længsel og utaalmelig Forventning tumler mig i deres Arme; Længsel og Forventning bliver stillere og stillere, saligere og saligere: de pusle mig som et Barn, over mig hvælver Haabets Himmel sig, hendes Billede svæver mig forbi som Maanens, ubestemt, snart blendende mig med sit Lys, snart med sin Skygge. Hvor megen Nødhjælp i saaledes at favulpe paa et bevæget Vand — hvor megen Nødhjælp i at bevæges i sig selv.

b. 21.

Dagene gaae hen, endnu er jeg lige nær. De unge Piger glæde mig mere end nogensinde, og dog har jeg ikke

Dybt at nyde. Hende søger jeg overalt. Det gjør mig ofte ubillig, omtaager mit Blik, enerberer min Nydelse. Den kommer nu snart den skjønne Tid, da man i det offentlige Liv paa Gader og Stræder opkjøber Smaa-Fordringer, som man om Vinteren i Selskabs-Livet lader sig dyrt nok betale; thi en ung Pige kan glemme Meget, men ikke en Situation. Selskabs-Livet bringer En vel i Berøring med det smukke Kjøen, men det har ingen Art, naar man der skal begynde Historien. I Selskabs-Livet er enhver ung Pige bevrænket, Situationen fattig og atter og atter forekommet, hun faaer ingen vellystig Rystelse. Paa Gaden er hun i rum Sø, og derfor virker Alt stærkere, ligesom Alt er gaadefuldere. Jeg giver 100 Rd. for et Smil af en ung Pige i en Gade-Situation, ikke 10 Rd. for et Haandtryk i et Selskab, det er aldeles forskjellige Montsorter. Naar Historien er i Gang, da søger man den Paagjældende i Selskaberne. Man har en hemmelighedsfuld Communication med hende, der frister, det er det virksomste Incitament, jeg kjender. Hun tør ikke tale derom, og dog tænker hun derpaa; hun veed ikke, om man har glemt det eller ikke; snart leder man hende vild paa en, snart paa en anden Maade. Jaar samler jeg nok ikke meget ind, denne Pige bestjefstiger mig for meget. Mit Udbytte bliver fattigt i en vis Forstand, men saa har jeg jo Udsigten til den store Gevinst.

b. 5.

Fordømte Tilfælde! Aldrig har jeg forbandet Dig, fordi Du har viist Dig, jeg forbander Dig, fordi Du slet ikke viser Dig. Eller skal det maaskee være en ny Opfindelse af Dig, ubegribelige Væsen, ufrugtbare Moder til Alt, den eneste Rest, der blev tilbage fra hiin Tid, da Nodvendigheden fødte Friheden, da Friheden atter lod sig narre ind i Moderliv igen? Fordømte Tilfælde! Du min eneste Medbider, det eneste Væsen, jeg agter værdigt til at være min Allierede og min Fiende, altid Dig selv liig i Ulighed, altid ubegribelig, altid en Gaade! Dig, hvem jeg elsker med

min Sjæls hele Sympathi, i hvis Billede jeg skaber mig selv, hvorfor viser Du Dig ikke? Ikke betler jeg, ikke bønfsalder jeg Dig ydmygt, at Du vil vise Dig saaledes eller saaledes, sliG Gudsdyrkelse var jo Afgudsdyrkelse, Dig ikke velbehagelig. Jeg udæfter Dig til Strid, hvorfor viser Du Dig ikke? Eller er Uroen i Verdensbhgningen gaaet istaa, er Din Gaade løst, saa ogsaa Du har sthyrtet Dig i Evighedens Hav? Forfærdelige Tanke, saa er da Verden standset af Kjedsommelighed! Fordømte Tilfælde, jeg venter Dig. Ikke vil jeg be= seire Dig ved Principer eller ved hvad taabelige Folk kalde Charakter, nei jeg vil digte Dig! Ikke vil jeg være en Digter for Andre; viis Dig, jeg digter Dig, jeg æder mit eget Digt og det er min Føde. Eller finder Du mig ikke værdig? Som en Bajadere danser til Gudens Vre, saaledes har jeg viet mig til Din Tjeneste; let, thyndt paaklædt, smidig, ubevæbnet forsager jeg Alt; jeg eier Intet, jeg gider Intet eie, jeg elsker Intet, jeg har Intet at tabe, men er jeg ikke derved bleven Dig værdigere, Du, som vel forlængst er kjed af at frarive Menneskene hvad de elske, kjed af deres feige Sukke og feige Bønner. Overrask mig, jeg er særdig, ingen Indsats, lad os stride om Vren. Viis mig hende, viis mig en Mulighed, der synes en Umulighed, viis mig hende i Underverdenens Skygger, jeg henter hende op, lad hende hade mig, foragte mig, være ligegyldig mod mig, elske en Anden, jeg frygter ikke; men rør Bandet, afbryd Stilheden. Saa= ledes at udhungre mig er usselt for Dig, der dog indbilder Dig at være stærkere end jeg.

b, 6. Mai.

Fornaaret er forhaanden; Alt springer ud, ogsaa de unge Piger. Naaberne blive lagte tilside, formodentlig er min grønne ogsaa hængt op. Det er Følgen af at gjøre en Piges Bekjendtskab paa Gaden, ikke i Selfab, hvor man strax faaer Bested, hvad hun hedder, af hvilken Familie hun er, hvor hun boer, om hun er forlobet. Det Sidste er en høist vigtig Oplysning for alle findige og stadige Friere, hvem det

aldrig falder ind at blive forelsket i en forlovet Pige. Saa-
dan en Pasgænger vilde da være i en dødelig Vaande, hvis
han var i mit Sted; han vilde aldeles være ødelagt, hvis
hans Bestræbelser for at skaffe Oplysninger kronedes med
Seld og med den Tilgift, at hun var forlovet. Dette be-
kymrer mig imidlertid ikke stort. En Forlovet er kun en
comist Vansfelighed. Jeg frygter hverken comiste eller tra-
giske Vansfeligheder; de eneste, jeg frygter, ere de langveilige.
Endnu har jeg ikke tilveiebragt en eneste Oplysning, og det
uagtet jeg visseilig Intet har ladet uforsøgt, og mange Gange
følt Sandheden af Digterens Ord:

nox et hiems longæque viæ, sævique dolores
mollibus his castris, et labor omnis. inest.

Maaskee hører hun slet ikke til her i Byen, maaskee er hun
fra Landet, maaskee, maaskee, jeg kan blive rasende over alle
disse Maaskeer, og jo mere rasende jeg bliver, jo flere Maa-
steer. Altid har jeg rede Penge liggende for at kunne til-
træde en Reise. Forgjeves søger jeg hende i Theatret, paa
Concerter, Valler, Promenader. Det glæder mig i en vis
Forstand; en ung Pige, der deeltager meget i saadanne For-
lystelser, er det i Almindelighed ikke værd at erobre; hun
mangler som oftest den Oprindelighed, der er og bliver con-
ditio sine qua non for mig. Det er ikke saa ubegribeligt, at
finde en Preciosa mellem Zigeunere, som paa de Tromme-
sale, hvor unge Piger salghedes — i al Ustyldighed, ih Gud
bevares, hvo figer Andet!

b. 12.

Za mit Barn, hvorfor blev De ikke staaende ganske ro-
ligt i Porten? Det er aldeles ikke Noget at opholde sig
over, at en ung Pige gaaer ind i en Port i Regnveir. Det gjør jeg
ogsaa, naar jeg ingen Paraply har, undertiden endog naar

jeg har den, som nu f. Ex. Desuden vil jeg kunne nævne flere agtbærdige Damer, der ikke have taget i Betænkning at gjøre det. Man forholder sig ganske rolig, vender Ryggen til Gaden, saa kunne de Forbigaaende ikke engang vide, om man staaer eller om man er isærd med at gaae op i Huset. Derimod er det uforsigtigt at skjule sig bag Porten, naar denne staaer halv aaben, fornemmelig for Følgernes Skyld; thi jo mere man er skjult, desto ubehageligere at blive overrasket. Har man imidlertid skjult sig, saa bliver man staaende ganske stille, anbefalende sig til sin gode Genius og alle Engles Varetægt; især afholder man sig fra at titte ud — for at see, om Regnen ikke er forbi. Vil man nemlig forvisse sig derom, gjør man et bestemt Skridt frem og seer alvorligt paa Himlen. Naar man derimod lidt nysgjerrigt, forlegent, angst, usikkert stikker Hovedet frem, hurtigt trækker det tilbage — saa forstaaer ethvert Barn denne Bevægelse, man kalder det at lege Skjul. Og jeg, som altid er med i Legen, jeg skulde holde mig tilbage, jeg skulde ikke svare, naar der blev spurgt . . . . . Tro ikke, at jeg nærer nogen fornærmende Tanke om Dem, De havde ikke den fjerneste Hensigt med at stikke Hovedet frem, det var den uskyldigste Sag af Verden. Til Gjengjæld maa De ikke fornærme mig i Deres Tanke, det taaler mit gode Navn og Rygte ikke. Desuden var det Dem, der begyndte. Jeg raader Dem aldrig at tale til noget Menneske om denne Begivenhed; De har Uretten paa Deres Side. Hvad agter jeg at gjøre Andet end enhver Cavaleer vilde gjøre — tilbyde Dem min Paraphy. — — — Hvor blev hun af? ypperligt, hun har skjult sig nede i Portnerens Dør — Det er en allerkjæreste lille Pige, munter, fornøiet. — „Maaskee kunde De give mig Oplysning om en ung Dame, der i dette hellige Dieblif stak Hovedet ud af denne Port, aabenbart i Forlegenhed for en Paraphy. Det er hende jeg søger, jeg og min Paraphy“ — De leer — tilslader De maaskee jeg sender min Tjener for at hente den imorgen, eller befaler De, at jeg skal bringe en Vogn — Intet at takke for, det er kun en skyldig Høflighed. — Det

er et af de gladeste Pigebørn, jeg i lang Tid har seet, hendes Blik er saa barnligt og dog saa kjækt, hendes Væsen saa yndigt, saa sædeligt, og dog er hun nysgjerrig. — Gaae Du med Fred, mit Barn, dersom der ikke var en grøn Naabe til, saa kunde jeg vel have ønsket at stifte et nærmere Bekjendtskab. — Hun gaaer ned ad store Rjøbmagergade. Hvor var hun skyldfri og tillidsfuld, ikke Spor af Snerperi. See hvor let hun gaaer, hvor raft hun faster med Nakkens — den grønne Naabe fordrer Selvfornegtelse.

d. 15.

Tak gode Tilfælde, tag min Tak! Naak var hun og stolt, hemmelighedsfuld og tankerig var hun som en Gran, eet Skud, een Tanke, der dybt fra Jordens Indre styder op mod Himlen, uforklaret, sig selv uforklarlig, et Hele, som ikke har Dele. Bogen sætter Krone, dens Blade fortælle om hvad der er foregaaet under den, Granen har ingen Krone, ingen Historie, sig selv gaadefuld — saaledes var hun. Hun var sig selv skjult i sig selv, selv steg hun op af sig selv, en hvilende Stolthed var der i hende som Granens dristige Flugt, skjøndt den er naglet til Jorden. Et Beemod var der udgydt over hende som Skovduens Kurren, en dyb Længsel, som Intet savnede. En Gaade var hun som gaadefuldt eiede sin egen Oplosning, en Hemmelighed, og hvad er alle Diplomaters Hemmeligheder mod denne, en Gaade, og hvad i al Verden er saa skjønt, som det Ord, der løser den? Hvor er dog Sproget saa betegnende, saa prægnant: at løse, hvilken Tvetydighed ligger ikke heri, hvor skjøn og hvor stærk gaaer den ikke gennem alle de Combinationer, hvori dette Ord forekommer! Som Sjælens Rigdom er en Gaade, saa længe Tungens Baand ikke er løst, og derved Gaaden løst, saaledes er en ung Pige ogsaa en Gaade. — — — Tak gode Tilfælde, tag min Tak! Dersom jeg i Vinterens Tid havde

faaet hende at see, da havde hun vel været indsvøbt i den grønne Aaabe, forfrosien maaskee, og Naturens Ublidhed havde i hende forkleinet sin egen Skjønhed. Nu derimod, hvilken Lykke! Jeg fik hende at see første Gang paa Aarets skjønneste Tid i Forsummeren ved Eftermiddags-Belysning. Vinteren har nu ogsaa sine Fordele. En brillant oplyst Balsal kan vel være en flatterende Omgivelse for en baltkædt ung Pige; men deels viser hun sig sjældent her aldeles til sin Fordeel, netop fordi Alt opfordrer hende dertil, en Opfordring, der hvad enten hun giver efter for den eller gjør den Modstand, virker forstyrrende; deels minder Alt om For-gængelighed og Forfængelighed, og fremkalder en Utaalmødighed, der gjør Nydelser mindre qvægende. Til visse Tider vilde jeg vel ikke undvære en Balsal, jeg vilde ikke undvære dens kostbare Luxus, ikke dens ubetalelige Overflod af Ungdom og Skjønhed, ikke dens mangfoldige Spil af Kræfter; men jeg nyder da ikke saa meget som jeg svælger i Mulighed. Det er ikke en enkelt Skjønhed, der fængsler, men en Totalitet; et Drommebillede svæver En forbi, hvori alle disse qvindelige Væsener configurere sig mellem hinanden, og alle disse Bevægelser søge Noget, søge No i eet Billede, som ikke sees.

Det var paa den Sti, der ligger mellem Morre- og Østerport. Klokken var omtrent halv syv. Solen havde tabt sin Magt, kun Grindringen om den bevaredes i et mildt Skjær, der udbredte sig over Landskabet. Naturen aandede friere. Søen var stille, blank som et Speil. Blegdammens hyggelige Bygninger speilede sig i Vandet, som et langt Stykke ud var mørkt som Metal. Stien og Bygningerne paa den anden Side belystes af afsmægtige Solstraaler. Himlen var klar og reen, kun en enkelt let Sky gled ubemærket hen over den, bedst at bemærke, naar man fæstede Blik paa Søen, over hvis blanke Bunde den forsvandt. Intet Blad rørte sig. — Det var hende. Mit Blik har ikke bedraget mig, om end den grønne Aaabe har gjort det. Uagtet jeg nu i saa lang Tid havde været forberedt, var det mig dog umuligt at beherske en vis Uro, en Stigen og Falden lige-

som Lærkens, der over de høsliggende Marker stæeg og faldt i sin Sang. Hun var alene. Hvorledes hun var paaklædt, har jeg atter glemt, og dog har jeg nu et Billede af hende. Hun var alene, bestjefstiget, aabenbart ikke med sig selv, men med sine egne Tanker. Hun tænkte ikke, men Tankernes stille Sylen vævede et Vængselsens Billede for hendes Sjæl, som Ahnelsen eiede, uforklarligt som en ung Piges mange Sukke. Hun var i sin skjønneste Tid. En ung Pige udvikles ikke i den Forstand som en Dreng, hun voxer ikke, hun fødes. En Dreng begynder strax at udvikle sig og bruger lang Tid dertil, en ung Pige fødes længe og fødes voksen. Deri hendes uendelige Riigdom; i det Dieblif hun er født, er hun voksen, men dette Fødsels=Dieblif kommer tilbe. Derfor fødes hun to Gange, anden Gang naar hun gifter sig, eller rettere i dette Dieblif hører hun op at fødes, først i dette Moment er hun født. Det er ikke blot Minerva, der springer ud af Jupiters Pande fuldbaaren, ikke blot Venus, der dukker op af Havet i sin fulde Ynde, saaledes er enhver ung Pige, hvis Dwindelighed ikke er bleven fordærvet ved hvad man kalder Udvikling. Hun vaagner ikke successtvt, men paa een-gang, derimod drømmer hun desto længere, naar Folk ikke ere ufornuftige nok til for tidligt at kalde paa hende. Men denne Drømmen er en uendelig Riigdom. — Hun var bestjefstiget ikke med sig selv, men i sig selv, og denne Bestjefstigelse var en uendelig Fred og Hvile i sig selv. Saaledes er en ung Pige riig, at omfatte denne Riigdom gjør En selv riig. Hun er riig, skjøndt hun ikke veed, at hun eier Noget; hun er riig, hun er en Skat. Stille Fred hvilede der over hende og lidt Beemod. Hun var let at løfte paa med Diet, let som Psyche, der bæres bort af Genier, endnu lettere; thi hun bar sig selv. Lad Kirkens Lærere stride om Madonnas Himmelfart, den forekommer mig ikke ubegribelig, thi hun tilhørte ikke mere Verden; men en ung Piges Lethed den er ubegribelig og spotter Thygdens Love. — Hun bemærkede Intet og troede sig desaaarsag heller ikke bemærket. Jeg holdt mig i fjern Afstand og indslugede hendes Billede. Hun gif

langsomt, ingen Tilksomhed forstyrrede hendes Fred eller Omgivelsens Ro. Ved Søen sad en Dreng og fiske, hun stod stille, betragtede Vandspeilet og det lille Flod. Hun havde vel ikke gaaet stærkt, dog søgte hun en Afkjølelse; hun løste et lille Tørflæde, der under Schavlet var knyttet om Halsen; en sagte Luftning fra Søen omviste en Varm, hvid som Snee og dog varm og fuld. Drengen syntes ikke at være tilfreds over at have et Bidne til sin Tøngst, han vendte sig om med et temmelig phlegmatisk Blik og betragtede hende. Han gjorde virkelig en latterlig Figur, og jeg kan ikke for- tænke hende i, at hun kom til at lee ad ham. Saa ungdommeligt hun loe; dersom hun havde været ene med Drengen, troer jeg ikke hun havde været bange for at slaaes med ham. Hendes Nie var stort og straalerigt; naar man skuede ind i det, da havde det en dunkel Glans, der lod dets uendelige Dyb ahne, idet det var umuligt at trænge ind deri; reent var det og ustyldigt, mildt og roligt, fuldt af Skjelmeri, da hun smilede. Hendes Næse var fiint boiet; da jeg saae hende fra Siden, trak den sig ligesom ind i Panden, blev derved lidt kortere og lidt mere kjæk. Hun gik videre, jeg fulgte. Heldigviis var der flere Spadserende paa Stien; medens jeg veglede et Par Ord med En og Anden, lod jeg hende vinde lidt Forspring og indhentede hende da snart igjen og befriede mig saaledes fra den Nødvendighed at maatte gaae paa Afstand ligesaa langsomt som hun. Hun gik mod Østerport. Jeg ønskede at see hende nærmere uden at blive seet. Paa Hjørnet ligger der et Hus, fra hvilket dette maatte kunne lykkes mig. Jeg kjendte Familien og behøvede altsaa blot at gjøre den en Visit. Jeg ilede hende forbi med hurtige Skridt, som om jeg ikke i fjerneste Maade agtede paa hende. Jeg kom et langt Stykke forud, hilste til Høire og Venstre paa Familien og bemægtigede mig derpaa det Vindue, der vendte ud til Stien. Hun kom, jeg saae, og saae, medens jeg paa samme Tid udspandt en Pasfiar med Theeselskabet i Dagligstuen. Hendes Gang overbeviste mig let om, at hun ikke havde gennemgaaet nogen betydelig Dandseskole,

og dog var der en Stoltthed i den, en naturlig Adel, men en Mangel paa Afgtaagivenhed paa sig selv. Een Gang mere end jeg egentlig havde regnet paa, fik jeg hende at see. Fra Vinduet af kunde jeg ikke see langt ned ad Stien; derimod kunde jeg iagttage en Bro, som løber ud i Søen, og til min store Forundring opdager jeg hende derude igjen. Det faldt mig ind, maaskee hører hun til herude paa Landet, maaskee har Familien Sommerbærelser. Jeg var allerede isærd med at fortryde mit Besøg, af Frygt for, at hun skulde vende om og jeg tabe hende af Sigte; ja dette, at hun blev synlig paa Broens yderste Spidse, var ligesom et Tegn paa, at hun forsvandt for mig — da hun viste sig nærved. Hun var gaaet Huset forbi, i en Hast griber jeg efter min Hat og min Stok for, om muligt, endnu mange Gange at komme hende forbi og atter bag efter hende indtil jeg havde opdaget hendes Bolig — da jeg ved min Tilfomhed støder til en Dames Arm, der just var isærd med at præsentere Thee om. Et frygteligt Skrig opløstes, jeg staaer med Hat og Stok, ene bekymret for at komme bort, og for om muligt at give Sagen en Vending og motivere min Retirade, udbryder jeg med Pathos: som Cain vil jeg være landflygtig fra dette Sted, der saae dette Theeband spildt. Men som om Alt havde sammensvoret sig imod mig, faaer Bærten den fortvivlede Idee at ville continuere min Bemærkning og erklærer høit og dyrt, at jeg ikke faaer Lov til at gaae, førend jeg har nydt en Kop Thee, selv præsenderet Damerne den spildte Thee og saaledes gjort Alt godt igjen. Da jeg holdt mig fuldkommen overbeviist om, at min Bært vilde i nærværende Tilfælde ansee det for en Høflighed at bruge Vold, saa var her intet Andet for end at blive. — Hun var forsvunden.

b. 16.

Hvor det er skjønt at være forelsket, hvor det er interessant at vide, at man er det. See det er Forstjellen. Jeg an blive forbittret ved Tanken om, at hun anden Gang forsvandt for mig og dog glæder det mig i en vis Forstand.

Det Billede, jeg eier af hende, svæver ubestemt mellem at være hendes virkelige og hendes ideale Stikkelse. Dette Billede lader jeg nu vise sig for mig; men netop fordi det enten er Virkelighed eller Virkeligheden dog er Aaledning, har det et eget Tryk. Jeg kjender ingen Utaalmodighed, thi hun maa dog høre til her i Byen, og det er mig i dette Øieblik nok. Denne Mulighed er Betingelsen for, at hendes Billede ret kan vise sig — Alt vil nydes i langsomme Drag. Og skulde jeg ikke være rolig, jeg som kan ansee mig for Guder=nes Yndling, hvem den sjældne Dykke blev til Deel, igjen at blive forelsket. Det er dog Noget, som ingen Kunst, intet Studium kan fremlokke, det er en Gabe. Men er det lyk=kedes mig, atter at reise en Elskov, saa vil jeg dog see, hvor længe den lader sig soutenere. Jeg dækker for denne Kjærlighed, som jeg ikke gjorde det for min første. Leiligheden bliver En fattig nok til Deel, viser den sig, saa gjelder det i Sandhed om at benytte den; thi det er det Fortvivlede, det er ingen Kunst at forføre en Pige, men en Dykke at finde En, der er værd at forføre. — Kjærligheden har mange My=sterier, og denne første Forelskelse er ogsaa et Mysterium, om den end hører til de mindre — de fleste Mennesker, de bruse frem, forlove sig eller gjøre andre dumme Streger, og i en Haandebending er Alt forbi, og de veed hverken hvad de have erobret, eller hvad de have tabt. To Gange har hun nu viist sig for mig og er forsvunden; det bethyder, at hun snart ostere vil vise sig. Da Joseph har forklaret Pharaos Drøm, søier han til: men det, at Du drømte to Gange, bethyder, at det snart vil gaae i Opfyldelse.

Det vilde dog være interessant, naar man lidt iforveien kunde see de Kræfter, hvis Fremtrædelse udgjør Livets Ind=hold. Hun lever nu hen i al sin stille Fred; hun ahner endnu ikke, at jeg er til, endnu mindre, hvad der foregaaer i mit Indre, endnu mindre den Sikkerhed, med hvilken jeg stuer ind i hendes Fremtid; thi min Sjæl fordrer mere og mere Virkeligheden, den bliver stærkere og stærkere. Naar en Pige

ikke ved det første Diekast gjør saa dybt Indtryk paa En, at hun vækker det Ideale, saa er Virkeligheden i Almindelighed ikke synderlig attraaelsværdig; gjør hun det derimod, saa er man, hvor prøvet man end er, i Almindelighed lidt overvældet. Den, som nu ikke er fæstet paa sin Haand, sit Die og sin Seier, ham vil jeg altid tilraade at vove Angrebet i denne første Tilstand, hvori han, netop fordi han er overvældet, har overnaturlige Kræfter; thi denne Overvældethed er en besynderlig Blanding af Sympathi og Egoisme. Han vil derimod gaae Glip af en Nydelse; thi han nyder ikke Situationen, da han selv er optaget, er skjult i den. Hvad der er det Smukkeste er vanskeligt, hvad der er det Interessanteste, let at afgjøre. Imidlertid er det altid godt at komme Stregen saa nær som muligt. Det er den egentlige Nydelse, og hvad Andre nyde, veed jeg tilvisse ikke. Den blotte Besiddelse er noget Lidet, og de Midler, som slige Elskere bruge, ere i Almindelighed usle nok; de forsmaae end ikke Penge, Magt, fremmed Indflydelse, Sovedrikke o. s. v. Men hvad Nydelse er der dog ved Elskov, naar den ikke har den absolutteste Hengivelse i sig, det vil sige fra den ene Side, men dertil hører der i Reglen Aand, og denne mangler i Reglen disse Elskere.

b. 19.

Cordelia hedder hun altsaa, Cordelia! Det er et smukt Navn, ogsaa dette er af Bigtighed, da det ofte kan virke meget forstyrrende, i Forbindelse med de ømmeste Prædikater at maatte nævne et uskjønt Navn. Jeg kjendte hende allerede langt borte, hun gik med to andre Piger paa venstre Floi. Deres Gangs Bevægelse syntes at tyde paa, at de snart vilde gjøre en Standsnings. Jeg stod paa Gadehjørnet og læste Placaten, medens jeg bestandigt holdt Die med min Ubekjendte. De toge Afsted med hverandre. De To vare formodentlig gaaet et Stykke af deres Vej, thi de toge en modsat Retning. Hun lagde Veien hen ad mit Gadehjørne til. Da hun var gaaet et Par Skridt, kom der een af de unge Piger løbende

efter hende og raabte høit nok til at jeg kunde høre det: Cordelia! Cordelia! Derpaa kom den Tredie til; de stak Hovederne sammen til et Geheimeraad, hvis Hemmeligheder jeg forgjæves med mit fineste Øre søgte at opfange; derpaa loe de alle Tre, og i et noget hurtigere Tempo iilte de nu ad den Bei, de To indsloge. Jeg fulgte efter. De gik ind i et Huus ved Stranden. Jeg ventede en Tid lang, da der jo var al Sandsynlighed for, at Cordelia vilde snart vende tilbage alene. Dette skeete imidlertid ikke.

Cordelia! Det er dog virkelig et fortræffeligt Navn, saaledes heed jo ogsaa Lear's tredie Datter, denne udmærkede Pige, hvis Hjerte ikke boede paa hendes Læber, hvis Læber vare stumme, naar hendes Hjerte havde udvidet sig. Saaledes og med min Cordelia. Hun ligner hende, det er jeg vis paa. Men i en anden Forstand boer dog hendes Hjerte paa hendes Læber, ikke i Form af Ord, men paa en mere hjertelig Maade i Form af et Kys. Hvor var hendes Læber svulmende af Sundhed! Aldrig saae jeg dem skjønnere.

Alt jeg virkelig er forelsket, kan jeg blandt Andet ogsaa see af den Hemmelighedsfuldhed, hvormed jeg næsten ogsaa for mig selv behandler denne Sag. Al Kjærlighed er hemmelighedsfuld, endog den troløse, naar den har det behørig æsthetiske Moment i sig. Det er aldrig faldet mig ind at ønske Medvidere eller at broute af mine Eventyr. Det glæder mig saaledes næsten, at jeg ikke fik hendes Bopæl at vide, men et Sted, hvor hun ofte kommer. Maaskee er jeg desuden derved kommen mit Maal endnu nærmere. Jeg kan, uden at det vækker hendes Opmærksomhed, anstille mine Jagtagelser, og fra dette faste Punkt vil det ikke falde mig svært at skaffe mig Udgang i hendes Familie. Skulde denne Omstændighed derimod vise sig som en Banstелighed — eh bien! saa tager jeg den Banstелighed med; Alt, hvad jeg gjør, gjør jeg *con amore*; og saaledes elsker jeg ogsaa *con amore*.

b. 20.

I dag har jeg staaet mig Oplysninger om det Huus, hvori hun forsvandt. Det er en Enkefrue med tre velsignede Døttre. Oplysninger kunne her faaes i Overflod, det vil sige, forsaavidt de ere i Besiddelse af nogen. Den eneste Banskkelighed er at forstaae disse Oplysninger i tredie Potents; thi de tale alle Tre i Munden paa hverandre. Hun hedder Cordelia Wahl og er Datter af en Capitain i Søetaten. Han er død for nogle Aar siden, Moderen ogsaa. Han var en meget haard og streng Mand. Hun lever nu i Huset hos sin Tante, det vil sige hendes Fæster, som skal slægte Broderen paa, men ellers være en meget respectabel Kone. Det er nu godt nok, men forøvrigt veed de Intet om dette Huus; de komme der aldrig, men Cordelia kommer ofte hos dem. Hun og de to Piger gaae og lære i Kongens Skjolen. Hun kommer der derfor gjerne tidlig om Eftermiddagen, engang imellem ogsaa om Formiddagen, aldrig om Aftenen. De leve meget indesluttede.

Altsaa her ender Historien, der viser sig ingen Bro, ad hvilken jeg kan smutte over i Cordelias Huus.

Hun har altsaa en Forestilling om Smerter i Livet, om dets Skyggeside. Hvo skulde have sagt det om hende. Dog, disse Grindringer tilhøre vel en yngre Alder, det er en Horizont, hun har levet under, uden ret at mærke den. Det er meget godt, det har frelst hendes Ubindlighed, hun er ikke forqvælet. Paa den anden Side vil det ogsaa faae sin Betydning til at elevere hende, naar man forstaaer ret at kalde det frem. Alt Sligt giver i Almindelighed Stoltthed, forsaavidt det ikke knuser, og knuust er hun saare langt fra.

b. 21.

Hun boer ved Bolden, Localiteterne ere ikke de bedste, ingen Gjenboer, hvis Bekjendtskab man kunde gjøre, ingen offentlige Steder, hvor man kan ubemærket anstille sine Ob-

servationer. Volden selv er lidet stiftet, man er for meget seet. Gaaer man nede paa Gaden, saa kan man ikke godt gaae paa den Side heelt ovre ved Volden, thi der gaaer intet Menneſke, og det vilde være for paafaldende, eller man maatte gaae ind under Husene, saa kan man Intet ſee. Det er et Hjørneſted. Vinduerne til Gaarden kan man ogsaa ſee fra Gaden af, da Huſet intet Nabohuus har. Der maa formodentlig hendes Sovetammer findes.

b. 22.

I dag ſaae jeg hende forſte Gang hos Fru Janſens. Jeg blev foreſtillet for hende. Det ſyntes hun ikke at bryde ſig ſtort om, eller at agte paa mig. Jeg forholdt mig ſaa ubethdelig ſom muligt, for deſto bedre at kunne være opmærkſom. Hun blev der kun et Dieblik, hun var blot kommen for at hente Døttrene, der ſkulde ud i Kongens Kjøkken. Medens de to Jomfruer Janſen toge Tøiet paa, bleve vi To alene i Stuen, og med et koldt, næſten overſeende Pſlegma henkaſtede jeg et Par Ord til hende, ſom bleve med ufortjent Høflighed beſvarede. De gik nu. Jeg kunde have tilbudt mig at følge dem; det vilde imidlertid allerede have været tilſtrækkeligt for at denoncere Cavalleren, og jeg har overbeviſt mig om, at paa den Maade vindes hun ikke. — Derimod foretrak jeg, Dieblicket efter at hun var gaaet ogsaa at gaae, men abſtilligt hurtigere end de og ad andre Veie, dog ligeledes ſtilende til Kongens Kjøkken, ſaaledes, at idet de vilde ſvinge om ad ſtore Kongensgade, løb jeg dem i ſtorſte Haſt forbi uden at hilſe eller Noget, til ſtor Forbauſeſe for dem.

b. 23.

At ſtaffe mig Udgang i Huſet er mig nødvendigt, jeg er i den Henſeende, ſom der ſiges i Militairsproget, færdig. Det lader imidlertid til at blive en temmelig vidtløſtig og vanſkelig Sag. Aldrig har jeg kjendt nogen Familie, der levede

saa affondret. Det er kun hende og hendes Tante. Ingen Brødre, ingen Fætttere, ikke en Trævl at faae sat i, ingen uendelig langt ude Beslægtet, man kunde faae under Armen. Jeg gaaer bestandigt med den ene Arm hængende løs, jeg vilde for Alt i Verden ikke i denne Tid gaae med En under hver Arm, min Arm er en Entrehage, som man altid maa have i Beredskab, min Arm er bestemt for de uviste Indtægter, om der ikke langt ude i det Fjerne skulde vise sig en langt ude Beslægtet eller Ven, som jeg langt borte fra kunde faae en Smule under Armen — saa klattrer jeg. Iøvrigt er det ogsaa urigtigt af en Familie at leve saa isoleret; man berøver den stakkels Pige Leilighed til at lære Verden at kjende, ikke at tale om, hvilke andre farlige Følger det kan have. Det hæbner sig altid. Med Frieri gaaer det ligesaa. Ved slig Isolation sikkres man sig vel mod Smaathybe. I et meget selvstabeligt Hums, der gjør Leilighed Dybe. Det gjør imidlertid ikke stort; thi hos saadanne Piger er der ikke stort at stjæle; naar de ere sexten Aar gamle, da er deres Hjerte allerede en fuldstændig Navneklud, og jeg bryder mig aldrig om at skrive mit Navn med, hvor Flere allerede have skrevet, det falder mig aldrig ind at ridse mit Navn paa en Rude eller i en Bro, eller paa et Træ eller en Bænk i Frederiksberg Have.

b. 27.

Jo mere jeg seer paa hende, desto mere overbeviser jeg mig om, at hun er en isoleret Figur. Dette bør en Mand ikke være, end ikke en Ungling; thi da hans Udvikling væsentlig beroer paa Reflexion, saa maa han være traadt i Forhold til Andre. En ung Pige bør derfor heller ikke være interessant, thi det Interessante indeholder altid en Reflexion paa sig selv, saaledes som derfor i Kunst det Interessante altid giver Kunstneren med. En ung Pige, der vil behage ved at være interessant, vil nærmest behage sig selv. Dette er fra Æstetikens Side, hvad der er at indvende mod alffens Coquetteri. En anden Sag er det med alt det uegentlige Coquetteri, der er Naturens egen Bevægelse; saaledes den

qvindelige Blufærdighed, der altid er det skønneste Coquetteri. Det kan vel lykkes en saadan interessant Pige at behage; men ligesom hun selv har opgivet sin Qvindelighed, saaledes ere i Almindelighed de Mænd, hun behager, ligesaa umandige. Interessant bliver en saadan ung Pige egentlig først ved Forhold til Mænd. Qvinden er det svagere Kjøn, og dog hører det hende langt væsentligere til at staae alene i sin Ungdom end Manden, hun maa være sig selv nok, men det, hvorved og hvori hun er sig selv nok, er en Illusion; det er denne Medgift, Naturen har udstyret hende med som en Kongedatter. Men denne Hvile i Illusion gjør hende netop isoleret. Jeg har ofte speculeret over, hvoraf det vel kunde komme, at der er intet Fordærveligere for en ung Pige end megen Omgang med andre unge Piger. Det ligger aabenbart deri, at denne Omgang hverken er det Gne eller det Andet; den forstyrrer Illusionen, men forklarer den ikke. Det er Qvindens dybeste Bestemmelse at være Selskab for Manden, men ved Omgang med sit eget Kjøn henledes der let en Reflexion herpaa, som gjør hende istedetfor Selskab til Selskabsdame. Sproget selv er meget betegnende i denne Henseende; Manden hedder Herre, men Qvinden hedder ikke Tjenerinde eller deslige, nei, der bruges en Væsentligheds Bestemmelse: hun er Selskab, ikke Selskaberinde. Naar jeg skulde tænke mig et Ideal af en Pige, maatte hun altid staae alene i Verden og derved være anbiist sig selv, men fornemmelig ikke have Veninder. Vel er det sandt, at Gratierne være tre; men det er vistnok heller aldrig faldet Nogen ind at tænke sig dem talende sammen; de danne i deres tause Trehed en qvindelig skøn Eenhed. I denne Henseende kunde jeg næsten fristes til, igjen at anbefale Jomfrubut, hvis ikke denne Tvang atter virkede skadeligt. Ønskeligt er det altid for en ung Pige, at hun lades hendes Frihed, men at Leiligheden ikke tilbydes. Derved bliver hun skøn og frelses fra at blive interessant. En ung Pige, der lever meget i Selskab med unge Piger, hende giver man forgjæves et Jomfrufør eller et Brudefør; derimod vil den, der har æsthetisk

Sands nok, altid finde, at en i dybere og eminent Forstand ustyldig Pige føres tilføret til ham, om det end ikke er Skik og Brug at bruge et Brudeslør.

Hun er strængt opdraget, jeg ærer hendes Forældre derfor i deres Grav; hun lever meget tilbageholdent, jeg kunde falde Tanten om Halsen af Tak derfor. Hun har ikke lært Verdens Glæder at kjende, har ikke den pjattede Overmæthed. Hun er stolt, hun trodser det, der glæder andre unge Piger, saaledes skal det være. Det er en Usandhed, som jeg skal vide at drage mig til Fordeel. Stads og Pragt behager hende ikke i den Forstand som andre unge Piger; hun er lidt polemisk, men dette er nødvendigt for en ung Pige med hendes Sværmeri. Hun lever i Phantasiens Verden. Faldt hun i urette Hænder, da kunde der bringes noget meget Ubindeligt ud af hende, netop fordi der er saa megen Dwindelighed i hende.

d. 30.

Overalt krydses vore Veie. I dag har jeg mødt hende tre Gange. Jeg er vidende om hver hendes mindste Udflugt, naar og hvor jeg skal træffe hende; men denne Rundskab bruges ikke til at skaffe mig et Sammentræf med hende; tværtimod, jeg ødsler efter en frygtelig Maalestok. Et Møde, som ofte har kostet mig flere Timers Bøvl, bortødsles som en Bagatel; jeg træffer hende ikke, jeg tangerer blot hendes peripheriske Eksistens. Veed jeg, at hun skal hen til Fru Jansens, saa træffer jeg ikke gierne sammen med hende, uden forsaavidt det er mig af Bigtighed at anstille en enkelt Sagttagelse; jeg foretrækker at komme lidt før til Fru Jansens og om muligt møde hende i Døren, idet hun kommer og jeg gaaer, eller paa Trappen, hvor jeg da sjødesløst løber hende forbi. Det er det første Net, hvori hun maa spindes ind. Paa Gaden standser jeg hende ikke, eller jeg vexler en Hilsen med hende, men nærmer mig hende aldrig, men sigter bestandig paa Afstand. Vore idelige Sammenstød ere hende vel paafaldende, hun mærker vel, at der paa hendes Horizont

har viist sig et nyt Legeme, der i sin Gang paa en besynderlig uforstyrrende Maade griber forstyrrende ind i hendes; men den denne Bevægelse constituerende Lov har hun ingen Ahnelse om, hun fristes snarere til at see sig om til Høire og Venstre, om hun ikke kunde opdage det Punkt, der er Maalet; at det er hende, det er hun ligesaa uvidende om som hendes Antipode. Det gaaer hende ligesom mine Omgivelser i Almindelighed: de troe, jeg har en Mangfoldighed af Forretninger, jeg er idelig i Bevægelse og siger som Figaro: Een, to, tre, fire Intriger paa eengang, det er min Lyst. Først maa jeg kjende hende og hele hendes aandelige Tilstand, før jeg begynder mit Angreb. De fleste nyde en ung Pige, som de nyde et Glas Champagne i et skummende Dieblis, aah ja, det er ret smukt, og med mangen ung Pige er det vel det Høieste, man kan drive det til; men her er Mere. Er Indvidet for skrøbeligt til at taale Klarhed og Gjennemsigthed, nu vel, saa nyder man det Uklare, men hun kan aabenbart taale det. Jo mere Hengivelse man kan bringe ind i Elskoven, jo interessanter. Denne Diebliskets Nydelse er, om end ikke i udbortes saa dog i aandelig Forstand, en Voldtægt, og en Voldtægt er der kun en indbildt Nydelse i, den er, ligesom et stjaalet Kys, Noget, der ingen Art har. Nei, naar man kan bringe det dertil, et en Pige blot har en eneste Opgave for sin Frihed, den at hengive sig, at hun føler hele sin Salighed deri, at hun næsten tiltrygler sig denne Hengivelse og dog er fri, saa er der først Nydelse, men dertil hører altid aandelig Indflydelse.

Cordelia! Det er dog et herligt Navn. Jeg sidder hjemme og over mig selv i at tale ligesom en Papegoie, jeg siger: Cordelia, Cordelia, min Cordelia, Du min Cordelia. Jeg kan ikke bare mig for at smile ved Tanken om den Routine, hvormed jeg engang vil i et afgjørende Dieblis udtale disse Ord. Man bør altid gjøre Forstudier, Alt maa være lagt til Rette. Det er intet Under, at Digterne altid skildre dette Dus-Dieblis, det skønne Dieblis, hvor de Elskende

ikke ved Overghdelse (der er jo rigtignok Mange, der aldrig komme videre) men ved Nedstigelse i Kjærlighedens Hav afføre sig det gamle Menneske og stige op af denne Daab og nu først ret kjende hinanden som gamle Bekjendte, skjøndt de kun ere et Dieblig gamle. For en ung Pige er dette Dieblif altid det skønneste, og man bør, for ret at nyde det, altid være lidt høiere, saa man ikke blot er Baptisand men tillige Præst. Lidt Ironi gjør dette Dieblifs andet Dieblif til et af de interessanteste, det er en aandelig Afklædelse. Man maa være poetisk nok til ikke at forstyrre Akten, og dog maa Skjelmen altid sidde paa Buur.

d. 2. Juni.

Hun er stolt, det har jeg seet for længe siden. Naar hun sidder i Selskab med de tre Jansener, saa taler hun meget lidet, deres Pjat kjeder hende aabenbart, et vist Smil om Læberne synes at tyde derpaa. Dette Smil bygger jeg paa. — Til andre Tider kan hun overgive sig til en næsten drengeagtig Vildskab, til stor Forundring for Jansenerne. Uforklarligt er det mig ikke, naar jeg betænker hendes BarndomsLiv. Hun havde kun een eneste Broder, der var et Aar ældre. Hun kjender kun Fader og Broder, har været Vidne til alvorlige Optrin, det giver Affmag for den almindelige Gaasfnadder. Hendes Fader og Moder have ikke levet lykkeligt sammen; det, som ellers, tydeligere eller dunklere, vinker en ung Pige, vinker ikke hende. Det turde vel være muligt, at hun er raadvild om, hvad en ung Pige er. Maaskee turde hun i enkelte Dieblikke ønske, at hun ikke var Pige, men Mand.

Hun har Phantasi, Sjæl, Videnstab, kort, alle Substantialiteter, men ikke subjectivt reflecterede. Idag forvirkede et Tilfælde mig ret derom. Jeg veed af Firmaet Jansen, at hun ikke spiller, det strider mod Tantens Grundsætninger. Jeg har altid beklaget det, thi Musik er altid et godt Communicationsmiddel med en ung Pige, naar man, vel at mærke,

er saa forsigtig, ikke at træde op som Rjender. I dag kom jeg op til Fru Jansens, jeg havde lukket Døren halv op uden at banke paa, en Uforsømmethed, der ofte kommer mig tilgode og som jeg, naar fornødent gøres, afhjælper ved en Batterlighed, ved nemlig at banke paa den aabne Dør — hun sad der alene ved Fortepianoet — hun syntes at stjæle sig til at spille — det var en lille svensk Melodi — hun spillede ikke med Færdighed, hun blev utaalmelig, men da kom atter blidere Toner frem. Jeg lukkede Døren og blev udenfor, lyttende efter Afvejlingen i hendes Stemninger, der var stundom en Videnskab i hendes Spil, som erindrede om Zomfru Mettelil, der slog Guldharpn, saa Mælken af hendes Bryster sprang. — Der var noget Beemodigt, men og noget Dithyrambist i hendes Foredrag. — Jeg kunde have styrtet frem, grebet dette Dieblif — det havde været Daarskab. — Erindringen er ikke blot et Conserverings-Middel, men et Forøgelses-Middel, hvad der er gennemtrængt af Erindring virker dobbelt. — Man træffer ofte i Bøger, især i Psalmebøger, en lille Blomst — det har været et sjønt Dieblif, der gav Anledning til, at den blev nedlagt, Erindringen er dog endnu sjønnere. Hun lægger aabenbart Skjul paa, at hun spiller, eller spiller hun maaskee kun denne lille svenske Melodi — har den maaskee en særlig Interesse for hende? Alt dette veed jeg ikke, men derfor er denne Begivenhed mig af stor Bigtighed. Naar jeg nu engang taler fortroligere med hende, saa leder jeg hende ganske hemmeligt hen paa dette Punkt og lader hende styrte ned i denne Lem.

d. 3. Juni.

Endnu kan jeg ikke blive enig med mig selv om, hvorledes hun skal opfattes; jeg forholder mig derfor saa stille, saa ubemærkelig — ja som en Soldat i en Bedetkjæde, der kaster sig ned til Jorden og lytter efter den fjerneste Gjenlyd af en fremrykkende Fiende. Jeg er egentlig ikke til for hende, ikke i Betydning af et negativt Forhold, men i Betydning af

fler intet Forhold. Endnu har jeg intet Experiment vovet. — At see hende og elske hende, det var eet, saaledes hedder det i Romanen — ja det er sandt nok, hvis Kjærligheden ingen Dialektik havde; men hvad saaer man vel ogsaa at vide om Elskov af Romaner? Lutter Løgne, der hjælpe til at forføre Opgaven.

Naar jeg efter de Oplysninger, jeg nu har faaet, tænker tilbage paa det Indtryk, det første Møde gjorde paa mig, saa er min Forestilling om hende vel modificeret, men saavel til hendes som til min Fordeel. Det hører just ikke til Dagens Orden, at en ung Pige gaaer saaledes ganske alene, eller at en ung Pige saaledes synker ind i sig selv. Hun var prøvet efter min strenge Kritik: yndig. Men Ynde er et saare flygtigt Moment, der forsvinder som den Dag igaar, naar den er forbi. Jeg havde ikke forestillet mig hende i de Omgivelser, hvori hun lever, mindst saa ureflecteret fortrølig med Livets Storme.

Jeg gad dog vide, hvorledes det staaer sig med hendes Følelser. Forelsket har hun vistnok aldrig været, dertil er hendes Aand for frit flyvende, allermindst hører hun til disse theoretisk erfarne Jomfruer, hvem det længe før Tiden er saa geläufigt at tænke sig i en elsket Mands Arme. De Skikkelser af Virkeligheden, der ere komne hende imøde, have just ikke været istand til at bringe hende i Uklarhed om Forholdet mellem Drøm og Virkelighed. Hendes Sjæl næres endnu af Idealers guddommelige Ambrosia. Men det Ideal, der foresvæber hende, er vel just ikke en Hyrdinde eller en Heltinde i en Roman, en Elskerinde, men en Jeanne d'Arc eller noget Saadant.

Spørgsmaalet bliver altid, om hendes Uvindelighed er stærk nok til at lade den reflectere sig, eller om den blot vil nydes som Skjønhed og Ynde; Spørgsmaalet er, om man tør spørre Buen høiere. Det er allerede en stor Ting at

finde en reen umiddelbar Obindelighed, men tør man vove Changementet, saa har man det Interessante. I saa Fald bliver det bedst at skaffe hende en slet og ret Frier paa Halsen. Det er en Overtro, Folk have, at dette skulde skade en ung Pige. — Ja er hun en meget fin og zart Plante, der blot har eet Glands punkt i sit Liv: Ynde, saa er det jo altid det Bedste, at hun aldrig har hørt Kjærlighed nævne, men er dette ikke Tilfælde, saa er det en Gævinst, og jeg vilde aldrig tage i Betænkning at tilveiebringe en Frier, hvis der ingen var. Denne Frier maa heller ingen Carrikatur være, thi derved vindes Intet; det maa være ret en respectabel ung Mand, om muligt endog elskværdig, men dog for Lidt for hendes Videnskab. Hun overseer et saadant Menneſke, hun saaer Afſmag for Kjærlighed, hun mistvivler næsten om sin egen Realitet, naar hun føler sin Bestemmelse og seer hvad Virkeligheden byder, naar det at elske, siger hun, ikke er Andet, saa er det ikke Stort bevendt. Hun bliver stolt i sin Kjærlighed, denne Stolthed gjør hende interessant, den gennemlyser hendes Væsen med et høiere Incarnat; men tillige er hun sit Fald nærmere, men Alt dette gjør hende bestandigt mere og mere interessant. Imidlertid bliver det dog bedst, først at forsikre sig hendes Bekjendtskaber, for at see, om ikke der skulde være en saadan Frier. Gjemme gives der ingen Veilighed, thi der kommer saa godt som Ingen, men hun kommer dog ud, og der kunde en Slig vel findes. At skaffe En tilveie, før man veed dette, er altid betænkeligt; to hver for sig ubetydelige Friere kunde virke skadeligt ved deres Relativitet. Jeg saaer nu at see, om der ikke skulde sidde en saadan Elſker i Løn, som ikke har Mod til at storme Huset, en Hønseth, som ingen Veilighed seer i et saadant Klosterligt Huus.

Det bliver altsaa det strategiske Princip, Loven for alle Bevægelser i dette Felttog, altid at berøre hende i en interessant Situation. Det Interessante er altsaa det Gebeet, paa hvilket Striden skal føres, det Interessantes Potents skal udtømmes. Derſom jeg ikke har taget meget feil, saa er og=

saa hele hendes Bygning beregnet derpaa, saa at det, jeg forlanger, netop er det, hun giver, ja det, hun forlanger. Det er det, det kommer an paa, at belure, hvad den Enkelte kan give, og hvad hun som en Følge deraf fordrer. Mine Kjærligheds=Historier have derfor altid en Realitet for mig selv, de udgjøre et Livs=Moment, en Dannelses=Periode, som jeg bestemt veed Veffed om, ofte knytter endog en eller anden Færdighed sig dertil; jeg lærte at dansse for den første Piges Skjld, jeg elskede, jeg lærte at tale Fransk for en lille Dands=indes Skjld. Dengang gif jeg som alle Tosser tiltorvs, blev ofte narret. Nu lægger jeg mig efter Forprang. Maaskee har hun imidlertid udtømt een Side af det Interessante, hendes indesluttede Liv synes at tyde derpaa. Det gjelder altsaa om at finde en anden Side, der ved første Diekast slet ikke synes hende saa, men som netop paa Grund af dette Anstød bliver hende interessant. Til den Ende vælger jeg ikke det Poetiske, men det Prosaiske. Hermed altsaa Begyndelsen. Først neutraliseres hendes Dwindelighed ved prosaisk Forstandighed og Spot, ikke directe men indirecte, samt ved det absolute Neutrale: Mand. Hun taber næsten sin Dwindelighed for sig selv, men i denne Tilstand kan hun ikke holde sig alene, hun kaster sig i mine Arme, ikke som om jeg var Elsker, nei, endnu ganske neutralt, nu vaagner Dwindeligheden, man lokker den frem til dens høieste Elasticitet, man lader hende støde an mod en eller anden virkelig Gylldighed, hun gaaer ud over den, hendes Dwindelighed naaer næsten overnaturlig Høide, hun tilhører mig med en Verdens=Videnfab.

d. 5.

Langt behøvede jeg da ikke at gaae. Hun kommer i Huset hos Grosserer Waxter. Her har jeg ikke blot fundet hende, men ogsaa et Menneffe, der kom mig ligesaa beleiligt. Edvard, Sønnen der i Huset, er dødelig forelsket i hende, det behøver man blot et halvt Die til at see, naar man seer paa hans tvende. Han er ved Handelen, paa Faderens Con=

toir, et smukt Menneske, ret behagelig, noget bly, hvilket Sidste jeg troer ikke skader ham i hendes Dine.

Staffels Edvard! Han veed slet ikke, hvorledes han skal fange an med sin Kjærlighed. Naar han veed, hun er der om Aftenen, saa gjør han Toilet alene for hendes Skyld, tager sine nye sorte Klæder paa alene for hendes Skyld, Manchetter alene for hendes Skyld, og gjør saaledes næsten en latterlig Figur i Dagligstiuens forøvrigt dagligdagse Selskab. Hans Forlegenhed grændser til det Utrolige. Dersom det var en Maske, saa vilde Edvard være mig en farlig Medbeiler. Forlegenhed hører der stor Kunst til at bruge, men man opnaaer ogsaa Meget derved. Hvor ofte har jeg ikke brugt Forlegenhed for at narre en lille Jomfru. I Almindelighed udtale unge Piger sig meget haardt om forlegne Mandfolk, og dog holde de i Smug af dem. Lidt Forlegenhed smigrer saadant et Pigebarns Forsængelighed, hun føler sin Overlegenhed, det er Haand-pengene. Naar man nu har dæstet dem i Sovn, saa viser man netop ved en Velighed, hvor de maatte troe, man vilde døe af Forlegenhed, at man er saa langt derfra, at man godt kan gaae alene. Ved Forlegenhed taber man sin mandlige Betydning, og den er derfor ogsaa et relativt godt Middel til at neutralisere Kjænsforholdet, de blive derfor, naar de mærke, at det kun var Maske, beskjæmmede, rødme i dem selv, de føle meget godt, at de paa en Maade ere gaaede over deres Grændse; det er ligesom naar de for længe vedblive at behandle en Dreng som Barn.

b. 7.

Saa ere vi da Venner, Edvard og jeg; et sandt Venskab, et skønt Forhold er der mellem os, som det ikke har været siden Grækenlands skønneste Dage. Vi bleve snart Fortrolige, da jeg, efter at have indviklet ham i en Mangfoldighed af Betragtninger Cordelia betræffende, fik ham til at tilstaae sin Hemmelighed. Det forstaaer sig, naar alle

Hemmeligheder komme sammen, saa kan den gaae med. Stakels Fyr, han har allerede længe sukket. Han pynter sig hver Gang hun kommer, følger hende derpaa hjem om Aftenen, hans Hjerte banker ved Tanken om, at hendes Arm hviler paa hans, de spadserer hjem, liggende Stjerner, han ringer paa hendes Gadedør, hun forsvinder, han fortvivler — men haaber næste Gang. Han har endnu ikke havt Mod til at sætte sine Fødder over hendes Dørtærskel, han, som har saa ypperlig en Veilighed. Uagtet jeg ikke kan lade være, i mit stille Sind at spotte Edvard, saa er der dog noget Smukt i hans Barnlighed. Uagtet jeg ellers bilder mig ind at være temmelig bebandret i hele det erotiske Indbegreb, saa har jeg aldrig paa mig selv iagttaget denne Tilstand, denne Forelskelses Angst og Bæven, det vil sige, i den Grad, at den berøver mig Fatningen, thi ellers kjenner jeg den nok, men den er for mig saaledes, at den snarere gjør mig stærkere. Maaſkee vilde En sige, saa har jeg aldrig ret været forelsket; maaſkee. Jeg har skammet Edvard ud, jeg har opmuntret ham til at stole paa mit Venſkab. Imorgen ſkal han gjøre et afgjørende Skridt, personligt gaae hen og indbyde hende. Jeg har ſaaet ham bragt paa den fortvivlede Idee at bede mig at gaae med; jeg har lovet ham det. Han antager det for et overordentligt Venſkabs-Stykke. Veiligheden er ganſke ſom jeg onſker den, det er at falde med Døren ind i Stuen. Skulde hun have den ſjernelte Tvivl om Betydningen af min Optræden, ſaa ſkal igjen min Optræden forvirre Alt.

Før har jeg ikke været vant til at forberede mig paa min Conversation, nu er det blevet mig en Nødvendighed for at underholde Tanten. Jeg har nemlig paataget mig det hæderlige Hverv at converſere hende og derved at dække Edwards forelskede Bevægelſer mod Cordelia. Tanten har tidligere opholdt ſig paa Landet, og ſaaavel ved mine egne omhyggelige Studier i landøkonomiſke Skrifter ſom og ved Tantens paa Erfaring grundede Meddelelſer gjør jeg betydelige Fremſkridt i Indſigt og Duellighed. .

Søs Tanten gjør jeg fuldkommen min Lykke, hun anseer mig for et sat og stadigt Menneske, som man ret kan have Fornøielse af at indlade sig med, der ikke er som vore Modejunker. Søs Cordelia synes jeg ikke at være synderlig vel anstreden. Vel er hun en for reen uskyldig Qvindelighed til at fordre, at enhver Mand skal gjøre hende sin Opvartning, men dog føler hun altfor meget det Oprørske i min Eksistens.

Naar jeg saaledes sidder i den hyggelige Dagligstue, naar hun som en god Engel udbreder Gode overalt, over Alle, der komme i Berøring med hende, over Gode og Onde, da bliver jeg stundom utaalmelig i mig selv, jeg fristes til at styrte frem fra mit Skjul; thi skjøndt jeg sidder for Alles Dine i Dagligstuen, saa sidder jeg dog paa Luur; jeg fristes til at gribe hendes Haand, at omfavne den hele Pige, at skjule hende i mig, af Frygt for at Noget skulde berøve mig hende. Eller naar Edvard og jeg forlader dem om Aftenen, naar hun til Afsted rækker mig sin Haand, naar jeg holder den i min, stundom falder det mig vanskeligt at lade den Snegl slippe ud af min Haand. Taalmodighed — quod antea fuit impetus, nunc ratio est — hun maa spinde ganske anderledes ind i min Bæb, og da pludselig lader jeg hele Elskovens Magt bruse frem. Vi have ikke fordærvet os dette Moment ved Stikkerier, ved utidige Anticipationer, det kan Du takke mig for, min Cordelia. Jeg arbejder paa at udvikle Modsigelsen, jeg strammer Kjærlighedens Bue for at saare desto dybere. Som en Bueskytte slapper jeg Strængen, strammer den igjen, hører dens Sang, det er min Krigsmusik, men jeg figter endnu ikke, lægger endnu ikke Pilen paa Strængen.

Naar et ringe Antal af Personer ofte komme i Berøring med hinanden i det samme Bærelse, saa udvikler der sig let en Tradition om, hvor hver Enkelt har sin Plads, sit Stæde, det bliver for En et Billede, man naar man vil kan rulle op for sig, et Kort over Terrainet. Saaledes leve vi

nu ogsaa i det Wahlske Huus i Forening et Billede. Om Aftenen saa drikkes der da Thee. I Almindelighed flytter da Tanten, der hidtil har siddet i Sophaen, sig hen til det lille Szebord, hvilken Plads Cordelia igjen forlader, hun rykker hen til Theebordet foran Sophaen, hende følger Edvard, jeg følger Tanten. Edvard søger Hemmelighedsfuldhed, han vil hviste, i Almindelighed gjør han det saa godt, at han bliver reent stum, jeg gjør ingen Hemmelighed af mine Udgydelser for Tanten, Torvepriser, en Beregning over, hvor mange Potter Mælk der skal til eet Pund Smør, igjennem Flødens Medium og Smørfjernens Dialektik, det er virkelig Ting, som enhver ung Pige ikke blot kan høre paa, uden at tage Skade deraf, men, hvad langt sjældnere er, det er en solid og grundig og opbyggelig Conversation, lige forædlende for Hoved og Hjerte. Jeg vender i Almindelighed Ryggen til Theebordet og til Edvards og Cordelias Sværmeri, jeg sværmer med Tanten. Og er ikke Naturen stor og viis i sine Frembringelser, hvad er ikke Smør for en kostelig Gave, hvilket herligt Resultat af Natur og Kunst. Tanten vilde vist ikke være istand til at høre, hvad der bliver talt mellem Edvard og Cordelia, forudsat at der virkelig blev talt Noget, det har jeg lovet Edvard, og jeg holder altid Ord. Derimod kan jeg ypperligt høre hvert et Ord, der bliver vexlet, høre hver en Bevægelse. Det er mig af Vigtighed, thi man kan ikke vide, hvad et Menneske i sin Fortvibelse kan falde paa at vove. De forsigtigste og meest forknyttede Mennesker vove stundom de desperateste Ting. Skjøndt jeg saaledes ikke har det Mindste at gjøre med de to eenlige Folk, kan jeg dog godt mærke paa Cordelia, at jeg usynlig bestandig er tilstede mellem hende og Edvard.

Det er dog et eget Billede, vi Fire danne tilfammen. Vil jeg tænke paa bekjendte Billeder, saa kunde jeg vel finde en Analogi, forsaavidt som jeg ved mig selv tænker paa, Mephistopheles; Banffeligheden bliver imidlertid den, at Edvard ikke er nogen Faust. Gjør jeg mig selv til Faust

saa bliver Vansteligheden atter, at Eddard visseelig ikke er nogen Mephistopheles. Jeg er heller ikke nogen Mephistopheles, allermindst i Eddards Dine. Han anseer mig for sin Kjærligheds gode Genius, og deri gjør han vel, idetmindste kan han være sikker paa, at Ingen kan vaage omhyggeligere over hans Kjærlighed end jeg. Jeg har lovet ham at conversere Tanten, og jeg røgter dette hæderlige Hverv med al Alvor. Tanten forsvinder næsten for vore Dine i lutter Landøkonomi; vi gaae i Kjøkken og Kjælder, paa Loftet, seer til Høns og Vender, Gjæs o. s. v. Alt dette forarger Cordelia. Hvad jeg egentlig vil, kan hun naturligviis ikke begribe. Jeg bliver hende en Gaade, men en Gaade, der ikke frister hende til at ville gjætte, men som forbitterer, ja indignerer hende. Hun føler meget godt, at Tanten næsten bliver latterlig, og dog er Tanten en saa ærbørdig Dame, at hun visseelig ikke fortjente det. Paa den anden Side gjør jeg det saa godt, at hun meget vel føler, at det vilde være forgjæves, om hun vilde søge at rokke mig. Stundom driver jeg det da saa vidt, at jeg bringer Cordelia til i al Forborgenhed at smile ad Tanten. Det er Studer, som maae gjøres. Ikke som om jeg gjør det i Forening med Cordelia, langtfra, saa fik jeg hende aldrig til at smile ad Tanten. Jeg forbliver uforandret alvorlig grundig; men hun kan ikke lade være at smile. Det er den første falske Værdom: vi maae lære hende at smile ironisk; men dette Smil træffer næsten ligesaa meget mig som Tanten, thi hun veed slet ikke, hvad hun skal tænke om mig. Det var dog muligt, at jeg var saadant et ungt Menneſke, der for tidlig var bleven gammel, det var muligt; et Andet var ogsaa muligt, et Trede ogsaa o. s. v. Naar hun da har smilet ad Tanten, saa indigneres hun paa sig selv, jeg vender mig da om, og idet jeg vedbliver at tale med Tanten, seer jeg ganske alvorligt paa hende, saa smiler hun ad mig, ad Situationen.

Bort Forhold er ikke Forstaaelsens omme og trofaste Omfavnelser, ikke Attractioner, det er Misforstaaelsens Re-

pulsioner. Mit Forhold til hende er egentlig slet Intet; det er et reent aandeligt, hvilket naturligviis er slet Intet i Forhold til en ung Pige. Den Methode, jeg nu følger, har dog sine overordentlige Bequemmeligheder. Et Menneſke, der træder op ſom Cavaleer, han vækker en Miſtanke og reiſer ſig ſelv en Modſtand; Alt ſligt er jeg fritaget for. Man bevogter mig ikke, tvertimod, man vilde ſnarere udſee mig ſom et paalideligt Menneſke, der var ſkiftet til at bevogte den unge Pige. Methoden har kun een Feil, det er, at den er langſom, men den kan derfor og kun med Fordeel anvendes mod Individer, hvor det Interſſante er at vinde.

Hvilken forhyngende Magt har dog ikke en ung Pige, ikke Morgenluſtens Friſthed, ikke Vindens Suſen, ikke Havets Vjølighed, ikke Vinens Duft, ikke dens Viſlighed — Intet i Verden har denne forhyngende Magt.

Snart vil jeg haabe, at jeg har bragt det til det Punkt, at hun hader mig. Jeg har ganſke antaget Skikkelsen af en Peberſvend. Jeg taler ikke om Andet end om at ſidde mageſigt, ligge beqvemt, have en paalidelig Tjener, en Ven med et godt Godſæſte, at man ret kan stole paa ham, naar man gaaer med ham under Armen. Kan jeg nu ſaae Tanten til at forlade de landøkonomiſke Betragtninger, ſaa fører jeg hende herind paa, for at ſaae en mere direct Anledning til Ironi. En Peberſvend kan man lee ad, ja have lidt Medlidenhed med, men et ungt Menneſke, der dog ikke er uden Aand, oprører ved ſlig Udfærd en ung Pige, hele hendes Njons Betydning, dets Skjønhed og Poeti tilintetgjøres.

Saaledes gaae Dagene hen, jeg ſeer hende, men taler ikke med hende, jeg taler med Tanten i hendes Nærværelſe. En enkelt Nat kan det falde mig ind at give min Kjærlighed Luſt. Da gaaer jeg indhyſlet i min Kappe, med min Hue trykket ned over Vinene, udenfor hendes Vinduer. Hendes Sovetammer vender ud til Gaarden, men er, da Stedet

er et Hjørnестed, synligt fra Gaden. Undertiden staaer hun da et Dieblif ved Vinduet, eller hun aabner det, seer op mod Stjernerne, ubemærket af Alle, kun ikke af den, hun vel mindst af Alle vilde troe sig bemærket af. I disse Nattetimer gaaer jeg da som en Aand omkring, som Aand beboer jeg den Plads, hvor hendes Bolig er. Da glemmer jeg Alt, har ingen Planer, ingen Beregninger, kaster Forstanden overbord, udvider og styrker mit Bryst ved dybe Sukke, en Motion, jeg behøver for ikke at lide under det Systematiske i min Udsærd. Andre ere dydige om Dagen, synde om Natten, jeg er Forstillelse om Dagen, om Natten er jeg lutter Attraa. Hvis hun saae mig her, hvis hun kunde see ind i min Sjæl — hvis.

Hvis denne Pige vil forstaae sig selv, maa hun indrømme, at jeg er en Mand for hende. Hun er for heftig, for dybt bevæget til at blive lykkelig i Ægteskabet; det vilde være for lidet at lade hende falde for en slet og ret Forfører; naar hun falder for mig, saa frelser hun det Interessante ud af dette Skibbrud. Hun maa i Forhold til mig, hvad Philosopherne sige med et Ordspil: zu Grunde gehn.

Hun er egentlig kjed af at høre paa Edvard. Som det altid gaaer, hvor der er sat nævne Grændser for det Interessante, saa opdager man desto Mere. Hun lytter stundom til min Conversation med Tanten. Naar jeg da mærker det, da kommer en fjernt i Horizonten glimtende Anthydning fra en ganske anden Verden, til Forbauselse saavel for Tanten som for Cordelia. Tanten seer Lynet, men hører Intet, Cordelia hører Stemmen, men seer Intet. I samme Nu er imidlertid Alt i sin rolige Orden, Conversationen mellem Tanten og mig strider frem i sin eensformige Gang, ligesom Posthestene i Nattens Stilhed; Theemaskinens Beemod accompagnerer den. I slige Diebliffe kan der da stundom blive uhyggeligt i Dagligstuen, især for Cordelia. Hun har Ingen, hun kan tale med eller høre paa. Vender hun sig til Edvard, da løber

hun Fare for, at han i sin Forlegenhed gjør en dum Streg; vender hun sig til den anden Side, til Tanten og til mig, da fremkalder den Sikkerhed, her hersker, den taktfaste Conversations monotone Hammerslag, ligeoverfor Eddwards Usikkerhed den ubehageligste Modsatning. Jeg kan godt begribe, at det maa forekomme Cordelia, som om Tanten var forheret, saa aldeles bevæger hun sig i min Takts Tempo. Deeltage i denne Underholdning kan hun heller ikke; thi det er et af de Midler, jeg ogsaa har brugt for at oprøre hende, at jeg tillader mig at behandle hende aldeles som Barn. Ikke som om jeg paa Grund deraf skulde tillade mig nogensomhelst Frihed imod hende, langtfra, jeg veed godt, hvor forstyrrende Sligt kan virke, og det gjelder især om, at hendes Ubindelheden maa kunne reise sig reen og stjern igjen. Paa Grund af mit intime Forhold til Tanten er det let for mig at behandle hende som et Barn, der ikke har Forstand paa Verden. Derved er hendes Ubindelheden ikke fornærmet men blot neutraliseret; thi hendes Ubindelheden kan det ikke fornærme, at hun ikke veed Bested om Torvepriser, men vel kan det oprøre hende, at det skal være det Høieste i Livet. Tanten overbyder sig selv ved min kraftige Bistand i denne Retning. Hun er næsten bleven fanatisk, Noget, hun da kan takke mig for. Det Gæste, hun ikke kan finde sig i hos mig, er, at jeg ingen Ting er. Nu har jeg indført den Skik, hver Gang der er Tale om et Embede, som er ledigt, da at sige: det er et Embede for mig, og derpaa at tale høist alvorligt med hende derom. Cordelia mærker altid Ironien, det er blot det, jeg vil.

Stakkels Eddvard! Skade, at han ikke hedder Frijs. Hver Gang jeg i mine stille Overveielser dvæler ved mit Forhold til ham, kommer jeg altid til at tænke paa Frijs i Bruden. Eddvard er desuden ligesom dette hans Forbillede Corporal i Borgergarden. Naar jeg skal være ærlig, saa er Eddvard ogsaa temmelig kjedelig. Han griber ikke Sagen rigtig an, han møder altid pyntet og stram. Af Venstreb for

ham, unter uns gesagt, møder jeg saa skjodesløs som muligt. Staffels Edvard! Det Eneste, der næsten gjør mig ondt, er, at han er mig saa uendelig forbunden, at han næsten ikke veed, hvorledes han skal takke mig. At lade mig takke derfor, det er virkelig for meget.

Hvorfor kan I nu dog ikke være kjont rolige? Hvad har I nu bestilt den hele Morgenstund andet end at ruske i min Marquise, trække i mit Reflexions=Speil og Snoren ved samme, lege med Klokkestrængen fra tredje Etage, støde mod Ruderne, kørte paa enhver Maade forkynde Eders Tilbær, som om I vilde vinke mig ud til Eder? Ja Veiret er godt nok, men jeg har ingen Vist, lad mig blive hjemme . . . I kaade, overgivne Zephyrer, I glade Dreng, I kan jo gaae alene; hav Eders Morstab som altid med de unge Piger. Ja jeg veed det, Ingen forstaaer saa forførerisk at omfavne en ung Pige som I; det er forgjæves hun vil snoe sig fra Eder, hun kan ikke vikle sig ud af Eders Slynge — og hun vil det heller ikke; thi I kjøle og svale, ophidse ikke . . . Gaaer Eders egen Gang! lad mig blive udenfor . . . Saa har I ingen Fornøielse deraf, mener I, I gjør det ikke for Eders egen Skyld . . . Nu vel, jeg gaaer med; men paa to Betingelser. For det Første. Der boer paa Kongens Nytorv en ung Pige, hun er meget deilig, men har tillige den Ufor=skammenhed ikke at ville elske mig, ja hvad værre er, hun elsker en Anden, og det gaaer saavidt, at de spadserer med hinanden under Armen. Klokken 1 veed jeg, at han skal hente hende. Nu lover I mig, at de stærkeste Blæsere blandt Eder forblive skjulte et eller andet Sted i Nærheden indtil det Dieblis, da han med hende træder ud af Gadedøren. I samme Moment, som han vil dreie ned ad store Kongensgade, styrter dette Detafchement sig frem, tager paa den høfligste Maade Hatten af Hovedet paa ham, og fører den med en jævn Fart, netop paa en Alens Distance foran ham; ikke

hurtigere, thi da var det tænkeligt han vendte hjem igjen. Han troer bestandig i næste Secund at gribe den; han slipper end ikke hendes Arm. Paa den Maade fører J ham og hende gennem store Kongensgade, langs Volden til Nørreport, til Høibroplads . . . Hvor lang Tid kan der vel medgaae der- til? jeg tænker circa en halv Time. Kloffen halv to præcise kommer jeg fra Østergade. Naar hiint Detaschement nu har ført de Elfsende ud midt paa Pladsen, da gøres et voldsomt Angreb paa dem, ved hvilket J ogsaa rive hendes Hat af, splitte hendes Krøller ad, bortfører hendes Schawl, medens under Alt dette hans Hat jublende gaar høiere og høiere tilbeirs; kort J frembringer en Confusion, saa hele det høist- ærede Publikum, ikke jeg alene, udbryder i en Skoggerlatter, Hundene begynde at gøe, Taarn-Vægteren at klemte. J mager det saaledes, at hendes Hat flyver hen til mig, som bliver den Lykkelige, der skal overrække den. — For det Andet. Den Afdeling, der følger mig, lystrer hvert mit Bink, holder sig inden Sammelighedens Grændser, fornærmer ingen smuk Pige, tillader sig ingen større Frihed, end at hendes barmhellige Sjæl kan under den hele Spøg bevare sin Glæde, Læben sit Smil, Diet sin Rolighed, og Hjertet blive uden Angst. Bover Een af Eder at bære sig anderledes ad, saa skal Eders Navn være forbandet. — Og nu afsted til Liv og Glæde, til Ungdom og Skjønhed; viser mig, hvad jeg ofte har seet, hvad jeg aldrig bliver træt af at see, viser mig en skøn, ung Pige, udfolder hendes Skjønhed for mig saaledes, at hun selv bliver end skønnere; examinerer hende saaledes, at hun har Glæde af denne Examination! — — — Jeg vælger Bredgaden, men jeg kan, som J veed, kun disponere over min Tid til halv to. — — —

Der kommer en ung Pige, pyntet og stram, ja det er ogsaa Søndag idag . . . . Svaler hende en Smule, tilviister hende Kjærlighed, glider i sagte Strømninger hen over hende, omfavner hende med Eders uskyldige Berøring! Hvor ahner jeg Kindens fine Rødmen, Læben farves stærkere, Barmen løfter sig . . . ikke sandt, min Pige, det er ubeskriveligt, det er en salig Nydelse at indaande denne friske Lustning? Den

lille Krabe bugger sig som et Blad. Hvor sundt og fyldigt hun aander. Hendes Stridt sagtnes, hun næsten bæres af den sagte Lustning, som en Sky, som en Drøm . . . Blæser lidt stærkere, i længere Drag! . . . Hun samler sig; Armene trække sig nærmere ind til Barmen, som hun bedækker forsigtigere, at ikke et Bindpuft skal være for nærgaaende, at det ikke smidigt og kjøligt skal snige sig ind under den lette Bedækning . . . Hun rødmer sundere, Kinden bliver fyldigere, Diet gennemfsigtigere, Gangen mere taktfast. Al Ansættelse forskjønner et Menneske. Enhver ung Pige burde forelske sig i Zephyren; thi ingen Mand forstaaer dog saaledes som den, idet den strider med hende, at forhøje hendes Skjønhed . . . . Hendes Legeme bøier sig lidt forover, Hovedet seer mod Solsdens Spidse . . . . Standser lidt! det er for meget, hendes Figur bliver bred, taber sin skønne Smalhed . . . . Svaler hende lidt! . . . . Ikke sandt, min Pige, det er vederkvægende, naar man er bleven varm, da at føle disse forfriskende Gysninger; man kunde aabne sin Favn af Taknemmelighed, af Glæde over Tilværelsen . . . . Hun vender Siden til . . . Nu hurtigt et kraftfuldt Pust, at jeg kan ahne Formernes Skjønhed! . . . Lidt stærkere! at Drapperiet kan slutte mere nøiagtigt . . . . Det er for meget! Stillingen bliver uskøn, det lette Godskifte forstyrres . . . Hun vender sig atter om . . . Blæser nu til, lader hende forsøge sig! . . . . Det er nok, det er for meget: hendes ene Krølle er falden ned, . . . vil I see at styre Eder! — — Der kommer et heelt Regiment opmarscherende:

Die eine ist verliebt gar sehr;
Die andre wäre es gerne.

Så det er umægteligt en daarlig Ansættelse i Livet, at gaae med sin tilkommende Svoger under den venstre Arm. Det er for en Pige omtrent det Samme som det er for en Mand at være Ekstrasriver . . . Men Ekstrasriveren kan avancere; han har tillige sin Plads i Contoiret, er med ved overordentlige Leiligheder, det er ikke Svigerindens Lod; men

saa er, til Gjengjæld, hendes Avancement ikke saa langsomt —
 naar hun avancerer og forflyttes over i et andet Contoir . . . .
 Blæser nu lidt raft op! Naar man har et fast Punkt at
 slutte sig til, saa kan man nok gjøre Modstand . . . Centrum
 trænger kraftigt frem, Bingerne kunne ikke følge . . . Han
 staaer fast nok, ham kan Vinden ikke røkke, dertil er han for
 tung — men ogsaa for tung til, at Bingerne vilde kunne hæve ham
 fra Jorden. Han stormer frem for at vise — at han er et
 tungt Legeme; men jo mere ubevæget han staaer, desto mere
 lide Pigeboerne derunder . . . Mine skønne Damer maa
 jeg ikke være til Tjeneste med et godt Raad: lad De den
 tilkommende Mand og Svoger udenfor, forsøg at gaae alene,
 og De skal see, De vil have meget mere Fornøielse deraf . . .
 Blæser nu lidt sagtere! . . . hvor de tumle sig i Vindens
 Bølger; snart figurere de lige oversfor hinanden paa Siden
 ned ad Gaden — kan nogen Dandsemusik frembringe en lysti-
 gere Munterhed, og dog udmatter Vinden ikke, den styrker . . .
 Nu seie de ved Siden af hinanden for fulde Seil ned ad
 Gaden — kan nogen Valts mere forførerisk ribe en ung Pige
 med sig, og dog trætter Vinden ikke, men bærer . . . Nu
 vende de dem om til Manden og Svogeren . . . Ikke sandt,
 lidt Modstand er behagelig, man strider gjerne for at komme
 i Besiddelse af hvad man elsker; og man naaer nok hvad man
 kæmper for, der er en højere Styrelse, der kommer Kjærlig-
 heden til Hjælp, see derfor har Manden Vinden med sig . . .
 Har jeg ikke indrettet det rigtigt: naar man selv har Vinden
 paa Ryggen, saa kan man let styre den Elskede forbi, men
 naar man har den mod sig, saa kommer man i en behagelig
 Bevægelse, saa flyer man hen til den Elskede, og Vindens
 Pust gjør En sundere, og mere fristende, og mere forførerisk,
 og Vindens Pust kjøler Læbens Frugt, der helst vil nydes
 kold, fordi den er saa heed, som Champagne heder, idet den
 næsten iisner . . . Hvor de lee, og snakke, — og Vinden
 tager Ordene bort — er her nu ogsaa Noget at tale om? —
 og de lee atter og bøie sig for Vinden, og holde paa Hatten,
 og vogte paa Fodderne, . . . Standser nu, at de unge

Piger ikke blive utaalmelige, og brede paa os, eller bange for os! — — Ret saa, resolut og gewaltig, det høre Been foran det venstre . . . Hvor seer hun sig dristig og kjæk om i Verden . . . Seer jeg ret, hun holder jo En under Armen, altsaa forlovet. Lad see, mit Barn, hvilken Present Du har faaet paa Livets Juletræ . . . Oh ja! det seer virkelig ud til at være en meget solid Forlovet. Hun er da i Forlovelsens første Stadium, hun elsker ham — vel muligt, men dog flagrer hendes Kjærlighed, viid og rummelig, løst om ham; hun eier endnu den Kjærligheds-Naabe, der kan skjule Mange . . . . Blæser lidt til! . . . Ja naar man gaaer saa stærkt, saa er det intet Under, at Hattebaandene stramme sig mod Vinden, at det seer ud som bare disse, liig Binger, denne lette Skabning — og hendes Kjærlighed — ogsaa den følger som et Elverskor, Vinden leger med. Ja naar man saaledes seer Kjærligheden, saa seer den saa runnelig ud; men naar man skal iføre sig den, naar Sløret skal syes om til en Daglig-Kjole — saa bliver der ikke Raad til mange Pus . . . . Oh Gud bevares! Naar man har havt Mod til at vove et afgjørende Skridt for hele Livet, saa skulde man ikke have Courage til at gaae lige luft mod Vinden. Hvo tvivler derom? jeg ikke; men ingen Hidfighed min lille Frøken, ingen Hidfighed. Tiden er en slem Tugtemester, og Vinden er heller ikke daarlig . . . . Driller hende lidt! . . . . Hvor blev Vommestørklædet af? . . . jo, De fik det dog igjen . . . Der gif det ene Hattebaand løs . . . det er rigtigt høist generende for den Tilkommende, som er nærværende . . . Der kommer en Beninde, som De skal hilse paa. Det er første Gang hun seer Dem som forlovet; det er jo for-at vise Dem som saadan, at De er her i Bredgaden og fremdeles agter dem ud paa Langelinie. Saavidt jeg veed er det Skik, at Vgtesfolkene den første Søndag efter Brylluppet gaae i Kirke, de Forlovede derimod paa Langelinie. Ja en Forlovelse har virkelig i Almindelighed ogsaa meget tilfældes med Langelinie . . . . Pas nu paa, Vinden tager i Hatten, hold lidt paa den, bøj Hovedet ned . . . Det er dog virkelig fatalt,

De fik slet ikke hilst paa Veninden, fik ikke Møjlighed til at hilse med den overlegne Mine, en forlovet Pige bør antage lige overfor de usforlovede . . . . Blæser nu lidt jagtere! . . . nu komme de gode Dage . . . . hvor hun klynger sig fast til den Elskede, hun er saa langt foran ham, at hun kan vende Hovedet tilbage og se op paa ham, og glæde sig over ham, hendes Rigdom, hendes Lykke, hendes Haab, hendes Fremtid . . . O min Pige, Du gjør for meget af ham . . . Eller har han ikke mig og Vinden at takke for, at han seer saa kraftfuld ud? Og har Du selv ikke mig og de sagte Lustninger, der nu helbrede Dig og bringe Din Smerte i Glemmel, at takke for, at Du selv seer saa livsfrisk, saa længselsfuld, saa ahnende ud?

Og jeg vil ikke have en Student,
Som ligger og læser om Natten,
Men jeg vil have en Officier,
Som gaaer med Fjær udi Hatten.

Det seer man strax paa Dig, min Pige, der er Noget i Dit Blik . . . Nei Du er ingenlunde tjent med en Student . . . Men hvorfor just en Officier? Skulde en Candidat, der var færdig med Studeringerne, skulde han ikke kunne gjøre det Samme? . . . . I dette Dieblis kan jeg imidlertid hverken tjene Dig med en Officier, eller med en Candidat. Derimod kan jeg tjene Dig med nogle tempererende Njølinger . . . . Blæser nu lidt op! . . . Det var ret, fast Silkeschavlet tilbage over Skulderen; gaa ganske langsomt, saa bliver Vinden nok lidt blegere, og Dietz Glands ikke saa hæftig . . . Saaledes. Ja lidt Motion især i et saadant deiligt Veir som idag, og saa lidt Taalmodighed, saa faaer De nok Officieren. — — Det er et Par, der er bestemt for hinanden. Hvilken Taktfasthed i Gangen, hvilken Sikkerhed i den hele Optræden, bygget paa gjensidig Tillid, hvilken harmonia præstabilita i alle Bevægelser, hvilken suffisiant Grundighed. Deres Stillinger ere ikke lette og gratuite, de dandse ikke med hinanden, nei der er en Varighed i dem, en Djærvhed, som op=

vækker et ubedrageligt Haab, som indgyder gjensidig Agtelse. Jeg vedder paa, deres Livs=Anskuelse er denne: Livet er en Bei. Og til at gaae med hinanden under Armen gjennem Livets Glæder og Sorger, synes de ogsaa bestemte. De har=monere i den Grad, at Damen endog har opgivet Fordringen paa at gaae paa Fliserne . . . . Men, I kjære Zephyrer, hvorfor have I saa travlt med det Par? Det synes ikke at være værd at lægge Mærke til. Skulde der være noget Særdeles at bemærke? . . . . dog Kloften er halv to, afsted til Høibroplads.

Man skulde ikke troe, at det var muligt, i det Hele saa nøiagtigt at beregne en hjælelig Udviklings=Historie. Det viser, hvor jund Cordelia er. I Sandhed, det er en udmærket Pige. Vel er hun stille og beskedn, fordringsløs, men dog ligger der ubevidst i hende en uhyre Fordring. — Det var mig paafaldende, da jeg idag seer hende komme ind ad Døren ude fra. Den Smule Modstand, som et Windpust kan gjøre, vækker ligesom alle Magter i hende uden at der dog er Strid i hende. Hun er ikke en lille ubetydelig Pige, der forsvinder mellem Jingrene, saa skrøbelig, at man næsten er angst for, at hun skal gaae itu ved at man seer paa hende; men hun er heller ei en pretentionsfuld Pragtblomst. Som en Læge kan jeg derfor med Fornøielse iagttage alle Symptomer i denne Sundheds=Historie.

Efterhaanden begynder jeg i mit Angreb at rykke hende nærmere, at gaae over til mere direkte Angreb. Skal jeg betegne denne Forandring paa mit militaire Kort over Familien, saa vil jeg sige: jeg har dreiet min Stol saaledes, at jeg nu vender Siden til hende. Jeg indlader mig mere med hende, tiltaler hende, afløkker hende Svar. Hendes Sjæl har Videnskab, Hestighed, og uden at være ved naragtige og for=fængelige Reflexioner tilspidset paa det Aparte, har den en

Trang til det Ualmindelige. Min Ironi over Menneffenes Daarlighed, min Spot over deres Feighed, over deres lunkne Dorstighed fængsler hende. Hun holder nok af at styre Solvognen over Himlens Bue, at komme Jorden for nær og svie Menneffene en Smule. Stole paa mig gjør hun imidlertid ikke; hidtil har jeg forhindret enhver Tilnærmelse endog i aandelig Henseende. Hun maa styrkes i sig selv, inden jeg lader hende hvile sig til mig. Glimtviis kan det vel see ud som om det var hende, jeg vilde gjøre til min Fortrolige i mit Frimureri, men det er ogsaa kun glimtviis. Hun selv maa udvikles i sig selv; hun maa føle sin Sjæls Spændkraft, hun maa tage og løfte paa Verden. Grad Fremgang hun gjør, det viser hendes Replik mig let, og hendes Die; jeg har en ganske enkelt Gang seet en Tilintetgjorelsens Brede deri. Mig maa hun Intet skylde; thi fri maa hun være, kun i Frihed er Kjærlighed, kun i Frihed er Tidsfordriv og evig Moro. Magtet jeg nemlig lægger an paa, at hun ligesom med en Natur=Nødvendighed maa synke i min Favn, stræber at bringe det dertil, at hun graviterer til mig, saa gjelder det dog tillige om, at hun ikke falder som et tungt Legeme, men saaledes som Aand graviterer mod Aand. Magtet hun skal tilhøre mig, maa dette dog ikke være identisk med det Ufsjønne, at hun hviler paa mig som en Byrde. Hun maa hverken være mig i physisf Henseende et Paahæng, eller i moralsk Henseende en Forpligtelse. Smellem os To skal kun herse Frihedens eget Spil. Hun skal være mig saa let, at jeg kan tage hende paa min Arm.

Næsten bestjefstiger Cordelia mig altfor meget. Jeg taber igjen min Ligevægt ikke ligeoverfor hende, naar hun er tilstede, men naar jeg i strængeste Forstand er alene med hende. Jeg kan længes efter hende, ikke for at tale med hende, men blot for at lade hendes Billede svæbe mig forbi; jeg kan liste mig efter hende, naar jeg veed, hun er gaaet ud, ikke for at blive seet, men for at see. Forleden Aften fulgtes vi ud af Døren fra Baxters; Edbard ledsagede hende. I største Hast

skiltes jeg fra dem, ilte om ad en anden Gade, hvor min Tjener ventede mig. I et Nu var jeg klædt om, og mødte hende endnu engang, uden at hun ahnede det. Edbard var da stum som altid. Forelsket er jeg vistnok, men ikke i almindelig Forstand, og dermed maa man ogsaa være meget forsigtig, det har altid farlige Conseqventser; og man er det jo kun eengang. Dog Kjærlighedens Gud er blind, naar man er fløgtig, kan man nok narre ham. Kunsten er i Forhold til Indtryk at være saa modtagelig som muligt, at vide, hvad Indtryk man gjør paa, og hvad Indtryk man faaer af enhver Pige. Paa den Maade kan man endog være forelsket i Mange paa eengang, fordi man er forskjelligt forelsket i den Enkelte. At elske Een er for lidt; at elske Alle er Overfladighed; at kjende sig selv og elske saa mange som muligt, at lade sin Sjæl skjule alle Elskovens Magter i sig saaledes, at hver faaer sin bestemte Næring, medens dog Bevidstheden omfatter det Hele — det er Nydelse, det er at leve.

d. 3. Juli.

Edbard kan egentlig ikke klage paa mig. Vel vil jeg, at Cordelia skal forsee sig paa ham, at hun ved ham skal faae Affmag paa den flette og rette Kjærlighed og derved gaae ud over sin egen Grændse; men dertil hører netop, at Edbard ingen Karriatur er; thi saa hjælper det ikke. Edbard er nu ikke blot i borgerlig Forstand et godt Parti, det har i hendes Dine Intet at betyde, en Pige paa sytten Aar seer ikke paa Eligt; men han har adskillige personlige elskværdige Egenskaber, som jeg søger at hjælpe ham at sætte i det fordeelagtigste Lys. Som en Pyntekone, som en Decorateur styrer jeg ham saa godt ud som muligt, efter Hujets Kræfter, ja jeg hænger stundom lidt laant Stads paa ham. Naar vi da følges ad derhen, er det mig ganske besynderligt at gaae ved hans Side. Det er mig som var han min Broder, min Søn, og dog er han min Ven, min Jævnaldrende, min Rival. Farlig kan han aldrig blive mig. Jo mere jeg derfor kan

faae ham hævet, da han dog skal falde, desto bedre, desto mere Bevidsthed vækker det i Cordelia om hvad hun forsmaaer, desto hæftigere Ahnelse om hvad hun attraaer. Jeg hjælper ham til Rette, jeg anbefaler ham, fordi jeg gjør Alt hvad en Ven kan gjøre for en Ven. For ret at give min Kulde Relief, ivrer jeg næsten mod Edvard. Jeg skildrer ham som en Sværmer. Da Edvard slet ikke veed at hjælpe sig selv, saa maa jeg trække ham frem.

Cordelia hader og frygter mig. Hvad frygter en ung Pige? Mand. Hvorfor? fordi Mand udgjør Negationen af hele hendes qvindelige Eksistens. Mandlig Skjønhed, et indtagende Bæsen o. s. v. ere gode Midler. Man kan ogsaa gjøre Erobring med dem, men aldrig vinde en fuldkommen Seier. Hvorfor? fordi man befriger en Pige i hendes egen Potens, og i hendes egen Potens er hun dog altid den stærkeste. Ved hine Midler kan man bringe en Pige til at rødme, til at slaae Diet ned, men aldrig frembringe den ubeskrivelige, besnærende Angst, der gjør hendes Skjønhed interessant.

*Non formosus erat, sed erat facundus Ulixes,
et tamen aequoreas torsit amore Deas.*

Enhver bør nu kjende sine Kræfter. Men det er Noget, der ofte har oprørt mig, at selv de, der have Gaver, bære sig saa usjæfkræftigt ad. Egentlig burde man strax kunne see paa enhver ung Pige, der er bleven et Offer for en Andens eller rettere for sin egen Kjærlighed, i hvilken Retning hun er bleven bedragen. Den øvede Morder fører et bestemt Stød, og det erfarne Politik kjender strax Gjerningsmanden, naar det seer Saaret. Men hvor træffer man slige systematiske Forførere, hvor slige Psykologer. At forføre en Pige, det betyder for de Fleste at forføre en Pige, og dermed Punktum, og dog ligger der et heelt Sprog skjult i denne Tanke.

Hun hader mig — som Qvinde; hun frygter mig — som en begavet Qvinde; hun elsker mig — som det gode

Hoved. Denne Strid har jeg nu for det Første faaet tilveiebragt i hendes Sjæl. Min Stoltthed, min Trods, min kolde Spot, min hjerteløse Ironi frister hende, ikke som om hun skulde ville elske mig; nei der er visselig ikke Spor af slige Følelser i hende, mindst af Alt imod mig. Hun vil kæmpes med mig. Den frister hende den stolte Uafhængighed ligeoverfor Mennesker, en Frihed som Arabernes i Orkenen. Min Latter og Særhed neutraliserer enhver erotisk Udladning. Hun er temmelig fri imod mig, og forsaavidt der er nogen Tilbageholdenhed, er den mere intellectuel end qvindelig. Hun er saa langt fra at see en Elsker i mig, at vi blot staae i Forhold til hinanden som to gode Hoveder. Hun tager mig i Haanden, trykker mig i Haanden, leer, viser mig en vis Opmærksomhed i reen græst Forstand. Naar da Ironikeren og Spotteren længe nok har gjækket hende, da følger jeg hiin Anvisning, der findes i det gamle Vers: Ridderen breder ud sin Skappe saa rød og beder skøn Zomfru at sidde derpaa. Ikke udbreder jeg imidlertid min Skappe for at sidde med hende paa Jordens Grønsbær, men for at forsvinde med hende i Luften, i Tankens Flugt. Eller jeg tager hende ikke med, men sætter mig overskrævs paa en Tanke, hilser ad hende med Haanden, kysser paa Fingeren, bliver usynlig for hende, kun hørlig i det bevingede Ords Susen, bliver ikke som Jehova mere og mere synlig i Stemmen, men mindre og mindre, fordi jo mere jeg taler, jo høiere stiger jeg. Da vil hun med, afsted paa dristige Tankers Flugt. Dog det er kun et eneste Dieblif, i næste Moment er jeg kold og tør.

Der er forskjellige Arter af qvindelig Rødme. Der er den grove Rødsteens-Rødme. Det er den, Romanfrieverne altid have nok af, naar de lade deres Heltinder rødme über und über. Der er den fine Rødme; det er Aandens Morgenrøde. Hos en ung Pige er den ubetalelig. Den flygtige Rødme, der følger en lykkelig Idee, er skøn hos Manden, skjønnere hos Unglingen, yndig hos Qvinden. Det er Lynets

Glimt, Aandens Kornmod. Den er skønnest hos Unglingen, yndig hos Pigen, fordi den viser sig i sin Somfruelighed, og derfor har den ogsaa Overræstelsens Blufærdighed. Jo ældre man bliver, jo mere forsvinder denne Rødme.

Stundom læser jeg Noget høit for Cordelia; i Alminde-
lighed meget ligegyldige Ting. Edvard maa som sædvanligt
holde Øyset; jeg har nemlig gjort ham opmærksom paa, at
det var en meget god Maade, paa hvilken man kan sætte sig
i Rapport til en ung Pige, at laane hende Bøger. Han har
ogsaa vundet Afstilligt derved; thi hun er ham ret forbunden
derfor. Den, der vinder meest, er jeg; thi jeg bestemmer
Valget af Bøgerne og staaer bestandigt udenfor. Her har jeg
en viid Tumleplads for mine Observationer. Jeg kan give
Edvard hvilke Bøger jeg vil, da han ikke forstaaer sig paa
Litteratur, jeg kan vove hvad jeg vil, i hvilket som helst Extrem.
Naar jeg nu kommer sammen med hende om Aftenen, da tager
jeg ligesom tilfældigviis Bogen i Haanden, bladrer lidt i den,
læser halv høit, roser Edvard for hans Opmærksomhed. Jeg
vilde ved et Experiment iastes forviisje mig om hendes Sjæls
Spændkraft. Jeg var raadvild, om jeg skulde lade Edvard
laane hendes Schillers Gedichte, for at jeg tilfældigviis kunde
støde paa Theklas Sang, der skulde forelæses, eller Børgers
Gedichte. Jeg valgte det Sidste, fordi især hans Lenore dog
er lidt overspændt, hvor skøn den end ellers er. Jeg slog
Lenore op, læste dette Digt høit med al den Pathos, der var
mig mulig. Cordelia var bevæget, hun syede med en Til-
somhed, som var det hende, Wilhelm kom at afhente. Jeg
standsede, Tanten havde hørt til uden synderlig Deeltagelse;
hun frygter sig hverken for levende eller for døde Wilhelmer,
er desuden heller ikke Tydskan ganske mægtig; fandt sig
derimod ganske i sit Es, da jeg viste hende det skjønt ind-
bundne Exemplar og begyndte en Samtale om Bogbinder-
Arbejde. Min Hensigt var at tilintetgjøre hos Cordelia
Indtrykket af det Pathetiske i samme Dieblif, som det var
vakt. Hun blev lidt angst, men det var mig tydeligt, at

denne Angst ikke virkede fristende, men unheimlich paa hende.

Mit Die har idag for første Gang hvilet paa hende. Man siger, at Sønnen kan gjøre et Dielaag saa tungt, at det lukker sig; maaskee kunde dette Blik formaae noget Vignende. Diet lukker sig og dog røre dunkle Magter sig i hende. Hun seer ikke, at jeg seer paa hende, hun føler det, føler det over hele Legemet. Diet lukker sig, og det er Nat; men inden i hende er det lys Dag.

Edvard maa bort. Han gaaer paa det Yderste; hvert Dieblik kan jeg vente, at han gaaer hen og gjør hende en Kjærligheds-Erklæring. Det er der Ingen, der bedre kan vide end jeg, der er hans Fortrolige, og som med Flid holder ham i denne Exaltation, for at han kan virke desto mere paa Cordelia. At lade ham komme til at tilstaae sin Kjærlighed, er dog for bobeligt. Vel veed jeg, at han faaer et Nei, men dermed er Historien ikke ude. Han vil vistnok tage sig det meget nær. Dette vil maaskee bevæge og røre Cordelia. Skjondt jeg i saa Fald ikke behøver at frygte det Værste, at hun skulde gjøre det om igjen, vil dog hendes Sjæls Stoltshed muligen tage Skade ved denne rene Medlidenhed. Skeer det, saa er min Hensigt med Edvard aldeles forseilet.

Mit Forhold til Cordelia begynder at tage dramatisk Tillob. Noget maa der stee, hvad det saa end er, blot iagttagende kan jeg ikke længere forholde mig, uden at lade Dieblikket gaae forbi. Overraskes maa hun, det er nødvendigt; men naar man vil overraske hende, maa man være paa sin Post. Det, der i Almindelighed vilde overraske, vilde maaskee ikke virke saaledes paa hende. Hun maa egentlig overraskes saaledes, at det i første Nu næsten er Grunden til hendes Overraskelse, at der stee noget ganske Almindeligt. Succes-

fiwt maa det vise sig, at der dog laae noget Overrassende implicate deri. Dette er ogsaa bestandig Loven for det Interessante, og dette igjen Loven for alle mine Bevægelser med Hensyn til Cordelia. Naar man blot veed at overraske, har man altid bundet Spil; man suspenderer et Dieblif den Paa-gjældendes Energi, gjør det umuligt for hende at handle, og det, hvad enten man bruger det Ualmindelige, eller det Almindelige som Middel. Jeg erindrer endnu med en vis Selvtilfredshed et dumdriftigt Forsøg mod en Dame af fornemmere Familie. Forgjebes havde jeg i nogen Tid skjult sneget mig omkring hende for at finde en interessant Berøring, da møder jeg hende en Middag paa Gaden. Jeg var sikker paa, at hun ikke kjendte mig, eller vidste, at jeg hørte til her i Byen. Hun gik alene. Jeg smuttede hende forbi, saa jeg kom til at møde hende Ansigt til Ansigt. Jeg gik afveien for hende, hun beholdt Iliiserne. I dette Moment kastede jeg et veemodigt Blik paa hende, jeg troer næsten jeg havde en Taare i Øiet. Jeg tog min Hat af. Hun standsede. Med bevæget Stemme og et drømmende Blik sagde jeg: vredes ikke, naadige Frøken, en Vighed mellem Deres Træk og et Bæsen, som jeg elsker af min hele Sjæl, men som lever fjernt fra mig, er saa paafaldende, at De vil tilgive mig min besynderlige Udsærd. Hun troede, jeg var en Sværmer, og en ung Pige kan godt lide lidt Sværmeri, især naar hun tillige føler sin Overlegenhed og tør smile ad En. Rigtig, hun smilede, hvilket klædte hende ubeskriveligt. Med en fornem Nedladenhed hilsede hun til mig, og smilede. Hun fortsatte sin Gang, saa meget som to Skridt gik jeg ved hendes Side. Nogle Dage senere mødte jeg hende, jeg tillod mig at hilse. Hun loe ad mig . . . Taalmodighed er dog en kostelig Dyd, og den som leer sidst, leer bedst.

Der kunde tænkes forskjellige Midler til at overraske Cordelia. Jeg kunde forsøge at reise en erotisk Storm, der var istand til at rive Træer op med Rode. Ved Hjælp af

den kunde jeg forsøge, om muligt, at løbe hende af Grund, løbe hende ud af det historiske Sammenhæng; søge i denne Agitation ved hemmelige Møder at bringe hendes Videnstabs frem. Det var ikke utænkeligt, at det lod sig gøre. En Pige med hendes Videnstabs kunde man bringe til hvad det skulde være. Smidlertid vilde det være æsthetisk urigtigt. Jeg ynder ikke Svimmelhed, og denne Tilstand er kun at anbefale, naar man har med Piger at gøre, der alene paa den Maade kunne vinde en poetisk Afglans. Man gaaer desuden let glip af den egentlige Nydelse; thi for megen Forvirring skaber ogsaa. Paa hende vilde det aldeles forseile sin Virkning. I et Par Drag vilde jeg kunne indsuge, hvad jeg i lang Tid kunde have haft godt af, ja, det som værre er, hvad jeg ved Besindighed kunde have nydt fuldere og rigere. Cordelia vil ikke nydes i Exaltation. Overraske hende vilde det maaskee i første Dieblis, hvis jeg var mig saaledes ad, men snart vilde hun være mæt, netop fordi denne Overraskelse laae hendes dristige Sjæl for nær.

En slet og ret Forlovelse bliver af alle Midler det bedste, det hensigtsmæssigste. Hun vil maaskee endnu mindre troe sine egne Øren, naar hun hører mig gøre en prosaisk Kjærligheds=Erklæring item anholde om hendes Haand, endnu mindre end hvis hun lyttede til min hede Betsalenhed, indjuggede min giftige Veruselsesdrik, hørte sit Hjerte banke ved Tanken om en Bortførelse.

Det Forbandede ved en Forlovelse bliver altid det Ethiske i den. Det Ethiske er ligesaa kjedsommeligt i Videnstaben som i Livet. Hvilken Forskjel, under Æstetikens Himmel der er Alt let, smukt, flygtigt, naar Ethisken kommer med, saa bliver Alt haardt, kantet, uendelig langweiligt. En Forlovelse har imidlertid ikke i strengere Forstand ethisk Realitet, saaledes som et Ægteffab, den har kun Gylbighed ex consensu gentium. Denne Tvetydighed kan være mig saare tjenlig. Det Ethiske deri er netop nok til, at Cordelia i sin Tid vil faae Indtrykket af, at hun gaaer ud over det Almindeliges Grændse, det Ethiske deri er tillige ikke saa alvorligt, at jeg

maa befrygte en betænkeligere Afsigtelse. Jeg har altid havt en vis Respekt for det Ethiske. Aldrig har jeg givet nogen Pige Egtetabsløfte, end ikke et skjodesløst, forsaavidt det kunde synes, at jeg her gjør det, er det blot en fingeret Bevægelse. Jeg skal vel mage det saaledes, at det er hende selv, der hæver Forpligtelsen. At give Løfter foragter min ridderlige Stolthed. Jeg foragter det, naar en Dommer ved Løftet om Frihed lokker en Synder til Bekjendelse. En saadan Dommer renoncerer paa sin Kraft og sit Talent. I min Praxis kommer endnu hertil den Omstændighed, at jeg Intet onsker, som ikke i strengeste Forstand er Frihedens Gave. Lad flette Forsørere bruge saadanne Midler. Hvad opnaae de ogsaa? Den, som ikke veed i den Grad at vespænde en Pige, at hun taber Alt af Syne, hvad man vil hun ikke skal see paa, den, som ikke veed i den Grad at digte sig ind i en Pige, at det er fra hende Alt udgaaer, eftersom han vil det, han er og bliver en Fusser; jeg skal ikke misunde ham hans Nydelse. En Fusser er og bliver et saadant Menneſte, en Forsører, hvad man ingenlunde kan kalde mig. Jeg er en Esthetiker, en Erotiker, der har fattet Kjærlighedens Væsen og Pointet i den, der troer paa Kjærligheden og kjender den fra Grunden, og kun forbeholder mig den private Mening, at enhver Kjærlighedshistorie i det Høieste varer et halvt Aar, og at ethvert Forhold er forbi, saasnart man har nydt det Sidste. Alt dette veed jeg, tillige veed jeg, at det er den høieste Nydelse, der lader sig tænke, at blive elsket, elsket høiere end Alt i Verden. At digte sig ind i en Pige er en Kunst, at digte sig ud af hende er et Mesterstykke. Dog afhænger det Sidste væsentlig af det Første.

Der var en anden Maade mulig. Jeg kunde sætte Alt til for at faae hende forlovet med Edvard. Jeg blev da Huusven. Edvard vilde troe mig ubetinget, det var jo mig, han saa godt som skyldte sin Lykke. Jeg vandt da at være mere skjult. Det duer ikke. Hun kan ikke blive forlovet med Edvard, uden at hun paa en eller anden Maade forkleines. Dertil kommer, at mit Forhold til hende da vilde blive

mere pikant end interessant. Den uendelige Prosaisme, der ligger i en Forlovelse, er netop Resonantsbunden for det Interessante.

Alt bliver betydningsfuldere i det Wahlste Huus. Man mærker tydeligt, at der rører sig et skjult Liv under de dagligdagse Former, og at dette snart maa forkynde sig i en tilsvarende Aabenbarelse. Det Wahlste Huus laver til en Forlovelse. Den, som var en blot udbortes Jagttager, vilde maastee tænke paa, at der blev et Par af Tanten og mig. Hvad vilde der i et saadant Egteskab ikke kunne udrettes til landoekonomiske Rundstavers Udbredelse i en kommende Slægt. Saa blev jeg da Cordelias Onkel. Jeg er en Ven af Tænkfrihed, og ingen Tanke er saa absurd, at jeg jo har Mod til at fastholde den. Cordelia frygter for en Kjærligheds-Erklæring af Edvard, Edvard haaber paa, at en saadan skal afgjøre Alt. Det kan han nu ogsaa være sikker paa. For imidlertid at spare ham de ubehagelige Følger af et saadant Skridt, skal jeg see at komme ham i Forkjøbet. Jeg haaber nu snart at dimittere ham, han staaer mig virkelig iveien. Det følte jeg ret idag. Seer han ikke saa drømmende og elskovsdruffen ud, at man kan frygte for, at han som en Somnambul pludselig reiser sig op, og for den hele Menighed tilstaaer sin Kjærlighed saa objektivt anskuende, at han end ikke nærmer sig Cordelia. Jeg laante ham et Par Dine idag. Som en Elefant tager en Ting paa sin Snabel, saaledes tog jeg ham paa mine Dine, saa lang han var, og kastede ham bagover. Skjøndt han blev fiddende, troer jeg dog han havde en tilsvarende Fornemmelse i hele Legemet.

Cordelia er ikke saa sikker mod mig som hun før har været. Hun nærmede sig altid qvindeligt sikkert til mig, nu vakler hun lidt. Det har imidlertid ikke stort at betyde, og det vilde ikke falde mig svært at bringe Alt paa den gamle Fod. Dog, det vil jeg ikke. Blot endnu en Exploration og saa Forlovelsen. Denne kan der ingen Vansteligheder være

for. Cordelia siger Ja i sin Overraskelse, Tanten et hjerteligt Amen. Hun vil være ude af sig selv af Glæde over en saadan landøkonomist Svigersøn. Svigersøn! hvor dog Alt hænger sammen som Ertehaln, naar man vover sig ind paa dette Gebeet. Jeg bliver da egentlig ikke hendes Svigersøn, men kun hendes Neveu, eller rettere, volente deo, ingen af Delene.

b. 23.

Iddag høftede jeg Frugten af et Rygte, jeg havde ladet udsprede, at jeg var forelsket i en ung Pige. Ved Hjælp af Edvard er det ogsaa bragt Cordelia for Øre. Hun er nysgjerrig, hun passer paa mig, hun tør imidiertid ikke spørge; og dog er det hende ikke ubigtigt at faae Visshed, deels fordi det forekommer hende utroligt, deels fordi hun deri næsten vilde see et Antecedens for sig selv; thi kan en saa kold Spotter som jeg blive forelsket, saa kunde hun vel ogsaa, uden at behøve at skamme sig. Iddag bragte jeg denne Sag paa Bane. At fortælle en Historie saaledes, at Pointet ikke gaaer tabt, det troer jeg, jeg er Mand for, item saaledes, at det ikke heller kommer for tidligt. At holde dem, der høre paa min Historie, in suspenso, ved smaa Bevægelser af episodisk Natur at forsikre mig om, hvilket Udfald de ønske den skal faae, i Fortællingens Løb at narre dem, det er min Lyst; at bruge Amphibolier, saa de Hørende forstaae Gæt ved det Sagte, og nu pludselig mærke, at Ordene ogsaa kunne forståes anderledes, det er min Kunst. Naar man ret vil have Leilighed til at anstille Jagttagelser i en vis Retning, skal man altid holde en Tale. I Samtale kan den Paagjældende bedre slippe fra En, kan ved Spørgsmaal og Svar bedre skjule, hvad Indtryk Ordene gjøre. Med høitideligt Alvor begyndte jeg min Tale til Tanten. „Skal jeg tilskrive det mine Benneres Belvillie eller mine Gjenders Ondskab, og hvo har ikke for meget baade af det Ene og det Andet?“ Her gjorde Tanten en Bemærkning, som jeg af al Magt hjalp til at udtvære, for at holde Cordelia, der lyttede, i Spænding, en Spænding, hun

ikke kunde hæve, da det var Tanten, jeg talte med, og min Stemning var høitidelig. Jeg vedblev: „eller skal jeg tilskrive det et Tilfælde, et Rygtes generatio æquivoca“ (dette Ord forstod Cordelia aabenbart ikke, det gjorde hende blot uklar, saa meget mere som jeg lagde et falsk Eftertryk derpaa, jagde det med en poliit Mine, som om Pointet laa her), „at jeg, der er vant til at leve skjult i Verden, er bleven Gjenstand for Omtale, idet man paaftaaer, at jeg er bleven forlovet;“ Cordelia saavne aabenbart endnu min Fortolkning, jeg vedblev: „mine Venner, da det dog altid maa ansees for en stor Lykke at blive forelsket (hun studsede), mine Fjender, da det dog altid maa ansees for saare latterligt, om denne Lykke faldt i mit Lod“ (Bewægelse i den modsatte Retning), „eller Tilfældet, da der ikke er mindste Grund dertil; eller Rygtets generatio æquivoca, da det Hele vel maa være opkommet i et tomt Hoveds tankeløse Omgang med sig selv.“ Tanten haastede med qvindelig Nysgjerrighed efter at faae at vide, hvo denne Dame kunde være, med hvem man havde behaget at forlove mig. Ethvert Spørgsmaal i denne Retning blev afviist. Paa Cordelia gjorde den hele Historie et Indtryk, jeg troer næsten, at Edwards Actier steg et Par Points.

Det afgjørende Dieblif nærmer sig. Jeg kunde henvende mig til Tanten, skriftligt anholde om Cordelias Haand. Det er jo den ordinaire Fremgangsmaade i Hjerte-Anliggender, som om det var Hjertet naturligere at skrive end at tale. Hvad der imidlertid skulde bestemme mig til at vælge den, er netop det Philistervagtige ved den. Vælger jeg den, saa gaar jeg glip af den egentlige Overraskelse, og den kan jeg ikke give Afkald paa. — Dersom jeg havde en Ven, saa vilde han maaskee sige til mig: har Du vel overveiet det høist alvorlige Skridt, Du gjør, et Skridt, der er afgjørende for Dit hele følgende Liv og for et andet Væsens Lykke. Den Fordeel har man nu, naar man har en Ven. Jeg har ingen Ven; om det er en Fordeel, skal jeg lade uafgjort, derimod

anseer jeg det, at være fri for hans Raad, for en absolut Fordeel. Forøvrigt har jeg visseelig gennemtænkt den hele Sag i Ordets strængeste Betydning.

Fra min Side er der nu Intet til Hinder for Forlovelsen. Jeg gaaer altsaa paa Frierbeen, hvo skulde see det paa mig. Snart skal min ringe Person sees fra et høiere Standpunkt. Jeg ophører at være Person og bliver — Parti; ja et godt Parti, vil Tanten sige. Den, det næsten gjør mig meest ondt for, er Tanten; thi hun elsker mig med en saareen og oprigtig landøkonomisk Kjærlighed, hun tilbyder mig næsten som sit Ideal.

Nu har jeg gjort mange Kjærligheds-Erklæringer i mit Liv, og dog hjælper al min Erfaring mig slet ikke her; thi denne Erklæring maa gøres paa en ganske egen Maade. Hvad jeg fornemmelig maa indprente mig selv, er, at det Hele blot er en fingeret Bevægelse. Jeg har holdt adskillige Trindsvælsker for at see, i hvilken Retning man bedst kunde træde op. At gøre Diebliffet erotisk, vilde være betænkeligt, da det let vilde kunne foregribe hvad der senere skal komme, og succesfult udfolde sig; at gøre det meget alvorligt, er farligt; et saadant Moment er for en Pige af saa megen Betydning, at hendes hele Sjæl kan fixeres deri, ligesom en Døende i sin sidste Villie; at gøre det cordialt, lavcomisk, vilde ikke harmonere med min hidtil brugte Maske, ikke heller med den nye, jeg agter at anlægge og bære; at gøre det vittigt og ironisk er for meget bobet. Naar det stod sig med mig, som med Folk i Almindelighed ved sliig Leilighed, at Hovedsagen var mig, at faae fremloftet det lille Ja, saa var det som Fod i Høse. Mig er dette vel af Bigtighed, men ikke af absolut Bigtighed; thi sjøndt jeg nu eengang har udseet mig denne Pige, sjøndt jeg har henlagt megen Opmærksomhed, ja hele min Interesse paa hende, saa var der dog Betingelser, under hvilke jeg ikke vilde modtage hendes Ja. Det er mig slet ikke om at gøre i udbortes Forstand at besidde Pigen, men kunsterisk at nyde hende. Derfor maa Begyndelsen være

jaa kunſtneriſt ſom muligt. Begyndelſen maa være jaa ſværende ſom muligt, den maa være en Almulighed. Seer hun ſirag en Bedrager i mig, jaa miſforſtaaer hun mig; thi i almindelig Forſtand er jeg ingen Bedrager; ſeer hun en troſaſt Elſker i mig, jaa miſforſtaaer hun mig ogjaa. Det gjælder om, at hendes Sjæl ved dette Optrin bliver jaa lidet determineret ſom muligt. En Piges Sjæl er i et ſaadant Moment ſom en Døendes prophetiſt. Dette maa forhindres. Min elſkverdige Cordelia! jeg bedrager Dig for noget Ekſjont, men det kan ikke være anderledes, og jeg ſkal give Dig alt det Bederlag, jeg formaaer. Det hele Optrin maa holdes jaa ubemuldeligt ſom muligt, jaa at hun, naar hun har givet ſit Ja, ikke er iſtand til at oplyſe det Mindſte om, hvad der kan ſkjule ſig i dette Forhold. Denne uendelige Mulighed er netop det Interreſſante. Er hun iſtand til at forudſige Noget, jaa har jeg haaret mig ſeil ad, og det hele Forhold taber i Betydning. At hun ſkulde ſige Ja, fordi hun elſker mig, er utæneligt: thi hun elſker mig ſlet ikke. Vedſt er det, naar jeg kan forvandle Forlovelſen fra en Handling til en Begivenhed, fra Noget, hun gjør, til Noget, der hænder hende, hvorefter hun maa ſige: Gud veed, hvorledes det egentlig gik til.

b. 31.

I dag har jeg ſtrevet et Kjærligheds-Brev for en Tredie-Mand. Det er mig altid en ſtor Glæde. For det Forſte er det altid ret interreſſant jaa levende at ſætte ſig ind i Situationen, og dog med al mulig Magelighed. Jeg ſaaer min Pibe ſkrævet, hører den Relationen, Brevens fra Vedkommende blive fremlagte. Det er altid vigtige Studier for mig, hvorledes en ung Pige ſkriver. Hun ſidder nu der forelæſet ſom en Horte, læſer hendes Breve høit, afbrødes af mine laconiske Bemærkninger: hun ſkriver gode for ſig, hun har Godelſe Smag, Forſigtighed hun har veſt elſket for o. i. v. For det Andet er det en god Øfning, jeg gjør. Jeg gjaalder et

Var unge Folt sammen; nu qvitterer jeg. For ethvert lykkeligt Var udseer jeg mig et Offer; jeg gjør To lykkelige, i det Høieste kun Een ulykkelig. Jeg er ærlig og paalidelig, har aldrig bedraget Nogen, der har betroet sig til mig. Lidt Gjækkeri falder der altid af, naa det er jo lovlige Sportler. Og hvorfor nyder jeg denne Tiltro, fordi jeg kan Latin og påsker mine Studier, og fordi jeg altid holder mine Smaa-Historier for mig selv. Og fortjener jeg ikke denne Tiltro? jeg misbruger den jo aldrig.

d. 2. Aug.

Diebliffet var kommet. Tanten saae jeg et Glimt af paa Gaden, jeg vidste altsaa, at hun ikke var hjemme. Edvard var paa Toldboden. Der var altsaa al Sandsynlighed for, at Cordelia var ene hjemme. Saaledes var det ogsaa. Hun sad ved Syebordet, beskjeftiget med et Arbeide. Det er meget sjældent, at jeg har besøgt Familien om Formiddagen, hun blev derfor lidt afficeret ved at see mig. Nær var Situationen bleven for bevæget. Deri havde hun da ikke været Skyld, thi hun fattede sig temmelig let; men jeg selv, thi hun gjorde trods mit Pantser et ualmindelig stærkt Indtryk paa mig. Hvor var hun yndig i den blaastribede, simple, huuslige Sirtses-Kjole, med en frisk afplukket Rose paa Brystet — en frisk afplukket Rose, nei Pigen selv var som en frisk afplukket Blomst, saa frisk var hun, nyelig ankommen; og hvo veed ogsaa, hvor en ung Pige tilbringer Natten, jeg tænker i Illusionernes Land, men hver Morgen vender hun tilbage, og deraf hendes ungdommelige Friighed. Hun saae saa ung og dog saa fuldbaaren ud, som havde Naturen liig en om og riig Moder først i dette Dieblif sluppet hende ud af sin Haand. Det var mig som var jeg Vidne til denne Afstedscene, jeg saae, hvorledes hiin kjærlige Moder endnu engang til Afsted omfavnede hende, jeg hørte hende sige: „gaae nu ud i Verden, mit Barn, jeg har gjort Alt for Dig, tag nu dette Kys, som et Segl paa Dine Læber, det er et Segl, der vogter Helligdommen, Ingen kan bryde det, naar Du ikke selv vil, men

naar den Rette kommer, da vil Du forstaae ham." Og hun trykkede et Kys paa hendes Læber, et Kys, der ikke som et menneffeligt Kys tager Noget, men et guddommeligt Kys, der giver Alt, der giver Pigen Kyssets Magt. Vidunderlige Natur, hvor er Du dybsindig og gaadefuld, Du giver Mennefsket Ordet, og Pigen Kyssets Betsalenhed! Dette Kys havde hun paa Læben, og Afsseden paa sin Pande, og den glade Silsen i sit Øie, derfor saae hun paa eengang saa hjemlig ud, thi hun var jo Barnet i Huset, og saa fremmed, thi hun kjendte ikke Verden, men kun den kjærlige Moder, der usynlig vaagede over hende. Hun var virkelig yndig, ung som et Barn, og dog smykket med den ædle jomfruelige Værdighed, der indgyder Erbødighed. — Dog, snart var jeg atter lidensfabeløs, og høitidelig-dum som det sommer sig, naar man vil bevirke, at noget Betydningsfuldt skeer paa en Maade, hvorved det faaer Intet at betyde. Efter nogle almindelige Bemærkninger rykkede jeg hende lidt nærmere, og kom nu frem med mit Andragende. Et Menneske, der taler som en Bog, er yderst kjedsommelig at høre paa; stundom er det imidlertid ret hensigtsmæssigt at tale saaledes. En Bog har nemlig den mærkelige Egenskab, at den kan fortolkes, hvorledes det skal være. Denne Egenskab faaer Ens Tale ogsaa, naar man taler som en Bog. Jeg holdt mig ganske ngttern til de almindelige Formularer. Hun blev overrasket som jeg havde ventet det, det er unegteligt. At gjøre mig selv Rede for, hvorledes hun saae ud, er vanskeligt. Hun saae mangfoldig ud, ja omtrent som den endnu ikke udkomne, men bebudede Commentar til min Bog, en Commentar, der indeholder Muligheden af enhver Fortolkning. Et Ord, og hun havde leet ad mig, et Ord, hun havde været bevæget, et Ord, hun havde undgaaet mig; men intet Ord kom over mine Læber, jeg forblev høitidelig-dum og holdt mig noie efter Ritualet. — „Hun havde kjendt mig saa kort“, Herre Gud, saadanne Vanskeligheder møder man kun paa Forlovelsens trange Bei, ikke paa Elskovens Blomster-Stier.

Besynnderligt nok. Naar jeg i de foregaaende Dage over-

veiede Sagen, da var jeg rask nok paa det, og fikker paa, at hun i Overraskelsens Dieblit vilde sige Ja. Der seer man, hvad alle Forberedelser hjælpe til, det Udfald fik Sagen ikke, thi hun sagde hverken Ja eller Nei; men henviste til Tanten. Det burde jeg have forudseet. Jeg har dog virkelig Lykken med mig; thi dette Resultat var endnu bedre.

Tanten giver sit Samtykke, derom har jeg da heller aldrig næret den fjerneste Tvivl. Cordelia følger hendes Raad. Hvad min Forlovelse angaaer, da skal jeg ikke rose mig af, at den er poetisk, den er i alle Maader høijt philistrøs og spidsborgerlig. Pigen veed ikke, om hun skal sige Ja eller Nei; Tanten siger Ja, Pigen siger ogsaa Ja, jeg tager Pigen, hun tager mig — og nu begynder Historien.

b. 3.

Saa er jeg da forlovet; det er Cordelia ogsaa, og det er nok omtrent det Hele, hun veed den Sag betræffende. Dersom hun havde en Veninde, som hun vilde tale oprigtigt med, saa vilde hun vel sige: „Hvad det Hele skal betyde, det begriber jeg virkelig ikke. Der er Noget hos ham, som draager mig til ham, men hvad det er kan jeg ikke blive klog paa, han har en underlig Magt over mig, men elske ham, det gjør jeg ikke, og vil maaskee aldrig komme til det, derimod vil jeg godt kunne holde ud at leve med ham, og derfor ogsaa blive ret lykkelig med ham; thi han fordrer vist ikke saa meget, naar man blot holder ud med ham.“ Min kjære Cordelia! maaskee fordrer han Mere, og til Gjengjæld mindre Udholdenhed. — Af alle latterlige Ting er dog en Forlovelse den allerlatterligste. Egtteskabet er der dog Mening i, om end denne Mening er mig ubegvem. En Forlovelse er en reen menneftelig Opfindelse, og gjør ingenslunde dens Inventeur Vre. Den er hverken det Gne eller det Andet, og forholder sig til Elskov som den Strimmel, Bedel-len har ned ad Ryggen, forholder sig til en Professor=Kjole.

Nu er jeg da Medlem af dette hæderlige Selskab. Det er ikke uden Betydning; thi det er dog, som Trop siger, først ved selv at være Kunstner, at man erhverver Ret til at bedømme andre Kunstnere. Og er ikke en Forlovet ogsaa en Dyrehaugs-Kunstner?

Edvard er ude af sig selv af Forbittrelse. Han lader sit Skjæg vøge, har ophængt sin sorte Kjole, det vil sige meget. Han vil tale med Cordelia, vil skildre hende min Underfundighed. Det vil blive en rystende Scene: Edvard ubarberet, skjodesløs paaklædt, talende høit med Cordelia. Vlot han ikke stikker mig ud med sit lange Skjæg. Forgjæves søger jeg at bringe ham til Reason, jeg forklarer, at det er Tanten, der har bragt Partiet istand, at Cordelia maa skee endnu nærrer Tølelser for ham, at jeg skal være villig til at træde tilbage, hvis han kan vinde hende. Et Dieblisk vakler han, om han ikke skal lade sit Skjæg rage paa en ny Maade, købe en ny sort Kjole, i næste Dieblisk overfuser han mig. Jeg gjør Alt for at holde gode Miner med ham. Hvor vred han end er paa mig, jeg er vis paa, han gjør intet Skridt uden at raadføre sig med mig; han glemmer ikke, hvad Gavn han har haft af mig som Mentor. Og hvorfor skulde jeg fravriste ham det sidste Haab, hvorfor bryde med ham; han er et godt Menneske, hvo veed hvad der kan skee i Tiden.

Hvad jeg nu har at gjøre, er paa den ene Side at lægge Alt i Orden til at faae Forlovelsen hævet, saaledes at jeg derved sikker mig et skjønnere og betydningssfuldere Forhold til Cordelia; paa den anden Side at benytte Tiden saa godt som muligt til at fryde mig ved al den Gode, al den Elskelighed, hvormed Naturen saa overflødig har udstyret hende, fryde mig derved, dog med den Begrændsning og Circumspektion, der forhindrer, at Noget foregribes. Naar jeg da har bragt det dertil, at hun har lært, hvad det er at elske, og hvad det er at elske mig, saa brister Forlovelsen som

en ufuldkommen Form, og hun tilhører mig. Andre forlove sig, naar de ere komne til dette Punkt, og have da gode Udsigter til et kjedsommeligt Ægteskab i al Ewigheid. Det maae de Andre om.

Endnu er Alt in statu quo; men neppe kan Nogen Forlovet være lykkeligere end jeg; nogen Gjerrig, der har fundet et Guldstykke, saligere end jeg. Jeg er beruset ved Tanken om at hun er i min Magt. En reen, uskyldig Qvindelighed, gennemsigtig som Havet og dog dybsindig som dette, uden Ahnelse om Kjærlighed! Nu skal hun til at lære, hvad Elskov dog er for en Magt. Som en Kongedatter, der hæves fra Støvet til Fædrenes Throne, saaledes skal hun nu indsættes i det Kongerige, hvor hun hører hjemme. Og dette skal skee ved mig; og idet hun lærer at elske, lærer hun at elske mig; idet hun udbiøler Reglen, udfolder succesrikt Paradigmet sig, og dette er jeg. Idet hun i Elskoven føler hele sin Betydning, anvender hun denne til at elske mig, og naar hun ahner, at hun har lært det af mig, elsker hun mig dobbelt. Tanken om min Glæde overvælder mig i den Grad, at jeg næsten taber Besindigheden.

Hendes Sjæl er ikke forflygtiget eller slappet ved Elskovens ubestemte Rørelser, Noget, der gjør, at mange unge Piger aldrig komme til at elske, det vil sige, bestemt, energisk, totalt. De have i deres Bevidsthed et ubestemt Taagebillede, der skal være et Ideal, hvorefter den virkelige Gjenstand skal prøves. Af saadanne Halvheder fremgaaer et Noget, hvormed man kan hjælpe sig kristeligt gennem Verden. — Idet nu Elskoven vaagner i hendes Sjæl, gennemskuer jeg den, lytter den ud af hende ved alle Elskovens Stemmer. Jeg forvisser mig om, hvorledes den har gestaltet sig i hende, og danner mig selv i Lighed dermed; og som jeg allerede umiddelbart er optagen i den Historie, Elskoven gennemløber i hendes Hjerte, saaledes kommer jeg atter udbortes fra hende imøde, saa stoffende som muligt. En Pige elsker dog kun eengang.

Nu er jeg da i lovlig Besiddelse af Cordelia, har Tants Samtykke og Velsignelse, Benners og Slægtningers Gratulation; det skal vel nok holde. Nu er altsaa Krigenes Besværligheder forbi, nu begynde Fredens Velsignelser. Hvilke Taabeligheder! som om Tants Velsignelse og Benners Gratulation var istand til at sætte mig i Besiddelse af Cordelia i dybere Forstand; som om Elskoven havde en saadan Mod sætning mellem Krigstid og Fredstid, og den ikke snarere, saa længe den er til, forkynder sig i Strid, om Baabnene end ere forskjellige. Forskjellen er egentlig den om der strides cominus eller eminus. Jo mere der i et Kjærlighedsforhold har været stridt eminus, desto sørgeligere; thi desto ubetydeligere bliver Haandgemænet. Til Haandgemænet hører et Haandtryk, en Berørelse med Foden, Noget Ovid som bekjendt ligesaa meget anbefaler som med dyb Jalousi ivrer mod, ikke at tale om et Kys, et Favnetag. Den, der kjæmper eminus, har i Almindelighed kun Diet at stole paa; og dog vil han, hvis han er Kunstner, vide at bruge dette Baaben med en saadan Virtuositet, at han næsten udretter det Samme. Han vil kunne lade sit Die hvile paa en Pige med en desultoriisk Omhed, der virker som om han tilfældig berørte hende; han vil være istand til med sit Die at gribe hende saa fast, som om han holdt hende indesluttet i sine Arme. En Feil bliver det imidlertid stedse eller en Ulykke, om man for længe maa kjæmpe eminus; thi en saadan Kjæmpen er bestandig kun en Betegnelse, ikke Nyden. Naar man kjæmper cominus, da faaer Alt forst sin sande Betydning. Naar der ikke er Kamp i Elskoven, saa er denne ophørt. Jeg har saa godt som slet ikke kjæmpet eminus, og er derfor nu ikke ved Slutningen, men ved Begyndelsen, jeg tager Baabnene frem. I Besiddelse af hende er jeg, det er sandt, nemlig i juridisk og spidsborgerlig Forstand; men deraf følger for mig slet Intet, jeg har langt renere Forestillinger. Forlovet er hun med mig, det er sandt; men hvis jeg deraf vilde slutte, at hun elskede mig, da var det en Skuffelse, thi hun elsker overhovedet ikke. I lovlig Besiddelse af hende er jeg, og dog er jeg ikke i Be-

fiiddelse af hende, ligesom jeg meget godt kan være i Besiddelse af en Pige, uden at være i lovlig Besiddelse af hende.

Auf heimlich erröthender Wange
Leuchtet des Herzens Glühen.

Hun sidder i Sophaen ved Theebordet; jeg paa en Stol ved hendes Side. Denne Stilling har det Confidentielle og dog igjen en Fornemhed, som fjerner. Stillingen kommer det altid uhyre meget an paa, det vil sige for den, der har Die derfor. Elskoven har mange Positioner, denne er den første. Hvor har dog Naturen kongelig udstyret denne Pige; hendes rene bløde Former, hendes dybe qvindelige Udfyld, hendes klare Die — Alt beruser mig. — Jeg har hilst paa hende. Hun kom mig glad imøde som sædvanligt, dog lidt forlegen, lidt usikker, Forlovelsen maa dog gjøre vort Forhold noget anderledes, hvorledes, veed hun ikke; hun tog mig i Haanden, men ikke med et Smil som sædvanligt. Jeg besvarede denne Hilsen med et let, næsten umærkeligt Haandtryk; jeg var mild og venlig, dog uden at være erotisk. — Hun sidder i Sophaen ved Theebordet, jeg paa en Stol ved hendes Side. En forflarende Høitidelighed iler hen over Situationen, en sagte Morgenbelysning. Hun er taus, Intet afbryder Stilheden. Mit Die glider sagte hen over hende, ikke attraaende, i Sandhed dertil hørte Frækhed. En fin, flygtende Rødme, som en Sky over Marken, svinder hen over hende, stigende og synkende. Hvad betyder denne Rødme? Er det Elskov, er det Længsel, Haab, Frygt; thi Hjertets Farve er Rødt? Ingenlunde. Hun undrer sig, hun forundrer sig — ikke over mig, det vilde være for lidet at hyde hende; hun forundrer sig, ikke over sig selv, men i sig selv, hun forvandles i sig selv. Dette Dieblis kræver Stilhed, derfor skal ingen Reflexion forstyrre det, ingen Lidenstabsens Larm afbryde det. Det er som var jeg ikke tilstede, og dog er netop min Tilstedeværelse Betingelsen for denne hendes contemplative Forundring. Mit

Væsen er i Harmoni med hendes. I en saadan Tilstand dyrkes og tilbedes en ung Pige, ligesom enkelte Guddomme, ved Tausshed.

Det er da en Lykke, at jeg har min Onkels Huus. Der-
 som jeg vilde bibringe et ungt Menneſſe Afſmag for Tobak,
 da vilde jeg føre ham ind i et eller andet Røgværelſe paa
 Regentsen; naar jeg ønsker at bibringe en ung Pige Afſmag
 for at være forlovet, ſaa behøver jeg blot at introducere
 hende her. Som der paa Skræddernes Laugshuus ſøge lutter
 Skræddere, ſaaledes ſøge her lutter Forlovede. Det er et
 forfærdeligt Compagni at være geraadet i, og jeg kan ikke
 fortænke Cordelia i, at hun bliver utaalmodig. Naar vi ere
 ſamlede en masse, troer jeg, vi ſtille ti Par, foruden de
 annecterede Batailloner, der til de ſtore Føitider komme til
 Hovedſtaden. Vi Forlovede kunne da ret nyde Forlovelſens
 Glæder. Jeg møder med Cordelia paa Allarmpladsen for at
 give hende Afſmag paa diſſe forelleſkede Haandgribeligheder,
 diſſe forliebte Haandværksjølks Klodderagtigheder. I eet væk,
 den ganſke Aften durch, hører man en Lyd, ſom om En gif
 omkring med en Flueſmætte — det er de Elſkendes Kyſ. Man
 er i dette Huus i Beſiddelse af en elſtværdig Ugenerethed;
 man ſøger end ikke Krogene, nei! man ſidder om et ſtort
 rundt Bord. Ogſaa jeg gjør Mine til at behandle Cordelia
 paa ſamme Viis. Jeg maa til den Ende i høi Grad gjøre
 Bold paa mig ſelv. Det var virkelig opvækkende, om jeg tillod
 mig at fornærme hendes dybe Ubindethed paa den Maade.
 Jeg vilde gjøre mig ſelv ſtorre Vebreidelſer derfor, end naar
 jeg bedrager hende. Overhovedet kan jeg, tilſikre enhver
 Pige, der vil betro ſig til mig, en fuldkommen æſthetiſk Be-
 handling: kun ender det med, at hun bliver bedraget; men det
 ſtaaer ogſaa i min Œſthetik, thi enten bedrager Pigen Man-
 den, eller Manden Pigen. Det var intereſſant nok, hvis man
 kunde ſaae et eller andet litterairt Udgangsøg til at tælle op
 i Eventyr, Sagn, Folkeviſer, Mythologier, om det oftere er
 en Pige der er troløs eller en Mand.

Ikke fortryder jeg hvad Tid Cordelia koster mig, skjøndt hun koster mig megen. Ethvert Møde kræver ofte lange Forberedelser. Jeg oplever med hende hendes Elskovs Tilblivelse. Selv er jeg næsten usynlig tilstede, naar jeg synlig sidder ved hendes Side. Som naar en Dands, der egentlig skal dandses af To, kun dandses af Een, saaledes forholder jeg mig til hende. Jeg er nemlig den anden Dandsen, men usynlig. Hun bevæger sig som i Drømme, og dog dandses hun med en Anden; og denne Anden det er mig, der forsaavidt jeg er synlig tilstede er usynlig, forsaavidt jeg er usynlig er synlig. Bevægelserne fordre en Anden; hun bøier sig hen til ham, hun rækker ham Haanden, hun flyer, hun nærmer sig atter. Jeg tager hendes Haand, jeg fuldstændiggjør hendes Tanke, som dog er fuldstændiggjort i sig selv. Hun bevæger sig i hendes Sjæls egen Melodi; jeg er blot Anledning til, at hun bevæger sig. Jeg er ikke erotisk, det vilde blot vække hende, jeg er bøielig, smidig, upersonlig, næsten som en Stemning.

Hvad taler i Almindelighed Forlovede om? Saavidt jeg veed, have de meget travlt med at faae hinanden gjensidig indvævet i de respektive Familiers kjedsommelige Sammenhæng. Hvad Under da, at det Erotiske forsvinder. Forstaaer man ikke at gjøre Elskoven til det Absolute, i Sammenligning med hvilken al anden Historie forsvinder, saa skulde man aldrig indlade sig paa at elske, om man end gifter sig ti Gange. Nu jeg har en Tante, der hedder Mariane, en Onkel, der hedder Christopher, en Fader, der er Major o. s. v. o. s. v., alle slige Offentligheder ere Kjærlighedens Mystrier uvedkommende. Ja selv Ens eget forbigangne Liv er Intet. En ung Pige har i Almindelighed ikke Stort i denne Henseende at fortælle; har hun det, saa kan det vel maaskee være Umagen værd at høre paa hende; men i Reglen ikke at elske hende. Jeg for min Person søger ikke Historier, dem har jeg saa dist nok af; jeg søger Umiddelbarhed. Det er det Evige i Elskoven, at Individierne først i dens Dieblik blive til for hinanden.

Lidt Tillid maa der vækkes hos hende, eller rettere en Tvivl maa der fjernes. Ikke hører jeg just til de Elskendes Tal, der af Agtelse elske hinanden, af Agtelse ægte hinanden, af Agtelse faae Børn med hinanden; men dog veed jeg godt, at Elskoven, især saalænge Videnskaben ikke er sat i Bevægelse, fordrer af den, der er dens Gjenstand, at han ikke æsthetisk støder an mod det Moralske. I denne Henseende har Elskoven sin egen Dialektik. Medens saaledes mit Forhold til Edvard fra Moralens Standpunkt er langt mere dadelværdig end min Udsærd mod Tanten, saa vil det falde mig langt lettere at retfærdiggjøre hiint end dette for Cordelia. Hun har vel ikke yttret Noget, men jeg har dog fundet det bedst at forklare hende Nødvendigheden af, at jeg traadte op paa den Maade. Den Forsigtighed, jeg har brugt, smigrer hendes Stolthed, den Hemmelighedsfuldhed, hvormed jeg har behandlet Alt, fængsler hendes Opmærksomhed. Vel kunde det synes, at jeg her allerede forraadte for megen erotisk Dannelse, at jeg kommer i Modsigelse med mig selv, naar jeg senere nødsages til at insinuere, at jeg aldrig har elsket for; dog det gjør Intet. Jeg er ikke bange for at modsig mig selv, naar hun blot ikke mærker det, og jeg opnaaer, hvad jeg vil. Lad lærde Disputatorer sætte en Væge i at undgaac enhver Modsigelse; en ung Piges Liv er for riigt til, at der ikke skulde være Modsigelse deri, og altsaa gjøre Modsigelse nødvendig.

Hun er stolt og har tillige ingen egentlig Forestilling om det Erotiske. Medens hun nu vel i aandelig Henseende til en vis Grad bøier sig for mig, saa lod det sig tænke, at hun, naar det Erotiske begynder at gjøre sig gjældende, kunde faae i Sinde at vende sin Stolthed mod mig. Efter Alt hvad jeg kan iagttage, er hun raadvild om Qvindens egentlige Betydning. Derfor var det let at reise hendes Stolthed mod Edvard. Denne Stolthed var imidlertid aldeles excentrisk, fordi hun ingen Forestilling havde om Elskov. Saaer hun denne, saa faaer hun sin sande Stolthed; men en Rest af hiin

cycentriske kunde let slaae sig til. Det var da tænkeligt, at hun vilde vende sig mod mig. Skjondt det ikke vil fortryde hende, at have givet sit Samtykke til Forlovelsen, saa vil hun dog let see, at jeg fik det for temmelig godt Kjob; hun vil see, at Begyndelsen fra hendes Side ikke er rigtigt gjort. Gaaer dette op for hende, saa vil hun vove at byde mig Spidsen. Saaledes skal det være. Da faaer jeg mig forviiset om, hvor dybt hun er bevæget.

Ganste rigtigt. Allerede langt nede i Gaden seer jeg dette nydelige, lille, lokkede Hoved, der strækker sig saa langt som muligt ud af Vinduet. Det er tredie Dag, at jeg har bemærket det . . . En ung Pige staaer vist ikke for Intet i Vinduet, hun har formodentlig fine gode Grunde . . . Men jeg beder Dem for Himlens Skyld, stræk dem dog ikke saa langt ud af Vinduet; jeg vedder De staaer paa Sprossen af Stolen, det kan jeg slutte af Stillingen. Tænk dem det Forsærdelige, at De faldt ned i Hovedet, ikke paa mig, thi jeg holder mig indtil videre uden for Sagen, men paa ham, ham, ja for der maa jo dog være en ham . . . Nei hvad seer jeg, langt borte kommer jo min Ven Lic. Hansen midt ad Gaden. Der er noget Ualmindeligt i hans Optraeden, det er en usædvanlig Befordring, skjønner jeg ret, det er paa Længselsens Vinger han kommer. Skulde han have sin Gang i Huset? og jeg veed det ikke. . . . Min smukke Frøken, De forsvandt; jeg kan tænke De er gaaet hen for at lukke Døren op til hans Modtagelse . . . Kom De kun igjen, han skal slet ikke her ind i Huset . . . hvorledes De veed det bedre? Da kan jeg dog forsikre Dem . . . han sagde det selv. Hvis den Bogn, der kjørte forbi, ikke havde larmet saa stærkt, saa kunde De selv have hørt det. Jeg sagde, saadan ganste en passant, til ham: skal Du herind? Dertil svarede han med rene Ord:

nei . . . Nu kan De gjerne sige Farvel; thi nu skal Licentiaten og jeg ud at spadserere. Han er forlegen, og forlegne Folk ere gjerne snaksomme. Nu skal jeg tale med ham om det Præstefald, han søger . . . Farvel, min smukke Frøken, nu skal vi paa Toldeboden. Naar vi da ere komne derud, saa siger jeg til ham: det var ellers forbandet som Du har ført mig af min Vej, jeg skulde op paa Vestergade. — Sec nu er vi her igjen . . . Hvilken Trofasthed, hun staaer endnu ved Vinduet. Saadan en Pige maa gjøre en Mand lykkelig . . . . Og hvorfor gjør jeg nu Alt dette, spørger De. Fordi jeg er et nedrigt Menneske, der har min Glæde af at drille Andre? Ingenlunde. Jeg gjør det af Omsorg for Dem, min elskværdige Frøken. For det Første. De har ventet paa Licentiaten, længtes efter ham, og saa er han dobbelt stjern, naar han kommer. For det Andet. Naar Licentiaten nu kommer ind ad Døren, saa siger han: „der var vi sgu nær blevne robede, staaer ikke det forbandede Menneske i Døren, da jeg vilde besøge Dig. Men jeg var flog, jeg viklede ham ind i en lang Pasfiar om det Kald, jeg søger, hist op og her ned, fik ham heelt ud paa Toldeboden; jeg skal love for han mærkede Intet.“ Og hvad saa? saa holder De endnu mere af Licentiaten end før; thi De har altid troet, at han havde en udmærket Tænkemaade, men at han var flog . . . ja nu seer De jo selv. Og det har De mig at takke for — — Men der falder mig Noget ind. Deres Forlovelse kan jo endnu ikke være declareret, ellers maatte jeg vide det. Pigen er deilig og lystelig at see til; men hun er ung. Maaskee er hendes Indsigt endnu ikke modnet. Var det ikke tænkeligt, at hun gif hen og gjorde et høist alvorligt Skridt letjindigt. Det maa forhindres; jeg maa tale med hende. Det skylder jeg hende; thi det er vist en meget elskværdig Pige. Det skylder jeg Licentiaten, thi han er min Ven; forsaavidt skylder jeg ogsaa hende det, thi hun er min Vens Tilkommende. Det skylder jeg Familien, thi det er vist en meget agtvaerdig Familie. Det skylder jeg den hele Menneskeslægt, thi det er en god Gjerning. Den hele Menneskeslægt! store Tanke, opløstende Idræt, at handle

i hele Menneffeslægtens Navn, at være i Besiddelse af en saadan General=Fuldmagt. — Dog til Cordelia. Jeg kan altid bruge Stenning, og Pigens skønne Længsel har virkelig bevæget mig.

Nu begynder alisaa den første Krig med Cordelia, i hvilken jeg flygter og derved lærer hende at seire, idet hun følger mig. Jeg flygter bestandig tilbage, og i denne Bevægelse baglænds lærer jeg hende paa mig at kjende alle Elskovens Magter, dens urolige Tanker, dens Videnskab, hvad Længsel er og Haab og utaalmodig Forventning. Idet jeg saaledes figurerer for hende, udbifler Alt dette sig tilsvarende i hende. Det er et Triumphtog, jeg fører hende i, og jeg selv er ligesaa meget den, der dithyrambist lovsynger hendes Seier, som den, der viser Veien. Hun vil faae Mod til at troe paa Elskoven, at den er en evig Magt, naar hun seer dens Herredømme over mig, seer mine Bevægelser. Hun vil troe mig, deels fordi jeg stoler paa min Kunst, deels fordi der ligger Sandhed til Grund for hvad jeg gjør. Dersom dette nemlig ikke var Tilfældet, da vilde hun ikke troe mig. Ved hver min Bevægelse bliver hun stærkere og stærkere; Elskoven vaagner i hendes Sjæl, hun er indsat i sin Betydning som Dvinde. — Jeg har hidtil ikke hvad man i spidsborgerlig Forstand kalder friet til hende; det gjør jeg nu, jeg gjør hende fri, kun saaledes vil jeg elske hende. At hun skylder mig det, maa hun ikke ahne; thi saa taber hun Tilliden til sig selv. Naar hun da føler sig fri, saa fri, at hun næsten fristes til at ville bryde med mig, da begynder den anden Strid. Nu har hun Kraft og Videnskab, og Striden Betydning for mig; de oieblikkelige Følger blive saa hvad de ville. Sæt hun svimter i sin Stolthed, sæt hun bryder med mig, nu vel! hun har sin Frihed; men mig skal hun dog tilhøre. Alt Forlovelsen skulde binde hende, er en Taabelighed, kun

hende i hendes Frihed vil jeg eie. Lad hende forlade mig, den anden Strid begynder dog, og i denne anden Strid seirer jeg saa vist som det var en Skuffelse, at hun seirede i den første. Jo større Kraftfylde er i hende, desto interessantere for mig. Den første Krig er Befrielses-Krigen; den er en Leeg; den anden er Erobrings-Krigen, den er paa Liv og Død.

Elfter jeg Cordelia? ja! oprigtigt? ja! trofast? ja! — i æsthetisk Forstand, og det har dog vel ogsaa Noget at betyde. Hvad hjalp det denne Pige, om hun var falden i Hænderne paa en Alodrian af en trofast Egtemand? hvad var der blevet af hende? Intet. Man siger, der skal lidt mere end Ærlighed til for at komme igjennem Verden; jeg vilde sige, der skal lidt mere end Ærlighed til for at elske en saadan Pige. Det Mere har jeg — det er Falskhed. Og dog elfter jeg hende trofast. Strængt og afholdende vaager jeg over mig selv, at Alt, der ligger i hende, at hele den guddommelige rige Natur i hende kan komme til Udfoldelse. Jeg er en af de Faa, der kan gjøre det, hun er en af de Faa, der egner sig dertil; passe vi da ikke for hinanden?

Er det Synd af mig, at jeg istedenfor at see paa Præsten, fæster mit Øie paa det skønne broderede Bommelørklæde, De holder i Haanden? Er det Synd af Dem, at De holder det saaledes? . . . Der staaer et Ravn i Hjørnet . . . Charlotte Hahn hedder De? Det er saa forførelse paa en saadan tilfældig Maade at faae at vide en Dames Ravn. Det er som var der en tjenstfærdig Mand, der hemmelighedsfuldt gjorde mig bekendt med Dem . . . Eller er det ikke tilfældigt, at Tørklædet netop folder sig saaledes, at jeg saaer Ravnet at see? . . . De er bevæget, de tørrer en Taare af Øiet . . . Bommelørklædet hænger atter løst ned . . . Det er

Dem paafaldende, at jeg seer paa Dem og ikke paa Præsten. De seer til Lommetørklædet, De mærker, det har forraadt Deres Navn . . . Det er jo en høist ustyldig Sag, man kan let faae en Piges Navn at vide . . . Hvorfor skal det nu gaae ud over Lommetørklædet, hvorfor skal det trolles sammen? hvorfor vredes paa det? hvorfor vredes paa mig? Hør hvad Præsten siger: „Jungen føre et Menneske i Fristelse; ogsaa Den, der gjør det uden at vide deraf, ogsaa han har et Ansvar, ogsaa han er i en Skyld til den Anden, som han kun kan afbetale ved forøget Belvillie“ . . . Nu sagde han Amen, uden for Kirkedøren der tør De nok lade Tørklædet flagre løst for Vinden . . . eller er De bleven angst for mig, hvad har jeg da gjort? . . har jeg gjort mere end De kan tilgive, end hvad De tør erindre — for at tilgive.

En dobbelt Bevægelse bliver nødvendig i Forhold til Cordelia. Vil jeg bestandig blot flygte for hendes Overmagt, var det vel muligt, at det Erotiske i hende blev for dissolut og løst til at den dybere Qvindelighed kunde hypostasere sig. Hun vilde da, naar den anden Strid begyndte, ikke være istand til at gjøre Modstand. Vel sover hun sig til sin Seier, men det skal hun ogsaa; men paa den anden Side maa hun bestandig vækkes. Naar det da et Dieblif seer ud for hende, som om hendes Seier atter frabristedes hende, skal hun lære at ville holde fast paa den. I denne Brydning modnes hendes Qvindelighed. Jeg kunde enten bruge Samtalen til at opflamme, Breve til at kjøle, eller gjøre omvendt. Det Sidste er i alle Maader at foretrække. Jeg nyder da hendes meest overvættes Diebliffe. Naar hun har modtaget en Epistel, naar dens søde Gift er gaaet over i Blodet, da er et Ord nok for at kalde Elskoven frem til Udbrud. I næste Dieblif gjør Ironi og Nimsfrost hende tvivlsom, men dog ikke mere, end at hun endnu bestandig føler sin Seier, føler den forøget ved

Modtagelsen af den næste Epistel. Froni lader sig heller ikke saa godt anbringe i Breve, uden at man løb Fare for, at hun ikke forstod den. Sværmeri kan kun glimtviis anbringes i en Samtale. Min personlige Tilstedeværelse vil forhindre Ertasen. Naar jeg kun er tilstede i et Brev, da kan hun let høre mig, hun forvevler mig til en vis Grad med et universjellere Væsen, der boer i hendes Elskov. I et Brev kan man ogsaa bedre tumle sig, i et Brev kan jeg hyperligt kaste mig for hendes Fodder o. s. v., Noget, der let vilde see ud som Galimathias, hvis jeg gjorde det personligt; og Illusionen vilde være tabt. Modsigelsen i disse Bevægelser vil fremkalde og udvikle, styrke og consolidere Elskoven i hende, med eet Ord friste den. —

For tidligt maae dog disse Epistler ikke antage et stærkt erotisk Colorit. I Begyndelsen er det bedst, at de bære et universjellere Præg, indeholde et enkelt Bink, fjerne en enkelt Tvivl. Leilighedsviis tydes ogsaa hen paa den Fordeel, en Forlovelse har, forsaavidt man ved Mystificationer kan holde Folk borte. Hvilke Ufuldkommenheder den forøvrigt har, det skal hun ikke mangle Anledning til at blive opmærksom paa. Jeg har i min Onkels Huus en Karrikatur, jeg bestandig kan lade gaae ved Siden af. Det inderlige Erotiske kan hun ikke frembringe uden ved min Hjælp. Naar jeg negter denne og lader dette Brægebillede plage hende, saa skal hun nok blive kjed af at være forlovet, uden dog egentlig at kunne sige, at det er mig, der har gjort hende kjed deraf.

En lille Epistel vil idag give hende et Bink om, hvorledes det staaer sig til med hendes Indre, idet den beskriver min Sjæls-Tilstand. Det er den rigtige Methode; og Methode har jeg. Det takker jeg Eder for, I kjære Pigebørn, jeg før har elsket. Eder skylder jeg, at min Sjæl er saaledes stemt, at jeg kan være det jeg ønsker for Cordelia. Med Tak mindes jeg Eder, Wren tilhører Eder; jeg skal altid tilstaae, at en ung Pige er en født Læremesterinde, af hvem man altid kan lære om ikke Andet, saa at bedrage

hende — thi det lærer man bedst af Pigerne selv; hvor gammel jeg end bliver, skal jeg dog aldrig glemme, at først da er det forbi med et Menneske, naar han er bleven saa gammel, at han Intet kan lære af en ung Pige.

*

*

Min Cordelia!

Du siger, at Du ikke havde forestillet Dig mig saaledes, men jeg havde jo heller ei forestillet mig, at jeg kunde blive saaledes. Ligger nu Forandringen i Dig? thi det lod sig jo tænke, at jeg egentlig ikke var forandret, men at det Die, hvormed Du seer mig, var forandret; eller ligger den i mig? Den ligger i mig, thi jeg elsker Dig; den ligger i Dig, thi det er Dig, jeg elsker. Med Forstandens kolde, rolige Øjs betragtede jeg Alt, stolt og ubebøget, Intet forfærdede mig, Intet overraskede mig, selv om Aanden havde banket paa min Dør, jeg havde rolig grebet Armstagen for at aabne den. Men see, det var ikke Spøgelser jeg oplukkede for, ikke blege, kraftsløse Skikkelser, det var for Dig, min Cordelia, det var Liv og Ungdom og Sundhed og Skjønhed, der traadte mig imøde. Min Arm skjælver, jeg formaaer ikke at holde Øyet roligt, baglænds flygter jeg for Dig, og kan dog ikke lade være at fæste Øiet paa Dig, ikke lade være at ønske, at jeg kunde holde Øyet roligt. Forandret er jeg; men hvortil, hvorledes, hvori bestaaer denne Forandring? Jeg veed det ikke, jeg veed ingen nærmere Bestemmelse at tilføie, intet rigere Prædikat at bruge end dette, naar jeg uendelig gaadefuldt siger om mig selv: jeg blev forandret.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Elskov elsker Hemmelighed — en Forlovelse er en Aabenbarelse; den elsker Tausshed — en Forlovelse er en Bekjendtgjørelse; den elsker Hvisten — en Forlovelse er en højrøstet Forkyndelse; og dog vil en Forlovelse ved min Cordelias Kunst netop være et hyperligt Middel til at bedrage Tjenerne. I en mørk Nat er der intet Farligere for andre Skibe end at hænge en Laterne ud, der skuffer mere end Mørket.

Din Johannes.

*

*

Hun sidder i Sophaen ved Theebordet, jeg sidder ved hendes Side; hun holder mig under Armen, hendes Hoved hviler sig betyngt af mange Tankter til min Skulder. Hun er mig saa nær og dog endnu fjern, hun hengiver sig, og dog tilhører hun mig ikke. Endnu gjøres der en Modstand; men denne er ikke subjektiv reflekteret, det er Uvindelighedens almindelige Modstand; thi Uvindens Væsen er en Hengivelse, hvis Form er Modstand. — Hun sidder i Sophaen ved Theebordet, jeg sidder ved hendes Side. Hendes Hjerte banker, dog uden Lidenstkaab, Varmen bevæger sig, dog ikke i Uro, stundom skifter hun Farve, dog i lette Overgange. Er det Kjærlighed? Ingenlunde. Hun lytter, hun forstaaer. Hun lytter til det bevingede Ord, hun forstaaer det, hun lytter til en Andens Tale, hun forstaaer den som sin egen; hun lytter til en Andens Røst, idet den gjenslyder i hende, hun forstaaer denne Gjenslyd som var det hendes egen Stemme, der aabenbarer for hende og for en Anden.

Hvad gør jeg? bedaarer jeg hende? Ingenlunde; dermed var jeg heller ikke tjent. Stjæler jeg hendes Hjerte? Ingenlunde, jeg seer ogsaa helst, at den Pige, jeg skal elske,

beholder sit Hjerte. Hvad gjør jeg da? Jeg danner mig et Hjerte i Lighed med hendes. En Kunstner maler sin Elskede, det er nu hans Glæde, en Billedhugger danner hende. Dette gjør jeg ogsaa, men i aandelig Forstand. Dette Billede veed hun ikke at jeg eier, og deri ligger egentlig mit Falskneri. Hemmelighedsfuldt har jeg forskaffet mig det, og i den Forstand har jeg stjaalet hendes Hjerte, som naar det hedder om Rebekka, at hun stjal Labans Hjerte, da hun paa en underfundig Maade fravendte ham hans Huusguder.

Omgielsen og Rammen har dog en stor Indflydelse paa En, er Noget af det, der indpræger sig fastest og dybest i Huskommelsen, eller rettere i den hele Sjæl, og derfor heller ikke glemmes. Hvor gammel jeg end skulde blive, vil det dog altid blive mig en Umulighed, at tænke Cordelia under andre Omgivelser end i dette lille Værelse. Naar jeg da kommer for at besøge hende, lukker Pigen i Almindelighed mig ind ad Salsdøren; selv kommer hun ind fra sit Værelse, og idet jeg lukker Salsdøren op for at træde ind i Dagligstuen, lukker hun den anden Dør op, saa vore Dine modes strax i Døren. Dagligstuen er lille, hyggelig, staaer næsten paa Overgangen til at være et Kabinet. Skjøndt jeg nu har seet den fra mange forskjellige Synspunkter, saa bliver det mig dog altid kjærest at see den fra Sophaen. Hun sidder der ved min Side, foran staaer et rundt Theebord, over hvilket et Bordtæppe er udbredt i rige Folder. Paa Bordet staaer en Lampe, dannet i Form af en Blomst, der kraftig og skldig skyder sig op for at bære dens Krone, over hvilken igjen et fiint udstaaet Slør af Papiir hænger ned, saa let, at det ikke kan ligge stille. Lampens Form erindrer om Østerlandenes Natur, Slørets Bevægelse om de milde Luftninger i hine Egne. Gulvet er skjult af et Tæppe, flættet af en egen Art Bidier, et Arbeide, der strax forraader sin fremmede Herkomst. I enkelte Diebliske lader jeg nu Lampen være den ledende Idee i mit Landskab. Jeg sidder da med hende henstrakt paa Jorden under Lampens Blomst. Til andre Tider

lader jeg Bidie=Teppet fremfalde Forestillingen om et Skib, om en Officiers=Kahyt — vi seile da midt ude paa det store Ocean. Da vi sidde langt borte fra Binduet, stue vi umiddelbart ind i Himlens uhyre Horizont. Ogsaa dette forøger Illusionen. Naar jeg da sidder ved hendes Side, da lader jeg Sligt vise sig som et Billede, der iler ligesaa flygtigt over Birkeligheden, som Doden gaaer over Ens Grav. — Omgivelsen er altid af stor Vigtighed, især for Erindringens Skyld. Ethvert erotisk Forhold maa være gennemlevet saaledes, at det er En let at tilveiebringe et Billede, der eier alt det Skjønne deraf. For at det skal kunne lykkes, maa man især være opmærksom paa Omgivelsen. Forefinder man ikke denne efter Ønske, saa maa den tilveiebringes. For Cordelia og hendes Kjærlighed passer Omgivelsen aldeles. Hvilket forfjælligt Billede viser sig derimod ikke for mig, naar jeg tænker paa min lille Emilie, og dog, hvorledes passede ikke atter Omgivelsen? Hende kan jeg ikke tænke mig, eller rettere, hende vil jeg kun erindre mig i den lille Havestue. Dorene stode aabne, en lille Have foran Huset begrændsede Udsigten, tvang Diet til at støde an herimod, til at standse inden det dristigen fulgte Landeveien, som forsvandt i det Fjerne. Emilie var yndig, men ubetydeligere end Cordelia. Omgivelsen var ogsaa beregnet herpaa. Diet holdt sig ved Jorden, det stormede ikke dristigt og utaalmodigt frem, det hvilede sig paa den lille Forgrund; Landeveien selv, om den end romantisk fortabte sig i det Fjerne, virkede dog mere saaledes, at Diet gennemløb den Strækning, der laae for det, vendte hjem igjen for atter at gennemløbe den samme Strækning. Værelset var ved Jorden. Omgivelsen om Cordelia maa ingen Forgrund have, men Horizontens uendelige Dristighed. Hun maa ikke være ved Jorden, men svæve, ikke gaae, men flyve, ikke frem og tilbage, men evigt fremad.

Naar man selv er forlovet, saa bliver man ret tilgavns indviet i de Forlovedes Naragtigheder. For nogle Dage siden træder Lic. Hansen op med den elstværdige unge Pige, han

er bleven forlovet med. Han betroede mig, at hun var yndig, det vidste jeg iforveien, han betroede mig, at hun var meget ung, det vidste jeg ogsaa, endelig betroede han mig, at det var netop derfor han havde valgt hende, for selv at danne hende til det Ideal, der altid havde forelsøvet ham. Herre Gud, saadan en sølle Licentiat — og en sund, blomstrende, livsglad Pige. Nu er jeg en temmelig gammel Praktiker, og dog nærmer jeg mig aldrig til en ung Pige anderledes end som til Naturens Venerabile, og lærer først af hende. Foraa vidt jeg da kan have nogen dannende Indflydelse paa hende, er det ved atter og atter at lære hende igjen, hvad jeg har lært af hende.

Hendes Sjæl maa bevæges, agiteres i alle mulige Retninger, ikke imidlertid stykkevis og for Rastevinde, men totalt. Hun maa opdage det Uendelige, erfare, at det er det, der ligger et Menneske nærmest. Dette maa hun opdage, ikke ad Tankens Vej, der for hende er en Afvej, men i Phantasiën, der er den egentlige Communication mellem hende og mig; thi hvad der er Deel hos Manden, det er det Hele hos Qvinden. Ikke ad Tankens majsommelige Vej skal hun arbejde sig hen til det Uendelige; thi Qvinden er ikke født til Arbejde, men ad Phantasieus og Hjertets lette Vej skal hun gribe det. Det Uendelige er en ung Pige ligesaa naturligt som den Forestilling, at al Kjærlighed maa være lykkelig. En ung Pige har overalt, hvor hun vender sig hen, Uendeligheden om sig, og Overgangen er et Spring, men vel at mærke, et qvinde- ligt, ikke et mandligt. Hvor er dog i Almindelighed Mændene saa kloderagtige. Naar de skulle springe, saa skulle de tage Tilløb, gjøre lange Forberedelser, maale Afstanden med Diet, flere Gange løbe til: blive fte og vende tilbage igjen. Endelig springe de og falde i. En ung Pige springer paa en anden Maade. I Bjerg-Egne træffer man ofte tvende fremragende Fjeldspidser. Et svælgende Dyb adskiller dem, forfærdeligt at skue ned i. Ingen Mand vover dette Spring. En ung Pige derimod, saa fortælle Egnens Beboere, har vovet

det, og man kalder det Jomfru=Spring. Jeg troer det gjerne, som jeg troer alt Udmærket om en ung Pige, og det er mig en Beruselse at høre de enfoldige Beboere tale derom. Jeg troer Alt, troer det Vidunderlige, forbauses deraf blot for at troe; som det Æneste, der har forbauset mig i Verden, er en ung Pige, det Første og bliver det Sidste. Og dog er et saadant Spring for en ung Pige kun et Hop, medens Mandens Spring altid bliver latterligt, fordi, hvor langt han end stræber ud, hans Anstrængelse paa eengang bliver Intet i Forhold til Toppenes Afstand og dog afgiver en Art Maalestof. Men hvo kunde være saa taabelig at tænke sig en ung Pige tage Tilløb? Man kan vel tænke sig hende løbende, men da er denne Løben selv en Deeg, en Nydelse, en Udfoldelse af Ynde, hvorimod Forestillingen om et Tilløb adskiller hvad der hører sammen hos Qvinden. Et Tilløb har nemlig det Dialektiske i sig, der er Qvindens Natur imod. Og nu Springet, hvo turde atter her være ufsjøn nok til at adstille hvad der hører sammen! Hendes Spring er en Svæben. Og naar hun da er kommen over til den anden Side, da staaer hun atter der, ikke udmattet af Anstrængelse, men skjønnere end ellers, sjælsfuldere, hun kaster et Bys over til os, som staae paa denne Side. Ung, udfødt, som en Blomst, der er stude op af Bjergets Rod, gynger hun sig ud over Dybet, saa det næsten fortner for vort Øie. — — — Hvad hun maa lære, er at gjøre alle Uendelighedens Bevægelser, at ghyge sig selv, at bugge sig i Stemninger, at forvekle Poesi og Virkelighed, Sandhed og Digt, at tumle sig i Uendelighed. Naar hun da er fortrolig med denne Tummel, da sætter jeg det Erotiske til, da er hun hvad jeg vil og onsker. Da er min Tjeneste forbi, mit Arbeide, da drager jeg alle mine Seil ind, da sidder jeg ved hendes Side, det er for hendes Seil vi fare frem. Og i Sandhed, naar denne Pige først er erotisk beruset, saa kan jeg have nok at gjøre med at sidde ved Roret, for at moderere Farten, at Intet kommer for tidligt eller paa en ufsjøn Maade. En Gang imellem prikker

man et lille Gul paa Seilet, og i næste Dieblif bruse vi atter frem.

I min Onkels Huus bliver Cordelia mere og mere indigneret. Hun har flere Gange andraget paa, at vi ikke mere skulle komme der; det hjælper hende ikke, jeg veed altid at hitte paa Udflugter. Da vi igaar Aftes gik derfra, trykfedes hun min Haand med en ualmindelig Videnskab. Hun har formodentlig ret følt sig piint derhenne, og det er da intet Under. Derfor jeg ikke altid havde min Morstab af at iagttage dette Kunstproduktts Unaturligheder, saa vilde jeg umuligt kunne holde ud. Imorges modtog jeg et Brev fra hende, hvori hun med mere Bid, end jeg havde tiitroet hende, spotter over Forlovelser. Jeg har kysset Brevet, det er det fjæreste, jeg har modtaget fra hende. Ret saa min Cordelia! saaledes vil jeg det.

Det træffer sig ret mærkeligt, at der paa Østergade boer to Conditorer ligeoverfor hinanden. Paa første Sal til Benstre boer en lille Jomfru eller Frøken. Hun skjuler sig i Almindelighed bag en Jaloufi, der dækker den Rude, ved hvilken hun sidder. Jalousien er af meget tyndt Tøi, og Den, som kjender Pigen eller oftere har seet hende, vil, hvis han har gode Dine, let være istand til at gjentjende ethvert Træk, medens hun for Den, der ikke kjender hende og ikke har gode Dine, viser sig som en mørk Skikkelse. Det Sidste er til en vis Grad Tilfældet med mig, det Første med en ung Officier, der hver Dag præcise Kl. 12 viser sig i Farvandet, og retter sit Blik op mod hiin Jaloufi. Egentlig blev jeg først opmærksom paa det skønne telegraphiske Forhold ved Jalousien. Der er ikke Jaloufi for de øvrige Vinduer, og en saadan eensom Jaloufi, der blot skjuler een Rude, er i Almindelighed Tegn paa, at der sidder en Person sta-

digst bag ved den. En Formiddag stod jeg i Vinduet ovre hos Conditoren paa den anden Side. Klokken var netop 12. Uden at agte paa de Forbigaaende fæstede jeg mit Øie paa hiin Jaloufi, da pludselig den mørke Figur bag ved den begynder at røre sig. Et qvindeligt Hoved viste sig i Profil gjennem den nærmeste Rude saaledes, at det paa en besynderlig Maade dreiede i den Retning, i hvilken Jalousien viste. Derpaa nikkede Eierinden af dette Hoved meget venligt og skjulte sig atter bag Jalousien. Først og fremmest sluttede jeg, at den Person, hun hilste, var et Mandfolk, thi hendes Bevægelse var for lidenskabelig til at være fremkaldt ved Synet af en Veninde; for det Andet sluttede jeg, at Den, hvem Hilsenen gjaldt, i Almindelighed kom fra den anden Side. Hun havde da placeret sig ganske rigtigt, for at kunne see ham et langt Stykke iforveien, ja vel endog hilse ham skjult af Jalousien. — — — Meget rigtigt, Klokken 12 præcise kommer Helten i dette lille Elskovs=Optrin, vor kjære Lieutenant. Jeg sidder hos Conditoren, der boer i Stuen, hvor Frøkenen boer paa første Sal. Lieutenanten har allerede faaet Øie paa hende. Pas nu vel paa, min kjære Ven, det er ikke saa let en Sag at hilse smukt til første Sal. Han er forresten ikke ilde, vel vogen, rank, en smuk Figur, en frum Næse, sorte Haar, den trefantede Hat klæder ham godt. Nu kniber det, Venene begynde saa smaat at slaae Gladder, at blive for lange. Det gjør et Indtryk paa Diet, der kan sammenlignes med den Følelse, man har, naar man har Tandpine og Tænderne blive for lange i Munden. Naar man vil samle hele sin Magt i Diet og give det Retningen mod første Sal, saa trækker man let for megen Kraft fra Venene. Undskyld, Hr. Lieutenant, at jeg standser dette Blik i dets Himelfart. Det er en Næsviished, det veed jeg nok. Meget sigende kan man ikke kalde dette Blik, snarere intetsigende, og dog meget lobende. Men disse mange Løfter stige ham aabenbart for stærkt til Hovedet; han vakler, for at bruge Digterens Ord om Agnete, han ravede, han faldt. Det er haardt, og dersom jeg maatte raade, skulde det aldrig være

ſkeet. Han er for god dertil. Det er ret fatalt; thi naar man vil gjøre Indtryk paa Damerne ſom Cavaleer, ſaa maa man aldrig falde. Vil man være Cavaleer, maa man agte paa Sligt. Viſer man ſig derimod blot ſom intelligent Størrelſe, ſaa er alt Sligt ligeegyldigt; man ſynker ind i ſig ſelv, man falder ſammen, ſkulde man da virkelig falde, ſaa er der ſlet intet Paafaldende deri. — — — Hvad Indtryk kan denne Begivenhed vel have gjort paa min lille Froken. Det er en Ulykke, at jeg ikke paa eengang kan være paa begge Sider af dette Dardanellerſtræde. Jeg kunde vel ſaae en Bekjendt af mig poſteret paa den anden Side, men deels onſker jeg altid helſt ſelv at gjøre Sagttagelſen, deels kan man aldrig vide, hvad der for mig kan komme ud af denne Hiſtorie, og i ſaa Fald er det aldrig godt at have en Medvinder, da man ſaa maa ſpilde en Deel Tid paa at fravriſte ham hvad han veed, og gjøre ham raadviſd. — — — Jeg begynder virkelig at blive kjed af min gode Vicutenant. Dag ud og Dag ind trækker han forbi i fuld Uniform. Det er jo en forfærdelig Standhaftighed. Sommer Sligt ſig for en Soldat? Min Herre, bærer De ikke Sidegevær? Vør det Dem ikke at tage Huſet med Storm og Pigen med Vold? Ja var De en Studiosus, en Licentiat, en Capellan, der holder ſig ved Haab ilive, det var en anden Sag. Dog jeg tilgiver Dem; thi Pigen behager mig jo mere jeg ſeer paa hende. Hun er ſmuk, hendes brune Die er fuldt af Skjelmeri. Naar hun venter Deres Ankomſt, forklæres hendes Mine af en hoiere Skjønhed, der klæder hende ubefkriveligt. Deraf ſlutter jeg, at hun maa have megen Phantafi, og Phantafi er det ſmukke Kjønſ naturlige Sminke.

Min Cordelia!

Hvad er Længsel? Sproget og Digterne rime herpaa det Ord: Længsel. Hvor urimeligt! Som om kun den kunde længes, der sidder i Længsel. Som om man ikke kunde længes, naar man var fri? Sæt jeg var fri, hvorledes vilde jeg ikke længes. Og paa den anden Side fri er jeg jo, fri som Fuglen, og dog hvorledes længes jeg ikke! Jeg længes, naar jeg gaaer hen til Dig, jeg længes, naar jeg forlader Dig, selv naar jeg sidder ved Din Side, længes jeg efter Dig. Kan man da længes efter hvad man har? Ja, naar man betænker, at man i næste Dieblif maaskee ikke har det. Min Længsel er en evig Utaalmødighed. Først hvis jeg havde gennemlevet alle Evigheder og forvisset mig om, at Du i ethvert Dieblif tilhørte mig, først da vilde jeg atter vende tilbage til Dig, og med Dig gennemleve alle Evigheder, og vel ikke have Taalmodighed nok til at være et Dieblif adskilt fra Dig, uden at længes, men Tryghed nok til at sidde rolig ved Din Side.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Udenfor Døren holder der en lille Cabriolet, for mig større end hele Verden, da den er stor nok til To; forspændt med et Par Heste, vilde og ustyrlige som Naturkræfter, utaalmodige som mine Lidenstaber, dristige som Dine Tanker. Vil Du det, saa fører jeg Dig bort — min Cordelia! befaler Du det? Din Befaling er Løsnat, der løsner Tommerne og Flugtens Lyst. Jeg fører Dig bort, ikke fra nogle Mennesker til andre, men ud af Verden — Hestene steile; Vognen rejser sig; Hestene staae lodret næsten over bore Hoveder; vi kjøre ind i Himlen gennem Skyerne; det sujer om os; er det os, der sidde stille, og al Verden, der bevæger sig, eller er det vor dristige Flugt? Svimler det for Dig, min Cordelia, da

hold Dig fast til mig; jeg bliver ikke svimmel. Man bliver i aandelig Forstand aldrig svimmel, naar man kun tænker paa een eneste Ting, og jeg tænker kun paa Dig — i legemlig Forstand aldrig svimmel, naar man fæster Diet kun paa een eneste Gjenstand, jeg seer kun paa Dig. Hold Dig fast; hvis Verden forgik; hvis vor lette Bogn forbandt under os, vi holdt dog hinanden omslattede, svævende i sphærisk Harmoni.

Din Johannes.

*

*

Det er næsten for meget. Min Tjener har ventet sex Timer, jeg selv to i Regn og Blæst, alene for at passe det tjære Barn Charlotte Hahn op. Hun pleier hver Onsdag i Løbet mellem to og fem at besøge en gammel Tante, hun har. Netop idag skal hun ikke komme, netop idag da jeg saa meget ønskede at møde hende. Og hvorfor? fordi hun bringer mig i en ganske bestemt Stemning. Jeg hilser hende, hun neier paa eensgang ubeskrivelig jorvisk og dog saa himmelsk; hun bliver næsten staaende, det er som skulde hun synke i Jorden, og dog har hun et Blik, som om hun skulde hæves op til Himlen. Naar jeg seer paa hende, bliver mit Sind paa eensgang høitideligt og dog attraaende. Forøvrigt bestjefstiger Pigen mig slet ikke, blot denne Hilsen forlanger jeg, intet Mere, om hun selv vilde give det. Hendes Hilsen bringer mig i Stemning, og Stemningen ødsler jeg igjen paa Cordelia. — Og dog vedder jeg paa, at hun paa en eller anden Maade er sluppen os forbi. Det er ikke blot i Comedier, men ogsaa i Virkeligheden, vanskeligt at passe paa en ung Pige; man maa have et Øie paa hver Finger. Der var en Nymphe, Cardea, der gav sig af med at narre Mændene. Hun opholdt sig i Skovegne, loffede sine Elskere ind i det

tykkeste Krat og forsvandt. Janus vilde hun ogsaa narre, men han narrede hende; thi han havde Vine i Raffen.

Mine Breve forseile ikke deres Hensigt. De udbille hende hjæleligt, om end ikke erotisk. Dertil kan heller ikke bruges Breve, men Billetter. Jo mere det Erotiske kommer frem, desto kortere blive de, men desto sikkrere gribe de det erotiske Point. For dog ikke at gjøre hende sentimental eller blod, saa stivner Fronien igjen Følelserne, men gjør hende tillige begjærlig efter den Næring, der er hende kjærest. Billetterne lade fjernt og ubestemt det Høieste ahne. I det Dieblis, da denne Ahnelse begynder at dæmre i hendes Sjæl, brydes Forholdet af. Under min Modstand antager Ahnelsen Skifelse i hendes Sjæl, som om det var hendes egen Tanke, hendes eget Hjertes Drift. Det er blot det, jeg vil.

*

*

Min Cordelia!

Etsteds her i Byen boer en lille Familie, bestaaende af en Enke og tre Døttre. De tvende af dem gaar i Kongens Skolen for at lære at koge. Det var i Forsonneren, en Eftermiddag, Klokken var omtrent fem, Døren til Dagligstuen aabner sig sagle, et speidende Blik skuer omkring i Værelset. Der er Ingen, kun en ung Pige sidder ved Piano-fortet. Døren bliver lukket paa Klem, saa kan man lytte ubemærket. Det er ingen Kunstnerinde, der spiller, saa var Døren vel bleven lukket heelt. Hun spiller en svensk Melodi; den handler om Ungdoms og Skjønheds korte Varighed. Ordene spotte Pigens Ungdom og Skjønhed; Pigens Ungdom og Skjønhed spotte Ordene. Hvo har Ret: Pigen eller

Ordene? Tonerne lyde saa stille, saa melancholiske som om Veemod var den Voldgifts=Mand, der vilde afgjøre Striden. — Men det har Uret dette Veemod! Hvad Samfund er der mellem Ungdom og disse Betragtninger! Hvad Fælledsskab mellem Morgen og Aften! Tangenterne zittre og skjælve; Resonantbundens Aander reise sig i Forvirring og forstaae ikke hinanden — min Cordelia, hvorfor saa hæstigt! hvortil denne Lidenstah!

Hvor langt skal en Begivenhed være fjernet fra os i Tiden for at erindre den; hvor langt for at Erindringens Vængsel ikke mere kan gribe den? De fleste Mennesker have i denne Henseende en Grændse; hvad der ligger dem for nær i Tiden kunne de ikke erindre, hvad der ligger dem for fjært heller ikke. Jeg kjender ingen Grændse. Hvad der er oplevet igaar, det styder jeg tusinde Aar tilbage i Tiden, og erindrer det, som om det var oplevet igaar.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

En Hemmelighed har jeg at betroee Dig, min Fortrolige. Hvem skulde jeg betroee den? Echo? det vilde forraade den. Stjernerne? de ere kolde. Menneskene? de forstaae den ikke. Kun Dig tør jeg betroee den; thi Du veed at gjemme den. Der er en Pige, skjønnere end min Sjæls Drøm, renere end Solens Lys, dybere end Havets Kilde, stoltere end Ornenes Flugt — der er en Pige — o! boi Dit Hoved til mit Øre og til min Tale, at min Hemmelighed kan snige sig ind deri — denne Pige elsker jeg høiere end mit Liv, thi hun er mit Liv; høiere end alle mine Ønsker, thi hun er mit eneste; høiere end alle mine Tanker, thi hun er min eneste; varmere end Solen elsker Blomsteret; inderligere end Sorgen det bekymrede Sind's Lønlighed; længelsfuldere end Orkenens

brændende Sand elsker Regnen — hende hænger jeg ved ommere end Moderens Die ved Barnet; tillidsfuldere end den Bedendes Sjæl ved Gud; uadstilleligere end Planten ved sin Rod. — Dit Hoved bliver tungt og tankefuldt, det synker ned mod Brystet, Barmen hæver sig for at komme det til Hjælp — min Cordelia! Du har forstaaet mig, Du har forstaaet mig nøiagtigt, bogstaveligt, ingen Tøddel har Du overhørt! Skal jeg udspænde mit Dres Streng og lade Din Stemme forvisse mig derom? Skulde jeg kunne tvivle? Vil Du gemme denne Hemmelighed; tør jeg stole paa Dig? Man fortæller om Menneſter, der ved rædsomme Forbrydelser indviiede hinanden til gjenſidig Taushed. Dig har jeg betroet en Hemmelighed, der er mit Liv og mit Livs Indhold, har Du Intet at betroe mig, der er ſaa betydningsfuldt, ſaa ſkjønt, ſaa tydfelt, at overnaturlige Kræfter vilde røre ſig, hvis det blev forraadt?

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Himlen er ſkyfuld — mørke Regnſtyer rhyler den ſom ſorte Bryn over ſit lidenſtabelige Anſigt, Skovens Træer bevæge ſig, omtumlede af urolige Drømme. Du er bleven borte for mig i Skoven. Bag ethvert Træ ſeer jeg et qvindeligt Væſen, ſom ligner Dig, træder jeg nærmere, da ſkjuler det ſig bag det næſte Træ. Vil Du, ikke viſe Dig for mig, ikke ſamle Dig? Alt forvirrer ſig for mig; Skovens enkelte Dele tabe deres iſolerede Omrids, jeg ſeer Alt ſom et Taage-Hav, hvor overalt qvindelige Væſener, der ligne Dig, viſe ſig og forſvinde. Dig ſeer jeg ikke, Du bevæger Dig beſtandig i Anſkuelsens Bølge, og dog er jeg allerede lykkelig ved hver enkelt Lignelſe af Dig. Hvori ligger det — er det Dit Væſens rige Eenhed, eller mit

Bæsens fattige Mangfoldighed? — Er det at elske Dig ikke at elske en Verden?

Din Johannes.

*

*

Det kunde virkelig interessere mig, hvis det var muligt ganske nøiagtigt at gjengive de Samtaler, jeg fører med Cordelia. Det indseer jeg imidlertid meget let er en Umulighed; thi lykkedes det mig end at erindre hvert enkelt Ord, der bliver vexlet imellem os, saa forbyder det dog altid sig selv, at gjengive det Samtidige, der egentlig er Nerven i Samtalen, det Overraskende i Udbruddet, det Videnskabelige, der er Livsprincipet i Conversationen. I Almindelighed er jeg naturligtviis ikke forberedt, hvad der ogsaa strider mod den egentlige Conversations Bæsen, især den erotiske Conversation. Kun Indholdet af mine Breve har jeg bestandig in mente, den ved disse hos hende mulig fremkaldte Stemning bestandig for Die. Det kunde naturligtviis aldrig falde mig ind at spørge hende, om hun har læst mit Brev. At hun har læst det, forvisser jeg mig let om. Directe taler jeg heller aldrig med hende derom, men jeg vedligeholder en hemmelighedsfuld Communication med dem i mine Samtaler, deels for at fæste et eller andet Indtryk dybere ind i hendes Sjæl, deels for at frabriste hende det og gøre hende raadvild. Hun kan da atter læse Brevet og faae et nyt Indtryk deraf og saa fremdeles.

En Forandring er der foregaaet og foregaaer der med hende. Skulde jeg betegne hendes Sjæls Tilstand i dette Dieblik, saa vilde jeg sige, den er pantheistisk Driftighed. Hendes Blik forraader det strax. Det er driftigt, næsten dumdriftigt i Forventninger, som om det hvert Dieblik fordrede og var forberedt paa at skue det Overordentlige. Vigesom et Die, der seer ud over sig selv, saaledes seer dette Blik ud over det, der umiddelbart viser sig for det, og seer det Vidunderlige. Det er driftigt, næsten dumdriftigt i For-

ventning, men ikke i Tillid til sig selv, det er derfor noget drømmende og bedende, ikke stolt og befalende. Hun søger det Vidunderlige uden for sig, hun vil bede, at det maa vise sig, som om det ikke stod i hendes egen Magt at fremkalde det. Dette maa forhindres, ellers faaer jeg for tidlig Overbægt over hende. Hun sagde igaar til mig, at der var noget Kongeligt i mit Væsen. Maaskee vil hun bøie sig, det gaaer aldeles ikke an. Bistnok, kjære Cordelia, er der noget Kongeligt i mit Væsen, men Du ahner ikke, hvad det er for et Rige, jeg hersker over. Det er over Stemningernes Storme. Som Wolus holder jeg dem indesluttede i min Personligheds Bjerg, og lader snart en snart en anden fare frem. Smigeren vil give hende Selvsølelse, Forskjellen mellem Mit og Dit gøres gjeldende, Alt lægges over paa hendes Side. Til at smigre hører der stor Forsigtighed. Stundom maa man sætte sig selv meget høit, dog saaledes, at der bliver en Plads endnu høiere, stundom maa man sætte sig selv meget lavt. Det Første er det Rigtigste, naar man bevæger sig hen mod det Aandelige, det Andet er det Rigtigste, naar man bevæger sig hen mod det Erotiske. — Skjlder hun mig Noget? Ingenlunde. Kunde jeg ønske det? Ingenlunde. Jeg er for meget Kjender, har for megen Forstand paa det Erotiske til sliig Taabelighed. Hvis det virkelig var Tilfældet, jeg vilde af al min Magt bestræbe mig for at bringe hende til at glemme det, og dyppe min egen Tanke derom i Slummer. Enhver ung Pige er i Forhold til sit Hjertes Labyrinth en Ariadne, hun eier den Traad, ved hvilken man kan finde Veien derigjennem, men hun eier den saaledes, at hun ikke selv veed at bruge den.

*

*

Min Cordelia!

Tal — jeg adlyder, Dit Ønske er en Befaling, Din Bøn er en almægtig Besværgelse, ethvert Dit flygtigste Ønske er en Belgjerning mod mig; thi jeg adlyder Dig ikke som en tjenende Aand, som stod jeg udenfor Dig. Idet Du blyder,

da vorder Din Villie, og med den jeg; thi jeg er en Sjælens Forvirring, der blot venter paa et Ord af Dig.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Du veed jeg holder meget af at tale med mig selv. Jeg har i mig selv fundet den interessanteste Person i mit Bekjendtskab. Stundom har jeg frygtet for, at jeg skulde komme til at mangle Stof i disse Samtaler, nu er jeg uden Frygt, nu har jeg Dig. Jeg taler da nu og i al Ewigheid om Dig med mig, om den interessanteste Gjenstand med det interessanteste Menneske — at thi jeg er kun et interessant Menneske, Du den interessanteste Gjenstand.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Du synes, det er saa kort jeg har elsket Dig, Du synes næsten at frygte for, at jeg kunde have elsket for. Der gives Haandskrifter, i hvilke det lykkelige Die strax ahner en ældre Skrift, der i Tidens Løb er bleven fortrængt af ubetydelige Taabeligheder. Ved ædsende Midler udslettes den senere Skrift, og nu staaer den ældste tydelig og klar. Saaledes har Dit Die lært mig i mig selv at finde mig selv, jeg lader Glemmel fortæere Alt, hvad der ikke handler om Dig, og da opdager jeg en urgammel, en guddommelig ung Urskrift, da opdager jeg, at min Kjærlighed til Dig er ligesaa gammel som jeg selv.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Hvor kan et Rige bestaae, der er i Strid med sig selv; hvorledes skal jeg kunne bestaae, da jeg strider med mig selv? hvorom? om Dig, for om muligt at finde Ro i den Tanke, at jeg er forelsket i Dig. Men hvorledes skal jeg finde denne Ro? Den ene af de stridende Magter vil bestandig overbevise den anden, at den dog er dybest og inderligst forelsket; i næste Dieblisk vil den anden det. Ikke vilde det bekymre mig stort, dersom jeg havde Striden udenfor mig, hvis der var Rogen, der lovede at være forelsket i Dig, eller lovede at lade det være, Forbrydelsen er lige stor; men denne Strid i mit eget Indre fortærer mig, denne ene Lidenstabs i sin Dobbeltthed.

Din Johannes.

*

*

Forvind kun min lille Søsterpige; skjul Dig kun mellem Træerne; tag kun Din Byrde op, det klæder Dig godt at bære Dig, ja selv i dette Nu er det med en naturlig Gratie, Du bærer Dig ind under det Qvass, Du har samlet — at en saadan Skabning skal bære saadanne Byrder! Som en Dandsende forraader Du Formernes Skjønhed — smil om Livet, bred om Barmen, Bæsten jvulmende, det maa enhver Indrollerings=Chef tilstaae. Du troer maaskee, det er Ubetydeligheder, Du synes, at de fornemme Damer ere langt skønnere, af mit Barn! Du veed ikke, hvor megen Falskhed der er i Verden. Tiltræd kun Din Vandring med Din Byrde ind i den uhyre Skov, der formodentlig strækker sig mange, mange Mile ind i Landet til de blaae Bjerges Grændse. Du er maaskee ikke en virkelig Søsterpige, men en fortryllet Prindsesse; Du tjener hos en Trolde; han er grusom nok til at

lade Dig hente Brænde i Skoven. Saaledes er det altid i Eventhyret. Hvorfor gaaer Du ellers dybere ind i Skoven; er Du en virkelig Fiskerpige, saa skal Du jo ned til Veiet med Dit Brænde mig forbi, der staaer paa den anden Side af Veien. — Følg kun Jodstien, der slønger sig legende mellem Træerne, mit Die finder Dig; see Dig kun om efter mig, mit Die følger Dig; bevæge mig, det kan Du ikke, Vængselen river mig ikke hen, jeg sidder rolig paa Rækværket og røger min Cigar. — Til en anden Tid — maaskee. — Ja Dit Blik er skjelmst, naar Du saaledes vender Hovedet halvt tilbage; Din lette Gang er vinkende — ja jeg veed det, jeg fatter, hvor denne Bei fører hen — til Skovens Gensomhed, til Træernes Hvissen, til den mangfoldige Stilhed. See Himlen selv begunstiger Dig, den skjuler sig i Skyer, den mørkner Skovens Baggrund, det er som trak den Gardinerne til for os. — Farvel min smukke Fiskerpige, lev vel, Tak for Din Gunst, det var et skjont Dieblik, en Stemning, ikke stærkt nok til at bevæge mig fra min faste Plads paa Rækværket, men dog riig paa indre Bevægelse.

Da Jacob havde tinget med Laban om Betalingen for sin Tjeneste, da de vare blevne enige om, at Jacob skulde vogte de hvide Faar, og som Løn for sit Arbeide have alle de brogede, der fødtes i hans Flok, da lagde han Kjeppene i Band-Kenderne og lod Faarene see derpaa — saaledes anbringer jeg mig selv overalt for Cordelia, hendes Die seer mig bestandig. Hende forekommer det som idel Opmærksomhed fra min Side; fra min Side derimod veed jeg, at hendes Sjæl derved taber Interessen for alt Andet, at der i hende udvikles en aandelig Concupiscentz, der overalt seer mig.

Min Cordelia!

Hvis jeg kunde glemme Dig! Er min Kjærlighed da et Sukkommelsens Bærf? Om Tiden end slettede Alt ud af dens Tabler, om den udslettede Sukkommelsen selv, mit Forhold til Dig blev lige levende, Du var dog ikke glemt. Hvis jeg kunde glemme Dig! Hvad skulde jeg da erindre? mig selv har jeg jo glemt for at erindre Dig; hvis jeg da glemte Dig, kom jeg jo til at erindre mig selv, men i det Dieblis jeg huskede mig selv, maatte jeg jo atter erindre Dig. Hvis jeg kunde glemme Dig! Hvad vilde da skee? Man har et Billede fra Oldtiden. Det forestiller Ariadne. Hun springer op fra Veiet og seer ængstelig efter et Skib, der for fulde Seiler iler bort. Ved Siden af hende staaer en Amor med en Bue uden Stræng og tørrer sine Dine. Bag hende staaer en bevinget qvindelig Figur med Hjelm paa Hovedet. Man antager i Almindelighed, at denne Figur er Nemesis. Tænk Dig dette Billede, tænk Dig det lidt forandret. Amor græder ikke og hans Bue er ikke uden Stræng; eller var Du da bleven mindre skøn, mindre seierrig, fordi jeg var bleven affindig. Amor smiler og spænder Buen. Nemesis staaer ikke ubirksom ved Din Side, ogsaa hun spænder Buen. Paa hiint Billede seer man i Skibet en mandlig Stikkelse, der er be-
stjefstiget med Arbeide. Man antager, det er Theseus. Ikke saaledes paa mit Billede. Han staaer paa Bagstavnen, han stuer længselsfuld tilbage, hon breder Armene ud, han har fortrudt det, eller rettere hans Vanvid har forladt ham, men Skibet fører ham bort. Amor og Nemesis sigte begge, en Pil flyder fra hver Bue, de ramme sikkert, det seer man, man forstaaer, de ramme begge paa eet Sted i hans Hjerte til Tegn paa, at hans Kjærlighed var den Nemesis, der hævnede.

Din Johannes.

Min Cordelia!

Forelsket er jeg i mig selv, siger man om mig. Det forundrer mig ikke; thi hvorledes skulde man kunne mærke, at jeg kan elske, da jeg kun elsker Dig, hvorledes skulde nogen Anden ahne det, da jeg kun elsker Dig. Forelsket er jeg i mig selv, hvorfor? fordi jeg er forelsket i Dig; thi Dig elsker jeg, Dig alene og Alt hvad der tilhører Dig i Sandhed, og saaledes elsker jeg mig selv, fordi dette mit Jeg tilhører Dig, saa dersom jeg ophørte at elske Dig, ophørte jeg at elske mig selv. Hvad der da i Verdens profane Dine er Udtryk for den største Egoisme, det er for Dit indviende Blif Udtryk for den rene Sympathi, hvad der i Verdens profane Dine er Udtryk for den meest profane Selvopholdelse, det er for Dit helligede Syn Udtryk for den meest begejstrede Tilintetgørelse af sig selv.

Din Johannes.

*

*

Hvad jeg frygtede meest for, var at den hele Udvikling skulde tage mig for lang Tid. Jeg seer imidlertid, at Cordelia gjør store Fremfærd, ja at det bliver nødvendigt for ret at holde hende i Aande, at sætte Alt i Bevægelse. Naturligvis maa hun for Alt i Verden ikke blive for Tiden, det vil gaa forbi den Tid, da Tiden er forbi for hende.

Naar man elsker, gaaer man ikke Landeveien. Det er kun Vægtstøtten, der ligger midt paa Kongeveien. Naar man elsker og spadserer fra Nøddebo, da gaaer man ikke langs Esrom Sø, skjøndt det dog egentlig kun er en Jagtvei; men den er banet, og Elstoven baner helst selv sine Veie. Man søger dybere ind i Gribsskov. Og naar man saaledes vandrer

Arm i Arm, da forstaaer man hinanden, da bliver det klart, som for dunkelt forlystede og smertede. Man ahner ikke, at Nogen er tilstede. — Altsaa dette deilige Bøgetræ blev Vidne til Ederes Kjærlighed; under dets Krone tilstode J den første Gang. Alt erindrede J saa tydeligt, den første Gang J saaes, den første Gang, da J i Dandsen rakte hinanden Haanden, da J henad Morgenstunden skiltes ad, da J Intet vilde tilstaae Eder selv, end sige hinanden. — Det er dog skjønt nok at høre paa disse Elskovens Repetitorier. — De kaldt paa Knæ under Træet, de tilsvore hinanden ubrødelig Kjærlighed, de beseglede Pagten med det første Kys. — Det er frugtbare Stemninger, der maae bortdøsles paa Cordelia. — Denne Bøg blev altsaa Vidne. O ja, et Træ er et ret passende Vidne; men det er dog for lidet. Vel mene J, at ogsaa Himlen var Vidne, men Himlen jaadan uden videre er en meget abstrakt Idee. See derfor var der endnu et Vidne. — Skulde jeg rejse mig op, lade dem mærke, at jeg er her? Nei, maaskee var jeg kjendt, og saa er Spillet tabt. Skulde jeg, idet de hjerne dem, rejse mig op, lade dem forstaae, at der var En tilstede? Nei, det er uhenigtsmæssigt. Der skal hvile Tausshed over deres Hemmelighed — saa længe jeg vil. De ere i min Magt, jeg kan splitte dem ad, naar jeg vil. Jeg er vidende om deres Hemmelighed; kun af ham eller af hende kan jeg have faaet det at vide — af hende selv, det er umuligt — altsaa af ham — det er affødeligt — bravo! Og dog det er jo næsten Ondskab. Nu vel jeg faaer at see. Kan jeg faae et bestemt Indtryk af hende, som jeg ellers ikke kan faae, normalt, som jeg onsker det, saa er der intet Andet for.

*

*

Min Cordelia!

Fattig er jeg — Du er min Rigdom; mørk — Du er mit Lys; jeg eier Intet, trænger til Intet. Og hvorledes skulde jeg ogsaa kunne eie Noget, det er jo en Modsigelse, at Den kan eie Noget, der ikke eier sig selv. Lykkelig er jeg som et Barn, der Intet kan og Intet maa eie. Jeg eier Intet; thi jeg tilhører kun Dig; jeg er ikke, jeg har ophørt at være, for at være Din.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Min, hvad vil dette Ord betegne? ikke hvad der tilhører mig, men hvad jeg tilhører, hvad der indeholder mit hele Væsen, som forsaavidt er mit, forsaavidt som jeg tilhører det. Min Gud er jo ikke den Gud, der tilhører mig, men den Gud, hvem jeg tilhører, og saaledes ogsaa, naar jeg siger mit Fødeland, mit Hjem, mit Kald, min Længsel, mit Haab. Hvis der før ikke havde været Udødelighed, da vilde denne Tante, at jeg er Din, gjennembryde Naturens vanlige Gang.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Hvad jeg er? den bestedne Fortæller, der følger Dine Triumpher; den Dandsør, der boier sig ind under Dig, idet Du hæver Dig i yndig Lethed; den Green, Du et Dieblit hviler Dig paa, naar Du er træt af at flybe; den Basstemme, der skyder sig ind under Sopranens Sværmeri for at lade det stige endnu høiere — hvad jeg er? jeg er den jordiske

Tyngde, der fængsler Dig til Jorden. Hvad er jeg da? Legeme, Måske, Jord, Støv og Afte — Du, min Cordelia, du er Sjæl og Aand.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Kjærlighed er Alt, af den Grund har jeg for Den, der elsker, Alt ophørt at have Betydning i og for sig, og har kun Betydning ved den Fortolkning, Kjærligheden giver det. Hvis saaledes en anden Forlovet blev overbevist om, at der var en anden Pige, han bekymrede sig om, saa vilde han formentlig staae der som en Forbryder og hun oprøre. Du derimod, det veed jeg, Du vilde see en Hylde i en saadan Tilstaaelse; thi at jeg skulde kunne elske en Anden, det veed Du er en Umulighed, det er min Kjærlighed til Dig, der kaster en Aiglands over hele Livet. Naar jeg da bekymrer mig om en Anden, da er det ikke for at overbevise mig om, at jeg ikke elsker hende, men kun Dig — det vilde være forsmædeligt; — men da min hele Sjæl er fuld af Dig, faaer Livet for mig en anden Betydning, det bliver Mythe over Dig.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Min Kjærlighed fortæller mig, kun min Stemme bliver tilbage, en Stemme, der har forelsket sig i Dig, overalt tilhøvsler Dig, at jeg elsker Dig. O! trætter det Dig at høre denne Stemme? Overalt omgiver den Dig; som en mang-

foldig, ustabig Omfatning lægger jeg min gennemreflekterede Sjæl om Dit rene, dybe Væsen.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Man læser i gamle Fortællinger, at en Flod forelskede sig i en Pige. Saaledes er min Sjæl som en Flod, der elsker Dig. Snart er den stille og lader Dit Billede speile sig dybt og ubevæget i sig, snart indbilder den sig, at have fanget Dit Billede, da bruser dens Bølge for at forhindre Dig fra atter at slippe bort; snart kruser den sagte sin Overflade og leger med Dit Billede, stundom har den tabt det, da bliver dens Bølge fort og fortvilet. — Saaledes er min Sjæl: som en Flod, der har forelsket sig i Dig.

Din Johannes.

*

*

Opriktigt talt; uden at have en ualmindelig levende Indbildningskraft kunde man vel tænke sig i en bekvemmere, mageligere, og især mere standsmæssig Befordring; at kjøre med en Tørvebonde, det vækker kun i uegentlig Forstand Opsigt. — I en snever Bending tager man imidlertid til Taffe. Man gaaer et Stykke ud ad Landeveien; man sætter sig op, man kjører en Miil, der møder Intet; to Miil, Alt gaaer vel; man bliver rolig og tryg; Egnen tager sig virkelig bedre ud fra dette Standpunkt end sædvanligt; man har næsten naaet de tre Miil — hvo skulde nu have ventet her saa langt ude ad Landeveien at møde en Kjøbenhavnner? Og

det er en Kjøbenhavner, det mærker De nok, det er ingen Mand fra Landet; han har en ganske egen Maade at see paa, saa bestemt, saa iagttagende, saa tazerende, og saa lidt spottende. — Ja min kjære Pige, Din Stilling er ingenlunde beqvem, Du sidder jo ligesom Du sad paa en Præsenteerbakke, Vognen er saa flad, at den ingen Fordybning har til Fodderne. — Men det er jo Deres egen Skyld, min Vogn er ganske til Deres Tjeneste, jeg tør tilbyde Dem en meget mindre generende Plads, forsaavidt det ikke skulde genere Dem at sidde ved min Side. — I saa Fald overlader jeg Dem hele Vognen, sidder selv paa Buxken, glad over at turde føre Dem til Deres Bestemmelse. — Straahatten dækker end ikke tilstrækkeligt mod et Sideblik; det er forgjæves, De boier Deres Hoved ned, jeg beundrer dog det skjønne Profil. — Er det ikke ærgerligt, Bonden hilser mig? men det er jo i sin Orden, at Bonden hilser en fornem Herre. — Dermed slipper De ikke, her er jo en Kro, ja en Station, og en Torvehønde er paa sin Viis altfor gudsfrygtig til ikke at skulle bede. Nu skal jeg tage mig af ham. Jeg har en ualmindelig Gave til at indtage Torvehønder. O! maatte det lykkes mig ogsaa at kunne behage Dem. Han kan ikke modstaae mit Tilbud, og naar han har modtaget det, saa kan han ikke modstaae Virkningen deraf. Kan jeg ikke, saa kan min Tjener. — Han gaaer nu ind i Skjenkestuen, De bliver alene paa Vognen i Skuret. — Gud veed hvad det er for et Pigebarn? Skulde det være en borgerlig lille Pige, maaskee en Degne-Datter? Dersom hun er det, saa er hun af en Degnedatter at være ualmindelig smuk og ualmindelig smagfuld paaklædt. Den Degn maa have et godt Levebrød. Der falder mig Noget ind, skulde det maaskee være en lille Guldblods-Frosken, der er tjed af at kjøre i Equipagen, som maaskee foretager en Fodtour ud til Landstedet, og nu tillige vil forsøge sig i et lille Eventyr. Vel muligt, Sligt er ikke u hørt. — Bonden veed ingen Ting, han er et Fæ, der kun veed at drikke. Ja ja, drik han kun, min Fa'er, det er ham vel undt. — Men hvad seer jeg, det er jo hverken mere eller mindre end Sfr. Jesper=

sen, Hansine Jespersen, en Datter af Grosserereren derinde. Ih Gud bevares, vi to kjende jo hinanden. Det var hende, jeg engang mødte i Bredgaden, hun førte baglænds, hun kunde ikke faae Vinduet op; jeg tog mine Briller op, og havde nu den Fornoielse at følge hende med mit Die. Det var en meget generet Stilling, der var saa Mange i Vognen, at hun ikke kunde bevæge sig, og gjøre Ansfrig turde hun formodentlig ikke. Den nuværende Stilling er nok saa generet. Vi To ere bestemte for hinanden, det er klart. Det skal være en romantisk lille Pige; hun er bestemt ude paa egen Haand. — Der kommer min Tjener med Tørvebønden. Han er aldeles drukken. Det er affhyeligt, det er et fordærvet Folkesjæld disse Tørvebønder. Al ja! Og dog er der endnu værre Mennesker til end Tørvebønder. — See saa, nu er De kommen net op at age. Nu bliver De selv nødt til at tjøre Hestene, det er ganske romantisk. — De refuserer mit Tilbud, De paaastaar, at De er meget godt kjørende. De bedrager mig ikke; jeg mærker nok, hvor lumst De er. Naar De er kommen en lille Smule ud ad Veien, saa springer De af, i Skoven kan man let finde et Skjul. — Min Hest skal jables; jeg følger til Hest. — See saa! nu er jeg færdig, nu kan De være sikker mod ethvert Oversfald. — Bliv nu dog ikke saa forfækkelig hange, saa vender jeg strax om igjen. Jeg vilde blot ængste Dem lidt og give Dem Anledning til at Deres naturlige Skjønhed maatte forhoies. De veed jo ikke af, at det er mig, der har ladet Bønden drikke fuld, og jeg har jo ikke tilladt mig et fornærmeligt Ord mod Dem. Endnu kan Alt blive godt; jeg skal nok give Sagen en saadan Vending, at De kan lee ad den hele Historie. Jeg ønsker blot et lille Mellemværende med Dem; troc aldrig, at jeg overrumpler nogen Pige. Jeg er en Ven af Frihed, og hvad jeg ikke faaer frit, det bryder jeg mig aldeles ikke om. — „De vil vist selv indsee, at det ikke gaaer an, at fortsætte Reisen paa den Maade. Jeg skal selv paa Jagt, derfor er jeg til Hest. Min Vogn holder derimod forspændt i Kroen. Hvis De besjæler det, saa skal den i et Dieblif indhente Dem og føre

Dem hvorhen De vil. Jeg selv kan desto værre ikke have den Fornøielse at ledjage Dem, jeg er bunden ved et Jagtløfte, og de ere hellige." De tager derimod — Alt skal øieblikkeligt være i Orden — See nu behøver De slet ikke at være forlegen ved at see mig igjen, eller i ethvert Tilfælde ikke mere forlegen end hvad der klæder Dem godt. De kan more Dem over den hele Historie, lee lidt og tænke lidt paa mig. Mere forlanger jeg ikke. Det kunde synes Lidet; mig er det nok. Det er Begyndelsen, og jeg er især stærk i Begyndelsesgrundene.

Igaar Aftes var der et lille Selskab hos Tanten. Jeg vidste, Cordelia vilde tage sit Strikketoi frem. Deri havde jeg gjemt en lille Billet. Hun tabte den, tog den op, blev bevæget, længselsfuld. Saaledes bør man altid tage Situationen til Hjælp. Det er utroligt, hvilke Fordele man kan have deraf. En i og for sig ubetydelig Billet, læst under saadanne Omstændigheder, bliver for hende uendelig betydelig. Mig kunde hun ikke faae i Tale; jeg havde maaget det saaledes, at jeg maatte følge en Dame hjem. Hun maatte altsaa vente til idag. Det er altid godt for at bore Indtrykket desto dybere ind i hendes Sjæl. Altid seer det ud, som det var mig, der viste hende en Opmærksomhed; Fordelen, jeg har, er den, at jeg overalt bliver anbragt i hendes Tanter, overalt overrasker hende.

Elstoven har dog en egen Dialektik. Der var en ung Pige, jeg engang var forelsket i. Ved Theatret i Dresden saae jeg isjor Sommer en Skuespillerinde, der lignede hende skuffende. Af den Grund ønskede jeg, hvad der ogsaa lykkedes mig, at gjøre hendes Bekjendtskab, og overbeviste mig nu om, at Uligheden dog var temmelig stor. Idag møder jeg en Dame paa Gaden, der erindrer mig om hiin

Stuespillerinde. Denne Historie kan blive ved saalænge det skal være.

Overalt omgive mine Tanker Cordelia, jeg skifter dem som Engle omkring hende. Som Venus bliver i sin Vogn trukket af Duer, saaledes sidder hun i sin Triumphvogn, og jeg spænder mine Tanker for som bevingede Væsener. Selv sidder hun glad, riig som et Barn, almægtig som en Gudinde, jeg gaaer ved hendes Side. I Sandhed, en ung Pige er og bliver dog Naturens og hele Tilbærelsens Venerabile! Det er der Ingen der bedre veed end jeg. Kun Skade, at denne Herlighed varer saa kort. Hun smiler til mig, hun hilser til mig, hun vinker ad mig, som var hun min Søster. Et Blik erindrer hende om, at hun er min Elskede.

Elskoven har mange Positioner. Cordelia gjør gode Fremfærd. Hun sidder paa mit Skjod, hendes Arm slynger sig blød og varm om min Hals; selv hviler hun ved mit Bryst, let, uden legemlig Tyngde; de bløde Former berøre mig neppe; som en Blomst slynger hendes yndige Skabning sig om mig, frit som en Sloise. Hendes Die skjuler sig bag sit Laag, hendes Varm er blendende hvid som Sne, saa glat, at mit Die ikke kan hvile, det vilde glide, hvis Varmen ikke bevægedes. Hvad betyder denne Bevægelse? er det Kjærlighed? Maaskee. Det er dens Ahnelse, dens Drøm. Endnu mangler den Energi. Hun omfavner mig vidtløstigt, som Skyn den Forklarede, løst som en Lustning, blødt som man omfavner et Blomster; hun kysser mig ubestemt, som Himlen kysser Havet, mildt og stille som Duggen kysser Blomsteret, høitideligt som Havet kysser Maanens Billede.

Hendes Videnskab vilde jeg i dette Dieblik kalde naiv Videnskab. Naar nu Bendingen er gjort, og jeg begynder for Alvor at trække mig tilbage, da vil hun opdrive Alt for virkeligt at sængsle mig. Hun har ikke andre Midler dertil end selve det Erotiske, kun at dette nu vil vise sig efter en ganske anden Maalestok. Det er da et Vaaben i hendes

Haand, som hun svinger mod mig. Jeg har da den reflekterede Lidenstabs. Hun strider for sin egen Skyld, fordi hun veed, jeg eier det Erotiske; hun strider for sin egen Skyld, for at overvinde mig. Hun trænger selv til en høiere Form af det Erotiske. Hvad jeg ved at opflamme hende lærte hende at ahne, det lærer nu min Kulde hende at fatte, men saaledes, at hun troer selv at opdage det. Dermed vil hun overrumple mig, hun vil troe i Driftighed at have overgaaet mig, og derved at have fanget mig. Hendes Lidenstabs bliver da bestemt, energisk, sluttende, dialectisk; hendes Kys totalt, hendes Favnetag ikke hiatisk. — Hos mig søger hun sin Frihed og finder den desto bedre, jo fastere jeg omslutter hende. Forlovelsen brister. Naar dette er skeet, trænger hun til lidt Hvile, for at der ikke i denne vilde Tummel skal fremkomme noget Ufsjont. Hendes Lidenstabs samler sig endnu engang, og hun er min.

Ligesom jeg allerede i salig Edwards Tid indirecte søgte for hendes Lecture, saa gjør jeg det nu directe. Det, jeg byder, er hvad jeg anseer for den bedste Næring: Mythologi og Eventyr. Dog har hun sin Frihed her som overalt, jeg lytter Alt ud af hende selv. Er det der ikke iforveien, saa lægger jeg det først ind.

Naar Tjenestepigerne om Sommeren skulle i Dyrehaven, saa er det i Umindelighed en daarlig Fornøielse. De komme der kun een gang om Aaret, og derfor skulle de ret have Lige deraf. Saa skulle de have Hat og Schawl paa, og vandre dem selv paa enhver Maade. Lystigheden er vild, ufsjon, lasciv. Nei da holder jeg paa Frederiksberg-Have. Søndag-Eftermiddag komme de der, og jeg ogsaa. Her er alt sommeligt og decent, Lystigheden selv stillere og mere ædel. Overhovedet det Mandfolk, der ikke har Sands for Tjenestepiger, han taber mere derved, end disse tabe. Tjenestepigerne

mangfoldige Skare er virkelig den skønneste Bæbning, vi have i Danmark. Derjom jeg var Konge — jeg veed nok hvad jeg gjorde — jeg holdt ikke Niebue over Vinietropperne. Derjom jeg var een af Stadens 32 Mænd, jeg skulde strax andrage paa, at der nedsattes en Velfærds-Comitee, der ved Indsigt, Raad, Formaning, passende Belønninger paa enhver Maade stræbte at opmuntre Tjenestepigerne til et smagfuldt og omhyggeligt Toilet. Hvorfor skal der ødles med Skjønhed, hvorfor skal den gaac ubemærket gennem Livet, lad den idetmindste vise sig eengang om Ugen i den Belysning, under hvilken den tager sig ud! Men fremfor Alt Smag, Begrændsning. En Tjenestepige skal ikke see ud som en Dame, deri har Politivennen Ret, men de Grunde, dette agtede Blad angiver, ere aldeles feilagtige. Naar man da saaledes turde imødesee en onskelig Opblomstren af Tjenestepigerne's Klasse, vilde dette ikke atter virke gavnligt paa Døttrene i vore Huse? eller er det for dristigt, naar jeg ad denne Vej øiner en Fremtid for Danmark, der i Sandhed kan kaldes mageløs. Naar det blot maatte forundes mig selv at blive samtidig med dette Gyldeaar, da kunde man med god Samvittighed anvende hele Dagen til at gaac omkring paa Gader og Stræder og fryde sig ved Diets Ulyst. Hvor sværmer min Tanke jaa vidt og dristigt, jaa patriotisk! men jeg er jo ogsaa her ude paa Frederiksberg, hvor Tjenestepigerne komme Søndag-Eftermiddag, og jeg med. — — — Først kommer Bønderpigerne, Haand i Haand med deres Kjærestes, eller i et andet Mønster, alle Piger Haand i Haand foran, alle Karle bagester, eller i et andet Mønster, to Piger og een Karl. Denne Skare danner Rammen, de staae gjerne eller sidde langs Træerne i den store Tirkant foran Pavillonon. De ere funde, friske, Farve-Modsætningerne kun lidt for stærke jaavel i Huden som i Klæderne. Nu følge indenfor de yndste, slynske Piger. Høie, ranke, lidt for stærkt byggede, deres Paaklædning lidt forvirret. Her var meget for Comiteen at gjøre. Man savner heller ikke en enkelt Repræsentant for den bornholmske Division: ferme Koffepiger, men ikke gode at komme

nær hverten i Kjøkkenet eller paa Frederiksberg, deres Bæjen har noget stolt Frastødende. Deres Nærværelse er derfor ved Modfætningen ikke uden Virkning, jeg savner dem ugjerne herude, men indlader mig sjældent med dem. — Nu følge Hjertetropperne: Nyboder=Piger. Mindre af Vægt, fyldige, svulmende, fine i Huden, muntre, glade, vobre, snaksomme, lidt coquette og fremfor Alt barhovede. Deres Paaklædning maa gjerne nærme sig til en Dames, kun to Ting er at iagttage, at de ikke have Schavl, men Tørklæde, ikke Hat paa, men høist en lille vims Kappe, helst maac de være barhovede. — — — — See god Dag, Marie; skal jeg træffe Dem herude? Det er længe siden jeg har seet Dem. De er dog vel endnu hos Conferentsraadens? — „jo“ — det er vist en meget god Condition? — „ja“ — Men De er saa alene herude, har Ingen at følge med . . . ingen Kjæreste, har han maaskee ikke havt Tid idag, eller venter De ham — hvorledes, De er ikke forlovet? Det er jo umuligt. Den smukkeste Pige i Kjøbenhavn, en Pige, der tjener hos Conferentsraaden, en Pige, der er en Prydelse og et Monster for alle Tjenestepiger, en Pige, der veed at pynte sig saa net og . . . saa riigt. Det er jo et nydeligt Lommeørklæde, De holder i Haanden, af det fineste Kammerbug . . . hvad seer jeg, med Broderi i Kanterne, jeg vedder det har kostet 10 Mk. . . . der er saamænd mangen fornem Dame, der ikke eier Magen . . . franske Handsker . . . en Silkeparaply . . . Og saadan en Pige skulde ikke være forlovet . . . Det er jo en Urimelighed. Erindrer jeg ikke meget seil, saa holdt Jens ogsaa ikke saa Lidt af Dem, De veed nok Jens, Grossererens Jens, ham paa anden Gal . . . See jeg traf rigtigt . . . hvorfor blev De da ikke forlovet, Jens var jo en smuk Karl, han havde en god Condition, maaskee var han ved Grossererens Indflydelse i Tidens Løb bleven Politibetjent eller Byrbøder, det var ikke saa daarligt et Parti . . . De har bestemt selv Skyld, De har været for haard imod ham . . . „Nei! men jeg fik at vide, at Jens havde været forlovet cengang før med en Pige, som han slet ikke skal have be-

handlet kjønt." — . . . Hvad maa jeg høre, hvem skulde have troet, at Jens var saadan en slem Arabat . . . ja de Garderfarle . . . de Garderfarle, de er ikke til at lide paa . . . . . De handlede fuldkommen rigtigt, en Pige, som De, er rigtig for god til at kastes hen til Enhver . . . De vil saamænd nok gjøre et bedre Parti, det indestaar jeg Dem for. — — — Hvorledes lever Frøken Juliane? jeg har ikke seet hende saa længe. Min smukke Marie kunde vist tjene mig med en eller anden Oplysning . . . fordi man selv har været ulykkelig i Kjærlighed, derfor bør man ikke være udeeltagende for Andre . . . Her er saa mange Folk . . . jeg tør ikke tale med Dem derom, jeg er bange, Nogen skulde belure mig . . . Hor blot et Dieblif, min smukke Marie . . . . . See her er Stedet, i denne styggefulde Gang, hvor Træerne slunge sig sammen for at skjule os for Andre, her, hvor vi intet Menneſte see, ingen menneskelig Røst høre, men kun en jagte Gjenlyd af Musikkens Toner . . . her tør jeg tale om min Hemmelighed . . . . Ikke sandt, hvis Jens ikke havde været et slet Menneſte, saa havde Du gaaet med ham her, Arm i Arm, lyttet til Musikkens Glæde, selv nydt en endnu høiere . . . hvorfor saa bevæget — glem Du Jens . . . . . Vil Du da være uretfærdig mod mig . . . for at træffe Dig kom jeg herud . . . for at see Dig er jeg kommen til Conferentsraadens . . . Det har Du mærket . . . hver Gang det lod sig gjøre, gif jeg altid til Kjøkkendøren . . . : Du skal tilhøre mig . . . der skal blive lyst fra Prædikestolen . . . imorgen Aften skal jeg forklare Dig Alt . . . op ad Kjøkkentrappen, Døren til Benſtre, ligeoverfor Kjøkkendøren . . . . Farvel min smukke Marie . . . . lad Ingen mærke, at Du har seet mig herude eller talt med mig, Du veed nok min Hemmelighed. — — — Hun er virkelig deilig, der lod sig gjøre Noget ud af hende. — Maar jeg først saaer Fodfæste paa hendes Kammer, saa skal jeg nok selv lyse fra Prædikestolen. Jeg har altid søgt at udvikle den skjonne græſte *автаpxeia*, og især at gjøre en Præst overflødig.

Hvis det lod sig gjøre, at staae bagved Cordelia, idet hun modtager et Brev fra mig, kunde det interessere mig meget. Jeg vilde da lettelig overbevise mig om, hvorvidt hun i egentligste Forstand erotisk tilegner sig dem. I det Hele er og bliver Breve altid et ubetaleligt Middel til at gjøre Indtryk paa en ung Pige; det døde Bogstav har ofte langt større Indflydelse end det levende Ord. Et Brev er en hemmelighedssfuld Communication; man er Herre over Situationen, føler intet Tryk af nogen Tilstedeværende, og sit Ideal, troer jeg, vil en ung Pige helst være ganske ene med, det vil sige i enkelte Diebliske, og netop i de Diebliske, hvor det virker stærkest paa hendes Sind. Om end hendes Ideal har fundet et nok saa fuldstændigt Udtryk i en bestemt, elstet Gjenstand, saa er der dog Momenter, i hvilke hun føler, at der er en Overvætteshed i Idealet, som Virkeligheden ikke har. Disse store Forsonings=Fester maae indrømmes hende; kun maa man passe paa, at benytte dem rigtigt, at hun ikke fra dem vender udmattet tilbage til Virkeligheden, men styrket. Dertil hjælpe Breve, der bevirke, at man usynlig er aandelig tilstede i disse hellige Indvielsens Diebliske, medens Forestillingen om, at den virkelige Person er Forfatteren af Brevet, danner en naturlig og let Overgang til Virkeligheden.

Kunde jeg blive jaloux paa Cordelia? Død og Helvede ja! Og dog i en anden Forstand nei! Hvis jeg nemlig saae, at om jeg end seirede i min Strid mod den Anden, hendes Væsen dog vilde blive forstyrret, og ikke, hvad jeg onskede — da vilde jeg opgive hende.

En gammel Philosoph har sagt, naar man noiagtigt nedskriver Alt, hvad man oplever, saa er man, inden man veed et Ord af det, Philosoph. Jeg har nu i længere Tid levet i Forbindelse med de Forlovedes Menighed. Nogen Frugt maa jo dog et saadant Forhold yde. Jeg har da tænkt paa at samle Materialier til et Skrift, betitlet: Bidrag til Kyssets Theori, alle omt Elskende helliget. Det er iøvrigt mærkeligt,

at der intet Skrift existerer om denne Sag. Hvis det da lykkes mig at blive færdig, vil jeg tillige afhjælpe et længe sølt Savn. Skulde denne Mangel i Litteraturen have sin Grund i at Philosopherne ikke tænke over Sligt, eller i at de ikke forstaae sig paa Sligt? — Enkelte Vink vil jeg allerede være istand til at meddele. Til et fuldstændigt Kys fordres, at det er en Pige og en Mand, der ere de Handlende. Et Mandfolke-Kys er smagløst, eller har, hvad værre er, Afsmag. — Dernæst troer jeg, at et Kys kommer Ideen nærmere, naar en Mand kysjer en Pige end naar en Pige kysjer en Mand. Hvor der i Marenes Løb er tilveiebragt Indifferent i dette Forhold, der har Kysset tabt sin Betydning. Dette gjelder om det ægtefabelige Huuskys, hvormed Ægtefolkene, i Mangel af Serviet, tørre hinanden om Munden, idet der siges: velbekom's. — Er Afstanden i Alder meget stor, saa ligger Kysset udenfor Ideen. Jeg erindrer i en Pigeskole i en af Provindserne havde den ældste Klasse en egen Terminus: at kysse Justitsraaden, et Udtryk, hvormed de forbandt en intet mindre end behagelig Forestilling. Opvindingen til denne Terminus var følgende: Lærerinden havde en Svoger, der levede i Huset hos hende, han havde været Justitsraad, var en ældre Mand, og tog sig nu i Kraft heraf den Frihed at ville kysse de unge Piger. — Kysset maa være Udtryk for en bestemt Videnstabs. Naar en Broder og en Søster, der ere Tvillinger, kysse hinanden, er det Kys intet rigtigt Kys. Om et Kys, der falder af i en Juleleeg, gjelder det Samme, item om et stjaalet Kys. Et Kys er en symbolisk Handling, der Intet har at betyde, naar den Følelse, den skal betegne, ikke er tilstede, og denne Følelse kan kun være tilstede under bestemte Forhold. — Vil man gjøre et Forsøg paa at inddele Kysset, saa kan man tænke sig flere Inddelings-Principer. Man kan inddele det med Hensyn til Lyden. Destoværre strækker Sproget her ikke til i Forhold til mine Tagtagelser. Jeg troer ikke, at al Verdens Sprog havde et fornødent Forraad af Onomatopoietika, for at betegne de forskjelligheder, jeg blot i min Onkels Huus har lært at kjende.

Snart er det smækkende, snart hviskende, snart klastende, snart knaldende, snart drønende, snart fuldt, snart huult, snart som Rattun o. s. v., o. s. v. — Man kan inddele Rysset med Hensyn til Berøringen, i det tangerende Rys, eller Rysset en passant, og det cohærerende. — Man kan inddele det med Hensyn til Tiden i det korte og i det lange. Med Hensyn til Tiden gives der ogsaa en anden Inddeling, og denne er egentlig den eneste, der har behaget mig. Man gjør da en Forskjel mellem det første Rys og alle andre. Det, hvorpaa der her reflekteres, er incommensurabelt for det, der kommer tilsyne ved de øvrige Inddelinger, det er indifferent mod Lyden, Berøringen, Tiden i Almindelighed. Det første Rys er imidlertid kvalitativt forskjelligt fra alle andre. Det er der kun faa Mennesker der tænke paa, det var da Synd Andet end at der var Een, der tænker derover.

*

*

Min Cordelia!

Et godt Svar er som et jødt Rys, siger Salomo. Du veed, jeg er flem til at spørge; jeg maa næsten høre ilde derfor. Det kommer deraf, at man ikke forstaaer, hvorom jeg spørger; thi Du og Du alene forstaaer, hvorom jeg spørger, og Du og Du alene forstaaer at svare, og Du og Du alene forstaaer at give et godt Svar; thi et godt Svar er som et jødt Rys, siger Salomo.

Din Johannes.

*

*

Der er Forskjel paa en aandelig Erotik og en jordist Erotik. Hidtil har jeg meest søgt at udvikle den aandelige

hos Cordelia. Min personlige Tilstedeværelse maa nu være en anden, ikke blot den accompagnerende Stemning, den maa være fristende. Jeg har i disse Dage bestandig forberedt mig ved at læse det bekjendte Sted i Phædrus om Elskov. Det electrifiserer hele mit Væsen, og er et hyppeligt Præledium. Plato forstod sig dog virkelig paa Erotik.

*

*

Min Cordelia.

Latineren siger om en opmærksom Discipel, at han hænger ved Lærers Mund. For Kjærligheden er Alt Billedet, til Gjengjæld er Billedet igjen Virkelighed. Er jeg ikke en flittig, en opmærksom Discipel? Men Du siger jo ikke eet Ord.

Din Johannes.

*

*

Hvis en Anden end jeg ledede denne Udvikling, saa vilde han formodentlig være for flog til at lade sig lede. Hvis jeg vilde consulere en Indviet blandt de Forlovede, saa vilde han vel med et høit Sving i erotisk Dristighed sige: jeg søger forgjeves i disse Elskovens Positioner den Klangfigur, hvor de Elskende samtale om Deres Kjærlighed. Jeg vilde svare: Det glæder mig, at Du søger den forgjeves; thi den Figur hører slet ikke hjemme i den egentlige Erotiks Omfang, end ikke naar man drager det Interessante ind med. Elskoven er altfor substantiel til at lade sig noie med Snak; de erotiske Situationer altfor betydningsfulde til at udfyldes med Snak. De ere tause, stille, i bestemte Omrids, og dog veltalende ligesom Memnons-Støttens Musik. Grov gestikulerer, taler ikke; eller forjaaviddt han gjør det, er det en gaadefuld

Antyden, en billedlig Musik. De erotiske Situationer ere altid enten plastiske eller maleriske; men det at To tale sammen om deres Kjærlighed, er hverken plastisk eller malerisk. De solide Forlovede begynde imidlertid stedse med sli^g Pæssi^{ar}, der da ogsaa bliver den sammenholdende Traad i deres snaksomme Egtestand. Denne Pæssi^{ar} er tillige Initiativet til og Forjættelsen om, at deres Egteskab ikke vil mangle den Medgift, Ovid omtaler: *dos est uxoria lites*. — Naar der skal tales, er det ogsaa nok, at Een taler. Manden skal tale, og derfor være i Besiddelse af nogle af de Kræfter, der være i det Bælte, hvormed Venus bedaarede: Samtalen og det søde Smigreri, det vil sige, det insinuante. — Det følger ingenlunde, at Gros er stum, eller at det skulde være erotisk urigtigt at samtale, kun at Samtalen selv er erotisk, ikke fortabt i opbyggelige Betragtninger om Livs-Udsigter o. s. v., og at Samtalen dog egentlig ansees for en Hvile fra den erotiske Gjærning, en Tidsfordriv, ikke for det Høieste. En saadan Samtalen, en saadan *confabulatio*, er i sit Væsen ganske guddommelig, og jeg kan aldrig blive kjed af at samtale med en ung Pige. Det vil da sige, jeg kan blive kjed af den enkelte unge Pige, men aldrig af at samtale med en ung Pige. Det er for mig ligesaa stor en Umulighed som at blive træet af at aande. Det, der egentlig er det Eiendommelige ved en saadan Samtalen, er Conversationens vegetative Blomstren. Samtalen holder sig ved Jorden, har ingen egentlig Gjenstand, Tilfældigheden er Loven for dens Bevægelser — men Tusindfrøet Ravn^{et} paa den selv og dens Frembringelser.

*

*

Min Cordelia!

„Min — Din“ disse Ord omslutte som en Parenthes mine Breves fattige Indhold. Har Du lagt Mærke til, at Afstanden mellem dens Arme bliver kortere? O, min Cor-

delia! Det er dog sjønt, jo indholdslosere Parenthesen bliver, desto bethydningsfuldere bliver den.

Din Johannes.

*

*

Min Cordelia!

Er en Omfavnelse en Strid?

Din Johannes.

*

*

J Almindelighed forholder Cordelia sig taus. Det har altid været mig kjær. Hun er for dyb en qvindelig Natur til at plage En med Hiatus, en Talefigur, der især er Qvinden eiendommelig, og som er uundgaaelig, naar Manden, der skal danne den forudgaaende eller efterfølgende begrændsende Consonant, er ligesaa qvindelig. Stundom forraader imidlertid en enkelt kort Uttring, hvor Meget der boer i hende. Jeg er hende da behjælpelig. Det er som hvis der bag ved et Menneske, der med usikker Haand henkastede enkelte Træk til en Tegning, stod en Anden, der bestandig bragte noget Driftigt og Afrundet ud deraf. Hun overrastes selv, og dog er det som tilhørte det hende. Derfor vaager jeg over hende, over enhver tilfældig Uttring, ethvert løst henkastet Ord, og idet jeg giver hende det tilbage, er det altid blevet til noget Betydeligere, som hun baade kjender og ikke kjender.

I dag vare vi i Selskab. Vi havde ikke verket et Ord jammen. Man stod fra Bordet; da kom Tjeneren ind og meldte Cordelia, at der var et Bud, der ønskede at tale med hende. Dette Bud var fra mig, bragte et Brev, som inde-

holdt Hentydninger paa en Uttring, der var fremsat af mig over Bordet. Jeg havde vidst at faae det indblandet i den almindelige Bordconverſation ſaaledes, at Cordelia, ſkjøndt hun ſad langt borte fra mig, nødvendigtviis maatte høre det, og miſſforſtaa det. Herpaa var Brevet beregnet. Var det ikke lykkes mig at give Bordconverſationen den Retning, ſaa havde jeg ſelv været tilſtede til den beſtemte Tid for at conſigtere Brevet. Hun kom ind igjen, hun maatte lyve lidt. Slikt conſoliderer den erotiſke Hemmelighedsfuldhed, uden hvilken hun ikke kan gaae den Wei, der er hende anviiſt.

*

*

Min Cordelia!

Troer Du, at Den, der lægger ſit Hoved til Elverhøi, i Drømme ſeer Elverpigens Billede? jeg veed det ikke; men det veed jeg, naar jeg hviler mit Hoved ved Dit Bryſt, og da ikke lukker mit Øie, men ſkuer ud over det, da ſeer jeg en Engels Naſſyn. Troer Du, at Den, der helder ſit Hoved til Elverhøi, ikke kan ligge rolig? jeg troer det ikke, men jeg veed, at naar mit Hoved bøier ſig til Din Barm, da bevæges det for ſtærkt til at Sønnen kan nedlade ſig paa mit Øie.

Din Johannes.

*

*

Jacta est alea. Nu maa Bendingen gjøres. Jeg var hos hende idag, ganſte hentagen af Tanken om en Idee, der aldeles beſteftigede mig. Jeg havde hverken Øie eller Øre for hende. Ideen ſelv var intereſſant og fængſlede hende. Det vilde ogſaa have været urigtigt at begynde den nye Operation med at være fold i hendes Nærværelſe. Naar jeg

nu er gaaet, og Tanken ikke mere beffestiger hende, da opdager hun let, at jeg var anderledes end jeg pleiede. Det, at hun i sin Eensomhed opdager Forandringen, gjør denne Opdagelse langt smerteligere for hende, virker langsommere, men desto mere indtrængende. Hun kan ikke strax bruse ud, og naar da Veiligheden tilbydes, har hun allerede udtænkt saa Meget, at hun ikke paa eengang kan faae det udtalt, men altid beholder et Residuum af Tvivl. Uroen stiger, Brevene høre op, den erotiske Næring afsnappes, Elstoven spottes som en Latterlighed. Maaskee gaaer hun et Dieblisk med, men i Længden kan hun ikke udholde det. Hun vil nu jængsle mig ved de samme Midler, som jeg har brugt mod hende, ved det Erotiske.

Paa det Punkt, om at ophæve en Forlovelse, er enhver lille Pige en stor Casuistiker; og skjøndt der i Skolerne ikke holdes noget Cursus derover, saa veed dog alle Pigebørn ypperlig Besked, naar der bliver Spørgsmaal om, i hvilke Tilfælde bor en Forlovelse hæves. Dette burde egentlig være den staaende Opgave ved Skole-Examina i det sidste Aar; og skjøndt jeg ellers veed, at de Afhandlinger, man faaer i Pigestoler, ere meget eensformige, saa er jeg vis paa, at man her ikke vilde savne Afveklung, da Problemet selv aabner en viid Mark for en Piges Skarpsindighed. Og hvorfor skal man ikke give en ung Pige Veilighed til at vise sin Skarpsindighed paa den meest glimrende Maade? Eller vil hun her ikke netop faae Veilighed til at vise, at hun er moden — til at forloves? Jeg har engang oplevet en Situation, der interesserede mig meget. I en Familie, hvor jeg stundom kom, var en Dag de Ældre ude, derimod havde Huset's tvende unge Døttre samlet en Kreds af Veninder til en Formiddags-Kaffe. De vare i Alt otte, alle i den Alder mellem sexten og tyve Aar. Formodentlig have de ikke ventet noget Besøg. Pigen har vel endog havt Ordre til at negte dem hjemme. Jeg kom imidlertid ind, og mærkede tydeligt, at de bleve lidt overraskede. Gud veed, hvad saadanne otte unge Piger

egentlig forhandle i et slegt høitideligt Synodal=Møde. De gifte Koner samles ogsaa stundom til lignende Møder. De foredrage da Pastoral=Theologi; især afhandles de vigtige Spørgsmaal: i hvilke Tilfælde det er rigtigst, at lade en Pige gaae alene paa Torvet, om det er rigtigst at have en Contra=Bog med Slagterne, eller at betale strax; om det er sandsynligt, at Koffepigen har en Kjæreste, hvorledes man skal blive det Kjæreste=Commers qvit, der sinker Madlavning-
gen. — — — Jeg fik min Plads i denne skønne Klynge. Det var meget tidlig i Foraaret. Solen sendte nogle enkelte Straaler som Tilbud om dens Ankomst. I Bærelset selv var Alt vinterligt, og netop derfor vare de enkelte Straaler saa behudende. Kaffeen duftede paa Bordet — og nu de unge Piger selv, glade, sunde, blomstrende; overgivne, thi Angsten havde snart sat sig, og hvad var der ogsaa at frygte for, de vare jo paa en Maade mandstærke. — Det lykkedes mig at henlede Opmærksomheden og Talen paa det Spørgsmaal, i hvilke Tilfælde en Forlovelse bør hæves. Medens mit Die forlystede sig ved at slagre fra den ene Blomst til den anden i denne Kreds af Piger, forlystede sig ved at hvile snart paa en snart paa en anden Skjønhed, frydede mit ydre Øre sig ved at svælge i Nydelse af Stemmemernes Musik, det indre Øre ved iagttagende at afhøre det Sagte. Et eneste Ord var mig ofte nok til at gjøre et dybt Indblik i en saadan Piges Hjerte og dets Historie. Hvor Kjærlighedens Veie dog ere forføreriske, og hvor interessant at forfølge, hvor langt den Enkelte er henne. Jeg pustede bestandig til, Mandrighed, Bittighed, æsthetisk Objectivitet bidrog til at gjøre Forholdet friere, og dog blev alt indenfor den strengeste Sammelighedens Grændser. Medens vi saaledes spøgede i Samtalens lette Regioner, slumrede der en Mulighed af med et eneste Ord at bringe de gode Pigebørn i en fatal Forlegenhed. Denne Mulighed var i min Magt. Pigerne fattede den ikke, ahnede den neppe. Ved Samtalens lette Spil blev den hvert Dieblik holdt nede, ligesom Schehersjad holder Dødsdommen borte ved at fortælle. — Snart ledsagede jeg Samtalen hen til det Beemo-

diges Grændje; snart lod jeg Raadheden slaae sig løs; snart fristede jeg dem ud til en dialektist Veeg. Og hvilken Materie indeholder ogsaa en større Mangfoldighed i sig, alt efter som man seer til. Jeg bragte bestandig nye Themaer ind. — Jeg fortalte om en Pige, hvem Forældrenes Grusomhed havde tvunget til at hæve en Forlovelse. Den uhykkelige Collisio bragte næsten Taarer i Dinene paa dem. — Jeg fortalte, om et Menneske, der havde hævet en Forlovelse og angivet tvende Grunde, at Pigen var for stor, og at han ikke havde ligget paa Kæde for hende, da han tilstod sin Kjærlighed. Da jeg gjorde ham den Indvending, at det dog umulig kunde anses for tilstrækkelige Grunde, svarede han, jo de er netop tilstrækkelige til at opnaae, hvad jeg vil; thi intet Menneske kan svare et fornuftigt Ord derpaa. — Jeg forelagde til Forsamlingens Overveelse et meget difficult Tilsælde. En ung Pige slog op, fordi hun sølte sig overbeviist om, at hun og Kjæresten ikke passede sammen. Den Elstede vilde bringe hende til Raison, ved at forsikre, hvor høit han elskede hende, da svarede hun: enten passe vi for hinanden og der er virkelig Sympathi, og da vil Du indsee, at vi ikke passe for hinanden; eller vi passe ikke for hinanden, og da vil Du indsee, at vi ikke passe for hinanden. Det var en Fornoielse at see paa, hvorledes de unge Piger brød deres Hoveder for at fatte denne gaadefulde Tale, og dog mærkede jeg tydeligt, at der var et Par af dem, der forstode den hyppelig; thi paa det Punkt, om at hæve en Forlovelse, er enhver ung Pige en født Casuistiker. — Ja jeg troer virkelig, det vilde være mig lettere at disputere med Guden selv, end med en ung Pige, naar Talen er om, i hvilke Tilsælde man bør hæve en Forlovelse. —

Iddag var jeg hos hende. Tilfældt, med Tankens Hast, henbødte jeg strax Samtalen paa den samme Gjenstand, med hvilken jeg igaar havde besjæftiget hende, idet jeg atter søgte at bringe hende i Extase. „Der var en Bemærkning, jeg allerede igaar vilde have gjort; da jeg var gaaet, faldt det

mig ind!" Det lyffedes. Saalænge jeg er hos hende, finder hun Nydelse i at høre paa mig; naar jeg er gaaet, mærker hun vel, at hun er bedragen, at jeg er forandret. Paa den Maade trækker man sine Actier ud. Denne Maade er underfundig, men saare hensigtsmæssig, som alle indirecte Methodeder. Hun kan godt forklare sig, at noget Saadant, som det, hvorom jeg taler, kan bestjefte mig, ja det interesserer hende selv i Diebliffet, og dog bedrager jeg hende for det egentlige Erotiske.

Oderint, dum metuant, som om hun Frygt og Had hørte sammen, medens Frygt og Kjærlighed slet Intet havde med hinanden at gjøre, som om det ikke var Frygt, der gjorde Kjærlighed interessant? Hvad er det for en Kjærlighed, med hvilken vi omfatte Naturen, er der ikke en hemmelighedsfuld Angst og Gru i den, fordi dennes skønne Harmoni arbejder sig frem af Lovløshed og vild Forvirring, dens Tryghed af Troløshed. Men netop denne Angst fængsler meest. Saaledes ogsaa med Kjærligheden, naar den skal være interessant. Dag ved den bør der ruge den dybe, angstfulde Nat, hvoraf Kjærlighedens Blomst springer frem. Saaledes hviler *nymphæa alba* med sit Bæger paa Vandets Overflade, medens Tanken ængstes ved at styrte sig ned i det dybe Mørke, hvor den har sin Rod. — Jeg har lagt Mærke til, hun kalder mig altid: min, naar hun skriver mig til; men hun har ikke Mod til at sige det til mig. Idag bad jeg hende selv derom, saa insinuant og erotisk varmt som muligt. Hun begyndte derpaa, et ironisk Blik, kortere og hurtigere end det lader sig sige, var nok til at gjøre det umuligt for hende, uagtet min Bæbe af al Magt tilskyndede hende. Denne Stemning er normal.

Hun er min. Det betroer jeg ikke Stjernerne, som Skit og Brug er, jeg seer egentlig ikke hvad denne Efterretning kan bestjefte hine fjerne Kloder. Heller ikke betroer jeg den til noget Menneſte, end ikke til Cordelia. Denne Hemmelighed beholder jeg for mig selv alene, hvister den ligesom ind i mig selv i de hemmelighedsfuldeste Samtaler med mig selv.

Den attenterede Modstand fra hendes Side var ikke synderlig stor, derimod er den erotiske Magt, hun udfolder, beundringsværdig. Hvor er hun interessant i denne dybe Videnstabelighed, hvor er hun stor, næsten overnaturlig! Hvor er hun saa bøielig i at undgaae, saa smidig i at indsnige sig overalt, hvor hun opdager et ubefæstet Punkt! Alt er sat i Bevægelse; men i denne Elementernes Susen befinder jeg mig netop i mit Element. Og dog er hun ingenlunde selv i denne Bevægethed udfjøn, ikke sønderreven i Stemninger, ikke adsploittet i Momenter. Hun er bestandig en Anadhomene, kun at hun ikke stiger op i naiv Gode, eller i unbefangne Gode, men bevæget af Elskovens stærke Pulsflag, medens hun dog er Enhed og Vigevægt. Hun er fuldt erotisk rustet til Strid, hun kjemper med Diets Piil, med Brynets Befaling, med Pandens Hemmelighedsfuldhed, med Barmens Beltalenhed, med Favnens farlige Tilløkkelser, med Læbens Bøn, med Kindens Smil, med hele Skabningens søde Længsel. Der er en Kraft i hende, en Energi, som var hun en Valkyrie, men denne erotiske Kraftfuldhed tempereres igjen ved en vis smægtende Mæthed, der er udaandet over hende. — For længe maa hun ikke holdes paa denne Spidse, hvor kun Angst og Uro kan holde hende staaende, og forhindre hende fra at styrte om. I Forhold til saadanne Bevægelser vil hun snart føle, at Forlovelsen er for snever, for generende. Hun bliver selv den Friistende, der forfører mig til at gaae ud over det Almindeliges Grændse, saaledes bliver hun sig det bevidst, og det er mig Hovedsagen.

Der falder nu ikke saa Uttringer fra hendes Side, der tyde paa, at hun er træt af Forlovelsen. De gaae ikke mit Dre upaaagtede forbi, de ere min Operations Speidere i hendes Sjæl, der give mig oplysende Vink, det er de Traad=Ender, ved hvilke jeg spinder hende ind i min Plan.

Min Cordelia!

Du klager over Forlovelsen, Du mener, at vor Kjærlighed ikke behøver et udbortes Baand, der blot er til Hindrer. Derpaa kjender jeg strax min udmærkede Cordelia! I Sandhed jeg beundrer Dig. Vor udbortes Forening er dog kun en Afstillelse. Endnu er der en Mellemvæg, der fjerner os ligesom Pyramus og Thisbe. Endnu fortryrres Menneftenes Medviden. Kun i Modfætning er Frihed. Naar ingen Fremmed ahner Kjærligheden, først da har den Betydning; naar enhver Ubedkommende troer, at de Elskende hade hinanden, først da er Kjærligheden lykkelig.

Din Johannes.

*

*

Snart brydes Forlovelsens Baand. Hun selv er den, der løser det, for om muligt ved denne Løshed at fængsle mig end stærkere, ligesom de flagrende Loffer fængsle mere end de opbundne. Derjom jeg hævede Forlovelsen, saa vilde jeg gaae gliv af dette erotiske Saltomortale, der er saa forførende at see paa og et saa sikkert Tegn paa hendes Sjæls Driftighed. Dette er mig Hovedsagen. Dertil kommer, at den hele Begivenhed vilde staffe mig en Deel ubehagelige Følger med Hensyn til andre Mennefter. Jeg vilde blive ilde lidt, forhadet, afstøjet, skændt med Urette; thi hvor fordeelagtigt vilde det ikke være for Mange? Der er mangen lille Jomfru, som, i Mangel af at være forlovet, dog altid vilde være ret tilfreds med at have været ganske nær derved. Det er dog altid Noget, om end, naar jeg skal være oprigtig, saare Lidet, thi naar man saaledes har puffet sig frem for at faae Plads paa Expectance=Listen, saa er man netop uden Expectance, jo høiere man rykker op, jo længere man rykker frem, desto mindre Expectance. I Kjærlighedens Verden

gjelder ikke Anciennetetsprincipet med Hensyn til Avancement og Befordring. Dertil kommer, saadan en lille Jomfru er kjed af at hensejle i udstyret Bo, hun trænger til, at hendes Liv røres af en Begivenhed. Men hvad er da at sammenligne med en ulykkelig Kjærligheds-Historie, især naar man ved Siden deraf kan tage sig den hele Sag saa let. Man bilder altsaa sig selv og sin Næste ind, at man er med blandt de Bedragne, og da man ikke er kvalificeret til at optages i en Magdalene-Stiftelse, indlogerer man sig ved Siden deraf i Taarepersen. Man hader mig altsaa pligtstyldigst. Dertil kommer endnu en Division af dem, som en Anden heelt eller halvt eller tregbart har bedraget. Der gives i den Henseende mange Grader lige fra dem, der have en Ring at beraabe sig paa, til dem, der hænge deres Hat paa et Haandtryk i en Contrabands. Deres Saar oprives igjen ved den nye Smerte. Deres Had tager jeg med som en Tilgift. Men alle disse Hadere ere naturligtviis ligesaa mange Krypto-Elskere til mit stakkels Hjerte. En Konge uden Land er en latterlig Figur; men en Successions-Krig mellem en Skare af Prætendenter til et Kongerige uden Land, det overgaaer selv det Latterligste. Saaledes burde jeg egentlig elskes og pleies af det smukke Kjønn som et Assistentshuus. En virkelig Forlovet, han kan dog kun sørge for Een, men en saadan vidtløftig Mulighed kan forsørge, det vil sige, saa nogenlunde forsørge saa Mange det skal være. Alt dette endelige Brøvl bliver jeg fri for, og har tillige den Fordeel, ud efter at kunne komme til at træde op i en ganske ny Rolle. De unge Piger ville beklage mig, have Medlidenhed med mig, sukke for mig, jeg slaar ganske ind i samme Toneart, paa den Maade kan man ogsaa fange.

Det er besynderligt nok, jeg bemærker i denne Tid med Smerte, at jeg saaer det angivende Tegn, som Horats onsker enhver troløs Pige — en iort Tand, tilmed en Fortand. Hvor man dog kan være overtroist. Den Tand forstyrer mig ordentlig, jeg kan ikke godt lide nogen Hentydning dertil,

det er en svag Side, jeg har. Medens jeg ellers overalt er fuldt bekvæmet, kan her endogsaa den største Klodrian bibringe mig et Stød, som gaaer langt dybere end han troer, naar han rører ved den Tand. Jeg gjør Alt for at faae den hvid, men forgæves: jeg siger med Palnatøke:

jeg guider den ved Dag, ved Nat,
Men ei jeg sletter ud den sorte Skygge.

Livet indeholder dog overordentlig meget Gaadefuldt. En saadan lille Omstændighed kan forstyrre mig mere end det farligste Angreb, den pinligste Situation. Jeg vil lade den trække ud, men det forstyrrer mit Organ og min Stemmes Magt. Dog vil jeg lade den trække ud, jeg vil lade sætte en falsk ind; den er nemlig falsk mod Verden, den sorte var falsk mod mig.

Det er en ganske hyppelig Ting, at Cordelia støder an mod en Forlovelse. Ægteskabet er og bliver dog en ærbærdig Institution, om den end har det kjedsommelige ved sig, at den strax i sin Ungdom nyder en Deel af den Urværdighed, som Alderen forskaffer. En Forlovelse derimod er et ægte menneskeligt Paafund, og som saadant saa betydeligt og saa latterligt, at det paa den ene Side er ganske i sin Orden, at en ung Pige i Lidenstabsens Hvirvel sætter sig ud derover, og dog paa den anden Side føler Betydningen deraf, føler sin Sjæls Energi som et høiere Blodsystem overalt nærværende i sig. Hvad det nu gjelder om er, at styre hende saaledes, at hun i sin dristige Flugt taber Ægteskabet og overhovedet Virkelighedens Fastland af Syn, at hendes Sjæl ligesaa meget i sin Stolthed som i sin Angst for at tabe mig, tilintetgjør en ufuldkommen menneskelig Form, for at haste til Noget, der er høiere, end det almindelige Menneskelige. I denne Henseende behøver jeg imidlertid ikke at frygte, thi hendes Gang over Livet er allerede nu saa svævende og let, at Virkeligheden allerede for en stor Deel er tabt af Sigte.

Desuden er jeg jo bestandig ombord med, og kan altid spænde Seilene ud.

Qvinden er og bliver mig dog et uudtømmeligt Stof for Overveielser, en evig Overflodighed for Jagttagelser. Det Menneſte, ſom ikke ſoler Trang til dette Studium, kan for mig være hvad han vil forreſten i Verden, een Ting er han ikke, han er ikke Eſthetiker. Det er netop det Herlige, det Guddommelige ved Eſthetiken, at den kun træder i Forhold til det Skjønne; den har væſentlig kun at gjøre med den ſkønne Litteratur og det ſmukke Kjon. Det kan fryde mig, det kan fryde mit Hjerte at tænke mig Qvindeliſhedens Sol udſtraalende ſig i en uendelig Mangfoldighed, ſpredende ſig i en Sprogforvirring, hvor hver Enkelt har en lille Deel af Qvindeliſhedens hele Rigdom, dog ſaaledes, at det Øvrige der findes hos hende, harmoniſk danner ſig om dette Punkt. I denne Forſtand er den qvindelige Skjønhed uendelig deſelig. Kun maa den enkelte Deel af Skjønhed være harmoniſk beherſket, thi ellers virker det forſtyrrende, og man kommer til at tænke paa, at Naturen har ved denne Pige tænkt paa Noget, men det blev derved. Mit Die kan aldrig blive træt af at haſte hen over denne peripheriſke Mangfoldighed, diſſe den qvindelige Skjønheds udſpredte Emanationer. Hvert enkelt Punkt har ſin lille Deel og er dog fuldendt i ſig, lykkelig, glad, ſkøn. Hver har Sit: det muntre Smil; det ſjelmeſte Blik; det attraaende Die; det hængende Hoved; det overgivne Sind; det ſtille Veemod; den dybe Ahnen; det varſlende Tungſind; den jordiſke Hjemvee; de uſkriſtede Rørelſer; de vinkende Bryn; de ſpørgende Læber; den hemmelighedsfulde Pande; de bejnærende Lokker; det ſkulende Dienhaar; den himmeſke Stolthed; den jordiſke Blufærdighed; den englelige Reenhed; den lønlige Rødmen; den lette Gang; den nydige Svæven; den ſmægtende Holdning; den længſelsfulde Drømmen; de uforklarede Sukke; den ſlanke Væxt; de bløde Former; den hyppige Varm; de jvulmende Hofter; den lille Fod; den nydelige Haand. — Hver har Sit, og den Ene

ikke det, den Anden har. Naar jeg da har seet og atter seet, betragtet og atter betragtet denne Verdens Mangfoldighed, naar jeg har smilet, sukket, smigret, truet, attraaet, fristet, leet, grædt, haabet, frygtet, vundet, tabt — da lukker jeg Bisten, da samler det Udsprede sig i det Ene, Delene i det Hele. Da glæder min Sjæl sig, da banker mit Hjerte, da opflammer Lidenstaben. Denne ene Pige, den eneste i hele Verden, hun maa tilhøre mig, hun maa være min. Lad saa Gud beholde Himlen, naar jeg maa beholde hende. Jeg veed vel, hvad jeg vælger, det er saa stort, at Himlen selv ikke kan være tjent med at dele saaledes, thi hvad blev der tilbage i Himlen, naar jeg beholdt hende? De troende Muhamedanere de vilde blive stufede i deres Haab, naar de i deres Paradis omfattede blege, kraftsløse Skygger; thi varme Hjarter kunde de ikke finde, thi al Hjertets Varme var samlet i hendes Bryst; trostesløse vilde de fortvivle, naar de fandt blege Læber, matte Dine, en ubevæget Varm, et fattigt Haandtryk, thi al Læbens Rodme og Diets Ild og Varmens Uro og Haandtrykkets Forjættelse og Sukkets Ahnelse og Kyssets Besegling og Berøringens Skjelven og Omfavnelens Lidenstab — Alt — Alt var forenet i hende, der paa mig ødslede med hvad der var nok for en Verden baade her og hisjet. Saaledes har jeg ofte tænkt over denne Sag; men hver Gang jeg tænker saaledes, bliver jeg altid varm, fordi jeg tænker mig hende varm. Skjøndt man nu i Almindelighed antager Varme for et godt Tegn, saa følger dog deraf ikke, at man vil indrømme min Tænkemaade det hæderlige Prædikat, at den er solid. Derfor vil jeg nu til Afsværgning selv kold tænke hende kold. Jeg vil forsøge at tænke Qvinden kategorisk. Under hvilken Kategori maa hun opfattes? under Bæren for Andet. Det maa imidlertid ikke tages i slet Forstand, som om den, der var for mig, tillige var for en Anden. Man maa her, som altid ved abstrakt Tænken, afholde sig fra ethvert Hensyn til Erfaring; thi ellers vilde jeg i nærværende Tilfælde paa en besynderlig Maade faae Erfaringen baade for og mod mig. Erfaringen er her som allevegne en besynder-

lig Person, thi dens Væsen er altid at være baade for og imod. Hun er altsaa Væren for Andet. Man skal atter her fra en anden Side ikke lade sig forstyrre af Erfaringen, som lærer, at det er sjældent man træffer en Qvinde, der i Sandhed er Væren for Andet, da en stor Mængde i Almindelighed er slet Intet, hverken for dem selv eller for Andre. Denne Bestemmelse har hun nu tilfældes med hele Naturen, med alt det Feminine overhovedet. Hele Naturen er saaledes blot for Andet, ikke i teleologisk Forstand, saaledes at det enkelte Led af Naturen er for et andet enkelt Led, men den hele Natur er for Andet — er for Manden. Saaledes er det igjen med det Enkelte. Plantelivet f. Ex. udfolder i al Naivitet sine skjulte Under og er blot for Andet. Ligesaa er en Gaade, en Charade, en Hemmelighed, en Vocal o. s. v. blot Væren for Andet. Deraf lader det sig ogsaa forklare, hvorfor Gud, da han skabte Eva, lod en dyb Søvn falde paa Adam; thi Qvinden er Mandens Drøm. Ogsaa paa en anden Maade læres af hiin Fortælling, at Qvinden er Væren for Andet. Der siges nemlig, at Jehova tog et af Mandens Sidebeen. Havde han f. Ex. taget af Mandens Hjerne, saa var Qvinden vel vedbleven at være Væren for Andet, men Bestemmelsen var ikke, at hun skulde være et Hjerneskind, men noget ganske Andet. Hun blev Kjød og Blod, men falder netop derved ind under Bestemmelsen af Natur, der væsentlig er Væren for Andet. Først ved Elskovens Berøring vaagner hun, før den Tid er hun Drøm. Dog kan man i denne Drømme-Existents adstille to Stadier: det første er det, da Elskoven drømmer om hende, det andet er det, da hun drømmer om Elskoven.

Som Væren for Andet er Qvinden betegnet ved den rene Jomfruelighed. Jomfruelighed er nemlig en Væren, der forjaabidt den er Væren for sig egentlig er en Abstraktion og kun viser sig for Andet. Det Samme ligger ogsaa i den avindelige Ustyd. Man kan derfor sige, at Qvinden i denne Tilstand er usynlig. Der eksisterede, som bekjendt, heller intet Billede af Bejta, den Gudinde, der nærmest betegnede den

egentlige Somfruelighed. Denne Eksistens er nemlig æsthetisk midtjær paa sig selv, ligesom Jehova ethisk, og vil ikke, at der maa eksistere noget Billede eller vel endog nogen Forestilling om den. Det er denne Modsigelse, at det, der er for Andet, ikke er, og ligesom først bliver ignligt ved det Andet. I logisk Henseende er denne Modsigelse ganske i sin Orden, og Den, der forstaaer at tænke logisk, vil ikke forstyrres af den, men glæde sig over den. Den der derimod tænker ulogisk, han vil indbilde sig, at det, der er Bæren for Andet, er i den endelige Forstand, som man kan sige om en enkelt Ting, der er Noget for mig.

Denne Qvindens Bæren (Ordet Eksistens siger allerede for meget, thi hun bestaaer ikke ud af sig selv) betegnes rigtigt som Ynde, et Udtryk, der erindrer om det vegetative Liv; hun er som en Blomst, som Digterne gjerne sige, og selv det Mandelige i hende er paa en vegetativ Maade tilstede. Hun ligger ganske i Naturbestemmelse og er desaaresag kun æsthetisk fri. I dybere Forstand bliver hun først fri ved Manden, og derfor hedder det: at frie, og derfor frier Manden. Naar han frier rigtigt, saa kan der ikke være Spørgsmaal om noget Valg. Qvinden vælger vel, men dersom denne Vælgen tænkes som Resultatet af en lang Overveielse, saa er en saadan Vælgen uqvindelig. Derfor er det vanærende at faae en Kurv, fordi det paagjeldende Individ har sat sig selv for høit, har villet gjøre en Anden fri, uden at formaae det. — I dette Forhold ligger en dyb Ironi. Det, der er for Andet, faaer Udseende af at være det Prædominerende: Manden frier, Qvinden vælger. Qvinden er efter sit Begreb den Overbundne, Manden efter sit Begreb Seierherre, og dog høier Seierherren sig for det Besejrede, og dog er det ganske naturligt, og det er blot Tølperagtighed, Dumhed og Mangel paa erotisk Sands at sætte sig ud over, hvad der umiddelbart giver sig saaledes. Det har ogsaa en dybere Grund. Qvinden er nemlig Substant, Manden er Refleksion. Hun vælger derfor heller ikke uden Videre, men Manden frier, hun vælger. Men Mandens Frier er en Spørgen, hendes Vælgen

egentlig kun Svar paa et Spørgsmaal. I en vis Forstand er Manden Mere end Qvinden, i en anden Forstand uendelig meget Mindre.

Denne Væren for Andet er den rene Jomfruelighed. Gjør den et Forsøg paa, selv at være i Forhold til en anden Væren, der er Væren for den, saa viser Modsætningen sig i den absolute Knibsthed, men denne Modsætning viser tillige, at Qvindens egentlige Væren er Væren for Andet. Den diametrale Modsætning til den absolute Hengivelse er den absolute Knibsthed, der i omvendt Forstand er usynlig som den Abstraction, hvorimod Alt bryder sig, uden at Abstractionen derfor faaer Liv. Qvindeligheden antager nu Charakter af den abstrakte Grusomhed, der er den farrikerende Epidse af den egentlige jomfruelige Sprødigheit. En Mand kan aldrig være saa grusom som en Qvinde. Raadsfører man sig med Mythologier, Eventyr, Folkesagn, saa vil man finde dette bestrykt. Skal der beskrives et Naturprincip, der i sin Ubarmhertighed ingen Grændse kjender, saa er det et jomfrueligt Væsen. Eller man forfærdes ved at læse om en Pige, der urørt lader sine Veilere sætte Livet til, saaledes som man saa ofte læser derom i alle Folkeslags Eventyr. En Blaubart dræber alle de Piger, han har elsket, i Bryllupsnatten, men han har ikke sin Glæde af at dræbe dem, tværtimod, Glæden er gaaet forud, deri ligger Concretionen, det er ikke en Grusomhed for Grusomhedens egen Skyld. En Don Juan forfører dem og løber fra dem, men han har slet ingen Glæde af at løbe bort fra dem, men vel af at forføre dem; det er altsaa ingenlunde denne abstrakte Grusomhed.

Saaledes seer jeg, jo mere jeg overveier den Sag, at min Praxis er i fuldkommen Harmoni med min Theori. Den Overbeviisning har nemlig min Praxis altid været imprægneret af, at Qvinden væsentlig er Væren for Andet. Derfor har Diebliffet her saa uendelig meget at betyde; thi Væren for Andet er altid Diebliffets Sag. Der kan gaae længere eller kortere Tid, inden Diebliffet kommer, men saasnart det

er konimet, saa antager det, der oprindelig var Væren for Andet, en relativ Væren, og dermed er det forbi. Vel veed jeg, at Egtemændene tale Noget om, at Qvinden ogsaa i en anden Forstand er Væren for Andet, hun er Alt for dem for hele Livet. Det maa man nu holde Egtemændene tilgode. Egentlig troer jeg, at det er Noget, de bilde hinanden gjensidig ind. Enhver Stand har i Almindelighed her i i Livet visse conventionelle Skikke og især visse conventionelle Løgne. Deriblandt maa denne Skipperesterretning regnes. At forstaae sig paa Diebliffet, det er ikke saa let en Sag, og Den, som misforstaaer det, faaer naturligtviis en saadan Rjedsommelighed for hele Livet. Diebliffet er Alt, og i Diebliffet er Qvinden Alt, Conseqventjerne forstaaer jeg ikke. Deriblandt er ogsaa den Conseqvents at faae Børn. Nu bilder jeg mig ind, at jeg er en temmelig conseqvent Tænker, men om jeg saa blev gal, er jeg ikke Mand for at tænke den Conseqvents, jeg forstaaer den slet ikke, til Sligt maa der en Egtemand til.

Igaar besøgte Cordelia og jeg en Familie paa deres Sommerværelser. Selskabet opholdt sig for det Meste i Haven, hvor man jordrev Tiden med allehaande legemlige Ovelser. Blandt Andet blev der ogsaa spillet Ring. Jeg benyttede Leiligheden, da en anden Herre, der havde spillet med Cordelia, var gaaet bort, til at afsløje ham. Hvilken Rigdom af Ynde udfoldede hun ikke, endnu mere forførerist ved Begens forskjønnende Ansirengelse! Hvilken yndig Harmoni i Bevægelsernes Selvmødfigelse! Hvor let var hun — som Dands over Enge! hvor kraftfuld, dog uden at behøve Modstand, skuffende indtil Ligevægten forklarede Alt, hvor dithyrambist var ikke hendes Optræden, hvor udfordrende hendes Blik. Spillet selv havde naturligtviis en særlig Interesse for mig. Cordelia syntes ikke opmærksom derpaa. En Allusion af mig til en af de Tilstedeværende om den smukke Skik at bære Ringe slog som et Lyn ned i hendes Sjæl. En høiere Besløsning hvilede fra dette Dieblif over den hele Situation, en dybere Betydning imprægnerede den, en høiere Energi gjen-

nemglødede hende. Jeg holdt begge Ringene paa min Stof, jeg standjede et Dieblif, vexlede et Par Ord med de Omkringstaaende. Hun forstod denne Pause. Jeg kastede atter Ringene til hende. Vidt efter greb hun dem begge paa sin Stof. Hun kastede dem som af Vandare begge to lodret iveiret paa eengang, saa det var mig umuligt at gribe dem. Dette Kast blev ledsaget med et Blik fuldt af ubegrændset Forbovenhed. Man fortæller om en fransk Soldat, der havde gjort Felttoget med i Rusland, at hans Been formedelst Koldbrand blev sat af. I samme Dieblif, som den smertefulde Operation var overstaaet, greb han Benet i Fodbladet, kastede det i Veiret og raabte: vive l'empereur. Med et saadant Blif kastede hun, selv skjønnere end nogensinde før, begge Ringe i Veiret og sagde ved sig selv: leve Elskoven. Jeg fandt det imidlertid ikke raadeligt at lade hende løbe løbsk i denne Stemning, eller at lade hende ene med den, af Frygt for den Mæthed, der saa ofte følger ovenpaa. Jeg forholdt mig derfor ganske roligt og tvang hende ved Hjælp af de Omgivendes Tilstedeværelse til at vedblive at spille, som om jeg Intet havde bemærket. En saadan Abfærd giver hende blot mere Elasticitet.

Derksom man i vor Tid kunde vente nogen Sympathi for saadanne Undersøgelser, saa vilde jeg udsætte det Priis-spørgsmaal: Hvo er, æsthetisk tænkt, meest blufærdig, en ung Pige eller en ung Kone, den uvidende eller den vidende, hvem tør man indrømme meest Frihed? Men Sligt bestjefstiger ikke vor alvorlige Tid. I Grækenland vilde en saadan Undersøgelse have vakt almindelig Opmærksomhed, hele Staten var kommen i Bevægelse, især de unge Piger og de unge Koner. Det vil man i vor Tid ikke troe, men man vil i vor Tid heller ikke troe, om man fortalte den bekjendte Strid, der blev ført imellem to græske Piger, og den høist grundige Undersøgelse, den gav Anledning til; thi i Grækenland behandlede man ikke slige Problemer løst og letfindigt; og dog veed Enhver, at Venus bærer et Tilnavn i Anledning af denne Strid, og at Enhver beundrer det Billede af Venus,

der har foreviget hende. En gift Kone har to Afsnit af sit Liv, i hvilke hun er interessant, den allerførste Ungdom, og langt om længe igjen, naar hun er bleven saare meget ældre. Men hun har tillige, det maa man ikke negte hende, et Dieblit, hvor hun er endnu yndigere end en ung Pige, indgyder endnu mere Verhødighed; men det er et Dieblit, som sjelden forekommer i Livet, det er et Billede for Phantasien, som ikke behøver at sees i Livet, og som maaskee aldrig sees. Jeg tænker mig hende da sund, blomstrende, yppig udviklet, hun holder et Barn paa sin Arm, hvorpaa hele hendes Opmærksomhed er vendt, i hvis Beskuelse hun er fortabt. Det er et Billede, som man maa kalde det Yndigste, Menneskelivet har at opvise, det er en Natur-Mytthe, som derfor kun maa sees kunsterisk, ikke i Virkeligheden. Der maa heller ikke være flere Figurer paa Billedet, ingen Omgivelse, det forstyrrer blot. Forsøier man sig saaledes hen i vore Kirker, saa kan man jo ofte faae Velighed til at see en Moder træde op med sit Barn paa Armen. Fraaet nu det foruroligende Barne-istrig, fraaet den ængstende Tanke om Forældrenes Forventninger for den Lilles Fremtid begrundede paa dette Barne-istrig, saa er allerede Omgivelsen saa forstyrrende, at om end alt Andet var fuldkomment, Virkningen dog var tabt. Man seer Faderen, det er en stor Feil, da det hæver det Mythiske, det Fortryllende, man seer — horrenda refero — Hæddernes alvorlige Chor, og man seer — slet Intet. Forestillet som et Billede for Phantasien er det det Yndigste af Alt. Jeg mangler ikke Kjæthed og Hasthed, ikke Dumdristighed nok til at vove et Angreb — men hvis jeg i Virkeligheden saae et saadant Billede, jeg var afvæbnet.

Hvor Cordelia bestjefter mig! Og dog er Tiden snart forbi, min Sjæl fordrer altid Forhyngelse. Jeg hører allerede ligesom fjernt Hønen gale. Hun hører det maaskee ogsaa, men hun troer, det er Morgenens, den forkynder. — Hvorfor er dog en ung Pige saa smuk og hvorfor varer det saa kort? Jeg kunde blive ganske melancholisk ved denne Tanke, og dog,

det vedkommer jo ikke mig. Nyd, passiar ikke. De Folk, der gjøre Profession af sige Overveielser, nyde i Almindelighed slet ikke. Smidlertid kan det ikke staa, at Tanken herom kommer frem; thi denne Veemod, ikke paa egne men paa Andres Begne, gjør En i Almindelighed lidt mere mandig stjon. Et Veemod, der dæmrer som et Taagesløv stuffende over den mandlige Styrke, hører med til det mandlig-Erotiske. Hertil svarer hos Qvinden en vis Tungtsindighed. — Naar en Pige først har hengivet sig aldeles, saa er det Hele forbi. Endnu bestandig nærmer jeg mig til en ung Pige med en vis Angst, mit Hjerte banker, fordi jeg føler den evige Magt, der ligger i hendes Væsen. Sigcoverfor en Kone er det aldrig faldet mig ind. Den Smule Modstand, man ved Hjælp af Kunst søger at gjøre, er Intet. Det er, som om man vilde sige, at den gifte Kones Kæppe skulde imponere mere end den unge Piges ubedækkede Hoved. Derfor har Diana altid været mit Ideal. Denne rene Jomfruelighed, denne absolute Kuisethed har altid beffestiget mig meget. Men medens hun altid har occuperet min Opmærksomhed, har jeg tillige altid haft et ondt Øie til hende. Jeg antager nemlig, at hun egentlig slet ikke har fortjent alle de Lovpriesninger over hendes Jomfruelighed, som hun har indhøstet. Hun vidste nemlig, at hendes Spil i Livet ligger i hendes Jomfruelighed, derfor bevares den. Dertil kommer, at jeg i en philologist Afskrog af Verden har hørt mumle om, at hun havde en Forestilling om de forfærdelige Fødselsmerter, hendes Moder havde gennemgaaet. Dette har affrækket hende og deri kan jeg ikke fortænke Diana, jeg siger nemlig med Euripides: jeg vil hellere tre Gange gaac i Krig end eengang føde Børn. I Diana kunde jeg nu egentlig ikke forelske mig, men jeg negter ikke, jeg gav meget for en Samtale med hende, for hvad jeg vilde kalde en retslaffens Conversation. Til alffens Gjækkeri maatte hun netop egne sig. Min gode Diana har aabenbart paa en eller anden Maade en Biden i sig, der gjør hende langt mindre naiv selv end Venus. Ikke brød jeg mig om at belure hende i Badet, ingenslunde, men jeg

vilde belure hende ved mine Spørgsmaal. Hvis jeg listede mig til et Stævnemøde, hvor jeg frygtede for min Seier, da vilde jeg forberede mig og bevæbne mig, sætte alle Erotikens Aander i Bevægelse ved at samtale med hende. —

Det har ofte været Gjenstand for min Betragtning, hvilken Situation, hvilket Dieblif der vel maatte ansees for det meest forføreriske. Svaret herpaa beroer naturligviis paa, hvad man attraaer og hvorledes man attraaer og hvorledes man er udbiflet. Jeg holder paa Bryllupsdagen, og især paa et bestemt Dieblif. Naar hun da staaer smykket som Brud, og al hendes Pragt dog blegner for hendes Skjønhed, og hun selv atter blegner, naar Blodet standser, naar Barmen hviler, naar Blikket famler, naar Foden vakler, naar Moen skjælver, naar Frugten modnes; naar Himlen opløster hende, naar Alvoren styrker hende, naar Forjættelsen bærer hende, naar Bønnen velsigner hende, naar Myrthen bekrædter hende; naar Hjertet bæver, naar Diet jæster sig mod Fjenden, naar hun skjuler sig i sig selv, naar hun ikke tilhører Verden for at tilhøre den ganske; naar Barmen følger, naar Skabningen sukker, naar Stemmen svigter, naar Taaren jittrex, før Gaaden forklæres, naar Falken tændes, naar Brudgommen venter — da er Diebliffet der. Snart er det for jilde. Der er kun eet Trin tilbage, men dette er netop nok til et Feiltrin. Dette Dieblif gjør selv en ubetydelig Pige betydelig, selv en lille Bersline bliver en Gjenstand. Alt maa være samlet, det meest Modsatte forenet i Diebliffet, mangler der Noget, især en af Hoved-Modsatningerne, saa taber strax Situationen en Deel af det Forførende. Der er et bekjendt Kobberstykke. Det forestiller et Skriftebarn. Hun seer saa ung og saa uskyldig ud, at man næsten paa hendes og Skriftefaderens Begne kommer i Forlegenhed, hvad hun egentlig kan have at skrifte. Hun løfter Sløret en Smule i Veiret og seer ud i Verden, som søgte hun Noget, hun maafee ved en senere Anledning kunde faae Veilighed til at skrifte, og det forstaaer sig, det er jo heller ikke mere end Skyldighed af

Omsorg for — Skriftefaderen. Situationen er ret forførelse, og da hun er den eneste Figur paa Stykket, saa er der jo Intet til Hinder for at tænke Kirken, hvori det Hele foregaaer, saa rummelig, at der godt kan prædike flere og høist forskjellige Prædikanter paa eengang. Situationen er ret forførelse, og jeg har Intet imod at lade mig anbringe i Baggrunden, især dersom Pigebarnet Intet har derimod. Imidlertid bliver det dog altid en høist underordnet Situation, thi Pigen synes i begge Retninger dog kun at være Barn, og altsaa maa der Tid til, før Diebliffet kommer.

Har jeg nu i mit Forhold til Cordelia bestandig været min Pagt tro? Det vil sige, min Pagt med det Æsthetiske; thi det er det, der gjør mig stærk, at jeg bestandig har Ideen paa min Side. Det er en Hemmelighed ligesom Samsons Haar, som ingen Dalila skal frabriste mig. Slet og ret at bedrage en Pige, det vil jeg vist ikke have Udholdenhed til; men det, at Ideen er med i Bevægelse, at det er i dens Tjeneste jeg handler, til dens Tjeneste jeg helliger mig, det giver mig Strengthed mod mig selv, Udholdenhed fra enhver forbuden Hjælp. Er det Interessante altid blevet bevaret? Ja, det tør jeg sige frit og aabent i denne hemmelige Samtale. Forlovelsen selv var det Interessante netop derved, at den ikke gav det, man i Almindelighed forstaaer ved det Interessante. Den bevarede det Interessante netop derved, at den ydre Tilfyneladelse var i Modsigelse med det indre Liv. Havde jeg været hemmelig forbunden med hende, saa havde det kun været interessant i første Potent. Dette er derimod det Interessante i anden Potent, og derfor for hende først det Interessante. Forlovelsen brister, men derved, at hun selv hæver den, for at svinge sig op i en høiere Sphære. Saaledes skal det være; dette er nemlig den Form af det Interessante, der meest vil beifjeste hende.

b. 16. Sept.

Baandet brast, længselsfuld, stærkt, dristigt, guddommelig, flyver hun som en Fugl, der nu først faaer Lov at udfolde sin Vinges træfning. Flyv, Fugl, flyv! I Sandhed, hvis denne kongelige Flugt var en Fjernelse fra mig, det vilde smerte mig, uendeligt dybt. Som hvis Pygmalions Elskede atter var bleven til Steen, saaledes vilde det være for mig. Det har jeg gjort hende, let som en Tanke, og nu skulde denne min Tanke ikke tilhøre mig! Det vilde være til at fortvivle over. Et Dieblisk før, det vilde ikke have befestiget mig, et Dieblisk senere, det skal ikke bekymre mig; men nu — nu — dette Nu, der er en Evighed for mig. Men hun flyver ikke bort fra mig. Flyv da, Fugl, flyv, løft Dig stolt paa Din Vinge, glid hen gennem Luftens bløde Rige, snart er jeg hos Dig, snart skjuler jeg mig med Dig i den dybe Genfomhed!

Tanten blev noget frapperet af denne Efterretning. Imidlertid er hun for frittænkende til at ville tvinge Cordelia, omendstjændt jeg deels for at dysse hende endnu mere i Sovn, deels for at gjække Cordelia lidt, har gjort nogle Forsøg paa at faa hende til at interessere sig for mig. Hun viser mig forøvrigt megen Deeltagelse, hun ahner ikke, med hvor megen Grund jeg kan frabede mig al Deeltagelse.

Hun har faaet Tilladelse af Tanten til at tage nogen Tid paa Landet, hun skal besøge en Familie. Det træffer sig meget heldigt, at hun ikke strax kan hengive sig til Stemningens Overvættelse. Hun holdes da endnu nogen Tid spændt ved allehaande Modstand udenfra. En svag Communication vedligeholder jeg med hende ved Hjælp af Brev, saaledes grønnens vort Forhold atter. Hun maa nu paa enhver Maade gøres stærkt, især er det bedst at lade hende gøre et Par Sving i excentrisk Foragt for Mennesker og for det Almindelige. Naar da Dagen til hendes Afreise kommer, da møder en paalidelig Karl som Ruds. Udenfor Porten slutter min høitbetroede Tjener sig til. Han følger med til Bestemmelses-

stedet og forbliver hos hende, til hendes Opvartning og Assistance i nødvendigt Fald. Næst mig selv kjender jeg Ingen, der er bedre stiftet hertil end Johan. Selv har jeg indrettet Alt derude saa smagfuldt som muligt. Intet fattes, der paa nogen Maade kan tjene til at bedaae hendes Sjæl og at berolige den i en yppig Velværen.

*

*

Min Cordelia!

Endnu have de enkelte Familiers Brandraab ikke forenet sig i et almindeligt capitolsk Bystrigs Forvirring. Enkelte Soloer har Du formodentlig allerede maattet høre. Tænk Dig den hele Forsamling af Theevandsknægte og Kaffe-madamer; tænk Dig en Dame at have Forældet, der dauner et værdigt Sidespytke til hiin udødelige Præsident Lars hos Claudius, og Du har et Billede af og en Forestilling om og en Maalestok for hvad Du har tabt og hos hvem: gode Menneskers Omdømme.

Hermed følger det berømte Kobber, der forestiller Præsident Lars. Særskilt har jeg ikke kunnet faae det at købe, jeg har derfor kjøbt hele Claudius, revet det ud og kastet det Øvrige bort; thi hvorledes skulde jeg vove at besvære Dig med en Gave, som ingen Betydning har for Dig i dette Dieblis, hvorledes skulde jeg ikke opbyde Alt for at tilveiebringe, hvad der blot eet Dieblis kunde være Dig behageligt; hvorledes skulde jeg tillade, at der blandede sig Mere ind i en Situation end hvad der tilhører den? En saadan Vidtløstighed har Naturen og det i Livets endelige Forhold trælbundne Menneske, men Du, min Cordelia, Du vil i Din Frihed have den.

Din Johannes.

*

*

Føraaret er dog den skønneste Tid at forelske sig i. Efter sommeren den skønneste at være ved sit Ønskes Maal. Der ligger i Efter sommeren en Beemod, som ganske svarer til den Bevægelse, hvormed Tanken om et Ønskes Opfyldelse gennemstrømmer En. I dag har jeg selv været ude paa det Landsted, hvor om nogle Dage Cordelia vil finde en Omgivelse, der harmonerer med hendes Sjæl. Selv ønsker jeg ikke at deeltage i hendes Overraskelse og Glæde derover, flige erotiske Pointer vilde blot svække hendes Sjæl. Naar hun derimod er ene dermed, da vil hun hendømme deri, overalt vil hun see Gentydninger, Bink, en fortryllet Verden, men Alt dette vilde tabe sin Betydning, hvis jeg stod ved hendes Side, det vilde bringe hende til at glemme, at for os er det Tidsmoment, hvor noget Saadant nydt i Fælledekskab havde Betydning, tilbagelagt. Denne Omgivelse maa ikke narotist hilde hendes Sjæl, men bestandig lade den stige op deraf, idet hun overseer den som en Veeg, der Intet har at betyde i Sammenligning med hvad der skal komme. Selv agter jeg i disse Dage, som endnu ere tilbage, at besøge dette Sted oftere, for at holde mig i Stemning.

*

*

Min Cordelia!

Nu kalder jeg Dig i Sandhed min, intet udvortes Tegn erindrer mig om min Besiddelse. — Snart kalder jeg Dig i Sandhed min. Og naar jeg da holder Dig fast omsluttet i mine Arme, naar Du indfletter mig i Dit Favnetaag, da behøve vi ingen Ring til at minde os om, at vi tilhøre hinanden, thi er ikke denne Omsfavneelse en Ring, der er Mere end en Betegnelse. Og jo fastere denne Ring slutter sig om os, jo uadskilleligere den knytter os sammen, desto

større Frihed, thi Din Frihed bestaaer i at være min, som min i at være Din.

Din Johannes.

*

*

*

*

Min Cordelia!

Alpheus forelskede sig paa Jagten i Nymphen Arethusa. Hun vilde ikke bønhøre ham, men flygtede bestandig for ham, indtil hun paa Den Ortygia blev forvandlet til en Kilde. Derover sørgede Alpheus saa meget, at han blev forvandlet til en Flod i Elis i Peloponnes. Sin Kjærlighed forglemte han imidlertid ikke, men forenede sig under Havet med hiin Kilde. Er Forvandlingernes Tid forbi? Svar: Er Elskovens Tid forbi? Hvormed skulde jeg sammenligne Din rene, dybe Sjæl, der ingen Forbindelse har med Verden, uden med en Kilde? Og har jeg ikke sagt Dig, at jeg er som en Flod, der har forelsket sig? Og styrter jeg mig ikke nu, da vi ere adskilte, under Havet, for at forenes med Dig? Under Havet der mødes vi atter, thi først i dette Dyb høre vi ret sammen.

Din Johannes.

*

*

*

*

Min Cordelia!

Snart, snart er Du min. Naar da Solen lukker sit jvældende Øie, naar Historien er forbi og Mytherne begynde,

da kaster jeg ikke blot min Kappe om mig, men jeg kaster
Natten som en Kappe over mig, og iler til Dig og lytter
for at finde Dig, ikke efter Fodtrin, men efter Hjertebanken.

Din Johannes.

*

*

I disse Dage, hvor jeg ikke personlig, naar jeg vil,
kan være tilstede hos hende, har den Tanke foruroliget mig,
om det noget Dieblif skulde falde hende ind at tænke paa
Fremtiden. Hidtil er det aldrig faldet hende ind, dertil har
jeg for godt vidst, æsthetisk at bedøve hende. Der kan ikke
tænkes noget mere Uerotisk end denne Passiar om Fremtiden,
som da væsentlig har sin Grund i, at man Intet har at
udfylde den nærværende Tid med. Naar jeg blot er tilstede,
da frygter jeg heller ikke for Sligt, jeg skal vel bringe hende
til at glemme baade Tid og Evighed. Forstaaer man ikke i
den Grad at sætte sig i Rapport til en Piges Sjæl, saa
skal man aldrig indlade sig paa at ville bedaare, thi saa vil
det være umuligt at undgaae de to Skjær, Spørgsmaal om
Fremtid og Katechisation over Troen. Det er derfor ganske
i sin Orden, at Grethe i Faust holder en saadan lille
Examination over ham, da Faust har brugt den Uforsigtig-
hed at vende Ridderen ud, og mod et saadant Angreb er en
Pige altid bevæbnet.

Nu troer jeg, Alt er bragt i Orden til hendes Mod-
tagelse; hun skal ikke mangle Velighed til at beundre min
Sukommelse, eller rettere, hun skal ikke faae Tid til at be-
undre den. Intet er glemt, der kunde have nogen Betyd-
ning for hende, og derimod er der Intet anbragt, der slet
og ret kunde erindre om mig; medens jeg dog overalt er
ufønlig tilstede. Virkningen vil imidlertid for en stor Deel
afhænge af, hvorledes hun kommer til at see det første

Gang. I den Henseende har min Tjener modtaget de nøiagtigste Instruxer, og han er paa sin Viis en fuldendt Virtuos. Han veed tilfældigt og skjodesløst at henkaste en Bemærkning, naar han faaer Ordre dertil; han veed at være ubidende, fort. han er mig ubetalelig. — Veligheden er som hun kunde ønske sig den. Sidder man midt inde i Væreljet, ja jeer man til begge Sider bort over enhver Forgrund, man har til begge Sider den uendelige Horizont, man er ene i Lustens vide Hav. Træder man nærmere hen til en Række af Vinduer, da hvælver hjernt i Horizonten en Skov sig som en Krands, begrænsjer og indeslutter. Saaledes skal det være. Hvad elsker Elskov? — et Indelukke; var ikke Paradiset selv et indelukket Sted, en Hauge mod Østen? — Men den slutter sig for tæt om En, denne Ring — man træder nærmere til Vinduet, en stille Indsø dølger sig ydmygt mellem den høiere Omgivelse — ved Kanten ligger der en Baad. Et Suk af Hjertets Fylde, et Pust af Tankens Uro — den løsner sig fra sin Befæstning, den glider hen over Søens Flade, jagte bevæget af unævnelig Vængsels milde Lustning; man forsvinder i Skovens hemmelighedsfulde Ensomhed, bugget af Søens Flade, der drømmer om Skovens dybe Morke. — Man vender sig til den anden Side, da udbreder sig Havet for Diet, som Intet standjer, forfulgt af Tanken, som Intet opholder. — Hvad elsker Elskov? Uendelighed. — Hvad frygter Elskov? — Grændje. — — Indenfor den store Sal ligger et mindre Værelse eller rettere et Cabinet, thi hvad hiint Værelse i det Wahlske Huns stod paa Overgangen til at være, det er dette. Ligheden er skuffende. Et Tæppe, flettet af Vidier, bedækker Gulvet, foran Sophaen staaer et lille Theebord, en Lampe derpaa, Magen til den der hjemme. Alt er det Samme, kun pragtfuldere. Denne Forandring tør jeg vel tillade mig med Værelset. I Salen staaer et Fortepiano, et meget simpelt, men det minder om det Fortepiano, der fandtes hos Tanjens. Det er opslaaet. Paa Rodestolen ligger den lille ivenske Aric opslaaet. Døren ud til Entre'en staaer paa Klem.

Hun kommer ind ad den Dør i Baggrunden, derom er Johan instrueret. Da falder hendes Blik paa eengang ind i Cabinettet og paa Fortepianoet, Erindringen vaagner i hendes Sjæl, i samme Dieblig lukker Johan Døren op. — Illusionen er fuldstændig. Hun træder ind i Cabinettet. Hun er tilfreds, det er jeg overbevist om. Idet hendes Blik falder paa Bordet, seer hun en Bog; i samme Nu tager Johan den, som for at lægge den tilside, idet han tilfældigt soier til: den har Herren vist glemt, da han var herude imorges. Deraf faaer hun nu for det Første at vide, at jeg allerede imorges har været derude, dernæst vil hun see Bogen. Det er en tydsk Oversættelse af det bekjendte Skrift af Apuleius: Amor og Psyche. Det er intet Digterværk, men det skal det heller ikke være; thi det er altid en Fornærmelse mod en ung Pige at byde hende et egentligt Digterværk, som om hun i et saadant Dieblig ikke selv var digterisk nok til at indsuge den Poesi, der umiddelbart skjuler sig i det Faktiske, og som ikke først er fortæret af en Andens Tanke. Det tænker man i Almindelighed ikke paa, og dog er det ja. — Hun vil læse denne Bog, dermed er Hensigten opnaaet. — Idet hun lukker den op paa det Sted, hvor der sidst er læst i den, da vil hun finde en lille Myrthegreen, hun vil tillige finde, at den har lidt Mere at betyde end at være et Bogmærke.

*

*

Min Nordella!

Hvad Frygt?! Naar vi holde sammen, da ere vi stærke, stærkere end Verden, stærkere end Guderne selv. Du veed, der levede engang en Slægt paa Jorden, der vel var Mennesker, men som hver var sig selv nok, ikke kjendte Elskovens inderlige Forening. Dog vare de mægtige, saa mægtige, at de vilde storme Himlen. Jupiter frygtede dem, og deelte dem saaledes, at af Een blev To, en Mand og en Kvinde.

Hænder det nu stundom, at hvad der engang har været forenet, igjen sammenføies i Kjærlighed, da er en saadan Forening stærkere end Jupiter: de ere da ikke blot saa stærke, som den Enkelte var, men endnu stærkere, thi Kjærlighedens Forening er en endnu høiere.

Din Johannek.

*

*

d. 24. Sept.

Natten er stille — Kloffen er tre Qvarteer til Tolv — Jægeren ved Porten blæser sin Velsignelse ud over Landet, det gjenlyder fra Blegdammen — han træder indenfor Porten — han blæser atter, det gjenlyder endnu fjernere fra. — Alt sover i Fred, kun ikke Elstoven. Saa rejser Eder da, Elstovens himmelige Magter, famler Eder i dette Bryst! Natten er taus — en eenfom Fugl afbryder denne Taushed med sit Skrig og sit Vingeslag, idet den stryger langs den duggede Mark ned ad Glaciens Skraaning; ogiaa den iler vel til et Stævnemøde — accipio omen! — Hvor er hele Naturen saa ominos! jeg tager Varsel af Fuglens Flugt, af deres Skrig, af Fiskenes overgivne Slag mod Vandets Overflade, af deres Forsvinden under Dybet, af et fjernt Hundeglam, af en Vogns fjerne Raslen, af Fodtriu, der gjenlyde langt borte fra. Ikke seer jeg Spogelser i denne Nattetime, ikke seer jeg det, som har været, men det, som skal komme, i Soens Varm, i Duggens Kys. i Taagen, som udbreder sig over Jorden og issuler dens frugtbare Omfavnelse. Alt er Billede, jeg selv er en Mythe om mig selv, thi er det ikke ligesom en Mythe, at jeg iler til dette Møde? Hvo jeg er, gjør Intet til Sagen; alt Endeligt og Tideligt er glemt, kun det Evige bliver tilbage, Elstovens Magt, dens Vængsel, dens Salighed. — Hvor er min Sjæl saa stemt som en spændt Bue, hvor ligge Tanterne tilrede som Pile i mit Røgger, ikke

gigtige og dog ret i stand til at blande sig med Blodet. Hvor er min Sjæl kraftig, sund, glad, nærværende som en Gud. — — Af Naturen var hun skjøn. Jeg takker Dig, vidunderlige Natur! Som en Moder har Du vaaget over hende. Hav Tak for Din Omhu! Uforvansket var hun. Jeg takker Eder, I Mennesker, hvem hun skyldte det. Hendes Udvikling det var mit Bærf — snart nyder jeg min Løn. — Hvor Meget har jeg ikke samlet i dette ene Dieblis, som nu foretaar. Død og Helvede, hvis jeg gif Glim deraf! —

Endnu seer jeg ikke min Bogn. Jeg hører et Bidstejmsæld, det er min Studst. — Kjør til paa Liv og Død, om saa Hestene styrkede, kun ikke eet Secund for vi ere paa Stedet.

d. 25. Sept.

Hvorfor kan en saadan Nat ikke vare længere? Kunde Elektronen forglemme sig, hvorfor kan da Solen ikke være medlidende nok dertil? Dog nu er det forbi, og jeg ønsker aldrig mere at see hende. Naar en Pige har bortgivet Alt, da er hun svag, da har hun tabt Alt; thi Ulyld er hos Manden et negativt Moment, hos Qvinden er det hendes Bæsens Gehalt. Nu er al Modstand umulig, og kun saa længe den er til, er det skjönt at elise, naar den er ophört, er det Svaghed og Bane. Jeg ønsker ikke at mindes om mit Forhold til hende; hun har tabt Duften, og de Tider ere forbi, da en Pige af Smerte over sin troløse Elsker forvandles til en Heliotrop. Afseend vil jeg ikke tage med hende; Intet er mig modbydeligere end Qvindegraad og Qvindebønner, der forandre Alt og dog egentlig ikke have Noget at betyde. Jeg har elsket hende; men fra nu af kan hun ikke mere bestjeftige min Sjæl. Hvis jeg var en Gud, da vilde jeg gjøre for hende, hvad Neptun gjorde for en Nymfhe, forvandle hende til en Mand.

Det var dog virkelig værd at vide, om man ikke skulde være i stand til saaledes at digte sig ud af en Pige, at man

kunde gjøre hende saa stolt, at hun bildte sig ind, at det var hende, der var kjed af Forholdet. Det kunde blive et ret interessant Efterspil, der i og for sig kunde have psykologisk Interesse og ved Siden deraf berige En med mange erotiske Sagttagelser.

Tillæg

til I. Bind.

Textkritisk Anhang	S. 3—7.
Anmærkninger	- 8—31.

Tekstcritisk Anhang.

Titelbladet er Originaludgavens. Til Grund for Teksten er lagt den af Forfatteren selv besørget 2. Udgave (Kjøbenhavn 1849. Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Trykt hos Kongl. Hofbogtrykker Bianco Luno). Foruden første (A) og anden Udgave (B) er benyttet (Universitetsbibliotheket, S. K.'s Papirer, Pakke 4—5): 1) Manuscriptet til første Udgave, der dels er skrevet af S. K. selv (M), dels af en Afskriver (M^a; jnl. S. K.'s Papirer, udg. af P. A. Heiberg og B. Kuhr, IV S. 52 f.; citeres: Papirer), 2) det af S. K. selv rettede Exemplar af første Udgave, hvorefter anden Udgave er trykt (M²), 3) et Par Ark (2, 3 og 5) af første Correctur paa anden Udgave (K), samt 4, S. K.'s egenhændige Concept (C). Anden Udgaves Rettskrivning, der afviger betydeligt fra første, er gennemgaaende bibeholdt (i Henhold til M²), selv hvor den er inconsequent. Hvor liden Bægt S. K. lagde paa Nøjagtighed i denne Henseende, fremgaar af følgende. Fra S. 117 L. 10 sn. findes i A oftere Elvira ved Siden af Elvire; i M² er det nogle Gange rettet til Elvire, men Rettelsen er atter udvasket. Om sin Interpunction udtaler S. K. sig i Papirer VIII¹ S. 20 ff.; Rettelserne i M² stræber kjendeligt at gennemføre de der udviklede Principer, som ogsaa i Tvivls-tilfælde er fulgt i denne Udgave.

I det følgende er alle ikke helt ligegyldige Afvigelser fra B angivne saaledes, at den optagne Læsemaade med Angivelse af Side og Linie staar foran Tegnet], derpaa Signaturen for den optagne Læsemaades Række(r), saa B's Læsemaade. Da B er temmelig stodesløst trykt, har dens Læsemaader, ogsaa hvor de i og for sig ikke var helt umulige, oftere maattet vige for uomtvisteligt bedre Læsemaader i ACM. Hvor intet er bemærket, stemmer M² med A, K med B. S. 43,22 skal der med M² læses abstrahere; ligesaa i det følgende.

S. 5 L. 15 *Raisonnements-Passiar*] saal. trykt i S. K.'s eget Exemplar (paa bedre Papir) af A, *Raisonnements-Passiar* MAB.

- §. 14,1 Pligter,] MA, Pligter B. — §. 18,13 göttlich,] MA, göttlich B. — §. 23,1 syntigt] MA, syntig B. — §. 26,18 det; hæng] CMA; det, hæng B. — §. 27,12 mig] MA, med B. — §. 28,4 lyffelige] MA, ulyffelige B. — §. 28,20 fremmedt] M²K (der var trykt fremmet), fremmed MAB. — §. 30,24 uden for] MA, udenfor B. — §. 40,21 visse] M^aA, disse B. — §. 41,31 med] CMA; , med B. — §. 52,36 dem,] A, dem M^aB. — 53,12 styldet] AM^a, styldte B. — §. 54,22 her] M^aA, der B. — §. 55,13 mig] M^aA, sig B. — §. 57,9 udelukkede] M^aA, udelukkende B. — §. 60,14 sublimerede] AK, pretensionsfulde C (Plads ladt aaben i M^a), sublimerede B. — §. 61,11-13 Anden, eller at det falder udenfor Anden. Naar det Umiddelbare, aandelig bestemt, bestemmes saaledes, at det falder ind under] CMA, mangler i AB. — §. 64,12 forforeriske] M^a, forforiske AB. — §. 66,24 vaagner,] M^aA, vaagner B. — §. 70,23 Unusikaliske] Unusikaliske M^a, Musikalske AB. — §. 70,24 enefte dybt] C, enfelt dybt M^aAB. — §. 73,28 Pamina] Tamina C, Tamino M^aAB. — §. 73,29 Papagena] M^aA, Papageno B. — §. 76,24 de foregaaende Stadier] M^a, det foregaaende Stadium AB. — §. 77,19 fund] C, fand M^aAB. — §. 78,19 for To: D] AB, for To D C, for tusind D. . . . M^a. — §. 84,5 Leonore] M^aA, Leonore B. — §. 84,9 optegnet] C, optaget M^aAB. — §. 84,10 har] mangler i C, er M^aAB. — §. 84,33 det] M^aA, dette B. — §. 85,8 Liv,] M^aA, Liv M²B (at optage). — §. 86,3 visde] M^aA, vil B. — §. 86,10 skal,] M^aA, skal B. — §. 86,15 Princip —,] M², Princip M^a, Princip — AB. — §. 87,15 den] M^aA, det B. — §. 88,16 egentlig] M^aA, egentlige B. — §. 89,18 fort] M^aA, stort B. — §. 95,35 Ordet,] M^aA, Ordet B. — §. 96,7 Accommodation] A, Accomodation B. — §. 98,15 dybere] M^aA, dybeste B. — §. 98,16 Luftning] CMA; Luftning, AB. — §. 98,18 deres] M^aA, dens B. — §. 98,29 havde] CMA, have B. — §. 99,15 væsentlig] CMA, væsentligt B. — §. 99,20 til] C; til, AB. — §. 99,28 distingvere] M², distingvere M^aA, destingvere B. — §. 101,3 Livsforholdes] M^aA, Livsforholdets B. — §. 101,16 umodstaeligt] M^aA, umodstaeligt B. — §. 105,30 ogjaa] M^aA, og B. — §. 105,32 Kallebostrand] M^aA, Kallebodstrand B. — §. 108,35 her] M^a, mangler i A (sidst i en Linie) og i B. — §. 114,4 Eenhed] M^a; Eenhed, AB. — §. 119,11 Dramaet] M^a, Drama AB. — §. 124,1 den (anden)] den M^aAB og sidst i en Linie C. — §. 126,30 Operaen,] CMA, Operaen; AB. — §. 127,4 Det er . . . §. 13 Ouverturen] C, mangler i M^aAB. §. 7 sig,] sig C. Virkelighed,] Virkelighed, C. 8 Don Juan] D. J. C. Ouverturen] Dub.; C. 12 umiddelbar] umidd. C. — §. 128,21 episte] M^aA, Episte B. — §. 128,27 høre] M^a, hører

AB. — §. 135,19 (glemme) mangler i CM^aAB. — §. 139,22 er,] M^aA, mangler i B. — §. 141,6 egentlig] M^a, egentlig AB. — 146,32 videre] M^aA, videre her B. — §. 147,4 subjectivt] M^a, subjectiv AB. — 148,28 reflekterede] M^aA, reflekterende B. — §. 150,17 da] M^aA, at B. — §. 151,10 tilbage,] A, tilbage B. — §. 152,22 Angstens] M^a, Angsten AB. — §. 153,32 Punkt] A, Punkt M^aB. — §. 154,4 Skjæbne] M^aA, Skjæbne B. — §. 154,8 objective] M^aA, objektive B. — §. 155,12 vor] M^a, var AB. — §. 156,24 reflekterende] AB; der skal vistnok læses reflekterede. — §. 157,9 den] M^aA, dens B. — §. 158,22 Substant,] M^a, Substans, M^aA, Substants, B. — §. 159,7-8 Her er] M^a, Her AB. — §. 160,10 har] M^aA, var B. — §. 161,14 selv] M^aA, saa B. — §. 169,32 sig,] M^a, sig AB. — §. 169,33 selskabelig,] M^a, selskabelig A (sidst i en Linie) og B. — §. 170,18 reflekterede] reflecterede M, reflekterende AB. — §. 173,10 reflekterede] A, reflecterede CM^a, levende B. — §. 175,1 stotte] M^a, stott AB. — §. 175,12 saare] C, saa M^aAB. — §. 182,35 iffe] M^aA, mangler i B. — §. 182,36 Tilfældet,] M^aA, Tilfældet B. — §. 184,18 vel] M^aA, mangler i B. — §. 186,15 Musikkens] M^aA, Musikens B. — §. 189,25 Ja, han var en] C, Han var ingen M^aAB. — §. 197,18 sig] B, sig atter M^aA. — §. 201,29 uhere] M^aA, uhe B. — §. 202,32 det er] M^aA, der er B. — §. 203,13 jeg] B, jeg her M^aA. — §. 204,8 saare] C, saa M^aAB. — §. 206,14 mit] M^aA, mig B. — §. 206,16 jeg utro] M^aA, mig utro B. — §. 207,4 havt] M^aA, mangler i B. — §. 207,20 ind] C, ned M^aAB. — §. 215,12 forforeriste] M^a, forforiste AB. — §. 224,26 Forestillinger] AB, Forestillingen M^a. — §. 227,20 streng] AK, streng B. — §. 228,19 havt] A, haft M^a, mangler i B. — §. 229,25-26 uhyggelige] M^a, uhyggelig AB. — §. 234,25 Hæderstittel] MA, Hæderstittel B. — §. 235,16 Eddiffe] B, Eddiffe MA. — §. 240,2 dette] M^aA, det B. — §. 242,12 da vilde] M^aA, vilde da B. — §. 242,26-27 uden for] B, udenfor A; rettet til uden for i M^a, men Rettelsen atter ophævet ved Prikker; der bør altsaa læses udenfor. — §. 243,16 [saa] CM^a, som AB. — §. 243,19 halvt] M^aA, halv B. — §. 243,27-28 Digteren, selv] Digteren selv C; Digteren selv, M^aAB. — §. 244,27 han,] M^a, han AB. — §. 248,15 tidligste] M^aA, tidligere B. — §. 249,31 Belysning] M^aA, Belydning B. — §. 252,7 see] B; see, A. — §. 252,12 Mellemføjninger,] M^aA, Mellemføjninger B. — §. 252,14 strengt] M^a, strengt C, strax AB. — §. 253,13 Redakteuren's] M^aA, Redakteurens B. — §. 253,15-16 Menneſte] M^aA, Menneſter B. — §. 255,17 Artikken,] A, Artiken B. — §. 256,14 Attention] M^aA, Attention B. — §. 258,29 har han]

MaA, han har B. — §. 259,21 Charles's] A, Charles' Ma, Charles
 B. — §. 259,35 til] MaA, en B. — §. 261,13 Charles,] M²B,
 Charles A. — §. 261,34 ret] Ma, let AB. — §. 277,12 han] MaA,
 hun B. — §. 280,19 noget endnu] MaA, endnu noget B. — §.
 282,10 Charles's] Charles' Ma, Charles AB. — §. 285,15 [aa] Ma,
 som AB. — §. 285,16 Baggrunden] Ma; Baggrunden, AB. — §.
 287,26-27 virkelige] C, formeentlige MaAB. — §. 288,32 bidrage]
 MaA, bidrager B. — §. 289,30 væffe] MaA, være B. — §. 290,1
 Diet op,] Ma; Djet, og AB. — §. 298,21 Kjedsommelighed] MaA,
 Kjedsommeligheden B. — §. 299,6 fremsthynder] MA, forsthynder B.
 — §. 299,11 noget] MA, meget B. — Jstedenfor] MA, Jste-
 detfor B. — §. 299,31 jeg iffe] MA, jeg B. — §. 299,32 være]
 MA, ere B. — §. 300,1 vilde nedsette] MA, ville nedsette B.
 — §. 308,10 kunstnerist] C? (utydeligt), kunstneriste MAB. — §.
 308,16 Livsforhold,] M, Livsforhold AB. — §. 309,8 vel] M, ret
 AB. — §. 311,25 Theorier] M, Theorien AB. — §. 314,8 Noget]
 M, Noget AB. — §. 319,17 Dine] MA, Die B. — §. 322,32
 mon] M, mangler i AB. — §. 323,7 Territorium] C, Teritorium
 MAB. — §. 328,22 det] MA, mangler i B. — §. 331,10 [stion]
 MA, [stion B. — §. 331,24 Dem] A, dem B. — §. 332,23 ei]
 M, iffe C, mangler i AB. — §. 333,16 en,] AB, en CM. —
 §. 333,20 Kjæreste?] M, Kjæreste AB. — §. 334,36 behageligt] MA,
 ubehageligt B. — §. 335,11 Deres] A, deres CB. — §. 335,22
 de ere] AB, de er M, det er C. — [stjuler] M, [stjule AB. — §. 335,25 Dem]
 A, dem B. — §. 337,8 til] MA, mangler i B. — §. 337,14
 derhjemme] MA, der hjemme B. — §. 337,18 dog maaftæ] MA,
 maaftæ dog B. — §. 337,20 dog] MA, mangler i B. — §.
 337,27 De] MA, de B. — §. 340,24 Begyndelsen, og] MA, Be-
 gyndelsen og B. — §. 340,28 ellers] M, ellers, AB. — §. 340,32
 havde jeg] MA, jeg havde B. — §. 341,3 gjenfjende] MA, gjen-
 fiende B. — §. 342,1 Afnælse] MA, Afnælse B. — §. 342,14
 Forliebelsens] MA, Forliebelsens B. — §. 347,32 aabenbart] M,
 aabenbar AB. — §. 351,6 hvid] MA, hvid B. — §. 351,27
 dette] MaA, det B. — §. 352,11 Spidse,] Ma, Spidse AB. —
 §. 352,14 muligt,] MaA, muligt B. — §. 352,23 mig,] C, mig,
 MaAB. — §. 353,30 udgjør] C, udgjøre MaAB. — §. 362,22
 det] MaA, der B. — §. 366,13 indsluttede] Ma, indsluttede AB.
 — §. 372,23 direct] MaA, direkte B. — §. 372,24 lidt] MaA,
 mangler i B. — §. 373,15 er for] MaA, er B. — §. 376,17
 hvert] MA, hver B. — §. 377,16 [andt,] M, [andt AB. — §. 377,25
 meget:] B, meget, C, meget! A. — §. 378,29 [hver] MA, [hver
 B. — §. 379,2 høre] høiere CMAB. — §. 379,10 Kjærligheds-

Naabe] C, Kjærlighedens-Naabe MAB. — S. 379,23 Tugtemester,
 M, Tugtemester A (sidst i en Linie) og B. — S. 382,26 Spil] MA,
 Speil B. — S. 387 over Lin. 3: d. 14 M, mangler i A (overst
 paa en Side) og B. — 389,9 kunne] MA, kunde B. — S. 389,22
 anholde] M, anholder AB. — S. 397,8 hjemlig] MA, hjertelig B.
 — S. 398,33 Ryggen,] A, Ryggen B. — S. 402,31 Lidenstabsens]
 M, Lidenstabsers AB. — S. 405,35 denne,] A, denne B. — S.
 406,26 De] A, de B. — S. 407,36 Tanke] MA, Tanke B. —
 S. 408,5 altjaa] M, ogsaa AB. — S. 408,13 Seier,] M², Seir, MA,
 Seier B. — S. 408,25 ahue] MA, ane B. — S. 409,19 hun er]
 B, hun MA (maaske at optage. — S. 410,25 enten] A, nu
 enten M, iffe B. — S. 412,14 Intet overraskede mig,] M, mangler
 i AB. — S. 422,26 men] MA, mangler i B. — S. 423,11-12
 brydes Forholdet af] C, bryder Forholdet MAB. — S. 423,19-20
 til Dagligstuen] MA, mangler i B. — S. 423,24 vel] MA,
 mangler i B. — S. 426,6 let] M, let, AB. — S. 426,12 der]
 MA, dog B. — S. 426,28 dristigt,] C (M?), dristigt AB. — S.
 427,6 tidlig] M², tidligt MAB. — S. 429,21-22 Indrollerings-Chef]
 M, Indrollerings Chef AB. — S. 430,28 Interessjen] M, Interesse
 AB. — S. 437,8 Deres] A, deres B. — S. 437,14 Profil. —] MA,
 Profil B. — S. 438,21 færdig,] MA, færdig B. — S. 438,28 Ben-
 ding,] MA, Bending B. — S. 439,7 tænke] M, tænke AB. — S.
 439,22 Jorden,] MA, Jorden B. — S. 439,28 ogsaa] MA,
 mangler i B. — S. 446,8 Mandfolke-Nys] MA, Mandfolke-Nys,
 B. — S. 449,6 og] M, mangler i AB. — S. 450,20 til] MA,
 mangler i B. — S. 452,10 en] MA, mangler i B. — S. 453,3
 vigtige] M, vigtigste AB. — S. 453,28 friere,] M, friere A (sidst
 i en Linie) og B. — S. 455,19 ruge] MA, ruge, M²B. — S. 456,14
 fjempe] M²B, kæmpe MA. — S. 460,12 en] M^aA, mangler i B.
 — S. 462,14 Væren] M^aA, en Væren B. — S. 462,23 netop der-
 ved] M^aA, derved netop B. — S. 463,9 er] M^aA, er B. — S. 465,17
 til Sligt] M^aA, thi Sligt B. — S. 465,33 Tilstedeværende] M^aA,
 Tilstedeværende B. — S. 467,9 hyppig] M², hyppig, AB. — S. 471,1
 16.] MA, 16 B. — S. 471,18 fritænkende] M^aA, fritænkende B.
 S. 473,3 Veemod,] M^aA, Veemod B. — S. 475,7 falde] M^a, faldet
 AB. — S. 476,24-25 Uendelighed,] M^aA, Uendelighed, B. — S.
 478,16 duggede] M^aA, duffede B.

Anmærkninger.

- S. V Young] Night thoughts IV Vers 629: Are passions, then,
 the pagans of the soul? Reason alone baptized?
- S. VII Den bekjendte philosophiske Sætning] i den hegelste
 Philosophi.
- S. X Xerxes] skal have ladet Hellepont piise, da hans første Bro
 over det var ødelagt ved Storm (Herodot VII 35).
- S. XIII *Διαψάλματα*] diapsalmata, Mellemispil, bruges i den græske
 Oversættelse af Davids Psalmer om det Strengespil, der ved
 Foredraget i Synagogen har været indstødt mellem de forskjellige
 Afsnit af Teksten.
 ad se ipsum] til sig selv, Oversættelse af den græske Titel paa
 Kejser Marcus Aurelius' „Selvbetragtninger“.
- S. XVI en Mandag var virkelig den 7. April 1834.
 Naar B mener osv.] II S. 225.
 Paa et andet Sted osv.] II S. 346.
- S. XVII Diogenes af Laërte] i den græske Forfatter Diogenes
 Laërtios' Bog „Fremragende Philosophers Liv og Meninger“
 I 13 tilføjes efter Opregningen af de 7 Vise: „foruden disse
 nævner man ogsaa Skytheren Anacharsis, Myson fra Chenai [i
 Thessalien], Pherekydes fra Syra, Epimenides fra Kreta, nogle
 ogsaa Tyrannen Peisistratos“.
- Jøcher] Allgemeines Gelehrten-Vexicon, Leipzig 1750 ff.
 Moréri] Le grand Dictionnaire historique, Basle 1731—32.
- S. XVIII Den hvide Dame] 1. Act 6. Scene.
- S. XX Du, der haver læst osv.] hentyder ved Sprogfor-
 men til 1. Korinthierbrev 7, 29—31: „at baade de, der have
 Hustru, skulle være som de, der ikke have, og de, der have
 som de, der ikke græde, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde
 sig, og de, der kjæbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge
 denne Verden, som de, der ikke nyde den.“
- S. 2 Verset er af Pelisson; S. R. har det sikkert fra Lessings Af-
 handling Ueber das Epigramm (Gesammelte Werke, Leipzig 1841,
 VI S. 221).

§. 3 Phalaris, Tyran i Agrigent, sigdes at have stegt Menne-
ster i en Kobberthyr, der var saaledes indrettet, at deres Skrig
blev til Musik. Se Lufian, Phalaris I, 11.

§. 5 Jonathan Swift, den bekendte engelske Satiriker, døde
1745 som sindssyg.

David Hartley engelsk Læge og Philosoph, 1705—1757.

§. 6 Cornelius Nepos] om den makedoniske Felttherre Eumenes
(Cap. 5, 4 ff.).

§. 7 Scheva] et Tegn, som paa Hebraisk sættes under Conso-
nanter, der skal udtales med en Antydning af en Vocal.

Dagesch [ene] sættes paa Hebraisk ved beaandede Consonan-
ter, der skal udtales uden Beaauding.

de have deres Løn borte] hed det (urigtigt) om „Dien-
stskalkene“ i den autoriserede Bibeloversættelse Matthæus Evang.
6, 16.

§. 9 Synkeus] en messenist Saguhelt med et overnaturligt skarpt
Syn.

Giganternes Suk] de af Guderne overbundne Giganter
tænktes at ligge fængslede under de ildsprudende Bjerge og at
være Marsag til disses Udbrud og Larmen i deres Indre.

§. 10 Μεταφωτισμός] pisset. Ordet er i den græske Oversættelse
af det gamle Testamente anvendt i Jobs Bog 15, 11 i Betyd-
ningen tugte.

„fahrender Scholastiker“] s: fahrender Scholasticus
(Goethes Faust I. Del, Sceneanvisning for B. 968), vandrende
Student.

§. 12 Forstefodjels-Ret] som Esau folgte den for en Ret Vinser
(1. Mosebog 25, 29 ff.).

Virgilius] den berømte romerske Digter, der i Middelalderen
blev betragtet som en Trolldmand. Den anførte Historie findes
i den tydske Folkebog Zauberer Virgilius (Die deutschen Volks-
bücher, ges. von Simrock VI S. 363).

§. 13 Hans Belærværdighed Jesper Morten sidste Aften-
sang] Reminiscens af Baggesens „Jeppe“, tiende Sang (Danste
Verker, 2. Udg. 1845, I S. 136): „Ja selv . . . Herr Jespers
Præken sidste Aften sang fik Ende“.

§. 15 Apis] den anførte Notits findes (med Bevissteder) hos Mitsch,
Neues mythologisches Wörterbuch, Leipzig 1821, I S. 238, en
Bog, som S.R. vides at have benyttet.

hiin Dverg] smk. Papirer I S. 62.

§. 16 idem per idem] det samme i det samme.

hiin udødelige Ouverture] til Mozarts Don Juan.

S. 17 Theater] i Petersborg (efter Concepten).

S. 18 Pjndes tilkommende Barn | Apuleius's Amor og Pjndes, overlat af Rughorn, Kbhvn. 1867, S. 51: „af dit hidtil saa slanke Liv skal fødes et Barn, der vil blive udodeligt, hvis du bevarer vor Hemmelighed, men kun Menneske, hvis du forraader den.“

— De anførte Vers er efter Concepten fra den metriske Oversættelse af Apuleius' Fortælling ved Joseph Mehrein (Giesen 1834, p. 40), som S. R. ejede.

S. 21 Parmeniskus] en Pythagoreer, om hvem det anførte fortælles hos Athenaios XIV 614. Den trophoniske Hule er Trophonios' Drakel i Boiotien. Leto er Apollons Moder.

[saare smidig osv.] citeret (ikke ganske ordret) efter Moinehen, Nordiske Folks Overtro, Guder, Fabler og Hætte, Kbhvn. 1800, S. 101. Deri staar „Bjornens Scener“, og nøjagtigt saaledes staar der ogsaa her i Originalmanuskriptet. Den urigtige Oversættelse „Bjornens Græs“ stammer fra Grundtvig, Nordens Mythologi, 2. Udg., S. 519.

S. 22 Til Sandhedens Erkjendelse . . . til Salighed | hen tyder til 1. Brev til Timotheus 2, 4: „som vil, at alle Mennesker skulle blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse.“

[Pletterne i Jupiter] Astronomen Cassini iagttog 1665 de Stjgger, som Jupiters Maaner kaster paa Planeten.

S. 23 Våneburger-Sviin] sm. Papirer III S. 174.

S. 24 Ridderen] o: „Ridderne“. Stykket begynder med en Samtale mellem to af „Folk"s Tjenere, som man i Oldtiden har identificeret med Heltherren Demosthenes (paa den peloponnesiske Krigs Tid) og Statsmanden Nikias. De anførte Reptiler lyder (Joh. B. Kochs Oversættelse, Kbhvn. 1919): (Demosthenes). Jdøl! Men tror du virkelig da, der er Guder til? (Nikias). Det gjør jeg. (Demosthenes). Naar, og hvorpaa støtter du den Tro? (Nikias). Naar Guder hader mig, er der vel ogsaa Guder til. (Demosthenes). Unægtelig ja.

[doer Døden] efter det græske *παρά τὸ ἐκδοῦναι* 1. Moseb. 2, 17, som i Bibeloversættelsen 1819 er gengivet saaledes. *παρά τελευτᾶν* Matthæus 15, 4 og Marcus 7, 10 oversættes sammesteds „skal visseelig dø“.

S. 25 det døde Hav] en lignende Fabel fortælles om Avernersøen (Lucetius VI 738 ff., Strabon V 244).

Tautologien] hertil har S. i sit eget Exemplar af A henvist til Philosophen Stilpon, som bestred Muligheden af at præ-

dicere noget om noget andet (Brandis, Handbuch d. Gesch. d. griech.-röm. Philosophie, Berlin 1844, II¹ S. 131).

de uendelige Domme] N. Treschow, Almindelig Logik, Kbhvn. 1813, S. 157 ff.: „de saakaldte uendelige (Sætninger) med benægtende Subjekt eller Prædicat“. Som Exempel anføres smst.: Den, der ikke ser godt, maa bruge Brillen.

naar to Størrelser osv.] opstilles siden Euklid som Axiom i alle Lærebøger i Geometri.

S. 26 Gift dig, Du vil fortryde det; osv.] herved har Sk. i sit eget Exemplar af A henvist til Diogenes Laërtios, der II 33 tillægger Sokrates en lignende Ytring. Smf. Baggesen, Ja og Nei (Danste Værker, 2. Udg. 1845, I S. 202): „En anden Philosoph er meer honet; Hans Ord om denne Sag saaledes lyde: „Gift, eller gift dig ei, det kommer ud paa Gæt, Du begge Dele vil fortryde.“

S. 27 æterno modo] Spinoza, Ethik V 40 Scholium: vor Mand er, forsaavidt den erkjender, en evig Tænkningsform (æternus cogitandi modus) osv. Sk. tænker forøvrigt vistnok paa det i Spinozas Ethik oftere forekommende Udtryk sub specie æternitatis (fra Evighedens Synspunkt).

S. 27 salig Sinteniz] Chr. Fr. Sintenis, Forfatter til en Andagtsbog: „Stunden für die Ewigkeit gelebt“, Berlin 1791.

S. 28 græde i Elysium] som skildret i Vergils Æneide VI 426 ff. Morderengel osv.] hentyder til 2. Mosebog 12, 23 ff.

S. 29 Apothekeren] Sk. boede 1838—43 hjemme, Nytorv Nr. 2, ved Siden af Gammelstorvs Apothek. Smf. Papirer I S. 95 og IV S. 223.

S. 35 κόσμος Kosmos, den græske Philosophis Betegnelse for Verdensbygningens Kunstværk.

S. 36 Optimat] i Rom den politiske Betegnelse for Adelspartiet („bedre Folk“), her i overført Betydning for Ordspilletts Styld med Optimisme.

S. 37 hiint Kongerige af Guder] minder om, hvad Kineas, Kong Pyrrhos' Gesandt i Rom, sagde om det romerske Senat: „en Forsamling af mange Konger“ (Plutarch, „Pyrrhos“ 19).

S. 38 en Skole af Æsthetikere] som Chr. H. Weisse (System der Æsthetik, Leipzig 1830).

S. 39 Batrachomyomachi] „Kampen mellem Frøer og Mus“, et parodisk Fæltedigt, som er bevaret under Homers Navn (oversat af Poul Møller, Efterladte Skrifter², Kbhvn. 1848, I S. 254 ff.).

- Receptionsstykke] kaldtes det Materi, som Kunstnerne maatte levere ved deres Optagelse i Kunstakademiet.
- §. 40 som ingen Skj tager bort osv.] efter Saguet forsvandt Romulus fra Jorden i en Skj og blev optaget blandt Guderne (Livius I 16). Smf. Papirer I §. 237.
- §. 41 ampest omfattende.
- §. 43 eo ipso med det samme.
- §. 44 inhærere blive staaende ved.
provocere appellere.
- §. 48 Horats] Breve I 6, 45: „fattigt er det Hus, hvor der ikke er meget, som baade er tilovers (og undgaar Herrens Opmærksomhed).“
- §. 52 encliticon] et kort Ord, der slutter sig saa noje til det foregaaende, at det ikke faar egen Accent.
- §. 53 forsaavidt det haandte ham engang] nemlig overfor Psyche. Dette Ord betyder Sjæl, og dertil sigter Bemærkningen i det følgende: Hans Elskov er ... baseret ... paa det Sjælelige.
- §. 55 præterea censeo „desuden stemmer jeg for“, de Ord, hvormed Cato indledede sit stadigt gjentagne Forslag om at ødelægge Carthago.
en Portens Proselyt] saaledes kaldtes de Hedninger, der havde antaget visse af den jødiske Religions Forrifter og til Gjengæld opnaaet visse Rettigheder blandt Jøderne.
- §. 56 Diana] om hendes Virksomhed som Jodselshjælperste, ogsaa overfor hendes Moder Latona (Veto), se Ritsch, Mythol. Wörterb. II §. 148.
- §. 57 inept urimeligt, taabeligt.
- §. 58 Steffens] „Caricaturen des Heiligsten“, Leipzig 1819–21, II §. 82 ff. (Einleitung) behandler Synets og Horelsens Forhold til de andre, lavere Sanser.
- §. 63 en Fortælling af Achim v. Arnim] „Dwen Tudor“ (Werke II §. 260).
instar omnium som er saa god som alle.
- §. 64 Frijsche Eisenmährchen] oversætt von den Brüdern Grimm, Leipzig 1826, §. 25 ff.: „Der kleine Sackpfeifer“ (handler om en Skifting, der forhexer alt levende og livløst, med sit Spil).
- §. 66 opera seria „alvorlig“, streng Opera, uden indblandet Faste.
- §. 67 et apparatus sublimis og viser sig svævende i Luften. Smf. Vergils Georgica I 404.
- §. 68 Thor i Dehlschlägers „Nordens Guder“, Biogleriet i Utgard. neutrius generis af Intetkjon.

en enkelt Rep[li]k] Figaros Givtermaal eller den gale Dag. Syngestykke i fire Acter, oversat til Musik af Mozart efter den italienske Omarbejdelse af Beaumarchais' franske Original ved N. T. Bruun, Kbhvn 1817. 1. Act 5. Scene (S. 20—21): Cherubin. Væs den for Grevinden, for Fanchette, for dig selv, for Marcelline! Susanne. For den gamle Marcelline med! ha! ha! ha! nei, han er reent tosset! Cherubin. Ja, for Marcelline med! hvorfor ikke? hun er Fruentimmer, hun er Pige.

S. 69 om Don Juan] i Leporellos Distearie.

det Mærke osv.] i „Figaros Bryllup“ 3. Act 13. Scene (N. T. Bruuns Oversættelse S. 109) hører Grevinden Cherubin paa Panden, da han forklædt som Pige overrækker hende en Bouquet; i 3. Act 15. Scene (S. 112) siger han: „jeg har det paa min Pande, som vilde gøre mig lykkelig, om jeg saa var dømt til tusinde Mars Fængsel“. Cherubin bliver i Stykket udnævnt til Capitain (1. Act 8. Scene S. 36 tilsiger Figaro ham: „Du lille S. 70 Captain“). 1. Act. 8. Scene: Grevinden (om Cherubin). Ah! han er saa ung! Greven. Ikke saa ung som De troer. Smst. Greven (til Cherubin). Uge Menneske, omfavn Susanne — for sidste Gang!

S. 72 veni — vidi — vici jeg kom, jeg saa, jeg vandt, Caesars Sejrsbulletin fra Krigen mod Kong Pharnakes af Pontus Mar 47.

S. 74 Bonden hos Horats] Breve I 2. 42: „Bonden staar og venter paa, at Bækken skal løbe af“.

David] 1. Samuels Bog 16, 14 ff.

in parenthesi i Parenthes, som en Sidebemærkning.

S. 75 hiin Mands Spil] sigter maaste til Hauchs Digt „Bjergpigen“ (Trykte Digte 1854, S. 247).

S. 76 sige om sig selv] Trylleflokten, Syngestykke af Schikaneder. Med Musik af Mozart. Anden, forandrede Udg., Kbhvn. 1826 (paa 1. Udg., Kbhvn. 1816, er N. T. Bruun navngiven som Oversætteren), 3. Act 3. Scene: Papageno (til Præsterne. Jeg er et Naturmenneske, der osv.

den første Arie] Fuglesængervisen: „Jeg gjør ei heller længe Cour, de smutte selv ind i mit Buur“.

med (utter Papagenoer] Trylleflokten, 2. Udg., 4. Act 10. Scene, Duet mellem Papageno og Papagena: „os Himlen alt sit Held forlener, naar mange, mange Papagener forog vore Glæders Tal.“

S. 78 Dr. Hotho] Vorstudien für Leben und Kunst, herausgegeben von Dr. H. G. Hotho, Stuttgart u. Tübingen 1835, S. 92 ff.

S. 80 sub una specie under en Form, set fra en Side. sub utraque

specie jet fra begge Sider. Udtrykkene bruges særligt om de to Former for Nadværens Nydelse i den katholske Kirke (Brødet alene — Brød og Vin).

S. 81 *σκάνδαλον* Skandalon, Forargelse.

S. 83 en Folkebog] Den i den gamle Berden bekendte Erh-Sort-Kunstner og Trolld-Karl Doctor Johan Faust, og Hans med Djevelen oprettede Forbund, Forundringsfulde Levet og skrækelige Endeligt. Kjøbenhavn, tilkjøbs i Ulsegaden Nr. 107 (uden Nav). Bogen findes mellem Sk.'s Papirer, se Papirer I S. 278.

vordende Privatdocent eller Professor] der tænkes vistnok paa Martensens Afhandling „Betragtninger over Ideen af Faust. Med Henyn paa Lenaus Faust" i Heibergs „Perseus" Nr. 1 (Juni 1837) S. 91 ff. Sml. Papirer II S. 41 og S. 223. Sml. I S. 217 f. findes en Fortegnelse over tytte Afhandlinger om Faust; sml. I S. 258 ff.

Triblers Enke] „E. M. Tribler, Bogbinder Enke. Holmensgade 114" (tidligere Holmensgade 107 = Ulsegade 107), forlagde i Aarene 1818—1839 en Mængde folkelige Biser. Sml. Papirer II S. 42, 152.

S. 84 de saa Stropher] „Der Mond der scheint so helle, die Todten reiten schnelle" og „Grant Liebchen auch? Wie sollte mir grauen? Ich bin ja bei dir". Se Gedichte von Gottfried August Bürger, herausg. v. J. Tittmann, Leipzig 1869, S. 319.

S. 86 50 Pigeborn] Thespios' Døtre; Ritsch, Neues mythol. Wörterb. I S. 815 ff.

S. 90 pur che porti osv.] naar hun blot bærer Skort, ved I nok, hvad han gjør (Distearien).

den danske Oversætter] Don Juan, Opera i tvende Akter, bearbejdet til Mozarts Musik af V. Kruse, Kbhvn. 1807, f. Ex. 1. Act 10. Scene (Don Juan om Elvira): Hal staaer hun da i Pagt med onde Aander! 1. Act 11. Scene: Don Juan (forbitret, i dybe Tanter) Fordomt, skal alle mine Planer strande paa dette Skær? al! fra det Dieblis jeg hende saae igien, slog tungt mit Hierte. I hendes Die brænder der en Ild, som om et Bæsen fra en anden Berden befælte det.

S. 92 Achim v. Arnim] Armuth, Reichthum, Schuld und Buße der Gräfin Dolores, Werke VIII S. 25: „Hätte Don Juan seine Vielseitigkeit gehabt, er hätte sich durch des Teufels Großmutter vom Teufel los geschwagt."

S. 94 see, hvor han løber osv.] Figaros Bryllup (Kbhvn. 1817), 2. Act 6. Scene („Naa, gjør han ikke Erobringer hos Pigerne").

- S. 95 Kruse] Don Juan 1. Act 8. Scene (S. 26): „Gi! see engang! En munter, glad Forsamling! Nu lystig Born! lad eder ej forstyrre; I er' jo alle pyntet, som til Bryllup“.
- de mindre Mystrier] som Forberedelse til den store Mystrierfest i Eleusis fejredes en „mindre“ Fest i Athen.
- S. 99 Ilias post Homerum] en Iliade efter Homer (ordspørgsagt om det overflødige og unyttige).
- Musäus's] J. K. A. Musäus, Volksmärchen der Deutschen, Gotha 1782—86.
- Tiecks Bearbejdelse] i „Phantasi“ og flere Dramaer.
- Heibergs Don Juan] i „Marionetttheater“, Kbhvn. 1814.
- Molières Don Juan ou le festin de pierre opførtes første Gang 1665.
- Prof. Hauch] Gregorius den Syvende og Don Juan. To Dramaer. Kbhvn. 1829.
- S. 100 som Ballet] en Ballet Don Juan af Galeotti opførtes 10 Gange i Maren 1781—84; en anden, med Musik af Gluck, opførtes i Wien 1761.
- S. 102 et enkelt Bink] 1. Act 2. Scene: »mon amour commença par la jalousie.«
- S. 104 den berømte comiske Scene] med Creditoren Monsieur Dimanche, 4. Act 3. Scene. Den findes ikke i Kruses Bearbejdelse af Operaen.
- S. 105 Søn af en meget fornem Mand] i Molières Don Juan optræder Don Juans Fader Don Louis, bl. a. 4. Act 6. Scene med en Formaningstale.
- op at slaaes] 2. Act 3. Scene, med Charlottes Kjæreste Pierrot.
- derfor at lade os see] d. e. i Stedet for (en Ridder) at osv.
- Pedro og den lange Lucas] hos Molière Pierrot og le gros Lucas, 2. Act 1. Scene; de vædder om 10 sous. I Heibergs Bearbejdelse vædder Pedro og Lucas om en Skilling.
- S. 106 Gussmann] Elviras Tjener, 1. Act 1. Scene.
- i Medicinen] 3. Act 1. Scene; i Heibergs Bearbejdelse: „Saa er det ikke blot med Piger og med Vinen de er ngudeligen selv i Medicinen.“
- S. 107 Hr. Paa[se] svarer i Heibergs Bearbejdelse til Molières M. Dimanche.
- S. 108 Molière lader ham sige] i Slutningen af 1. Act 1. Scene.
- S. 109 Don Juans Gemalinde] i Personlisten hos Molière: Elvire, femme de Dom Juan.

- S. 110 Scenen med Charlotte] 2. Act 2. Scene.
 Scenen med Charlotte og Mathurine] 2. Act 4. Scene.
- S. 113 qua i Egenstaa af.
 discrete adskilte.
- S. 115 en ynderligere Bestemmelse α: en mere udvortes B.
 in sensu eminentiori i højere Forstand.
- S. 116 kan man som bekendt ikke slaae ihjel] Hentydning
 til Baggesen, Kallundborgs Kronike (Danste Værker² I S. 184.:
 „Og ingen, ingen Moders Sjæl kan slaae tilgavns en Død
 ihjel.“
- S. 125 takker Guderne] Hentydning til en Ytring af Platon, der
 blandt de tre Ting, han takkede Guderne for, ogsaa skal have
 nævnt det, at han var født som Mand, ikke som Kvinde. Lac-
 tantius, Institut. III 19, 17).
- S. 128 vuol star dentro colla bella „han vil være indenfor hos den
 Skjonne“, af Tjenerarien („Selv han Elstovsflommen henter, jeg
 paa Gaden staar og venter“).
 „han er borte“] 1. Act 6. Scene: Leporello. „Sal han er
 borte.“
- Jeronimus i. Ex. Holbergs Varselsstuen, 5. Act 6. Scene.
- S. 129 og noget Smerteligt α: ogsaa noget Smerteligt.
 paa Indstf i den tytte Bearbejdelse af Don Juan hedder
 det i Listerien: tausend und zwei — nein, tausend und drei;
 Sie sind auch dabei.
- S. 130 den bekendte Champagne-Vric] 1. Act 15. Scene „Mo-
 lige Druer“ osv.).
- S. 133 Συμπαρανεκρωμένοι] Symparanekromenoi, α: συμπαρενε-
 κρωμένοι Med-Afdøde. Sk. angiver (Papirer II S. 245) at
 have fundet Ordet παρενεκροι hos Lufian, men det er vistnok
 en Forveksling med det dermed ensbetydende δύνεκρος (Lufian,
 „Dødesamtaler“ 2, 1. νεκρωμένος (afdød, udlevet anfører Sk.
 Papirer II S. 188) fra Hebræerbrevet 11, 12. συνεκροῦσθαι
 (af dø med en) findes hos de græske Kirkefædre.
- S. 135 Aristoteles] i hans Poetik.
- S. 137 David] 1. Kronikernes Bog 21.
- S. 138 Hætierne] de politiske Clubber i Athen (i den sidste Del
 af V. Arch.).
- Augurerne] det var ikke om de romerske Augurer, men om
 de etruskiske Spaapræster Haruspexerne at den gamle Cato sagde,
 at han ikke kunde forstaa, at de kunde se paa hinanden uden at
 se (Cicero, De divinatione II 51, De natura deorum I 71.
- S. 138 en fransk Statsmand] Berlingske Tidende for 22. Marts

1839: „En anden Betingelse, som Hr. Thiers især skal have staaet fast paa, er den, at der skal ndnævnes Understatssecretaire for alle Ministerier, som skulle forestaae hele Detaillen i Administrationen, saa at Ministrene kunne beholde den fornødne Tid til deres Functioner i Kammeret og Kabinettet.“

- Σ. 139 *διάνοια καὶ ἦθος* (dianoia kai ethos) Tankegang og Charakter, Aristoteles' Poetik Cap. 6. Sammesteds betegnes „Handling, ikke Egenstaber“ som Tragödiens Formaal (*τέλος* telos): „Handlingerne sker derfor ikke, forat der kan gives en Skildring af Charaktererne, men man tager Charaktererne med for Handlingernes Skyld; Begivenhederne og Fablen er derfor Tragödiens Formaal.“

ikke blot fremgaaer o: ikke udelukkende fremgaar.

- Σ. 140 *ἐπιλογία* Fejl, Skyld (Aristoteles, Poetik Cap. 13).
pelagianisk] Pelagius, Augustinus' Modstander, nægtede Arvesynden.

- Σ. 141 Grabbe] Chr. D. Grabbe, Don Juan und Faust. Eine Tragödie. Frankfurt 1829.

- Σ. 144 Aristoteles] Poetik Cap. 6.

Hegel] Vorlesungen über die Aesthetik, Werke X³ S. 531 ff.
Pag. 531] de anførte Ord staaer S. 532.

- Σ. 145 Det er forfærdeligt at falde i den levende Guds Haand] Hebræerbrevet 10, 31.

- Σ. 148 hedder om Jehova] 2. Mosebog 20, 5; 34, 7.

rædselsfulde Forhandelser] s. Ex. 3. Mosebog 20, Jobs Bog 20.

Philoktet] Tragödie af Sophokles ligesom de 3 ovennævnte, Oidipus paa Kolonos, Kong Oidipus og Antigone.

Selvmodsigelse i sin Smerte] der tænkes vistnok paa Philoktets Replik B. 732 ff., hvor han overvældes af et Anfald af sin smertelige Sygdom og snart er bange for igjen at blive ladet ene tilbage snart sufter sig Døden. Sml. Papirer III 274.

at ingen er vidende osv.] Vers 248: „Wêh mir dem vielgequälten, gottverhashten Mann, von dessen Leide nicht ein Ruf nach Hause, noch sonst irgendhin gedrungen im Hellenenland“ (Donners Oversættelse, som Sk. benyttede).

- Σ. 150 vis inertia Inertiens Magt (Lov).

- Σ. 151 Labdakos er Oidipus' Bedstefader, Jokaste hans Moder,

- Σ. 152 som han har ægtet.

quem deus vult osv. hvem Gud vil styrte i Ulykke, berover
Σ. Rierregaard. I: Tillæg.

- han først Forstanden (Omformning af et Vers af en græsk Tragiker; Nauck, *Fragm. tragic. adesp.* 455).
- S. 153 Robert le diable] s. Schwab, *Buch der schönsten Geschichten und Sagen* (Stuttg. 1836) I S. 347; smt. Papirer I S. 87 f.
Högne] Son af Kong Gjules Dronning Grimhild og en Trolde. Det anførte Træk findes i Rasmus Nordiske Kæmpehistorier II S. 242 ff.
- S. 154 man siger] Salomons Ordsprog 25, 11.
Møl og Rust] Matthæus 6, 19—20.
captatio benevolentiae Forjog paa forud at stemme Dommeren eller Tilhøreren gunstigt.
- S. 155 virgo mater Jomfru-Moder (som Jomfru Maria).
- S. 156 Hun kjender ikke nogen Mand] smt. Lucas 1, 34 (Marias Ord til Englen ved Bebudelsen).
Oversættelsen af Stedet i „Antigone“ er af Donner (Heidelberg 1839).
- S. 158 quod non volvit in pectore som hun ikke tumler med i sit Hjerte. Ordene er ikke noget egentligt Citat; volvere in pectore, hvorefter det danske Udtryk „som hendes Sorg ikke bevæger“ er formet, forekommer et Par Gange hos classiske Forfattere om Sorg og Lidenskab.
- S. 162 Epaminondas] det anførte fortælles hos Cornelius Nepos, „Epaminondas“ Cap. 9.
- S. 163 hvad der var forudsagt Hercules] af Zeus, s. Sophocles, „Trachinierinderne“ V. 1159 ff. Heracles' Dod hidførtes ved Kentauren Nessos' Blod, som var blevet giftigt, da Heracles dræbte ham med en forgiftet Pil.
- S. 166 Gestern liebt' ich osv.] Lessing, *Sämmtliche Schriften* (Maltzahn) I S. 240 („Vied aus dem Spanischen“). Smt. Papirer III S. 80.
- S. 167 fastet vidt udseende Planer] Reminiscens fra Horats' Ode I 4, 15 (spem longam „vidt udseende Forhaabninger“ Badens Oversættelse) og II 16, 17 (quid iaculamur multa).
- S. 168 paaftaae Menneeskene] figter til 1. Kongernes Bog 19, 11—12.
hiin Hvirvel] flere græske Philosopher, navnlig Atomistiske, antog en stadig Hvirvelbevægelse (*σύρμα*) i Universet.
Dom-Trompeten o: Dommedags-Basunen.
Manden i dens Næse] Reminiscens af Davids Psalmer 18, 16.
- S. 169 Alts evige Moder] efter Hesiodos' Theogoni V. 123 ff. er Ratten Datter af Chaos og Moder til Ethern og Dagen.

Lessing] Laokoön oder über die Grenzen der Malerei und Poesie, Berlin 1766.

S. 173 Veronica] torrede efter Legenden Christus' Ansigt under Gangen til Golgatha med sin Svededug og beholdt hans Billede derpaa.

S. 174 eller til at blive staaende o: for gamle til at osv.

S. 177 Proteus] en Havgud, som Menelaos ved at holde ham fast tvang til at spaa sig, uagtet han søgte at slippe ved ideligt at forvandle sig (Odysseer IV 450 ff.).

som Røvere midt i Natten] Reminiscens af Horats' Breve I 2, 32.

hedder det] 1. Samuels Bog Cap. 28.

S. 178 nomina appellativa Fællesnavne (modsat Egennavne).

Tantalus ... Sisyphus] Odysseer XI 582 ff.

S. 179 med et Par enfoldte Bink] Goethe, Elvigo, 1. Act 2. Scene.

S. 183 Roget, Goethe antyder osv.] 3. Act 1. Scene: Sophie (Søsteren). Denn ach! liebt' ich ihn nicht, wie du, mit der vollsten, reinsten, schwesterlichsten Liebe.

S. 185 hiin Biismand] Simonides (Cicero, De natura deorum I 60).

S. 186 en stille Aands uforkrænkelige Væsen] 1. Peters Brev 3, 4.

ecclesia pressa undertrykt (forfulgt) Kirke.

synderligt o: særligt.

S. 193 Nonne] Don Juan, Kruses Bearbejdelse, 1. Act 6. Scene: Elvira. „Den Aft jeg nød i Klosters stille Gælder“ (S. 18), og senere (S. 20): „Guds Brud jeg var, jeg foretrak din Elskov.“

S. 195 „som en Tiger“ osv.] Dehlenschlägers Aladdin, 4. Handling (Vampens Aand til Noureddin).

S. 199 Kruses Bearbejdelse] 1. Act 6. Scene (S. 20): Elvira. „Mit Hierte først maae grusomt overtydes.“

Kruse] Don Juan 1. Act 6. Scene (S. 20).

S. 201 hun skjuler ikke en Dolk paa sit Bryst] som Elvira i Don Juan (Kruses Bearbejdelse S. 18).

Dido] i Vergils Æneide VI 469 ff.

den nyere Philosophies] Hegelianismen.

S. 204 οὐτε λέγει osv.] det hverken taler ud eller skjuler, men antyder (Heraklit om Oraklet i Delphi, Fragm. 93 Diels).

S. 205 den befalede Dbo] den lille Kobbermont, som Grækerne lagde i Digets Mund, efter den folkelige Opfattelse som Færgeløn til Charon, der satte de døde over til Dødsriget.

S. 209 Goethe] „Faust“ B. 3424.

- S. 212 dette uagtet o: besuagtet.
 en lille Katechisationsscene] „Faust“ B. 3058 ff.
- S. 215 som hun saa elskværdigt udtrykker sig] „Faust“ B. 2860: „Begreife nicht, was er an mir find't.“
 Goethe etsteds osv.] „Wilhelm Meisters Lehrjahre“, 4. Bog Cap. 13 henimod Slutningen.
- S. 219 Florine] i Eventyret „Den blaa Fugl“, se f. Ex. Vækström, Svenska Folkböcker II S. 94.
- S. 223 etsteds i England] i Worcester; Notitsen skal findes hos Chateaubriand. Sml. Papirer III S. 21.
 Digterens Ord] Pram, Stærkoddet, Akhyn. 1785; 7. Sang S. 142: „O ventlige Grav, i din Skygge boer Fred, Din taule Indvaaner af Sorgen ei veed.“
- S. 224 hvem end ikke Enmeniderne forfølge] som de forfulgte Modernorderen Dreftes, til han fandt et Asyl i Templet i Delphi. ἀφωρισμένοι aphorismenoi = segregati, afsondret, udstødt (af Synagogen). I Romerbrevet 1, 1 bruger Paulus det om sig selv. som de romerske Soldater] se Cicero, Cato maior 75.
- S. 225 lykkelig Den osv.] siger til en i den græske Litteratur oftere udtalt Tanke: den største Lykke er den ikke at blive født, den næststørste den, naar man er født, at dø hurtigt muligt.
 at maatte raabe: Solon osv.] som Kong Kroisos, der efter at være sthyrtet maatte mindes Solons Advarsel om den altfor store Lykkes Farlighed (Herodot I 86).
- S. 226 Hegels systematiske Skrifter] f. Ex. Phänomenologie des Geistes IV B (Werke II S. 154).
 Clemens Brentano] „Die drei Müsse“, Werke IV S. 275 ff. („den tredje Død er Døden“).
- S. 230 Anceus's] Son af Poseidon og Konge paa Samos; f. Mitich, Mythol. Wörterb. I S. 194: „von ihm ist nichts so bekannt als das Spruchwort πολλά μετὰ πένει κύλικος καὶ χεῖλος ἄκρον“ (der er langt mellem Bægeret og Læbens Rand). Han skulde just til at drikke af den ny Vin, som det var spaaet ham at han ikke skulde smage, da han blev dræbt af et Wildsvin.
 Latone] (Leto) som maatte slække Jorden rundt, for hun fik Lov at føde Apollon og Artemis.
 Hyperboræernes Morke] Hyperboreerne var et mythisk Folk i det højeste Norden („ovenfor Nordenvinden“).
- S. 231 Niobe] blev forvandlet til Sten af Sorg over sine Børns Død. Hendes Billede vises paa Bjerget Siphylos.
- S. 232 thi Herren tog osv.] Jobs Bog 1, 21.
 hans Asynu falden] o: faldet, faldet i den oprindelige

Bethdning: bleg, fah), efter 1. Mosebog 3, 5 (om Kain): „og hans Ansigt falmende.“

§. 237 Heibergs Oversættelse udkom 1832 som Nr. 45 af Det kgl. Theaters Repertoire. Stykket opførtes første Gang 10. Juni 1831.

§. 239 Wessfel] „Om en Jodepige“: „Du alle Skjaldes Gud, og Bittighedens Dommer, som kaldes paa saa tidt, og som saa fielden kommer.“

§. 240 at knytte de største Mod sætninger sammen] hen-
tyder til Platons „Phaidon“ 60 b.

Jøder en Forargelse osv.] Paulus, 1. Korinthierbrev 1, 23.
punctum saliens det springende Punkt, det afgjørende.

§. 241 Møllen i et Eventyr] „Van den Machandel-Boom“, Grimm,
Kinder- u. Hausmärchen (Berlin 1829), I §. 236.

§. 243 pelagianisk] Pelagius hævdede Menneſkets fri Villie mod
Augustinus' Lære om Forudbestemmelse.

§. 245 som Alferne] i Heibergs „Alferne“.

§. 247 Poul Møller] Efterladte Skrifter VI §. 54 (Maanedsskrift
for Litteratur 1836).

§. 250 en Digter Spaamand] paa Latin bethder vates begge
Dele.

§. 253 Hamann] „Leser und Kunsttrichter“, Werke, herausg. v. F.
Roth, II §. 397 („und aus Lesern entstehen S.“).

§. 255 publici juris Offentlighedens Ejendom, offentliggjort.

§. 256 „en lille Jomfru“ osv.] siger Derrière om Datteren i

§. 257 1. Scene; sammensteds siger han i Anledning af Rinvilles
Frieri: „Men fra nu af forstaaer jeg ingen Spøg.“ 3. Scene
siger Derrière til Rinville om Emmeline: „Dersom jeg vilde
forsøge paa at narre hende, saa er jeg vis paa at hun gjettede
det strax, thi hun gaaer ud og ind ad mig med Træsko.“

Monolog] hvori det bl. a. hedder: „Jomfruen bryder sig
heller ikke om nogen Ting; saasnart hun faaer et Jndfald, strax
maa jeg tilheft.“

„et helligt Løfte“] 1. Scene: Emmeline . . . „thi beels
mindes jeg det hellige Løfte, jeg har gjort ham.“

§. 258 taler om Sympathier osv.] 7. Scene: Emmeline (til
Derrière, som erklærer, at han ikke kunde gientjende den for-
mentlige Charles) „Ja Du! det er en anden Sag, men Jeg!
der gives Sympathier, som aldrig bedrage; det vilde Tante
Judithe have kunnet forklare dig.“

§. 259 „Efter otte Mars Omflakken“ osv.] to Replikker af
Charles om sig selv (12. Scene).

maa lade sig raade] 12. Scene: Rinville. „Skal jeg

give dem et Raad?" Charles. „Jeg forlanger ikke bedre".
 Kinville tilraader saa Navnebytningen.

„en høist elskværdig Cavaleer" osv.] saaledes skildrer
 Charles under Kinvilles Navn sig selv overfor Emmeline i 16.
 Scene.

Pamela] en Snyge, som efter Charles' Fortælling samme-
 steds har tvunget ham til Egtteskab ved Trusler om at dræbe
 sig med „et Uhyre af en Skrædderjag." Det kaldes Charles'
 S. 260 „sidste Eventyr."

„Ja, Naturens" osv.] 12. Scene. Replikken fortsættes: „Ja
 det tænkte jeg nok, jeg tænkte ved mig selv: enten har man en
 Onkel" osv.

o, den gode Cousine] 18. Scene.

S. 261 af flere Grunde] 5. Scene: Kinville . . . „Pigen skal
 være smuk og elskværdig, og hun har en betydelig Formue, hun
 har Ord for at være knibst . . . Jeg talte ogsaa derom til mine
 Venner i Paris, ja jeg undlod ikke at prale lidt med min til-
 kommende Grobring . . . dersom hun behager mig, vil jeg for-
 søge paa om jeg ikke kan fortrænge min Medbeiser." — 1. Scene:
 Dervière . . . „naar man . . . har 50,000 Francs i aarlig
 Rente."

S. 262 Hoved-Argument] 1. Scene: Emmeline (til Dervière)
 . . . „kun den første Kjærlighed er sand Kjærlighed, og man
 elsker kun een Gang i Livet; det har Tante Judiths ofte nok
 sagt mig."

S. 265 „modbydelig"] 13. Scene: Emmeline. „Nei, hvad han er
 ækel." Dervière. „Det er ikke sandt, han seer just godt ud."
 14. Scene: Emmeline. „Saasnart jeg saa ham, fik jeg Mod-
 bydelighed for ham." — 10. Scene: Emmeline . . . „for den
 fremmede Mands Skyld, som jeg ikke kan udstaae; det veed jeg
 allerede iforvejen."

S. 266 af tvende Grunde] 10. Scene: Emmeline . . . „saa faaer
 jeg Hævn over Dig, og viser min Fader Lydigheid."

S. 269 die mehreren Wehmüller] en Novelle af Clemens Bren-
 tano — Viel Lärmen um Nichts. Von Joseph Freiherrn von
 Eichendorff; und: Die mehreren Wehmüller und ungarischen
 Nationalgesichter. Von Clemens Brentano. Zwei Novellen. Ber-
 lin 1833 —, hvori det S. 86 hedder om en Portraitmaler Weh-
 müller: „er pflegte solcher Nationalgesichter immer ein halb
 Hundert fertig bei sich zu führen."

et lille Vers] „Man stundom vel kan sige, at man und-
 skylder sin Pige. Dog hænger Hjertet ved sin første Kjærlighed",

8. Scene, hvor Emmeline forhører Rivville om sine og Charles' Minder.

S. 271 en gammel Fortælling] Kong Philip III af Spanien skal have sagt om en Student, som han saa læse i en Bog under idelige Udbrud af Munterhed: „Enten er denne Student ikke flok, eller og han læser Don Quixote“; s. Don Quixote, ved Charlotte D. Viehl, I (Kbhvn. 1776), Levnet S. 21.

S. 272 Jalouji paa Scribe s: Ridtfarhed paa Scribes Begne. Goethes Egmont] i Begyndelsen af 5. Act.

S. 274 Rivvilles første Tiltale] 6. Scene: Rivville (affides). „Courage! Nu maa jeg see at være rørende og pathetisk“. — (til Dervière) „Saa de huster ikke mine Ansigtstræk? Kanotte Mars Fraværelse have gjort mig ukjendelig selv for min Families Dine?“

S. 275 en vis Hr. Zacharias] en Magerkarl, der har Bæxler paa Charles.

S. 276 Faderens Stemme] 7. Scene: Emmeline . . . „en Sag, som netop angaaer Charles.“ Dervière (hastig til Rivville). „Som angaaer Dig?“ (affides) „Nu! det var dumt.“ Emmeline. „Papa! hvad siger Du?“

S. 277 Dervières] 7. Scene („ikke den mindste Anelse“).

S. 278 desideratur mangler, „findes ikke.“

Rivvilles Replik] i 8. Scene, affides, efter følgende Replikstifte: Rivville. „Og om jeg huster ret, saa stjal jeg næste Dag et nyt Kys.“ Emmeline. „Nei! den næste Morgen reiste du jo herfra.“ Ved de i Texten anførte Ord har Ek. i sit Exemplar af Stykket (Universitetsbibl., Paffe 4⁵) bemærket: „correct, hun var kun 8 Aar,“ s. Papirer III S. 165.

S. 279 Emmeline opdager] 9. Scene: „Tilforn sagde Du mig Alt, Du betroede mig hvad det skulde være! men Du har forandret Dig, Du er ikke længere den Samme.“

S. 281 Hun indrømmer] 9. Scene: „Alt andet kunde jeg have tilgivet Dig: at Du har gjort Gjæld, at Du har truffet Bæxler paa min Fader, og hvad det skulde være; men at Du ikke har min Ring . . .“

Ringens Aand] Dehlenschlägers „Aladdin“, Samlede Værker (1845), XV S. 160: „Ikke jeg alene, Herre, men hver anden Lampens Aand boier sine Knæ og lyder Den, som Lampen har i Haand.“

udbryder nu] 10. Scene; se ovenfor S. 22.

S. 282 Denne Monolog] 11. Scene. Efter de anførte Ord fortsætter Rivville: „Det gjør mig saa meget mere ondt, som det

ikke længer er for Viers Skyld at jeg spiller denne Rolle. Emmeline er høist indtagende . . . men inden jeg kan sige dette Ord, maa jeg først være vis paa at det er mig selv hun elsker, og ikke Erindringen om Fættter Charles."

hans første Repliker] 12. Scene: Charles (i Coulissen). „Daf skal I havel Jeg kunde ogsaa nok have Lyst til at hvile lidt, thi der er Intet saa Trættende som Algeposten, især naar man tager den paa fastende Hjerte. — Hr. Dervière er nok ikke tilstede? — Og hans Datter heller ikke? — Det er mig kjært. — Jo, thi jeg skulde nødvendigt tale med dem; men siden de ikke ere tilstede, kan jeg imidlertid betænke mig paa hvad jeg vil sige."

- S. 283 I den Scene, hvor Minville har meest med Emmeline at gjøre] 8. Scene, Gjenkjendelsen og Forhøret om de fælles Barndomsminde.
- S. 285 at Hr. Zacharias ikke var rykket ud med det Børste] Charles' Uegteskab (12. Scene).
- S. 286 Hinc illæ lacrymæ] heraf disse Taarer (Terents, „Andria" B. 126).
- S. 287 in effigie] figurligt. Naar en Forbryder havde uddraget sig sin Straf, blev den undertiden bragt til Udførelse paa hans Billede (effigies).
- S. 291 Med den anførte Rollebesætning blev Stykket spillet 25 Gange til 5. Marts 1835 (kun 17. Febr. 1835 med Rosenkilde som Charles). Fra 24. Febr. 1836 spillede Joersom Dervière, Holst Minville, og fra 3. Jan. 1839 Jfr. Andersen Emmeline.
- S. 295 Chremylos er en fattig atheniensist Borger, Hovedpersonen i Stykket, Karion hans Slave.
- S. 297 impetus Fart, Virksomhedsstrang.
- S. 299 panis og circenses] Brød og Skuespil (Mad og Morstab), efter Juvenal (Satirer X 81) Romerfolkets eneste Nydelse.
- S. 300 I Oldtiden blev den Konge osv.] dette fortæller Særo (i Begyndelsen af 6. Bog) om Frodes Efterfølger Hjarne. Menneket er et selskabeligt Dyr] efter Aristoteles' Definition („Politiken" I 1, 9).
- S. 302 otium est pulvinar diaboli Lediggang er Djævlens Hovedpude.
- S. 303 Den senere Kjedsommelighed o: den sidstnævnte Form af Kjedsommelighed (som „erhvervet Umiddelbarhed", se Lin. 1).
- S. 304 brænder det halve Rom af osv.] som Nero efter Suetonius' Beretning („Nero" 38). Keiser Antonin] Marcus Aurelius Antoninus philosophus,

„Selvbetragtninger“ VII 2: „Det staar i din Magt at leve op igjen. Se igjen Tingene, som du saa dem for; deri bestaar Livets Fornøjelse“. I Concepten oversætter SK.: „betragt Tingene fra en anden Side, end Du hidtil har betragtet dem.“

§. 305—6 Prometheus's betænkelige Gaver] Jlden og „de blinde Forhaabninger“ efter Nischylos' „Prometheus“ B. 250 ff.

§. 306 Nil admirari intet at beundre (Horats, Breve I 6).

§. 307 Vethe] Glemjensens Flod i Underverden.

Chaos] den Urtilstand, hvorfra den ordnede Verden fremgik (Hesiodos, Theogonien B. 116 ff.).

Cerberus] den trehovedede Hund, der bevogter Underverdens Port. Sibyllen, der ledsager Aeneas i Underverden, beroliger den med en søvndyssende Honningkage (Vergil, Æneiden VI 417 ff.).

§. 308 det archimediske Punkt] Archimedes skal have udtrykt sin Stolthed over sine mekaniske Opfindelser i det Udbrud: „Giv mig et Punkt at staa paa, saa skal jeg løfte Jorden“ (Plutarch, „Marcellus“ 14).

Geert Westphaler] 2. Act 4. Scene.

idem velle osv.] at ville det samme og ikke ville det samme, først det er et fast Benskab (Gallust, „Catilina“ 20).

§. 310 en Zigeunerinde] som i St. Blichers „Kjærlingliv“.

§. 313 Baggesen] „Theateradministratiade“ (Danske Bærker² 1845, I S. 284): „den selvdimitteerte Hæsing, en Blæser, hvis Tab mig i Hjertet skar, og som jeg i Alt har meget kjær, paa Bortebliv'net og Ravnet nær, hvor Intet rimer sig paa, desværre!“

Neo-Platonikerne] (Nyplatonikerne) en philosophisk Skole i den senere Oldtid, som udviklede Platons Lære videre i mystisk Retning. Dens Hovedrepræsentant er Plotinos (3. Aarh. e. Chr.); de her nævnte Værdomme udtaler han i sine samlede Afhandlinger XV 2.

§. 314 Tischbein] Joh. Heinr. Wilt. Tischbein, 1751—1829, Goethes Ven. Om hans Dyrebilleder se Goethe, Werke II S. 168: „Statt den Menschen in den Thieren zu verlieren, findest du ihn klar darin, und belehst, als wahrer Dichter, schaf- und säuuisches Ge-lichter mit Gefinnung wie mit Sinn.“

expeditus marcheberebt, klar.

§. 316 Sua passion' osv.] „Hans fremherskende Lidenstabs er den friske unge Pige“, af Listerien af Don Juan („men den Glut, som Ungdom pryder, dog især hans Hjerte fryder“ Kruse).

§. 317 Commentarius perpetuus fortløbende Optegnelser.

- S. 321 *exacerbatio cerebri* Hjerneophidselse. Sml. Papirer II S. 268.
 S. 322 et parastatistisk Legeme] et tilhynneladende Legeme, som det, Christus efter en fatterisk Anskuelse havde paataget sig, og som ikke var et virkeligt Menneskelegeme.
 S. 324 jeg omfavnede Skyen] som Zion, der vilde forgribe sig paa Hera, men blev narret med en Sky i hendes Skikkelse.
 S. 326 *actiones in distans* Operationer mod et fjernt Maal. Sml. Papirer III S. 140, 150.
 S. 327 Goethe] „Fery und Bätely“, Werke XI S. 10.
 S. 328 Der var en riig Mand osv.] smf. 2. Samuels Bog Cap. 2.
 S. 330 en Novelle af Tieck] „Die wilde Engländerin“ i „Das Zauberischloß“, Schriften (Berlin 1853) XXI S. 238.
 S. 331 Cuvier] den franske Naturforsker G. Cuvier (1769—1832) opstiller i sit Værk *Recherches sur les ossements fossiles* (2. Udg., Paris 1821, I S. III) som sit Maal at paavise, hvorledes man af en enkelt KnoGLE kan reconstruere en Dyreart.
 S. 337 Donna Annas Ord] Don Juan 1. Act 16. Scene: „Han kommer der, der vrimler jo af Piger“ (Kruses Bearbejdelse).
 S. 338 Fr. Elisabeth] i Holbergs „Erasmus Montanus“, 5. Act 5. Scene.
 S. 342 *Alcedo ispida* Isfuglen, som i Oldtiden antoges at bygge Rede paa Vandet. Sml. Papirer III S. 141.
 S. 343 en Porteur fra Frederiks-Hospital] de Hospitalsbetjente, der hentede Patienterne i en Portechaise, gif med en grøn Trøje med korte Skoder.
 S. 345 jeg henter hende op] som Orpheus hentede sin dode Elskede Eurhdiske op fra Underverden.
 S. 346 Digterens Ord] „Nat og Vinter, lange Beje og grumme Smerter og altsens Anstrengelse er der i denne ufrigerste Lejr“, Ovid, *Ars amandi* II 235. Sml. Papirer III S. 141.
     conditio sine qua non ufravigelig Betingelse.
     Preciosa] Iyrist Drama af Wolff med Musik af Weber; i 1. Act siges der til Preciosa: „Men Preciosa, siig mig, hvor kan Nøde, Bid og Anstand tribes saa blandt vilde Skare? Maa ei Armod dig forføre? Hvor vil du din Dyd bevare, naar du stedse Feil og Laster rundt om dig maa see og høre?“
 S. 350 Iet som Psyche] paa Rafaels Maleri i Villa Farnesina, hvor hun bæres op til Himlen af Amoriner.
 S. 353 Joseph] 1. Mosebog 41, 32.
 S. 355 Years tredie Datter] Shafespeare, „Kong Lear“, 1. Act

1. Scene: Cordelia. „Jeg Arme! jeg kan ikke bringe Hjertet paa Læben op“ (Lembkes Oversættelse II S. 7).

con amore med Kjærlighed, med Lidenstka.

S. 361 Figaro. „Figaros Bryllup“ ved K. T. Bruun, 1817, 2. Act

2. Scene: Susanne. „Ja, man kan forlade sig paa Figaro, naar det gjælder om at styre en Intrigue.“ Figaro. „Jo, tre, fire paa eengang! dygtig indviklede, og som frydte hinanden.“

S. 362 ved Keditigellie saaledes som Daaben oprindeligt foregit.

S. 363 Mettelil, der tænkes paa Visen Nr. 271 i Svend Grundtvigs Udgave af Folkeviserne V S. 244 ff., men Hovedpersonen i den hedder ikke Mettelil og slaar Guldbæven.

S. 369 quod antea ojb. hvad der før var Drift, er nu Methode Dvid, Remedia amoris Vers 10: et quod nunc ratio est, impetus ante fuit).

S. 373 hvad Philosopherne siige, den anførte Anvendelse af zu Grunde gehn — gaa til sin Grund, stammer fra Hegel Werke IV S. 157, og forklares af J. V. Heiberg, Prosaistiske Skrifter I S. 172.

S. 374 Bruden. Shagestykke af Scribe, oversat af J. V. Heiberg (Det kgl. Theaters Repertoire Nr. 35. Frib. „en Tyroler af Fodiel, Tapetmager og Corporal i Borgergarden“, mistet ved sin egen Skyld sin Brud, der faar en Greve istedet.

S. 377 Die eine ojb. J. v. Eichendorff, Ausgewählte Werke I S. 21: „Vor der Stadt“: „Zwei Musikanten ziehn daher Vom Wald aus weiter Ferne, Der eine ist verliebt gar sehr, Der andre wär' es gerne.“

S. 378 Bingerne o: Højene paa Latin betyder alaa begge Dele.

S. 380 Veriet stammer fra en norsk Bondevise H. Gaen's Folke-Billedbog 1847, I S. 114 ff.).

harmonia præstabilita forudbestemt Overensstemmelse, et Kunststudium i Leibniz' Philosophi.

S. 382 jthre Solvognen ojb. som Phaëthon, der af sin Fader Solguden fik Lov dertil og kom Jorden for nær.

S. 384 Non formosus ojb. „Odysseus var ikke smuk, men han var veltalende, og dog fik han Havets Gudeninder Kirke og Kalypso til at pine af Elskov“, Dvid, Ars amandi II 123.

S. 385 det gamle Vers, der tænkes vel paa „Munken gaar i Enge“ („Munken breder ud sin Klappe ja, blaa og beder Skonjomfru at knæle derpaa“).

Jehova, der sigtes maaste til 1. Samuels Bog Cap. 3.

S. 386 Theklas Sang, Schiller, „Die Piccolomini“, 3. Act 7. Scene.

- Wilhelm] den døde Elsker i Børgers „Lenore“.
- §. 389 ex consensu gentium ifølge Menneskehedens enstemmige Aftagelse (Betegnelse for et af Lærebogens Beviser for Guds Tilværelse).
- §. 392 volente deo om Gud vil.
in suspenso svævende, i Spænding.
- §. 393 generatio æquivoca Selvavlen (Foden uden Parring).
- §. 395 som en Døendes prophetisk] det nævnes som en almindelig Tro i Platons Apologi 39 c.
- §. 399 Trop] i Heibergs „Recensenten og Dyret“, 5. Scene.
- §. 400 in statu quo (ante) i den hidtilværende Tilstand.
- §. 401 cominus paa nært Hold.
eminus paa Afstand.
- Dvid] Amores I 4, 16 og 44.
- §. 412 grebet Armstagen] som Don Juan, da Commandantens Statue banker paa.
- §. 414 Rebecka] det var Rachel, der stjal Labans Husguder (1. Mosebog 31, 34). Denne siger til Jacob: „Hvad har du gjort, at du har stjaalet mit Hjerte“ (imst. 26), og „Hvi har du stjaalet mine Guder?“ (30).
- §. 416 Venerabile noget tilbedelsesværdigt (i den katolske Kirke bruges Ordet om Høstien).
- §. 419 Digterens Ord om Agnete] Baggesen, „Agnete fra Holmegaard“ (Danske Bærker² II §. 195): „Agnete, hun raved’, hun segnede, hun faldt.“
- §. 420 en Capellan, der holder sig ved Haab ilive] J. L. Heibergs Prosaiske Skrifter X §. 25.
- §. 422 Cardea] eller Carna, en romersk Gudinde, der vaagede over Dørhængslerne (cardo). Det anførte fortælles om hende i Dvids Fasti VI 101 ff. Smf. Ritsch, Mythol. Wörterb. I §. 465.
- §. 425 Man fortæller om Mennesker osv.] f. Ex. Sallust, „Catilina“ 22.
- §. 427 Colus] Bindenes Gud, der holdt dem indespærrede paa en Klippe (Odysseen X 2 ff.).
Ariadne] Minos’ Datter, der hjalp Theseus ud af Labyrinthen ved Hjælp af en Traad.
- §. 429 et Rige bestaae osv.] smf. Marcus 3, 24.
- §. 430 Da Jacob havde tinget osv.] 1. Mosebog 30, 31 ff.
- §. 431 et Billede fra Oldtiden] et Bagmaleri fra Herculaneum, nu i Museet i Neapel, se Ritsch, Mythol. Wörterb. I §. 310. Theseus bortførte Ariadne, men forlod hende paa Naxos.

§. 435 kun min Stemme bliver tilbage] som det fortælles om Nymphen Echo, der var forelsket i Narcissos.

§. 442 Stadens 32 Mænd] den daværende Borgerrepræsentation.

Politievennen] i „Politievennen“ for 1837, 86. Hefte §. 219 ff. og 235 ff. findes et satirisk Stykke: „Tjenestepigerne før og nu, Skizze af Castelli, localiseret“, hvor den moderne Tjenestepiges Dragt angives som „Raabe, Boa, en pyntelig Hat, graae Merinos Snorestøvler og graae Glacehandsker“ (§. 235).

mangeløs og Ghildenaar sigter til Yndlingsudtryk hos Grundtvig.

§. 444 *αἰσχύρια* at være sig selv nok, den stoiske Philosophis Ideal.

§. 446 *Onomatopoietika*] Ord, hvis Klang maler den Lyd, de betegner (f. Ex. Klasse, smaske o. L.).

§. 447 Salomo] Ordsprogene 24, 26: „Kys paa Læber giver den, som svarer med rette Ord.“

§. 448 Phædrus] Platons „Phaidros“ Cap. 31 ff. Smf. Papirer III §. 119.

Latineren siger] pendent ab ore magistri.

Memnon's-Støttens Musik] en ægyptisk Colossalstatue, som Grækerne antog for at forestille Memnon, Gos' (Morgenrødens) Son, gav om Morgenenen en syngende Lyd fra sig.

§. 449 *dos est uxoriam lites* Hustruens Medgift er Trætter, Dvid, *Ars amandi* II 155.

det Bælte] Aphrodites Skjønhedsbælte, hvori der er indvirket „Længsel og gultende Tale“ og „den smigrende Von, som endog bedaarer den Vis“ (Iliaden XIV 214 ff.).

confabulatio Snakken sammen.

§. 451 lægger sit Hoved til Elverhøj] skal minde om Bijen: Jeg lagde mit Hoved til Elverhøj.

Laeta est alea] „Tærningen er kastet“, skal Caesar have jagt, da han gif over Rubico og dermed begyndte Borgerkrigen (Suetonius, „Caesar“ 32).

§. 453 Scheherzad] i Tusind og en Nat.

§. 455 Oderint, dum metuant] „lad dem hade, naar de blot frygter“, et Vers af en romersk Tragiker, som Caligula plejede at føre i Munden (Suetonius, „Caligula“ 30).

nymphæa alba den hvide Afande. Smf. Papirer I §. 37; II §. 185.

§. 456 Anadyomene] Aphrodite, der udsødt stiger op af Havet.

§. 457 Pyramus og Thisbe] i Ovids Metamorphoser IV 64 ff.

§. 458 Horats] Oder II 8.

§. 459 Palnatoke] i Dehlenchlägers „Palnatoke“, 5. Act 2. Scene.

- S. 461 Lad saa Gud beholde Himlen] hentyder til den be-
 kjendte Ytring om Gurre, der tillægges Baldemar Atterdag. Smf.
 Papirer I S. 36.
- S. 462 intet Billede af Besta] efter Ovids Udsagn (Fasti VI
 292); smf. Nitsch, Mythol. Wörterb. II S. 622.
- S. 463 nidkjær ... ligesom Jehova] 2. Mosebog 20, 5.
 Eksistens] kommer af ex ud af og sisto stiller (mig).
- S. 464 læse om en Pige] Turandot, se Papirer I S. 236.
 Blaubart] i det bekjendte Eventyr (Rolf Blaastag).
- S. 466 den bekjendte Strid] om, hvem af dem der havde den
 mest velstaaende Bag. I den Anledning blev der anlagt et Tempel
 for Aphrodite med Tilnavnet Kalliphoos (med smuk Bag); se
 Nitsch, Mythol. Wörterb. I S. 444. En dertil sigtende Statue
 findes i Museet i Neapel.
- S. 467 horrenda refero det er grueligt at berette. Smf. Vergils
 Æneide II 204 horresco referens.
- S. 468 Diana] smf. Noten til S. 56.
 Euripides] „Medea“ B. 250 ff.
- S. 471 Pygmalions Elskede] Pygmalion var en græsk Billed-
 hugger, om hvem det fortælles, at han forelskede sig i en Kvinde-
 statue, som var hans eget Værk, og opnaaede den Gunst af Gu-
 derne, at Statuen blev levende.
- S. 472 capitoliuss] hentyder til Gæstene, hvis Strigen vækkede
 Besættningen paa Capitolium, da Gallerne var ved at over-
 rumple det.
- Claudius] i »Asmus omnia sua secum portans oder Sämmt-
 liche Werke des Wandsbecker Bothen“ (o: Matthias Claudius)
 I—II S. 131 findes der et komisk Billede af „Der President
 Lars“ foran et parodisk Stykke: „Eine Disputation zwischen den
 Herren W. und K. und einem Fremden über Hrn. Pastor Alberti
 „Anleitung zum Gespräch über die Religion“ und über Hrn.
 Pastor Goeze „Text am 5ten Sonntage nach Epiphanias“ unter
 Vorsitz des Hrn. Lars Hochedeln.“
- S. 474 Alpheus] se Nitsch, Mythol. Wörterb. I S. 143. Ortygia
 er den Ø, hvorpaa den ældste Del af Syrakus laa.
- S. 475 Grethe i Faust] se Noten til S. 212.
- S. 477 Apuleius] se Noten til S. 18.
 en Slægt paa Jorden] sigter til Aristophanes' Tale i
 Platons „Symposion“ Cap. 14—15.
- S. 478 accipio omen jeg modtager Varslet (Cicero, De divinatione
 I 103).

§. 479 nærværende] der tænkes paa det latinske praesens, der særligt bruges om en Gud, der kraftigt, ligesom nærværende, viser sin Magt.

Alektrjon] Ares' Ven, skulde holde Vagt under Ares' og Aphrodites Stevnemøde, men faldt isøvn, saaat de blev overraskede af Solguden og Hephæistos; se Nitsch, Mythol. Wörterb. I S. 137.

forvandles til en Heliotrop] som det skete med Klytie, da Solguden var bleven hende utro; se Nitsch, Mythol. Wörterb. I S. 535.

gjorde for en Nymfhe] Thesfalerinden Kainis blev af sin Elsker Poseidon forvandlet til en Mand (Kaineus); se Nitsch, Mythol. Wörterb. I S. 444.

Trykfejl.

Side 22, Linie 31:	kan	—	læs kan
— 85, — 8:	Liv,	— —	Liv
— 94, — 21:	ingenlunde	— —	ingenlunde
— 242, — 26-27:	uden for	— —	udenfor

"Det er en liden Tid,
saa har jeg vundet,
saa er den ganske Skrid
med et forsvundet
saa kan jeg høre mig
i Rosensale
og uafsladlig
min Jesus tale."

B4372

.A2

Kierkegaard, S.

AUTHOR

1920

Samlade Vaerker

TITLE

vol. 1

DATE DUE

BORROWER'S NAME

B

4372

.A2

1920

v. 1

